ISBN978-625-94919-3-6

ÇORUMLU 1938--1939

KAYNAK ESERLER DİZİNİ:20

ÇORUMLU

1838-1939

Mahmut Selim GÜRSEL

İÇİNDEKİLER TAKDİM Mahmut Selim GÜRSEL cilt1sayi01 ÇORUMLU'YU NEDEN ÇALIŞMA PROGRAMI HAKEVLERİ KUDULUŞ VE MAKSAD VE GAYE 16.ASIRDA ÇORUMUN İDARİ VE ASKERİ AZİYETİHAKKINDAMALUMAT OSMANCIKLI MEHMET PASANIN İKİ VAKFİYESİ NEŞET KÖSOĞLU ÇORUM HAVALİSİNRE MAMALI AŞİRETİ VE ÖMER ÖMER, OSMAN PAŞALAR ÇORUM HALAYIVE ANZI TÜRKÜSÜ ÇORUMLU MANİLERİ MÜVERRİH ALİ	CİLT 1 SAYI 2 CİLT 1 SAYI 3 CİLT 1 SAYI 4 CİLT 1 SAYI 5 CİLT 1 SAYI 6 CİLT 1 SAYI 7 CİLT 1 SAYI 8 CİLT 1 SAYI 9-10 CİLT 1 SAYI 11 CİLT 1 SAYI 12

TAKDİM

Bu çalışma; 1938 tarihinden başlayarak; 1946 yılına kadar büyük bir çalışma azmi, o tarihlerin yoklukları göz önüne getirilirse kâğıt, mürekkep ve çalışma şartlarının zorluğu ile meydana getirilen 61 sayı derginin sayfaları fotoğraflayarak kitap haline getirmeye çalıştım.

Bir kitabın doğması, o kitabı yazmaya kalkan kişinin amacına ve bilgi birikimine göre değerlendirilmesi uygun olarak görülmelidir.

Elinizde bulunan bu çalışmanın sizlere ulaşması için günlerini veren bu çabası için şükranlarımı sunarken, bu çalışmada da benim ufacık bir katkımın da bulunması beni bahtiyar etmiştir.

Bu çalışma ile sizlerde bazı bilgileri edinmiş ve faydalanmış olarak uzun yılların birikimlerinden aydınlanacağınızı göreceksiniz.

Bilgi; yazılmadıkça kaybolmaya açık birikimlerdir. Her insan bir kitaptır; onu okumamız gereklidir.

Tanımadığımız ve anlamadığımız kişiler hakkında nasıl kararlar veremezsek; bir çalışmayı da incelemeden, okumadan karar veremeyiz.

Mahmut Selim GÜRSEL

Mahmut Selim GÜRSEL

1947 tarihinde babamın subay olarak bulunduğu Erzurum'da bir at arabasında doğum evine giderken doğmuşum. Babam Eminsu Ali Rıza Gürsel, annem ise Fahriye hanımefendi idi.

İlkokula İskenderun'da başladım. Ankara' da bitirdim. Ankara Yenimahalle Ortaokulunun birinci sömestrsinde babamın emekli olmasından dolayı 1960 yılında Çorum'a gelince Atatürk Ortaokuluna devam ettim. Babamın "oku da oğlum ceketimi satar seni okuturum" diyerek bana yaptığı nasihatleri ters tepki yaptı, okumuyorum diyerek okulu birinci sınıfta bıraktım. Marangoz çırağı olarak Azmi Başar ustanın yanına girdim. Askere gidene kadar ustanın yanında çalıştım.

1967 tarihin de askerlik dönüşü, Ankara Emniyet Müdürlüğüne teknisyen olarak göreve başladım.

Ortaokulu dışarıdan 2 yılda bitirdim 1972 tarihinde Polis Memuru olarak Ankara'da çeşitli şubeler ve karakollarda çalıştım. 16 Eylül 1973 tarihinde Selma (Kurşuncu) Hanımefendi ile evlendim.

1978 yılında ayında naklen Çorum İl Halk Kütüphanesine Memur olarak geçtim.

Dışarıdan Çorum Ticaret Lisesini iki yılda bitirdim.

Kendi kendime Osmanlıcayı öğrenmeye uğraştım, Hat sanatı ile biraz ilgilendim 150 ye yakın Ser levham var, Çorum Güzel Sanatlar Galerisinde ve Kütüphane salonlarında bu levhaları sergiledim.

03. 08. 1988 tarihinde İl Halk Kütüphanesi Müdür yardımcılığına atandım. Bakanlığına sundum. Kitabımdan Türkiye'deki bütün kütüphanelere dağıtılmak üzere 1000 adet satın aldılar.

1993 yılında Türkiye'deki bütün kütüphanelerde bulunan " El 1990 tarihinde kütüphanelerdeki kitapların tasnifi ile ilgili 10 yıllık bir araştırmamı "Alfabetik Onlu Tasnif Fihristi (Dewey) "kitap haline getirip Kültür

Yazması" kitapların Ankara Milli Kütüphanesine toplanma kararı veren Kültür Bakanlığına karşı Çorumlu hemşerilerimi haber dar ettim, mahalli radyodan ve gazeteler ile parti il Başkanlarını ile Millet Vekilimiz Adnan Türkoğlu ve Belediye Başkanımız rahmetli Turan Kılıççıolu' nun destekleri ile el yazma kitaplarımızın Çorum' da kalmasını sağladım! Açık öğretim için üniversite sınavlarına girip kazandım. İkinci sınıfta iken 25 Nisan 1994 tarihinde Tatvan Bitlis'e Müdür olarak tayinim çıktı, tayin edildiğim yere gitmeyerek emekliliğimi istedim.

İlkokul sıralarında okuyarak pilot olmanın düşlerini kurardım. Bu hayalim gerçekleşmedi. Şu anda emekli memurum.

Marangozluk, oymacılık, Polis Memurluğu, Memurluk ve idarecilik yaptım. Her çalıştığım meslekte çeşitli önemli olaylar oldu ise de son çalıştığım kurumda bence; en önemli bir hatıramı anlatmak istiyorum:

Kütüphanedeki çalışmalarım ve " El Yazması Kitaplar"ın Çorum'da kalması için verdiğim çabalar neticesinde Bitlis Tatvan'a tayin edilme olayım beni çok yıktı. Fakat bu üzüntümün boş olduğunu zamanla gördüm. Rabb'imin izni ile Hacca gitmek nasip oldu, iki kitap daha yayımladım ve elinizde bulunan bu derginin çıkmasına vesile oldum. Mesleklerin insanlara sağladığı maddi avantaj olarak, evinizi geçindirecek, namerde muhtaç etmeyecek avantajından başka, manevi olarak; sizin yaptığınız işlerle ilgili karşılaştığınız problemleri değerlendirirseniz avantajların neler olabileceğini hayat okulundan öğrenmiş oldum.

Yazı yazmaya beni kimse teşvik etmedi Kütüphane için hazırladığım kitap beni yazmaya teşvik etti. Yazılarım mahalli basında yayımlandı. Yazılarımdan dolayı bir ödül almadım; fakat kitapları ve bu dergi benim için en büyük ödüldür.

İdealim: Çorum'a tam teşekküllü bilgisayar ortamında bir kütüphane kazandırmaktır. Bu idealim yüzünden tayinim çıktı. Yayımlanmış dört çalışmam bulunmaktadır. Bunlar:

" Alfabetik Onlu Tasnif Fihristi (Dewey) ",

Bakanlığa sunulmuş; "Alfabetik Türk ve Yabancı Yazarlar Fihristi" ve "Ne Nerede Başlıklı Arama Fihristi" basım için hazır beklemektedir. Yazılarım daha çok araştırma dalı ile makale türüdür. Tiyatro çalışmalarım, şiir ve hikâye denemelerim bulunmaktadır.

Benim okuyucularıma diyeceklerim şudur ki. Doğru bildiğiniz konuları savunun. Bu savunmanız size belki tepkiler getirecektir. Bu tepkileri inceleyerek doğru olup olmadığını araştırın.

Çalışmalarım:

https://gurselyayin.com   corumlu2000@gmail.com

ÇORUMLU 1938--1939

KAYNAK ESERLER DİZİNİ:20

ÇORUMLU

1838-1939

SAYI: 1

Mahmut Selim GÜRSEL

Büyük Önderimiz Cümhur Başkanımız
ATATÜRK

ÇORUMLU

Halkevi Dil, Edebiyat ve Tarih komitesi çıkarır

Yıl : 1 | 15 Nisan 938 | Sayı : 1

"Çorumlu,,yu Neden çakarıyoruz ?..

Halkevi ödevine başladığım günlerde (Halk Sözü) adlı bir derginin çıkarılmak üzere bulunduğuna öğrenmiş, ancak neşri için iktiza eden muamelesinin temamlanmasına yardımcı olmuştum. Bilâhara bu derginin inkişaf ve tekâmülünün temini ve Halkevleri ülküsüne yakın veya uygun olarak ıslah edilebilmesi için lâzımgelen şeraitin noksanlıkları intişarının devamına mani olmuştu.

Son zamanlarda esaslı teşkilâta dayanarak hızlanan ve ilerliyen Dil, Tarih, Edebiyat şubesinin kıymetli mensupları muntazam mesailerle zikre değer başarılıklar göstermişlerdir. Çorum muhitinde bir çok derlemeler yapmışlar Çorum ve belkide bütün Türkiyemiz için pek çok kıymeti haiz vesikalar elde etmişlerdir. Kayde geçmemiş vakfiyeler, sicil kayidları, cönkler, menakip kitapları, cami, çeşme, medrese kitabeleri bunlar meyanında sayılabilir. Ekserisi elyazılarından müteşekkil sekizbin ciltlik kitapsarayımızda ayrıca tetkike değer mevzulardandır.

Çorumumuz bunlardan başka Boğazköy, Hüyük gibi Anadolunun en zengin Eti eserlerini kucaklamış bir sahaya sahip olmak şansına da maliktir. İşte bütün bu bahisler etrafında toplanan ve toplanacak olan vesikaların fotograflalariyle beraber aşağıda yazılı programa göre büyüklerimizin ve ilim adamlarımızın yardımlarına güvenerek neşir ve tesbitine çalışacagız.

Ulusal duygularla candan evimize bağlı olan ve bu vadide büyük bir hevesle emek sarfetmekte zevk bulan çok değerli çalışma arkadaşlarıma bu vesile ile şükranlarımı tekrarlarım.

Halkevi Başkanı
Bedri Bilginer

SAYFA BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINI!

Çalışma progrmımız

1 — Milâddan evvel Çorum ve civarı
2 — Milâddan sonra Çorum ve civarı
3 — Selçukilerden evvel Çorum ve civarı
4 — Selçukiler zamanında Çorum ve civarı
6 — Osmanlılar zamanında Çorum ve civarı
6 — Cumhuriyet devrinde Çorum ve civarı
7 — Muhtelif devirlerde mülkî teşkilât
8 — Çorum muhitinin yetiştirdiği saz şairler ve diğer şairler
8 — Çorum ve muhitinin yetiştirdiği ilim ve hükûmet adamları
10 — Çorum, İskilip, Osmancık, Mecidözü, Alaca, Sungurluya ait halk şarkıları ve maniler
11 — Elde edilecek cönkler üzerinde araştırmalar
12 — Muhite ait ata sözleri
13 — Muhitteki kütüphanelerde bulunan eserlerin tasnifi ve yazmaların fihristinin neşri (Bir de biblografya yapılacaktır)
14 — Muhitte spor, Tarihte spor, bugünkü spor
15 — Muhitte geçitler ve eserleri: Tarihte yollar, köprüler, camiler, minareler ve mimarî kiymetleri, bugünki yollar ve köprüler
16 — Cami, çeşme, medrese, mezar, kale, köprü, kitabeleri ve bunlara mümasil eserler ve tetkikler
17 — Tarihî kıymeti haiz vesikalar
18 — Muhitin şive hususiyetleri ve Dil derlemeleri
19 — Yer adları: insan adları dağ, dere, tepe, tarla, köy, mahalle, mevki adları derlenecek (Eski ve yeni devirde)
20 — Vilâyet sahası itibarile âdetleri ve an'aneler (Gelin ve sünnet düğünü gibi)
21 — Muhitin tarihteki ziraat şekilleri ve bu günki ziraat ve bunlara ait rakkamlar
22 — Tarihte sıhhat işleri, halkın bu günkü sıhhat durumu ve alınmış gerekli tetbirler
23 — Muhitte insan hastalıkları adları, muhitin tedavi usulları, mahallî ilâçları bunların tertip ve tanzimleri, ıslâhı için tetbirler
24 — Sıhhatı bozuk fakir çocukları himaye işleri
25 — Hayvan hastalıkları, muhitteki adları ve mahallî tedaviler ve ilâçları
26 — Nebatat hastalıkları, muhitteki adları muhitin tedavileri, mahallî ilâçları bu günkü kiymetleri
27 — Ziraat mahallî hususiyetleri (istatistiğe müstenit)
28 — Hayvanların doğum, ölüm ve hastalıkları hakkında istatistikî malûmat, hastalıkların izalesi çareleri
29 — Etnografya malzemesi hakkında araştırmalar
30 — Halkla konuşmalar
31 — Köy tetkikleri
32 — Vesika olacak İl havadisleri

Halkevleri kuruluşunda maksad ve gaye

İnsanların başlı başlarına ve yalnızca yaşayamadıkları ve daima toplu bir halde yaşadıkları malumdur. Bunun sebebi ise insanların birbirlerinin noksanlarını tamamlamak, biri diğerine yardım etmek suretile hayvanlara karşı kendi mevcudiyetlerini ancak müdafaa edebilmeleridir. O halde demek oluyor ki insanların birbirlerine muaveneti suretile kurtulan cemiyetleri halinde yaşamaları zaruretir.

Bu cemiyetler dal, budak sala sala birer hükûmet şeklini almıştır. Ancak bu cemiyetlerin ve efradının çoğalması muavenet şekillerini de çoğaltmış ve öyle meseleler meydana gelmiştir ki bu mütekabil muaveneti temin edecek olan hükümetlerin idari usulleri ihtiyaca kâfi gelmemeye başlamıştır.

Bunu tatmin için çareler düşünülmüş ve evvelâ halkın hükûmetten ayrı millî birer teşkilâta mazhar olması icabedeceği anlaşılarak bunun muhtelif şubeleri için muhtelif millî teşekküller ortaya çıkmıştır. Kızılay, çocukları esirgeme kurumu gibi cemiyetleri bu meyanda sayabiliriz. Ancak bu teşekküllerden başka her vatandaşın serbestce derdini dökebileceği ve buna deva arayacağı bir yerde lâzımdı. Sonra vatandaşların her biri türlü ihtiyaçtan da müstağni bir halde değildi.

Vatandaş vardır ki kendi varlığından ve benliğinden haberi yoktur. Vatandaş vardır ki yaşadığı memleketi ve etraf ve civarını bilmez, kendisinin hükûmete karşı olan vazifesini ve hükûmetten neler beklemesi icabedeceğini anlamaz. Hastadır, hastalığını bilmez; ilâç deva aramaz.

Hulâsa, Bir çok dertler vardır ki bunları saymak uzun sürer. İşte bu bütün dertlere derman olacak bir yer, bir teşekkül lâzımdır. Bunu anlayan ve canla başla bu teşekküle bağlanan Türk gençliği onun eneyi ve en mütekâmil şeklini Büyük Rehber Atatürkün ilhamile ve onun partisinin sakafı altında halkevlerini teşkil etmekle elde etmiştir.

Halkevleri için en mütekâmil şekildir dedik. Fakat bu ibare halk evlerinin temamile tekâmül eylediği manasını ifade edemez. Halk evleri teşkilâtı daha bir nüve halindededir. İnkişaf edecek, ilerleyecek ve mes'ut semereler verecektir. Halkevlerinden alınan ufak tefek neticeler bile daha şimdiden göğsümüzü kabartacak büyük ve ümitlerin fevkindedir. Bunun sebebi ise bu vadide çalışan ve kalpleri vatan ve inkilâp aşkile çarpan Türk gençlerinin yorulmak bilmez faaliyetleridir.

Halkevleri o çeşit müessese-lerdir ki vatandaşların binbir derdine deva olacaktır, binbir hastalığı şifayap edecektir. Hükûmetin elinin uzanamadığı dertlere, yaralara el koyacak, onları tedavi edecek, o yaraların, o dertlerin bir daha meydana gelememesi için tedbirler alacaktır.

Halkevleri o çeşit müesseselerdir ki ona her vatandaş, serbestlikle dertlerini dökebilecek, anlamadığını, bilemediğini öğrenmek için ondan yardım istiyebilecek ve orda kendisinin de bir mevkii, bir faaliyet yeri olduğunu bilerek kendi faaliyetini bile, hiç olmazsa diğer vatandaşlar için bir örnek olabileceğini düşünerek sırf inkılâp ve milliyet aşkı ve prensipleri ile hareket edecektir.

Görülüyor ki Halkevlerinin vazifeleri büyük ve çok çeşitlidir.

Halkevleri her şeye muktedir olabilir, bunda hiç tereddüd yoktur. Ancak halkevlerinin kapuları ihtiras, menfaat, intikam ve siyaset hislerine ve inkilâp ve rejim aleyhindeki sözlere kapalıdır.

Halkevlerinde millete, vatana, inkilâba, rejime faydası olan her şey mevzuubahs olabilir. Halkevlerinde Türk milletinin medeniyetinin tekâmülü için düşünebilecek bütün münakaşalar yer bulabilir. Halkevlerinin millete, vatana, rejime, vatandaşa zararı olacak şeylere yeri yoktur. Halkevleri bu muzır, fesat telkinleri söyleyen diller ve dinliyen kulaklar - eğer varsa - koparmak için elden gelen her şeyi yapacak unsurlar yetiştirmek için canla, başla çalışacaktır. Ve bunun için en birinci ilhamı, en birinci kuvveti Atatürkün gençlere olan hitabesinden alacaktır.

Abidin Varal

16 ıncı asırda Çorumun idarî ve askerî vaziyeti hakkında bazı malûmat

Çorum merkez kasabası; tabiaten müstahkem bir mevkide bulunmasından, mühim bir harp ve siyaset sahnesi olmamış, buda, tarihlerde isminе az tesadüf edilmesine sebebiyet vermiş isede; tabiatin nadiren bahşettiği dar bir çerçeve içinde muhtelif inhitat ve irtifalara sık ormanlı yüksek yaylalara, sulak, sıcak vadilere, geniş meralara malik bir muhiti tabii ve etrafının merkez noktasına müsadif olması ve havası mutedil; berrak, saf su kaynakları mebzul, toprağı kulaylıkla ziraate elverişli, bereketli, vâsi düz bir yayla üzerinde bulunması hasebile tarihin meçhul, karanlık devirlerinden biri, her dürlü avamili medeniye ve müessirati içtimaiye ve iktisadiyeyi cami bir merkezi temeddün olarak teessüs etmiş pek eski kasabalardandır.

Milâddan dört, beş bin sene evvel kurulmuş Etitürk medeniyetinin merkezi bulunan Boğazkale ve Alacahüyük harabelerinin Çorum vilâyeti dahilinde ve civarında bulunması bu iddiaların hakikate mutabakatine açık bir vesika teşkil etmektedir.

Bu ve bundan sonraki zamanlara aid malûmat sayın arkadaşlar tarafından toplanarak peyderpey ayrıca neşredileceğinden bu yazı ile yalnız Osmanlılar devrinde on altıncı asırdaki Çorumun idarî vaziyeti ve derecei ehemmiyeti hakkında elde edilebilen bazı malumatı cemi ve tesbite çalışacağım :

Esas mevzua girmezden evvel Osmanlı hükûmetinin bu devirdeki idarî ve askerî taksimatı hakkında kısa bir mukaddeme iradının faydalı olacağı zannındayım.

Bu asırda Osmanlı ölkesi (32) eyalete taksim edilmiş olup bunlardan yirmi üçü has ve dokuzu salyane usulile idare edilirdi. [1]

Has ile idare edilen eyaletlerde 244 sancak merkezine ayrılmış, bunlarda müteaddit kaza ve nahiyelere bölünmüştür. Eyaletlerin idarî ve askerî ümuru (Beylerbeyi), sancakların da (Sancak beyi) namındaki ümeraya tevdi edilmiştir.

Salyane ile idare olunan vilâyetler ; Mısır, Yemen, Bağdat, Habeş, Basra, Lahsa, Cezairgarp, Trablusgarp, Tunustan ibarettir. Bu eyaletlerin asker ve muhassasatından başka has ile idare edilen 23 eyalette 2375 erbabı zeamet, 35975 ashabı timar mevcut olup

[1] Salyane ile olan beylerbeylerin elindeki mahsulâtı canibi Padişahiden zabtolunup beylerbeyine ve sancak beylerine ve kul taifesine hasıl olan malından salyane ve [illegible] verilir. Lâkin has ile olan eyaletler üç bahş (bahşolunmaktan) olup bir bahş havası hümayun ve bir bahş havası vüzera ve mirimiran ve ümera ve bir bahş zeamet ve timardır. (Aynî Ali Efendi: kavanini Âli Osman der hulâsai mekamini defteri divan) Sahife 9

[1] ümera ile beraber bunların ceman 210000 cebelösi yani askeri ve 255373149 akçe tahsisatları vardı. [2] Bu eyaletler meyanında (Hasretülvüzera) olan Rumeli ile Anadolu eyaletlerinden sonra paşa sancağı yani eyalet merkezi evvelce Amasya, bilâhare Sivas olan (Rum) eyaleti - ümerası zeamet ve timar erbabı ile muhassasasatı ve cibeleleri mikdarına nazaran - en büyük ve mühim bir eyalet idi.

(Her kangi beyin hassı ziyade ise madununa tekaddüm ve tasaddur eder. Meğer vezir ola. İptida sancak iki yüz akçadır [3] diye sancakların derecei ehemmiyeti beylerinin muhassasatına nazaran tayin edilmiş olmasına ve aşağıda yazılı ihsai malûmata müsteniden muhassasatının diğer sancak beyleri muhassasatından fazla olmasına göre Çorum sancağıda Rum eyaletine merbut ve eyalet merkezi olan Sivas sancağından sonra birinci derecede haizi ehemmiyet bir sancak merkezi idi.

[1] Has yirmi bin akçadan fazla olana (zeamet) daha noksanlarına timar denilir.

[2] Ayni Ali Efendinin defteri divan kitabından telhis olunmuştur. Her ne kadar hamer kanuni devrinde 21 eyalet 150 sancak olduğunu yazıyorsada daha eski zamana aid bir teşkilât olması iktiza eder çünki ayni Ali Efendi mezkûr kitabında eyalet ve sancakları isimlerile aded ifradat yazmaktadır.

[3] AyniAli efendi sahife37 ve telhis.

Rum eyaleti

	Beylerbeyi ve sancak beyleri muhassasati Has akça	Cebelos Nefer	Erbabı zeamet Nefer	Erbabıtimar Nefer
Sivas -paşa sancağı	: 900,000	180	47	928
Çorum sancağı	: 355,300	70	16	222
Amasya sancğı	: 300,000	60	19	429
Bozok »	: 300,275	60	16	731
Divriği »	: 250,362	50	2	210
Canik »	: 200,725	40	7	210
Arapkir »	: 210,000	42	2	153
Zeamet kethüdası	: 80,200	16	0	0
Timar kethüdası	: 62,558	12	0	0

Eyaletin ümera, erbabı zeamet ve timar yekûnu hasları 13,187,320 ve cebelüleri 9,000 [4]

[4] Kavanini al osmani derhulâsai makzamini defteri divan

Her ne kadar kâtip çelebi cihannümasında Çoruma mülhak kazaların İskilip, tahtattarik [1], Hacı hamza, Saz [2], Sakız [3], Osmancık, Karahisar temürlü [4], fevkattarik [5], Katar, Mihmad selâm dan ibaret olduğunu yazmakta isede 16 ıncı asırda Çorum mülhakatının bunlara münhasır olmadığı, hatta şimdikinden daha geniş bir idare hududuna malik bulunduğu Çorum kütüphanei umumisinde 1745/2 numarada mukayyed 1004/1005 hicri yıl tarihli mahkeme sicilli tetkikattan anlaşılmakta ve mezkûr sicilde Çoruma mülhak on beş kaza ismine tesadüf edilmektedir. Şübhesiz ki bu isimler o tarihlerde mahkeme ile alâkalanmış kaza isimleridir. Daha başka mülhakatı olması da melhuzdur. Mezkûr sicilde isimleri zikredilen Çoruma mülhak kaza, nahiye, mahalle, kariye isimleri bazı malûmatı munzamma ile ayrıca neşredileceğinden bu asırda Çorumda sancak beyliğinde bulunanlara ve bazı maceralarına nakli kelam ediyoruz.

Kanlarla ve bahusus evlâd ve kardeş kanlarile bulaşık Osmanlı oğullarının sisli antrika ve vahşi ihtiraslarla dolu tarihlerine; büyük ve kanuni namile anılan Süleyman da evlâd ve torun katilliği gibi yeni bir safhai vacidülsöz ilâve i mecboriyeti elimesi karşısında kalmıştır. [1]

Süleyman; Kaçırılmış bir rus dülü olan ve halayıklıktan sultanlığa yükselen (Hurrem)kadın ve damadı sadırazam Rüstemin antirikalarına oğlu şehzade Mustafa ile bir torununu kurban verdiktensonra diğer oğlu Bayezid ile dört şehzadesini (torunlarını) da lala Mustafa haininin ifsad ve tezviratına [2], acem şahı Tahmasebin siyaseti ihanetkâranesine feda etmiştir. [4]

[1] Elyevm İskilibe mülhak köy, mahkeme sicillinde nahiye merkezi olarak gösteriliyor.

[2] Şimdiki Sungurlunun ozamanki bir ismi (Bıdaközü), diğeri (Kalınsaz) imiş. (Sungur oğlu Hacı Mehmed ağa vakfiyesi)

[3] Elyevm mevcud (Yava) kariyesinin buraya mülhak olduğu sicilden anlaşılmaktadır. Binaenaley bu semtlerin olması melhuzdur.

[4] Elyevm mevcud ve Çoruma kırk kilometre mesafede bir köy.

[5] Elyevm mevcud Çamlıca ile Narlı kariyeleri aralarında arkıd çayı şimalinde Narlıya mülasık Mehmaselâm diye bir mevki ismi vardır. Mescidli kariyesinin de buraya mülhak olduğu sicilde görülmesine nazaran bu mevkiin kaza merkezi olduğu tahakkuk ediyor.

[1] (Süleyman evlâdi übüvetini şehzade Bayezid ile onun oğullarının kanı içine sokmaktan korkmadı.) Hamer tercemesi cilt 6 sahife 178.

[2] O! mekkâr ve gaddar, hezarı füsun ve fesane yazup gönderdikte Bayezid han mezburun mekrü füsününu hakikat anlayıp dürüğ bi fürüğına meftun oldu. Solak zade sahife 548.

[3] (Ozamandan itibaren şahın seyasi siyaseti, Bayezidin İranda vücudünden terettüp eden fadiğinden, şehzadeyi babasına teslim etmekle nail olmasını ümid ettiği fevaidden ibaret kaldı. Süleyman ve Selimin Tahmasb ile muhaberesi padişah ile şehzadeyi (Selimi) bir oğlu ile bir kardeşin sırmatına teşvik, şahı da müşafirinin hayatını alçakça satmağa hazır göstermektedir. Hamer tercemesi cilt 6, sahife 84.

SAYFA BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINI!

Orhanın ; Kütahya sancağı beyi bulunan babası Bayezid bir menfa ve maktel olarak kendisine tevcih edilen Amasyaya kerhen azimeti sırasında Ankaraya geldiğinde ; padişah, torunu Orhana da Çorum sancak beyliğini tevcih eyledi. (Zilhicce 965) [1] Bir müddet sonra Bayezid ve Orhanın imhası için padişah Süleymanın ordusu ile Üsküdara geçtiğini ve maiyetleri efradile Konyadaki büyük şehzadesi selim maiyetinde birleşerek emre muntazır olmalarının eyalet ve sancaklardaki beylerine emir verdiğini haber alan Bayezid ve oğlu Orhan onbeş bin kadar piyade ve süvari (yümlü) asker ile Konyaya hareket ederek kardeşi selih ve serhoş [2] Selim maiyetinde toplanmış olan kuvvete hücum ettiler.

Neyazık ki devamından şiddetli iki günlükbir muharebe neticesi Bayezid ve Orhan malub olarak (elhasıl Bayezid han natevan ekber evlâdı Orhanla hem inan olup Amasya ve Çoruma doğru can attılar) 21 şaban 966. Bayezidin babasına son yazdığı af ve merhamet istidası evvelki istirhamnameleri gibi Lala Mustafanın kurduğu ihanet ve hiyanet şebekelerile imha edilerek mahalline vasıl olamadı, bittabii cevapsız kaldı. [1] Çaresiz ve ümitsiz bir hale düşen şehzade Bayezid 966 şevvalinde alessabah zevceleri ve sair ailesi efradile ağlaşarak veda etti. Şeyhzade Orhanı, diğer üç küçük oğlunu, yükde hafif, pahada ağır eşyasını da müstashiben onbin kadar maiyeti ile acemistana firar ve şah Tahmassebe iltica eyledi.

Bu vak'a Osmanlı hükûmetile İran hükûmeti arasında en hararetli bir politika mevzuu ve muhabere zemini olpu [2]. Nihayet 969 muharreminin on beşinci günü İran şahı Tahmaseb şehzade Bayezidi büyük oğlu Orhanı ve diğer üç küçük oğlunu şehzade Selimin elçisi ve ademi Ali ağaya teslim ederek idam ettirdi. Cenazeleri Sivasa kadar getirilerek defnolundu.

(Sonun 25 inci sahifede)

[1] Selim ile Bayezidin bolzadukları ve tahvil eyledikleri ve va'f'ama tarzı cereyanını Hamer şekiliğ ısine karıştırmaktadır.

[2] Halk Bayezidin sureti hayatı inzivakârisini kardeşinin (Selimin) tarzı maişeti sefihanesine tercih ederek ona muhabbet etmekte ve Selim va desinin müdevver ve şişkin çehresini gösterdiği halde Bayezidin eşkâli pederi arzeylemesi halkça memnuniyetle görülmekte idi. Hamer tercemesi cilt 6, sahife 81,

[1] Soltan Bayezid derdi mendi hun ciger ezüb ve didei gam didesinden gamli yaşlar akıdıp dört şehzadenin kan ile amihte gözleri yaşı ile lezar tevbe ve istiğfar ve aczi inkisar ile bir mektup yazdırdı ve benden sadır olan cemi evzaı nahenevar, lala Mustafa paşanın ilkasıdır, beni az dırıttı dedi ve bir iki mesim nabareftar adam ilgar ettirip rikabı hümayuna gönderdi. Amma bunlar dahi la'la Mustafa bey rehzenlerine dea oldular. Hız ve eserleri zahir olmadı. Beçevi cilt 1, sahife 293

[3] Devleti osmaniye vakayinameleri bu kadar sık bir taati evrak nümunesi irae etmişitir. Hamer cilt 6 sahife 85.

Osmancıklı Mehmed Paşanın İki Vakfiyesi

NEŞET KÖSEOĞLU

İlimizin ; Hicrî bin tarihine kadar (1) Çorumlu adile anılmasından ve 468 tarihinde Melik Ahmed Gazi tarafından alındığı zaman Türk boylarından Çorumlu aşiretinin yerleştirilmesinden ve çok eski sakinlerinin Çorumlu aşireti olmasından (2) ötürü Halkevinin Dil, Tarih ve Edebiyat komitesince çıkarılan dergiye (Çorumlu) adının verilmesi derginin meşgul olacağı mevzular bakımından çok uygun görüldü. Bu iş üzerinde evimiz başkanı beklenen izahatı baş yazıda vermiştir.

Çorum tarihini ve folklorunu ve bütün geçmişleri tetkik etmek ve gerekli yeni vesikaları neşretmek iddiasile ortaya atılan dergimiz ; ilk sayısında, (Veziriâzam) olmuş ve Osmanlı devletinin kuruluşunda ve yerleşmesinde hizmeti görülmüş, bu muhitten yetişmiş olan Koca Mehmed paşadan işe başlamağı mesleğimize daha yakışır bulmuştur.

Babasının adı Hızır Danişmenddir (3). Dedesi ise Hamzadır (4). Doğum tarihi belli değildir. Fakat öldüğü tarih Osmancıkta yaptırdığı caminin avlusundaki mezar taşına göre (5) 843 dür. (6).

Bir sureti elimizde olup Osmancık kadısı tarafından (965.H.)

[1] Bin tarihinden evvelki vakfiyelerde, hüccetlerde ve sicil kayitlerinde vilâyetimiz (Çorumlu) adı ile yazılıdır. Hatta bunun 1050 tarihlerine yakın zamana kadar devam ettiğine ait elimizde bir vesika daha vardır.

Amasya tarihi (C. 2. S. 286) Çorum ve sonra Osmancığın (468 - 1075) tarihinde Melik Ahmet Gazi tarafından alındığını yazıyor. (Sivas şehri) adlı kitapta (S: 18) ise (Matyu) dan naklen (476 - 1084) tarihinde alındığı yazılıdır. Amasya tarihi mehaz göstermemiştir.

[2] Melik Ahmet Gazi tarafından (468) de (Nikonyom - Çorum) zabtedilmiş ve Alayundlu aşiretinden (Çorumlu) oymağı beyi İlyas beye verilmiştir. Çorum oymağı Nikonya şehrinde tevattun ettikleri için Nikonyaya (Çorumlu) adı verilmiştir. Bin tarihinden sonra nisbet edatı kaldırılarak (Çorum - Çarum) adı ile şöhret bulmuştur. (Çorum) eski Türkçede meserret ve sevinçlik manasına gelen (Çarum) dan galattır. Memnun ve mesrur olana (Çarak) denir (Amasya T. C. 2. S. 287 not)

[3] Bu sayımızda neşredilen 842, 843 tarihli vakfiyelerine ve mezar taşlarına göre.

[4] 842 tarihli vakfiyesinde (Koca Mehmet Paşa bin merhum Hızır Danişmend bin Hamza) şeklinde yazılıdır.

[5] Şimdi burası tamamen kaldırılmış ve taşlar bir araya toplanmıştır. Bu sayımızdaki resmine de bakılırsa vaziyet daha açık olarak anlaşılabilir.

[6] Osmancık kitabelerini yazarken Osmancıktaki eserleri hakkında yazılacak yazılar vardır.

(7) tarihinde verilmiş bir ibranameye göre Mehmed paşanın iki karısı vardır. Biri mezar taşına göre Kutlu paşa kızı Cihan hatun, diğeri de Abdi veya Abdullah kızı Nevruz hatun. Cihan hatundan Mahmut paşa. Nevruz hatundan Mustafa çelebi ve Esleme hatun olmuştur. Mahmut paşa ile Esleme hatunun 865 de sağ oldukları ve Mustafa çelebi ile Nevruz hatunun öldükleri yine bu vesikadan anlaşılıyor. Esleme hatun mahkemede bulunmadığından namına vekil olarak İskender beyin bulunduğu yine bu vesikada kayitlidir (8).

Osmancıkta caminin şark tarafında bulunduğu elimizde bulunan bir (9) nottan anlaşılan mezar taşına göre 843 tarihinde ölen Mehmed paşa eşi Kutlu paşa kızı Cihan hatundan bahis vardır. 38 sayılı encümen mecmuasında da Yüzükutlu hatundan bahsediliyor. Acaba bu iki ad ayni şahsa mı aiddir? Yoksa Nevruz hatundan evvel Cihan hatun eşi olup o öldükten sonra kız kardeşini mi aldı?. Bu noktalar şimdilik meçhuldür. Aşağıda neşrettimiz iki vakfiyesine nazaran büyük oğlunun Emir Ahmed olduğu anlaşılıyor, evkafının idare ve tevliyetini ona terketmektedir.

Bu vakfiyenin tarihi 843 dür. Mehmed paşa ve Esleme hatunun sağ oldukларına, Emir Ahmed beyin Bursada oturuşuna göre bunun başka bir anadan olması hatıra gelmiştir. Acaba Cihan hatunun mu yoksa Yüzükutlunun mu oğludur?..

Osmanlı tarihi encümeni mecmuasının 38 sayısında Amasya

[7] Bu vesikanın zeylinde görülen şu imzaları da aynen kaydediyoruz. Mevlana (Lutfullah bini Ali) Elmüderris, Mevlana (Cemaleddin bini Hasan) (Taceddin bin Hüseyin). (Ahmet çelebi bin ümmet). (866 tarihli "Esleme Hatun„ vakfiyesinde Şeyh ümmet diye yazılıdır.) Piri hoca bin tezkkül, (Hacı Hamza bin Abdullah). Yahya bin Abdullah). Ali bin Hacı Murad), (Mehmed bin Şadi), (Hüseyin bin İskender), (Hasan bin İskender), (Hamza bin İskender), (Hızır bin İlyas), (Hubyar bin Ali paşa), (İsa bin Yusuf), (Pir Ahmet bin Şaban), (Şaban bin Hasan çerefli). Bu vesika gelecek sayımızda neşredilecektir.

[8]
A — Bu ibranamede Cihan hatunun adı yoktur.

B — Osmancık kadısı Mevlâna Ferahşad bini Müeyyedin 878 tarihli arapça vakfiyesinin Fahrülülema vezir Halil paşa oğlu İskenderin iznile tanzim edildiği yazılıdır. Bunun hakkında yaptığımız araştırmayı müteakıp nüshalarda neşredeceğiz.

C — Tarihi osmani encümeni mecmuasının 38 inci sayısının 121 inci sahifesinde üstad Hüsameddinin yazısında Mehmed paşa eşi Yüzükutlu hatun binti Kutlu paşadır deniliyor. Halbuki mezar taşında Cihan hatun diye yazılıdır.

D — Elimizde bu bu aileye aid vakfiye ve hüccetlerle beraetlerde oğlu Mahmud paşa diye yazılıdır. Halbuki üstad Hüsameddin 38 sayılı tarihi osmanî dergisinde Mahmud çelebi olarak yazıyor. Bu iki adam ayrı şahıs olacaktır.

[9] Mehmed paşa ve eserleri hakkında Osmancıkta yazılmış bir defterdir. Bunda Mehmed paşa ve Cihan hatunun mezar taşları suretleri ile cami kitabesi vardır.

müellifi üstad Hüsameddin Koca Mehmed paşa başlığı altında yazdığı iki makalede oğullarının ve torunlarının mezarlarına aid notlarının yandığını yana yakıla anlatmaktadır. Bunlara aid fotografları bekliyoruz. İkinci sayımızda bunları neşredeceğiz. Şimdilik yalınız adlarını yazmakla iktifa ediyoruz. Mahmud paşa veya Mahmud çelebi, Mustafa çelebi, Emir Ahmed, Esleme hatun Mehmed paşanın kendi çocuklarıdır. Süleyman (10) Ömer çelebi (906 da vefat etmiştir. Mezarı Osmancıktadır) de torunlarıdır. Süleyman, Mahmud paşanın, Ömer çelebi de Süleymanın oğludur (11).

Caminin kapısı önünde, son cemaat mahallinde üzerinde ayet yazılı, Selçuk tarzında yapılmış bir sanduka vardır ki üzerinde isim olmadığından mahallinde Aydın adında, Mehmed paşa oğluna aid olduğu rivayet edilmektedir. Mezar taşında adı olmadığından ve bu aileye aid elimizdeki vesikalarda bu isme tesadüf edilemediğinden kaydi ihtiyatla telâkki edilmelidir.

Birde Şah dane hatun adında bir mezar taşı vardır. Üzerinde Şah dana hatun imreeyi Mahmud paşa diye yazılıdır.

Koca Mehmed paşanın siyasi hayatı hakkında encümen mecmuasının 38 inci sayısında mühim malûmat olduğundan burada tekrar edilmesine lüzum görülmemiştir.

Yalnız elimizde bulunan not defterinde Koca kaya müdafii (12) Haydarın esas adının Mehmed Haydar olduğu ve Mehmed paşanın bu zat olduğu hakkında bir mütalea varsa da bunu her noktadan teyide muhtaç görmekteyiz. İleride bu mevzua tekrar geleceğiz. Mehmed paşa ailesi hakkında şu kısa izahatı verdikten sonra şimdilik salâhiyettar makamlar tarafından tercemesi yapılan vakfiyelerini vesika kısmında aynen neşretmekle iktifa ediyoruz.

[10] Amasya beyler beyliğine tayin edilen Hızır paşa Edirneden gelinceye kadar 851 de beyler beyi kaymakamı olmuştur. Amasya tarihi C. 3. S. 3. 219.

[11] Mezar taşında şu şekilde yazılıdır. Ömer çelebi bin Süleyman bey bin Mahmud paşa bin koca Mehmed paşa.

[12] Mirkatülkâinatta ve âşık paşa zade tarihinde Kasım adında bir oğlu olduğu, Haydarın başka kimseye itimad etmediği hakkında bir yazı vardır. Halbu ki Mehmed paşanın Kasım adında oğlu olduğuna dair hiç bir yerde kayde tesadüf edilememiştir.

Çorum Havalisinde Mamalı Aşireti Ve Ömer, Osman Paşalar

NEŞET KÖSEOĞLU

Mamalı aşireti, diğer aşiretler hakkında yapıldığı gibi hicri onbirinci asırdan itibaren iskân edilmeğe başlanmıştır. Mamalı Zülkadiriye mukataasına dahildi. Bunların iskânı için Raka havalisi münasip görüldü, fakat bir türlü, aşiretleri, müsellah kuvvetlerle oraya götürdükleri halde iskân etmek kabil olmuyordu. Bir müddet sonra orayı terkederek Anadolu içerilerine istedikleri yerlere doğru gidiyorlar ve muhitlerinde bulunan köylere ve meralarına bir çok tecavüzlerde bulunuyorlardı. Hükûmet bu gibi hareketlerin önüne geçmek için bunların topunu birden Kıbrıs adasında cebren iskân etmeğe karar vermişti. Fakat bir kısmı Antalyadan gemiye bindirildikten sonra reislerini öldürerek (1) ve en yakın sahile çıkarak yine Anadolu içine yayılmışlardır. Mamalı cemaatinin Zülkaderiye mukataasına dahil bulunduğu zamana aid bir vesikayı aşağıya yazıyoruz :

"Zülkadiriye beyler beğisine ve Maraş kadısına hüküm ki Zülkadirli cemaatinden, Mamalı demekle maruf taife tarafından Hacı Yusuf nam kimesne rık'a sonup sipahileri olan Hamza ve Kaya âdeti agmamları için üçyüz altunların alub ziyade tehammülü yokken yüz reis koyunların dahi alup ve bundan gayri resmî benaklerin dahi bikusur aldıklarından sonra kanaat etmeyüp yüzer altunların ve yüzer batman yağların ve onar tulum şıraların ve onar kıt'a keçilerin alup zulmü hayıf edüp taddi ettiklerinde teftişiyçün süddei saadetime gelüp şikâyet edüp emri şerif ihraç edüp anda vardukta siz bizden şikâyet etmişsiniz deyu şart ettirüb zulüm ve hayıf etmiştir deyû şikâyet ettiklerin arzetmeğin bnyurdum ki vardukta mezburlardan dava hak ider var ise dahi muvacehesinde hak üzere teftiş edüp guresin kaziyye filvaki arz olunduğu gibi olup cemaati mezburenin hilâfü şer'ü kanun ve mügayiri defter mezburlara olveçhile akçaların ve yağların ve sair nesnelerin alıverdikten sonra mezburların üzerlerine sübut bulan mevaddı yazup sureti sicil ile göndersin Ahzü celbden hazer eylesün. Fi. 25 ra. 985,, .

Bundan sonra Mamalı aşireti ni Çankırı civarında görüyoruz, aşağıdaki (1022) tarihli ferman onu gösteriyor :

"Kângırı kadısına hüküm ki Türkmen tayifesinde cemaati Mamalı ve cemaati Selmanlu ve cemaati Selman Muslu ve cemaati Alem Beğlü (2) ve Peçelü ve cemaati Tavrehli ve Hasan demirciler tayifesi bilfiil miri aşiretleri olan İsmaile itaat etmeyüp ve uhdelerine lâzım gelen mali maktuların vermekte teallül edüp ve kadimden yuriyü gelen yerde yürimeyüp teallül üzere oldukları ilâm olunmağın buyurdum ki vüsul buldukta bu bapta mutad veçhile mukayyed olup göresin filvaki ilâm olunduğu üzere ise tayifei mezbureye muhkem tenbih eyleyesin ki kethüdalarına itaat üzere olup ve uhdelerine lâzım gelen mali maktuların bikusur eda eyleyüp teallül ve inad etmiyeler ve kadimden yüriyû geldikleri yerde yüriyüb kimesneye zarar ve ziyan etmiyeler. Badettenbih eselmiyenlerin şer'i ile haklarında lâzım geleni icra eylesin. Fi. 5 Za. 1022,,

Bu vesikaya göre Mamalı cemaati ile Selmanlı, Alembeyli, Selman Muslu ve diğer dört aşiretin İsmail adında bir kethüdası olduğu anlaşılıyor.

Mamalı aşiretinin 1101 de Hacı Ahmed oğlu Bektaş boy adında bir reisi olduğu ve 200 haneli olduğu ayni tarihli bir fermandan anlaşılıyor (3). 1101 şevvalinde Edirnede sefer için toplanması evvelce ferman edilmiş iken şimdiye kadar gelinmediği ve hemen gelinmesi hakkındaki buyurultuya (4) göre Mamalı aşiretinin de sefere biraz geç gitmiş olduğu anlaşılıyor.

Mamalı aşireti bu tarihlerde şikâyet etmeğe başladığından Raka havalisine sevkedilmeleri hakkında 1104 tarihli fermân sureti aynen aşağıya yazılmıştır :

"Raka beyler beyisi Hüseyin dame ikbalihuya ve Tokat kadısına ve Tokat voyvodasına hüküm ki Raka ayaletinde vaki nehri Beliç kenarında ve Aynizir ve Rakaya varınca ol nevahide sakin olan kura ahalileri bundan akdem tekâlif ve nevayibin kesreti tevarüdünden ve zulmü teaddi vürudunun vefretinden ve Urban tayifesi eşkıyasının istilâsından perakende ve perişan ve arazileri hâli ve emakinleri bilkülliye harabe olup canibi miriye muteddünbih

[1] (Bunların şerlerini defiçün katletmek vaciptir) diye şeyhulislâm Abdullah efendi de bir fetva vermişti. Buna rağmen bu cüreti göstermişlerdir.

[2] Çorumun kazası olan Sungurlu ile Çorum istasyonu arasında Alembeyli köyü vardır. Bunlar da Daniş mendliler ve Mamalılar gibi Bozulusa tabidir. 1022 tarihinde Bozulus tevabii rum eyaleti dahilinde idi. O devirde rum ayaleti şu livalardan mürekkeptir: Sivas (paşa sancağı), Amasya, Çorum, Bozok, Canik, Divrik, Arapkir; Bozulusa tabi cemaatlerin adları şunlardır: Mamalı, Danişmendli, Alembeyli, Yahyalı, Buyun, İnceli, Kurt, Mihmad, Kulak. Bunlar bu tarihlerde yazın rumda kışın şam taraflarında idiler. A. T. A. S. 69.

[3] Anadolu Türk aşiretleri. S. 87.

[4] Anadolu Türk aşiretleri. S. 90.

bir nesne hasıl olmadığından gayri ol havalilerde mürur ve ubur eden ebnayi sebil dahi salim olmamağla mevazii merkume mamur ve âbâdan ve ebnayi sebili emin ve mutmain eylemek lâzım ve mühim olmağla büyük Türkmen tayifesinden Üsküdar adına tabi bilcümle Beydili ve sair cemaatlerden ve Boz Ulus mandesi Türkmenlerinden mevzii mezburede arazi tasarruf ve ziraat ve hiraset eylemek üzere sakin ve mütemekkin olmaları için bundan akdem bin yüz iki senesi rebiyülahirinin on beşinci günü şerefim verilmişti. Elhaletü hazihi bazı mahallerine tevayifi mezbure sakin ve bazı mahallerine sakin olmayıp hâli ve muattal kalmağla ahar Türkmen cemaatlerinden iskân ettirilmek lâzım ve mühim olmağın Tokat voyvodalığı aklâmından Hoca haslarına tabi Mamalı Türkmanı şekavet üzere olup reaya fukarasına ve sairlere teaddi ve tecavüzleri olmağla anların dahi iskânı lâzım ve mühim ve muktazi olmağla Hazinei âmiremde mahfuz olan baş muhasebe defterlerine nazaran olundukta zikrolunan Mamalı Türkmanı tayifesinin iki bin yüz doksan iki kuruş malı maktuları olup Tokat voyvodalığı aklâmından olduğu mastur ve mukayyed bulunmağın imdi mezkûr Mamalı Türkmanı kabilesi ahalileri balâda zikrolunan mevaziin kalan mahallerinde sakin ve mütemekkin ettirilüb fimabaad beyinlerinde teayyün kesbeylemiş ihtiyar eyledikleri mutemed âdemler cemaate baş ve buğ tayin olunup içlerinde fesad ve şekavet eden olur ise keudüler ahz ve hâkime teslim eylemek üzere ihtiyarları ve iş erleri marifetile birbirlerine tekeffül edüp ziraat ve hiraset eyledikleri arazide hasıl eyledikleri mahsulâttan arazilerinin humüslerin ve bağ ve bostanlarından bihasebişşer iktiza eden hukuku arazilerin canibi miriye eda edüb ol havalileri urban ve sair eşkıya mazarratlarından mukaddema sakin olan Türkmen cemaatleri ile maan gereği gibi muhafaza ve ahalisini ve ebnai sebili emin ve mutmain eylemek şartile üzerlerinde mukayyed olan iki bin iki yüz doksan iki kuruş malı maktuları bilkülliye ref ve saire rüsumu raiyyetten muaf ve müsellem olup kat'â bir nesne ile mutalebe olunmayub mevaşilerin mut adları üzere yaylalarına kendileri götürmeyüb ehlü ayallerile kendileri sayfü şitada mevazi mezkûrde olup ancak çobanlar ile gönderüb kemakân ray ettirmekte kimesne mani olmamak üzere Raka ayaletinde sakin olan cemaatler Raka valilerine tabi ve emirlerine muti olalar ve kurbü darlarından ve civarlarında olan eşkıya üzerine varılmak iktiza eyledikte tahrir olunan Mamalı Türkmanı kabilesi valilere mutabeat edüb vali ile maan edayi hizmet eylemek üzere senki Raka beyler beyisi Hüseyin dame ikbalühusun sen makul ve münasib gördüğün mahalli zikrolunan Mamalı cemaati Türkmenlerine iskân ettirüb bir ferde illet

ve bahane ettirmiyesün deyu maliye tarafından verilen emri şerif mucibince hüküm yazılmıştır. (Evahiri ca. 1004)...

Bu sıkıya rağmen Mamalı aşiretini Rakaya göndermek mümkün olmamıştır. Yine Çankırı, Tokat, Çorum tarafında gezmeğe başlamışlardır. Bu sırada yani 1109-1110 senelerinde hükümete en ziyade sadık kalanlarda yine bunlardı.

1111 tarihinden daha evvel Bozok sancağında şekavet eden Cerid, Afşar ve sair aşiretlerin tedibine Mamalı aşiretinin memur edildiğine ait aşıdaki vesika şayanı dikkattir:

"Hâlâ Mamalının miri aşireti olan Bekdaş ve sabıka Mamalının miri aşireti olan Mehmed ve aşireti merkume ihtiyarları ve kethüdalarına hüküm ki Bozok sancağında Sorgun kazası ve ol havalide tavayifi iskândan Cerid ve Küçekli ve Afşar ve Babünnun cemaatlerinden firar eden eşkıyanın rüesasından Cerid yazıcı ve Bostlı ve Küpeli ve Derli Ferhad ve Orhan oğlu Hasan ve kardeşi hevalarına tâbi eşkıya ile daima Anadoluda katli nüfus ve kasbı emval ile fesadü şekavet üzere oldukları ilâm olunup mezkûr şakilerin alâ eyyi halin ahz olunmalariyçün Sivas beyler beyisi Mustafa paşaya emri şerifimle tenbihi hümayunum olup ve mezkûr şakilerin ele getirilmesi behemehal sizden matlup olunmakla siz ki mumaileyhim-siz emri şerifim vardığı gibi bu hususta asla teallül ve tereddüd etmeyüp zikrolunan şakileri alâ eyyi halin ele getirüp ahz ve mahbusen mirimiranı mumaileyhe teslimi bezli makdur eyliyesiz şöyle ki bu fesadı eden mezkûrları ahz ve mirimiranı mumaileyhe teslimde sizden bir gûna tesamüh ve tekâsül ve tehavün ve taksir zuhur eder ise asla özür ve cevabınız isga ve bilcümle aşiretiniz Rakaya iskân ile iktifa olunmayup hakkınızda tertibi ceza olunur. Bilmiş olup mezkûr şakileri behemehal ahz ve mirimiranı mumaileyhe teslimde ana göre basiret ve intibah ile hareket eylemeniz babında deyu yazılmıştır. Fi. Evahiri Z. 1111...

Buna rağmen anlaşılıyor ki Mamalı, Cerid ve Pehlivanlı aşiretlerile Sivas yaylalarına tecavüz etmeğe başlamışlardır. Bunun üzerine aşağıda yazılı 1113 tarihli ferman Sivas beyler beyine gönderilmiştir.

"Sivas beyler beyisi Süleyman paşaya ve Karahisar Behramşah ve Çepeni Çunkar ve Orta pare hüküm ki:

Karahisar, Bayramşah ve Çepeni Çukar ve Orta pare kazalarında sakin ulema ve süleha ve eyimme ve hüteba ve sair eşraf dergâhı muallâma mahzar gönderüb zikrolunan kazalarda sakin reaya tayifesinin ziraat eyledikleri yerlerde Türkman tayifesinden Mamalı ve Cerid ve Pehlivanlı ve

Güvan ve sayir Türkmen tayifesine mahsus defteri cedidi hâkanide mukayyed kadimi yaylak yok iken zikrolunan Türkmen tayifesine kabilelerile yaylak zamanında kazalarına varub, meralarına konub kök tereke ve sair mahsulleri arasında davarların rai ve dehu harman vaktinde koyun ve sair davarlarile gelüb çuval götürüp muradları mikdarı mahsullerin gasp ve üç dört ay mikdarı mekü teaddi ve kışlağa avdet eylediklerinde dahi meradan hayvanların maan sürüb götürüb ve evlerin basıb içinde olan esvab ve ayallerinin üzerinde olan libaslarının nehbü garet eylediklerinden maada zikroluuan Türkman tayifesinden Cüneyd kethüda oğlu Osman ve İdris ve Hasan ve Kirkoğlu İsmail ve kuyuncı Şahin ve Cebeci Duydar ve Hızır nam şakiler sair hevalarına tabi eşkiya ile kazai mezkûrün kurasından yedlerinde olan mümza defdefter mucibince doksan beş kile arpa ve yüz kile hıntaların cebren gasbedüb her sene bunu emsali teaddilerinden naşi ekser kura ahalisinin perekende ve perişan olmalarına bais oldukların ilâm eyledikleri ecilden sen ki mirimiranı mumaileyhsin bu fesadı eden mezkûrlar bulundukları mahalde şer'i şerife ihzar ve hasımlarile mürafaai şer ve hilâfı şer'i şerif ve bigayri hakkın nehbü garet eyledikleri her ne ise badessübut marifeti şerile ashabına reddü teslim ettirüb ve mezburların kazai mezburda defterde mukayyed bilfiil tasarruflarından kadimi kışlakları yok iken kazalarına uğramayub ve bigayri hakkın mahsul ve sair eşyaların garet etmek üzere muhkem tenbih ve tekid olunup mütenebbih olmayub geru veçhi meşruh üzere zulüm ve teaddi üzere olanları isim ve resimlerile ve sıhhati ve hakikati üzere deri devletmedarıma arzu ilâm eylemen babında deyu yazılmıştır. Fi. evsıtı 1113. .

1146 da Mamalı aşireti reisi Mamalı oğlu Kantemir idi. Halepte Alaca hana iskân edilecek aşiretler arasında Mamalı ve Cerid aşiretleri yoktur. Yalnız hâlen bu civarda adları anılan Dedeşli ve Selmanlı aşiretleri bu sevkiyatta dahildi. Bundan sonra Mamalı aşiretinin bir kısmı Alacada iskânı kabul etmiş (5) ve bu bölgeye yerleşmiş vaziyettedir.

Şahabbası salis namile isyan eden alevilerin üzerine Mamalı oğlu Ömer paşa memur edilmişti.

Ömer paşa hakkında şair Medhinin söylediği parçayı yazıyoruz. Bununla beraber Şahabbası salisin Ömer paşaya yazdığı bir mektubu da tarihi kıymetine binaen aynen dercediyoruz. (6)

[5] Alacada Hızır, İbrahim ve Sungurlu'da Arife kazili (gazili), Ekmekçi İcecek köylerinin Mamalı olduğu yapılan araştırmalardan anlaşılmıştır. Yine Çorumda Cerid, Alacada Killik, Gazi paşa, Tutaş köyleri de Cerid aşiretine mensuptur.

[6] Bu vesikaları Kütüphane memurumuz Bay Eşref vermiştir. Suretleri 2244/315 sayılı defterdedir.

Acemşah iddiasında olan Şah Abbası namındaki şakinin Mamalı oğlu Ömer beye gönderdiği mektup suretidir. [7]

Bismillahirrahmanirrahim

Elhamdülillahillezi alâ ihsanihi bien tekarrel hakku fi mekânihi kema kalellahü taalâ ennel arda yurisüha menyeşaü velakıbetü lilmüttakin. Badeza güldestei bendi gülhayi duayı iktam riyazi senai maruzu zamiri müniri hurşidi incilabı ukte küşadı muakidi din ve devlet ve seyyie arayı maarık fethü nusrat ruşen beyanı tirizeban ve bülendi kadri mahfel fırazı encümen arayı serefraz ki filhakika camü cihan nümayi suri ve manevidir. Ola ki eğer bu ahkarı nasın taraf ahvalinden sual buyurursuz hazreti seyyidül enbiya Muhammedül Mustafa ve emirül müminin Aliyül Murtazanın ednadan edna kelpi arş nişin şahları Abbası salis ibni cemcah melâik sipah Sultan Süleyman bin cennetmekân Şah Abbası sani ibni kutsi aşiyan şah safi enarallahü bürhanehüm ve kuddise sırrıhül azizim. Bizim ahvalimizi canşini milki iskender şevketli padişahdan sual buyur. Anki bu kadar eyyamda havfinden naşi beher mah 700 kuruş maişet tayin edip kâh Midilli, kâh İlemiye ceziresinde ikamet buyurmuş idi. İmdi vade temam olup ceddim şahı merdan Ali oğlu girdabdan sahili necata vasıl eyledi. Her ne kâr kâh bukalemun nakiş eylemiş ise olması emri mukarrerdir. Benim azizim ağayı muhterem hâlâ bir kaç ihbarı naşayeste sizin gibi sahip akıl ve dirasetren baiddir. Mesmuumuz oldu. Elhamdülillahi taala sizler her ilimde kâmilsiz ve ilmi nücumda mahirsiz Devleti osmaniyenin inkırazı malûm ve manzuru deriseaadetinizdir ki Hoca Nasreddini Tosi zicinde şeyh Ahmedi Boni ve Muhiddini Arabi şemsülmaariflerinde ne gûna kaydolmuş malum ve manzur ve mesmuunuz olmuştur ki padişahlara padişahlardan gayri bir kimesne mukabele ve muarazaya kadir olmaması azhar mineşşemsdir. İmdi benim azizim muhabbetname vürudunda teveccüh edüb binaen alel muhabbe bir hayalâtı manende ve kilimatı napesendidei efvahi avamdan men edüb bu vilâyetlerden ta Bağdat ve sairinde nenev'a muhabbetleri malûmu şeriftir, Bu maddedeki ikbali fitne ve fesadi zuhura gelir. Ne lâyık ki senin gibi bir cudû mükerremden sudure ola. Kuyudu nasiyam bir maddeye mübaşeret edesiz.

[7] Kütüphanede 2244/315 numaralı kitabın 121 inci yaprağında kayıtlı olup memuru Bay Eşref tarafından bulunmuştur.

Hemen seyret ki zülfikarı Ali ne iş eder bu muhabbete binaen zebani kalem veraka cari edüb size irsal eyledik. Vallah Billâh ve Tallah ki eğer yüz kerre yüz bin sipahi üzerime teşrif edesiz memnun olup yüz çevirmem yoktur. Her ne lâyık ehli necata ve aklı feraset üzere ise böylece amel buyurun. Benim muhibbi vefadarım bizim kim olduğumuz bu mühürden malûm edesiz. Baki vesselâm menittebaal hüda.

Namei Abbası salis harrerehu azmi mülük sahip kıran

Şah Abbasın mührü içinde şu kıt'a vardır:

Nekin saltanat ra keşi varis
Şüd sahip kıran Abbası Salis

Şair (Medhi) nin bu hadise hakkında yazdığı bir manzumu aynen aşağıya koyuyoruz:

Sihri batıl oldu sebap Abbasın
Mezhepsizler kılsın matemin yasın
Âli Osmana hail olamaz dağlar
Gayette say eyledi beyler ağalar
Miri aşiret (Ömer) serasker idi
Bahadirler arslan gibi yürürdü
Bir sefer mübarek hiç etmedin zar
Ebubekir, Ömer, Osmanı, Haydar
Kılıncına tesmiye etmiş Zülfikar
İnşaallah yeridir esfelüssekar
Acem ferzendidir çoktur sanatı
Ol mel'unun Düldül dediği atı
Melânet babında gayette mahır
Rafızidir hem sebbabdır hem kâfir
Askere bir oldu dağlar, ovalar
Padişahım kabul oldu dualar

Dini islam kuvvette olduğun bildi
Anlarda belâsın bulduğun bildi
Ölenler şüheda Gazi oldu sağlar
Cümletcn üstüne geldiğin bildi
Kahramanane Songur ona yar idi
Din uğruna kılıç çalduğun bildi
Çırağı mescidi mihrabü menber
Anlar kim olduğun olzaman bildi
Sahip kıran deyü bir mührü de var
Şeytanın nedimi olduğun bildi
Evvelden dönüktür bettir sıfatı
Yoruldu geriki konakta kaldı
Melânetin etmek isterdi zahir
İsyan deryasına daldığın bildi
Silâhşörler biri birin kovalar
(Methi) der inayet allahdan oldı

Bu devirde yerinde olmıyan mezhep ihtilâllarının ne derece derin olduğunu göstermesi itibarile de bu parça şayanı dikkattir.

Bu da ayni hadiseleri izah eden bir manzumdur [8]

Zahir oldu âlem içre yine bir kavmü şerrar
Ehli bid'at pürdalâlet hem adüvvü çariyar

Bir birine kalkışırlar misli hınzır ol humar
Haşri inkâr eylemişler fıskın eyler aşikâr

Anlara mevranî derler hariciler deyin ana
Gayri namile çağırman rafıziler deyin ana

Kimisi oldu kılavuz bazısı tundarları [9]
Durmadı kaçtı bıraktı yalnız murdarları

Koskuna kuvvet deyup kaçmaktan özge kârları
Kalmadı namusu ari zerre itibarları

Zannedip sobu Aliden kenduye imdad ola
Kendi zumunca halife şahı Abbas ad ola

Haşalillâh ol misâllü zülfikar irad ola
Nal paradan yapılana zülfikar isnad ola

Kazdığı kuyuya düştü kimse bilmezdi anı
Ol cehennem köpeğininin gör nice çıktı canı

Ehli sünnet olsa bir mümin anı ikfar eder
Dönmez olmülhid münafık küfürünü tekrareder

Rahmetullahtan baid olmuş yerini nar eder
Kim necaset içre düşse ânide murdar eder

Hamdellâh her birine oldu elvanı azap
Kiminin boynunda zencir kimisi çekti itap

Kimi damdan tamoya can attılar bî irtiyap
Kimisi damü belâda düzahi pür ıztırap

Sünnete etmez riayet farza etmez itibar
Rahi haktan inhiraf etmiş adüvvü hâkisar

Yerleri nari sakardır meskeni darülbevar
Canına lâğnet okunur ta ilâ yevmil karar

Kâvilinin kethüdası kaçmada serdarları
Oldu (Çatal âli) dinsiz dahi sancakdarları

Erdi bir günde Çayanlar köyüne ilgarları
Görse resmiyle ceyşin sürati reftarlarları

Yüzü kare bihamiyyet hem muhannesler budur
Dini ahmedden nükûl etmiş mülevvesler budur

Halka der düldül süvarım kendine münkat ola
Kendisi zındıkı mülhit halk dahi ilhad ola

Aklını andan kıyas et tabii ekrat öla
Mezhebine tabi olan akibet berbat ola

Dem vurur hubbü Aliden şöyle kim güftareder
Zahira söyler velikin fiilin inkâr eder

Buzu sahap ettüğine zuğum eder bir kâr eder
Yüzü dönmüş hep cüzam olmuş dahi ısrar eder

Failâtün müftalilün müftailün failât
Mezhebi çardan muarra cahidi savmü salât

Cümle berbat oldular olup harap ender harap
Kimi ayak çeşmesine düştü manendi kilâp

Gerseri maktuu kâfir zahir ender hesap
Tarihi zahir bedihi kutlei kaili kilâp
1127 1127

[8] Kütüphanede 2244/315 numaralı kitabın 120 inci yaprağında yazılıdır.
[9] Dümdar olacak.

Kâfir lafzının başında olan kâfi alıp
Zahir lafzına zammedince tarihi zahir olur

Bazı katlen bazı salben bazısı oldu dûnin
Dedim ana senki lâğnette helâk oldu zarin

Ömer paşayı bundan sonra Çorum beyler beyi görüyoruz (11) Burada iken "Kabilesi eşkıyasına istinad ederek halka zulum yaptığı anlaşıldığından Sivas mütesellimi Ömer eliyle katledilmiştir... Bu hadise Raşit tarihinde 1136 vekayii arasında gösterilmiştir. Kütüphanenin 2244/315 sayısında kayıtlı bulunan defterde 1136 yılının cemaziyelevvelinin 28 inci perşembe günü katledildiği yazılıdır.

Hüseyinabadda (12) 1134 te yaptırdığı çeşmenin üzerinde şu yazı vardır:

(Tarihi çeşmesi Ömer paşa)
Bina eyledi bir çeşme mahallinde Ömer paşa
Dedi tarihini (Vehbi) Muhammet selsebil lasa
Esasın kıldı çeşmenin otuz dörtte edip bünyat
İmaret oldu ansala bihamdillah Hüseyin abat

Mamalı Ömer paşanın mührünün de hususiyeti varmış 2244/315 sayılı defterde mühründe yazılı olduğunu gördüğümüz kıt'ayı aynen yazıyoruz:

Şah Abbasın katli için men umaram
İlâhi rahı hakka doğru varam
Zü desti düşmen men hala sedarım
Ömerim çün muhibbi çariyarım

[11] Sancak beyi olsa gerek. Fakat raşit tarihi C. 6. S. 111 de böyle diyor. Alaca ve havalisinde zulmü o kadar ileri götürmüşdür ki Mamalı oğlunun validesine öldüreceği bir adam müracaat ederek kurtarmasını istemiştir. Bunun üzerine validesinin (Ölde kurtul!) dediği mahallinde pek meşhurdur.

[12] Eskiden Alacanın adı Hüseyinabat idi. Bu ad son zamanlara kadar devam etti.

Ömer paşanın bir oğlu Osman paşa Amasyada 1157 tarihinde mutasarrıf oldu. (Çakır pençeli) namile anılırdı (13). 1158 de Merzifonda ikamete memur edildi, sonra da katledildi (14).

* * *

Bu aşiretin adını taşıyan köy yoktur. Çorumda olduğu gibi Amasya ve Çankırı vilâyetlerinde dahi tesadüf edilemedi. Yalnız (5) sayılı notta yazdığımız gibi Alaca ve Sungurlu ilçelerinde adları orada yazılı kölerin bu aşirete mensub oldukları anlaşılmıştır. Yer adlarını toplamağa başladığımız için bunlar arasında ve araştıracağımız siciller içinde yeni izlere tesadüf edersek bu aşiretin son durumunu daha açık bir surette ortaya atmak kabil olacaktır.

Neşet Köseoğlu

[13] Amasya tarihi C. 4. S. 73.

[14] Süleyman bey (1141. H.) tarihinde Aksaray mutasarrıfı olduğu Anadolu türk aşiretleri adlı kitabın 171 inci sahifesindeki notta yazılıdır. Bundan maada 1297 de Yozgada bağlı olan Hüseyinad (şimdi adı Alacadır ve kazadır, Çoruma bağlıdır.) nahiyesi naibi tarafından verilen bir hüccette Mamalılardan Mehmet bey kızı (Sati) nın Alaca kariyesinde bulunan Mamalı arazisinin başkaları tarafından tasarruf edildiğinden şikâyet ettiği yazılıdır. Şimdi bu sülâleden Alacada yalnız, 95 yaşında bir ihtiyar kalmıştır.

(Çorum) un Halay oyunu ve Arzı türküsü

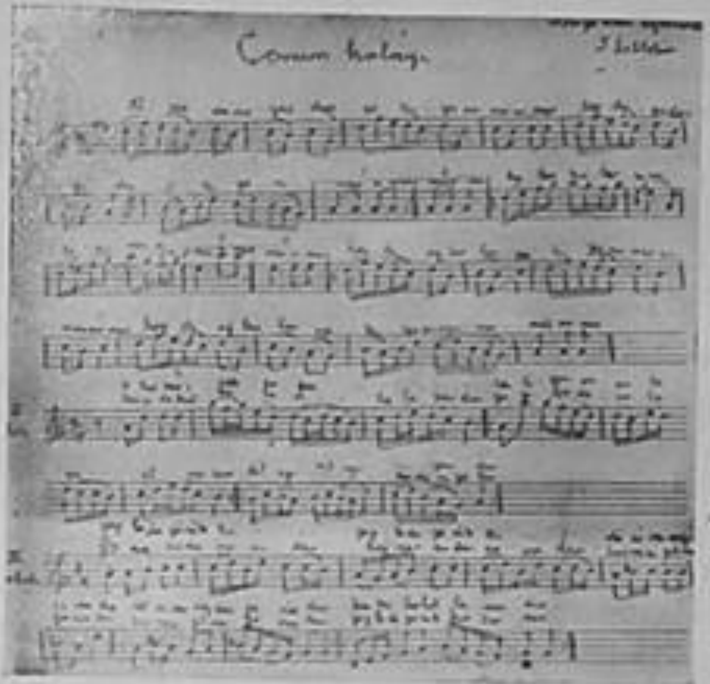

Çorum Halayı

1

Name yazdım sokuya
Gelen giden okuya
Kızlar, şarabe düşmüş
gelinler ırakıya

2

Karşıda kürt evleri
Yayılır develeri
Oturmuş inek sağar
Terliyor memeleri

3

Hey nazından nazından
Sürmesi gitmez gözünden
Yaylada Türkmen kızından
Dönüver meydan senindir

İlimizde, kasaba, köylerde söylenen ve oynanan bir çok halk türküleri vardır. Ekserisi diğer illerde söylenen şarkılara ve oyunlara benzemekle beraber Çorum ilinde yüzlerce yıllardan beri söylenmekte olan türkü ve oynanmakta olan oyunlar vardı.

Bunların içerisinde (Çorum halayı) ile yine Çoruma mahsus olan Arzı şarkısının sözlerini (Çorumlu) mecmuamızın ilk sayısına, güzel yurdumuzda yaşamış olan dedelerimizin, ozan ve bestekârlarının ince duygu ve görüşlerini gösteren müzikli ve hareketli iki parçasını notası ile birlikte koymuş bulunuyoruz.

Halay: en çok köylerimizin düğünlerinde, toplantılarında müstesna bir yer almış meydan oyunlarındandır. Şehir halkının da bir çoğu bu oyunu sever ve oynar. Son yıllarda Çornm gençleri tarafından yapılan müsamere ve konserlerde bir çok defalar oynatılmış, Türkün görüş ve duyuşundan doğan bu oyun seyircileri tarafından heyecanla takip edilmiş ve alkışlanmıştır.

Muhitimizde bu oyunun nezemandanberi oynandığı belli değildir. Yalnız Osmanlı ve Selçuk Türkleri kıyafetleri arasında görülen salta, çepken gibi elbiselerin bu günki (Halay) oynayanlarımızın millî kıyafetini teşkil etmesi Osmanlı ve Selçuk Türkleri devirlerinden beri bu oyunun eski bir tarihe sahip olması ihtimalini uyandırmaktadır.

Bu gün dahi sevile sevile oynandığına ve seyredildiğine göre asırlarca yaşamak istidadında olduğunu göstermektedir.

Bu oyun vücudümüzün bütün orgenlerini sağlamlaştıracak mükemmel bir beden eğitimi yaracıdır. Beş ilâ yirmi kişi tarafından oynanabilir. Oyuncular çepken, salta, zıvga (1) gibi millî kıyafet geyerler.

Hepsinin ellerinde birer çevre(2) bulunur. Oyuncular sağ baştaki şefin hareketine uyarlar. Şefin en ince hareketini gözden kaçırmazlar.

Birinci Bölüm ağır, **ikinci** orta, **Üçüncü** daha çabuk oynar. Bu oyunu yalnız erkekler değil, düğünlerde bayanlar da oynar.

(1) Zıvga: Bir nevi dar, körüklü şalvar demektir.

(2) Çevre: Mendil demektir.

Dik başlı duruşlar, keskin, ciddî bakışlar, gergin bacaklarla vakurane başlayan bu oyunda adeta Türkün irası okunur. **Oyunun ilk kısmından** itibaren oyuncuların bakışları, hareketleri, sezişleri birdir. Bazan figürleri icabı kollar birbirlerinin omuzlarına atılır. Çelikten bir duvar gibi; bazan da eğilerek betondan bir köprü gibi durumlar alırlar. Hep bir ağızdan (Hey, Hey) nidalarını savurarak bir kat daha dincelirler. **İkinci Bölümde** figürler başkalaşır, hareketlerde canlılık görülür. **Üçüncü Bölümde** daha çabuk başlar, oyun gittikçe süratlenir. Çevik ve çâlâk hareketlerle nihayet bulur. **Bu oyun:** seyircilerine, Türkün eğlencesinde bile vakarını, ciddiyetini, çevikliğini, emre itaatını gösteren canlı bir örnektir.

Seyirciler arasında bir çok yaşlı ihtiyarlar bile coşarak bu oyuna karıştıkları görülür. Halayın sözlerini melodisi; melodisini hareketleri temamlamıştır.

Halayın notasını halk lisanından çıktığı gibi doğruca almağa çalıştık. Figürlerinin tesbitini de genç ouyuncularıma bırakıyoruz.

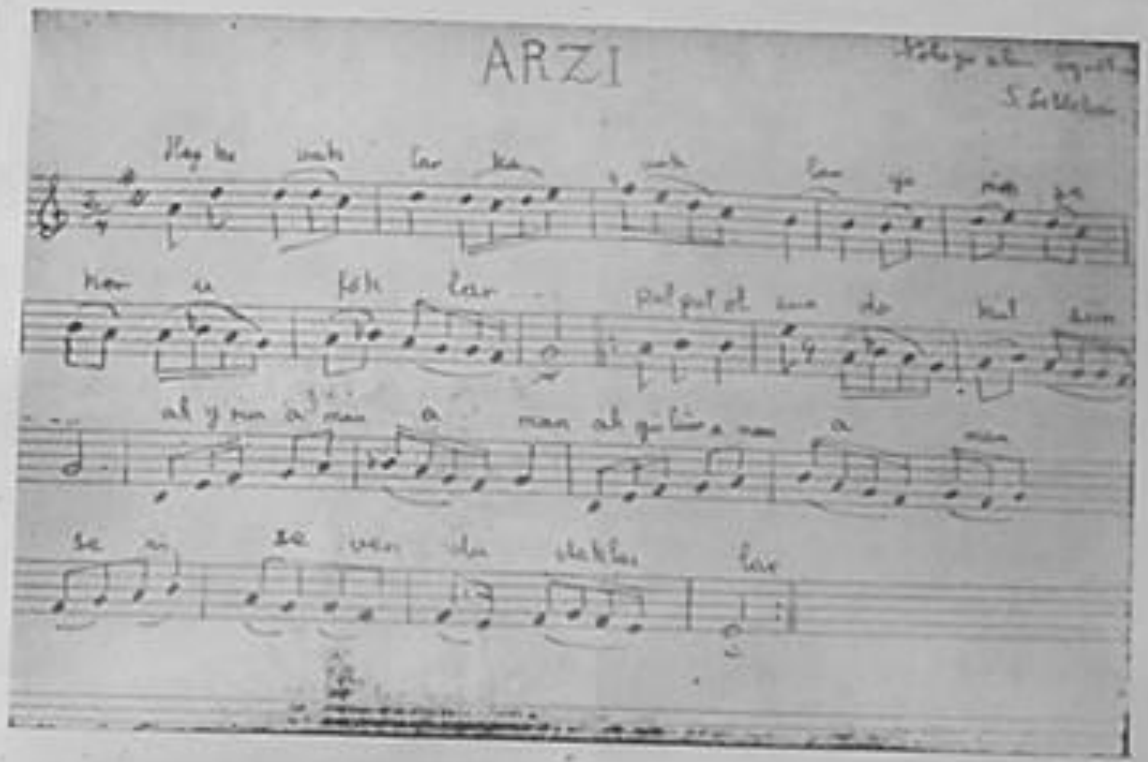

Arzı türküsü

Hey kavaklar kavaklar
Yarim şeker ufaklar
Pul pul olsun dökülsün
Ah yarim amman amman
Ah gülüm amman amman
Seni öpen dudaklar

Kavak senden uzun yok
Dallarında güzüm yok
Yar darılmış gidiyor
Ah yarim amman aman
Ah gülüm amman amman
Çevirmeğe yüzüm yok

Kıbram suya daldırdım [*]
Dolu deyü katdırdım
Sana derim canım Arzı
Ah yarım amman amman
Ah gülüm amman aman
Ben bilezik çaldırdım

Hey zengiler, zengiler [**]
Suya düşmüş çengiler
Arzı gelin gidiyor
Ah yarim amman amman
Ah gülüm amman amman
Sıkmasın üzengiler

Arzı (3) türküsü de Çorum bestelerinin en değerlisidir. Halkevinde verdiğim konserlerde pek büyük rağbet görmüştür. Münevver tabakanın bile ruhunu okşamıştır. Bu türkünün melodisinde Çorumumuzun zengin, şirin tabiatı, fedakâr yurddaşlarımızın ruhundan uyanan, bağrından kopan coşkun duygu ve sezişlerinin kaynakları görülür.

Sadi Leblebici

[3] (Arzı) isminde bir kız için söylenmiş türkünün adıdır.

[*] Kıbra — su kabı
[**] Zengi — Zenci manasında kullanılmaktadır.

(8 inci sahifeden artan)

Bu vak'a Hünlüğün biçare madurlarından biri olan Bayezidin büyük oğlu genç ve bedbaht şehzade Orhan da vatanında yaşadığı son günlerinin en heyecanlı ve elemli dakikalarını şu suretle - on ay kadar - Çorumda geçirdi.

Meşhur (İnebahtı sıngın donanma seferi) hezimetindeki şüheda meyanında (Çorum sancak beyi Gülâbi) diye geçen bir isimden de 979 hicri yılına tekaddüm eden senelerde Çorum sancak beyinin Gülâbı bey olduğunu ve bu deniz muharebesinde maiyetindeki Çorum sipahilerile beraber şehid düştüklerini anlıyoruz. Ötedenberi (Cülâbi bey) mahallesi ve camiinin veçhi tesmiyesi de şu malûmatla bir derece aydınlanmış oluyor. (1)

Hicri yıl 1002 de Ali bey, sonra Tavaşı Hasan bey 1004 de Cafer bey, 12 cemaziyelahar 1004 de Belgradda seferde bulunan sabık Hamid sancağı beyi Hacı Nasrullah bey namındaki zevatın Çorum sancak beyi oldukları Rebiyülahır 1004 den mukaddem Muslihiddin Rebiülahir 1004 de Mustafa bin Kemalil Akşehri 1 Cemaziyelahir 1004 de Mehmet bin elhaç Mustafa efendilerin de Çorum kadısı bulundukları salifüzzikir mahkeme sicillinden anlaşılmaktadır. (2)

[1] Tuhfetülkibar, Esfarilbihar; kâtip çelebi sahife 43.
[2] Sahife: 1, 10 13, 19, 25, 46

Kanunî Süleyman zamanı idaresinde Osmanlı imperatorluğu zirvei itilâya vasıl olmuştu. Bu âni fütuhat ve refahın verdiği hız ruhlarda bıraktığı his, kudret ve muhabbet ve bahusus Sokullu oğlu ve müftü Ebüssûud gibi mümtaz ve müdebbir şahsiyetlerin zimamı idareyi ellerinde tutması inhitat ve infisaha başlayan imperatorluğu bir müddet daha olduğu yerde tevkif etti.

Vaktaki ; şehevanî huzuzatlarının esiri ve her dürlü terbiyei fikriye ve ilmiyenin fakiri olan âciz ve sefih sultanlar ; liyakatsiz, harisicihan, dalkavuk vezirler ve idare adamları yekdiğerini istihlafa başladılar, sarsıntı kendini gösterdi. Dahilî ihtilâllar, itişaşlar, hariçte muvaffakıyetsizlikler, serhadlerde mağlubiyetler tevali ve yekdiğerini takip ediyordu.

Ümuru idareye kadın parmakları karışmağa' askerî müdahale ve zorbalıklar hüküm sürmeğe başlamıştı. Para ile satılan vazifeler - temadiî memuriyetleri içinzimamdarana, mümkün olabildiği kadar halkı soyup soğana çevirmeğe, irtikâp ve irtişaya ve bu suretlede merkez ve saraydaki hamilerine para yetiştirmeğe icbar ediyordu. Bu ve buna mümasil ahval halkı hayatından usandırmıştı. Anadoluda yer yer isyanlar başgösterdi. İşte bunlardan birisini ve en mühimmini Kara yazıcı namile maruf Abdülhalim namında bir sekban bölük başısının

idare ettiği ihtilâl ve isyan hareketi teşkil eder.

1007 hicret yılında Anadoluyu teftişe ve bu gibi isyan harcketini tenkile memur olan Hüseyin paşanın da bir müddet uğraştıktan sonra akıbeti ümurdan bir hakkın endişe ve kat'ı ümid ederek merkeze isyan ve bilâhara Roha kalesinde tahassun etmekte olan Karayazıcıya iltihak ve iltica etmesi İstanbulda telâşlar uyandırdı. Sinan paşa zade Mehmed paşa isyanı tenkile memur edildi. Rohada Kara yazıcıyı muhasara etti. Mahsurların mühimmatı kalmadı. Hatta tüfenk endazları, gümüş sikkeleri (fındık) olarak imal ve istimale başladılar. Bu sırada Mehmed paşa Kara yazıcıya Hüseyin paşayı teslim etmek şartile affine delâlet ve kendisine Amasya sancak beyliğini tevcih ettirmeğe vesatet edeceğini vadetti. Yazıcı Hüseyin paşayı teslim etti. İstanbula gönderildi, teşhir olunduktan sonra odun kapuda çengele takılmak suretile idam olundu. Buna mukabil Yazıcı da affolunarak Amasya sancek beyliğine nail oldu. Gösterilen şu eserizaaf, isyan ve ihtilâlı yatıştıracağı yerde bilâkis körükledi. Mehmed paşaya tekrar Karayazıcı üzerine varması emrolundu. Vukubulan çarpışmada Mehmed paşa evvelâ mağlup olmuşken bilâhara galip geldi. Yazıcı kaçtı, Sivas hududunda sarp dağlara iltica etti. Mehmed paşa ise kışlamak üzre Diyarbakıra azimet, ilkbaharda tekrar takip ve tenkile mübaşeret eyledi. Fakat bu arada Karayazıcı şeyhülislâm Sunullah efendiye yiğeni çelebi kadı vasıtasile otuz bin altun rüşvet gönderdi. O esnada Sivas valisi Mahmud paşa da Rumeli serhaddinden İstanbula dönmüş bulunuyordu. Sunullah efendi Mahmud paşayı iğfal ve tavsit ederek (Karayazıcı muti ve ferman berdar olmuştur, minbaat fesaddan el çekmiştir. Mücerred Sinan paşa zade taaddisinden korunmak için bir derbende tahassun etmiştir. Ümuru muazzamada istihdama lâyık kimesnedir.) diye inha yaptırdı. Seyyiatı sabıkasını af, Çorum sancak beyliğini de Yazıcıya tevcih ettirdi. İkinci defa gördüğü bu teveccüh ve eserizaaf Yazıcıyı daha ziyade şımarttı.

1009 senesi şevvalin 11 inci günü üzerine sabık altıncı vezir ve Bagdat valisi Hasan paşa serdar tayin, Halep eyaletinden mazul Hacı İbrahim paşa da serdarla teşriki mesai etmek üzere İstanbuldan tahrik edildi. Hacı İbrahim paşa (Kendüye koşulan) asker ile Kayseri sahasına savulunca, Hasan paşa ile birleşmesine fırsat vermeksizin, Karayazıcı yirmi bin nefer avenesile İbrarahim paşanın üzerine hücum ederek maiyetindeki onbeş çorbacı ile bin yeniçeriyi kılıçtan geçirdi. Hacı İbrahim paşa güç hal Kayseri kalesine can atabildi. Bu sıra Karayazıcı tarafında yazılan bir hüküm amali vasiâ ve mazarratı

harisanesini ve bilhassa o zaman ki hükûmet otoritesinin ne dereceye düştüğünü iraeye enteresan bir vesika teşkil ettiğinden aynen aşağıya dercediyoruz.

"Kayseri sakinlerinden işbu hamili hükmü şerif Mekmed nam kimesne Osmaniyan tarafından Biinayetillâhi taalâ münhezim olan serdar Hacı İbrahim paşa muharebesinde bu canibe kemali ihlasla itaat etmekle cemii tekâlif ve rüsumdan mutlak maaf eyledim. Ve eline bu hükmü hümayunu verdim. Ve bnyurdum ki desti Osmaniyan bu taraflardan bilkülliye münkati ve saltanat bilâniza bana mukarrer ve mukadder oldukta tarafımdan tayin olunan emir ve küm mucibince mezburu muaf tutup rüsum ve tekâliften bir nesne teklif etmiyeler. Her kim ki bu hükme itaat etmezse cezası verilir. Bu hükmü şerifi elinde ipka edüb mazmunu hümayunu ile amel eyliyeler. Şöyle bileler. Harere fiavasıtı rebiyülevvel tis'a ve bade elf.:.

İrahim paşanın bu suretle bozulduğunu haber alan serdar Hasan paşa 1010 seferini 12 inci günü Elbistan yaylağında Sepetlü nam mevkide bulunan Karayazıcı üzerine hücum ve maiyetindeki otuz bin kişiden yirmi binini (Tamar şimşiri berran) eyledi. Karayazıcı bakiyettüsüyüf maiyeti ile ve kardeşi deli Hasanla Canik dağlarına firar etti. Orada (Mürt) olduğu haberi 1010 ramazanında İstanbula vasıl oldu.

(Karayazıcının kethüdası şah verdiden menkuldür ki : Çün Karayazıcı Canik dağlarında fevt oldu. Maiyeti pareleyip her paresini bir yere defnetmişlerdir. Taki Omanlı bulup ateşe yakmıyalar.)

İşte Çorum bir zamanlar mecburen bu gibi isyan ve ihtilâl harekâtına sahne olmuş ve mazlum ahalisi bin türlü mazalim ve fecayie maruz kalmıştır. Şüphesiz ki Karayazıcı Çoruma sancak beyi olmak için şeyhülislâma verdiği otuz bin altun - şimdiki para ile 150 bin lira - rüşveti envai işkence ve tazyik ile Çorum halkından bir kaç kat fazlasile tahsil etmiştir.(3)

Evvliya çelebi seyahat namesinde münderiç bir macera hikâyesi sırasında (Mirliva Ali beyi mahkemeye davet ederler) deyü ğeçen birisinden de 1057 tarihinde Çorum sancak beyinin Ali bey isminde bir zat olduğu anlaşılmaktadır. (4)

1057 tarihinde Mahmed paşa ile Çoruma uğrayan Evliya çelebi malûmat ve meşhudatını nev'i şahsına münhasır tarzı beyanı ile anlatmaktadır. Son sözü sevimli seyyahımıza bırakıyorum.

[3] Naimadan telhisen: Cilt 1, sahife : 225, 236, 237, 271, 302

[4] Cilt 2 sahife 409

(Evsafı kaleyi Çorum - Selçukilerden Kılıç Arslan binasıdır derler. Ab ve havası lâtif olduğundan oğlu Yakup Mirzayı ve yüzlerce sair çorlu hastaları gönderip ifakatyap ettirdiği için (Çor um) denilmiştir. Amma ayanı vilâyet (Cevri rum) dan kalat ve muhaffeftir derler.

Sonra danişmendiler eline düşmüştür. Oradan da Yıldırım hana geçmiştir. Sivas eyaletinde sancak beyi tahtıdır. Beyinin hassı (300000) akça olup 19 zeamet, 310 timarı vardır. 150 akçalık kazadır. Kadısına senevî beş kise akça hasıl olur. Şeyhülislamı, nakibul eşrafı, ayanı ve eşrafı, kal'a dizdarı ve neferatı, kapan emini, muhtesibi, şehir naibi, şehir subaşısı vardır. Sipah ketdüda yeri beyine muadil fer sahibi bir hakimdir. Kapu kulu serdarı dahi mütcazzim bir ademdir. Zira bu Çorum sancağında askeri taifesi gayet çoktur. Eşkiya ve zorba yeridir. Hatta bizim paşayı bu şehre koymak istemediler. Araya Muslihin girip mahkemeyi şer'e dahi yaftalar verdi. Şehir hanelerinde üç gün meks etmek ferman olundu.

42 mahalle ve 40 mihrap, 4300 bağlı ve bahçeli evleri vardır. Amma Sultan Alâeddin camiini Süleyman han imar ettirmiştir. Çarşı içinde Mimar Sinan asarı olup cemaati çoktur. (Tahal pazarı) camii, ağa camii meşhurlarıdır. Fakat Murad han camiinden mükellefi yoktur. (5)

Hamamlarından yeni hamam gayet lâtiftir. Tokatta Ali paşa camiine vakıf ve hayrattır. (Ölme paşa) (6) hamamı, beyler, çelebi hamamı meşhurlarıdır. 40 kadar saray hamamı vardır. Yedi yerde Darüdtedrisi varsada Murad han Gazi medresesi mamur ve meşhurdur. 11 mektebi sübyanı, yedi hanı vardır. Bir konak yerden Süleyman han suyu getirtip bu şehre sebil etmiştir. Üç adet tekkesi vardır. 300 dükkânı olup her türlü esnafı mevcuttur. Erbabı maarif

[5] Elyevm ulucami denilen bu [illegible] beyanınas dördüncü Murada nisbet edilmek te ise de 1004 tarihli mahkeme sicillinde [illegible] [illegible] olmasına göre ikinci veya üçüncü Murada ait olması lâzımgelir. Şayanı tetkiktir.

[6] 30 sene evvel elainci nastan (?) hamamı) tabir olunurdu. Elyevm [illegible] civarında ki postahaneye muttasıl [illegible] mağaza bu harabenin bir kısmı üzerine inşa edilmişti. Arap harflerile yazılmış olan [illegible] imlâ ki elifilâm, mim, he suretinde yazılmasına nazaran (Ulema Paşa) da [illegible] ceği cihetle meşhur aceın firarisi (Ulema Paşaya) ait olabilmesi de melhuzdur. [illegible] lvamağe değer.

nükte şinas çelebileri, ulema ve suleha ve meşayihi, yarandan garibüddiyar ademleri, ab ve havasının letafetinden halkının renk ve ruları hürmet üzere olup orta boylu, cesim ademleri olur. Güzelleri de çoktur. Halkı ekseriya çoha giyerler. Kadınları beyaz izar bürunürler. Şitası şiddetli olduğu halde bağ ve bahçeleri çoktur. Şehrin kıble tarafında celâli ve cemali şerrinden emin olmak için çar köşe bina bir kal'ayı ranası vardır. Amma küçüktür. Bir kapusu vardır. Dizdarı, neferatı, ya cephanesi bir kaç hanesi ve ambarı vardır. Allahü âlem islâm binasıdır.) (7)

Nazmı Tombuş

[7] Şimal'e karşı bir büyük kapusu, ve cenube nazır bir de küçük kapusu vardır. Elyevm içerisinde 40 hane sakin bir mahalledir.

Çorumlu Maniler

Toplayan
Eşref Ertekin

Bir ulusun (Folklor) unu toplamak harsınaktai nazardan şüphesiz ki çok degerli bir iştir. Bölgemizin duygularını geçirdiği devirleri tanıtmak ve öğretmekte ayrıca bir degeri haizdir. Yiyecek ve içeceklerile beslenip büyüdüğüm yurduma ufacık bir yardımım dokunur umudu ile yıllardan beri toplayıp derledigim Çorum ve ilçelerinde yetişmiş saz ve kalem şairlerinin bazı şiirlerile bulabildiğim kadar tercümei hallerini ve yine bu çevrelerde halk arasında söylenen ata sözleri ve bilmeceleri ve hususile (Manileri) yüksek Halkevimizin neşre başladığı derginin sütunlarında yazmayı faydalı buldum. Her ne kadar (Maniler) bütün Türk ulusunun mali ise de bunları Çorumda doğup büyümüş, hiçbir yere çıkmamış olan büyük anaların ağzından çıktığı gibi şive ve söyleyişi bozulmadan yazıldığı için (Çorumlu Maniler) başlığı altında çıkarılmasını uygun bulduk. Çorumun münevver gençleri bana bu sahada yardım edeceklerini ve noksanlarını temamlayacaklarını umarım.

Antarisi aklı yar
Sırı benden saklı yar
And iç inandır beni
Benden gayri yokmu yar

Antarisi kumaştan
İşmar eder yamaçtan
Ya ben nice ayrilam
Bal dudak hilâl kaştan

Antarisi miklama
Ufacık ilikleme
Beni sana vermezler
Çene bağı bekleme

Antarini düreyim
Aç koynunu gireyim
Uyu uyan sar beni
Yar olduğun bil.yim

Antarisi tireden
Bu güzellik nereden
Yaktın yandırdın beni
On beşime girmeden

Antarisi leyli yar
Küstün ise söyle yar
Sür safasın çek demi
Ele girmez böyle yar

Antarisi sızılı
Yanı görpe kuzulu
Benim gibi varmı ola
Alnı kara yazılı

Antarisi aktandır
Ne gelirse haktandır
Benzimin sararması
Belki yanıklıktandır

(Sonu gelecek sayıda)

Çorum havadisleri

Üç yeni ilkokul

Sayın İlbayımız Süreyya Yurdakulun himmetile Sungurlu, Mecidözü ve İskilip İlçeleri merkezinde beş dersaneli üç ilkokulun temelleri atılmıştır. Bir kısmının temel atma töreni yapılmıştır. Bunlar için 80,000 bin lira harcanacaktır.

Fakir çocuklara yardım

İlimizde okullara devam eden ve sıcak yemek yemiye ihtiyacı olan fakir çocuklara sıcak yemek verilmesine dört ay evvel başlanmıştır. İlimiz merkezinde her gün öğle üzeri (94) fakir çocuğa sıcak yemek verilmektedir. Bundan başka yine Çorumda (296) çocuğa elbise, ayakkabı, çamaşır yaptırılmıştır. Dergimiz bunları yazarken Sayın Çorumluların muhtelif teşekküller vasıtasile bu çok insanca ilgilerine teşekkür etmeyi bir vazife bilir ve ilçelerimizdeki himaye heyetlerini de ayni şekilde okullardaki kimsesiz çocuklara yardım yapmaga davet eder.

Yardım görenlerin müfredatlı çizelgesi

Okulun Adı	Yemek	Elbise	Ayakkabı	Çamaşır	
İnkılâp okuulu	15	31	—	—	
Gazipa »	18	36	—	—	
Cümhuriyet »	14	28	—	—	
Albayrak »	15	12	13	16	
Tanyeri »	17	7	4	39	
İstiklâl »	15	26	—	—	
YEKÜN	94	148	17	55	314

1 — Çocuk esirgeme kurumu 20 çocuğa elbise yaptırmıştır.

2 — Halkevi içtimaî yardım komitesi tarafından 94 çocuğa her gün sıcak yemek verilmektedir.

3 — Geri kalan işler öğretmenlerinin gayretile himaye heyetleri tarafından yapılmaktadır.

Yatı Okulları

Çorum ilinde işlemekte olan üç yatı okuluna ilâvetən Mecidözü kazasında (Çıkrık) köyünde 23 köyün ortasında bir yatı okulu daha açılmıştır. Bu okula daha ilk hamlede 75 çocuk yatılı olarak kaydedilmiştir. Okulun açılması ve erzaklarının tedariki işlerinde çok yakından ilgilenen sayın ilbayımız Süreyya Yurdakula ve Mecidözü kaymakamı Bay Kâzıma teşekkür eder ve çocuklarının erzakını seve seve veren bu 23 köydeki yurd ortaklarımızı da kutlularız.

938 yılı bütçesi yapılırken yatı okullar adedinin ona iblâğ edileceğini de haber veririz. Bu okulların nerelerde açılacağını ikinci sayımızda yazacağız.

Bayındırlık işleri

1937 yılında birinci kânun sonuna kadar ilimiz içinde 12 kilometrelik tamiratı esasiye, Çerikli ve Sungurlu yolları üzerinde 31 köprü ve menfezle Çorum - Yozgat yolu üzerinde 20 metre açıklığında Arapseyif köprüsü ve 5 metre açıklığında Kamışlar köprüsü inşa edilmiş, Çorum - Merzifon yolunda 6, bir adet de 5 metrelik iki köprü yapılmıştır. Bundan başka Çerikli yolunda iki adet 6 şar metrelik köprü inşası da ihale edilmiştir. Köprü işlerine keşiflerine göre yapılan masraf 696000 liradır. Yapılan bu işlerin paraları temamen hususi idareden verilmiştir.

Bunlardan maada umumî muvazeneden yaptırılan işlerle paraları aşağıdaki listede gösterilmiştir:

Cezaevi	120,000	lira
Ortaokul	85,000	»
Hastane pavyonu	45,000	»
Sungurlu hükûmet konağı	50,000	»
	200,000	

Hususi idarenin yapı işleri

Üç ilkokul	80,000	lira	
Tamirat kulübesi	10,000	»	
	90,000		359,600

Bir yıl içinde imar için sarfedilen bu paranın Çorum için az olmadığını ehemmiyetle kaydederiz.

MESUL MÜDÜR Eczacı : *Bedri Bilginer.*

Çorum bölgesindeki tarihi eserlerden :

Osmancıkta Koca Mehmed paşa camisinin toptan görünüşü
(Yazısı gelecek sayılardadır)

Osmancıkta Koca Mehmed paşa adile anılan caminin kapısı
(Yazısı gelecek sayılardadır)

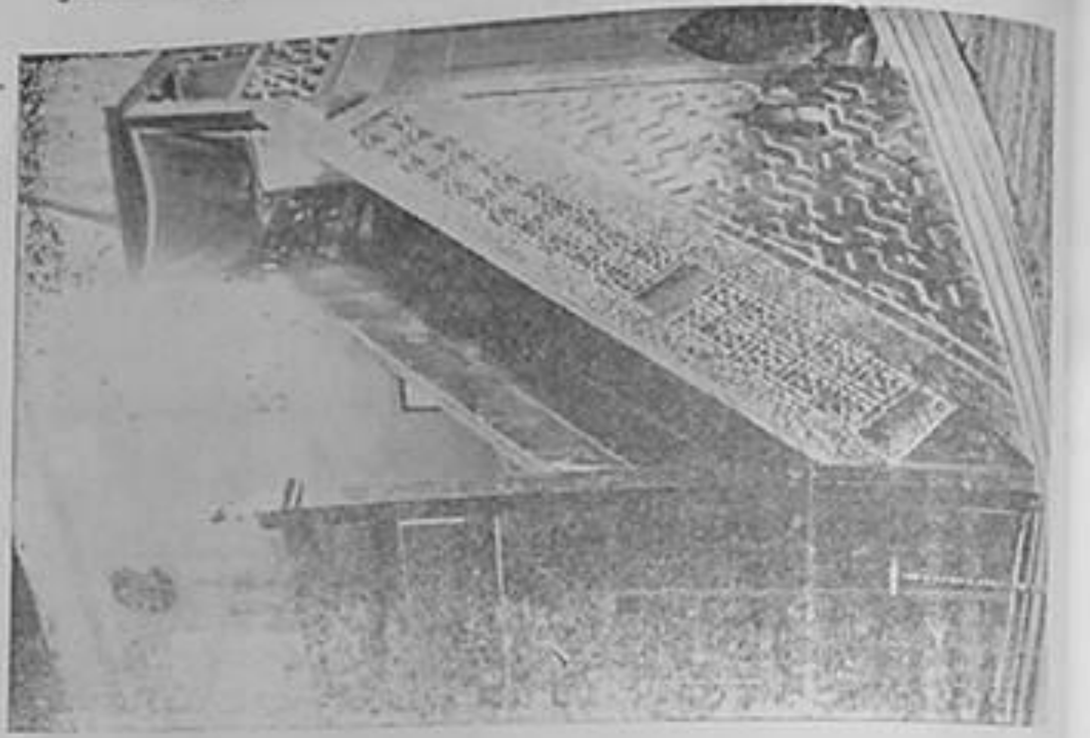

Çorumda Medrese camii adiyle anılan
Muzaffer paşa camii menberi
(Yazısı gelecek sayılardadır)

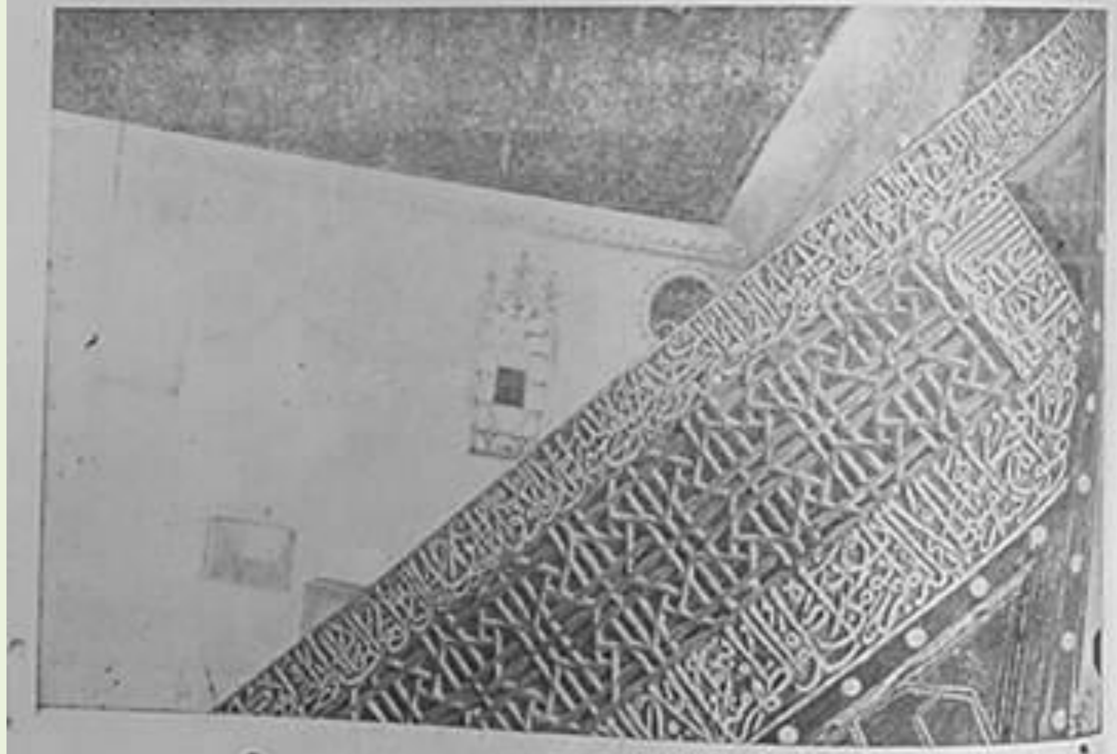

Çorumda Muzaffer paşa camii menberinin
yandan görünen bir parçası

Osmancık tarafından köprünün diğer bir görünüşü
(Yazısı gelecek sayılardadır)

Osmancıkta koyunbaba köprüsünün gemici mahallesinden
kale ile beraber görünüşü
(Yazısı gelecek sayılardadır)

Çorum bölgesindeki tarihî eserlerden :

Osmancık köprüsünün kitabesi
(Yazısı gelecek sayılardadır)

Osmancıkta Koyunbaba türbesi kapısı ve kitabesi
(Yazısı gelecek ...

Müverrih (Â L İ)

Meşhur müverrih (Âli) nin Çorumda bir müddet kaldığı ve rica ettiği Cidde emanetin tevcihine muntazır olduğu esnada (Mirkatülcihadı) nı yazdığı Üstad (İbnülemin Mahmud Kemal) in (Menakibi hüneveran) ında yazılıdır. İşte (Çorum) sicillâtını tetkik ederken (Âli) ye ait bir kaç ferman ile bazı mahkeme zabıtlarına tesadüf ettiğimizden Çorumda geçirdiği hayatın bir cephesini olsun aydınlatır ümidiyle neşretmeyi faydalı bulduk.

Çorum Kitapsarayı 1745/2 kayıtlı sicilde sahife 3

No. 1

Budur ki nefsi Çorumda vaki merhum ve mağfurun leh Sultan Murat aleyhi rahmeti velgufran hazretlerinin camii şerif ve mabedi lâtiflerinin hatibi olan mevlâna Hasan halife vesair mürtezikası ve umumen kasabai Çorum ahalisi meclisi şeri şerife gelip takriri kelâm ve bastı meram kılıp sabıka merhum ve mağfurun lehülaşiyan Sultan Süleyman Han hazretlerinin hayratı mebrure ve sadakati mevfuresinden Sıklık deresi demekle maruf derenin nihayetinde bir kaç yerden çikıp cari olan suları biriktirip avgun ile kasabayı mezbürede zikrolunan camii şerifi şadıravanlarına ve hisara ve bazi mahallelerin çeşmelerine icra olunup umumen müslimanlar müntefi olurlarken sabıka (Rum defterdarı) olup nefsi çorumda sakin olan(Mustafa efendi) zikrolunan derenin başında merhumu müşarünileyh Sultan Süleyman han eskenehüllahü taalâ...... hayratından olan suyun şer'an hariminde dahil olup uyunu mezbureden tereşşüh eden kadimden avgun ile asıl suya ilhak olunur. Bir miktar suyun hâlâ eski avgun dururken ...... su buldum diye zulmen ve gasben alip bir kaç künk ile cüz'i yerden darı rahmeti rahman olan merhumu mumaileyh hazretlerinin suyuna haltedip badehu aşağılarda suyun taksiminden murad üzere su alıp evine çeşme edip ve bilâ emrin bir hamam dahi bina etmekle müstehak kı nisabı...... dahili derecatı cinan merhum Sultan Azimüşşan Murad han hazretlerinin camii şeriflerinin şadıravanlarının ve bazı evkafın ve hisar ve mahallâtın sularının kesip külli zarar ve noksan etmiştir. Filhakika mezbur defterdar efendinin gasbeylediği su mumaileyh hakanı firdevsmekân hazretlerinin suyundan olup sabıka Çorum mahkemesinde naibüş-

şeri olan (Lütfullah) efendi huzurunda şühudü udul ile sabit olup sicil ve hüccet dahi almuştur. Hâlen niza olan su hakkı sarihimizdir. Ehaliyi vilâyetten bazı müslümanlar bilirler, şahadet ve ihbarları istima ve sicil olunmak talebederiz eddiklerinde salifüzzikir defterdar efendiyi meclisi şer'a ihzar müyesser olmayup ayani vilâyetten ziri kitapta isimleri mestur olan ve sair müslümanlardan olan cem'i kesir ile zikrolunan suyun başına çıkıp görüldükte filvaki sabıkuzzikir defterdar efendinin benimdir dediği su merhum Sultan Süleyman elbesehullahi taalâ ..... hazretlerinin suyunun hariminde dahil ve avgunu mevcut ve sabıka niza olundukta hüküm ve sicil olunduğuna bigaraz müslümanlardan ehalii kura ve aharden (Himmet bin Tebe... ve (Maden bin yahşi), (Ahmet... bayram), (Cafer bin ahi), Bi... bin Zakir), (Osman bin Tebe... ve gayri müslümanların şahadet... hayyizi kabulde vaki olduğu... gayri hususu mezbur keşfi... fivasatın nahar müşahit ve m... yen olmağın (Elkadim yetrük... kıdemihi)) mucibince münazaa... olan su camii şadıravanı... hisar ve sair çeşmelere aka... sudan olup müslimanların ... sarihleri olduğu mukarrer... muhakkak olmağın mahfel... şerifi.....kadirde vaki olan t... talepleri ile tahrir olunup ... talibe vaz ve defi olunduki ... hace keşfi macera ola tahr... fievaili rebiyülahir sene erba... elf. (1004)

Ş Ü H U D Ü L H A L

Mevlâna Mahmut efendi
İbnülali Nurullah elmerhum — *Ahmet efendi* — *Mevlâna Salih ef. elmü...*

Mevlâna Muharrem efendi
An kasabai İskilip

Mustafa bey
An bevvabini Sultan

Seyyit Hasan Eşşehir
Bisaçlı emir

Mustafa
Bin Hüseyin

Elhac Mustafa
Bin Elhac Yakup

Elhac Eyyup
Bin Yusuf

Çorum Kitapsarayı 1741/2 sicilin 142-üncü dahifesinde.

24 No. 2

Mevlâna vilâyeti rum kadıları zidet fazailihim müzekkere vasıl olucak malûm ola ki işbu darendel .... teskire erbabı timardan (Zeyni) ve (Hüseyin) ve (Arfegazi) ve (Aliyar) ve şerikleri hâlâ hazinei rum divanına gelip vilâyeti rumda vaki mevkufat ve ekrat ve çöpi ve küherçile ve demir kapı seferine memur iken varmayan erbabı timarın yadlerine iltizam eylediklerine derseadetten mukaddema beraeti şerif ve emri münif irad ve ibraz eyledikleri ecilden zabıt ve tasarruf için bundan akdem defterdar olan Ali efendi tarafından verilen teskirelerin irad ibraz edip bu bepta olan beratı ali şan ve emri hümayun ve teskere mucibince kemakân zabıt ve tasarrufları için bu caniplen dahi teskireye talip ve ragıp olduklarından ellerinde olan beraeti şerife ve emri münife nazar olunup görüldükte zikrolunan mukataatı iltizam eyleyen kaza ve sair şerikleri mukaddema emaneti merkumeyi berveçhi iltizam mübaşeret ve zabıt ve kabız eyledikleninden külli mali miriyi beli ve ketim eylediklerinden maada ve reayaya envaı zulüm ve taaddi eylemekle reayayı perakende ve perişan eyledikleri ecilden mezburun mültezimlerin beli ve ketimleri yerli yerinde teftiş ve tefahhus olunup zuhur ve sudur bulan beliyatların kendilerden ve emlâk esbaplarından tahsil olunup teslimi hazinei rum olunduktan sonra bunların deyinlerine mahsup oluna deyu mestur bulunmağın ellerinde olan beraet ve evamiri şerife ve gayri teskere mucibince mukataatı mezbureyi varıp zabıt ve tasarruf etmeleri için teskere verildi. İndelvüsul gerektir ki hâlâ mültezim olan Zeyni ve Hüseyin ve Arfegazi ve gayri şeriklerden zikrolan mevkufat ve ekrat çöpü ve küherçile ve bedeli sipahi ve mukataalarının bu bapta olan beraeti âlişan ve emri şerî ve teskire mucibince kemakân zaptı kabzettirip tahsil olan mali miriyi bunlardan birisile gönderip ithali hazineyi rum ettiresiz ve siz ki kuzat efendilersiz diğer (Kaya) nam kimsene hâlâ varıp mezbur zikrolunan mukataalara mültezim oldum deyu alâkası yokken bunların içlerinde külli mal tahsil ve kabzeylediğini bildirdiler ani dahi göresiz dedikleri gibi ise mezburu hüsnü rey ile bulup bunlar ile müvacehe edip bihasebişşeri yerli yerinde yoklayıp göresiz. Eski gibi zuhur eyleye mali padişahiyi kendinden ve teveccüh eden yerlerden şer'i ile cemi ve tahsil ettirip bunun ile gönderip teslimi hazinei rum ettiresiz. Şöyle bilip hilâfı şer'i şerif ve beraeti münif ve emri şerif bunların işlerine kimesneyi dahil ve taarruz ettirmiyesiz mucibi teskire ile amil olasız ve mezkûrların şartı iltizamları mucibince

bunların tahvillerinde olan .... zimmetlerine lâzımgelen ..... miriyi dahi bilhasobüşşeri ve bunların talebiyle cemi ve tahsil ve dahili hazinei rum ettiresiz. Şöyle bilip mucibi teskere ile amil olasız. Tahriren firebilahir sene erbaa ve elf. 1004

Bimedinei Tokat elmamure

Çourm Kitapsarayı Sicil sahife 53

No. 3

Oldur ki mahrusei Çorum muzafatından (Çay) demekle maruf karyeden müteveffa İbrahim ibni Mirzanın Halil ve Mehmet nam sağır oğullarına kıbeli şeriden vaki olup ve Ömer ve Ebutalip nam Kebir oğulları tarafından hususu atiyi zikre ikrar ve kabzi sümün ve isale (Kasım halife ibni Mustafa hatip) ve (Pir Mehmet bin Hanefi) nam kimseler şahadetlerile şer'an vekâleti sabite olan yine mezburunun kardeşi Mustafa mezburun tarafından vekâleten ve kendi tarafından asaleten kudvetülemacit velekârim ...... velmefahir sabıka Erzurum defterdarı olan (Mustafa efendi) dame uluvvihi hazretleri tarafından hususu atiyi zikri tasdika vekili şer'i olan Mustafa bey mahzarında ikrar ve itiraf edip evlâdiyet üzere ebaancet mutasarrıf olduğumuz kairyei (Baydiğin) ve (Kellik) ve (Tarhaş) ve (Çomar) ve (Teke deresi) ve (Çomağı uzun) ve (Çaşğızmaz) ve (Bedre) ve (Kızkaraca) ve (Kara Mahmut) ve (Elçe) ve (Ali fakı) ve (Ağcakışla) ve (Küre) ve (Deli İbrahim) ve (Harhar) ve (Sapakul) ve (Fetvekebe) ve (Seryan) ve (Tata) ve (Şecret) nam vakıf kura ve mezariin ve (Hüseyinabad)da olan karyelerin bazı karyeler yerinde ziraat ederler. Bu cümleden işbu bin dört senesinde vaki olan vakıf mahsulünden cümlemize ait olanı berveçhi peşin müşarünileyh Mustafa efendiye sekiz bin nakit rayiçle nakit akçaya bey'i batılla bey edip kabız semen ve meblağı mezburu bittemam........ ahiz ve kabzedip zikrolunan mahsulatı ahiz ve kabze izin verdim dedikte mükırri mezburun ikrarı meşruhunu Mukırrin lehül merkum vicahen tasdik edip mahüvelvaki bittalep ketipolundu.

ŞÜHUDÜLHAL

Mehmet bin Bünyat	*Sefer bin Ahmet*	*Recep bin Memi*
Mehmet bin Mustafa	*Maden bin Ali*	*VeGayrihüm*

Çorum Kitapsarayı Sicil 176: Sahife

No. 4

Veçhi tahriri huruf oldur ki hassai saraçlar zümresinden kutvetüleamasil velakarip Mustafa mir ibnülmerhum Yusuf bey mahfeli kazada bundan akdem vilâyeti Rumda varid olan maliye defterdarı hazreti (Mustafa efendi) dame uluvvihi mahzarında kendi canibinden asaleten ve kendinin kardeşi olup dergâhı ali yeniçerilerinden (Mehmet bey) tarafından (Mehmet bin Hıdır) ve (Ali bin Kubadı ve .... ibni Abdullah şahadetlerile badessübut ...... ikrarı sahihi sarihi şerifin edip kazayı (Çorum) a tabi karabürçek nam kariyenin hissei malikâne senedinin kendimin ve müekkili merhumun sehimlerimize ait mahsulü 992 tarihinden 1004 tarihine gelince müşarünileyh yedinden biddefeat ve bilasale ve bilvekâle alıp kabzetmemiş idik. Lâkin ihda ve isnein ve selâse ve elf senelerinde bana ait olan sehmin mahsulü ve müekkili merkumun isneyn ve selâse ve elf senelerinde vaki olan sehmi ve mahsulü müşarünileyhin zabıt ve kabzında idi. Elhaletü hazihi zikrolunan senelerin mehsulü ...... takdir olundukte dokuz bin akçe benim hissem ve altı bin akça müekkili markum hissesine olup bilcümle on beş bin akça bittemam velkemal bilasale ve bilvekâle alıp kabız ve teslim eyledim. İptidai tarihinden tarihi kitabe gelince malikânei mezburda bana müekkili merkuma ait olan mahsul ve sair hukuk ve rüsumdan bir akça ve bir habbe baki hakkımız kalmadı dedikte mukirri mezburun ikrarı meşruhundan sübutünü mukirrünlehi müşarünileyhe bilmüvacehe tasdik ve tahkik edip mahüvelvaki sebt ve tescil olundu. Tahriren fievasıti şehri rebiyülahir sene hamse ve elf. 1005

ŞÜHUDÜLHAL

Mevlâna Ahmet efendi El Kadi	*Hayrettin Halife El Hatip*	*Gön veli ağa İbni kethudayi Ağcekale*
Mahmut ağa mahsur	*Recep sofi bin Ahmet*	*Ömer bin mustafa*
Salı bin İshak	*mehmet hatip*	*gayrihüm minel hazırin*

Çorum Kitapsaray 1745/2 sicil S. 66

No. 5

Sebebi tehriri huruf ve tastiri salgun budur ki:

Kazai Çorum mezafatından (Çay) nam kariyede bulsülkitap (Mustafa çelebi ibni İbrahim) nam kimesne yedinde fakrülamacit vel ekârim müstecmal cemil maani velefahim sabıka Erzurum defterdarı olan (Mustafa efendi) dame izzühü hazretleri mübaşeretile (Çorum) ve (Kazâbat) kadılarına hitaben verid olan emri şerif mezbur Mustafanın orta para mukataasının emini olan (Erkulu) ile mabeyinlerinde olan muhasebesin şeri ile göresiz deyu ferman olunmağın bermucibi fermani âli mezbur (Erkulu) müşarünileyh Mustafa efendi mübaşeretile şeri celilülkadre ihzar olundukta varit olan emri şerif bilmüvacehe kıraat olundnktan sonra mezkûr Mustafa ibraz ettiği emri şerif mefhumu üzere takriri meram edip mezbur Erkulu emin uhdesinde olan mukataai merkumeye tabi (Hüseyinabat) yörüklerinden iki yüz yirmi kuruş kendi cemi ve tahsil ettikten sonra Abdülğani namkimesne mezbur (Erkulu) n kabzeylediği iki yüz yirmi kuruş deynine mahsub olmak üzere zikrolunen (Hüseyinabat) yörüğü mukataasın ihda ve elf seferinin on dördüncü gününde üç yıla mezbur Abdülgani emin babam merkum İbrahim kabzımal olup bervechi iltizam yüz elli bin akçaya müteahhit olduklarından sonra zikrolunan yüz elli bin akçayı babam mesfur İbrahim hayatta iken bazısın andan vefatından sonra bazısın benden bittemam olup kabzetmiş iken hâlâ dahi hakkım vardır deyu (Ali) nam kardeşim hapsedip cebreder makbuzatı mesfur (Erkul) dan sual olmak talep ederin dedikte …… mezbur (Erkulu) n filvaki mukataayı merkumeyi zikrolunduğu üzere yüz elli bin akçaya mezburan deruhte edüp tahvillerine ait olan iki yüz yirmi kuruş mahsubü deyinlerine mahsup kılındıktan sonra seksen bin akça merkum İbrahim yedinde kabzedip yedine temessük verdim ve yüz kuruş evvel senei rogeni sade cem'ine memur olan Hassa ……… Ali ve Mehmet beye versin deyu havale edüp yedine mahtum temessük verdim. Mezbur İbrahim fevt olduktan sonra üç yüz kuruş merkum Mustafa çelebi yedinden kabzedip mahtum temessük verdim ve altı bin altı yüz akça dahi mezbur Mustafa çelebi mutasarrıf olduğu Ali nam kariyede bin altı yüz akça timarine beraetin verip fariğ olduğundan mahsup kılıp ceman yüzotuz bin akça makbuzum olup maada yirmi bin akça zimmetlerinde baki kalan dediki kelimatı mesfur Mustafa çelebi talebiyle ketp ve imlâ olundu ki ledeliktiza ilmuhal müzekkere kıl ve kal ola tahriren avahiri şehri şaban minşuhuri sene erbea ve elf.

Ş Ü H U D Ü L H A L

Fahrülkuzat mevlâna İbrahim efendi — *Şeyh Ataullah efendi* — *Fahrül cuyuş Ahmet çavuş bin Abdürrahman*

Mehmet ağa bin Mustafa Elmahzur — *Şadi bey bin mirza bin Ali* — *Mustafa bin Hüseyin*

Kasım Ali bin mustafa fakih — *Elhac mehmet bin huda verdi*

Hasan halife bin Narullah — *Elhac Seydi Halil baba*

Gayrihim minel hazırın

Çorum Kitapsarayı 1745/2 numaralı sicil sahife : 68

No. 6

Oldur ki ……… sabıka Erzurum defterdarı Mustafa efendi dame uluvvihi hazretleri meclisi şeride orta pare mukataasına emin mültezim olan (Erkulu) mahzarında takriri dava edüp bundan akdem Mustafa nam kimesnenin işbu mezbur (Erkulu) n ile şer'i davası olup emri şerifi celilülkadir ile mübaşir olduğum ecipden, şer'a ihzarına Çorum ve kazabad kadıları mürselelerile benim tarafımdan Kurtbey ve Osman bey ve Rıdvan ve Mehmet ve dahi bir kaç mutemet adamlarım irsal olundukta mezbur (Erkulu) yu şer'a davet ettiklerinde bir eve girüp içeriden ok, kılıç ile muharebeye mübaşeret edüp itaati şeri etmeyüp adamlarımdan mezbur Rıdvanı kılıç ile dizinden çalup mecruh etmiştir. Mezbur Mehmedi ok ile kasığından vurup yanından çıkup mecruh etmiştir. Hâlâ mesfur anda mecruh ve metrûk kalıp Rıdvan bunda hazırdır deyu meclisi şer'a ihzar edüp bir ayağı metrûk ve ameli manda kalmıştır. Keşif olunup hakikati hal tahrir olmak talep ederin dedikte esamisi zirikitapta mastur olan müslümanlar ile mesfur Rıd-

vanın yarası keşif olundukta filvaki sağ dizinden üst kemik kılıç ile çalınıp yeri iğne ile dikilmiş olup carihin kimdir denildikte işbu mezbur (Erkulu) n kılıç ile çalup böyle mecruh etti dedikte gaziye mesfur (Erkul) dan sual olundukta filhakika mezburlar gelüp beni şer'a davet etmeyüp tutup bağlamak murad ettiklerinde benim miri canibinden havale olan peyâlemin Veli nam .... mecruh edüp kendim çalup mecruh etmedim deyü inkâr ile cevap verince mezbur Rıdvandan beyyine talep olundukta udulü müslüminden (Hanefi bin Sarıhıssa) ve (Bayram Seydi bin Ali) nam kimesneler liecelişşahade hazıran olup mecruhu mezkûr Rıdvan elinde şer'i canibinde mürasele ile varup şer'a davet eyledikte şer'i şerife itaat etmedi. Kendi olduğu evden çıkıp bir ahar eve girüp kimdir beni şer'a davet eden deyü cenk ve muharebeye mübaşeret ettikte mesfur Rıdvan ile gelüp senin hakkında asitaneden emri şerif Çorum ve kazabat kadılarından mürasele vardır. Elbette şer'a gelüp müddei olanlar ile mürafaa ol dedikte sizin bir kaçınız katledüp ben şer'a varmazım deyü elinde kılıç ile çalup bu veçhile dizinden mecruh etti biz şahitleriz deyü edayi şehadet şer'iye ettiklerinde .... hayyizi kabulde vaki olmağın mahüvelvaki müşarünileyh defterdar efendi talebi ile ketp olundu tahriren fievahiri şaban sene erbea ve elf.

ŞÜHUDÜLHAL

Hayrünnas efendi *Ahmet efendi* *İbrahim efendi*

Mehmet efendi şeyh Abdullah efendi seyit Ali bin seyit Ramazan

Muharrem bin Bünyan ve gayrihüm

Çorum Kitapsaray 1745/2 sicilde sahife 81

No. 7

Oldur ki mahrusai Amasyada mevlevihane vakfına mütevelli olan fahrülkuzat Abdullah efendi tarafından (Nebi bin Mehmedülcabi) ve mürtezikadan (İbrahim Hasan) elmesnevihan meclisi şeride mefahirülemacit velekârim defterdar (Mustafa efendi) ve fahrülkuzat mevlâna (Hayrünnas efendi) hazretleri taraflarından tasdika vekil olan mulla (Muarref bin Muarref) nam kimesne mahzarında ikrar edüp müşarünileyh Abdullah efendinin mütevelli olduğu mevlevihane vakfından kazayı Çorumda vaki kariyei (Eymir) ve

(Kulacık) ve Akçakaya ve tevabii mozariinden işbu 1004 senesinde vakfa ait olan mahsulâtı hınta ve şair ve gayri hububat ve meyveyi bilkülliye berveçhi peşin yirmi altı bin akçaya beyedüp meblağı mezburdan on altı bin akçası mevlevihaneye aittir, alup bittemam kabzeyledik, baki on bin akçası berveçhi evlâdiyet Cafer çelebinin olmağla anın için ipka edüp zikrolunan mahsulâtın ahiz ve kabzına izin verdik dediklerinde mukırranı mezburenin veçhi meşruh üzere olan ikrarların mukırrünieh. . . . . . vicahen tasdik ettikte mahüvelbaki bittalep ketp olundu.

ŞÜHUDÜLHAL

Fahrülkuzat Ahmed efendi *Hamza çelebi bin Mahmud efendi* *Vella Maksud bin Musa*

Hacı mehmed bin Narlı elimam *Hasan bin Hüseyin Ve gayrihüm*

Kitapsarayda 1745/2 numaralı sicilde 123 inci sahifede.
No. 8

Sabıka Erzurum defterdarı olan Hacı Mustafa zide uluvvihi ve kutvel kuzatül islam ve umdeti ....madenil fazlı velkelâm Çorum ve kazabat kadıları zide fazılıhüma tevkii refii hümayun vasıl olucak malûm olaki haliya Mustafa nam kimesne deri saadetime gelip sabıka orta pare mukataasını berveçhi iltizam emin olan Erkulu nam kimesne mukataai mezbureye tabi Hüseyinabat yörüklerinden ikiyüz yirmi kuruşu cemi eyledikten sonra Abbülgani nam kimesne mezbur Erkulunun kabzeylediği ...... kuruş deynine mahsup olmak üzere mukataai mezbureyi merkum Erkulun üzerinden iltizam edip kendisi emin ve babam İbrahim namkimesne kabzımal olmak şartile üç yıla varıncaya yüz elli bin akçaya iltizam eyleyüp iki yıl mıkdarı zaptedip ve mezbur Erkulu babam yedinden seksen bin akça alup mühürlü temessük verdikten sonra babam vefat etmekle mezbur Erkulu geri mukataai mezburun mahsulünden üçyüz kuruş bir defa ve elli kuruş bir defa kabzeyledigimden maada baki kullarına dahi yedi bin akça verip ve babam kendi makbuzatından ziyade nice bin akça dahi vermişken mezbur Erkulu mücerret taciz ve tazyik için senin babanın ziyade makbuzu vardı deyi hilâfı şer'i ve kanun beni tutup hapsedip mutasarrıf olduğum timarimin temessükün cebren elimden alıp ken-

dine berat ettirip bana ziyade zulüm ve taaddi eylemiştir mesfur timarim temessükâtı dahi alıverilmek babında emri şerif rica ederim deyi bildirmeğin hak üzere teftiş olunması emredip buyurdum ki hükmü şerifim vardıkta ihzarı husama ve murafaai şer'i ve hususu mezburu yerli yerinde ..... veçhile teftiş ve tefahhus edip şer'i ile göresin filvaki mezbur İbrahimin makbuzatından ne mikdar nesne zuhur ederse ve makbuzun bittemam tesellûm eyleyüp makbuzdan zimmetinde alınması icabeder malı olmayup eda ve tesellüm eylemişken mezbur Erkulu müteveffai mezbur İbrahimin oğlu Mustafayı tutup hilâfi şer'i kanun hapsedûp cebren elinden temessükâtların alup mezburun timarın fuzuli kenduye mukare ettirip olveçhile zulüm ve teadd eylediği vaki ise ki zahir ola takdirce mezburun veçhi merku üzere aldığı temessükâtın mez bur Erkulundan alıverip bu bapta cidden inad ve muhalifet ettirme yesiniz. Hususu mezburu bu def bertaraf edip tekrar şikâyet .... eylemiyesiz ve emri şerifime mu halif vaz edip muhtacı arz olursa vuku üzere yazıp arzedesiz vaki bir dürlü dahi olup muhtacı arz lursa yazıp bildiresiz. Mezbur Er kulun merkum İbrahimin makbu zundan nesnesin almış ise badei sübut alıveresiz. Böyle bilesiz alâmeti şerife itimat kılasız. Tah riren fissalis şehri rebiyülevel se ne erbaa ve elf.

Bimakamı kostantiniye

Koca mehmet Paşa namile maruf Hoca mehmet Paşanın dibacı ve muhakeme kısımları hazfolunup çıkarılan beş muharrem 845 taribli arapca vakfiyenin İstanbul üçüncü noteri tarafından 193 te tasdik edilen Türkçe suretidir:

No. 9

Hoca mehmet paşa bin merhum Hıdır danişment kendi tahtı tasarrufunda bir çok emlâk bulunduğunu zikretti. Bursa şehrinde bina olunan ve tahdid ve tavsiften müstağni bulunan hamamla şeyhi tarafından mezkûr hamama muttasıl olan beş bap dükkân ve keçeciler çarşısında kâin ve cenuben Orhaniye tekkesinin bahçesi ve şarkan Karaca şeyh Ali imam ve mescidi ile ve garben Ayşe binti Hacı Seyid Ahmet milkiyle ve şimalen tarikiam ile mah dut dört bap dükkân ve mezkûr dük kânların karşısında kâin ve cenu ben çarşı ve şarkan Hoca efendi vakfı garben Ali ahi milki şima len Hacı Mustafa vakıf bahçesi ile mahdut üç bap dükkân evkafı mezkûrenindir. Ve yine Bursa şehrinde bina olunup şöhretine mebni tahdid ve tavsiften müs tağni bulunan ve gallesinin evkafı mezkûrenin sair gallelerin sarfolunp masarife ve diğer m

medine fukarasına sarfolmak üzre vâkıf tarafından vakfolunan han dahi evkafı mezkûrenindir. Ilgarlar mevkiinde bina olunan ve Boz hane demekle maruf olan ve cenuben tarikiâm ile şarkan karacabin Abdullah milki garben tarikiâm şimalen sahibi vakfın mülkile mahdut bulunan bir bap dükkân ve Kalekapısı yakininde kâin ve cenuben tarikiâm şarkan Hacı İskender vakfı garben tarikiâm şimalen darphane ile mahdut bulunan kasap dükkânı dahi evkafı mezkûredendir. Şehri mezkûrda kâin ve vâkıfı mumaileyhin mülkü ve araziyi haliye ve tarikle mahdut bir gözlü değirmen ile mezkûr değirmen hizasında arazi ve kabulca kapısı haricinde kâin ve ahalimiz indinde müşteher bir gözlü iki değirmen dahi evkafı mezkûredendir. Dikencek namile maruf ve cenuben Sarıyar ve şarkan çay ve kozlar garben Ali paşa vakfı şimalen Hayrettin paşanın vakfettiği köy ile mahdud kariye dahi evkafı mezkûredendir.

Çakal köyünde kâin olup kâtip, şair demekle maruf Sinaneddin Yusuf bin Alpaslandan satın alınan ve şöhretine mebni tahdidden müstağni bulunan tarla dahi evkafı mezkûredendir. Bahçeler denilen ve göl başı tevabiinde bulunan ve şöhretine mebni tahdid ve tavsiften müstağni bulunan köyün hepsi .... denilen Mihalıççık nahiyesinde bulunan ve şöhretine mebni tahdidden müstağni bulunan köyün hepsi ...... denilen ve kirmasti tevabiinde kâin olup cenuben Emir Seyriddinin vakfettiği Karabürçek köyü ve Gökçedere şarkan Fenar deresi ve Hacı Mustafa köprüsü, şimalen akköprü ve Gerdek deresi nam mevkilerinden geçerek garban Gerdek deresine müntehi olup oradan merhum Emir Sayyidin vakfına, oradan Karabürçek mezarlığına, oradan Gökçe deresine vasıl olan köy dahi evkafı mezkûredendir. Ve Yenice köy denilen ve tevabii mezkûrde kâin olup hududu cenuben Yakacık ve şarkan Beyler dere ve Dikilitaş ve Karabürçek kariyesi şimalen Küçük dere garben Gerdek deresi ve Yakacık ile mahdud bulunan köy dahi evkafı mezkûredendir. Kayıkcı denilen ve tevabii mezkûresi kâin olup cenuben Çağlayık deresi ve Taruklu dağı ve şarkan yine Taruklu dağı ve Karasuçluk oğlan ovası şimalen Karabücek oğlan ovası ve Gerdek deresi nam mahallerden geçerek garben Gerdek deresinin ve oradan Çağlayık ovasında nihayet bulan hudutla mahdud köy dahi evkafı mezkûrdendir,

Kepekler denilen ve Minas nevahisinde olup hududu cenuben Sultan Mehmet merhumun vakfı olan evden Sultan Murad hanın çayırına, oradan da şarkan Sultan Murad hanın çayırına, oradan Gerdek nam mahalle ve şimalen Gerdek deresi ve Pirkoslu Hıdır paşaya giderek garben Pirkoslu Hıdır paşaya ve oradan Küsdi deresine giderek Kilköprü ve oradan Mandırma deresine ve oradan

merhum Sultan Mehmet vakfına vasıl olan köy dahi evkafı mezkûredendir.

Tevabii mezkûrde kâin ve cenuben Kepekler kariyesi ve Gerdek deresi ve şarkan Gerdek deresi ve garben Kepekler kariyesi ile mahdut Tatar çiftliği dahi evkafı mezkûredendir.

Cenuben Tatarlar ve iki tarafı iki dere ile mahdut Kumçiftliği dahi evkafı mezkûredendir. Cenuben merhum Sultan Mehmet vakfı şarkan Sultan Murad han çayırı Kepekler kariyesi ve şimalen Kepekler kariyesi hududu ve garben Kepekler kariyesi hududu ile mahdud olan Doğancı musa çiftliği dahi evkafı mezkûredendir.

Gökpınar divanı ile içindeki değirmen ve tarlalar ve suların mecraları ve eşcari müsmire ve gayri müsmirenin kâffesi de evkafı mezkûredendir. Kapılı kayadan Türkçe Yalak ve Kürtçe Çam ağılı denilen yayla dahi evkafı mezkûrdendir. Vâkıfı müşerünileyh han ve dükkânlar ve köyler ve tarlalar ile hudud ve hukuk tevabii velevahik ve terahik ve merafik ve saire muzafaatının cümlesi istiğlâl ederek gallesinden vakfı tamirden sonra kalacak fazlasını hayatta bulunduğu müddetçe kendi nefsine ve sonra oğullarına ve oğullarının oğullarına ve oğullarının oğullarına eslah veraşit olan batın tercih olunmak suretile neslen bade neslin ve sonra kızlarının ve oğullarının kızlarına ve oğullarının kızlarının evlâdına ve kızlarının evlâdının evlâdına müsavatan ve sonra akrabasına ... bunlardan sonra da yetişebil... Osmancık kasabasında inşa ... tekye ve yetişmezse hakimi ... tarafından Bursa şeyhi fukarası... ve mezkûr vakfı tecviz ed... manın kavline ittibaen vakf... ve mezkûr vakfı malından ayıra... ve mülkiyet ve tasarrufunda... kararak ber teslimi şer'i ... sahihayi havi ve şeraiti kabil ... hali olmak ve hibe ve ... ve temlik ve tebdil ve ta... yir ve itlâf her ne suret ve sebe... olursa olsun olunmamak şart... vakfı sahihi müebbedi şer'i ... tasadduku muhalledi sarihi ... sermedi ile vakfetmiştir.

Günlerin, ayların ve seneler... mürur ve devamı bu vakfı ... edemez. Allah ve resulüne ... ahret gününe inanan halife, ... tan, melik, vezir, kadı, vali, ... tesip, mütfi ve saire gibi hiç bi... kimse için bu vakfı nakıs ve ta... sir ve tağyir ve iptal ve tahvil ... ihmal ve tadil etmek halâl ol... maz.

Vakfı nakza ve tahvile ... iptale mübaşeret eden kimse ha... ramı ve günahı irtikâp etmiş ol... Allahdan korkan bir mü'min bu... nasıl taarruz eder. Vâkıfı müşa... rünileyh evkafı mezkûrenin idare... sini ve tevliyetini büyük oğlu E... Ahmet beye, ondan sonra oğulla... rının aslah ve raşidine ve onlardan sonra oğullarının oğullarının asla... hına ve sonra oğullarının kızla... nın ve kızlarının, kızlarının asla... hına ve onlardan sonra kızları... kızlarının evlâdına ve bu evlâd...

sonra akrabasının aslahına ve onlarden sonra ütekasının aslahına ve onlardan sonra Bursa kadısına tefviz etmiştir. Ve mütevelli mumaileyh için vakfı mezkûrün tamirinden sonraki gallesinden sonraki onda birisini Bursa kadısı için her gün iki dirhem ve nazır için altı dirhem tayin etmiştir. Vâkıfı müşarünleyh vakıf hakkında mütevellidan bir hiyanet ve ihmal ve ademi riayet zuhur ederse aslah evlâdının mütevelli olmasının ve masarifi mezkûrenin bakiyesine oğulları arasında müsavatan taksim edilmesine şart etmiştir.

Vâkıfı müşarünileyh bundan sonra bu vakıftan rücua ve müfarekate nükûle kalkışarak hakime müracaat ve şer'an caiz olmadığı derecede mürafaada bulunması üzerine hükmü caiz hâkim mumaileyh vakfın vakıftan rücuunu iptal ve bu vakfiyenin berveçhi muharrer sıhhatine ve lüzumuna hüküm vakfiyeyi tenfiz ve imza ve turuku şerayia tevfikan icra eyledi.

Bundan sonra hakim mumaileyhin vakıfının vakfı üzerindeki velâyeti hasebile cümlesini kendi yedine bıraktı ve rücuunun butlanına hükmetti. Binaenaleyh bunların cümlesi bernesci şer'i vakfoldu. Bunların revabıtın tağyir ve şeraiti tebdil olunmaksızın ahkâm bermucibi dini islâm cereyan ve gece ve gündüz devretdikçe devam eder. Allaha ve ahirete imanı olan hiç bir kimse için bunun tebdiline say etmek ve tahvile kastetmek helâl değildir. Bu vakfı iptal, yahut şartlarından birini ve kayidlerinden birini her kim iptale çalışırsa Allahın ve bütün meleklerin ve insanların lâneti o kimsenin üzerine olsun.

Türkiye Cümhuriyeti
Evkaf Umum Müdürlüğü

Vakıf Kayitler Müdürlüğü

İmza	İmza
Muhtar	Abid

Koca Mehmet Paşa namı ile maruf Hoca mehmet Paşanın dibaca ve muhakeme kısımları hazfolunup çıkarılan 5 remazan 842 tarihli arabca vakfiyesinin 933 te İstanbul Noteri tarafından tasdik edilen suretidir:

No: 10

Hoca Mehmet paşa bin merhum Hızır Danişmend bin Hamza Osmancık kasabasında kâin olup şöhretine mebni tahdidden müstağni bulunan kaya dibindeki bahçe namile maruf mevkide tesis ettiği vakıf için bir çok emlâk ve akarat ve kura ve müsakkafat tahsis etmiştir.

Bir takım köyleri ve tarlaları müştemil olan Alaçin (1) divanının cümlesi mezkûr vakıftandır. Ulu (Alaçin) köyü ve içindeki bağı ile beraber Keçi Alaçin köyü ve içindeki değirmen ile beraber Şıragol köyü ve Şeyhlar köyü ve Şeyh Mirkem ve Aksak şeyhi köyü mezkûr divan aksamındandır. Bir takım köyleri ve tarlaları müştemil ve ahali indinde meşhur olan Mehmâdı selâmi divanın cümlesi Kemend arazisi hariç olmak üzere mezkûr vakıftandır.

Teke köyü, Rum (2) köyü, Cafer köyü, Ödü köyü, Ödemiş, Nefsi Mehmâdi selâm, Âdil) köyü, (Dere) köyü nam köyler ile Eski Narlı ve Akbaşı veran tarlaları da mezkûr divanın aksamındandır. Bir takım köyleri ve tarlaları müştemil olan Bayındır «3» divanının cümlesi mezkûr vakıftandır. Bergi ve Yenice köyü ve Karın bayat ve Nefsi bayındır ve Kuyumcu ve Kar közcek ve Sondul nam köyler ile Çaytegaçar ve Dikenlik tarlaları mezkûr divanın aksamındandır. Bir takım köyleri ve tarlaları müştemil olan Oburluk divanının cümlesi mezkûr vakıftandır. Kızıl köy, Nefsi Oburluk ve içindeki bağ Sekü kuz kilise tarlaları ve oğlağın Ali tarlaları mezkûr divanın aksamındandir. Bir takım köyleri ve tarlaları müştemil olan Ulupınar (4) divanının

(1) Bugün Çoruma bağlı olan (Lâçin) nahiyesi merkezi olan yer olacak Büyük, Küçük (Lâçin) diye anılır.

(2) Bugünkü adı Çorumun Lâçin nahiyesinin şarkında Yeniçamlıca denen köydür.

(3) Bugün Mecidözü kazasındadır. Aynı adla anılır.

(4) Bugün Kuyucak adında hem Osmancıkta, hem de Mecidözünde birer köy vardır.

cümlesi mezkûr vakıftandır. Kuyucak, Nefsi ulupınar, Çobanlar köyleri mezkûr divanın aksamındandır. Bir takım köyleri ve tarlaları müştemil olan Künce divanının cümlesi mezkûr vakıftandır. Sarin (5) Armut çukuru, Deliler (6) Ilgaz, İsmail köy (7) (Çukurveran) (8) nam köyler mezkûr divanın aksamındandır. Bir takım köyleri ve tarlaları müştemil olan Elmalı (9) divanının cümlesi mezkûr vakıftandır. Dede alanı, Ulu elmalı, Koçi elmalı), Keçili, Fındıcak (10), Çukur aluç (10) nam köyler ile Yuğunca pelit tarlası mezkûr divanın aksamındandır. Bir takım köyleri ve tarlaları müştemil olan Öbekdaş (11) divanın cümlesi mezkûr vakıftandır. Ağız suyu (11) köyü ile Uzun köy (11) tarlası, Nefsi Öbekdaş (11) içinde bulunan ve İbni Abdullah beye aid olan değirmeni ile birlikte Öbekdaş çiftliği köyü mezkûr divanın aksemındandır. İçindeki değirmeni ile birlikte Anbar köyünün temamı mezkûr vakıftandır. Girin oğlanı (12) köyünün temamı mezkûr vakıftandır. Hassa çiflik denilen çiflikle maa Karaağaç köyünün nısfı mezkûr vakıftandır.

(Ardıç) köyünden müfrez bir sehim mezkûr vakıftandır. Mezkûr sehim ahali indinde maruftur. Bir takım köyleri ve tarlaları müştemil olan (Bellut bükü) divanının cümlesi mezkûr vakıftandır. (Talip) tarlası ve içinde değirmen ve (Ulu bağ) (13) denilmekle maruf bağ ile birlikte (Birinci) köyü (Kayalar) ve şöhretine mebni tahdidden müstağni olan (Karacakol) demekle maruf bulunan bağı maa (Burnaz) köyü (Kızıltepe) (14), (Sarpun) (14), (Karaçay) (14), (Durucasu) (14) köyleri mezkûr

(5) Bugün de vardır ve Çoruma bağlıdır.

(6) Bugün Çoruma ve Osmancığa bağlı iki (Deliler) köyü varsa da bu Çoruma bağlı olanıdır.

(7) Bugün Alaca kazasına bağlıdır.

(8) Bugün Çoruma bağlıdır.

(9) Bugün İskilibe bağlıdır. Çoruma bağlı bir (Elmalı) daha vardır.

(10) Bu iki köy bugün de Osmancık ilçesine bağlıdır.

(11) Bugün de Osmancığa bağlı köylerdir.

(12) Bugün do vardır. Osmancığa bağlıdır.

(13) Osmancığın Hacıhamza köyünde bir mevki adıdır.

(14) Bugün de vardır ve Osmancığa bağlıdırlar.

divanın aksamındandır. (Cemal sekû) köyünün dört sehim itibarile iki buçuk sehmi mezkûr vakıftandır. (Mihrelü) demekle maruf ziraate salih toprak dahi mezkûr vakıftandır. Kendi nefsi için Kaya dibindeki bahçe demekle maruf bahçe içinde bina ettiği menzil hariç olmak üzere mezkûr bahçe ile içindeki bağ mezkûr vakıftandır. Şöhretlerine mebni tahdidden müstağni olan ve Osmancık kasabasında bulunan hamam ile bedestan mezkûr vakıftandır. Bir takım köyleri ve tarlaları müştemil (Dodurga) (15) divanının dört sehim itibarile üç sehmi mezkûr vakıftandır. Nefsi (Dodurga) ile (Tuzluca eşme) köyleri mezkûr divanın aksamındandır. (Saz sıva) divanında kâin köylerin mecmularından 108 sehimde 61 sehmi mezkûr vakıftandır. (Bölücek) denilen (Karabürçek) (16) köyü ve (Eymir) (16) (Ebledeşen) «16» ve (Döker) «16» ve (Çakal) (16), (Ali paşa) köyü (16), (Karımış) «16» ve (Kılıçlı) (16) ve (Karcuvar) köyleri ile osmanlı tarlası ve (Çeltekçi) ve Muratlı köyü ve Gerdel tarlası mezkûr divanın aksamındandır. Akseki divanının temamı mezkûr vakıftandır. Paşmakçı köyü, Edegöz tarlası, Dere köy ve Afaçlar köyü, Tora, Hacı köyü mezkûr divanın aksamındandır. Çay divanının temamı mezkûr vakıftandır. Kara daş köyü, Orta köy, Abdürrezzak köyü, Gerek özü tarlası mezkûr divanın aksamındandır. Yukarıda zikrolunan Karabürçek köyünün temamı mezkûr vakıftandır. Kermeli âmâlinden olup şöhretine mebni tahdidden müstağni bulunan cümlesi Osmancık kasabası nihayetinde olan Sivritaş köyünün temamı mezkûr vakıftandır. Belutcuk divanı dahilinde kâin ve Çölek demekle maruf Gökdere kariyesinin temamı mezkûr vakıftandır. Dolanlar köyünün temamı ile içindeki değirmen ve şöhretlerine mebni tahdidden müstağni olan ve İskilip nahiyesinde bulunan Kargın köyünün temamı mezkûr vakıftandır. Şöhretine mebni tahdidden müstağni olan ve Iskilip âmâlindan Karayürek divanında bulunan Hacı köyünün temamı içindeki memliha ile birlikte mezkûr vakıftandır. Ve şöhretine mebni tahdiddan müstağni olan Çorumlu âmâlindan Mürsel divanı dahilinde bulunan Serkis ve Alpkara tarlaları da mezkûr vakıftandır. İlçe köyü, Dağpınarı köyü, Ferüz pınarı köyü, Armutönü tarlası, Kazak tarlası dahi mezkûr vakıftandır. Bunların cümlesi Çorumlu âmâlından Külican divanı dahilinde olup şöhretlerine mebni tahdidden müstağnidir.

Bir takım köyleri ve tarlaları müştemil bulunan Kabakoz divanının temamı mezkûr vakıftandır.

(15) Bugün de Osmancığa bağlı bir köydür.

(16) Bu köyler ve mevkiler bugün Kastamonunun (Kargı) ilçesine bağlıdır.

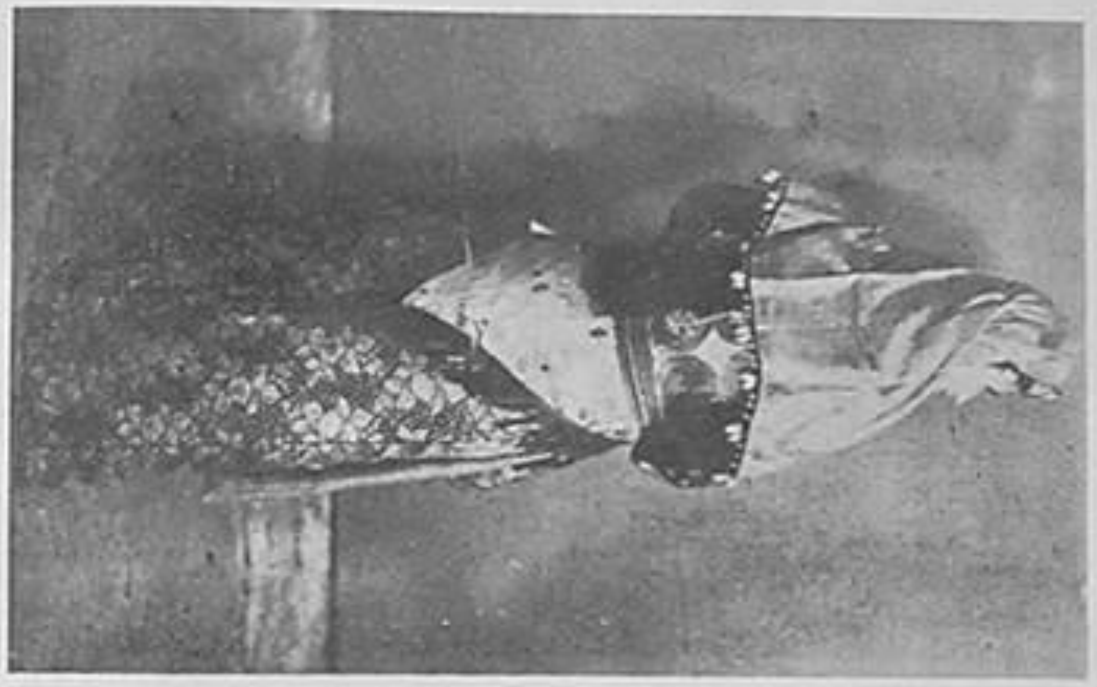

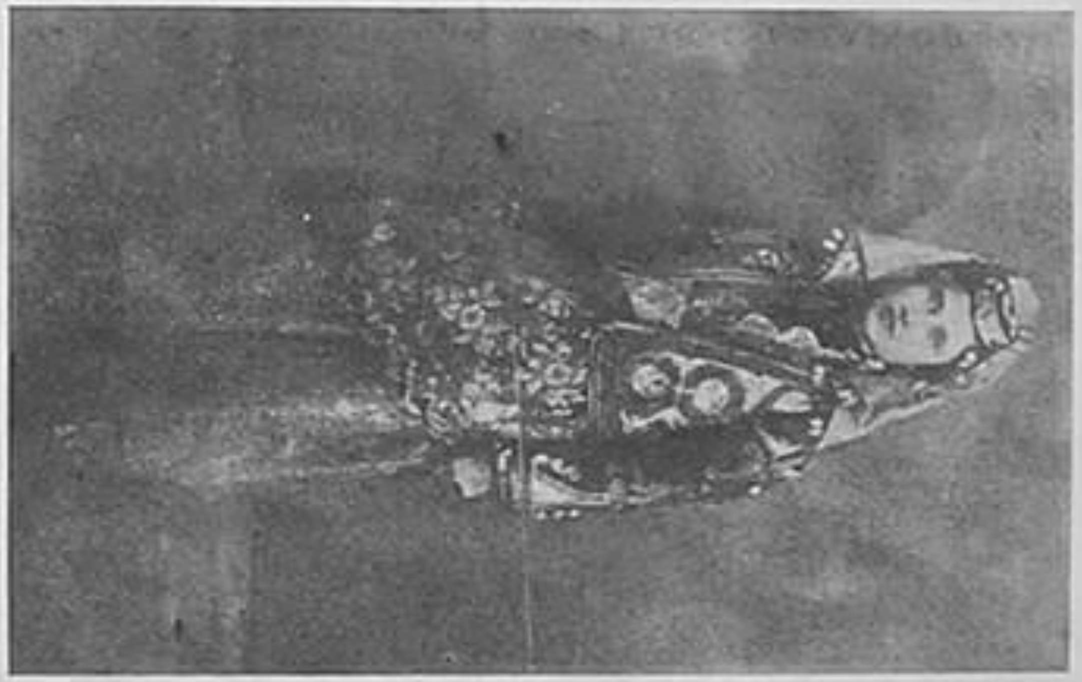

Mahmut Selim GÜRSEL 1991

ÇORUM

SANAL KİTAPLAR

2024

ÇORUMLU 1938--1939

KAYNAK ESERLER DİZİNİ:20

ÇORUMLU

1838-1939

SAYI: 2

Mahmut Selim GÜRSEL

sayı2

İNKILAP VAZİFELERİ
KUL MUSTAFA VE ÇORUM ERLİĞİ
KASİDE-İ KAPUSUZ
ÇORUM'DA ESKİ NİŞAN ADETLERİ
MANİLER
ÇİĞDEM EĞLENCESİ
İKLİM HUSUSİYETLERİ
ATALAR SÖZÜ
FİDALDA TÜRKÜSÜ

ÇORUMLU

Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl : 1 15 Mayıs 938 Sayı : 2

İnkılâp Vazifeleri

19 Mayis ve 23 Nisan

Halkevleri kuruluşundaki maksad ve gayeyi izah ederken bunların esas vazifelerin inkılâp ve rejim esaslarını yapmak ve bu esasları kurmak olduğu noktasını tebariz ettirerek bunda gayet titiz davranması lâzım geldiğini arz etmiştik.

Bu nokta üzerinde ısrar eylemek lâzımdır, evet inkılâp ve rejim vardır ve payidar olacaktır ve muvaffak olacaktır ve ilerleyecektir. Bunda imanımız kavidir. Fakat bu noktaları her zeman tekrar etmek ve her zeman bu fikri hatırda tutmak icabeder. Çünki nasıl ki Dinde ibadet için her zeman mabud anılırsa bunda ne gibi bir faide maksud ise bu hususta ayni faide daha ziyade mutasavver değil, mevcuddur. Bunları derhatır etmek için Türklüğün, İnkılâbın rejimin her hamlesinde istifade etmek ve her rejim başarı dönümünde tekrarlamak çok lâzımdır. Yeni nasıl bu günün mes'ud neticelerini görmeden evvel bu millet çok azap çekmiştir. O kadar ki dünyada mevcud her şey onun aleyhine dönmüştür. Doğan güneş, ıslık çalan rüzgâr, bereket veren yağmurdan tutunuzda itimad edebileceği, güveneceği ne gibi mevcudiyet varsa hep aleyhine dönmüştü.

Kendi başında taşıdığı hükümdar diye, padişah diye, Peygamber gölgesi diye tanıdığı bir sürü alçaklar milleti mahvetmek için elden gelen her şeyi yapıyorlardı.

Bunların yanıbaşında güya o zemanın akıllı insanları diye tanınmış olan eski zihniyetlerin sevkile bilerek, bilmiyerek korkularından veya cehaletlerinden ve

hatta bazen de vatansızlıkları hasebile bu alçaklıkta pirev olarak millet aleyhine olan bütün vesaiti harekete getirmiş bulunuyorlardı.

Bunlar âciz ve meskenet içinde kıvranarak korkularından yapıştıkları sandalyelerden ayrılmamak için her bir çareye baş vuruyorlardı ve güya buna da millete hizmet, vatana hizmet ismini veriyorlardı. Memlekette bulunan nekadar nankörler, vatansızlar varsa hepsi faaliyet sahasına geçmişlerdi. O-kadar ki kimsenin ağzını bıçak açmıyordu. Türkün malı, canı, ırzı artık Türk olmayanların hepsi için mübah idi. Bu vatan içinde yer yer türeyen şekavet, fesad ocakları Türkleri kitle halinde öldürüyorlar, malları gasbediyorlar, hanüman söndürmekte birbirlerine rekabet ediyorlardı.

Memleketin semasını derin bir karanlık kaplamış, etrafında uçuşan bulutlar her tarafa ölüm ve felâket saçıyordu. Vatanı, milleti sevenler ümitsizlik ve çaresizlik içinde çırpınıyorlar, bir kurtuluş yolu arıyorlardı. Bu yol nerede idi. Milletin güveneceği ne varsa hepsi mahvolmuş ya aleyhine dönmüştü. Altın diye tutulan ne ise heman toprak oluveriyordu. Artık ümitsizlik içinde herkes kendi başının çaresine bakmağı düşünüyor, muhtelif teşekküller, mahallî gayeler gütmeğe ve bunların tahakkukuna çalışmağa başlıyorlardı. Vatanın her bir köşesi bin türlü hile ve desiselerle işgal altına alınarak her türlü hiyanete göz yumuyorlardı. Buna karşı işgal gören yerler işgali men için reddi ihlâl heyetleri teşekkül etmeğe başlamıştı.

Bütün bu kımıldanmalar bir faaliyet merkezine muhtaç idi. Başlı başlarına bir iş görmek kuvvet ve kudratinden mahrum bulunuyorlardı.

İşte bu karanlık sema içinde birden bire bir güneş doğar gibi oldu. 19 Mayıs bu bir fecir idi bir fecri halâs. Bütün gözler 19 Mayısa dönmüştü. Garazkârlar, vatansızlar bu bir fecri kâziptir dediler ve bunda ısrar ettiler. 19 Mayısdan sonra geçen her gün güneşin biraz daha parlamasına, halâsın biraz daha ümidleşmesine çok yaradı, vatansızların bellerinin bükülmesini temin etti.

19 Mayıs; bu gün Türkün Atasının Samsuna ayak bastığı gündür.

İşte bu gün Türkün kurtuluş sabahıdır. Bu gün Türkün kurtulması için çalışmağa başlanılan ilk gündür.

Denizden karaya basılan ilk

ayak Türk İnkılâbının temelini yapmak için vurulan ilk kazma darbasidir.

Bu günü tes'id ederken bu temel atma merasimini tesit ediyoruz ve bunda her gün daha genç, daha zinde daha kuvvetli, daha faal, daha çalışkan olduğumuzu göstermek bedenen itilâmızı isbat etmek için de spor bayramı yapıyoruz. Bunu tes'id ederken bizi bu güne eriştirenleri hep beraber anmalıyız. Onlar babalarımız, kardeşlerimiz amucalarımız, dayılarımız cidal sahasında canlarını veren aziz ölüler bizlere bu günleri kazandırmak için sırtlarında cephane taşıyan yüksek vicdanlı Türk anneleri ve Türk hemşirelerini anmalıyız. Bunları hayır ile yadeylemek hepimiz için bir millet borcu, bir vatan borcudur.

19 Mayıs Türk milletinin inkılâbının yalnız temel atma merasimi değildir. Türk milletinin atasını tanıdığı ve ona raptı kalbettiği gündür.

19 Mayıs yalnız Türk milletinin atasına raptı kalbettiği gün değil; atasınının milletine vakfı hayat ettiği gündür.

Ulu atamız bize o gün bu gün vatana, inkılâba, rejime rafi her yolu göstermiş ve bu yolda bir feragatle ahlâkın, ulüvvücenabın en yüksek derecesini isbat eylemiştir.

İnsanlarda bulunabilecek en büyük hasılatların neler olabileceğini düşünebilirsek ve eğer o kudreti biz kendimizde görebilirsek bunun ancak atamızda mevcud olduğunu görürüz.

İşte bütün bir milletin kalbini vakfettiği, hayatını Mezid ettiği Ulu rehber Atatürktür.

Hiç bir şehinşah, hiç bir hükümdar atamız kadar bahtiyar değildir. Çünkü imperatorların, kralların tahtları, sarayları vardır. Halbuki atamızın sarayı vatan, tahtı milletin kalbidir.

İşte atamıza kavuştuğumuz ilk gün 19 Mayıstır. Bunun geri dönmesi ve bu telâkkinin önüne geçilmesi için bütün menfi ruhlar derhal faaliyete geçtiler. Hatta atamızın çok sevdiği arkadaşlarını bile kandırmağa muvaffak oldular. Fakat atamız dönmedi, yılmadı, korkmadı ve bütün bir ömür vatanı için çalıştı. Bir seneden az bir zeman içinde asırların yapamıyacağı bu büyük eseri meydana getirdi. Bu da milletin intihabı ve rüştünü isbat ettiğinin ilânıdır.

Bu doğan güneşi batırmak için her şeyi yapmaktan hiç kimse feragat etmedi, buna rağmen güneş

itilâda devam eyledi. İlk semeresini ilk meyvesini verdi. Artık hainler, müfsidler maskelerini atmış, alenen millete karşı cephe almış bulunuyorlardı.

Bu gün milletin münevver, fedakâr evlâtları atalarının etrafında toplandılar, ilk kamutayı kurdular. İşte o gün 23 Nisandır.

23 Nisan Türk rejiminin ; Türk inkılâbının isim konmadan ilân edildiği ve tatbik sahasına konduğu ilk gündür.

Denebilir ki Türk milleti ogün doğmuştur. Onu meydana getiren de atası olmuştur.

İlk doğduğu günü tes'id ederken bu günün neden dolayı aynı zemanda çocuk bayramı addedildiğini daha iyi anlarız.

Evet bütün Türk çocukları o gün kurtulmuşlardı. Bütün Türkler ogün mazi ile olan alâkalarını keserek kendilerinin Türk olduklarını ve Türk kalacaklarını ve Türklüğün muazzam bir millet ve kendilerinin muhteşem bir medeniyetin varisi olduklarını o gün hissetmişlerdi. O gün kurtuluş hamlelerine daha ziyade hız verebilmek için tam bir serbesti kazanmışlard

O gün menfi ruhlar ile çıktı muaraza edebilmek fırsatına mal olabilmişlerdir.

O gün bütün ortalığı kan ve ateş deryasına sokmak istiyenleri milleti felâkete sürüklemek hu sunu emel edinenlerin kafaların koparabilmişlerdir.

İşte 23 Nisan çocuk bayra olmakla beraber Türkün de ma küm vaziyetten hâkim vaziye geçtiği ilk gündür. Bu günü an ken bu günün hadiselerini anla mağı faidesiz addetmemeliyiz.

Bu hadiseler o kadar karışı tır ki bunları hep bu ufacık me muaya sıkıştırmak imkânını bul miyoruz.

Ancak halkevleri çevresi dah linde bunları her zeman tekrar e mek evvelce arz edilen inkılâ koruma ve yayma noktalarınd çok faideli birer esas teşkil eder.

Bütün bu esaslara istinad ede rek gayeye vüsul için elbirliği il durmadan, üşenmeden çalışmak is hepimize düşen kudsi bir vazifed

Abidin Varol

Kul Mustafa ve Çorumun erliği [1]

Neşet Köseoğlu

Çorum tarihi üzerinde meşgul olanlar pekâlâ bilirler ki Çorum bölgesi Yazıcı oğlunun, Cerid oğlunun, Abazaların ve bir çok Kapusuzların tuğyan hareketlerine cevlengâh olmuştur. Çorumun bu hareketlere elinden geldiği kadar mukavemet gösterdiği zemanlar olduğu gibi (Azgunlar yatağı) denecek kadar boyun eğdiği zemanlar da olmuştur. Buna aid tarih kitaplarında bir çok malûmat olduğu gibi mahallî araştırmalardan da yeniden bazı malûmat edinilmiştir. Bu vesikalardan birisi de Çorumun erliğini ve kahremanlığını gösteren Kul Mustafanın kasidesidir.

Bu kaside Çorum tarihi ve coğrafyası adı altında 1927 de Çorum vilâyet matbaasında basılan Nazmı Tuğrulun eserinde de sahibinin kim olduğu görülmiyerek neşredilmiştir. Bundan iktibasen de üstad bay Fuad Köprülü (Kayıkçı Kul Mustafa) adındaki eserine tenkid ve ikmal ederek almıştır.

[1] (Nazmı Tuğrul) Çorum tarihinde bu kasidenin Nazımı meçhul olduğunu yazıyor. S-54. Son parçaya dikkat edilirse yazanın (Kul Mustafa) olduğu anlaşılır. Bu destanı ilk defa bulan Millî (kitapsaray)ımız memuru Eşref Ertekindir.

Çorumda tarihî tetkikler yaparken elimize geçen İstanbulda tanzim edilmiş 1163 tarihli Kurdoğlu Süleyman bini Mustafaya aid Türkçe bir vakfiye bizi (2) Kul Mustafanın kasidesinin (9, 10, 21) inci parçalarında yazdığı müsellim Kurdoğlu Sülayman olması ihtimalı üzerinde araştırmalar yapmak zorunda bırakmiştır.

Ayni hadiseleri anlattığı anlaşılan Âşık Feyzullahın (3) Kasidei Kapusuz başlığı altındaki yedi par-

[2] Bu vakfiye Çorum evkaf idaresinin vakfiye defterinde 219 uncu sahifede kayitlidir. Buna nazaran İstanbolda Demirkapıda Daya hatun mahallesinde oturan aslen Çorumun Emirahmed mahallesinden Kurdoğlu Mustafa oğlu Süleymanın Çorumda yaptırdığı 14 hücreli medreseye müsakkafat olmak üzere pederinden kalan evi bütün müştemilâtiyle, yine ayni mahalledeki hamamını Çorum ve Mecidözü civarındaki iki köyde bulunan bağ ve evini vakfettiği anlaşılıyor. Medresenin müderrisliğine de Çorumlu Zarif oğlu Mustafa adında bir hocayı tayin ediyor, vakfın tevliyet ve idaresini de kendisine tevdi ediyor.

[3] Bu şairin de Çorumlu olduğu anlaşılıyor. Gerek Kul Mustafa ve gerek Âşık Feyzullahın diğer eserlerini Dil, Edebiyat komitesi arkadaşları aramaktadır. Ele geçenler fırsat düştükçe neşredilecektir.

çadan ibaret kasidesi, nazımı belli olmıyan diğer bir (Kapusuz) (4) kasidesi bu hadiselerin; vakfiyesinde bahsedilen Kurdoğlu (5) Süleyman bini Mustafanın Çorumda müteselimliği zemanında cereyan ettiğini göstermektedir. Bu iki parçayı aynen aşağıya yazıyoruz:

Kasidei Kapusuz

1

Erzurumdan aldı Kapusuz önün
Binbir aşkıyadan çevirmez yönün
Yolum şehitliklir çekmedi gamın
Ali cengin bunda etti Kurdoğlu
Gün bugünkü gün der Süleyman ağa

2

Amasyalı (Amasalı) çıkamadı der denge
Ölenimiz şehid bu günkü günde
Merzifonlu dayanamadı bu cenge
Uralım yoldaşlar dedi Kurdoğlu
Gün bu günkü gün der Süleyman ağa

3

Kimler gördü böyle cengi urumda
Beylik aslan gibi durur yerinde
Koç yiğitler yetişmiştir Çorumda
Seddi İskender oldu Kurdoğlu
Gün günkü gün der Süleyman ağa

4

Valiler carına gelmedi kaldı
Kurdoğlu bu sefer iyi nam aldı
Çorumlu bayramı meteriste kıldı
Namının sahibi imiş Kurdoğlu
Gün bu günkü gün der Süleyman ağa

5

On kese akça ikrar ettik almadı
Çapan oğlu imdadına gelmedi
Fukaranın hiç halinden bilmedi
İmdad sana hakdan olsun Kurdoğlu
Gün bu günkü gün der Süleyman ağa

[4] Kapu kulu olmıyanlara yani kapuya karşı isyan edenlere denir.
[5] Çorumda Kurdoğlu ailesi hâlâ vardır. Süleyman ağa bunların atasıdır.

6

Çorumu almak kasdına dövüştü
Yeniçerin görüp tedbiri şaştı
İptida cenginde Genç Osman düştü
Allah sana fırsat verdi Kurdoğlu
Gün bu günkü gün der Süleyman ağa

7

(Aşık) Feyzullah çok zahmet çektin serhadde
Hakkımız icra olsun hep ahrette
Söylensin namın hep dini devlette
Cennettir makamın senin Kurdoğlu
Gün bu günkü gün der Süleyman ağa

Kapusuz [6]

1

Erzurumdan sökün etti keleşler
Merzifonu bozup döktü ileşler
Karşı duramada dağlar ve taşlar
Çoruma gelince bozdu Kurdoğlu

2

Dere bağlarının [7] başından aştı
İptida dövüşte Genç Osman düştü
Ferman padişahın elleri şaştı
Urun şahpazlarım dedi Kurdoğlu

3

Tekkenin [8] üstünde eyledik cengi
Elinde kattare önünde kendi
Müsellim ağamız kahreman dengi
Urun şahpazlarım dedi Kurdoğlu

[6] Bu parçanın kimin tarafından yazıldığı anlaşılamadı. Bir kaç kıt'asının noksan olması da ihtimal dahilindedir. Çünkü bu devirde hemen bütün nazımların yanlarında isim koymak âdetti.
[7] Çoruma bir buçuk saat mesafededir. Burası bağ mıntakasıdır. Yazın her müsaid günde Çorumlular buralara gezmeğe giderler.
[8] Bu da Çoruma dört saat mesafededir. Elvançelebi köyüdür.

4

Yaya sekmenleri kalede metin
Elinde nizesi oynatır atın
Geyimli kuşamlı koç yiğit bütün
Urun şahpazlarım dedi Kurdoğlu

5

Kanlı köpük saçtı altında atı
Keleşlere düştü korku heybeti
Vezirlerden artık etti gayreti
Urun şahpazlarım dedi Kurdoğlu

6

Bu yiğitlik haktan sana verildi
Keleşler aç kurd gibi sarıldı
Koç yiğitler hep başına derildi (toplandı)
Urun şahpazlarım dedi Kurdoğlu

(Süleyman) nın (Çorum) da müsellim olduğu zamanı kat'i olarak tesbit etmek kabil olmamıştır. Vakfiye tarihi (sene selâse ve sittine ve mie ve elif) olduğuna ve (Çorumda Emir Ahmet mahallesi sakinlerinden ve dergâhı âlî gedikli zuamalarından) denilmesine rağmen müsellimliğinin bu tarihten evvel veya sonra olduğu hakkında bir karar vermek mümkün olmamaktadır. Yalnız Çorumlu olduğu halde İstanbula oturması ve evvelce (Çorum) da (Emirahmet) mahallesinde yaptırdığı 14 odalı medreseye bazı mallarını vakfetmesi hayatının sonlarında olduğunu ve 1163 tarihihden evvel müsellim olduğuna dair olan düşünceye kuvvet veriyor ise de vakfiyede bundan bahsetmemesi şüpheyi davet etmektedir. Mevcut mehazlerimizde da buna ait malûmat bulunamadı.

Bu kasidelerde Kurdoğlu zamanındaki hadiseleri anlattığına göre (Kul Mustafa) nın on yedinci asırda yaşamış olan (Kul Mustafa) olmadığını bunun yerli şairlerden aynı adda biri tarafından yazıldığını göstermektedir. Ayni zamanda (Nazmi Tuğrul) un (Çorum) tarihinde yazdığı şekilde Abaza isyanı zamanında da olmadığı anlaşılmaktadır.

Üstad Köprülünün yazdığı gibi (9) (Çorum) tarihinde (Kul Mustafa) nın kasidesinde çok noksanlar ve yanlışlar vardır. (Çorum) millî kütüphanesinde bulunan fuzulî divanının boş yaprakları üzerinde yazılı aslı ile yaptığım karşılaştırmada bir kısım noksan ve yanlışların tashihi kabil olmuştur. Buna göre ve notlarda icabeden izahat verilmek üzre aynen aşağıya derci çok faydalı görüldü:

Kasidei Kapusuz

1

Yine zuhur eyledi askeri tuğyan
Erzurum valisin inhizam etti gitti
Şevketli padişaha eyledi isyan
Askeri islam [10] sui kasit etti gitti

2

Zaptına âcizdir beylerbeyiler [11]
Sivas il (leri) ne ateş koydular [11]
Ön edip her taraftan kolcu saldılar
Uğradu [12] yerleri berbat etti gitti

3

Bin yedi yüz deyu geldi haberi
Otuz bölük başı yekpare çeri
Amasya şehrine vurdu pençeyi [13]
Nalevüzari [14] ayuka yetti gitti

[9] Kayıkçı Kul Mustafa hakkında 1930 da neşrettiği eserinde bu destanın bir çok yanlışlarla dolu olduğunu vezin ve kafiyelerin bozuk olduğunu, isimlerin de bir çok tahriflere uğradığını yazmaktadır. (S. 11.)

[10] Aslında (islâm) dır.

[11] Aslında da noksandır.

[12] Aslında (uğradı) şeklinde yazılmıştır.

[13] Aslında (pençeyi) dir.

[14] Aslında (Nalevüzarı) şeklinde yazılmıştır.

4

Merzifon üzerine yeğin [15] vardılar
Alaylar [16] kurup cenge durdular
Hikmeti ilâhî şehrin [17] bozdular
Koç yiğitler kırıldı kelleler gitti

5

Biriküp Çorumu almak kasdine
Cümle meşveretler [18] bunun üstüne
Haber gönderüp Bozok keskine
Araplık [19] eşkıyası imdada gitti

6

Eşidildi bu haber Çorumda heman
Hacı köyü ve Gümüş eyliyor figan
Düğenci [20] çayırında oldular mihman
Çoruma elçileri [21] hem gelip gitti

7

Yazmışlar Çoruma vermezüz [22] eman
Eğer iri [23] eğer uşak (çocuk) kırarız heman
Ururuz kılıncı aluruz meydan
Namımız Üsküdara devlete gitti

---

[15] Çorumda acele manasına kullanılır.

[16] Aslında (alaylar) dır.

[17] Aslında (şehrin) dir.

[18] Aslında (meşveretleri) şeklindedir.

[19] Aslında (araplık) tır. Çorum civarında bulunan (Arap) köyü eşkıyası kasdediliyor zannındayım.

[20] Düğenci köyüdür. Mecidözü ilçesine bağlıdır. Çorum - Merzifon şosası üzerindedir.

[21] Aslında böyledir.

[22] Aslında vermezüz şeklinde yani (vav) ile yazılmıştır.

[23] Aslında eğer (iri) şeklinde yazılıdır.

8

Çorumlu [24] biriküp şer'a vardılar
Hükmü ilâhiye boyun verdiler
Osmancık İskilibe [25] meded dediler
Gelmedi cümle araz etti gitti

9

Müsellim [26] ağa bu işte oldu merdane
Vücudun sarfedüp de çıktı meydane
Kapusuz askeri geldi Elvane [27]
Cengi harpler [28] kalede çalındı gitti

10

Kurdoğlu Çoruma verdi nizamı
Geydi alâtı harbi esbabı darbi
Ebvabi maharipte zal ola dengi
Meydanda mertliği [29] bilindi gitti

11

Alaybeyi bayrağa oldu küşade
Hazreti Ömer gelüp erdi [30] imdada
Zaim zuama cümle hazır amade
Tekbir getirip metrise girdiler gitti

12

Yeniçeri askeri serefraz oldu
Gülbengi avâzile [31] metresin aldı
Hacı bekdaşı veli imdada geldi
Kudret kılıçların hep uruldu gitti

---

(24) Aslında böyledir.

[25] Aslında İskilibe şeklindedir.

[26] Aslında böyledir. Şeddeli olarak yazılıdır.

[27] Baba İlyası Horasaninin torunu Elvançelebinin tekkesinin bulunduğu köydür. Mecidözüne bağlıdır.

[28] Aslında Harpler şeklinde yazılmıştır.

[29] Aslında mertliği şeklinde yazılmıştır.

[30] Aslında ereydi şeklinde yazılmıştır.

[31] Aslında ile vardır.

13

Nakip efendi kaldırıldı alemler
İmdad ianetine [32] erdi melekler
Ruhu resule verdiler selâmlar
Gülbenk sadaları çekildi [33] gitti

14

Kethuda yeri sipahi ğayret erleri
Sancağı resulün cümle rehberi
Padişahın [34] gayet halis askeri
Tuttular meydanı sertaser gitti

15

Temam olup tedarikler [35] meydan bezendi
Kapusuz gelüp sallar düzendi
Koç yiğitler bunda namlar kazandı
Meydanı arasat kuruldu gitti

16

Cenge harbelere uruldu tura [36]
Uruldu Genç Osman sarıldı yere
Allah Allah sadası [36] çıktı göklere
Her tarafta düşmana uruldu gitti

17

Genç Osman idi mel'unlar başı
Meydanda kaldı ol itin leşi
Her kes [37] öğrendi gördü dövüşü
Otuz kırk kadarı kırıldı gitti

---

[32] Aslında ianetine şeklinde yazılıdır.

[33] Aslında çekildi şeklindedir.

[34] Aslında böyledir. Yalnız elifsiz ve üzerine çekme işareti konmuştur.

[35] Aslında cemi olarak yazılıdır.

(36) Aslında bu şekilde yazılıdır.

(37) Aslında herkes olarak yazılır.

18

Kapusuz askerinin bozuldu dini [38]
Gayreti şeytan ile verdiler seri
Gönderdi canları esfele şaki
Ruhlar siccinde yakıldı gitti

19

Çorumda on sekiz gün cenge durdular
Başlarına gelmedik gün gördüler
Kendilerde bildi ne bal yidiler
Başlarında sernigûn oldu gitti

20

Bey başı [39] askerin içinde belli
Her gün sertaser eylerdi cengi
Kapulu kapusuz olamaz dengi
Koç yiğitler başında salındı gitti

21

Kurd oğlu ol gün oldu Süleyman [39]
Nerreşir devlere vermezdi aman
Kendüde kalmadı zerrece isyan
Defteri amaline cennet yazıldı gitti

22

Seccadenişin şeriat kutbu
Evlâdı resul sabıka müftü
Müderris efendiler eyledi cengi
Cennet makamların yapıldı gitti

23

Padişahım sana eyleriz dua
Emrini Çorumlu eyledi eda
Ferman padişahim deyü müsellim ağa
Namını haşredek söyletti gitti

---

(38) Aslında bozuldu dini şeklinde yazılıdır.

(39) Bunlar da aslında yukarıda yazdığımız gibidir.

24

Keremin olursa memleket senin
Rahmeyle padişahım izzetin şanın
Terki can eyledik yolunda senin
Fethi nusrat kapusu açıldı gitti

25

Çapan oğlundan imdad gelmedi
Güreldi [40] çatladı sonu gelmedi
Emri padişaha amel etmedi
Hakkında kem suhan söylendi gitti

26

Umulur kendinden yiğitlik adı
Büyüdükçe bozulup kalmamış tadı
Elhamdillâh [41] imdadı nasip olmadı
Kem ayar imiş mehenge vuruldu gitti

27

Kul Mustafam eydür koptu taraka
Aduler askeri karıştı hâke
Ünü erdi Horasana Iraka
Çorumun erliği söylendi gitti

Bu destan şive noktasından tedkik edilirse (Çorum) diline tamamen mutabık olduğu görülür.

Buna nazaran (Kul Mustafa) nın Çorum havalisi halkından olduğuna inanabiliriz.

(40) Aslında gürledi şeklindedir. Kör oldu değildir.

(41) Çorumda Elhamdillâh şeklinde kullanılır. Aslında da böyledir.

İlâve :

Bu yazıyı yazdıktan sonra Çorum millî kitapsaray işyarı bay Eşref Ertekin bana (Kul Mustafa) ya aid iki parçaya daha tesadüf ettiğini söyledi ve okudu. Bu iki parçanın içinde Çorumda kullanılan kelimelere daha çok tesadüf edilmektedir. Bu iki parça (Kul-Mustafa) nın Çorum havalisinden olduğunu göstermek noktasından çok değerlidir. Bu parçaların birinde yalnız (Mustafa), diğerinde (Kul Mustafa) şeklinde kullanılmıştır. Fakat her ikisinden de (Mustafa) nın öksüz olduğu anlaşılıyor. Bu nokta (Mustafa) ile (Kul Mustafa) nın ayni adam olduğunu da anlatıyor. Bunların asılları Milli Kütüphanede 880/175 sayısında kayitli bir cönktedir. Aynen aşağıya naklediyorum :

1

Uzundur selvinin dalı
Erişmez kızların kolu
Bizim bahçenin gülleri
Vakıt geldi derin kızlar

2

Çulhalık gerdirdim düze
Kumaşlar kestirdim size
Benim gibi bir öksüze
Esirgemen verin kızlar

3

Bir alay olup geldiler
Beni bu halde gördüler
Bir şeftali vermediler
Esirgemen verin kızlar

4

Arka vermişler söğüde
Kızlar gelmiyor öğüde
Şu benim gibi yiğide
Hiç beklemen verin kızlar

5

Su gelir susuz dereden
Kısmetim verir yaradan
On beşiniz bir aradan
Hep koynuma girin kızlar

6

Yeşillenmiş illeriniz
Kokar sünbül gülleriniz
Allı morlu cenberiniz [42]
Kefen edüp sarın kızlar

7

Sal tahtamı [43] dolaştırın
Mekânıma ulaştırın
Halva yapup bölüştürün [44]
Canım için yeyin kızlar

8

Kız benim öldüğüm gece
Haber verin ucdan uca
Ne karı gelsin ne koca
Namazımı kılın kızlar

(42) Bir nevi baş örtüsüdür. Elân Çorumda kullanılıyor.

(43) İçine cenaze koyup mezara götürdükleri uzun kollu tabut.

(44) Çorumda çok kullanılır. Ahapça taksim etmek manasınadır.

9

Mustafa der azma ile
Yar bulunmaz gezme ile
On beş dirhem kazma ile
Mezarımı kazın kızlar

(Kul Mustafa) nın diğer parçası da aşağıdadır:

1

Sabahtan kavuştum ben bir güzele
Güzel ağlattı güldürmedi beni
Ben ummazdım senden şöyle sitemi
Ak göksün üstüne kondurdu beni

2

İki bülbül geldi şundan ötmeğe
Dostun bahçesinde mekân tutmağa
Yönümü döndürdüm koyup gitmeğe
Sarıldı boynuma döndürdü beni

3

Benim sevdiğim gelir şundan anj
Taramış zülfünü etmiş timarı
Alt dudağı abı zemzem misali
Veripte ağzıma kandırdı beni

4

Kul Mustafam eder talihim iyi
Merhamete gelmiş öksüzsün de
Sarıldım incecik beline kavi
Ateşi aşkına yandırdı beni

(45) Bu kelime dahi Çorumda çok k lanılmaktadır. Şu taraftan geldi yer kullanılır. Çoruma mahsus bir kelime denilebilir.

Çorumda eski nişan âdetleri

H. Koçak

Çorumdaki evlenme âdetlerinin eski şekilleri bir çok köy ve kasabalarda umumiyet itibarile nişanlanma ve düğün gibi iki töreне bağlı isede bunların gerek tarzı icrasının ve gerekse teferruatının yer yer değiştiği görülmektedir. Bu değişme sünnî, alevî, çerkes ve kürtlerde bilhassa kendisini göstermektedir.

Şimdilik buraya konan evlenme âdetlerinden nişan yalnız iç Çorumda eskidenberi ve hâlâ yerli halk arasında bazı kısımları yapılmakta olanıdır.

Çorumdaki nişanlarda gerek kız ve gerekse erkekte yaşın evlenme çağlarına erişmesi mevzuu bahis değildir. Bu yüzden nişanlar küçük yaşta ve evlenme çağlarında olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır.

Bu gün bile bazı yerlerde beşikteki iki çocuğun yekdiğerile nişanlı oldukları görülmektedir. Beşikteki nişanlamalara "Beşik Kertmesi,, veya "Beşik Kesmesi,, adı verilmektsdirr

Beşik Kertmesi nişanlamalar pek samimi görüşen aileler arasında cereyan eder. Bu iyi görüşen iki ailenin bazan samimiyetlerinin ufak tefek hadiselerle sarsılmamasına ve temadisine sebebiyet verdiği de görülür.

Bu şekilde nişanlanacak kız ve oğlan bir ay -içinde veya bir günde doğmuş olurlar. Veya iki anne arasında kuvvetli bir samimiyet vardır. Arkadaşının gebeliğinde oğlu veya kızı bulunan anne bu ahbaplığı akrabalığa kadar götürebilmek için gebe anneye :

— İnşaallah bir kızın veya oğlun olurda alıveririm der.

Bu söz müstakbel nişanın ilk vadini teşkil eder. Doğacak çocuğun kız veya oğlan olması için dualar edilir. Gebe kadının karnının sivri veya yaygın olmasına memelere süt geldiğinde bir bardak su içine sağılan südün yayılıp yayılmadığına veya top bir halde kaldığına göre doğacağın kız veya oğlan olacağı tahmin edilerek bazan sevinilir, bazan da hakikaten teessür duyulur.

Beşik kertmesi nişanlamalar da bazan kız kucakta olabilir. Fakat kızdaki bu yaş fazlalığı an-

cak 1 - 3 arasındaki farktan yukarı olamaz. Oğlu daha yeni doğmuş, kızı bir kaç yaşındaki nişanlamalarda oğlan anasının kıza talip olması gözetilir. Kızı yeni doğanlarda ise bir yaşına kadar "Kızımı sana gelin edeceğim, oğlun güveyim olacak., denilebilir. Fakat kız bir yaşını geçlikten sonra kızını satmak istemek veya bu yolda söz söylemek çok ayıp görülür. Zira:

Kızdır. Nazdır. Bin lira azdır
Bin deve getir, bindir götür.

Kız evi Vezir evi
Oğlan evi rezil evi

Ağır durup batman gelmek lâzımdır denilir. Nişanlamalarda daima erkek tarafın kıza talip çıkması gözetilir.

Beşik kertmesi nişanlamalar nasıl yapılır

Beşikteki çocuklarını birbirine nişanlamağa muvafakat hasıl olduktan sonra oğlan anası kız çocuğuna beşiğile birlikte ipekli bir takım yaptırır. Gerek kendi ve gerekse kız evinin hal ve vaktine göre gümüş ve uzunca bir mahfaza içindeki nazarlık nushasına takılmış beşi birlik (beşibiryerde) veya Gazi, Mahmudiye, Kıramise altunu ve çocuğun yiyebileceği lokum vesaire ile anasına, kız kardeşlerine birer entari-lik, oğlan kardesine yaşına gör[e] urbalık (elbiselik) ve oyuncakla[r] yaptırır ve kız evine yollar. B[u] hediyeleri getirene kızevi bahşi[ş] verir.

Bu eşyaların gönderildiği gü[n]ün akşamı kızevi oğlan evin[e] bir yemek ziyafeti vermeğe mec-burdur. Oğlanevi pek iyi tanıdığı dostlarını toplayarak kızevine gelir. Bu yemek yalnız kadınlara mahsustur. Esasen bu nişanlamalarda babalara, işler bu kerteye geldiğinde duyurulur.

Oğlanevi tarafından nişana çağrılanlar kıza hal ve vakıtlarına göre bir hediye getirirler. Bu hediyelerin ekserisini ufak ziynet altunları ve para teşkil eder. Bu hediyelere saçı adı verilir.

Yemekler yenilip kahveler içildikten sonra bir kadın hoca veya başı devletli yaşlı bir hatun kız çocuğunun oğlan evinden gelen beşiğini ortaya getirir. Bohçasını alarak gelen ipekli çamaşırı giydirir, nushasını takar ve bu arada şu ilâhiyi yüksek sesle ve kendisine mahsus bestesile okur.

Seyrettim Muhammedi gördüm nurlar içinde
Ümmetin haktan diler söyler kundak içinde
Bağlamışlar elini kimse bilmez halini
Zikre vermiş dilini çeker kundak içinde
Doğuran ana hayran Melekler ana seyran
İki cihanda bayram, yatar kundak içinde
Rıdvan melâik geldi yüzüne nurlar vurdu
Adını Muhammed koydu, yatar kundak içinde
Has inciden dişleri, siyah nurdan kaşları
Miski anber saçları, koker kundak içinde
Sekiz Cennet bezendi, Huri kızlar düzendi
Kaşına Taha yazıldı, okunur Kuran içinde.

Bu ilâhiden sonra şerbetler içilir. Ve miniminiler nişanlanmış olurlar. Davetliler muhtelif eğlenceler yaparlar. Ev sahibinin gece yarısı leblebi, kuru üzüm, köme (cevizli sucuk) pestil ve iğdeden mürekkep çerez ikramından sonra hayırlı düğünler ve her iki çocuğa büyümeler, annelere de mürüvvetler görmeler temennisile dağılırlar.

Kız annesile oğlan annesi bu günden itibaren birbirinin "dünürü—düğürü" olurlarlar. Artık yekdiğeri arasında adları kullanılmaz. Nasılsın düğürüm.... İyiyim dünürüm.... Dünürümgilden geliyorum. gibi tabirler kullanılır.

Nişanlandıktan sonra araya giren bütün bayramlarda, ramazanda oğlan anası kızevini ziyaret eder. Bu gelişlerde vaktine göre hediyeler getirir. Kurban bayramında kınalanmış ve al mor kurdele ve kıvraklarla süslenmiş koç gönderilmesi şarttır.

Beşik kertmesi nişanlar ancak fevkalâde hallerde bozulur. Büyük mecburiyetler olmadan kız oğlandan, oğlan kızdan ayırt edilemez.

Çocuklar büyüdükten sonra muhakkak bir birinin malı addedilir. Kız evinin şeref ve namusu pek tabiidir ki yerinde olacaktır. Yoksa mali vaziyetlerin bozukluğu bir tarafın ayrılmasına sebep teşkil edemez.

Oğlan gerek iyi ve gerekse fena huylu olsun kız anası kızını vermeğe mecburdur. Eğer vermezse veya oğlan tarafı almazsa iyi sayılmaz. Ayrıldıkları takdirde kız başka eve gelin, oğlan başkasına koca olamaz. ve onmazlar

diyebilinmektedir. Bu halin çok sınankılı ve başkalarile everilen (evlendirilen) kız ve oğlanın neticede mes'ud olamadıkları ayrıldıkları çok görülmüş olduğu söylenmektedir.

Evlenme çağına girmiş delikanlıların nişanlanmalarında kızın seçilmesi oğlan anası için mühim bir mesele halini alır. Kızın seçilmesindeki en büyük gaye oğlan anasının kendi fikirlerine ve hallerine uygun, bilhassa itaatkâr ve sessiz gelin bulmak kaygusudur. Bu şekle göre erkeğin müstakbel hayat eşi anasının istediği ve düşünebildiği kadındır.

Çorumda eskiden kız görmek ve beğenmek çok güçtü. Çünkü hemen hemen dışarı çıkmaktan mahrum bırakılmış bir halde idiler. Kızlar ancak komşularına ve akrabalarına gidip gelirlerdi. Bu ziyaretlerde dahi anasının büyük bir nazareti vardı. Umumiyet itibarile kızlar nişan, kınagecesi, cuma günü yapılan duvak düğünlerinde oğlan tarafı olarak ve mevlûd toplantılarına gidemezlerdi. Bu şekilde gezmesi tahdid edilen kızların görülmesi ve yakından tedkikleri güç olurdu. Bunun içindir ki kız beğinmek ve seçebilmek için oğlunu evlendirecek ana, kız armağa çıkar, eşten, dostan sağlık alır ve muhtelif yerlere kız görmeğe giderdi.

Bir çok yerlerde "görücülük" adı verilen bu ziyaretlere Çorumda dünürcülük — düğürcülük, denmektedir. Dünürcülük bilinmiyen konuşulup tanışılmıyan aileler arasında caridir. Görüşülen ve tanışılan aileler birbirinden doğrudan kızlarını istiyebilirler.

Oğlunu evlendirecek anne bir çok dostlarına baş vurup kendisine uygun bir gelin olup olmadığını anladıktan sonra sağlığı verilen kızların aileleri hakkında inceden inceye uzun bir tedkike koyulur. İçlerinden hal ve vaktine yaraşır ve kendisine kızlarını verecekleri aklı kesen yerlere dünürcülüğe gider.

Dünürcülüğe gidecek kadınlar her şeyden önce zengin ve bu işlerden anlar bilgiç kadınlardan seçilir. Oğlan anası böyle kadınlardan en çok yanına alarak hazırlanır. En ağır elbiseler giyilir, mücevherat takılır ve içlerinden birisi döşemesini (çarşafını) dikiş tarafı tışarı gelmek şartile ters olarak örtünür, yola çıkarlar.

Gidecekleri aile hiç tanımadıkları biri ise evlerine doğrudan gidilip girilemiyeceğinden şu yolda ve buna benzer plânlar tertip edilir.

Kız ailesinin bulunduğu mahallede oturmadıklarını iyice bildikleri diğer bir aileyi arıyorlarmış, fakat evlerini bilemiyorlarmış gibi ankasdin dünürcü gidecekleri evin kapusunu çalarak o mahallede oturup oturmadıklarını, oturuyorlarsa hangi kapu olduğunu sorarlar. Pek açıktır ki ademi malûmatla karşılanırlar. Fakat burada dünürcüler güya çok dolaşmaktan yorulmuşlar gibi bir vaziyet alarak bir parça dinlenmek için izin isterler ve içeri bu suretle girerler.

Kapuyu ekseriya evin kızı açacağından müsafirlerle karşılaşan bu olur ve içeri girdikten ve döşemeler (çarşaflar) alındıktan sonra ellerini öpmek istiyen kızı dünürcülerden birisi :

— Gel benim konuk sever güzel kızım, pek hoşuma gittin, seni kucaklayayım ; veya kız sonradan gelmişse bir münasebetini bularak kızı kucaklar ve bu suretle kızın ağzı, teri kokup kokmadığına ve boyunun kendisinin neresine geldiğine dikkat eder. Kız dışarıdan girip çıkarken boyunu, bosunu ve yürümesini, giyinişini tedkik ederler. En fazla kızın kapuyu açıp kapamasına dikkat edilir. Kız kapuyu hızlı açup kaparsa huy ve tabiatının sert olduğuna alâmet sayılarak pek beğenilmez. Döner ve sesizce kapatırsa makbuldür. Kız dünürcü geldiğini his eder ve bilgiç bir kızsa kapuyu hızlı veya sessiz kapaması dolayısile bu işteki memnuniyetini duyurur diye telakki edilir. Kızın kapuyu yüze çarparcasına kapayarak gitmesi ve bir daha görünmemesi dünürcülere kendilerini beğenmediğine hamledilir.

Kız eğer kendişine dünürcü geldiğinin farkında olmamışsa tekrar içeri girer ve hizmet eder.

Kız ve anasının odada yokluğu esnasında dünürcüler odanın her tarafını gözden geçirirler. Odada yüklük (yatak yığılan dolap) varsa hemen açılıp döşeklerin (yatakların) düzgün katlanıp katlanmadığına, odadaki makadların (sedirlerin) altları, kenar yasdıklarının tozlu olup olmadığına ve odanın döşeniş şekline dikkat ederek bu suretle kızın ev kadınlığı hakkında bir fikir edinmeğe çalışırlar. Kız su getirirken, verirken, oturup kalkarken hissettirilmemeğe uğraşılan nazarlarla süzülür.

Kahveler içilip birazda konuşulduktan sonra hemen kalkılara yine aynı gitmek istedikleri yere varmak için :

— Size doyum olmaz, inşaallah yine görüşürüz.

Diyerek ayrılmağa teşebbüs edilir.

Gelen dünürcüler döşemelerini (çarşaflarını) giyerken birisinin ters örttüldüğünü kız anası görür ve farkında olursa bunların geliş maksadlarını anlar. Bazı dünürcüler kızı ve umumî vaziyeti beğenmiş iseler bu ters döşemeyi bilıltizam göstermeğe çalışırlar. Bunu göstermekten maksad kız anasının fikrini yoklamaktır. Dünürcü olduklarını bildiği halde kız anası eğer kızına "haydi hızım müsafirlerini savuştur,, diye emir verir ve kızı kapu arkasına kadar yollarsa kızını vermek niyetinde olduğu oracıkta anlaşılmış olur.

Sonu var

Çorumlu Maniler

Eşref Ertekin

Geçen sayıda başladığımız maniler yazısına bu sayımızda da devam ediyoruz. Mahallî kelimeler notlarla izah edilmiştir.

9

Entarisi penbeden
Ne tez usandın benden
Tenhada bulur isem
Öcüm alırım senden

10

Entarisi mavuştur
Çek yakam kavuştur
Aramızda engel var
Gözün benden savuştur

11

Entarisi mık [1] gibi
Eser gider ok gibi
Dönüp ardına bakmaz
Âşinası yok gibi

12

Entarisi mavıdır
Yar bir keklik avıdır
Yar sefere gidince
Ya beni kim avutur

13

Entarisi cengari [2]
Cenk ile aldım yari
Cenk ile aldım ise
Sineme sardım bari

14

Entarisini satayım
Kuşlar gibi öteyim
Sen gurbete gidince
Ben kiminle yatayım

15

Entarısı gül gibi
Kimden aldın öğüdü
Ben peşine düştükçe
Senin gönlün büyüdü

16

Entarisi yeldari [3]
Neyleyim öyle yarı
Yarim yar değil amma
Çektiğim elin arı

17

Ay doğar dulunmazmı
Bana yar bulunmazmı
Yar yar deyip ölürsem
Namazım kılınmazmı

18

Ay doğdu günü gözler
Yarim düğünü gözler
Ezelden bir gün gördü
Yine o günü gözler

[1] Mıh yani çivi manasınadır.
[2] Çorumda bakırpası renginr denir.
[3] Çorumda bir nevi entarilik kumaşa denir.

19

Ay karanlık görüyor
Yari gözüm görüyor
Çekilecek dert değil
Mevlâm sabır veriyor

20

Ay doğar aya gider
Gördüm bir maya gider
Mehle kızın alanın [4]
Emeği zaye gider

21

Ay doğdu kavuştu gel
Gam kervanı göçtü gel
İyi günün dostları
Kötü günüm geçti gel

22

Ay doğsun dizde dursun
Kırkmalar yüzde dursun
Canım karar almıyor
Yar gelsin bizde dursun

23

Aman aman döndü
Benzim samana döndü
Kavlimiz altı ay idi
Yıllar temama döndü

24

Evleri uçta yarım
Ne verin müjde yarım
Bastığın topraklara
Kılırım secde yarim

25

Evleri cendereli [5]
Sen dertli ben yareli
Vardım tabip yanına
Tabip benden yareli

26

Evleri çukurmola [6]
Çulhalık [7] dokurmola
Yarin düğün ediyor
Beni de okurmola

27

Evleri çukurdadır
Çulhalık şakırdatır
Şu benim cahil yarim
Şimdi kan uykudadır

28

Evleri medineli
Varıpta ne demeli
Yar bir petek bal olmuş
Oturupta yemeli

29

Evleri görünüyor
Gönüldür yeriniyor
Dayanacak dert değil
Ulu mevlâm sabır veriyor

30

Evleri aralıkta
Rast geldim kayalıkta
Şeftali isterimi
Şöyle galabalıkta

[4] Çorumda mahalle demektir.

[5] Üzüm ezmeğe mahsus ağaçtan yapılmış cenderedir.

[6] Bez dokunan tezgâha denir.

[7] Çukurma ola demektir.

31

Altunum hazine ile
Tartarlar vezne ile
Adam yarden geçermi
Gurbette gezme ile

32

Altun odalı yarım
Pekmi gönlün büyüdü
Eli badeli yarim
Buradan gideli yarim

33

Altunu eridirim
Sözümü yörütürüm
İlmeğin elimdedir
İpimde çürütürüm

34

Altun yüzük dar parmak
Muradım seni almak
İller hep kan [8] uykuda
Benim işim yalvarmak

35

Altun yüzük şan verir
Kız kapuya yan verir
Oğlan kızı görünce
Ayak üzre can verir

36

Altunu bozdurmayım
Gerdana düzdürmeyim
Cep aynası değilsin
Elimde gezdireyim

37

Altun pazvandı yarim
Ne yaman nazlandı yarim
Ben sana yar olalı
Düşman kazandı yarim

[8] Derin uyku manasınadır.

38

Altuna bak altuna
Dakmış gerdan altuna
Bir gececik cınbışı [9]
Almış ayak altına

39

Altun ibrik delinmez
Evme menzil alınmaz
İki gönül bir olmuş
Ona derman bulunmaz

40

Altun yüzük morayı [10]
Vatan tuttun orayı
Genç başını seversen
Sıla eyle burayı

41

Altun saat boynumda
İki elim koynumda
Sakın unuttu sanma
Gece gündüz aynımda

42

Altun yüzük parmakta
Çifte benler yanakta
Benim bir sevdiğim var
Şu karşiki konakta

43

Altunum akçalarda
Tenim yerde çürüsün
Çiçeğim bahçalarda
Esvabım bahçalarda

[9] Bizim bildiğimiz cümbüştür.

[10] (Mora) dan gelmiş Altun yüzük demektir. Oraya harbe giden bir genç yavuklusuna göndermiş, o da karşılık olarak bu parçayı yazmıştır.

SAYFA BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINI!

44

Altun yüzük donanmaz
Bir ayda yar sınanmaz
Canımı rehin koysam
kâfir gönlüm inanmaz

45

Altun tasta su durur
Kız memesin yudurur
Kız hamama gidince
Oğlan evde kudurur

46

Altunu sıra dizdim
Ben senden hile sezdim
Senden hile sezmezdim
Kötü huyundan bezdim

47

Elmayı ata ata
Cilveyi sata sata
Yanım böğrüm delindi
Yalnız yata yata

48

Elmayı atan bilir
Cilveyi satan bilir
Kış gününün soğuğun
Yalnız yatan bilir

49

Elmayı yüke koydum
Ağzını dike koydum
Elinden yarini aldım
Belini büke koydum

50

Elmayı bıçakladım
Peşkuru [11] saçakladım
Yari koynumda sandım
Yastığı kucakladım

51

Elmayı sattım kırka
Gezeyim korka korka
Ben de seni büyüttüm
Ki olsun bana arka

52

Ak elma soyulurmu
Güzele doyulurmu
Güzel seven yiğidin
Kolları yorulurmu

53

Al elmanın dördünü
Sev yiğidin merdini
Sever isen yiğit sev
Çekme kötü derdini

54

Al elmanın alını
Kimse bilmez halımı [12]
Yarabbi sen kavuştur
Vermiyorlar malımı

55

Elmayı aşlamalı
Dibini taşlamalı
Gördüm yarim yar değil
Peşini boşlamalı

56

Elma daldan düşermi
Günden yanı pişermi
Sevip sevip ayrılmak
Üzerine düşermi

57

Elmaya verdim arkam
Dermanım yokki kalkam
İller ne derse desin
Mevlâmdır benim arkam

[11] Bildiğimiz el silmek için kullanılan peşkirdir.

[12] (Halimi) dir.

58

Elma kökün ne etli
Dilber sözün ne tatlı
Sevişmesi hoş amma
Ayrılması firkatli

59

Elma dalda sallanır
Günden yanı ballanır
Oğlan vezir olsada
Yine kıza yalvarır

60

Elmayı dilemedim
Nolduğum bilemedim
Şu Çorumun içinde
Şaz [13] olup gülemedim

61

Elmayı dalda koyan
Gözlerim yolda koyan
Ne gâvur ne müslüman
Beni bu hale koyan

62

Elmalar dalda kaldı
Gözlerim yolda kaldı
Kömür gözlü sevdiğim
Bu gice nerde kaldı

63

Elma dalda sararsın
Bir gün beni ararsın
Sarılalım yatalım
Ateşimiz kararsın

64

Elmanın dibi bayır
Altında yarim uyur
Uykun mübarek olsun
Bu gice bize buyur

65

Elmadan öndün çağla
Ben düştüm yeni zevale
Yenile bir yar sevdim
Cümle âlem havale

[13] Sevinç manasınadır.

Çorumun eski çocuk eğlence ve oyunlarından :

Çiğdem Eğlencesi

Nazmi Tonbuş

Mini miniler artık uzun süren kışın, soğuk eğlencelerinden, karlı, buzlu oyunlarından bıkmıştı. Çoktan beri ıslık çalarak dolaşan aksaçlı, sert suratlı bu ihtiyardan esasen pek dehoşlanmamışlar, kendileri gibi güleç, taze bir mevsimi baharı dört gözle bekliyorlardı.

Sokakta kıyamet kopuyor. Bir alay yumurcak el çırpıyor, bağrışıyor, koşuşuyorlar. Yüklü eşeğile geçen ihtiyar oduncunun dört yanını [1] sarmışlar, minik eller uzanmış tiz sesler ortalığı çınlatıyordu.

— Dayı başındaki o çiğdemi bana ver.

Zavallı oduncu şaşırmış etrafına bön bön [2] bakıyor, çiğdemi hangi birisine versin, nihayet sarığına sokulmuş tutamı [3] aldı, alayın ortasına attı, yakayı güç hal ile kurtardı.

Haydi i i ... Şimdi de çiğdemlere hücum... Kapış kapışa [4] sen alacaksın, ben alacağım... bu kargaşalıkta [5] zavallı çiğdemler hep ezildiler, parça parça oldular

Fakat ne olursa olsun yumurcakların sevinçleri tam yerine gelmişti. Oh... İşte ; ilkbahar müjdecisi çiğdem.

Demek ki üstüne çöken soğuk karları altun ışıklı güneş eritir eritmez hemen mai, sarı külâhını göstermiş, kara gözlerini ışıldatmış güzel renklerile kırları süslemeğe başlamıştı.

Ne mutlu, yaşasın çiğdem.

Bu vefalı müjdeciyi, karşılamamak, hal ve hatırını sormamak şüphesiz ki pek büyük bir nezaketsizlik olacak.

Fakat ne yapmalı, nasıl etmelide bu karşılama törenini hazırlamalı. Kim öncül [6] olacaktı.

Bu çetin işi de cinbüzük [7] becerdi.

İnce sesi yükseldi. Aşık anaya, aşık anaya.

Hep birden :

Aşık anaya, aşık anaya !

Deyi haykırarak koştular. Aşık anayı evinde yakaladılar. Yavrucakların kimi ihtiyar kadının boynuna sarılmış porsumuş suratını kimi kınalı saçlarını öpüyor, kimi de eteğini, yenini çekiyor, yalvarıyorlar.

— Aşık anam, aşık anam bizi çiğdeme götür.

— Aşık ana.. Durun biyol [8] gâvur kıranlar [9] durun.

Deyi bir azar bastı. Ortalık biraz toğtaştı. [10] Bütün kış geceleri mangal başında kendilerine Hindistan şehzadesinin, Kaf dağındaki devlerin, elindeki sevgilisi peri kızını nasıl kurtardığını, gülünç Kel oğlan masallarını yanık sesile ara manilerini söyliyerek anlatan aşık ana bu işte de yardımını esirgememişti. Ertesi gün hava açık olursa çiğdeme gidebileceklerini söyledi.

Artık azıkları yapılıyor. Sert ağaçtan kazgıçlar [11] top, ok, cıv [12] gibi kır oyunlarına mahsus aletler hazırlanıyordu. Gece çiğdemlerle dolu kırlarda, güneşli havada, bin bir dürlü oyun ve eğlence rüyalarile geçti. Sabahı iple çekiyorlardı. Nerede ise geldi. Altun saçlı güneş doğmuş pırıl pırıl ışık saçıyor, kuşlar ötüşüyordu.

Beş on dakika sonra aşık ananın evinde toplanıldı. herkes gürgüvenç [13] azık çıkıları kazgıçların ucuna takılarak omuzlerdan arkaya atılmış, gürültülü, şamatalı alay yola düzülmüştü. kısa bir yolculuktan sonra çiğdemlerle bezenmiş kırlara kavuştular. Azık çıkıları [15] açıldı, sofra kuruldu. Gülüşe, oynaşa, çok iştihalı, tatlı bir sabah yemeği yenildi.

Artık karınlar tok, bacaklar dinç, elde kazgıç çil yavrusu gibi yazıya [14] dağıldılar.

Çiğdemler kazılıyor, beyaz, sarı desteler her elde çoğalıyordu. Sarı çiğdemlerin (karagöz) denilen kıymetli cinsleri aranıyor, bulundukça ayrı demet yapılıyor.

Bir saatlik çalışma lüzumu kadar çiğdem toplamaya kâfi gelmişti.

Sıra oyunlara geldi. Herkes yaşlı yaşına göre ayrıldı. Kimi top oynuyor, kimi koşu, kimi ok, cıv müsabakası yapıyordu.

Vakıt öğleyi geçmiş, geri dönme zemanı gelmişti. Büyükçe dikenli bir çalı tedarik edildi. Dikenlerine çiğdemler sokularak ko-

[1] Etrafını
[2] Alık, alık
[3] Demet
[4] Kapışa kapışa
[5] Herc ve merc
[6] Reis, rehber, Çorumda böyle kullanı...
[7] Ekseriya küçük yapılı, başarı... çocuklara verilen vasıf
[8] Bir defa
[9] Kıran değil, çocuğun gazi olmasını temennisini gösteren bir tabir.
[10] Sükûnet buldu.
[11] Çiçekleri yerden sökmek için ucu sivritilmiş odun parçası. Yani odundan yapılmış kazma.
[12] Bu oyunlar hakkında sırası geldikçe izahat verilecektir.
[13] Çok şen demektir.
[14] Kır.
[15] Çıkı, bohça.

caman bir çiğdem ağacı yapıldı. İkindiden evvel kasabaya dönmek lâzımdı. Çünkü akşam yemeği hazırlığı yapılacak, erzak toplanacaktı.

Birdenbire hava bozmaz, yağmur başlamaz mı? Fakat bu yağmur yumurcakların keyfini bozacak yerde bir kat daha artırmıştı. Islanmak, hastalanmak kimsenin hatırından bile geçmiyordu. Fesler elde, başlar açık, hep birden bağrışıyorlar.

Yağmur yağ. Ekin bit. Tarlada çamur. Teknede hamur.
Öküzlere ömür. Ver Allahım sellice, suluca yağmur.

Bereket versin yağmur istedikleri gibi pek selli, sulu olmadı. Selâmetle kasabaya geldiler.

Şimdi çiğdem ağacı en uzun boylu birisinin elinde alay arkada mahalledeki evleri dolaşıyorlar. Kapular açılır, açılmaz hep bir ağızdan :

Çiğdem çiğdem çiçeği
Alaca bulaca saçağı
Dedem Allah köçeği
Dam üstünde boyunduruk
Dura dura yorulduk

verenin fındık taşaklı oğlu olsun, vermiyenin kara kedisi, kıymadan, yağdan, bulgurdan.

Diye çiğdem türküsü söylüyorlar. Çiğdem tutamlarından da birer parça hediye bırakıyorlardı. Her evden münasip mikdar yağ, bulgur, yarma [16], pekmez, kıyma; pirinç gibi bir şey verilmek suretile karşılık gösteriliyordu. Toplanan erzak yine âşık ananın evine getirildi. Akşam kıymalı bulgur aşı, pirinçli pilâv pişirildi. Ekşi pekmez şerbetlerile iştihalı bir akşam yemeği daha yenildi. Artık güneş batmağa başlamıştı. (Yerler mühürlenmeden, cinler çıkmadan tavuk pinine [17] herkes evine [18] dağıldı.

O günkü yorgunluğu deliksiz, rüyasız rahat bir uykuya dalarak geçirdiler.

[16] Çorbalık, kendimelik. Kabuğu soyulmuş buğday.

[17] Kümes

[18] Bu suretle çocukları korkuturlar. Gece sokağa çıkmaktan menederlerdi.

ziraat bakımından Çorum :

İklim Hususiyetleri

Halid Koçak

Çorum; ziral varlıklarıın mevcudiyeti üzerinde çok mühim tesirleri görülen iklim bakımından birbirinden çok ayrılan hususiyetler arzeder. Çünkü coğrafî ve morfolojik bakımdan değişik iklim şartlarını ihtiva etmektedir. İklim gösterişlerinin ayrı ayrı hususiyetlere malik olmalarında tabiatın ve kuruluşun yarattığı bir çok ve muhtelif iç iklimlerin bulunmasının tesirleri büyüktür.

Bu tesirler sebebiledir ki orta sıcak, sıcak, orta soğuk iklim tiplerini taşıyan Çorum iklimi hakkında genel olarak kestirme ve toplu bir fikir bu günkü şerait altında ileri sürülemez.

Çorum iklimi hakkında teknik rakamlara dayanan sağlam bir fikir verebilmek için ancak Çorumun değişik iklim tiplerini taşıyan yerlerinde muhtelif rasad istasyonları kurmak ve uzun bir tedkikten geçirmek gerektir.

Biz burada Çorumun ihtiva ettiği altı kazanın içinden yalnız on yıldır çalışmakta olan rasad istasyonunun vardığı sonuçları gösteren Meteoroloji enstitüsü aylık bültenlerinden aldığımız rakamlara dayanarak yalnız iç Çorumun; diğer kazaları da yetiştirdiği nebat zümrelerine ve arzettiği umumî iklim bakımından olan hususiyetlerine göre tetkik edeceğiz.

Bir kaç yıl öncesine kadar Meoroloji enstitüsü Çorumu orta anadolu iklim mıntakasına idhal ederken şimdi iklim faktörlerinden sühunet ve yağışı nazarı itibara alarak iki kısma ayırmaktadır.

Bu bölüme göre; Alaca, Sungurlu kazaları altıncı iklim mıntakası olan orta anadolu iklim mıntakasına;

Çorum, İskilip, Mecidözü ve Osmancık kazaları ise sekizinci iklim mıntakası olan intikal sahasının garp kısmına idhal edilmişlerdir.

İklim materyallarının en ehemmiyetlisini teşkil eden sühunet bakımından Çorum tetkik edilirse fazla sıcak bir iklim tipi taşımadığı görülür. Bu hususta aşağıya konan beş yılın muhtelif aylarındaki olan sıcaklık ortalamaları bir fikir verebilir.

Aylar: Yıllar	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
1932	—1	—1	6	10	14	19	20	20	17	17	7	2
1933	—2	2	6	7		17	19	20	16	13	11	—2
1934	—5	—3	8	11	15	17	21	21	17	13	8	3
1935	—4	1	11	11	16	18		22	19	14	6	6
1936			8	12	15	18	22	22	16			

Bu çizelgeye göre Çorumdaki sıcaklık Mayista başlayarak Eylülde düşmektedir. En fazla sıcaklık Temmuz ve Ağıstosta görülmektedir. Fakat bu aylarda gündüzleri bilhassa öğleden sora esen şimali şarkî rüzgârları ortalığa bir serinlik verdiğinden bu sıcaklığın fazlalığı pek hissedilemez.

Beş yılın muhtelif aylarındaki en çok sıcaklık dereceleri aşağıdaki cedvelde gösterilmiştir.

Aylar: Yıllar	I	II	III	IV	V	VI	VII	VII	Ix	x	xl	xll
1932	14	16	27	37	33	37	37	35	30	30	26	14
1933	13	15	18	27		31	30	36	33	27	25	12
1934	5	5	24	27	28	32	37	36	36	37	21	13
1935	8	16		25	34	32		38	33	26	14	17
1936			21	28	27	29	33	36	33			

Çorumun kışı soğuktur. Bilhassa şimalden gelen kuru poyraz kışı şiddetlendirir. Beş yılın muhtelif aylarındaki düşük suhunet ortalamaları aşağıya konmuştur.

Aylar: Yıllar	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIIi	Ix	x	xl	xll
1932	—5	—7	—1	—3	—6	—11	—11	—11	—8	—7	—2	—3
1933	—7	—2	—3	—1	—7	— 9	—12	—12	—9	—5	—4	—5
1934	—9	—8	-0,5	—4	—7	— 3	—12	—11	—8	—5	—2	—2
1935	-10	—4	—2	—4	—7	— 8	—11	—13	-10	—6	—1	—1
1936	—7	—1	-0,5	—4	—8	—11	—14	—14	—7	—6	—0	—0

Bu yılların muhtelif aylarının en çok düşük sahunetini de aşağıdaki cedvel göstermektedir.

Aylar: Yıllar	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	Ix	x	xl	xll
1932	—13	-19	-12	—7	—2	—5	—6	—7	—3	—2	—9	— 9
1933	—14	-14	-11	—7	-0,5	—4	—7	—4	—1	—2	—6	—24
1934	—18	-17	- 2	—2	—2	—2	—8	—6	-0,4	-0,3	—4	—10
1935	—20	-18	- 8	—1	—3	—4	—7	—8	—5	—2	—5	— 5
1936	— 7	-16	- 6	—5	—1	—5	-10	—2	—0	—0	-11	—12

En düşük ve en yüksek suhunetleri gösterir cedvellerin incelenmesinden de anlaşılacağı üzere Çorumun en yüksek sühuneti Ağustosta 38 e çıkmış ve en düşük suhunette Birinci kânunda 24 olarak görülmüştür. En yüksek sühunetle en düşük sühunet arasındaki fark 62 dir.

Bu vaziyete göre Çorum yazın oldukça sıcak ve kışın da soğuk olmakla beraber suhunet ittiratlı ve kararlı olmayıp çok oynak bir halde demektir. Suhunetin bu mütehavvil vaziyeti bilhassa gece ile gündüz sühunetleri arasında pek bariz bir şekil arzeder.

Çorumda yaz ve kış en uzun mevsimleri teşkil ederler. Bir çok yıllar birden bire kıştan yaza, yazdan kışa girildiği görülür. İlk ve sonbahar arada hissedilmeden gaybolur.

Bazı yıllar Nisana kadar devam eden kışı birdenbire sıcaklar takip eder. Bazı yıllarda Eylül içinde kırağılar düşerek kuru soğuklar başlar. Kışa girilir. Birinci ve ikinci teşrinlerde muvakkaten ısınan havalara Çorumda (pastırma yazı) adı verilir.

Mevsimlerin bu şekildeki kararsız vaziyeti çiftçilerce en çok hissedilmiş bir hakikattir. Bunun içindir ki Çorum çiftcisi ilkbar aylarında sayılı fırtınaları, soğukları atlatmadıktan sonra bilhassa Bakliyata ait ekimi yapmaz. Çünkü Marttan itibaren fırtına günleri başlar. Cemrelerin düşmesini müteakip ortalığın birden bire ısındığı görülürse fırtınaların ani soğukluğu bu hususları bilmiyenleri zararlı çıkarır. Bundan dolayidir ki Bakliyat ve sebzelere ait ekim ancak çiftçinin belinden kuşağını, sırtından pamuklu içliğini attığı Mayıs ayında başlar.

Çorumda ilkbahar aylarını fazla soğuklarile belirsiz geçiren fırtınaların en ehemmiyetlileri cemrelerin düşmesinden bir gün evvel olan soğuklarla Berdelacuz, Mart dokuzu veya gündönümü, Leyleklerin yumurtalarını dondurması,

Abrıl beşi, Sittei sevir fırtınalarıdır. Mart dokuzu bazan üç dokuz yani 27 gün soğuk yapar.

Bu fırtınalardan korkmuş bulunan Çorum çifçisi :

Sakın abrılın beşinden — Öküzü ayırır eşinden ;

Sittei sevir — Kazanı yere devir

diye soğun şiddetini anlatmak ister.

Bu muhtelif fırtınalarla geçe ilkbahar aylarından ancak Mayıs ortalık ısınmağa ve ilkbaharın leta fet ve güzelliği hissedilmeğe başla Ne yazık ki Haziran birden bi sıcaklarile bu ferahlatıcı günle bastırır, yazı getirir.

Sonu var

Atalar Sözü

Eşref Erickin

Bu köşede yazılacak sözler Çorumda doğup büyümüş kadın erkek yurddaşlarımızın ağızlarından toplandığı için maniler gibi Çorumlu denilebilir. Her ne kadar bunların içinde diğer yerlerde dahi söylenenler olabilirse de söyleniş ve kullanış tarzları ayrılacağı gibi şivede de muhakkak ayrıdırlar :

Atalarımızın söyleye geldikleri sözlerden zamanımızda kullanılan ve umumî hususî surette büyük manalar ifade eder sözler: Kelâmı kibar, Vecize, Kaide, Hikmet, Mütearife, Durubu emsal,

Gibi bir takım adları ile anılırlar ise de biz bunların hepsini atalarımızın ağızlarından çıkma söyledikleri sözler olmaları itibarile her ne mana ifade ederseler etsinler (Atalar sözü) başlığı altında yazmağı muvafık bulduk.

1 — Al Allah kulunu zaptet delini doğru göster yolunu.

2 — Alıcı umucudur.

3 — Altun adını pul etmez.

4 — Altun yere düşmekle pul olmaz.

5 — Kara keçiyi gören içi dolu yağ sanır.

6 — Ak köpeğin pamukcuya ziyanı vardır.

7 — Aştaşta kepçeye bahı yetmez.

8 — Ağır dur batman gel.

9 — Az yede bir hizmetkâr tut.

10 — Az yaşa çok yaşa akıbet gelir başa.

11 — Aayağını sıcak tut başını serin, kendine bir eş bul düşünme derin.

12 — Ayının bir türküsü varmış, o da elma ile armut üstüne.

13 — Ananın bastığı cüce ölmez.

14 — Anan soğan baban sarımsak sen nereden oldun gelep şeker.

15 — Ananız taş yesin yarımşar verirseniz yeter.

16 — Avara gezmeden it leşi sürüsen fayda.

17 — Anasının ilki olmaktan dağda tilki olmak yegdir.

18 — Ahmak misafir ev sahibini ağırlar.

19 — Asıl azmaz.

20 — Allah kimsenin yolunu yolsuza düşürmesin.

21 — Allahın ondurmadığını kulu onduramaz.

22 — Allahtan sağlık devletten aylık.

23 — Allah kulunun kalbine göre verir.

24 — Anlım açık yüzüm ak.

25 — Atın ne yer; bulursa kile, ~~bulmazsa sile.~~

26 — Anıza bastın, kara bastın.

27 — Avucuna üfüreyim karabıt, sermayeden de zarar et.

28 — Abdalın eşeği zonguldamışta [1] inşaallah koşacak demiş.

29 — Aldın dösü gördün işi oldun kişi.

30 — Adam yer üşür hayvan yer ısır.

31 — Aç adama soğuk, ok gibi işler.

32 — Abdest almaya gönlü yokta ... çörtene tutuyor.

33 — Alaca gormüş [2] keklik gibi birbirlerine karışıyorlar.

34 — Adın ne demişler balcı oğlu daha tatlısınya demiş.

[1] Eşeğin sıçrayarak; sarsarak biraz süratle yürümesine Çorumda (Eşeğin zonguldaması) denir.

[2] Alaca keklik avcılar bunu deve yünü ile beyaz koyun yününden karışık dokuturlar, bir metre eni, bir buçuk metre boyunda bir şaldır. Bunu iki uzun deynek ile gerdirip önlerine tutarak keklik olan dağlarda böyle gezerler. Bu şalın ortasında hesaplı delinmiş üç delik vardır. İkisinden gözlerile bakar, birisinden de tüfeği sokarak keklikleri vururlar. Zira bazı mevkilerde bu alacaya keklikler çok bakarlarmış, alacayı gören keklikler hepsi birbirleri yanına toplanır, bağrışarak adeta alacaya karşı gelmeğe uğraşırlarmış.

35 — Âleme dümme düdük [3] oldu

36 — Abdessiz dedene namaz mı dayanır.

37 — Az ver çok yalvar, çok ver hiç yalvarma.

38 — Azıcık aşım, gavgasız başım

39 — Aslan yatağından belli olur.

40 — Artık mai göz çıkarmaz.

41 — Adama ile mal tükenmez.

42 — Adamın iyisi alış verişte, altunun iyisi mehenk taşında

43 — Acı acıyı, su sancıyı kestirir.

44 — Acın koynunda çörek saklanmaz.

45 — Acıkan doymam, susuyan kanmam sanır.

46 — Aç tavuk kendisini ekin pazarında görür.

47 — Açlığın ilâcı ekmektir.

48 — Acı çalıştırma, doku incitme

49 — Aç it fırın yıkar.

50 — Aç itin havsalası dar olur.

51 — Aşını ye, işine bak; el senin neyine.

52 — Ateşle pamuk bir arada bulunmaz.

53 — Atı eğerledim, terkiyi bağladım gidiyorum, doslar Allaha ısmarladım.

54 — Atsın topunu alsın bayramın

55 — Adam hacı mı olur varma ile Mekkeye; eşek derviş mi olur taş çekmekle tekkeye.

[3] Her kese ilân etmek manasına gelir.

56 — At ilin it ilin hemen yelin hemen yelin.

57 — Atın tepmezi, itin kapmazı olmaz.

58 — Atlar depişir, arada eşek ölür.

59 — Ateş kış gününün meyvesidir.

60 — Ateş olurda yakmaz mı, yılan olur da sokmaz mı?

61 — Atı zapteden gemidir kullanabilirsen.

62 — At binicisini bilir.

64 — Arap almadı ise çöldedir.

65 — Ayı damdan, günü bacadan görüyor.

66 — Atta karın yiğitte burun.

67 — Atını buldun da nalını, mıhını arıyon.

68 — Akşam kavil gündüz savil.

69 — At ile avradın cinsini ara. Cinsini bulmadan sarfetme para.

70 — At ata olur amma sahibi de mat olur.

71 — Alan ile satan, güzel ile yatan bilir.

72 — Acı baldıreanı kırağı çalmaz.

73 — Ağzı açık ayran delisi, samanı eksik.

74 — Al sana bir kaya, nerene dayarsan daya.

75 — Atın nasibi onbirdir, sahibi sahibi birini kendi yer.

76 — Anda yanında bulunsun.

77 — Açlıktan karnı kırıldıyor daha kuruğunu dik tutuyor.

78 — Alma mazlumun ahını, gökten indirir şahını.

79 — Ay ışığına zeytün silkiyor.

80 — Allı evlendi, güllü gelin oldu.

81 — Ar eden kâr edemez.

82 — Arı satmış, namusu dellala vermiş.

83 — Arşa kadar el elden üstündür.

84 — Aklı olan her işittiği söze inanmaz.

85 — Âşıklık müşkül iştir.

86 — Arapkir dilençisi gibi sırnaşıyor.

87 — Aşk ağlatır, dert söyletir.

88 — Akılsız başın daban çeker zorunu.

89 — Akıl olmazsa başta; ne kuruda biter, ne yaşta.

90 — Akılı düşününceye kadar deli hoplar geçer.

91 — Ak üzüm kara üzüme baka baka kararır.

92 — Bağa var izin olsun, üzüm yemeğe yüzün olsun.

93 — Bir iş almayı görsün aldıktan sonra fayda yok.

94 — Bir kar yağınca ya el üşür, ya ayak.

95 — Baba himmet demiş, oğlum hizmet demiş.

96 — Bacak kadar boyun var, türlü türlü huyun var.

97 — Bacasının eğriliğine bakma dumanı doğru çıksın.

98 — Başı büyük devletli, ayağı büyük mihnetli olur.

99 — Başın sağlığı, dünyanın varlığı.

100 — Bostancıya tere satma.

101 — Bakar isen bağ olur, bakmazsan dağ olur.

102 — Bak şu feleğin işine, ağı kattı aşıma.

103 — Benim başıma gelen pişmiş tavuğun başına gelmedi.

104 — Bir ağzından çıkan bir memlekete yayılır.

105 — Bir elin nesi çıkar iki elin sesi çıkar.

106 — Bir postum var açarım, nerede olsa yatarım.

107 — Bir dalda kırk ceviz görmeyince bir taş atmıyor.

108 — Bir ahbap kırk yılda kazanılır.

109 — Bir şeyin önüne bakma sonuna bak.

110 — Bir karara bir allah.

111 — Bir gün rahat edeyim dedim, ona da komşunun merkebi gözsüz kunnadı [4]

[4] (Kunnamak) Çorumda doğurmak manasına gelir.

Fidayda türküsü ve oyunu

Ruhi Tanyel

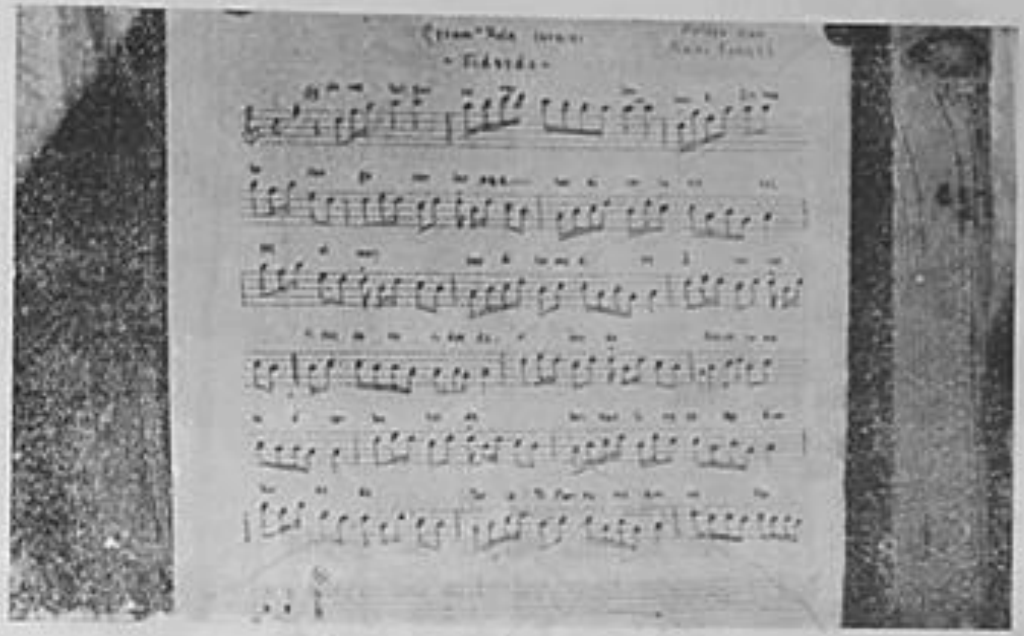

Yalnız Çorum halkı tarafından söylenen ve oynanan, bu sayımızda notası yazılı (Fidayda) türküsü pek eski bir zamana aid değildir. Vaktile Çorumda bulunan bay Kemal tarafından bestelendiği yapılan araştırmadan anlaşılmıştır. Bu oyun, en çok kadınlar arasında bir ve iki kişi tarafından oynanmaktadır. Oyun heyeti umumiyesi itibarile köçekçeye çok yakındır. Yalnız nakarat ta ayrı bir hususiyet gösterir. Oyuncu bu kısımda oyunu türkü veya sazın ritmik hareketine göre ağır ağır çömelerek, gövdesini ve başını öne doğru eğerek parmaklarının sırtını sıra ile ve tempolu bir şekilde yere vurarak, başını da ayni temponun hareketine göre sağa, sola döndürerek oynar ve tekrar aynı ağır hareketlerle ayağa kalkar. Nekarata inhisar eden bu hareketlerin devam edip etmemesi oynıyanın arzusuna bağlıdr. Yere eğilerek oynadığı bu oyunu isterse nekarat bitinceye kadar veya bunun bir iki satırı müddetince devam ettirir. Bu türkü Çorumlu okuyucu bayan Hâdiye tarafından da plağa okunduğu anlaşılmıştır.

1

Dama bulgur sererler
Çıkma boyun görerler
Saçların tel tel olmuş
Sırma diye örerler

Fidayda fidayda fidayda
Pek hoşuma gidiyo bu gayda
Beşyüz lira yedirdim bir ayda
Tarra tapan koymadım ne fayda

2

Gidiyom gidemiyom
Ben yarsiz edemiyom
Yarim cahil ben cahil
Bırakıp gidemiyom

Fidayda fidayda fidayda
Pek hoşuma gidiyo bu gayda
Beşyüz lira yedirdim bir ayda
Tarla tapan koymadım ne fayda

Mes'ul Müdür : *Eczacı Bedri Bilginer*

Çorumun Tarihsel eserlerinden :

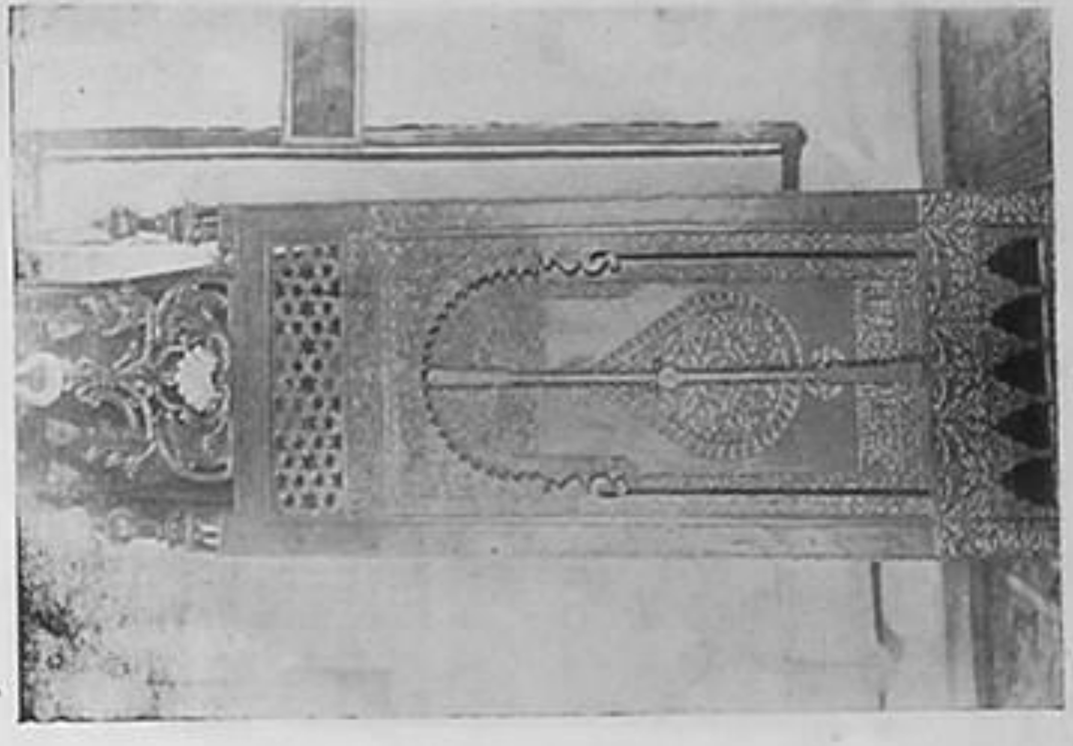

Çorumda (Camii kebir) menberinin kapısı

Gazi ferahşad vakfiyesi
(Yazısı gelecek sayıda)

Çorumun Tarihsel eserlerinden:

Çorumda Muzaffer paşa camii menberindeki kitabe

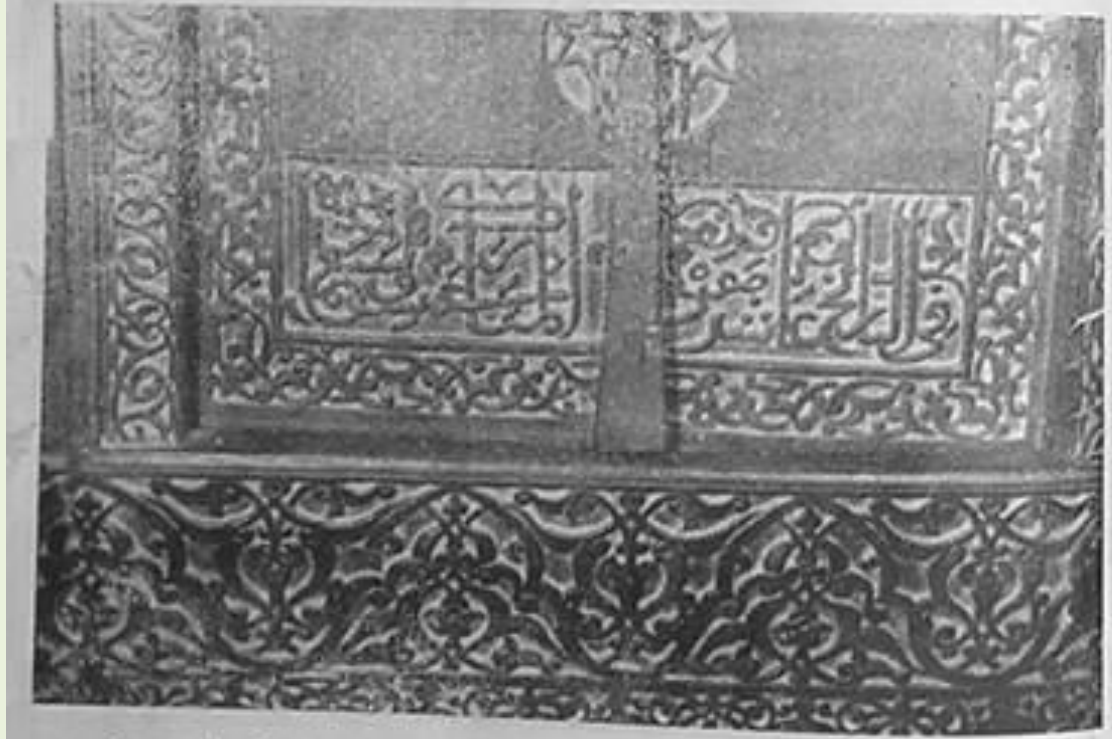

Çorumda (Camii kebir) menberi kapısının alt kısmında yapılış zemanını gösterir yazı ve tezyinat

Bir aylık hadiseler:

Kastamonuda açılan eğitmenler kursuna giden eğitmen namzedlerinden bir kısmı

Çorumda 23 Nisan

Kastamonuda açılan eğitmenler kursuna iştirâk etmek üzere hareket halinde eğitmen namzedlerine aid diğer bir görünüş

Çorum bölgesine aid bazı manzaralar :

Osmancık köprüsünden Kızılırmağın görünüşü

Çorumda 23 Nisan bayramına aid diğer bir görünüş

Osmancık kalesinin köprüden görünüşü

Busacık köyü mezkûr divanın aksamındandır. Kızılca köyü, Katılcak köyü, Kazık köyü, Seraycık köyü, Ballar köyü, Şeyhlar köyü mezkûr divanın aksamındandır. Bunların cümlesi şöhretlerine mebni tahdidden müstagni olan Çorumlu âmâlindan Ketikara nahiyesindedir. Şöhretlerine mebni tahdidden müstagni olan Kocataş nahiyesinde kâin Kayalar köyünün temamı mezkûr vakıftandır. Şöhretlerine mebni tahdidden müstagni olan ve Sunisa vilâyeti dahilinde kâin bulunan Derefte köyünün nısfı mezkûr vakıftandır. Müştegıllâtı Osmancık sınırını muhafaza etmek şartile muhafızlarına sarfedilmek ve etmedikleri takdirde imareti mezkûrenin mesalihine sarfedilmek üzere Seciğen köyünün temamı da mezkûr vakıftandır. Vâkıfı müşarüniley balâda zikrolunan evkafı bilcümle akaratı ve hukuku teraibi ve merafiki ve arazisi ve meraları ve meskenleri ve kuyuları ve dereleri ve muzafatı dağları ve tepeleri ve nahiyeleri ve ebniyesi ve suları ve tevabii ve levahikı ile birlikte hükmü kıyamete kadar cari olmak üzere vakfı sahihi şer'i lâzım mübrem muhkem ve hapsi sarihi mer'i müebbedi muhalled ile zabtını cami ve şeraitini havi ve mevaniden hali ve kavabihden âri olarak vakfetmiş ve hayrat ve hasanatının tevliyetini ve nazaretini hayatta bulunduğu müddetçe kendi nefsine şart etmiştir. Ondan sonra tevliyeti sulbî oğullarına ondan sonra inase sonra batnen badebatnin ve neslen bade neslin oğullarına şart etmiştir. Vâkıfı müşarünileyden sonra vakfın nazırı akaben bade akabin oğullarının eslah olanlarından sonra elakreb felakrep akrabasının aslahi ondan sonra ütekasının oğullarının eslahı olacaktır. Eşhası mezküre münkariz olupta hiç biri kalmıyacak olursa Osmancıkta kadı olan kimse nazır olur. Vâıkfı müşarünileyhin evkâfı mezkûrenin sunufu istiklâl ile istiklâlini şart etmiş olup bundan hasıl olacak menfeat ve gallede vakfa bir halel ârız olduğu takdirde her gün iki dirhemini vakfın tamirine sarfetmeyi şart etmiştir Mütevelli ve nazır ikisi birlikte gündelik vazifeleri cesim ve hıfzederek lüzumu halinde vakfı imara sarfederler. Menfaat ve galleden kalan fazlanın beşte biri tevliyet ve nezaret hakkı olup bu beşte birin onda biri nazareti için nazıra aiddir. Mezkûr beşte birinden mütebakisi mütevelliler ile nazır arasında müsavatan taksim olunur.

Mütevelli diğer mütevelliler gibi oğulları ve oğullarının oğulları münkariz oluncaya kadar tevliyet için kendi sehmini alır. Bunlar münkariz oldukları takdirde hakkı tevliyet münkariz olup nazır nezareti için beşte birinin ancak onda birini alır. Ve mütebakisini diğer gallelerin sarfolunduğu şeye sarfeder. Vâkıfı müşarünileyhin vakıfına mütedeyyin ve salih ve âirf bir şeyh tayin olunarak kendisine her gün üç dirhem ve her sene üç mudda bür ve üç mudda arpa ve altı okka keten verilmesini ve orada kâri ve salih ve âlim ve imamet şeraitine vâkıf ve kadir ve berat geceleri namazları gibi namaz kıldırmağa muktedir bir imam bulunmasını ve kendisine iki dirhem ve her sene üç mud bür ve üç mud arpa ve altı okka keten verilmesini ve orada salih ve evkata vakıf ve namaz vakitlerini de ezanları ve cemaatle beraber namaz kılan bir müezzin bulunmasını ve kendisine her gün bir buçuk dirhem ve her sene dört buçuk dirhem ve yine her sene dört mud bür verilmesini ve orada dikkatli yemek pişiren bir aşçı bulunmasını ve kendisine her gün iki dirhem ve her sene dört mud bür (17) verilmesini ve orada ihtiyaca göre ekmek pişiren bir ekmekçi bulunmasını ve kendisine her gün iki dirhem ve her sene dört mud bür verilmesini ve orada ithalâtı ve ihracatı yazmak üzere bir kâtip bulunması ve kendisine bir dirhem ve her sene dört mud (18) da bür verilmesini ve onun için kandil kür ve bağıban denilen bir hizmetçi bulunmasını ve kendisine her gün dirhem ve her sene dört mud da bür verilmesini ve onun için (harbende) denilen bir hizmetçi bulunmasını ve kendisine her gün bir buçuk dirhem ve her sene altı mud da bür verilmesini ve onun için saka denilen bir hizmetçi bulunmasını ve kendisine her gün bir dirhem ve her sene üç mud da bür verilmesini şartetti. Ve orada yemek pişirmek için evkafı mezkûrenin müştegillâtından her gün et için yirmi beş.... ve bir kile beyaz pirinç ve bir kile kendimelik denilen un ve ekmek için her gün Osmancıkta mutasarraf olan kile sekiz kile (Bürünaki) ve odun için her gün beş dirhem kandil yağı için her gün bir dirhem ve mahazar denilen yemekler için her gün beş dirhem tayin etti. Ve her gün biri öğle, biri

[17] Bür, Buğday demektir.
[18] Kırk ölçeklik bir ölçüdür.

akşam olmak üzere iki defa yemek pişirilecek ve fukakai sabirin ile mesakine ister misafir ister mukim olsun yedirilecektir. Cuma gecelerinde ve meşhur namazlarda ve ramazan gecelerinde ve bayram hünlerinde bu yemeklere tatlı ve yemiş ilâve edilecektir.

Misafirler geldiği vakit nefis yemekler ihzarı mütevelli ve nazır ve şeyhin reyilerine terkedilmiştir.

Vâkıfı müşarünileyh mürtezikanın nasbını ve azlini mütevelli olan kimseye vermişir. Ve mensup olan bir kimsenin hizmetine müdavim olduğu takdirde azil edilmemesini ve inhiraf ettiği takdirde evvelâ kendisine nasihat verilmesini ve ikinci defa inhiraf ederse kendisine nasihat verilmekle beraber tekdir edilmesi ve üçüncü defa inhiraf ederse azil edilmesini şartetmiştir. Günler ve seneler geçerek mezkûr imaret münhedim olursa vakfı mezkûrün müştegillâtından hasıl olan varidatın cümlesi sarfolunarak ikinci ve üçüncü defa olmak üzere tamir edilecektir. Fukarai müslimine tevliyet ve nezaret hakkı bundan hariçtir.

Vâkıfı müşarünileyh vakfetmiş olduğu emlâk ve akarat ve kura ve müsakkafatı yedinden ihraç ve kendi malinden ifraz eyledi. Ve bunlardan tasarrufunu izale ederek şer'an bunları teslim edebilecek kimseye teslim ve o kimseye de bunları vakfın milkiyetinin inkıtaını mucip olacak surette teslimi sahih ve şer'i ile teslim eyledi. Emlâki mezkûre şeraiti mufassalası veçhile vakfı sahihi şer'ile vakfedilmiştir.

Vâkıfı müşarüniley bu vakfın küllisinden rücu etmek istiyerek masarifinin tağyir ve tebdiline mübaşeretle şer'an mürafaa caiz olan bir kimse ile mürafaa için hükmü muteber olan kadılardan bir hâkime muracaat etti. Fakat hâkim mumaileyh vâkıfı müşarüniley vakıftan rücuunu iptal ederek bu vakfiyenin berveçhi muharrer sıhhatine ve lüzumuna hüküm ile vakfiyeyi tenfiz ve imza ve turuk şeraitini imza eyledi. Bundan sonra yine hâkimi mumaileyh bunların hepsini vilâyeti sabit olan âvkfın yedine vererek rücuunun butlanına hüküm vermesi üzerine emvali mezkûrenin cümlesi vakıf oldu. 5/Ramazan/842

Koca Mehmed paşanın kızı Esleme hatun ile oğlu Mahmud paşa arasında geçecek davaya aid bir vesika

No. 11

(Çorumlu) nun ilk sayısında Neşet Köseoğlunun Koca Mehmed paşa hakkında yazdığı makalede bahsettiği 865 tarihli Arapça ibraname aslının bir çok yerleri yırtık olduğu bilhassa baş tarafındaki duaya ve evsafa aid olan kısımları okunamadığından Türkçesinin hulâsa halinde neşri daha faydalı görülmüştür. (1) Osmancık kadısı tarafından verilen bu vesika aşağıdadır:

Mehmed paşanın oğlu (Gıyasülhakku veddin)(2) Mahmud paşa ile Mehmed paşanın kızı Esleme hatunun vekili (Mefharül ümera velekâbir) (2) İskender bey babaları Mehmed paşadan kalan malları taksim ediyorlar. Şahit olarak Osmancıkta müderris Lutfullah, Mevlâna Cemaleddin bulunuyordu. İsimleri aşağıda yazılı kura ve mezari beyinlerinde müşterektir. Maden gümüş pazarı ve Merzifonda (3) bulunan köylerin divanı temamı ve Hanlar (4) kariyesinin rubu, Çepni (5) kariyesinin rubu ve leman Arslan (6) kariyesinin tâhunesile beraber temamı v[e] Kozludere kariyesinin yarısı, Or[taç]gazi kariyesinin yarısı ve Gedegr[e] Orfenus mezrealarının teman[ı] Gözköy muzafatından Kera[...] kariyesinin tamamı Gedegre vi[lâ]yeti Terkik divanı ve (Çorum[lu]) nahiyesinden divanı kalpa, (Me[...])dözü nahiyesinden Bukse (Bü[...]) ve Uluveran kariyeleri.

Bunlar on iki sehme ayrılm[ış] olup üç sehimi Esleme hatun[un] geri kalan dokuz sehiminin yar[ısı] Mahmud paşanın, yarısı da Meh[med] paşanın diğer oğlu Mustaf[a] çelebinindir.

Mustafa çelebi öldükten sonra anası Nevruza hatun ile ana baba kızkardeşi Esleme hatun [...] yalnız baba bir erkek kardeş[i] Mahmud paşaya (9) kalıyor. Mustafa çelebiden (9) kalanların a[l]tıda bir hissesi bu sırada öl[en] anası Nevruz hatuna (9) kalıyor. Altının üçüde ana baba bir kızkardeşi Esleme hatuna (9), geri kalan ikisi de baba bir erkek kardeşi Mahmud paşaya usubeti cihetinden verilmiştir.

Ölen Nevruz hatunun hissesini Mahmud paşa satın alıyor, kendi sehimleri dokuza çıkıyor, Esleme hatununki de üç sehim olarak kalıyor.

Hâkim; Esleme hatunun vekili İskender muvacehesinde (10) istibdalı şer'î ile Osmancık levahikinden Terkik divanında bulunan Ovacık, Kürtler, Gerdegre nahiyesinde kâin Kiraslu kariyelerini Mahmud paşa rızasile Esleme hatuna temlik ediyor.

Bu suretle her ikiside aralarındaki davalardan ibra ediliyorlar, bundan sonra aralarında dava olsa bile kulak asılmamasına hâkim hüküm ediyor.

Sene hamse ve sittîn ve semanemie safer ayının ortası.

Şahitlerin imzaları

Mevlâna Lutfullah ibni Ali Elmüderris

» Cemaleddin	»	Hasan
Taceddin	»	Hüseyin
Ahmetçelebi	»	Ümmet (11)
Piri Hoca	»	Tevekkül
Hacı Hamza	»	Abdullah (Abdek)(12)
Yahya	»	» (Abdek)(12)
Ali	»	Hacı Murad
Mehmed	»	Şadi
Hüseyin	»	İskender bey- (13)
Hasan	»	» bey- (13)
Hamza	»	» bey- (13)
Hızır	»	İlyas bey
Hubyar	»	Ali paşa
İsa bey	»	Yusuf bey
Pir Ahmed	»	Şaban
Şaban	»	Hasan Şerellü

[1] Bu vesikanın aslı Çorumda Sabit Leblebicidedir.

[2] Bu sıfatlar aynen alınmıştır.

[3] Hâlen Amasyaya bağlı kaza merkezidir.

[4] Amasyaya bağlı şimdi (Han) adında bir köy adına rastlanmıştır.

[5] Amasyanın Gümüşhacı köyüne bağlı (Çetmi) adında bir köy hâlen vardır.

[6] Yine Gümüşhacıya bağlı (Arsl[an]) adında bir köy vardır.

[7] Vesikada (Abdek) gibi yazıl[an] Abdullah olması muhtemeldir.

[8] Amasya tarihi, Amasyada (Esle[me]) (İslâm mahallesi oldoğunu ve 848 de [...] fını tanzim ettirdiğini yazıyor. (C. 1 S. [...]) tarih tetabuk etmekte ise de babası adı [...]na uymamaktadır.

[9] Osmancıkta Mehmed paşa a[ile] mezarlığında yapılan araştırmalarda [...]rın mezar taşlarına tesadüf edilememiş[tir].

[10] Osmancıkta bulunan 878 tarihli Kadi Ferahşat hüccetinde Molla Fenarinin iznile kadı tarafından İskender çelebinin oğulları Mehmed ve İskendere Şeyhi bini Musa Neccarın vasi tayin edildiğini kayderderken adını Mehmed çelebi ve İskender çelebi ibnülmerhum İskender çelebi ibnilmerhum Halil paşa elvezir şeklinde yazmaktadır. Bu hüccet te Osmancık evkaf dairesinde mahfuzdur. Müteakip sahifelerde görülecektir.

[11] Osmancıkta bulunup Çorum Halkevi müzesinde mahfuz bulunan bir kırık mezar taşında Ahmed çelebi adı varsa da babası adı ve tarihi yoktur.

[12] Bunların ikisi de Nevruz hatunun kardeşleri olacaktır.

[13] Bunlar vesikada adı geçen İskender çelebinin oğulları olacaktır.

Osmancıkevkaf memurluğunun 5/11/931 tarih ve 196/81 numaralı tahriratı üzerine Arapça vakfiyei mukayyedesinden tercüme edilen işbu suretin aslına mutabık olduğu ta'dik kılınır. 12/3/1932

Arabi Mütercimi
Abdülgaffar

Balâdaki imzanın mütercim Abdülgaffar beye aid bulunduğu tasdik olunur. 12/3932

Resmî mühür

Evkaf müdürlüğü
H. Hazım (3)

[3] Arapça suretinde vakfiyenin altını ve üstünü imza edenlerin adlarını da aşağıya yazıyoruz. Muhtelif zemanlarda vakfiyenin balâsı Ali, Mehmed Arif, Süleyman adlarında üç Osmancık kadısı tarafından mazmunu tasdik edilmiştir. Altındaki imzalar da şunlardır.

Abdürrezzak bini Abdülkerim
Durmuş bini Hacı Yusuf
Eyyup bey bini Veli ağa
Elhac Halil bini Murad
Sunullah bini Ahmed
Yakup bini Süleyman
Yahya bini Rıza (Fahrülülema)
Hasan bini Veli (Fahrülmüderrisin)
Mehmed bini Ali bey (Fahrülkuzat)
Hüsameddin bini İlyas
me Osbini İbrahim

SAYFA BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINI!

ÇORUMLU 1938--1939

KAYNAK ESERLER DİZİNİ:20

ÇORUMLU

1838-1939

SAYI: 3

Mahmut Selim GÜRSEL

İNKILAP VAZİFELERİ
ÇORUM'DA BEYLER ÇELEBİ
ÇORUM'DA NİŞAN ADETLERİ
ÇORUM'DA CERİT AŞİRETİ
MANİLER
ONUNCU HİCRET ASRINDA ÇORUM
YER ADLARI
VELEYBOL MAÇLARI
CANFEDA OĞLU HAKKINDA

ÇORUMLU

Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl : 1 | 15 Haziran 938 | Sayı : 3

İnkılâp Vazifeleri

Abidin Varan

Halkevlerinde başarılması icabeden mühim vazife bütün vatandaşlara milliyet hissini ve Türklük zevkini vermek ve tattırmaktır. Bunun için evvelâ eski zamandaki kendiliğimizden bihaber olarak yaşadığımız devirlerle bu günkü ve belki de tabiî görmeğe alıştığımız için esas farkları gözümüzden kaçan yaşayış tarzımızı afakî bir şekilde mukayese edersek esaslı neticeler elde edebiliriz.

Evvelce yurdda çalışma faaliyetleri taksim edilmiş bir şekilde değildi. Denebilir ki her kes ikiye ayrılmış bir vaziyette idi. Bunların içerisinde üçüncü bir sınıf daha vardı ki bu da iki sınıf arasında mutavassıt bir halde ve her türlü ahlaksızlığı kendince mübah görerek bütün menfaati kendi nefislerine hasretmek isteyenlerdi. Bu tip insanlara zamanımızda da ve her yerde tesadüf olunabir. Bunlar için en büyük mabud paradır. En ufak bir para mukabilinde en büyük fenalıkları irtikâptan bir an bile çekinmezler. Hemcinslerine karşı fenalık yapmaktan vahşi bir zevk bile duyarlar. Bu tip insanların töremesi için denebilir ki saltanat idaresi büyük bir kaynak vazifesini görmüştür. Bu sınıfın şımarttığı ve bof oflandırdığı zimamdaran denilen eski idarenin kodamanları her ne pahasına olursa olsun memlekette kendi varlıklarını ve sefahetlerini devam ettirmek için her çareye baş vurarak her türlü haksızlığı, zulmü caiz görürlerdi. Bunların nazarında kendilerinden gayri insan ve hem-

şeri vasfına lâyık kimse yoktu. Kendi konaklarında, kendi saraylarında fuhuş ve sefahet içinde yüzen bu bedbahtların gözleri içtikleri şarabın himarı ile bir türlü açılamaz ve hiç bir zaman doğruyu göremezlerdi. Bu mahdud zümre haricinde kalan bütün hemşehriler her türlü varlıklarını başkalarına vermek ve yine aç ve sefil kalmak, hastalıklarla devasız uğraşmak, tabiatın şiddetlerine karşı hiç bir vasıtaya malik olmamak; işte bütün kader ve tecelli bundan ibaret ve zavallılar bir tevekkül efsanesi içinde bu tahammül olnnmaz hayata sabır ediyorlardı. O zaman hükûmet denilen nesne adeta haraçgüzar ve her kesin malına ve hatta canına ve hatta sultanların ve bir çok kumandanların behimi hislerini tatmin için ırzlarına bile musallat olmaktan geri kalmayan bir heyûlâ idi.

Bu eski hayatın en kaba taslak bir çerçevesi. Şimdi ise hayat şartlarımız ve yaşayışımız nedir? Bunu kısa düşünsek aradaki dehşetli farktan ürkmemek kabil değildir. Bu gün hepimiz çalıştığımızı ve çalışarak kazanabileceğimizi biliyoruz. Bunu kazandıktan sonra nerelere ve nasıl sarf edeceğimize de az çok aklımız eriyor. Ve hiç bir kimse bizim ferdî kazancımıza her hangi bir bahane ile musallat olamaz, bunu da biliyoruz. Hükûmet bizi haraca bağlayan bir âfet değil bilâkis bizi koruyan, menfaatlerimizi himaye eden bir şefkat kaynağıdır. Biliysruz ki muhtelif şekillerde verdiğimiz vergiler yine döne dolaşa muhtelif şekillerde bizim elimize geçiyor. Memleketin her yanında hummalı bir çalışma ve ilerleme var. Bunlar elle tutulur ve gözle görülür derecede barizdir. Bir vatandaşın canı değil, sıhhatinin tehlikeye girmesi bile hükûmetin en titiz davrandığı ve üzerinde ısrarla ağraştığı meselelerdendir. Ve biliyoruz ki her kesin iffeti hükûmetin üzerinde pek hassas davrandığı bir mevzudur. Bütün bunları vücuda getirmek için sarf edilen emekler ve bunların vücuda gelmemesini temin için ika olunan manileri yıkmağa harcanan kuvvetlerin büyüklüğünü anlamak için uzun bir tetkika ihtiyaç yoktur. Bunları bize kazandıran Ulu Önder Atatürk ve onun çalışma arkadaşlarının bu en ufak gibi görünen meselede bile sarf ettikleri mesayii düşündükçe buna hayran kalmamak ve içten gelen minnet ve şükran duygularını saklamak bir küfranı nimet olur.

Çorumda Beyler Çelebi ve

Muzaffer paşa camii menberi

Neşet Köseoğlu

Çorumda halk arasında tabakhane camisi ve bilgilileri arasında da Muzaffer paşa camii (1) diye anılan bir cami ve medrese vardır. Bu gün etrafındaki medreselerin yeri arsa halindedir. Cami de bir kaç defa en son kapısındaki kitabeye göre (1258 H.) de Hacı vaiz oğlu Ali tarafından esaslı tamir gördüğü için bir eskiliğe delâlet edecek bir kaç penceresile çok kıymetli bir menberinden başka bir şey kalmamıştır. Caminin ilk defa ne zaman yapıldığı hakkında elde ettiğimiz vesikalar arasında bir işarete tesadüf edemedik. Yalnız medresenin yapıldığı tarihi tahmini olarak tayin etmek kabil olabilecektir. Birinci sayımızda menberin iki fotografını neşretmiştik. Resimlerinde de görüleceği veçhile etrafı yazılarla ve Selçuki zamanlarına aid olduğunu tahmin ettiğimiz bazı şekillerle süslenmiştir. Şekiller daha evvelden kesilerek hazırlanmış ve üzerine çakılmıştır. Yazılar ise oymadır. İki yanındaki kapuların üzerinde de yazı varsa da bunlarla beraber diğer yazılar bir takım dua ve hadislerden ibarettir.

Yine resimde görüleceği veçhile menberinin esas kapısı üzerinde güzel bir sülüs ile yazılmış iki yazı vardır ki bu menberin kimin tarafından yaptırıldığını göstermektedir. Bu ibareyi okuyabildiğimiz gibi aynen aşağıya yazıyoruz. (2)

1 — [illegible]

2 — [illegible]

Birinci satır bazı ilâvelerle bir hadise benzemektedir. (3) Bulduğumuz aslına göre (Hâza, velminber, belfasdak, bihi) kelimeleri fazladır. Esasen bu kısım bizi alâkadar etmemektedir. Bu kitabenin bizi ilgilendiren yeri ikinci satırıdır.

[1] Evliya çelebi de seyahatnamesinde (Bey camii) diye yazar. Demekki (1050) tarihlerine kadar bu adla anılıyormuş. Bu günki adları sonradan verilmiştir.

[2] Fotografı da ikinci sayıda görülebilir.

[3] Aslı (Camiüssagir) de vardır.

Burada Muzafferüddin beyler çelebi adı vardır. Menberin bu zat tarafından hayır olarak yaptırıldığı ibreden anlaşılmaktadır. Menberin hiç bir tarafında yapıldığı tarihi gösteren bir yazıya tesadüf edilememiştir.

Çorumda evkaf kayitlerini tetkik ederken vakfiyelerin kayitli bulunduğu defterin (62) sıra numarasında yazılı ve 848 tarihli bir vakfiye (4) gördük. Bunda beyler çelebi bir elemirülmerhum hacı çelebi adında bir zat tarafından Abdalata zaviyesine Çorumun Büğdüz, Hocaköy, Kılıçveran karyelerile yine kılıçveran köyünde Ahi Hacı bey zaviyesine aid Yakacık, Kazkurt kariyelerindeki nısıf hissesini terketmiştir. Vakfiye 848 tarihinde Çorum kadısı olan Lütfullah bin Abdülvasi ve vakfın sıhhati de Amasya kadısı Abdürrahman bin Mehmed elmuslihi tarafından tasdiklidir.(5)

[4] Sureti bu sayımızın vesika kısmındadır.

[5] Bundan başka Abdalata zaviyesine (822, 856, 884) tarihlerinde de başkaları tarafından da bu zaviyeye vakıflar yapılmıştır. Bunlar da Çorum evkaf dairesinde kayitlidir. Abdalata zaviyesi Çorumda aynı adla anılan köydedir. Muslih zade Amasyada bir sülâledir. Bunun asıl adı Nizameddin Abdürrahmandır. (848) de mazul iken tekrar Amasya kadısı oldu. Kardeşi Zülfikar çelebi Sivas kadısı oldu.

Beyler çelebi adı okuduğum... tarih kitaplarında geçmemekted... Yalnız Amasya tarihi muht... münasebetlerle bu adı yazm... tadır.

1 — (Şimdiki Çorum vilâye... tine hâkim olan emiri kebir Ş... refeddin Osman bin Gazi M... med bey Osmancık kalesinde o... tururdu.) (6)

2 — (Bu Osman bey, Ama... ya valisi Şadi beyin vakfiyesin... Beyler çelebi diye mezkûr v... kendi vakfiyesinde Essultan e... gazi Şerefeddin Osman diye me... turdur. Osmancıkta Beyler çele... camisi, Çorumda bey camii i... Osman beyin eseri hayırıdır) (7)

3 — (Osmancık ve Çorum... emiri beyler oğlu Sarimiddin Ah... med bey bini Abdullah bey.) (8)

Bundan başka iki kardeşi daha vardır. (... H.) de azledildi. (854 H.) de yine kadı ol... (860 H.) muharrem inde öldü. Yerine o... Şemseddin Mehmed çelebi kadı oldu (A. T. C. 3. S. 224) Bu vakfiyeyi tescil eden... bu gibi vakfiyeleri tahkika memur ol... ğunu da kaydediyor. (850 H.) Recep tar... emirülümera Murad ve Mürüvvet bin Ha... bey ve (841 H.) tarihli Çorumda Çöpü... - Çorumda oturduğu mahalleye adı veril... tir - Vakfiyelerinde de imzası görülmü... Bu son vakfiyede Çorum kadısı Lütf... bini Abdülvasin de imzası vardır.

[6] Amasya T. C. 3. S. 70. takr... 725 H. tarihlerindedir.

[7] A. T. C. 3. S. 10. not.

[8] A. T. C. 3. S. 70. takriben ... H. tarihlerindedir.

4 — (Beyler oğlu Ahmed bey bu esnada maktul olduğundan yerine Şad geldi paşa tarafından genç oğlu Muzaffereddin Mahmud çelebi Osmancığa emir tayin edildi.) (9)

5 — (Kendisini Bayezid tarafından mahsup bir emir sayan Beyler oğlu Mahmud beyi Osmancıktan kaldırıp Tokada gönderdi. Yerine biraderi Abkullah beyi Osmancık emiri yaptı.) (10)

6 — Çelebi Mehmed Amasyaya geldiği zaman 801 de Osmancık emiri beyler oğlu Mahmud bey idi. (11)

7 — (Ancak Osmancık emiri Koca Mahmud bey Tokada kaldırılıp yerine birader zadesi Hasan bey bini Abdullah çelebi tayin edildi.) (12)

8 — Amasya tarihi yıldız oğulları hakkında izahat verirken Beyler çelebi zade Mehmed paşa bin Mahmud çelebi vakfiyesindeki bu ismi de kaydetmektedir. (13)

9 — Beyler çelebi bin Hacı çelebi vakfı(defteri sultaniye)kaydedildikten sonra (1142 H.) tarihinde çıkarılan güzel bir siyakat yazısile yazılmış surette bu isim aynen yazılıdır. (14)

10 — Amasya tarihinin Beyler çelebi dediği Şerefeddin Osmanın (737 H.) tarihli vakfiyesinde vakfettiği arazinin (848 H.) tarihli vakfiyede adı geçmektedir. Buna nazaran esas arazi sahibinin başka beyler çelebi olması ihtimal dahilindedir. Netekim elimizde aslı bulunan (1131 H.) şaban 21 tarihli bir fermanda Tokatta Beyler çelebi sülâlesinden olduğunu iddia eden Sinan bey kızı Şerife, Fatmanın bu araziye tesahup etmek istemesi üzerine resmi kayitlerde yapılan tetkikten biri Tokada, biri Çorumda, biri Osmancıkta olmaküzere üç Beyler çelebi adlı adamlar bulunmasına binaen Şerifenin hangisinin varisi olduğu anlaşılamamış olduğunu ve sahibi evveli bulunan sabık Çorum müftüsü Elhac Mustafaya Çorumda Camii kebirde tedris şartile verilmesi lâzım geldiğini emretmektedir.

11 — Yine ruzname defterinden alınmış (1253 H.) tarihli bir vesikaya göre Tokatda da Beyler çelebi evlâdından Mehmed paşa sülâlesinden Fatma hatun

(9) A. T. C. 3. S. 72. takriben 765 H. tarihlerindedir.

(10) A. T. C. 3. S. 129.

(11) A. T. C. 3. S. 158.

(12) A. T. C. 3. S. 174. Çelebi Mehmed tarafından 806 da.

(13) A. T. C. 3. S. 100.

(14) Bu vesikanın fotografı da elimizdedir.

diye. bir kayit vardır. (8 sayılı malûmat ile bu karşılaştırılmalıdır.)

12 — Ayni defterden alınmış (1127 H.) tarihli diğer bir vesikada Çorumda Beyler çelebi türbesine vakfedilen yerlerden bahsediliyor. Fakat Çorum, esas ad silinerek yerine yazılmış. Bu suretle Çorumda olduğu iddia edilen Beyler çelebi türbesin Çorumda olması ve û; beyler çelebi olduğu rivayetlerine inandırmiyacak bir vaziyet ihdas etmiştir. Bu tahrifin aile ile mütevelliler arasında tehaddüs eden ihtilâftan doğduğu anlaşılıyor.

Amasya müellifinin Beyler çelebi dediği Şerefeddin Osmanın geçen sayımızda neşrettiğimiz vakfiyesi (737 H.) tarihlidir. (15)

Bu sayımızın vesika kısmında neşrettiğimiz vakfiyenin tarihi ise (848 H.) dir. Ayni zamanda Amasya tarihinin (C 3. S. 70) deki izahına göre Osmanın babası Gazi Mehmeddir. Bizim bahsettiğimiz vesikada da adı Hacı çelebi olarak görülüyor. Tarihlerde ve baba adlarındaki bu tehalüf bizi bunların ayni adam olduğunda tereddüde düşürmektedir. Amasya tarihi babasının Gazi Mehmed olduğunu bildirse bir mehaz göstermiyor. (737 H.) tarihli vakfiyesinde Essultan kelimesi yoktur. Aslında ve tercemesinde sadece Ebülmeali Osman elgazi diye yazılıdır.

Bobaları bir dahi olsa tarih tefavütü ayni şahıs olmasına imkân bırakimyor. Bu malûmata göre Çorumda Bey camii ve menberinin inşa tarihlerini, ele yeni bir vesika geçinceye kadar (737 H.) ve (843 H.) tarihlerinden hangisi olabileceğini tesbit etmek pek müşkül olacaktır. Bununla beraber (848 H.) tarihli vakfiyede Çorumda Muzaffer paşa camisine bir şey vakfetmediğine göre bu camiin Osmancıklı Beyler çelebiye aid olması ihtimali daha galip olduğunu da söylemek isteriz.

(15) Bu vakfiyenin tercümesi iki sayılı dergimizin vesika kısmındadır. Osmancık kadısı Süleyman adında birisi tarafından yazılmıştır. Bir sureti de Çorum evkaf dairesindedir. Aslı da sülâlesi elindedir. Bir çok yer adları buna göre tashih edilmiştir.

Çorumda nişan âdetleri

Ş. H. Koçak

Kızda itirazsız ve hoşça dünürcü olduklarını bilmediği bu misafirleri kapuya kadar savuşturursa bu kızın gelen dünürcülerin oğullarına Allahın yazdığı kız anasınca anlaşılmış olur.

Eğer kız anası dünürcüleri beğenmezse kızını yollamaz, kendisi misafirleri yollar. O zaman dünürcüler kızanasının bu işe pek gönlü olmadığını anlarlar.

Dünürcüler kız anasının veya kızın halinden pek beğenmediklerini hissederlerse işi gizli tutarak soranlar bile olsa evde bulamadıklarını veya gidemediklerini söyleyerek işi örtbas ederler.

Kız beğenildiği ve anasının da kızı vermeğe niyeti olduğu hissedildiği takdirde oğlan anası işi kocasına açar. Oğullarının fikri kız kardeşi veya ağabeyisi veya bu ayardeki yakınlarina sorulur. Ve oğlana kız bilhassa kadınlar tarafından şu suretle ve buna benzer benzetişlerle öğülür.

— . . . . . Orta boylu, kara kalem kaşlı, Amasken erik gözlü, elma gibi kıpkırmızı yanaklı, pamukla kan al . . . Bir kirpikler var süpürge gibi yanağını döğüyor . . . Eli, ayağı ulacık mı ulacık . . . İncecik parmaklarına incecik kaşlı (taşlı) yüzükler öyle yaraşır ki . . . Saç üzüm karası, selvi gibi halçasını (kalçasını) küt küt döğüyor. Selvi gibi . . . Bir bel var ipincecik . . Yüzü ayna, ay parçası . . . Kudretten allıklı, aklıklı . . . Hokka gibi ağız. . . . İnsan yüzüne baktıkça pancar gibi oluyor. Bir gerdan var bir karış sukabağı, kaymak tabağı . . . Öylede sessiz ki. Başına vur, ekmeğini al . . . Ağzı var, dili yok. Şıpır şıpır. İşçimen mi işçimen. Evcimen mi, evcimen . . .

Bu öğüşler sayesinde erkek hayalî olarak müstakbel eşi hakkında bir fikir edinir. Evlenmeğe rıza gösterir.

Fakat bazan araya komşulardan veya uzak düşmanlardan veya kızı olupta vermek isteyenler başka kıza dünürcü gidilip alınacağı öğrenilirse bu işi bozmak için oğlana gıyabi olarak tanıdığı kız hakkında fena telkinlerde bulunurlar. Böyle iş yapanlara «kılavuz» adı verilmektedir.

Bu kılavuzlar oğlanın yanına

sokulurlar ve hiç oğlanı bilmiyormuş ve hiç bir maksadları da yokmuş gibi :

— Amanın boyu bosuda kırk bir buçuk maşaallah . . . Arslan gibi delikanlıma o eli ayağı çalkın kız ne yaraşır. Muhakkak bu kızı anası kendi için alıyor. Çok yazık olmuş vallahi . . Tahar (su koymak için geniş ağızlı küp) gibi ağzı, patlak patlak kurşun tavası gibi gözleri, mısır somağı (koçanı) gibi burnu var. Hele hamamda hiç görmeyin. Senin lâyıkın mi a oğlum . . Arslan gibisin. Elini sallasan ellisi, başını sallasan tellisi . . İşittiğime göre hem ağazıda, teri de pek kukarmış. O senin eline su dökemez. Sana yakışır ne kızlar var. Bula bula anan onu mu bulmuş, sana çok yazık olur. Sen de sakın kör gibi kapılma, emi evlâdım . . . .

Bu sözlerden esasen kız hakkında cüzi bir fikri olan erkek kuşkulanarak eve gelince :

— Bu kız eli bayraklı, destanlı mahalle bekçisi imiş.

Diye tutturur. Bu ısrarlar karşısında bazan kızı göstermek mümkün olur. Bu da akraba sayesinde kızın evine yakın evlerin divarlarından veya misafireten getirtildiği evlerde dolaplara saklanmak ve pencereden gösterilmek suretile temin edilir.

Erkekten kızla nişanlanmağı kestirme söz alındıktan sonra ertesi gün tekrar dünürcüler kızevine giderler. Bu gidişteki maksad ağız yoklamasıdır. Kız anasının kızı oğullarına verip vermiyeceklerine dair ağız aranır.

Eğer kız anası dünürcülerin ilk gelişindeki maksadı hissetmemişse o gece işi kocasına açar. Eğer gönülleri varsa tekrar gelmelerine intizar ederler.

Oğlan tarafının dünürcüleri tekrar geldiklerinde daha kapıdan girerken şu ve buna benzer sözlerle hemen maksada girmeğe ve kız anasının fikrini yoklamağa başlarlar :

— Sizde ne var bilmeyiz . . Dayanamadık. Yavrumuzu ve sizleri tekrar görmeğe geldik.

Kız anası da kendi rizasını anlatmak için :

— Hoş geldiniz, safalar geldiniz. Başımız üzerinde yeriniz var. Buyurun der.

Kız artık dünürcülere gösterilmez. Misafirleri anaşı ve yakınları izaz ederler. Biraz oturup kahveler içildikten sonra dünürcüler :

— Biz neye geldik biliyor musunuz. Ya imam olun. Ya imam bulun.

Kız anası da :

— Derdiniz ne ise elbet çaresini buluruz. Diye cevap verdiğinde.

— Allahın emri, Peygamberin kavli üzerine kızınız [*] (isim tasrihi şartile) . . . . ye dünür geldik derler.

Kız anasının

— Aman kardeş . . . daha boyu ne, bosu ne . . . Pek ufak. Ev kullanmasını ne bilecek, nasıl vereyim . . . Diye nazlanmasında

— Oda bizim bir kızımız, yavrumuz. Sizin yerinize biz büyütürüz. Sen bunları düşünme a kardeş. Bize bir cevap ver bakalım . . . diye söz almağa çalışırlar.

Kız anası da

— Beni pek sıkıştırmayın, bunaltmayın, daha büyüğü babası var. Bir kerrede ona danışalım. Dünürcüler de :

— Sizler yine görüşün, biz kızımızı bir daha görelim diyerek kızı aramağa çıkarlar.

Bu arama esnasında kız anasının kızını vermeğe gönlü varsa kızının başına bir yazma ile yaşmak tutarak misafirlerin yanına çıkararır. Kahve ve su verdirir. Giderlerken kapuya kadar teşyiine müsaade eder. Değilse kızı saklar, evde yokmuş gibi dünürcülere göstermez.

Kızını vermeğe riza göstermeyen ve dünürcülere çıkartmayan kız analarına oğlan anası ricacı yollar. Bu ricacılar giderken bir parçada eşek tersi alırlar. Kızı tekrar ve ısrarla istedikleri takdirde vermezlerse bu eşek tersini oturdukları minder veya sedirin altına koyarak kız anasını tahkir ederler.

Muvafakat cevabı alındığı takdirde dünürcülerden birisi :

— Aman dişime bir hal oldu. Fena halde ağrıyor. Bir parçacık tuz yetiştirin diye yanağını tutar. Diğer birisi de :

— Karnım sancılandı. Aman biraz kül verin. diye kül ister. Getirilen tuz ve külden bir parçası yalanırsada en çok kımı hissettirilmeden saklanır. Bu saklanmadan maksat kızın nasibinin o günden itibaren oğlan evine getirilmesine matuftur. Bu tuz ve kül bir çıkı içinde saklanır.

Kız anasının muvafakati oğlan babasına anlatır. Oğlan babası kız ailesinin en büyüğüne eşi ve dostu vasıtasile veya kendisi işi açar. Onlarda muvafık kaldık-

[*] Bir evde bir kaç kız olursa ve buna en yaşlı evlenmemişse diğer ondan küçük yaştakilerini istemek ayıptır. Küçükleri satılıncaya kadar evde beklemeye mahkûmdurlar.

ları takdirde bir perşembe günü sabahleyin kız evine şeker ve kahve gönderilir ve kız babasına akşam kızına şerbet içmeğe (nişan yapmağa) gelecekleri duyulur.

Oğlan ve kız babaları yakın akraba ve ahbaplarını haberdar ederler. Yatsı namazından sonra kız evine toplanılır.

Kahveler içildikten sonra orta yere üzerine al kıvraklar örtülmüş ve ortasında al ve mor kordelelerle süslenmiş içi şerbet dolu bir surahi ile kenarlarına bardaklar dizilmiş bir tepsi getirilir. Güya haberdar değilmiş gibi bir hoca bu tepsinin gelmesinin sebebini sorar.

Kız tarafından sözü sohbeti belli birisi ayağa kalkarak :

— ..... kızını ..... nın oğluna mahal ve münasip gördük. Şerbetini içmeğe müsaade ve hayır duaları istiyoruz. Der.

Hoca da dua eder.

Omuzlarında sırmalı peşkirler bulunan delikanlılar ortadaki tepsiden surahiyi alarak nişanlı erkeğe göndermek üzere saklarlar. Tepside kalan ve evvelce hazırlanmış gül kokulu, al renkli şerbetleri misafirlere ikram ederler. Tekrar kahveler içildikten ve biraz konuşulduktan sonra gerek kız ve gerekse oğlan babasına hayırlı ve

iyi düğünler temennisile misafirl dağılırlar.

Erkeğe gönderilmek üzere kaldırılan süslü şerbet surahisi oğlan gönderilir. Getirene bahşiş verme şarttır.

Nişanlanmanın bu türlüsü erkek şerbeti adını alır. [*]

Araya her hangi uygunsuz bir hadise girmezse hayılı ve sayılı tanınan günlerden perşembe veya deri (pazar) günü kadın şerbeti içilir.

Kadın şerbeti içileceği hafta içinde oğlan evi bir sini (tepsi) veya bir masaf (ufak tepsi) ba baklava yaparak kız evine yollar. Perşembe veya pazara şerbetin içileceğini bildirir. Bu baklava kız evi tarafından şerbet içmeğe kimleri çağıracaksa yakın komşu ve akrabalarına birer kesim dağıtarak kızının erkek şerbeti içildiğini ve kadın şerbetinin de pazar veya perşembe içileceğini ve kendilerini davet ettiklerini bildirir. Baklava gönderilen ve şerbete çağrılan kız tarafı hayırlı ve mübarek olsun gelirler. (Ziyaret ederler.)

Şerbete veya düğüne okumak (çağırmak, davet etmek) için okuyucu kadınlar çıkarılır. Bu kadın

(*) Çorumda bütün nişanlara umumiyetle şerbet adı verilmektedir.

lar ekseriyetle mahallenin fukaralarından seçilir.

Okuyucu kadının çıkarılması ayrıca merasime tabidir. O da şu yolda yapılmaktadır.

Okuyucusu çıkacak evin yaşlı ve büyük kadınları ve bir kadın hoca bir oda veya salona toplanırlar. Ortaya bir halı serilir. Halının üzerine çıra, mum, şeker, ayna, bir tas su, bir balta veya satır, bir aşleğeni bulgua, yarma, un konur. Hoca mumları yakar. Ve ellerini kaldırıp dua eder. Ortadaki şeker ağız tatlılığı için hazır bulunanlara dağıtılır. Bir parçası da okuyucu kadının torbasına konur. Çıra, un, bulgur, yarma okuyucuya verilir. Yalnız mum verilmez. Hazır bulunanlar okuyucuya para verirler.

Sonra nişanlanacak kız getirilir. Sağ ayağı baltanın üzerine bastırılır. Oradan aynaya baktırılır. Tastaki su içirilir. Tekrar dua eder.

Bunlardan balta veya satır kuvveti, ayna aydınlığa, su ömür uzunluğuna, çıra, mum da sıkıntısız, buğsuz günler geçirilmesini temsil eder. Bu merasim yapılmıyan okuyucuların uğursuz geldiğine dair umumî bir inanış vardır.

Bu merasimden sonra evden çıkan okuyucu kadın doğru bir camiye gider. Ve kapusundan içeri girerek :

— Allah okuyucunuzu hayırlı ve mübarek etsin. Ay ışığı göstersin.

Diye dua ederek camiden çıkar. Buradan kapusu kıbleye karşı 3 - 5 veya yedi eve uğrayarak okuyuculuğa başlar ve şu şekilde davet eder :

— Darısı oğlusuz ve kızınız başına.. Filâncanın selâmı var. Deri (pazar) günü kızı filâncanın şerbeti içiliyor. Sizi evcek okuyur. Buyurun.

Der. Her çağrılan ev okuyucuya bulgur, yarma, un veya para verirler.

Bu okuyuculardan oğlan tarafı kız evinden bir gün evvel okuyucusunu çıkarır. Oğlan evinde de okuyucunun çıkarılma tarzına dair olan merasim yapılırsa da bu yine ortaya öteberi getirmek ve dua etmekle kalır.

Kız evi okuyucusu 3 - 5 - 7 kapusu kıbleye karşı olan evleri okuduktan sonra oğlan evine gider. Ve «deri günü sizi şerbet içmeğe bekleyorlar» diye okuyuculuca çıktığını haber verir. Gerek oğlan ve gerekse kız evine gelen okuyucunun karnı doyurulur. İkram edilen yemek yalnız yağda

pişmiş yumurta (tabanda yumurta) ile varsa bal yoksa pekmezden ibarettir. Başka her hangi yemek verilmez.

Çünkü, yumurta sıkıntı ve darlık alâmeti olarak bilinir. Yumurta okuyucuya ikram edilmek suretile evdeki darlık ve sıkıntı dışarıya gönderilmiş sayılır? Bal ve pekmez ağız tatlılığı diye bilindiğinden sıkıntı ve darlık yerine tatlılığın kaim olması kasdedilerek başka kıymetler verilmez. Uğur sayılmaz.

Kız ve oğlan evinin kendilerine tenbih ettikleri evleri davet ederek bu oldukça emniyetli ve hemde bu toplantılarda ve düğünlerde okuyucusu oldukları ailenin en büyük yardımcısıdır.

Şerbet gününden iki gün evvel oğlan anası kız evine gelir. Ve kızın anası ile büyüklerine:

— Dileyin benden ne dilerseniz. Diyerek kızlarına neler yapılacağını sorar. Hal ve vakitlerine göere kız tarafı taleplerde bulunur. Ve bilhassa zengin aileler arasında kararlaştırılanlar ekseriyetle şunlardır.

1 — 5 beşibirlik (beşi bir arada) altun saat, ve kordonu, altun kemer ve altun yüzük, elmas kaşlı (taşlı) yüzük ve küpe, bilezik, çok zengise bir gerdanlık (pantantif) ipekli iç çamaşırı ve bir kat urba (elbise) ayağa ışılak (ruğan) fotin.

Bu eşya ve mücevherat mali vaziyetlere göre değişir ve kızın düğündeki hülliyatını teşkil eder. Bunları olmıyanların bazan arada anlaşmak suretile o güne mahsus olmak üzere emaneten başka yerlerden temin edilerek kıza şerbet merasiminde dosta, düşmana karşı takıldığı da görülmektedir.

Bu hülliyat işi de tesbit edildikten sonra şerbet gününden bir gün evvel bir zenbil içinde misafirlere yetecek kadar şeker ve bir kutu içinde mücevheratla al ve mor kıvraklarla süslenmiş bir tepsi üzerinde elbise ve çamaşırlarla birlikte kız evine gönderilir. (Şerbette kullanılan bütün kordele ve kıvrak renkleri ya al veya mordur. Başka renkler uğur sayılmamaktadır.) Bunları getirene bahşiş verilir.

Bu eşyaların arkasıra oğlan evinden 3 - 5 kızla bir gelin yanlarında yine bir zenbil leblebi, kuru üzüm, fındık, ceviz, incir, şeker, iğde, pestil, köme, tarhana gibi çerezlerden, bir kilo kına olduğu halde kız evine gelirler. Nişanlanacak kız da bütün tanıdığı, konuştuğu kızları çağırır. O gece bütün kızlar ellerine kına yakarlar. (Kına korlar) ve geceyi kızevinde geçirirler.

Sabahleyin erkenden oğlanevinden «bizim 1 - 2 veya 3 sofralık misafirimiz var. Tedarikli davransınlar» diye haber gelir. Bu yemek ziyafeti kız evinden yapılır.

Şerbet içileceği günün sabahı oğlan evi davetlileri oğlan evinde birleşirler. Önlerine defci ve bir ikide elekçi (çingene, çengi) kadın katarak yollarda def çalarak, şarkı söyleyerek kız evine gelirler.

Kız evine gelen oğlan evi kışsa umumî bir salonu ve odalara, yazsa bahçeye alınırlar. Kızevi müsait değilse komşulardan birisinin evi tahsis edilir.

Kız evine çağrılanlar oğlan evi gelmeden önce kız tarafına getirdikleri ve getirmeğe mecbur bulunukları «saçı» yı hususî surette bu iş için oturtulan emniyetli ve yaşlı bir kadına teslim ederler. Bu saçıcı kadın oğlan evi gelmeden ortadan kaldırılır. Oğlan evine gösterilmesi ayıp sayılır.

Oğlan evi geldiğinde kız evi misafirlerile karışık olarak oturtulursada yine en çok ikram edilenler oğlan tarafıdır.

Oğlan evi misafirlerine kız evi namına okuyucu kadın «hoş geldiniz safalar getirdiniz. Yüz basa geldiniz» der.

Aradan bir müddet geçince oğlan evinden görümce veya bu ayardaki yakın akrabadan birisi kalkarak kıza urba geydirmeğe ve donatmağa gider. Bir gün önce gelen elbiseyi kıza elile geyeirir. Başına altınlarla süslenmiş bir fes oturtur. Üzerine oyalı (oymalı) bir yazma (yemeni) ile yaşmak kurar.

Bu iş bittikten sonra hoca kadınlar çağrılır. Mumlar yakılır. Hocalar bu mumları ellerine alarak dışarı çıkacakları esnada zengin ve başı devlelli Bir gelin kalkar, ve kızın kolundan tutarak hocaların arkasından kızı getirir.

Sonu var

SAYFA BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINI!

Çorumda Cerid Aşireti

Neşet Köseoğlu

Çorum civarında iskân edilmiş olan aşiretlerden Mamalılar hakkında ilk sayımızda bir tetkik neşretmiş ve bu meyanda adı geçen Cerid aşiretinin Çorumda nerelerde oturduğunu da kaydetmiştim. Dergimiz okurlarından ve Çorum Tapu dairesi memurlarından Keskinli Yesari C. Kandemir'den aldığım bir mektupta bu gün Cerid aşiretinin civar vilâyetlerde nerelerde iskân edilmiş olduğunu kaydettikten sonra göç zemanında Cerid aşiretinden olması ihtimali olan (Kul Yusuf) tarafından söylenen ve ağızdan ağıza bu güne kadar gelen bir parçayı göndermektedir. Hem gösterdiği ilgiden, hem de Türk edebiyat tarihine kazandırdığı bir parçadan ötürü kendisine teşekkür eder ve okurlarımızın bu sahada verecekleri malûmatı seve seve dergimize yazacağımızı vadederiz. Kandemir Keskinin Cerid Kale, Cinali, Barak, Seyifli, Cerid Beşler, Solaklı, Cerid Müminli ve Kırşehrin Hamid, Çiçek dağı ilçesinin Tokazlı, Çomura, Batmaz, Ayvalı, köylerinin de Cerid aşiretine mensup olduğunu yazmaktadır. Biz de bu vesile ile (Cerid) aşireti hakkında toplanan bazı malûmatı aşağıya yazıyoruz:

(1022 H.) tarihinde Ceridli aşireti yine Anadoluda idi. (1) Bundan evvelki zamanlara aid bir malûmata şimdilik tesadüf edemedik. (1111 H.) tarihlerinde Bozok sancağına tabi Sorgun kazası havalisinde iskân edilenler arasında bir kısım Cerid aşireti de vardı. Bu aşiretten Cerid yazıcının şekavet yaptığı hakkında bir ferman vardır. (2) Bundan sonra (1118 H.) tarihine kadar bir bilgi bulamadık. Bu tarihten evvel Rakada iskân edildikleri yerleri terketmemeleri için Cerid taifesinden altı kişinin Çorum, iki kişinin Çankırı, üç kişinin de Kalecik kalesine Cerid aşiretinden Veli bölükbaşının Kayseri kalesinde rehin olarak alıkonulduklarını, sonra kale dizdarları tarafından senedsiz bırakıldıkları için tahkikat yapıldığı hakkında bir ferman vardır. (3) Cerid ile beraber diğer bir çok aşiretler rahat durmadıklarından ötürü (1126 H.) den evvel Kıbrıs adasına sürgün edildiler. Fakat orada da durmıyarak bir kısmı yoldan, bir kısmı Kıbrıstan geri geldi ve cenup vilâyetlerinde bılhassa Isparta, E[illegible]irdir, İçel, Alâiye taraflarında şekavete başladılar.

Bunlar arasında Cerid de vardı. (4) Bunlar üzerine yürümekle beraber bir taraftan da (1126 H.) tarihli bir hüküm ile kendi hallerinde işlerile meşgul olmadıkları takdirde Kıbrısa tekrar gönderilecekleri bildirilmişti. (5) Bu civarda bulunan bir çok aşiretler rahat durmadıklarından topunun birden Rakaya iskânları tekarrür etmiştir. Rakaya müretteb olanların içinde Cerid aşireti de vardı. Bütün aşiretlerden perakende olarak Rumda kalanlar da vardı. (1137 H.) tarihli bir hüküm (6) ile içlerinde Ceridin bulunduğu bu perakendelerin sevkine mütesellim Süleyman memur edilmişti. Buna rağmen Rakadan kaçıp gelenler de eksik değildi. Bunlardan ve Ceridden kırk kişilik bir kafile Ankaradan İstanbula (Sof) götüren hıristiyanları Ayaş ile Beypazarı arasında soymuşlardı. (7) Bunun üzerine 1166 Recep evasıtı tarihli bir hüküm ile tek durmadıkları takdirde tekrar Kıbrise gönderilecekleri ihtar edilmektedir. (8) Çorum civarında bulunan Ceridlilerin bu tarihlerde veya daha evvel iskân edildikleri ve köy teşkil etmeğe başladıkları anlaşılıyor. İskân sahasında Karaman eyaletinde (1181 H.) yıllarında eşkiyanın bazı aşiretler tarafından himaye edildiği de anlaşılıyor. Buna mani olmak için aralarında silsüpür Ceridi de dehil olduğu halde bir çok aşiretlere (1181 H.) tarihli bir ferman gönderilmiştir. (9) Çorum civarında bulunan Cerid köylerinin adını yazmıştık. (Kul Yusuf) un göçe ait parçasına göre Oyma ağacın da bu aşirete aid bir ad olduğu anlaşılıyor. Çorumda Cerid köyüne yakın Oyma ağaç köyünün adı bu köyün de Cerid aşiretine mensup olduğunu göstermektedir.

Ceridin Göçü

Ceridli Rakadan sökün edince
Açılsın Ruma yolu Ceridin
Silsüpür oğlu (10) Fettah bey ölünce
Kırıldı kanadı kolu Ceridin

Bir zaman Oyma ağaçta (11) kalalım
Toplansın aşiret sonun alalım
Konuşalım bir karara gelelim
Esiyor Sarimde yeli Ceridin

(1) Anadoluda T. A. S. 69.
(2) Anadoluda T. A. S. 121.
(3) Anadoluda T. A. S. 135.

(4) Anadoluda T. A. S. 149.
(5) " " " " 151.
(6) " " " " 167.
(7) 1146 Recep evaili tarihli bir fermanda buna ait izahat vardır.

(8) Anadoluda T. A. S. 191
(9) Anadoluda Turk aşiretleri S. 219.
(10) Bu sülâle hâlen Keskin ve Kırşehrin Hamid köyündedirler.
(11) Çorumun Cerid köyüne yakın bir köye bu adı verdikleri anlaşılıyor.

Yüz atlınız daim ile gitsin
Sağına soluna çok dikkat etsin
Pılıçka (12) vermeden menzile yetsin
Bozulmadan gitsin ili Ceridin

Çekin göçü uruma doğru dönün
Bilecik altından Murada enin
Vurmayın Murada Keleğe binin
Güvenmez Murada seli Ceridin

Kös dağına çıkacağınız duyarlar
Her taraf pusuya atlı koyarlar
Yüz atlınız bin atlıya sayarlar
Dönerse silâha eli Ceridin

Ali beyin (15) Köşek (16) gibi gözleri
Mikdad beyin (15) pek şirindir sözleri
Burunu hızmalı (17) gelin kızları
Deli etti (Kul Yusuf) u Ceridin

Slineği pek çok nezibe varmayın
Püsa vardır şarlağana (13) girmeyin
Mürsel oğlu (14) kız isterse vermeyin
Koklatman kimseye gülü Ceridin

(12) Pılıçka yani urgun demek olarak

(13) Şarlagan Çorumda şelâle manasına gelir.

(14) Evvelce Çorumda bir köy idi. Şimdi bağ ve mevki adıdır. Bir de Mürsel oğlu çiftliği vardır. Bu günki sakinleri kürttür. Elimizde bulunan (Şücaaddin İlyas bin taybu) nun vakfiyesinde yazılı arazinin bir kısmı bu Mürsel oğluna verilmiş ve kendi adını koymuştur. Göçteki Mürsel oğlunun hangisi olduğu tahmin edilemiyor.

(15) Ali ve Mikdad beyler Silsüpür oğullarından olup Ceridin aşiret beyleri idi.

(16) Köşek; Çorumda deve yavrusuna derler.

(17) Hırızma olarak bir zamanlar türkmen kızlarının burunlarına taktıkları bir nevi küpeye derlerdi.

Çorum Manileri

Eşref Ertekin

66

Antarin aldan iyi
Bulaman benden iyi
Ben birini bulurum
Kölesi senden iyi

67

Antarisi bezermi [1]
Yosmalıkta gezermi
Getir yarin yanına
Benimkinden güzelmi

68

Antarisi antari
Ben dökerim kan teri
Sen doldur ben içeyim
Yanaktan akan teri

69

Antarisi sırmalı
Yare nasıl varmalı
Mübarek bayram geldi
Hatırını sormalı

70

Antarisini biçtiğim
Ateşine düştüğüm
Bekmi [2] gönün [3] büyüdü
Kel başına st . . . . . .

71

Antarisi mavıdır [4]
Göksü Cennet bağıdır
Yenile bir yar sevdim
İlk bahtımın avıdır

72

Ay doğar sini gibi
İlkindi [5] günü gibi
Yar burnuma tütüyor
Amasya gülü gibi

73

Ay doğar ayan ayan
Düştüm yollara yayan
Düşüme girmez iken
Koynuna girdim oyan [6]

74

Ay doğar bedir Allah
Bu sevda nedir Allah
Ya yarime insaf ver
Ya bana sabır Allah

75

Ay doğar aşmak [7] ister
Bal dudak yaşmak ister
Şu benim cahil gönlüm
Yare kavuşmak ister

[1] Bezermi ; Bezerik renk, rengi bozuk ve solmuş demektir.

[2] Bekmi ; Pekmi demektir.

[3] Gönün ; Gönlün yerinde kullanılır. Çorum şivesidir.

[4] Mavı ; Mavi renk.

[5] İlkindi ; İkindi vakti.

[6] Oyan ; Uyan.

[7] Aşmak ; Batmak.

76

Ay ışığı varamam
Dile destan olamam
Ay buluda girince
Bağlasalar duramam

77

Ay doğar [8] Çankırıdan
Yanıyom yangınından
Yavrum bir şeftali ver
Memenin dingilinden [9]

78

Ay doğar dulunurmu [10]
Bağda yar bulunurmu
Yar yolunda ölenin
Namazı kılınırmı

79

Ay Mağripten doğunca
Ben yare kavuşunca
Ne deyipte sevmeli
Bir döşeğe girince

80

Evlerinin önü badem
Eğil lebini tadam
Ben seni adam sandım
Hanı ciddiden adam

81

Altunun var el gibi
Ne bakıyon il gibi
Ben sana güveniyorum
Kazanılmış mal gibi

---

[8] Çangırı ; Çorumun batısında olması ve ayın hilâli batıdan görünmesi dolayısile söylenmiştir.

[9] Dingil ; Memenin ucundaki düğme gibi yer.

[10] Dulunmak ; Aşmak gibi batmak manasınadır.

82

Evleri karşımızda
Sevdası başımızda
Bu nasıl sevda imiş
Gencecik yaşımızda

83

Ateş koydum mangale
Kuşmu konar kankala
Senden gayri seversem
Etim gelsin çengele

84

Efendimin kuluyum
Kölesiyim kuluyum
Eğer kulum demezse
Ya ben kimin kuluyum

85

Efendim kulun edna
Gayriye demez edna
Cümle kullar içinde
Benim cümleden edna

86

Ay efendim pederim
Mangırdandır kederim
Eğer harçlık vermezsen
Mısıracak giderim

87

Efendim ölmiyesin
Dert belâ görmiyesin
Cennet durağın olsun
Cehennem görmiyesin

88

Akşam oldu gün inmez
Divar yüksek görünmez
Kurban olduğum güzel
Çıkıp bir yol görunmez

89

Akşamın işi ile
Göz eder kaşı ile
Yarim bostan suluyor
Gözünün yaşı ile

90

Akşam oldu ârâm yok
Kaşı gözü karam yok
Göz gördü gönül sevdi
Ayrılmağa çarem yok

91

Akşam ararlar beni
Bastı karalar [12] beni
Yarım soluk görmesim
Sevda paralar beni

92

Akşam güneşi yarim
Hindin kumaşı yarim
Ne vakit benim olun
Melekler eşi yarim

93

Akşam karardı gelmez
Benzim sarardı gelmez
Baş yastıkta göz yolda
Ecel geldi yar gelmez

94

Ahşamın vakti geçti
Bir güzel baktı geçti
Zülfünü kemend etmiş
Boyuma baktı geçti

---

[12] Karalar ; Karakol demek manasında kullanılmıştır. Karakol diye Polis veya Jandarmaların gece gezen devriyelerine denir.

95

Ahşamlar oldu yine
Badeler doldu yine
İllerin yari geldi
Vay bize noldu yine

96

Bu gün de akşam oldu
Hayırlı akşam oldu
Yar bize teşrif etti
Ne güzel akşam oldu

97

Ak gülüm nazenimsin
Ciğerim ezenimsin
Beş vakit namaz gibi
Gönlümde gezenimsin

98

Ak iğnenin boladı [13]
Dülbendin kim doladı
Şu Çorumun içinde
Gönlüm seni diledi

99

Ak üzümün asması
Kolay olur kesmesi
Ne zaman çetin olur
Cahil yarin küsmesi

100

Ak koyun kuzusuna
Can kaynar bazısına
Ne deyimde ağlayım
Alnımın yazısına

---

[13] Bolat ; Çelik.

101

Ak koyun meler gelir
Ciğerim deler gelir
Yalınız yatanların
Aklına neler gelir

102

Ak gülün nazenimisin
Sofrada mezem sensin
Dört kitap şahid olsun
Gönlümde gezen sensin

103

Ak üzüm asmasıyım
Güzeller yozmasıyım
Kız memen eğri bitmiş
Ben anın hastasıyım

104

Ak gülüm penbe gülüm
Söylesene bülbülüm
Söylerken küstürmüşüm
Çürüsün benim dilim

105

Ak kâhat sarı kâhat
Ağlarım saat saat
Sen orada ben burada
Nasıl olursun rahat

106

Ak üzüm kara üzüm
Billahi ben yarsızım
Ciğerimde külhan var
Tışım güler arsızım

107

Ak çuvalın unuyum
Bulamadın izini
Omuz omuza versem
Öpsem ale gözünü [14]

[14] Ale ; Göz rengidir.

108

Al çuha boydan artar
Hatem parmağın tartar
Benim yarim pek güzel
Baktıkça ömrüm artar

109

Al perde yeşil perde
Yeni düştüm bu derde
Şam'a gibi yanarım
Yari gördüğüm yerde

110

Al çuha beden olsa
Hana bir giden olsa
Ateşine yandığım
Hele bir adam olsa

111

Al çuhanın yanları
Yanımdadır benleri
Sana mübarek olsun
Güyaliğin [15] donları

112

Al yazmanın oyası
Sevemedim doyası
Yar üstüne yarmı olur
Hey Allahın belâsı

113

Al hare yeşil hare
Oldu ciğerim pare
Benden selâmlâmlar olsun
Ale gözlü bir yare

114

Al ile yeşil ile
Gezemedim eşim ile
Yolunu gözleyimmi
Şu garip başım ile

[15] Güya ; Güveği.

115

Al bayrak yeşil bayrak
Kaleden indim ancak
Hiç vefanı görmedim
Ateşe yandım ancak

116

Al taylar doru taylar
Çıkmış yayladan yaylar
Ben garibim garibim
Yarimi eller paylar

117

Al geyinmiş boyunca
Seyredeyim doyunca
Aklım perişan oldu
Firkat sözün duyunca

118

Al bürüncek [16] bürün yar
Konaklardan görün yar
Benden gayri seversen
Yılan ol da sürün yar

119

Ak üzümden ak olmaz
Kara üzümden bağ olmaz
Çorumda yar sevenin
Yüreğinde yağ olmaz

120

Ayna attım çayıra
Şavkı düştü bayıra
Erenler el kaldırın
İşim dönsün hayıra

[16] Bürüncek ; bürük, bürgü, döşeme, çar, çarşaf bunların hepsi başörtüsü manasınadır.

121

Ayrıldım gülermiyim
Ayrılık dilermiyim
Ben yarimden ayrıldım
Aşk ile gülermiyim

122

Ayrıldım özlerimden [17]
O şirin gözlerinden
Ayrılacağını bilseydim
Öperdim gözlerinden

123

Asmadan gel asmadan
Şalvar giyer basmadan
Gel sarılalım yatalım
Karakollar [18] basmadan

124

At üstünde gidiyor
Püskül talim ediyor
Bulgur aşın çok yemiş
Meydanları didiyor

125

Ağam atı yeldirir [19]
Yel püskülün kaldır
Kendi pek küçük amma
Cilvesi adam öldürür

[17] Öz ; Her şeyde iç manasında kullanılır. Hulâsaya da denir. ağacın özü, derenin özü, burada da aralarından ve içerilerinden ayrıldım demek istemiştir.

[18] Karakol ; Zabıta devriyeleri.

[19] Yeldirmek ; Seğirttirmek, yürütttürmek, bu kelimelerin hepsi koşturmak yerinde kullanılır.

126

Ata binen ağadır
Atın yolu dağadır
Ale gözün sevdiğim
Bu maniler sanadır

127

Ayrıldın da ondunmu [20]
Ağladın da güldünmü
Başım koydum yoluna
Eyliğimi bilmedinmi

128

Ayrılık aldı bizi
Kim bilir derdimizi
Yarebbim sen kavuştur
Şu bizim ikimizi

129

Adalar kavuştu gel
Dalga boydan aştı gel
İyi günün dostları
Kötü günüm geçti gel [21]

130

Ata urdum kuskunu
Gönül bilir dostünü
Eğil bir yol öpeyim
Ak memenin üstünü

131

Arpa biçtim gök iken
Dibinde çakır diken [22]
Gel sarılalım yatalım
Sen oğlan ben kız iken

132

Asıl tüfeğim asıl
Minder altında hasır
Bıldırki [23] sevda ile
Bu yılki sevda nasıl

133

Ah dedim ah dediler
Az aldım çok dediler
Yanıldım bir gez güldüm
Hiç derdi yok dediler

134

Alçacıktır kapısı
Cevahirdir yapısı
Yar sana kurban olsun
Memleketin hepisi

135

Arpalar liliz oldu
Halim yare arz oldu
Senden gayri seversem
Ölüm bana farz oldu

136

Ah olsa vah olmasa
Gel olsa yollan [24] olmasa
Yari bana verseler
Kırk gün sabah olmasa

[20] Onmak ; onulmak, eski halinden daha iyi olmak, yahut yarası iyileşerek ve zengin olmak manasında dahi kullanılır.

[21] Bu maniyi Çorumun ileri gelen âilelerinden meşhur Madan oğlu Müftü Mehmed Hilmi efendi zamanının padişahı tarafından nefi olunup sonra af olunarak Çoruma geldiğinde ehali karşı çıkıp yolda görüştükleri zamanda ehaliye karşı söyletirdiğini bilenler söylerler.

[22] Çakır tiken ; Bir nevi dikenli ot.

[23] Bıldır ; Geçen sene.

[24] Yollan ; Gitmek makamında kullanılmıştır, galattır. Doğrusunu bilenlerin yanlışı düzeltmelerini rica ederim.

137

Alçacık hurma dalı
Dibinde yeşil halı
Benim adım Fatıma
Yariminki de Ali

138

Ark atladım taşı yok
Yüzük buldum kaşı [25] yok
Bir kuş gelmiş ötüyor
Benim gibi eşi yok

139

Arpa biçtim az kaldı
Çayır biçtim saz kaldı
Kömür gözlü gül yarim
Kavuşmamıza az kaldı

140

Ak üzümün tanesi
Hüsnün elmas perdesi
Benim için doğurmuş
Sevdiğimin annesi

141

At karşıdan bir mani
Yoktur yarin imanı
İnsafsız yare düştüm
Nedir bunun dermanı

142

Ak memesi terliyor
Parıl parıl parlıyor
Sevmeğe eli ermez
Bakup gönlün eğliyor

143

Âdilem âlim olsun
Okusun kâmil olsun
Benim burda yandığım
Sana da malûm olsun

144

Âdilem der al benden
Yeşil senden al benden
Ya sırrını bana ver
Ya sevdanı al benden

145

Âdilem kalk gidelim
Feneri yak gidelim
Güzele doymak olmaz
Yüzüne bak gidelim

146

Âdilem okuyanlar
Okusun okuyanlar
Cennet yüzü görmesin
Peçeyi dokuyanlar

147

Ayva getir nar getir
Ciğer yandı kar getir
Yad elleri değmesin
Yağlığına [26] sar getir

148

Ayvalar gökçelendi [27]
Ağaçlar çiçeklendi
Çek bayraktar bayrağı
Ayrılık gerçeklendi

[25] Kaş ; yüzüğün kaşı, halkanın üzerindeki taş ve çerçevesi, kemerin kaşı, kemerin ucunu belde bir birine bağlayacak olan tokalar yahud surette başka madenlerden yapılan şeye derler. Bir de semerde kaş vardır ki tahtadan iki başının bir birine geçirilmiş olan kısım ki buna urgan sararlar.

[26] Yağlık ; mendil, çevre derler.

[27] Gökçe ; ağaçların gövdeleri kabukları üzerinde biter, yeşil ot gibi bir şeydir.

149

Ay gönder nar gönder
Ciğer yandı kar gönder
Düşman duyar söz eder
Bir yağlığa sar gönder

150

Ala koçum yayılır
Saçakları sayılır
Çıkma yarim kapuya
Gören olur bayılır

151

Ala koçum saçağı
Çifte sallar pıçağı
Bir akşam gel bir sabah
Bir de öğlenin çağı

152

Arkamı verdim duda
Bu can yoluna feda
Doğan ayın başına
Kavuştur bari huda

153

Ayın yüzünde leke
Gidiyo seke seke
Kalpten çıkan ahüzar
Yetişmezmi feleğe

154

Ahbaplar hep biz bize
Otururuz diz dize
Bir çok selâm yollarız
Bizim taraftan size

155

Ah yar yine gidiyor
Beni de terk ediyor
Kulak ver dinle yarim
Kalbim sana ne diyor

156

Ah benim nazlı yarim
Kucağı sazlı yarim
Yaktın beni içimden
Kıldın marazlı yarim

157

Aşkta âr olmaz dedim
Vakıt dar olmaz dedim
Âr eden dilberlere
Kimse yar olmaz dedim

158

Âr yok birilir dedi
Emir et ölürüm dedi
İntizar et sevdiğim
Akşam gelirim dedi

159

Artık yarim gülüyor
Dertlerini biliyor
Fırsat bulup geldikte
Puse vermek diliyor

Onuncu Hicret Asrında Çorum [1]

Hikmet Turhan Dağlıoğlu

İstanbulda Başvekâlet Arşiv dairesinde bulunan mühimme defterinde geçmiş zamanların bütün idarî, sosyal, malî, adlî, hüküm ve muamelelerine rastlanır. Tarihimizi aydınlatmak bakımından bu defterleri incelemek çok faydalı ve güzel bir ilim işidir.

Bir şehrin tarihte oynadığı rolu ancak o devre aid vesikalarla meydana koymak mümkündür. Mühimme defterlerindeki hükümler için de çok mühim olan kayidleri imkân buldukça bu sütunlarda neşredeceğiz. Osmanlı devletinin hangi sosyal şartlar altında memleketi idare etmek istediği ve idarî teşkilâtı anlamak ana hatlarını ancak bu suretle ortaya koymak kabil olacaktır.

Yeni çıkmıya başlayan «Çorumlu» tarih ve ilim yönünden daha şimdiden kendisine kuvvetli bir muhit yapmış bulunuyor. Vilâyet merkezlerinde Halkevlerinin himmetile çıkan dergilerimize çıktıkları vilâyetin Tarih, Edebiyat, Folklor, vesaire gibi mahallî özerlikleri öğretmiyecek, tebarüz ettirmiyecek olurlarsa gayelerinden uzaklaşmış olurlar.

Aziz arkadaşım Neşet Köseoğlu bilhassa şimdiye kadar karanlıklar içinde kalmış mahallî tarih oluşlarını bir sistem altında bulup neşretmiş bir ilim araştırıcısı olarak tanınmıştır. Bu itibarla şimdiye kadar hakkında pek az şey yazılmış Çorumun kendisinden büyük istifadeler temin edeceğine asla şüphe etmiyoruz. Bu yazımızla birlikte neşredeceğimiz üç vesikadan (2) ikisi doğrudan doğruya Çoruma, birisi de Tokada aiddir. Bu vesikada Çorumla ilgili olan bir meseleyi halletmesi itibarile çok önemlidir.

Erzurum beyler beyisi bulunan Ali beyin Tokadda ve Çorumdaki evkafını gösteren bu vesikalar Çorumun 10 uncu hicret asrındaki durumunu göstermektedirler. Çorumdaki hamamlardan birisinin Ali beyin vakfetmiş oldugu on beş bin filorinin bir kısmile ya-

[1] Çorumlu dergisi adına İstanbulda kuyudu kadime üzerinde yaptığı tedkikleri bize göndermek lütfunda bulunan Dağlıoğluna en derin teşekkürlerimizi sunar ve yazılarının temadisini bekleriz.

"Çorumlu"

[2] Bu üç vesika bu sayımızın ilâve kısmındadır.

pılmış olduğu bu vesikalardan anşılmaktadır.

(Hazinei evrak - Arşiv) deki mühimme defterlerinin bir kısmı siyakat ve bir kısmı de divani yazılarla yazılmış oldukları için bu vesikaları okumaktadaki güçlük meydandadır. Bu kaydi buraya koymaktan maksadımız daha sonraları yapabileceğimiz bazı hataların bundan ileri geleceğini şimdiden sayın okuyucularımıza arzetmektir.

Eskiden devlet muamelâtında bilhassa şehre taallûk eden işlerde kadıların çok geniş salâhiyetleri vardı. Sadırazamların ve divanın taşraya gönderdikleri hükümler, emirler devrin padişahı ağzından yazılıyordu. Binaenaleyh hükümleri okurken bu noktayı hatırlamalıdır.

Üçüncü vesikada Çorumla beraber (İnallu) ve (Ballu) kadılıklarının da adı geçmektedir. Bu suretle o devre aid iki mühim yer adını da öğrenmiş oluyoruz.

Bundan sonra neşre başlayacağımız 10 uncu asra aid Çorumun nüfusu, hasılat ve mali vaziyetini gösteren yazılarda da bir çok yer adlarına rastlıyacağız.

Bazan bir şehrın tarihi yalnız kendi muhitini değil bütün bir ülkenin tarihini de aydınlatmıya sebep olabilir.

Netekim Selim II devrinde fethedilmiş olan Kıbris adasında iskân hareketinin ne suretle başarılmış olduğunu bize üçüncü vesika izah etmektedir.

Muhtelif vilâyetlerde kanun ve nizamlara karşı gelenler odevirde Kıbrise sürgün ediliyor. Bu suretle orada devletin dayandığı Türk unsurunun çoğaltılması prensibi güdülüyordu.

Bir çok tarihî vak'alara sahne olmuş, Corumun umumi tarihi ancak bu gibi vesikaların, vakfiyelerin ortaya konulmasile yazılabilecektir.

Bir taraftan Çorum adının 10 uncu asırda (Çorumlu) diye zikredilmekte oldnğunu göreceğiz.

Çorum Halkevinin çıkardığı (Çorumlu) bu yolda yürüyecek olursa memleket tarih ve kültürüne büyük bir hizmette bulunmaktan doğan derin bir sevinç duymakta da haklı olacaktır.

Yer Adları

Neşet Köseoğlu

Dergimizin belli başlı işlerinden birisi de yer adlarını toplamak ve onları neşretmek olacaktır. Bu iş için uğraşacak kıymetli bir arkadaşımız vardır. Maarif dairesi bütün teşkilâtı ile bu kültür işine yardım edecektir. Bu çalışmanın en büyük faydası Çorumun ilk sakinlerini ve gelen geçen bir çok kavimlerin bıraktıkları izlerini ve adlarını bulmak ve bu saha üzerinde geniş içtimai tedkiklere imkânlar hazırlamaktadır. Bu şekilde Türkiyede ilk derlemeyi İsparta Halkevi Başkanı Fehmi Aksu İsparta ilinde yapmıştır. Bu işlerle uğraşacak ilim adamlarınıza çok kıymetli bir hazine vermiştir. (1) İsparta tarihi yazıldığı zamanlar da bir çok belgeler arasında bu eser de büyük ve itimad edile bilir bir mehaz hizmetini görecektir. Biz işe başlangıç olmak üzere bir kaç misal vereceğiz. Aşağıda yazdığımız köy adlarını tedkik ederken Kınık, Büğdüz, İğdır, Eymur, Salur, Bayındır, Çovundur, Kargı, Bayad, Afşar kelimeleri bize bu sahada ne kadar esaslı olarak çalışmak lâzım geldiğini göstermeğe kifayet edecektir. Oguz boylarını gösteren bu adların toplu bir halde ayni sahada bulunması çok dikkate değer. Gelecek sayılarımıza 1004 tarihli sicilden derlediğimiz insan adları ile Çorum, İskilip, Osmancık mahalle adlarını ve Çorum iline bağlı köy adlarını geçirmekle bu çok faydalı olan işe başlamış bulunuyoruz.

[1] (İsparta ili yer adları) adlı eseri vardır. 1935 de Ulus matbaasında basılmıştır. 24 fotograf, bir harita vardır.

Çorum iline bağlı köy adları

1 — Abdalata [2]
2 — Abdalbodu
3 — Acıpınar
4 — Ağaçkaya
5 — Ahilyas
6 — Aksungur
7 — Alpagut [3]
8 — Arpalık
9 — Aşlıarmut
10 — Atçalı
11 — Ayas
12 — Babaoğlu
13 — Balımsultan
14 — Bayat [4]

15 — Beydili [5]
16 — Bozbuğa
17 — Buğabağı
18 — Büget
19 — Büğdüz [6]
20 — Büyükgülücek
21 — Cerid muhaciri
22 — Cerit [7]
23 — Cörümveran
24 — Çağşak [8]

[2]Eskiden bu köyde Abdalata zaviyesi olduğu için bu adı almıştır.Elimizde(826 Recep) tarihli bir vakfiye vardır ki (Merhum Seyyüdülmeşayih Abdal Burhan) şeklinde yazılıdır. (848 cemaziyelevvel) tarihli diğer bir vakfiyede - bunların suretleri Çorum evkaf idaresinin defterinde (61-62) sayılarında kayıtlıdır. - İsa Abdal Ata bin şeyh teklu bin Burhan şeklinde yazılmıştır. Buna nazaran Abdal Ata Burhanın torunu olmuş oluyor.

[3] Bu adda ayni zamanda Osmancıkta da bir köy vardır. Nüfusu 672 dir. Çorumda bulunan köyün nüfusu 209- dur. Bir de bu adı Çankırı merkez nahiyesinde görüyoruz. Nüfusu 195 dir.

[4] Oguz boylarından bir aşiretin adıdır. Oguzlara dair Hüseyin Namık Orkun S. 9. Çorum merkez kazası köylerinden olup 150 nüfusludur. Civar vilâyetlerimizden olan Çankırıda bu adda bir köy olmasına karşı Amasyada bu adda biri merkez, diğeri Merzifon kazasında olmak üzre iki köy vardır.

[5] Bu da bir Türk oymağının adı... Oguz boylarındandır. (Bozok) a mensup... İskilip ve Çorumda olmak üzre ... adda iki köy vardır. İskilipte bulunan... nüfusu 414, Çorumda bulunanın nüfusu... 337 dir. Amasya ilinde bu adda bir k... adı yoktur. Fakat Çankırıda Beydili ... fusu 172, Beydil nüfusu 319, Beydili nüf... 282 şekillerinde olmak üzere üç köy v... dır.

[6] Bu da Oguz boylarından biri... adıdır. 754 nüfuslu büyük bir köydür. Ça... kırı merkez kazasının köyleri arasında ... adda 379 nüfuslu bir köy de vardır. Isp... tanın Yalvaç ilçesinde bir tepe adıdır.(Y... adları F. Aksu.)

[7] Cerid adlı bir aşiretten iskân e... miştir. Köyde 220 kadın ve erkek var... İkinci sayıda Mamalı aşireti hakk... neşrettiğimiz vesikalar arasında Cerid... hakkında izahat vardır. Buna nazaran ... köyün kuruluş zamanını tesbit etmek ... olabilir. Kısmen topladığımız yer adl... arasında Cerid tepesi adlı bir yer var... bu köyün önündedir. Çorumda Cerid ... adlı bir aile de hâlâ vardır.İspartanın Eğ... dir ilçesine bağlı Barla nahiyesinde Ce... alanı adında bir yer vardır. (Yer adl... Fehmi Aksu.)

[8] İspartada da Çoğrışlı köyü v... (İsparta yeradları - Fehmi Aksu 1936. S...

25 — Çakır
26 — Çalıca
27 — Çalkışla
28 — Çaltıcak
29 — Çanakçı
30 — Çatak
31 — Çayhatap
32 — Çukurveran
33 — Delibekiroğlu
34 — Deliler [9]
35 — Deniz (Kirencik)
36 — Divankebir
37 — Domu
38 — Durgut
39 — Elemin [10]
40 — Elicek
41 — Elmalı
42 — Ertuğral
43 — Eskiekin (Aliki)
44 — Eşençay
45 — Evcikuzkışla
46 — Evciortakışla
47 — Eymirikebir [11]
48 — Ezil
49 — Gelhayır
50 — Gükdere
51 — Gühersülek
52 — Gürcü
53 — Naci Ahmedderesi ve Tombuş çifliği
54 — Hacımusa
55 — Hacıpaşa
56 — Hamamlıçay
57 — Hamdiköy (Sorsavuş)

[9] Delilu adlı bir Türk oymağı vardır. A. T. A. 105.

[10] İl Eminli adlı Bozulusa mensup bir oymak vardır. Bunların 1147 yılında Ulukışla ile Ereğli arasına iskânı için ayni tarihli bir ferman vardır. A. T. A. 197.

[11] Bu adda bir Türk cemaati vardır. A. T. A. 105.

58 — Hankozlusu
59 — Harmancık
60 — Harzadın
61 — İnalözümuhaciri [12]
62 — İnalözü ve Sülüklü
63 — İsmail
64 — Kadıkırı (Ahmedşahna)
65 — Karaağaç
66 — Karabayır
67 — Karabürçek
68 — Karaca [13]
69 — Karacaveran
70 — Karadonaşa
71 — Karadona muhaciri
72 — Karapınar
73 — Katrançay
74 — Kavacık
75 — Kayı (Kıvırcık) [14]
76 — Kazıklıkaya
77 — Kılıçören (Burnu)

[12] İnallu adlı bir oymak vardır. A. T. A. 100, 82, 183.

[13] Karaca Araplı adında bir cemaat vardır. A. T. A. 155 - 156.

[14] Kayı Türk boylarının en asilidir. Vilâyetimizde üç yerde bu ada tesadüf edilmektedir. Biri (İskilip - 550 nüfuslu.) te, ikincisi (Çorum - 284 nüfuslu.) da, üçüncüsü (Mecidözü - 305) adedir. Civar vilâyetlerden Amasyada bu adda bir köy yoktur. Fakat Çankırı dahilinde altı yerde vardır. Dördü merkez kazasında, biri Ilgazda, diğeri de Çerkeş kazasındadır. Çerkeş tekinin adı Kaylıdır. Kayılı olması ihtimali vardır.

Diğer illerdeki Kayılar pek nader ve çok serpilmiş bir vaziyettedir. Çorum ve Çankırı illerinde ise tamamen tekâsüf etmiştir. Bunlara nazaran bu boyun Selçukiler zamanında buralara toplu bir şekilde yerleştirildikleri anlaşılıyor.

78 — Kınık [15]
79 — Kınıkdelileri
80 — Kırkdilim (Gözübüyük)
81 — Kireçocağı
82 — Kumçelteği
83 — Kuruçay
84 — Küçükgülücek
85 — Maza
86 — Mecidiyekavak
87 — Mislerovacığı
88 — Mühürler
89 — Osmaniye
90 — Ovacık (Kaçenköyü)
91 — Ömerbey (Tepeköy)
92 — Paşaköy
93 — Penpecik
94 — Salur [16]
95 — Sapa
96 — Saray
97 — Saraylı
98 — Sarmaşa ve İlice
99 — Sarta
100 — Sarimbey
101 — Sarışeyh
102 — Sazdeğirmeni
103 — Sazköyü
104 — Serban
105 — Serpin
106 — Seydimçakallı
107 — Seyfe [17]
108 — Seydimsultan(Bekâroğlu)
109 — Sırıklı
110 — Şekerbeyli
111 — Şeyhhamza
112 — Tarhan
113 — Tarhan kozluköy
114 — Taşpınar
115 — Tatar
116 — Teslim
117 — Tolamehmed (Oyumgöz)
118 — Tozluburun
119 — Tut
120 — Tutçakallı (Evdek)
121 — Türkayşe
122 — Türkler
123 — Üyük
124 — Yakuparpa
125 — Yalak
126 — Yaydiğin
127 — Yenice
128 — Yeniköy
129 — Yuğunpelit
130 — Büyüklâçin (N. M.)
131 — Bağzıkköyü
132 — Feziz
133 — Gökçekaya
134 — Hamidiyemuhaciri
135 — Karapınar muhaciri
136 — Karapınar şıhbizinli
137 — Kızılpınar
138 — Kuyumcu (Tutludere)
139 — Küçüklâçid
140 — Mescitli
141 — Narlı (Çolak Bekir)
142 — Sarayözü
143 — Sarin
144 — Yavu
145 — Yeniçamlıca

Sonu var

[15] İlimizde bu adda iki köy vardır. O da Çorum ilçesindedir. Biri Kınık, diğeri Kınık delileridir.

[16] Bu da oguz boylarındandır. İlimizde köy adı olarak bir yerde vardır. Civar vilâyetlerde Amasyada yoktur, yalnız Çankırının merkez ilçesinde 165 nüfuslu Salur adında bir köy vardır.

[17] Seyif Han Bozkoyunlu aşiretinin oymaklarındandır. A. T. A. 101.

Çorum havadisleri :

Voleybol Maçları

Çorumda ilk okullar arasında voleybol maçları yapılmıştır. Altı ilk okulun takımları birbirlerile karşılaşmış ve birinciliği İnkılâp, ikinciliği İstiklâl okulu takımları almıştır. İnkılâp okulu takımına Atatürk'ün büyük fotoğrafı armağan olarak verilmiştir. İnkılâp okulu takımını bu muzafferiyetinden ötürü kutlularız.

Tohum Temizleme İstasyanları

Vilâyetimizde on bir köyde tohum temizleme ve ilâçlama istasyonu kurulmuştur. Getirtilen makineler için bu köylerde binalar inşasına başlanılmıştır. Bu işleri tedkik için İlbay Süreyya Yurdakul, Ziraat müdürü Sait beyler bu köylere giderek binalara lâzım olan arsa ve malzemenin teminile meşgul olmaktadırlar. Köylü için tohum ıslahı bakımından çok faydalı olan bu işten köylünün en büyük istifadeyi yapacağına kaniiz.

Köylerde tavuk istasyoları :

Köylerde çok yumurta yapan tavukların adedini çoğaltmak ve cins tavuk yetiştirmek üzere köy bütçelerine yetişir para konmuştur. Bu paralarla merkezi vaziyette olan köylerde tavuk ıslah istasyonları yapılacağı haber alınmıştır. Bu istasyonların yatı okulu olan yerlerde kurulması çok faydalı olacaktır, Sayın Valimiz Süreyya Yurdakul'un bu nokta üzerinde durmakta olduğu öğrenilmiştir.

İlk okul inşaatı :

Geçen sayımızda başlandığını yazdığımız Mecidözü ilk okulunun yapısı ilerlemektedir. Birinci katı bitirilmiştir. İskilip ve Sungurludaki okulların inşasına devam edilmektedir.

Vilâyetimizde yapılacak köy yatı okullarının inşasına başlananları da şunlardır :

Osmadcıkta : Dodurga
İskilipte : Kızılveran
Sungurluda : Boğazkale
Çorumda : Seydim.

Malzemeyi toplayan bu köylerde yatı pavyonlarının inşasına başlanmıştır. İlbayımız bu işe çok yakından ilgi göstermektedir. Bu güzel işlerde başarı dileriz.

İmtihanlar :

İlk okullar 15 Haziranda tatil edilmiş ve son sınıfın imtihanları 22 Haziranda bitirilmek üzere hazırlıklar yapılmıştır.

Orta okulun da imtihanları 16 Haziranda başlamıştır.

Orta okul öğretmenliği imtihanına giren ilkokul öğretmenlerinin imtihanlarını Kültür Bakanlığından gönderilen imtihan suallerine göre Kültür Direktörlüğünde yapılmıştır. Alınan cevaplar Bakanlığa gönderilmiştir.

MESUL MÜDÜR : *Eczacı Bedri Bilginer.*

Çorumun cenubu şarkisinde Cemilbey Nahiyesine yarım saat mesafede bir tepe üzerinde bulunan harap olmuş bir caminin çok kıymetli bir kitâbesi

Osmancık Koyunbaba Türbesinin çok san'atkârane yazılmış iç Türbe kitâbesi

Osmancıkta Koca Mehmed paşanın torununun oğlu Ömer çelebinin çok sanatkârane yapılmış mezar taşının bir yüzü.

Ayni taşın diğer yüzü.

ثبت مضمون عندی وانی حکمت بصحت هذا الوقف
عبدالرحمن بن محمد المصلی القاضی باماسیه
والمؤلف بهذا امر اول الامر
غفر لهما العالی

ثبت مضمون عندی وانی حکمت بصحته
حرره العبد الفقیر لطف الله
بن عبدالواسع القاضی
بمدینة چوروملی
سنة ثمان واربعین وثمانمائة من هجرة النبویة

No : 13

هذا ذکر ماوقف وحبس وابد الثابت الاجر حقاه الاکابر بکر چلبی بن الامیر المرحوم حاجی چلبی حال تصرفاته القولیة والفعلیة شرعا ماذکر انه له وحقه وملکه وذلك جمیع النصف الشایع وقریة بکدوز بحدودها متصلة بقریة خواجه کوی و بقریة الجوزان من طرف زاویة آخی حاجی بك البلیة فی قریة قلیچ تورن المذکورة وقریة یکجوق وقریة فازقرت جمیع جملة اوقاف فقراء زاویة الشیخ آبدال آتا البلیة بقریة یکجوق المذکورة من الحدود لفقراء المرحوم الشیخ المرحوم آبدال آتا المذکور جملة حدود لصنف المذکور وعاداته وحرائقه ولواحقه الداخلة والخارجة عنه ذکر اولم یذکر حرر اولم یحرر علی مصالح فقراء زاویة المرحوم آبدال آتا البلیة بقریة یکجوق المذکورة من الصادرین والواردین لیا وقفا صحیحا شرعیا وحبسا مؤبدا مخلدا بحیث لایباع ولایوهب ولایوجر ولایستبدل الی ان یرث الله الارض ومن علیها وهو خیر الوارثین ومالك ذوالخلایق اجمعین فمن بدله بعد ما سمعه فانما اثمه علی الذین یبدلونه ان الله سمیع العلیم واجر الواقف علی الله الکریم وحکم الحاکم الواقع الاعلاء بصحة الوقف ولزومه علی قول من یری وقف المشاع من الائمة المجتهدین رضوان الله علیهم اجمعین حکما صحیحا شرعیا فمن سعی فی تبدیله وتغییره فعلیه لعنة الله والملائکة والناس اجمعین وقع ذلك وقت الاشراق والتحریر فی الاسبوع والعشرین من جمادی الاولی لسنة ثمان واربعین وثمانمائة هجریة نبویه والحمد لله وحده [I]

[I] (Çorumlu) nun üçüncü sayısında Neşet Köseoğlunun yazısına aittir. Vakfiye içinde geçen Buğdâz, Hocaköy, Kılıçörsn, Yakacık (bu günkü adı Abdalatadır.) köyleri halen mevcud olup 848 H. tarihinde olduğu gibi bu gün de Çorum merkez kazasına bağlıdır. Yalnız Yanacık köyünün adı değişmiştir. Abdalata zaviyesine aid vakfiyeler ve bu çok kıymetli vesikalar müteakip sayılarda görülecektir.

ثبت مضمون عندی وانی حکمت بصحت هذاالوقف
عبدالرحمن بن محمدالمصلی القاضی بماسیه
والمؤلین بهذا مامر اول الامر
لقر لیها العالی

ثبت مضمون عندی وانی حکمت بصحته
حررالعبدالفقیر لطف الله
بن عبدالواسع القاضی
بمدینة چوروملی
سنة ثمان واربعین و ثمانمائة من هجرة النبویة

No : 13

هذا ذکر ماوقف وحبس وابد الثابت الاعز حقاء الاکابر بکر چلبی بن الامیر المرحوم حاجی چلبی حال تصرفاته القولیة والفعلیة شرعا ماذکر انه وحده وملکه وذلک جمیع النصف الشایع وقریة بکدوزی بحدودها متصلة بقریة خواجه کوی و بقریة الجوزان من وقف داوود آغا حاجی بک البلبة فی قریة قیلیچ تورن المذکورة وقریة یکجوق وقریة قزقرت حاجی جلة اوقاف فقراء زاویة الشیخ آبدال آتا البلبة بقریة یکجوق المنتمیا ابن الحدید لفقرتها باسم الشیخ المرحوم آبدال آتا المذکور بجملة حدود لصنف المذکور و ... وصرالله ولواحقه الداخلة والخارجة عنه ذکر اولم یذکر حرر اولم یحرر علی مصالح فقراء زاویة المرحوم آبدال آتا البلبة بقریة یکجوق المذکورة من الصادرین والواردین لها وقفا صحیحا شرعیا و حبسا مؤبدا مخلدا بحیث لایباع ولایوهب ولایرهن ولایستبدل الی ان یرث الله الارض ومن علیها وهو خیر الوارثین ومالک ذوالخلایق اجمعین فمن بدله بعد ماسمعه فانما اثمه علی الذین یبدلونه ان الله سمیع العلیم واجر الواقف علی الله الکریم وحکم الحاکم الواقع الملاء بصحة الوقف ولزومه علی قول من یری وقف المشاع من الائمة المجتهدین رضوان الله علیهم اجمعین حکما صحیحا شرعیا فمن سعی فی تبدیله وتغییره فعلیه لعنة الله والملائکة والناس اجمعین وتم ذلک فی الاشهاد و التحریر فی التاسع و العشرین من جمادی الاولی لسنة ثمان واربعین وثمانمائة هجریة نبویه والحمدلله وحده [I]

[I] (Çorumlu) nun üçüncü sayısında Neşet Köseoğlunun yazısına aittir. Vakfiye içinde geçen Büğdüz, Hocaköy, Kılıçören, Yakacık (bu günkü adı Abdalatadır.) köyleri halen mevcud olup 848 H. tarihinde olduğu gibi bu gün de Çorum merkez kazasına bağlıdır. Yalnız Yanacık köyünün adı değişmiştir. Abdalata zaviyesine aid vakfiyeler ve bu çok kıymetli vesikalar müteakip sayılarda görülecektir.

Osmancıkta Koca Mehmed paşa camii mezarlığında aynı aileden birine aid Selçuk tarzında yapılmış bir mezar taşı

Osmancıkta Baltacı Mehmed paşanın yaptırdığı çeşmelerden birinin kitabesi.

Osmancıkta Emiri kebir Mukbil beyin yaptırdığı Mescid kitabesi

ثبت مضمون عندى وانا حكمت بصحت هذا الوقف
عبدالرحمن بن محمد المعلمى القاضى باماسيه
والمؤيد بهذا امر اولى الامر
غفر لهما العالى

ثبت مضمون عندى وانا حكمت بصحته
حرره العبد الفقير لطف الله
بن عبدالواسع القاضى
بمدينة چوروملى
سنه ثمان واربعين و ثمانمائه من هجرة النبويه

No : 13

هذا ذكر ماوقف وحبس وابد الثابت الاجر حفاظ الاكابر بكر چلبى بن الامير المرحوم حاجى چلبى حال تصرفاته القولية والفعلية شرعا ماذكر انه له وحده وملكه وذلك جميع النصف الشايع وقرية بكدوز بحدودها متصلة بقرية خواجه كوى و بقرية اغجوران من طرف زاويه آخى حاجى بك المبنية فى قرية قيلچ اوزن المذكورة وبقرية يكيجوق وبقرية قزقرت من جملة اوقاف فقراء زاوية الشيخ آبدال آتا المبنية بقرية يكيجق المذكورة الى الحدود لقربها باسم الشيخ المرحوم آبدال آتا المذكور بجملة حدود لمضيف المذكور وحقوقه ومرافقه ولواحقه الداخلة والخارجة عنه ذكر اولم يذكر حرر اولم يحرر على مصالح فقراء زاوية المرحوم آبدال آتا المبنية بقرية يكيجق المذكورة من الصادرين والواردين ابدا وقفا صحيحا شرعيا وحبسا مؤبدا مخلدا بحيث لايباع ولايوهب ولايوجر ولايستبدل الى ان يرث الله الارض ومن عليها وهو خير الوارثين ومالك ذو الخلايق اجمعين فمن بدله بعد ما سمعه فانما اثمه على الذين يبدلونه ان الله سميع العليم واجر الواقف على الله الكريم وحكم الحاكم الوالى اعلاه بصحة الوقف ولزومه على قول من يرى وقف المشاع من الائمة المجتهدين رضوان الله عليهم اجمعين حكما صحيحا شرعيا فمن سعى فى تبديله وتغييره فعليه لعنة الله والملائكة والناس اجمعين وتم ذلك فى اوائل والتحرير فى الخامس والعشرين من جمادى الاولى لسنه ثمان واربعين وثمانمائه هجرية نبويه والحمدلله وحده [1]

[1] (Çorumlu) nun üçüncü sayısında Neşet Köseoğlunun yazısına aittir. Vakfiye içinde geçen Boğdar, Hocaköy, Kılıçözü, Yakacık (bu günkü adı Abdalatadır.) köyleri halen mevcud olup 848 H. tarihinde olduğu gibi bu gün de Çorum merkez kazasına bağlıdır. Yalnız Yanacık köyünün adı değişmiştir. Abdalata zaviyesine aid vakfiyeler ve bu çok kıymetli vesikalar müteakip sayılarda görülecektir.

No : 14

Çorum kadısına hüküm ki :(1)

Tokad kadısı mektup gönderip Erzurum beyler beyisi Ali beyin nefsi Tokatta vaki hayratına vakfettiği on beş bin filorinin hıfzı asir ve zevale karip olup ve mütevellisi olan zaim Hacı Dursun zikrolunan mebaliğin milk ve akara tebdil olunmasın talep edip kasabayı Çorumun hamama külli ihtiyacı [illegible]duğunu sabıkasen arzeylediğin ecilden zikrolunan hamamın üzerine sen durup vakıf akça ile müşarünileyh mütevelli marifetile bina olunmasın arz eylemegün buyurdum ki vusul buldukta göresin hamam bina olunacak mahal kimsenin milkine ve vakfına şeran zararı yoksa mezbur mütavelli marifetile vecih ve münasip olduğu üzre müteveffayı müşarünileyhin vakıf akçasila bir bir hamam bina ettirip itlâf ve israftan hazer eyliyesin.

Mütevellisine verildi.
Fi 17 Muharrem 981
Mühimme defteri 22. S. 51

No : 15

Tokat kadısına hüküm ki :(1)

Mektup gönderip Erzurum beyler beyisi iken vefat eden Ali beyin nefsi Tokadda vaki hayratına vakfettiği on beş filorinin hıfzı asir ve zevale karip olup mütevellisi olan zaim Hacı Dursun zikrolan mebaliğin milke ve akara tebdil olunmasın ve nefsi Tokadda

Saray bahçesi denmekle ma[illegible] bahçeyi müteveffayı müşarünileyh hayatta iken miride istira ed[illegible] ve vakfına ilhak edip zikrola[illegible] bahçenin bir mikdar yerini [illegible] kârban saray bina olunmak vakf[illegible] enfa idüğün bildirmişsin imdi b[illegible] yurdumki vusul buldukta filvak[illegible] kârban saray bina olunmak vakf[illegible] enfa ise ve kârban saray bin[illegible] olunacak mahal kimsenin milkin[illegible] ve vakfına şeran zararı yoks[illegible] mütevelli mezbur marifetile vec[illegible] ve münasip olduğu üzere bir kâr[illegible] ban saray bina ettirip itlâf v[illegible] israftan hazer eyliyesin.

Bu dahi Fi 17 Muharrem 98[illegible]
Mühimme defteyi defteri 22. S. 1[illegible]

No : 16

Çorum beyine ve İnallu v[illegible] Ballu kadılarına hüküm ki : (1)

Sen ki Çorum beyisin südd[illegible] saadetime mektup gönderip ka[illegible] zayı mezbure tabi ve (Uçko[illegible] nam karyeler halkı mera ve kışl[illegible] hususunda nizaları olup şer'i [illegible] teftiş olunmağı için hüküm veril[illegible]

[1] Bu üç vesikayaya aid yazı (Ç[illegible] rumlu) nun üçüncü sayısındadır. 981 [illegible] hinde (İnallu, Ballu) nın Çoruma bağl[illegible] duğu anlaşılıyor. Bu vaziyet, Çankırı [illegible] yet oluncaya kadar devam etmiştir. B[illegible] Çankırıya bağlı olup adı Kabyalıdır. Ça[illegible] kırı merkez kazasının Kızılırmak nahiye[illegible] ne bağlı bir köydür. Bunda Çoruma [illegible] İnalözü muhaciri adlarında iki köy de [illegible] dır. Bu buyrultuda adı geçen Nalçalı k[illegible] de Çankırının Kızılırmak nahiyesine b[illegible] bir köydür. Bütün bu köyler İnalözü [illegible] gesindedir.

itaatı şer'i şerif eylemeyüp nizâdan hali olmiyan piri Fakıh ve terah ve sair müştereklerile daima şirret ve şeka üzere olduklarını kadılar ilâm eylediğini bildirdiğin ecilden bir hususta ol veçhile niza üzre olup itaati şeri eylemiyenleri evleri ve barklarile Kıbrise sürgün olmak babında sabıka hüküm verilmiştir. Buyurdum ki vusul buldukta mezkûrlar olveçhile bir hususta nizaları olup mürafaa olup bir taraf olmak için hüküm mucibince şer'i şerife davet olunduklarında itaat eylemeyip şerret ve şeka üzre oldukları vaki ise alâkalarını katedip cümlesin evleri ve barkları ile Kıbrise sürgün edip varıp teslim olunduklarına temessük getirdip süddei saadetime gönderesin.

Çorum beyine olaştırmak için Kara kethudaya verildi.

Fi 16 Muharrem 981
Mühimme defteri 22. S. 35

Canfeda Oğlu Hakkında

1004 tarihlerinde Çorum civarında zuhur eden ve bin köyler basan, yol kesen, Sorkunda mahkemeyi basıp kadı Velliyüddini öldürmek suretile bu tarihlerde Çorumun umumi asayişini ihlâl eden Canfeda oğlu hakkında yapılan takibat ve mahkeme kararlarını gösteren siciller ve buna aid fermanlar mahallin tarihini aydınlatmak bakımından neşri faideli görülmüştür.

No : 17

Emiril ümerail kiram kebiril küberail fiham Zülkadiri velihtiram sahibil izzi velihtişam elmuhtassu bimezidi inayetil melikil âlâ Rum beyler beyisisi dame ikbalühu ve kutvetil kuzatı vel hükkâm madenil Fazlı velkelâm Sivas ve kelmefat kadileri zide Fazluhuma tevkii refii humayun vasıl olucak malûm olaki sizki kadilersiz bundan akdem rum beyler beyisi Hüsrev dame ikbalihu ile süddei saadetime mektup gönderip yeni ile tabi altun değin nam karye raiyetlerinden Ishak oğlu Taştemür nam kimesne sipahi oğlanı namına sarı ve kızıl bayrak kaldırıp Mehmed namına fesad ve şenaat üzre olup bilfiil Sorgun kadısı olan Veliyüddinin evin ve mahkemesini basıp mal ve erzakın nehip vekarat ve hasarat edip bir azadlı kulun katledip ve Sorguna tabi Can feda ve Mustafa ve Tayyip ve Mirza ve Bayram ve Hasan ve Karanasuh ve Pirli ve Mucuk nam şakileri yanına alıp fesad ve şenaat üzre oldukları mukaddema arzolunduktan şeri ile teftiş olunup sabit olan mevaddın sureti sicilleri vuku üzre arzeyledikleri ecilden mezbur sahih katli nefsetmiş ise salp ve siyaset olmak emrim olmuştur. Buyurdumki hükmü şerif vacibil ittibaimle vardıkta mezbur Mehmedi şer'i şerifle ihzar edip arzeyledikleri üzre ehli fesad olup sahih katlinefseylediği bihasebüşşeri sabit ve zahir olup hüccati şeriye verildiği vaki ise şer ile sabit olduktan sonra salp ve siyaset eyliyesiz. Emma tamam mukayyet olup ahız ve celp veyahut garaz ve taassup ile hilâfı şeri şerif zulüm ve teaddi olunmaktan vekaye ihtiraz edip haktan udul eylemiyesiz. Şöyle bilesiz alâmeti şerife itimat kılasız. Tahriren fiavahiri zilhiccei şerife erbaû ve elf minel hicreti nebeviye.

Bimakamı Kostantiniye

Mafihi kema fiaslihil meta harrere elfakir hayrünnas binnurullah elkadi bisivas elmahruse üfiye anhuma

Cera mefihi indi harre elfakir hayrünnas bin nurullah elkadi bisivas elmahruse üfiye anhuma

No : 18

Kutvetilkuzatülmüslimin mevlâna Sorgun kadısı Veliyüddin efendi zide Fazlıhu. Bundan akdem evin ve mahkemesin basıp esbap ve emvalin ve at ve hırkasın karet ve kendilerine envai hakaret eden kariyei Halil Fakihliden Gediz Mehmed ve babası namına olan Canfeda ve Bayram bin Ahmed ve Tayyip bin Hıssa ve Hasan bin Hüseyin ve Kara nebi bin Bayram ve Nasuh bin Tayyip nam kimseleri meclisi şer'a ihzar ve muvacehesinde iddia edip mezkûr Gediz Mehmed evin basıp ..... zeman bu altı nefer kimesneler şaki mezburun kimi sekbani ve kimi nigâhbani olup mal ve menal ve emval ve üç deve ve iki yarar atım ve bir çift sepetim içinde bir kaç bin kuruşum ile külli malımı ittifak ile karet edip ve Hüsrev nam bir abdi mutakim darp olunup ol darptan vefat edip ve peyale nam bir kulumu dahi gasbeylediler. Elimde olan hükmü hümayun mucibince hakkım talep ederim. Dedikte gabbessual velinkâr müddei mezburdan beyyine talep olundukta Kara Ali bin Veli ve Mustafa bin Mehmed ve Musal bin Ahmed ve Ali bin Mehmed mukaddema Veli efendinin evini Gediz Mehmed basdığı zeman bu altı nefer kimesneler mal ve menalın bile karet eylediler. Esbap ve eşya ve develerin ve bir çift sepetin ve halı ve kebe ve keçelerin ve peyalenam kulun gasbeylediler. Ve Hüsrev nam mütaki darp olunup ol darptan vefat etti diye şehadeti şeriye ettiklerinden bade riayeti şeraitil kabul şehadetleri hayyizi kabulde vaki olup malı masubun reddine hükmolunduktan sonra mumaileyh Veli efendinin kariyei Halil fakihlüden bâlâde mezkûr olan beş kimesneler Gediz Mehmed Can fedanın sulbi oğlumudur? dedikte Canfedanın mukaddema bir oğlu gitmiş idi hâlâ bu benim giden oğlumdur der. Lâkin biz bilmeziz deyi cevap verip ve mezbur Can fedaya oğlum bir kaç yüz koyun sürüp götürmüş idi niçolmuştur. Denildikte oğlum götürdü biz bi-

leydik deyi itiraf eyleyip Sivasa ne maslahata geldiniz denildikte ademimiz girift olundu. Ardınca yoklayı geldim dediklerinde mavek aber mucibi emri âliyi miri miranı vilâyeti rum hazretlerin canibi alâlarından mübaşir ola ebnayi sipahiyandan Rıdvan ağa zide kadruhu mahzarında bittalep kaydi sicil olundu Harrerehu fi evasıtı şehri zilkade sene selâs ve elf.

ŞÜHUDÜLHAL

Ahmet çelebi bin Hacı Murat	*Seydi Ali bin Hüseyin*	*Abidin bin Allah kulu*
Hüseyin çelebi bin Mehmed	*Hüseyin ağa bin Behram*	*İbrahim bin Veli*

ve gayrihim

No : 19

Vechi tahriri hurufu sicil budur ki zümrei silahdarandan ebnayi sipahiyana ve gayriye agaları tarafından zabıt olan Hasan beyi ve ebnayı sipahiyandan Mustafa beyi ve Mehmed beyi ve sairleri meclisi şeri şerife Canfeda oğlu demekle maruf namkimsyi ihzar ve bilmuvacehe takriri meram edip dedilerki işbu mezbur Canfeda oğlu Mehmed sipahi namına yanına seksen doksan nefer eşkiya cem edip yat yağı gibi memaliki mahrusei devredip uğradığı karyeleri harap erzakın karet edip avretlerin tasarrufedip oğlanların cebren çekip alıp alelhusus dürrei iklilil saltanat valide sultan damet hazretlerinin haslarından Tercan, Tezekci, Şekerbey, Yoğunpelit nam karyeleri harap ve yabab edip avretlerin tasarruf edip ve niçe oğlanları alıp esir edip ve bilcümle mezbur şakinin zulüm ve teaddisi haden efsun olmakla ammeyi kura ahalisi meclisi şera gelip tazallum eyleyüp canibi şeriden mürasele ile mezbur Canfeda oğlunun şeri şerife davet eylemeğe geldi. Azimet eylediğimizde Çorum şehri kurbinde bayad nam karyede rastgelip iltiyam ile şeri şerife davet eylediğimizde filhal cebe ve çevşen ğeyip yanında olan aşkiya ile alâtı harbe müstağrak olup dahi bir siz ve bir de şeriatınzmı vardır. Size şeriatı bildireyim deyip cenk ve cidale ve harp kıtale mübareşet eyleyüp kâhi tüfenk ve kâhi kılınç ve kâhi ok ve kâhi gönder ile azim cenk eyleyüp İbrahim ve Abdi ve Osman nam ademlerimizi mecruh eyleyip bizim dahi katlimize kast ve ihtimam eyledikte biz dahi iltiyama koyup var kuvveti bazuya getirip biinayetillâhi taâlâ mezbur şakiyi on iki nefer ademi ile ele getirdik madası firar etti bunları meclisi şera ihzar eyledik keyfiyeti isyanından ve hakikatı halinden sual olunsun dediklerinde

gabbel istıntak mezbur Canfeda oğlu Mehmed cevap verip ben Sorgnn kazasından olup demirkapı seferinde dokuz akça alufe ile sağ karbi bölüğüne dahil oldum. Sekiz alufedirki varıp ..... alufe almadı bu etrafa beyler beyi tarafından bazı hususat mübaşir olup bu miktar atlı ile konduğum karyelerde arpa, koynn ve tavuk ve sair levazım aldımı için ahali kurra şera varıp mezburlar üzerine getirdikleri gücüme gelip bir halettir oldu. Emma dedikleri mertebe olmamıştır. dedikte badelistişat uduli müsliminde Cafer halife bin Abdürrahman ve Hasan bin Gülabi ve Mulla Hasan bin Mehmed ve Veli bin Mansur ve Osman bin Mehmed ve Kasım bin Abdulhay ve Hasan bin Abdullah ve niçe dahi mutemedaleyh kimesneler meclisi şera hazırun olup mezbur Hasan beyin ve geyrilerinin müttefiki lafız velmânâ takrirlerine mutabık mezburlar şaki merkumu iltiyam ile şer'a davet eylediklerinde yanında olan aşkiya ile filhal alâtı harbe müstarak olup kâhi tüfek ve kâhi ok ve kâhi kılıç ve kâhi gönder ile cenk eyleyüp bir siz bir de şeriatınızmı vardır deyu mezburların samileri mezkûr olan hizmetkârları mecruh eyleyip kendilere kasteyledi-ğinden mezburlar dahi iltiyamı elden koyup mezbur Canfeda oğlunu on iki nefer yoldaşı ile ele getirip sairleri firar eylediler. deyu şahadet eylediklerinde şehadetleri badetteskiye vettatil hayyizi kabulde vaki olduktan sonra hakikati hal kabbettalep vessual tahrir olunup yedi talibe vazolunduki ledelhace müzekkeri macera ola tahriren fiavahiri cemaziyelahir sene arabaa ve elf.

ŞÜHUDÜLHAL

Fahrul kuzat Hayrunnas efendi	*Zuhrul vülât Ahmet efendi*	*Fahrul kuzat İbrahim efendi*
Mevlâna hasan efendi Elkadı	*Mevlâna hüseyin efendi Elkadı*	*Mevlâna Mahmut efendi Elkadı*
Şeyh Ataullah efendi	*Elhac Seydi Ali bin Elhac hüseyin*	*Yusuf kethuda bin Mahsud*

Mevlâna hasan, halife elhalip *Mevlâna hüsam, halife elhalip* *Mevlâna Ömer, halife elhalip.* *Mevlâna Musluhittin elimam*

Mevlâna Maden el imam, *Mevlâna hüseyin el imam*

ve gayruhum minel hazırin

No : 20

Veçhi tahrir sicil budurki kasabayı Çorum sakinlerinden Fazlullah bin Kasım meclisi şera takriri dava edip bundan akdem Ali nam emret şakirdim ile Sorguna yağ ticaretine giderken mezkûr Canfeda oğlu Mehmed cuma pazarı kurbinde sarı yapraklı bel demekle maruf belde rastgeldiğimizde beni tutup bağlayıp nakıt otuz adet kuruşu ve bin nakit akçam ve yağ ve kuburum ve cemi esbabım soyub yoldaşlarım firar edip yanındaki emret Ali nam şakirdim alıp beni bağlı bırakıp gittiklerinden sonra yoldaşlarım gelip beni bağdan itlak ettiler. Hâlâ talep ederim sual olunsun dedikte kabbessual mezbur Canfeda oğlu Mehmed müddei merkuma rastgelip şakirdini alıp gittiğin itiraf ve Akça ve esbabım inkâr ile cevap viricek mezbur Fazlıdan davasına müteakip beyyine talep olundukta uduldan Himmet bin Mehmed ve Sevündük bin Ahmed nam kimesneler mesfur Fazlının takririne muvafık ve davasına mutabık şehadeti şeriye ettiklerinden kabbettadil şehadetleri hayyizi kabulde vaki edasına hüküm olundu.

No : 21

Budurki kasabayı Çorum muzafaatından Ömer bey nam karyede imam Ahmed halife ve pehlivan Ahmed ve İbrahim ve sair ahaliyi kariye merkum Can feda oğlu Mehmed mahzarında takriri dava edip işbu mezbur Mehmed seksen nefer atlı ile kariyemize gelip otuz kil arpa, on kaz, sekiz koyun ve elli tavuk ve on iki vakiye yağ ve elli vakiye bal alıp her birimizin evlerimizden niçe esbap ve erzakımız garet edip ve kendilerimizi kayid ve bend edip otuz adet nakit kuruşumuz alıp bu veçhile zulüm ve teaddi etti. Hâlâ hakkımızı talep ederiz dedikte kabbessüâl merkum Canfeda oğlu Mehmed filvaki ben zikrettikleri gibi ol miktar tayfa ile mezburların karyelerine varıp takrir ettikleri kuruştan madası sahi ve vaki idi. Lâkin kuruşları almadım deyu inkâr ile cevap vermeyin kabbessual velistişhat uduldan Hacı Seydi Ali bin Seydi ve elhac Satılmış bin pir Veli nam kimesneler mezbur Ahmed fakihin ve gayrilerin davalarına mutabık şehadet edip mezburları merkum Canfeda oğlu kaydi bend edip evlerinden aldıkları esbap ve mekûlâttan mada otuz adet kuruşlarını dahi almadan bendten halâs etmedi. Biz şahitleriz deyi edayı şehadet ettiklerinden sonra şehadetleri hayyizi kabulde vaki olup edasına hükmolundu. Ve macera bittalep kaydolundu. Tahriren fittarihil mezbur.

Şühudülhal elmezkûr fissabık

No : 22

Budurki ebnayı sipahiyandan Yusuf bey ve Mustafa bey ve Mehmed bey ve İbrahim bey ve dahi mevcud olan darıssaade kulları meclisi şera hazırun olup işbu Canfeda oğlu demekle maruf olan Mehmed aslından Canfeda olmayıp bir ahar türkmen oğludur. Ve kendi adı dahi Mehmed değildir. Taştemürdür. Asla sipahi oğlanı dahi değildir. Dokuz akça ile demir kapı seferinden beri on iki, on üç yıl olup vaki olan seferi hümayunün birisine varmadığından gayri hâlâ asitanede sekiz alufem oldu varmadım dediği bu dahi kendinin telbis ettiğin bildirir. Filhakika üç yıldır İstanbul semtine varmayıp on yıldan ziyadedir. Sipahi oğlanı namına bayrak götürüp bu makule niçe vilâyet urup yollar kesip ademler katledip üzerine sabit olup kendinin dahi katline hükmolunduğu Sorgun ve Sivas ve Tokat mahkemelerinde dahi niçe mahkemelerde biliriz. Bir hırsız vacibil katıldır. Katline niçe ahkâmı şerife varid olup bu veçhile sipahi oğlanı namına bayrak götürüp gezmek ile ve halkı âlem şerrinden istiaze etmek ile bu zamaneden ruhsat buldu. Hâlâ ammeyi müslümana kılıç çekip katliam murad edip hâlâ beş, altı adem mecruh etti. Müslümanların akça ve malların nehip ve karat edip bu vilâyete ettiği zulüm ve hasaratı küffar müslümana etmez. Mezburun yanında seksen ve doksan belki daha ziyade olan atlı cemisi dahi hırsızlar ve kuttâi tariklardır. Hâlâ bu veçhile ahzolunmazsa celâli olup memaliki osmaniyeyi bir tarafından küffar gibi yıkıp yakıp harap etmesi mukarrerdir. Elbette salp ve siyaset olunması lâzımdır. Asla sipahi oğlanı değildiğin biz biliriz ve bu makule zalim ve hırsız filhakika sipahi oğlanı olduğu takdirdede saadetlü padişahı âlem penah hazretleri katlolunmasın ferman etmiştir. Eğer salp ve siyasete memur olanlar ictinap ederlerse bu bednamlığı biz kabul etmeyiz elbette kendimiz salp ve katlederiz. Dedikleri kelimat mahzarı müslüminde ketip olundu. Vakti hacatta müzekkiri macera ola tahriren fittarihil mezbur.

Şühudül halil mezbur

Fissabık

No : 23

Olnurki kariyeyi bayatta İbrahim bin hasan nam kimesne meclisi şeride mezbur Canfeda oğlu Mehmed mahzarında takriri dava edip mezbur kariyemize geldikte

benim evim basıp beni tutup ayağımdan asıp mahkem darbedip yüz altunluk ve esbabım ve kariye halkından otuz keyil arpa ve otuz beş tavuk ve otuz adet kuruş kendi ve üç kuruş aşçısı alıp bu veçhile zulmetti sual olunsun dedikte merkum Canfeda oğlu filhakika bunların kariyelerine kondum. Bu kadar adem yemsiz ve yemeksiz duracak değiliz. Evin esbabın yanımda olan levendan aldıkların bilirim amma kuruşların bilmem deyu inkâr ile cevap verecek udulden olup kariyeyi çiftlik sükkânından turabi bin Şükrü ve Nor Ali bin Ömer nam kimesneler Mecliş şehade hazıran olup müddei merkumun takririne bakıp şehadeti şeriye ettiklerinde kabbettad lil adi hayyizi kabulde vaki olup edasına hükmolunduktan sonra mahüvelvaki bittalep kayid şüd.

Şühudülhal elmezkûrü fissabık

No: 24

Oldurki kazayı Çoruma tabi Aliki nam kariyeden İsmal bin Ali meclisi şeride mezbur Canfeda oğlu Mehmedin yanında olan eşkıyada kurd bin yakup ve Ferhad bin Ali ve Hıdır bin Abdullah ve Mehmed bin Hasan ve piri bin Habib ve Mustafa bin Mehmed nam şakiler meclisi şera ihzar ve mahzarlarında takriri dava edip mezbur kurd mezburun Ferhad ve Hüseyin ve Mehmed ve piri ve Mustafaya reis olup merkum Canfeda oğlu bu kariyeye konsa gerek idi gayri kariyeye konup bu kariye halkını elbette sür getir ve biz yüz atlıyız bize hayli zahire lâzımdır. Tez kariye halkını cem et getir [illegible] Türkleri hapsedip ağaya iletürüm dedikte mezburundan kariye halkı bilcümle firar edip ben dahi böylelikle halâs olam bari bir kaç kuruş ile iskât edem deyu beş altı kuruş vermek murad ettiğimde bire gidi sen beni dilençimi sanırsın bu kadar verirsin deyi cümlesi basıp beni tutup bağlayıp mühkem darbı de t edip mezburların her biri kariyemizdeki evleri basıp murad ettikleri zikıymet eşyalarımızdan insafları kadar alıp avretlerimiz tasarruf edip bununla dahi kanaat etmeyüp elbette zahire gerek deyu cebredip yirmi kuruşum alıp on keyil arpa yükletip kondukları kariyeye alıp gitti talep ederim sual olunsun dedikte gabbessüal mezburunun bazını ikrar ve bazını inkâr ile cevap verdiklerinde müddei mezburun sıdkı makaline beyyine talep olundukta uduli müsliminden Karapınar nam kariye sakinlerinden imam Hasan halife ibni Ahmed ve Cafer halife bin İbadullah nam kimesneler Meclis şehade hazıran olup mezburun kurd ve Ferhad ve Hüseyin ve Mehmed ve piri ve Mestafa işbu altı neler adem kariyei mezbureyi basıp evlerin talayup avretlerin çağrıştırıp müddei mezburu tutup bağlayıp cemi kariye halkın dahi böyle ellerin bağlarım zahire ile ağaya iletirim deyi durmayıp darbı destettikleri ecilden yirmi kuruş ve on kile arpa ile bezar minnet ile iskât ettik cümlesi alıp bölüştüler. Biz şahitleriz deyu şehadeti şeriye ettiklerinde kabbettadil ve tahlif mezburanın şehadetleri hayyizi kabulde vaki olduktan sonra edasına hüküm olunop macera bittalep kayid şüt.

Şühudülhal elmezkûrü fissabık

No: 25

Oldurki gürerül mütehaddirat iklliletil muhassanat sahibetis saâdat velhasanat valide sultan hasından tercan ve tezekçi ve şekerbey ve yoğunpelit nam kariyeler halkından cemmi gafir ile vuyvodaları olan Mustafa bey bin Abdullah meclisi şeride mezbur Canfeda oğlu Mehmed ve şerikleri olan Ferhad ve Yakup ve Hasan ve Mehmed ve pirli ve Mustafanam şakiler mahzarlarında takriri dava edüp mezburun ve dahi şerikleri olup firar eden aşkıya cümlesi yüzden mütecaviz atlı ile yatyağı gibi zikrolunan kariyelere gelip konup evlerin basıp emval ve erzakların yağma ve talan edip elleri firar ettikte avretlerin tasarruf ettiklerinden maada geydikleri libasları soyup ve bazı oğlanları çekip alıp gidip bu mertebe fena ve husran verdiler. Sual olunup gaziyye saadetlü valide sultan hazretlerine arzolunup hâlâ hakları alınmak talep ederim. Dedikte gabbessüal mezbur Canfeda oğlu filvaki zikrolunan kariyelerin birine ben konup mazdasına yanımda olan ademler konup bir kaç oğlan uşak yanımda olan levendane hizmet etmeğe gelip ve bazı levendan avret çekip esbapların alıp bu mertebe garat ettikleri malûmum değildir. Dedikte gaziye mezburun şakilerden sual olundukta filvaki zikrolunan kariyelere konup koyun ve tavuk ve yağ ve balların ve bazı mekûlât alıp akçaların vermeyip ve bir kaç oğlanlar firar eden yoldaşlarımızda idi. Bilmeziz ahvalları ne oldu esbabdan bizde buldukların dahi alsınlar gayri aldıkların biz bilmeziz ve bazı avretlere fiili şeni edenler dahi bilkülliye firar etti ve bilkülliye uruldu öldü. Deyu inkâr ile cevap verdiklerinde müddei mezbur Mustafa beyden ve gayri ahaliyi kuradan beyyine talep olundukta esamisi

ziri kitapta mastur olan müslimanlar bilcümle meclisi şera hazırun olup mezbur Canfeda oğlu yanınca yüz mikdarı cem ettiği aşkıya ile cabeca bayraklar kaldırıp yatyağı gibi zikrolunan kariyeleri bastıklarında evlerinden kimin tutup ve kimisi firar edip bilkülliye evlerin yağma ve talan edip bir kaç oğlancıkların kimi levendan at ardına ve kimin sishanelerine alup gittiklerin görüp ve dahi niçe avret ve kızların fiili şeni ettiklerin ilim ve muttali olduk bu mezkûrlar cümlesi de hırsız ve asl ve bağı ve yatyağı gibi yollarda bulundukları ademleri dahi kimin soyup emval ve erzakların alıp ve çokların katledip bu etraf ve eknafta bunlar şerrinden yollar kesilip il vilâyet yerli yerinden kalkıp katliâme ve nefir eynel mefer nidasından ahaliyi memleket kimi dağlar başına ve kimi şehirlere göçüp reaya ve fukara ziraattan kalıp el çekip bu veçhile ahzolunup haklarından gelinmez ise cümlesi terki diyar edip ahır memalikte tavattun etmemiz mukarrerdir deyu alâ tariki işhat ve ilâm ve ihbar ettiklerinde mahûvel vaki merkum Mustafa bey talebile ketbolundu. Tahriren fittarihil mezbur.

ŞÜHUDÜLHAL

Elhac Ahmed bin Musa	*Ramazan Fakih bin Ulaş*	*Yusuf Fakiıı bin Elhem*	*Mahmut bin Kubat Fakih*
Ahmet bin Veli fakih	*Ahmed Fakih bin Mahmud*	*Mustafa Fakih El imam*	*Hamdullah bin Yenice*
Ali kulu bin Pir Veli	*Süleyman bin Buğdaylı*	*Veli bin Ali*	*Mahmud bin Bâli*
Süleyman bin Şehsüvar	*Toraman bin Yerli*	*Maden bin Bünyat*	*Bayram bin Yusuf*

Hasan bin mansur — *Hıdır bin İbadullah* — *Mehmed bin Bıdak*

Erzani bin Bünyat — *Musa bin Veli* — *Osman bin Mehmed*

Ali halife bin Ramazan *ve gayrihüm*

No: 26

Oldurki balâda masturul esami olan kura ahalisi biisrihim mesfur Canfeda oğlu Mehmed ve yoldaşlarından Ferhad bin Ali ve kurd bin Yakup ve Mustafa bin Bali ve Hasan bin Mehmed ve pirli bin Habip ve Osman bin Sinan ve Hüseyin bin Abdullah ve Hasan bin Abdullah ve imam kulu bin Halil ve Cafi bin İzzettin ve Yusuf bin nebi nam kimesneleri asıtane tarafından emri şerif celililkadir ile mübaşir ferman olunan dergâhı âli çavuşlarından Fahrülcüyuş Ahmed çavuş tarafından vekli şeri olan ebnayi sipahiyandan Mehmed bey mübaşeretile meclisi şeri celililkadre ihzar ve mahzarlarında takriri dava edip bundan akdem mezbur Canfeda oğlu seksen doksan nefer atlı celâli ve yatyağı gibi zuhur edip her birimizi kariyelerimiz ve evlerimiz basıp niçe emval ve erzakımız ve akça kuruşlarımız alıp ve karet edip niçelerimiz dağlar başına kaçıp ve niçelerimiz şehirlere göçüp evlerimiz ehil, ıyallarımız hâli bulmak ile emval ve esbabımız yağma edip kendi ve yanında olan makalciler çekip alıp gidip ve avretlerimiz tasarruf edip mezbur Canfeda oğlu cümlemizden yetmiş bin akçalıktan ziyade emvalimiz gasp ve karet ettiği hukukumuz madde madde kimi itiraf ve kimi şühudu udul ile üzerine sabit olup mezburun mukaddema varid olan emri şerif fehvası üzere ahız ve hapis keyfiyeti ahvalimiz derseadete arzolnnmuş idi elhaleti hazi çavuş merkum mübaşeretile ve Çorum efendisine hitaben varid olan emri şerifte mezbur Canfeda oğlundan ve bile ahzolunan aşkiyadan şeri ile sabit olan haklarımız alıverildikten sonra haklarından gelinmeğe emri şerif vardır deyi ibraz ettiklerinde nazar kılınıp mazmunu ve kemmiyeti takrirlerine muvafık ve davalarına mutabık olup bilmüvacehe kıraat olunup filhakika erbabı hukuk hakları alıverildikten sonra mezbur Canfeda oğlu asıtanende mukabele defterlerinde yoklandıkta bölük halkından değil idiği mukayyed bulunup ve asıtane kulları cemmi gafir şehadet edip her veçhile hakkından gelinmesi lâzım olmuştur. Deyi şehadet ettikleri ecilden mezbur Canfeda oğlunun ve ahzolunan on iki nefer şakilezin haklarından gelip emri şerifim yerine vardığın geri ilâm edesiz deyu ferman olunmağın mukaddema olan sicil ve hücceti dahi müddeilerin taleplerile tekrar bilmuvacehe kıraat olunup mastur olduğu üzere alelinfirat her bir kariye ahalisi ile tekrar

murafaa olunup yedlerinden ahız ve gasp ve karet ve ehli ıyallarına ettikleri hasarat merkum Canfeda oğlundan ve ademlerinden süal olunup zimmetlerinde olan haklarımız alınıp ve varid olan emri şerif fehvası üzere haklarından gelinmek talep ederiz dediklerinde kaziyeyi merkum Canfeda oğlundan sual olundukta mezbur Canfeda oğlu filhakika bu ademlerim ile bu müddei olan ademlerin kariyelerine konup ve filvaki seksen ve doksan nefer atlı ile konup talep ve dava ettikleri mevad ki bu minval üzere her biri sicil olmuştur bazısı vaki, bazısı isnat ve gayri vakidir deyü münkürler olucak balâda mastur olan mahzar şahidlerinden kutvetissalihin şeyh Ataullah efendi ve elhac Saadeddin ibni elhac Hüseyin ve elhac Eyyup bin Yusuf ve Husam halife ibni hatip ve gayrileri meclisi şera hazırun olan balâda mastur olan hüceci cümlesi mezbur Canfeda oğlu ve şerikleri mahzarlarında bermuktazayı şeri kavim badessübut tahrir olunmuştur. Cümlesinin mazmununa şahidleriz ve şehadeti şeriye ederiz dediklerinde mezburun şehadetleri hasebile maznunu hüccet bilmuvacehe sabit olduktan sonra zikrolunan yetmiş iki bin akçanın edasına hükmolunduktan sonra mezbur Canfeda oğlu benim nükud ve esbaptan bilkülliye nem varsa yanımda olan makalci tayifesi benim ahzolunan mukarre bildiklerinden niçe esbabım ve atlarım alıp firar edip sepetimde elli sikke altunum ve otuz kuruşluk mikdarı kuruş ve akçam ve niçe esbabım zayi olup baki kalan esbabım sepetimde ve gararımda kendi zaptımda idi iki reis bargirim sipahilerde emanettir bir kara kılıc ve bir saderaht ve bazı esbabım hapsolunduğum günden bu ane gelinceki doksan gün mikdarı vardır kimin bey edip bazı düyunüme eda ettim ve kimin nefekama ve kimin bazı kimesnelere bezlettim eğer hisarda bağda ve eğer bezezistanda emanet vazolunan baki hesabım bunlardır. Füruht olunup davayı hak edenlere eda olunsun dediklerinde bir mor çuha yağmurluk ve bir cübbe ve iki mor çuha çalvar ve iki çift çizme ve iki finca kutusu ile ve bir kise içinde iki vakiye kahve ve bir köhne peştemal ve bir nühas neşrebe ve bir zincirli katır yuları ve iki garar ve bir köhne sepet sandık ve bir raht sade ve küçük kemha kaftan bu cümle muhallâfat ehli hibre tahmini üzre altı bin üç yüz seksen akça tahmin olunup ve iki metrûk at ve iki sishane dört bin akça tahmin

olunup ceman on bin üçyüz seksen akça tahmin olunu erbabı hukuk marifetile füruht olunup eshabına tevzi olunmak üzre geri emanet vazolunup erbabı hukuk vaki karar altmış bir bin altı yüz yirmi akçayı dahi talep ederiz dedikleriede merkum Canfeda oğlu ben ahzolunduğum kariye kurbinde bir sandıka bir bel kisesi ile biraz altun ve kurus defnedip ve bir kılınç bir yere defnetmiş idim kalede mahpus olan yoldaşlarımdan birin ısrar ettiğimde varıp geri gelip zayi olmuş bulamadım deyu cevap etti bunlardan gayri bir habbeye kadir değilim dedikte ayanı vilâyet ve ahaliyi memleket maada kalan hakkımıza ve kendilerimize ve ehli ıyallarımıza ettikleri hasarat için varid olan emri şerif fehvası üzere mezburunun bilcümle katil ve siyaset olunmaları talep ederiz dediklerinden sonra hüççeti balâda müddei olan mezkûr Osman dahi meclisi şeri şamihil beyana hazır olup ben dahi yedimde olan hücceti satıâ ve evamiri katıa mucibince mezkûr Canfeda oğlunun mesai şerikleri olan aşkıyayı usatı bağının katil ve siyaset olunmaların talep ederin dedikten sonra bermuktazayı şeri kadim ve münzeli fürkanı kerimki (innema cezaüllezine yuharubunellâhe veresulehu ve yesavne fil ardı fesaden enyuktelu evyaslibu ev tekattaa eydiyehüm ve ercülehüm minhilâfin evyenfu minel ardı) nassı şerifi üzre katil ve cezaların hükmolunup bu vesikayı sahihül hal gabbet talep ve süâl imlâ olunup ayâdı tullabe vaz'ı ve refi olunduki ledeliktizail hâl katî uruki kıylü kal ola tahriren fıevahiri şehri şabanılmuazzam sene erbeun ve elf 1004.

ŞÜHUDÜLHAL

Nur Ali bin Ömer — *Cümert bin Ali* — *Mevlâna Husam halife elhalip* — *Mulla maden bin Mehmet Elimam*

Mulla Ömer Mustafa Elhalip — *Elhac Mahmud bin Hidır Bali* — *Elhâc Yusuf bin Hoca Musa*

Elhac Sabi bin Elhac Hüseyin — *Mehmed fakih bin Musa* — *Mustafa bin Seydi Mehmed*

Hikmet ağa bin Recep — *Mullâ Ömer bin Haci Nurullah* — *Haci Ahmed bin Nurullah*

Elhac Mehmed bin Halil — *Mulla muârref bin müarref* — *Abidin bin Hasan* — *Habil bin Ali*

Mehmed bin Ömer — *Kemal fâkih bin Memed*

ve gayrihim minel hazırın

No : 27

Oldurki kasabayı Osmancık sakinlerinden olup Sorgun kazasından munfasıl olan fahrül kuzat Veliyyiddin efendi tarafından hususu âtiyizzikri dava ve talebe veledeyyil hükkâm mürafaa ve muhasamiye vekili şerisi olan Osman bin Halil nam kimesne meclisi şeride Canfeda oğlu Mehmed ve ademlerinden kurd bin Yakup ve Mustafa bin Bali ve Hasan bin Mehmed ve pirli bin Habip nam kimesneler mahzarlarında takriri dava edip müekkilim müşarünileyh Veli efendi Sorgunda kadı iken bir gece evinde değil iken merkum Canfeda oğlu işbu mezburu ve dahi iki kimesne ile evin basıp bir çift dolu sepetlerin içinde bir kaç bin kuruşu ve üç reis deve ve iki reis yarar at ve sair külli esbabın garat ettiklerinden maadâ peyale nam memlûk kulun gasbedip ve Husrev nam bir Abdi mutakını darp edip ol darptan vefat ettiği hüccetî şeri olup mâveka asitaneye arzolundukta bilcümle salp ve siyaset olunmaları babında yedimde hücceti şeriye ve emri şerif vardı. Bundan sonra hâlâ müşarünileyh Veli efendi asitaneye mülâzemette gitmek ile kazayı Osmancıkta olan evin dahi hali bulup bir sabah alâmeleinnas seksen nefer mikdarı atlı ile gelip evin basıp ambarların paralayıp ambarda mahfuz olan bir çift sepetin çıkarıp paralayıp içlerinde olan kumaş ve acem miskalisiki niçe kat'a ve fafur niçe tas ve fincanların kimin alıp kimin yağma ve kimini de orada yere çalıp kırıp ve hayli kuru et ve kuruüzümün ve bir yük roğanı sade ve bir gürneç yarar at ve bir sisanesin gasbedip hazreti imamı azam tacın ki Veli efendinin mecunesi olup ortaya salıp yanınca olan eşhas ve aşkıya ile kılıç ile dikip rize rize kılıp kendi dahi bunda olsa böyle kılurdum deyüp bununla dahi tesvili olmayıp cemi evlerine ateş bırakıp elbette yakarım "dedikte mezbur kasaba halkı envaı dürlü hezar minnet edip cemian bizim evlerimiz dahi ihrak edersin deyu tazarru etmelerile feragat etti bu dahi asitaneye ilâm olunan müceddeden katil ve siyaset olunmalarına emri şerif varid olmuştur deyu ibraz edip nazar olundukta takririne mutabık olup sual olundukta Canfeda oğlu Mehmed ve mezkûrülesami olan mezburun merkum Veliyyiddin efendi ile bizim bu maceramız sahihtir bari taâlâdan

Sonu var

 SAYFA BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINI!

ÇORUMLU 1938--1939

KAYNAK ESERLER DİZİNİ:20

ÇORUMLU

1838-1939

SAYI: 4

Mahmut Selim GÜRSEL

ÇORUMDA SIHHAT TEŞKİLATI
MUZAFFER PAŞA CAMİİ
MENBERİ
ÇORUMDA ESKİ NİŞAN ADETLERİ
ÇORUMLU MANİLER
ŞERAFETTİN MUKBİL BEY
YER ADLARI
İKLİM HUSUSİYLERİ
ŞERAFETTİN MUKBİL BEY
YER ADLARI
ÇORUM HALKEVİNİN BİR AYLIK
ÇALIŞMASI
CANFEDA OĞLU HAKKINDA
CARFEDAOĞLUNUN KATLİ EMRİ

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl : 1 | 15 Temmuz 938 | Sayı : 4

Çorumda Sıhhat Teşkilâtı

Bedri Bilginer

Aziz yurdumuzun her köşesinde olduğu gibi, Cümhuriyete kavuştuğumuz gündenberi şüphesiz ki, Çorumda da sağlık bakımından çok önemli değişiklikler, kalkınmalar, genişlemeler olmuştur. Osmanlı imparatorluğu devirlerinde insan sayısı bu günden aşağı olmayan Çorum ülkesinde sıhhat teşkilâtının hemen hemen yok derecesinde noksan olduğunu tereddütsüz söyliyebiliriz. Bazen yalnız bir doktorla, bazen de yalnız bir eczacı ile sağlığı korunmak istenen bu muhitin kazalarında da ne bir doktor, ne bir eczacı, ebe ve sıhhat memuru bulunmazdı. Halk ozamanlar, her işinde olduğu gibi hastalık mevzuunda da ümit ve tesellisini ölülerde, üfürükçülerde, ocaklarda aramak mecburiyetinde kalmıştı. Her yatıra tıbbın muhtelif şubelerinden birinin mütehassısı gözile bakılır, o suretle muracaatlarda bulunulurdu. Meselâ Bükse dede [*] ye, Hüseyinabaddaki bakıncağa, Dut dedeye, senelerce asabî ve hırçın hastaları ziyarete götürmüşler, Erzurum, Seydim dedelere, gözleri ağrıyanlar, Serpine her nevi romatizmalılar giderlermiş, vaktinde yürümiyen çocukları da cuma selâsından sonra Azap dedede sallarlarmış.

[*] Dede yatır demektir.

— 105 —

Çorum Sıhhiye müdürlüğü kinin sarfiyatı

Senesi	Hasta adedi	Kinin mıkdarı
1933	3790	29 K. 500 Ğ.
1934	3357	14 K. 300 Ğ.
1935	2478	22 K. 500 Ğ.
1936	9498	51 K. 500 Ğ.
1937	1732	34 K. 750 Ğ.
	20842	152 K. 61 Ğ.

Sıhhat dairesinde mükemmel bir sıhhat müzesi vardır.
Ayrıca memlekette serbest bir doktorla iki dişçi ve iki eczahane vardır.

Memleket Hastahanesi kadrosu

1932 senesinden 1938 senesi nihayetine kadar

Senesi	Dahiliye Adet	Hariciye Adet	Göz Adet	Rontgen Adet	Cildiye Adet	Diş tabibi Adet	Eczacı Adet
1932	1	1	1	1	—	—	1
1933	1	1	1	1	—	1	1
1934	1	1	1		—	1	1
1935	1	1	1		—	—	1
1936	1	1	1		—	—	1
1937	1	1	1	1	—	—	1
1938	1	1	1	1	1	—	1

DEVAMI

Senesi	İdare M. Adet	Hemşire Adet	Ambar M. Adet	Hasta Ba. Adet	Makinist Adet	Terzi Adet	Hademe Adet	Hoca Adet
1932	1	3	—	5	1	1	12	1
1933	1	3	1	5	1	1	12	1
1934	1	3	1	5	1	1	12	1
1935	1	3	1	5	1	1	12	1
1936	1	3	1	5	1	1	12	1
1937	1	3	1	7	1	1	12	1
1938	1	4	1	8	1	1	12	1

DEVAMI

Senesi	Aşçı ve yamağı Adet	Arabacı Adet	Çamaşırcı ve yamağı Adet	Bahçevan Adet	Berber Adet	Kapıcı Adet
1932	2	—	1	—	—	1
1932	2	—	2	—	—	—
1933	2	—	2	—	—	—
1934	2	—	2	—	—	—
1935	2	—	2	—	—	—
1936	2	—	2	—	—	—
1937	2	—	2	1	—	—
1938	2	1	2	1	—	—

Memleket Hastahanesi Bütçesi

1932 Senesinden 1938 senesi nihayetine kadar

1932 Lira	1933 Lira	1934 Lira	1935 Lira	1936 Lira	1937 Lira	1938 Lira	Tümü Lira
30008	37570	25314	3038	3506	41209	39410	178018

Rontgen Faaliyetleri

1931 Senesinden 1938 senesi Haziran nihayetine kadar

Senesi	Muayene adedi	Alınan film adedi
1931	260	—
1932	1028	247
1933	258	47
1934		
1935		
1936		
1937	658	312
1938	563	229
Tümü	2767	835

Memleket Hastahanesin İnşaat masrafı

1925 Senesinden 1938 senesi nihayetine kadar

1925 Lira	1926 Lira	1927 Lira	1928 Lira	1929 Lira	1930 Lira	1931 Lira	1932 Lira
25901	15813	15394	5999	1912	2000	1931	25

1933 Lira	1934 Lira	1935 Lira	1936 Lira	1937 Lira	1938 Lira	Tümü
805	—	—	1927	22752	14000	109059

Memleket Hastahanesi muayeneleri

1925 Senesinden 1938 Haziran nihayetine kadar

Senesi	Dahiliye Adet	Hariciye Adet	Göz Adet	Cildiye Adet	Tümü
1925	121	140	264	—	525
1926	421	215	326	—	962
1927	968	164	252	—	1384
1928	846	279	256	—	1381
1929	903	475	270	—	1648
1930	468	255	385	—	1108
1931	1158	405	765	—	2328
1932	1687	1432	682	—	3801
1933	1449	1345	1305	—	4099
1934	1756	2716	1309	—	5781
1935	1842	1944	1397	—	5193
1936	2884	3178	2351	—	8413
1937	3001	4085	2095	—	10181
1938	2511	1590	1903	905	6912
					53706

memleket hastahanesinde tedavi altına alınanlar

1922 Senesinden 1938 senesi Haziran nihayetine kadar

Senesi	Dahiliye Adet	Hariciye Adet	Göz Adet	Nisaiye Adet	Cildiye Adet	Tümü
1922						857
1923						865
1924						698
1925						905
1926	438	297	73	27	—	835
1927	355	294	80	31	—	760
1928	479	412	75	23	—	989
1929	425	391	87	1	—	904
1930	325	522	17	3	—	867
1931	395	456	21	1	—	873
1932	410	400	84	—	—	894
1933	621	518	69	—	—	1208
1934	485	394	83	—	—	961
1935	711	324	79	—	—	1114
1936	778	483	94	—	—	1355
1937	715	531	193	—	—	1539
1938	480	215	82	—	25	802
						16426

Hariciye ve göz ameliyatları

1928 Senesinden 1938 senesi Haziran nihayetine kadar

	1928	1929	1930	1931	1933	1934	1935	1936	1937	1938	Tümü
Hariciye	155	11	165	163	186	137	99	132	271	100	1419
Göz	—	—	—	52	123	108	64	90	94	41	572
											1991

Doğumevinin açılışından şimdiye kadar her senenin ayrı ayrı kadrosu

	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938
Nisaiye Dr.	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Çocuk Dr.	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Hemşire	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Sitajyer	2	2	3	—	—	—	1	1	1
Ebe	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Kâtip	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Hasta Bakıcı	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Hademe	4	4	4	4	4	4	4	5	5
Aşçı	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Doğumevinin açılışından şimdiye kadar her senesin ayrı ayrı bütçesi

	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	Tümü
Lira	10664	15000	11424	11324	11620	11950	1106	11320	—	95008

Doğumevinin açılışından şimdiya kadar her sanen ayrı ayrı yapılan muayene adedi

	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	Tümü
Kadın	119	663	579	656	872	985	1656	1689	979	8198
Çoçuk	583	2083	1595	2246	2961	3110	4089	3884	1024	21577
										29775

Doğumevinin açılışından şimdiya kadar her senenin ayrı ayrı doğum ve ameliyatları

	1930	1931	1932	1933	1934	1915	1936	1937	1938	Tümü
Doğum	1	35	67	88	109	163	170	152	161	946
Vilâdiye ameliyat adedi	3	19	15	13	22	50	93	91	87	395
Nisaiye ameliyat adedi	8	49	68	70	117	41	39	76	69	537

Doğumevinde tedavi altına alınanlar

	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	Tümü
Nisaiye	30	141	179	188	326	313	415	274	179	2045
Çocuk	—	2	7	10	45	49	30	41	27	211
										2256

Fuhuşla mücadele teşkilâtı

	1932 Lira	1933 Lira	1934 Lira	1935 Lira	1936 Lira	1937 Lira	1938 Lira	Tümü
Doktor	20	30	30	30	30	30	30	210
Kâtip	15	15	15	15	15	15	15	105
Hademe	10	10	10	10	10	10	10	70
								385

Sıhhat mektebi kadrosu

	1931 Adet	1932 Adet	1933 Adet	1934 Adet	1935 Adet	1936 Adet	1937 Adet
Mektep müdürü	1	1	1	1	1	1	1
Muallim	3	3	3	3	3	3	3
Kâtip	1	1	1	1	1	1	1
Hademe	10	10	10	10	10	10	10

Sıhhat mektebi büıçesi

	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	Tümü
Lira	14000	14000	13250	14800	13000	13000	18300	100350

Mektep iki sınıflı ve elli mevcutludur.
1937 de 32 genç Sıhhat sağlık memuru olarak çıkarılmıştır.

Belediye Sıhhiye Kadrosu

	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930
Doktor	1	1	1	1	1	1	1	1
S. Memuru	1	1	1	1	1	1	1	1
Kabile	1	1	1	1	1	1	1	1
Baytar	1	1	1	1	1	1	1	1

DEVAMI

	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938
Doktor	1	1	1	1	1	1	1	1
S. Memuru	1	1	1	1	1	1	1	1
Kabile	1	1	1	1	1	1	1	1
Baytar	1	1	1		1	1	1	1

Belediye sıhhat bütçesi

1923 Lira	1924 Lira	1925 Lira	1926 Lira	1927 Lira	1928 Lira	1929 Lira	1930 Lira	1931 Lira	1932 Lira	Tümü
492	1028	1344	1740	1284	1280	1280	2804	2804	2804	1688

DEVAMI

1933 Lira	1934 Lira	1935 Lira	1936 Lira	1937 Lira	1938 Lira	Tümü
2804	3104	2148	2988	2940	—	13984
						16860
						30844

Belediye hasta muayeneleri

	1925 Adet	1926 Adet	1927 Adet	1928 Adet	1929 Adet	1930 Adet	1931 Adet	1932 Adet	Tümü
Hasta ade.	379	415	667	1097	896	2081	3587	894	10012

DEVAMI

1933	1934	1935	1936	1937	Tümü
846	2243	158	124	120	3491
					10012
					13603

Belediye su tesisatı hakkında malumat

İnşaat 1926 da başlamış, 1935 de bitmiştir.
Su tesisatının umumî inşaat masrafı 106,670 liradır.
Şehir içinde 116 çeşme vardır.
Şehir içinde 50 yangın musluğu vardır.
Su deposu 540 tonluktur.
80 Abune kayitlidir.
Suyun menbaverimi saniyede 11,2 litredir.

Günde nüfus başına isabet eden su mikdarı 48 litredidir.
Umum tesisatının şehirdeki tûlü 12848 metredir.

Mürsel suyunun rapor suretidir

SURET

Mıkyası ma derecesi	:	17
Klor sodyum	:	Litrede ,/175
Karbuniyetikalsiyum	:	,/1133 sani karbuniyet kalsiyum halinde mahlûldür.
Kibritiyetikalsiyum	:	,/.8840
Umum mürekkebatı külliye	:	,/1973
Nitrat mürekkebatı	:	,/022
Amonyak »	:	Yoktur
Nitrit »	:	»
Mevadı uzviye	:	Su cam kapaklı şişede gönderilmediğinden yapılmamıştır.

Manzara ve evsafı kabili şurb sulardandır.

Belediye elektrik tesisatı

Elektrik umum tesis ve inş[illegible] masrafı 56,118 liradır.
Şehir dahilindeki şebekenin tûlu [illegible] kilometredir.
442 Abone kayitlidir.

Muzaffer Paşa camii menberi

(Bay Neşet Köseoğluna)

Süleyman Köstekçioğlu

«Çorumlu» dergisinin üçüncü sayısında çıkan ve Muzaffer paşa camii ve menberi hakkında olan kıymetli yazınızı okuyunca bu cami menberine aid duyduklarımı yazmağı münasip gördüm.

İki üç sene evvel Çoruma gelmiş bulunan ve sonra tesadüfen Tokatdaki eski eserleri tedkik ederlerken orada da görüşülmüş olan Maarif vekâleti mimarlarından eski eserler mütehassısı Bay Macidin Çorumdaki Muzaffer paşa camii menberine aid tedkikleri neticesini kendilerinden şöyle işittim:

"Muzaffer paşa camii menberi Türkiyede eşine tesadüf edilemiyen biricik kalmış Türk eserlerindendir, kıymeti çok yüksektir.

Daha evvel de menberin yazıları üzerinde çok incelemeler yapan meraklı birisinin vuku bulan izahlarına göre bu menberin bir tarafında 700 hicri tarihinde yapıldığını gösterir bir yazı bulunduğunu öğrenmiştim.

Bunlar biraz daha incelenirse menberin eskiliği ve kıymeti hakkında fazlaca malûmat elde edileceğini saygılarımla hatırlatırım.

Çorumda eski nişan âdetleri

Ş. H. Koçak

Hocalar salona girdikleri sırada şu ilâhiyi yüksek ses ve makamla söylerler.

Firdevs atlı uçmağını
Pes yarattı ol ilâh
Cümleden alâ ve enver
Yoktur ana inbisat

Kerpicin" birin altun
Birini etti gümüş
Balçığın miski anberden
Yoktur ana inbisat

Bu ilâhilerle ortaya getirilen kız kayın ananın önünde diz çöker. Kayın ananın veya ihtiyar ve seçkin bir kadının kucağındaki mücevherat kutusundan altun yüzüğü hoca kadın çıkararak okuyucuya verir. Okuyucu:

— Güveyi beyden bir altun yüzük, diye bağırır ve yüzüğü hocaya iade eder, hoca dualar ederek kızın parmağına takar.

Yüzük takıldıktan sonra "güveği beyden bir elmas gerdanlık kayın atadan beş beşibirlik, kayın anadan bir altun saat, görümceden şu ... eltiden bu ... vesaire diyerek evvelce kararlaştırılmış olan mücevherat kıza orada takılır.

Bundan sonra oğlan evinin misafirlerinin getirmiş olduğu saçıyı da okuyucu kadın bağırarak her kese duyurur. Gelen saçılar ziynet altunları, mecidiye ve sair paralardır. Bunlar toplanarak oğlan anası tarafından kız anasına teslim edilir.

Bu işte bittikten sonra kız ayağa kalkarken hocalar şu ilâhiyi okurlar.

O ise dostu
Hakkı görmektir kastı
Melekler kadem basti
Şerbetin mübarek olsun

Hep mü'minler geldiler
Saf saf olup durdular
Birbir hisse aldılar
Şerbetin mübarek olsun

Bu bir sırdır bilinmez
Cahiller bunu bilmez
Görmiye doyum olmaz
Şerbetin mübarek olsun

Nurdan yanasının çırağın
İgerlenalın burağın
Cennet olsun durağın
Şenliğin mübarek olsun

Derviş aşkından tadalım
Bir niyazdır edelim
İzin verin gidelim
Şerbetin mübarek olsun

Hocalar bu ilâhiyi söylerken kız ayağa kalkar. Kayın ananın ve diğer büyüklerle hocaların ellerini öper ve kendisine ayrılan bir köşeye elleri göğsü üzerinde dikilir. Kız tarafından bir kaç gelin ortaya altına sırmalı peşkirler serilmiş, üstü al ve mor kurdelelerle süslenmiş içi al renk şerbet dolu bir sürahi ve bardaklar konmuş ve üzeri al mor kıvraklarla örtülü bir tepsi getirilir. Hocalar ilâhiyi bitirince dua ederler, şerbetler dağıtmağa başlanır. Ortadaki sürahi güveğiye gönderilmek üzere kaldırılır. Bu tepsiyi getirene kaın valide münasip bir hediye verir. Şerbete gerek kız ve gerekse oğlan evince çağrılan bütün müsafirler "ahiretteki amel terazilerinin hayır ve sevap kefesine konmak üzere,, tepsiye hoce parası atarlar. Toplanan bu paralar hocalar arasında taksim edilir.

Bundan sonra şerbet merasimi bitmiştir. Defçiler ve elekçiler çalar ve oynarlar. Akşama kadar eğlence devam eder. Yemeğe kalacak "ağır müsafirler,, seçilerek diğerleri hayırlı düğün görmek temennilerile dağılırlar.

Akşam yemeğinden sonra muhtelif oyun ve eğlenceler yapılarak gece yarısı dağılınır.

Bir kaç gün sonra şerbet içilmeden evvel oğlan evinden baklava gelen tepsiye kız tarafı şekerleme (kurabiye) yapar.

Oğlan evinden gelen tepside bir katlı baklava bulunurken kız evi iki tepsi şekerleme yaparak biribiri üzerine katlayarak iki sıra gönderir. Bundan "kızımızın nasibini de size gönderiyoruz manasının oğlan evince anlaşılması murat edilir.

Şekerleme ile birlikte oğlan evinin yaptığına karşılık kızevi de nişanlı erkeğe altun halkasını ve kayın ata, kayın ana, görümce, ilti ve daha sair çok yakın akrabalarda dahi birer kat iç çamaşırı gönderir. Buna (kadem) adı verilir. Kızevinden yollanan nişan yüzüğü şimdiki alyanslar gibi tarih ve ad taşımaz. Düz bir halkadır.

Nişanlanan kızlar (tevkülü) tabirile yadedilirler.

Nişanlı durulan zaman içinde kızevine ramazanlarda oğlanevinden bir tepsi has baklava gelir.

Bayram araya girerse: kıza bir takım urba, çerez, kına ve kızın harçlığı mahiyetinde para, pirinç ve et gönderilir.

Kurban bayramında yine aynı şeylerle birlikte kına ve telli, pullu al renge boyanmış, kınalanmış, boynuna beşibirlikler, alnına nazarlık boncukları takılmış, al mor kıvraklara sarılmış kurbanlık koç gönderilir. Bunlar geldikten sonra oğlanevinden bir sofralık müsafir gelir. Kızevi yemek ziyafeti verir. Bu ziyafette yemek yenmeden önce orta yere bir mendil serilir. Davetliler hal ve vakitlerine göre bu mendile para korlar. Bu para kızanasına teslim edilir.

Nişanlılık zamanı kiraz, kaysı vaktine rastlarsa bir yük bu meyvelerden kızevine yollanır.

Araya ruzihızır girerse: kuzu zamanı pirincile birlikte bir kuzu gönderilir. Kayın valide bir takım elbise ile kızevine gelir. Gelinini ruzıhızır eğlencelerine götürür.

Arada vaki olacak akraba düğünlerinde, şerbetlerinde kayın valide yine bir takım elbise ile gelerek gelinini düğüne götürür. Ve düğün yapılan gelinle birlikte ayakta bekletir. Buna (gelin kaldırma) tabir edilir. Kayın valide gelini namına çalgıcılara bahşişler verir. Ve orada bulunan müsafirlere çerezler dağıttırır.

Nişanlılık zamanı bağ bozumuna rastlarsa kayın valide bir yük üzüm gönderek (küre başına) kızevini davet eder. Onlarda ya bir kaz veya culuk (hindi) veya bir yan (koyunun yarısı) et gönderirler ve akşamına gelin hariç olmak üzere samimi bir âile ile giderler, eğlenirler. Nişanlı kız oğlanevi tarafından herhangi bir davet olmadan onların akraba ve taallûkatına aid düğün, nişan, mevlûd gibi toplantılara götürülemez. Vaktaki oğlan anası (gelin kaldıracağım) derse annesile birlikte gidebilir. Habersiz olarak hamamda oğlan tarafına kıztaraftan nişanlı da dahil olduğu halde rast gelirlerse oğlan anası kız tarafında bulunan kimselerin hamam paralarını vermeğe, onları yıkatmağa ve gelinine kına getirtmeğe, zamanına göre yazsa pancarlı (ıspanaklı, kıymali, yağlı ekmek) kebap, kavun, karpuz, üzüm gibi yiyecekler ikramına mecbur addedilirler.

Nişan yapıldıktan sonra her hangi bir taraftan vaki olacak ayrılıkta kendilerine gönderilmiş ve verilmiş olan bilûmum mücevherat ve eşyalar aynen oğlanevine iade edilir. Bazı vakalarda gönderilen eşyaların geri verilmeyüp inkâr edildiği de görülmüştür.

Dul kadınları alan erkek ve dul erkeğe varan kız bekâr olursa yine aynı merasimle şerbet içilir.

İki dulun evlenmesine nişan yapılmaz.

Şerbetler yas ayı olan muharremde ve sefcr, aylarında içilmez. Bu aylarda içilen şerbetler uğurlu olmaz diye bilinmektedir.

S O N

Çorumlu Maniler

Eşref Ertekin

162

Bu gün ayın on beşi
Yandı ciğerim başı
Ne yarden haber geldi
Ne dindi gözüm yaşı

163

Bu gün hava pusarık [1]
Başında durmaz sarık
Yavrum bir şeftali ver
Belki yolda susarık [2]

164

Bu gün bana noluyor
Elimde gül soluyor
Dayanacak dert değil
Mevlâm sabır veriyor

165

Bu gün üç gündür yarim
Halım müşküldür yarim
Başımda beynim kaynar
Senin aşkındır yarim

166

Bu gün bayram günleri
Arşa çıkar ünleri
Ömürden mi sayarım
Yarsiz [3] geçen günleri

[1] Hava yüzünde pus olmak.
[2] Susamaktan sutarık demektir.
[3] Yar; Çorumda sevgili manasına.

167

Bu gün ayın on dördü
Kız saçını kim ördü
Ördü ise yar ördü
İsbat getir kim gördü

168

Bu gün ayın otuzu
Başındadır fitozu [4]
Dünyada yar sevmiyen
Ahrette yer topuzu

169

Bu dert beni ağlatır
Yarama duz bağlatır
Benden ayrı düşüşün
Ciğerimi dağlatır

170

Bu beni arif etti
İnletti zayıf etti
Bu dert böyle giderse
Başacak hayıf [5] etti

171

Bu dünya bir merdiven
İnem gidem derdinen [6]
Ne kötüye yoldaş ol
Ne konuş namerdinen [6]

[4] Fitoz; Bir nevi baş tuvaleti.
[5] Hayıf yazık etti demektir.
[6] Dert ile, namert ile demektir.

172

Bu gönümüz yareli
Yar elinden yareli
Gayri elden onulmaz
Olmayınca yar eli

173

Boyun uzun el yetmez
Sevdan serimden gitmez
Bu gözler seni gördü
Gayrisin kabul etmez

174

Bu dert beni alıyor
Can evim oyuluyor
Aşk bende keder bende
Yavrum sana noluyor

175

Bu dert beni meledir
Yarama duz [7] eletir
Dert bende keder bende
Seninki velveledir

176

Bu gamler dağı gamler
Öldürür sağı gamler [8]
Buna adam dayanmaz
Eridir dağı gamler

177

Bu keklik usta keklik
Kanadı deste keklik
Çıkmış kaya üstüne
Çağırır dosta keklik

178

Bunda meclis kuruldu
Elde bade duruldu
İç efendim badeni
Dutan barmak yoruldu

179

Bürüncek büründürür
Cımbışlı göründürür
Aşk âdemi öldürmez
Kır bayır süründürür

180

Bir sen söyle bir de ben
Şeker ezdim dilde ben
Senden evvel ölürsem
Nasıl yatam sinde ben

181

Bir taş attım dereye
Kız geldi pencereye
Kız Allahı seversen
Beni al içeriye

182

Bir su içtim harmandan [9]
Dolanda gel ormandan
Bu nasıl sevda imiş
Beni kesti dermandan

183

Bir taş attım denize
Dalgası vurdu yüze
Selâm söylen Tiflise
Kızını versin bize

[7] Tuz.
[8] Sağı yani diri olanı öldürür.
[9] Bildiğimiz buğday, arpa [illegible] harman yeri.

184

Bir su içtim destiden
Ale gözü mesteden
Mısıra sultan olsun
Seni bana dost eden

185

Bir topum var sırmalı
Atup yare vurmalı
Bir ikranın üstüne
Ölenecek durmalı

186

Bir taş attım divara
Gelin indi pınara
Kömür gözün sevdiğim
Hanı bana cığara

187

Bir dalda iki ceviz
Aramız derya deniz
Yari gördüğüm yerde
Ne bed [10] kalır ne beniz

188

Birinden
Geçti gönüm birinden
Avcular ceran için [11]
Daim çıkmaz bir inden
Cihandan ahım aldım
Alamadım birinden

189

Bir kuş geldi sarinden [12]
Selâm geldi yarimden
Kanadın yere vurdu
Benim ahizarimden

190

Bir dalda iki kiraz
Biri al biri biyaz
İlâhi kadir mevlâm
Güzeli güzele yaz

191

Bir dalda beş on elma
Birin al birin alma
İlâhi kadir mevlam
Canım al eşim alma

192

Baba ben dervişmiyim
Abalar geymişmiyim
Yarim bırakmış gitmiş
Ben burda kalmışmıyım

193

Başında poşusuna
Otursam karşısına
Adam âşıkını olur
Kapı bir komşusuna

194

Başında peştembalı [13]
Severim kıştan beri
Sevgi nisbete düştü
Ayrılamam şimden geri

[10] Çehre rengi.
[11] Ceylan, Ceyran, geyik nevinden çok koşan bir hayvan.
[12] Çorumun şimalinde, kızılırmak civarında bir köy adı.
[13] Peştamal, Zota,

195

Yayılan
Zülfmüdür telmidir
Ak gerdana yayılan
Çıkma yarim kapuya
Ya kurd kapar ya yılan

196

Balıkta pul kalmadı
Denizde kum kalmadı
Gel sarılalım yatalım
Şamdanda mum kalmadı

197

Bacalar tütmez oldu
Bülbüller ötmez oldu
Ezel kendi gelen yar
Ahıma yetmez oldu

198

Başı peçeli yarim
Yol ver geçeyim yarim
Memeler filcan olmuş
Doldur içeyim yarim

199

Başına al bağlama
Benim için ağlama
Ellere gönül verip
Beni dilden eğleme

200

Baş aşağı giden yar
Yüzün eğri neden yar
Ezel böyle değildin
Seni bir öğreden var

201

Başında yeşil cenber [14]
Kokusu miski amber
Benim muradımı ver
Yâ hazreti peygamber

202

Baca baca gezerim
Ben yarimi sezerim
Girince yar koynuma
Uçkurunu çezerim

203

Başı alemli bülbül
Kaşı kalemli bülbül
Sen orada figan et
Yürek veremli bülbül

204

Bağa vardım budanmış
Bülbül güle dadanmış
Yari benim zan ettim
Yare iller dadanmış

205

Bağlarda lâle sarhuş
Elinde bade sarhoş
İçelim mest olalım
Gidelim yare sarhoş

206

Bağa vardım üzüme
Çıbık değdi gözüme
Maşalļah yazdırayım
Kaşın ile gözüne

[14] Çorumda hususi iplik veya ipek ten yapılıp başa örtülen bir nevi yemeni gibi örtü.

207

Bağa vardım yaprağa
Dünya haram hep bana
Nazlı yar gelmeyince
Koyman beni toprağa

208

Bahçalarda gülüm var
Boyun boyuma uyar
Geçme bizim kapıdan
İl ariftir tez duyar

209

Bahçalarda bal kabak
Açılır tabak tabak
Beni beğenmiyordun
Sevdiğin cudama bak

210

Bahçalarda mum direk
Suyu nerden indirek
Bir münasip adam yok
Yare selâm göndirek

211

Bahçada barsız [15] adam
Hayvada narsız adam
Kalaysız kaba benzer
Dünyada yarsız adam

212

Bahçalarda filbari [16]
Söyle hey ilin yari
Sen bana yar olmazsın
Yüzüme gülme bari

213

Bahçalarda filbari
Rüyada gördüm yari
Uyandımki düş imiş
Ağladım zari zari

[15] Yemişsiz
[16] Nilofer gibi bir nevi çiçek.

214

Bahçada barın [17] aldım
Hayvada narın aldım
Yüzüne güle güle
Elinden yarin aldım

215

Bahçalarda tek lâle
Meylim düştü pek yare
Boğazım bağlı zencir
Elim erse tek yare

216

Bahça barın sevdiğim
Hayva narın sevdiğim
Bir gülünün ucundan
Cümle yarin sevdiğim

217

Bahçanızda gül varmı
Gül dibinde yol varmı
Bu gece size varsam
Döşeğinde yer varmı

218

Bahçamızda gülde var
Gül dibinde yolda var
Hoş geldin safa geldin
Can evimde yerde var

219

Bahçalarda baldıran
Gül benzimi solduran
Benim gibi varmola
Yarin elden aldıran

220

Bahçada kuzu gördüm
Tüyün kırmızı gördüm
Şeftali pınarında
Sevdiğim kızı gördüm

[17] Yemiş manasındadır.

221

Bahçaya kuzu girdi
Araya muzu girdi
Anasını ararken
Elime kızı girdi

222

Bahçalarda enginar
Enginarın dengi var
Ben yarimi bilirim
Sol yüzünde beni var

223

Bahçalarda ıtırşah
Boyu uzun kendi şah
İki gönül bir olsa
Ayıramaz padişah

224

Bahça bar [18] için ağlar
Hayva nar için ağlar
Dün anadan doğanlar
Bu gün yar için ağlar

225

Bahçalarda tecir [19] var
Yüreğimde acır var
Sabret yüreğim sabret
Sabırda çok ecir var

226

Bahçalarda geylânı
Getür haldan bileni
Munafıklar oturur
Fülân sevmiş fülâni

[18] Yemiş.
[19] Tacirin hafifi;

227

Bahça pezik [20] değilmi
Ciğer ezik değilmi
Yarimi iller almış
Bana yazık değilmi

228

Bahçalarda ısırgan
Kâvurmusun müslüman
Eğil bir yol öpeyim
Vallah billâh ısırmam

229

Bahçalarda al boya
Sevmedim doya doya
Her sabah karşıma çık
Bakayım doya doya

230

Bahçalarda tetiri
Hiçmi sayman hatırı
Dostumla duşman oldum
Yarim senden ötürü

231

Bahçalarda bal erik
Bal dudaktan emerik
Biz o cinsten değiliz
Ölenedek severik

232

Bahçalardan geçiyor
Bir kuş olmuş uçuyor
Beni kendine yaktı
Şimdi benden kaçıyor

[20] Çorumda pancara pezi derler.

233

Bahçalarda madenüz
Döşelidir odamız
Gelirse güzel gelsin
Çirkin almaz mademiz

234

Bahçalarda gezemem
Dividim yok yazamam
Billâhi yeminliyim
Yeminimi bozamam

235

Bahçalarda pezolur
Gül açılır yaz olur
Ben yare gülüm demem
Gülün ömrü az olur

236

Bahçalarda tomatis
Andan olur salâta
Eğer kızın vermezse
Turşu vursun kelâta

237

Bahçalarda yüzerlik
Başında biyaz terlik
Ne böyle sevda gördüm
Ne böyle intizarlık

238

Bülbülün melediği
Ah edüp inlediği
Yine aklıma düştü
Gönümün dilediği

239

Bülbüller düğün eder
Bilmem hangi gün eder
Yar yare kavuşunca
Düğünü o gün eder

240

Bülbül cüce çıkarır
Bilmem nice çıkarır
Şu benim ahüzarım
Seni uca [21] çıkarır

241

Bülbül bir küçük kuştur
Ötüşü gayet hoştur
Kınamayın bülbülü
Âşıklık müşkül iştir

[21] Burada uç [illegible]

Ziraat Bakımdan Çorum :

İklim Hususiyetleri

Halid Kocak

— Geçen sayıdan devam —

YAĞIŞ

İklim faktörlerinin ikincisi yağış bakımından Çorumun nasibi azdır. Bu yönden Çoruma doğrudan doğruya kuru iklim adı verilebilir.

Çoruma düşen yıllık yağış hakkında bir fikir edinebilmek için dokuz yıllık yağış mikdarları aşağıya konmuştur.

Yıllar	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935
Düşen yağış	305	377	373	400	400	311	334	362	381

Bu vaziyete göre dokuz yıllık ortalama alınırsa yıllık yağış mikdarının (360,33 M. M.) olduğu görülür.

Yağışın ekim mevsimlerinde azlığı ve çokluğunda bilhassa Çorum tarla ziraatında büyük tesirleri vardır. Sonbahar yağışlarının azlığı ekimin azlığı, ilkbahar ekiminin (hava müsaid giderse) çokluğunu, ekim sahasının genişlik veya darlığını doğurur. İlkbahar yağışının azlık veya çokluğunda bilhassa tarla ve bahçe ziraatlarının istihsali üzerinde tesirleri pek fazladır.

Çorumun tarla ziraati yağışın mevsimine göre azlık veya çokluğu ile değişir. Bunun içindir ki yılın muhtelif aylarında düşen yağışın büyük bir kıymeti vardır. Aşağıya konan yedi yıllık ortalamalar bu husus hakkında bir fikir verebilmektedir.

Yedi yıllık ortalama

(M. M.)	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Yekûn
	18	39	36	44	57	54	11	6	18	14	29	52	378

Yağış vaziyetini daha iyi olarak mevsimlerdeki düşen mikdar anlatacağından bu yedi yıl ortalamalarının mevsımlere göre birleşmiş mikdarlar aşağıya konmuştur :

Kış	İlkbahar	Yaz	Sonbahar	Yıllık ortalama
109	137	71	61	378

Bu rakamların verdiği sonuca göre Çorumda en yağışlı mevsim ilkbahardır.

Bilhassa çiftçiler arasında Nisan ayı içinde (kırk ikindi) yağmurları denilen ve ekseriya kırk gün düşen yağmurların ilkbaharın en yağışlı günlerini teşkil eder. Bu yağmurlar cennbu garbi istikametinden gelirler. Çiftçiler bu yağmur bulutlarına (koparan) adını vermektedirler. Nisan yağışsız gittiği takdirde çiftçiler (Mayis gibi denizimiz var) diye bu aydaki bol yağışa işaret ederler.

Çorumda yağışın ilkbahar aylarında da kararsızlığını çiftçinin şu sözleri çok açık anlatmaktadır :

"Marta sıçan sığmese, Nisanda yağsa dinmese, Mayista kâh yağsa kâh yağmasa, ekeneğim saz, kuzularım yoz olur..

Diyen çiftçinin yağmurun istediği şekilde düşmesinden doğacak iyilik ümitleri hakikaten buradaki tarla ziraatının mühim bir derdini teşkil eder.

İlkbahar ve kısmende Hazirandaki yağıştan sonra birden bire kurak aylar başlar ve Birinci teşrin sonlarına kadar devameder.

Çoruma düşen yağışın çokluğunu yağmur teşkil eder. Ekseriya sağanak halinde düşen bu yağmurlar bazı yıllar fayda yerine zararı da mucip olur. Bilhassa Mayiş içinde düşen fazla yağmurlar hububatta yatma hadisesini ve kıracık hastalığını doğurur. Sellerin en çok tahribatı bu aylarda görülür.

Kar

Kar bazı kısimlere pek az düşer. Bilhassa Osmancık ve Kızılırmak kıyılarında yağar yağmaz hemen erir. Dağlık bölgelerde 3 — 5 ay karla örtülü bir vaziyette kalır.

Don

Karın az düşmesi bir çok yıllar toprağın bütün kış donmuş bir halde kalmasını mucip olur. Böyle kar yağmayan yıllarda Çorumun tarla ziraatına don yaralar açar. Bilhassa kışlık hububatın ilkbaharda yeniden ekilmesini mecbur kılacak derecelerde tahribatı görülür.

Donlar Birinci teşrinde başlayarak Nisana kadar devam eder. Bu aylar içinde donlu günler ekseriyeti teşkil eder. Muhtelif yılların donlu günleri aşağıya konmuştur.

Yıllar	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Yekûn
1933	28	15	22	16	—	—	—	—	—	3	4	19	107
1934	28	26	11	1	—	—	—	—	—	—	6	16	88
1935	31	19	—	2	3	—	—	—	—	—	10	10	75

Dolu

Ekseriya Mayıs ve Haziranda düşer. Fındık cesametinde olanları pek çoktur. Dolunun bağlara, meyvelere, ekeneğe zararları çok görülmektedir.

Yıldırım

Mayıs ve Haziranda görülmüştür.

Rüzgârlar

Çorumun bulunduğu mevki burada her nevi hava cereyanlarının tesirile her yönden rüzgârlara maruz kalmasını doğurmakta isede en çok eseni yaz günleri şimali şarki, kışında cenup rüzgârlarıdır.

Anadolunun kuruluşu itibarile Sibirya ve Balkanlarda teşekkül eden en yüksek tazyik merkezinden İskenderun ve Basra körfezlerindeki en az tazyik merkezlerine doğru akın eden hava cereyanı Anadolunun yüksek dağ yamaçlarına çarparak parçalanmakta ve bunun mühim bir kısmı da orta anadoluya sarmakta olduğu görülür. Parçalanan bu hava cereyanının mühim bir kısminin Çorum daimi bir uğrak yeridir. Yaz günleri öğleden sonra başlayan bu rüzgâr ortalığa bir serinlik vermekle beraber gündüz ve gece suhunetleri üzerinde de müessir olmaktadır.

Kışın bu rüzgârlar cenup istikametinde ve oldukça kuru ve şiddetli eserler.

Umumiyetle Çorumda şimali şarki ve cenup rüzgârları hâkimdir.

Buraya kadar yapılan incelemelerden bir sonuç elde etmek istenirse Çorumun kurak bir iklim taşıdığı meydana çıkar. Çorumu temamile kuraklıktan kurtaran ilkbahar yağışıdır. Yazları kurak, kışları soğuk, ilkbaharı kısa, bazı yıllar sonbaharı uzun, ekseriyetle kısa olarak geçer. Kış ve yaz yılın en uzun mevsimleridir.

Çorumun bu iklim vaziyetini Osmancık, Mecidözü ve İskilip bir tutmamak lâzımdır. Çorum ilkbaharın soğuk günlerini soba başında geçirirken Osmancıkta Şubatta ilkbaharın lâtif ve tatlı günleri başlamıştır. Mecidözü Osmancığa nazaran 10 — 15 gün farkeder. İskilip biraz daha sonra ilkbahara kavuşur.

Çorumun Kızıl ve Yeşilırmak kıyıları da ayrı iklim tipleri taşır.

Çorumun teşekkülâtındaki tabii şartların değişikliği başka başka evsafı haiz iç iklimlerin husulünü mucip olmuştur. İhtiva ettiği sahanın dalgalı olmasının iklim üzerinde tesir yapmakta olduğu görülür ki Çorumu yetiştirdiği nebat çeşitlerine göre orta sıcak (mûtedil) sıcak ve orta soğuk olmak üzere üç kısma ayırmak kabildir.

Orta sıcak bölgeyi yaylalar teşkil eder. Bu kısma giren yerler 700 — 950 metre yüksekliktedir. En fazla sıcak Temmuz ortalarından Ağustos sonlarına kadar devam eder süreksizdir. En soğuk günler Kânunlarda görülür.

Sıcak bölge; Osmancık, Hamamözü ve Kızılırmak kıyılarile Yeşilırmak hizasının bir kısmini teşkil eder. Buralarda Mayıstan itibaren sıcaklar şiddetlenir ve sürekli olarak Eylül sonuna kadar devam eder. Kış pek soğuk yapmaz. Sıcaklık sıfırdan aşağı düşmez. Bu kısımlerde kar çok az düşer ve hemen erir. Bu mıntakaya dahil kısimlerin denizden yüksekliği 350 — 550 arasındadır.

Orta soğuk kısım; dağ bölgesidir. Bu nölgeye giren alanın denizden yüksekliği 959 — 1300 dür. Buralar diğer iki mıntakaya göre en soğuk yerlerdir.

Buralarda en hâkim mevsim kıştır. Kar ancak Nisanda kalkar. Orta sıcak yerlerin ekeneğile buranınki arasında bir ay olgunlaşma, erme farkı vardır.

Bu üç mıntakaya giren kısimler deniz seviyelerinden olan yükekliklerden de anlaşılacağı veçhile Çorumun toprak parçalarının kıvrılış şekillerini meydana koymaktadır.

İkinci ve üçüncü zaman hadisatının bir çok safhaları Çorumun kapladığı araziyi dalgalı bir hale getirmiş olduğundan toprak parçaları yaylalar, vadiler ve ovalar halinde teşekkül etmiştir. Çorumun iklim şartlarını değiştiren de bu vaziyettir. Deniz seviyesinden 300 — 1400 metre arasındaki muhtelif yüksekliklere çıkan bu toprak parçaları Çorum ziraatının yapıldığı yerlerdir.

Halk arasında yaylalara ova, vadilere boğaz denmektedir. Ovalar tarla, boğazlar bahça ziraatına ayrılmış gibidir.

Bundan dolayıdır ki bu ovaların umgmi evsaflarının bilinmesi Çorum tarla ziraatının ve iklim şartlarile toprak teşekkülâfının karekterlerini meydana koyması itibarile lüzumludur.

Taybı kırı ovası :

Çorum merkezine 50 — 60, İskilip ve Sungurluya 30 kilometre uzaklıktadır. 12 x 12 144 kilometre murabbaaı genişliğindedir. Denizden yüksekliği 550 — 560 metredir. Sungurlunun tuğlu, Sağpazar, Çayan köyleri arazisini teşkil eder.

Toprağı boz renkte, kumlu killidir. Orta derecede işlenebilir. Derindir. Çorumdaki diğer yaylaların en verimlisidir. Buğday verimi bire 18 — 20 olmakla ünlünür.

İrmak ovası :

Çorum merkezine 40 kilometredir. Kızılırmağın garp ve şarkına, Çorumun garbine düşer. 30 x 20 600 kilometre murabbaı yeri kaplar. Denizden yüksekliği 500 — 550 metredir.

Saray ovası :

İskilip arazisi içindedir. 70 kilometre murabbaı genişliktedir. Toprağin ekseri kısmı Kızılırmağın teressübatından ıtari geldiğinden bazı kısimleri boz, bir çok yerleri sarıya çalar renktedir. Killi kumlu, kumlu killi ve derindir. Bazı kısimleri tuzludur. Tuzlalar bu ovada kurulmuştur. Bu ovalarda pamuk yetiştirilmektedir.

Dedesli ovası :

İskilibin dere köy, eski ören, iğdeli, tombuşoğlu, çiftliği ve civarı arazisini teşkil eder. 25 x 10 250 K. M. M.2 yer kaplar. Kızılırmağın şark ve garbinde bulunmaktadır. Gittikçe Kızılırmaktan şarkı cenubiye doğru uzaklaşır. Toprağı killi kumlu ve derincedir. Münbittir.

Kuyumcu ovası :

Hamamözü mıntakasından Kızılırmağa doğru uzar. 15 x 75 K. M. M. 2. sahayı kaplar. Toprağı killi kumludur.

Sonu var

Şerefeddin Mukbil Bey ve

Mescidi ile bir yazma kuranı

Neşet Köseoğlu

Osmancıkta bulunan Türk eserlerini tedkik ve tesbit edenlerin Şerefeddin Mukbilin yaptırdığı mescit kitabesile Osmancıkta Koyunbaba türbesine vakfettiği kuran üzerinde durmamaları mümkün değildir. Osmancık tarihinin bir parçasını aydınlatmak noktasından çok mühim olan bu vesikayı aynen aşağıya yazıyoruz :

Osmancıkta kendi adile anılan mahallede Mukbil bey camisi vardır. (855 H.) tarihinden beri bir çok tamirler ve tadillerden sonra şimdi harap bir haldedir. Bu günki durumu ile okula ve oradan da Çorum müzesine getirilen kitabesinden başka kıymeti haiz bir eseri kalmamıştır.

Üçüncü sayımızda resimler arasında görüleceği gibi yarım daire şeklinde bir mermer üzerinde iyi bir sülüs ile yazılmış olan kitabesi budur :

1 - قال النبي عليه السلام من بنا [illegible]

2 - بنا [illegible] لاخر

[illegible]

3 - [illegible]

[illegible] السلطان الاعظم السلطان محمد خلد الله ملكه

سنه خمس و خمسين و ثمانمائه

Bu üç satırlık yazının bulunduğu taşın eb'adı şudur :

Taşın uzunluğu :	0.86
Genişliği (yarım kutru)	0.58
Birinci satırın uzunluğu :	0.60
İkinci » »	0.74
Üçüncü » »	0.74

Satırların genişliği 0.15 santimdir.

Osmancık mahalleleri arasın- (Mukbil ağa) adlı bir mahalle vardır. Bu mescidde oradadır. Oturduğu yer ve yaptırdığı mescidin burada bulunması mahallenin bu adi almasına sebep olmuştur. Kitabedeki yazıya göre bu mescidin Fatih zamanında (855 H.) tarihinde Elhac Mukbil bin Abdullah tarafından yapıldığı anlaşılmıştır.

Bundan başka Osmancıkta Koyunbaba türbesinde bulunup Çorum kütüphanesine getirilen ve bu sayımızda bir sahifesinin fotografını gördüğünüz kuranın da (Mukbil bey tarafından vakfedildiği anlaşılmaktadır.

Bu güzel yazılı ve tezhibli olan kuranın (Gaybî bin Bayazıd) adında bir hattat tarafından (837 H.) tarihinde yazıldığı ve (Şerefüddevletü veddin Zeynülhac velharameyn Hacı Mukbil bin Abdullah) tarafından (871 H.) tarihinde vakfedildiği kuranın kabında yazılı bulunan vakfiyesinden anlaşılıyor, Bu yazıların başında da şu ibare vardır:

1 - صاحب هذا المصحف المباركة الشريفة الامير الكبير

2 - شرف الدولة والدين مقبل بن عبدالله

3 - غفر الله له و لجميع المسلمين اجمعين

Bunun altında da şu yazı vardır :

1 - وقع الفراغ من تحرير هذه الختم المباركة الميمونة غيبي بن بايزيد

2 - عفى الله عنهما فى التاريخ سنه سبع و ثلثين و ثمانمائه

(871 H.) tarihinde yazılmış ve vakfiye şeklinde olan bu vesika aşağıdadır. [1]

[1] Osmancıkta Koyunbaba türbesinde bulunan vesikalar ayrı bir tedkik halinde yine bu sütunlarda neşredilecektir.

وقف وحبس هذه الختمة الشريفة المباركة شرف الدولة والدين زين الحاج والحرمين حاجى مقبل بن عبدالله غفر الله ولجميع المسلمين والمسلمات لما تأمل و علم ان الدنيا قرار لادار قرار نعيمها ظل زائل و مقيمها ضيفه راحل ابتغاء لمرضاة الله العظيم وهرباً من عقابه الاليم و طلباً لثوابه الكريم يوم لاينفع مال ولا بنون الا من اتى الله بقلب سليم يقبل الله منه على من نظر و قراء فى مسجده و دعاله بالخير حتى يحصل له نعيم الجنات واصلاً فيها الى عالى الدرجات خالداً فيها مادامت السموات حائزاً للفوز والنجات آمناً من الجحيم والدركات يوم تجد كل نفس ماعملت من خير محضرا وقفاً صحيحاً شرعياً و حبساً صريحاً سمياً لايباع ولايوهب ولايرهن ولايوجر ولايورث ولايبدل فمن بدله بعد ماسمعه فانما اثمه على الذين يبدلونه ان الله سميع عليم وعليه لعنة الله والملائكة والناس اجمعين وذلك جرى وحرر فى تاريخ سنه احدى و سبعين و ثمانمائه

Bu vesikalarda adı geçen (Mukbil bey) kimdir, bu mevzu üzerinde yaptığımız araştırmaları aşağıda yazıyoruz :

1 — Ertena torunu Ali beyin hapisten çıkıp Sivas emiri Hacı İbrahimin kölesi olup Sivas emiri olan ve Ali bey tarafından yaptığı yemine rağmen (780 H.) den evvel

öldürülen bir Hacı Mukbil vardır. [2] Tarihleri bir birine uymadığı için Osmancıkta medresesi olan Mukbil beyin bu olmasına ihtimal verilemez.

2 — Şad geldi paşanın amcası (Turhal) beyi (Doğan şah) ın iki oğlu vardı. Biri (Şerefeddin Mukbil) diğeri de (Mübarek şah) idi.[3] Bunların (760 H.) tarihlerinde yaşça küçük oldukları anlaşılıyor. Bunun (871 H.) de yaşayan (Mukbil) olması ihtimali azdır.

3 — Nihayet Çelebi Mehmed zamanında (809 H.) tarihinde Sivas hâkimi Mezid beyin harekâtının tahkikına memur edilerek gizlice Sivasa giden ümeradan (Mukbil bey vardır. [4] Bundan daha evvel Çelebi Mehmed (807 H.) de kardeşi İsa Çelebi ile yaptığı muharebede muzaffer olunca Rumeli hükümdarı olan diğer kardeşi Süleyman asker toplıyarak Bursa üzerine yürüdüğü zaman harbetmeden geri çekilmesi reyinde bulunanlar arasında ümeradan Mukbil bey de vardı. [5]

Bu üç hadisede adı geçen Mukbeyllerin ayni zat olması ihtimali vardır. Fakat Osmancıkta eseri olan (Mukbil) beyin bunlardan hangisi olduğu tesbit edilememiştir. Mescide aid bir vakfiye de bulunamamıştır. Yalnız mahallinde şayanı dikkat bir rivayetten bahsedilmektedir. Bu da (Mukbil) in ayni zamanda (Kutlu bey) adı ile anıldığı ve kızı Cihan hatunu Koca Mehmed paşanın zevce edindiğidir. Eğer bu rivayeti kabul edersek hem tarihler tetabuk eder, hem de mezar taşını evvelce bulup ilk sayımızda (6) izaha çalıştığımız bazı noktalar da daha ziyade tenevvür etmiş olur.

Neşredilmiş veya edilmemiş eserlerde (Mukbil) beye aid notlar yukarıya çıkarılmıştır. Yeni malûmat elde edilinceye kadar bu mevzuu mübhemiyetini muhafaza edecektir.

[2] Bezmürezm — S. 124 - 134.
[3] Amasya tarihi C. 3. S. 62.
[4] » » » » » 192.

[5] Amasya C. 3. S. 181.
[6] Koca Mehmed paşa makalesine muracaat.

Yer Adları

Neşet Köseoğlu

— Geçen sayıdan artan —

A L A C A

146 — Acepşar (Kürkçü)
147 — Akpınar
148 — Akveran
149 — Altınta (Çöplüce)
150 — Arapseyf
151 — Balcıkhisar
152 — Balpınar
153 — Beşiktepe
154 — Bolatcık
155 — Bozdoğan (18)
156 — Büyük camili
157 — Büyük dona
158 — Büyük hırka
159 — Büyük keşlik
160 — Büyük söğüt özü
161 — Çal
162 — Çatak
163 — Çatalbaş
164 — Çelebibağı (Kötü köy)
165 — Çikhasan
166 — Çomar
167 — Çoprașık

[18] Anadolu Türk aşiretleri adındaki eserde malûmat vardır. (S. 26, 149, 208, 214.)

168 — Çöplü
169 — Dedepınar
170 — Değirmendere
171 — Değirmenönü (Çırçır)
172 — Dereyazıcı
173 — Dölderesi
174 — Eskiyapar
175 — Evci
176 — Fakılar
177 — Gazipaşa
178 — Gerdekkaya
179 — Gökveran
180 — Harhar
181 — Haydar
182 — Hışır
183 — İbrahim koyunlu
184 — İbrahimoğlan Alamaslı
185 — İmat
186 — İmat hüyüğü
187 — İsahacı
188 — İsmaillli
189 — Kalecikkaya
190 — Kalehisar
191 — Kalınkaya
192 — Kapaklı
193 — Karakaya

194 — Karamahmut
195 — Karatoltepe
196 — Karçın
197 — Karanıkara
198 — Karabüğet
199 — Killik
200 — Kıcık
201 — Kıcılı
202 — Kılavuz
203 — Kızılhamza
204 — Kızıllı
205 — Kızkaraca
206 — Kızılyar
207 — Koçhisar
208 — Kuyluş
209 — Koyunoğlu
210 — Kuyumcuveran
211 — Kuzkışla (Kabil)
212 — Küçükdoma
213 — Küçükhırka
214 — Küçükkeşlik
215 — Küçük söğütözü
216 — Küçükyenice
217 — Külâh
218 — Küre
219 — Mahmudiye
220 — Manişar
221 — Mazıbaşı
222 — Miyanesultan
223 — Narlı
224 — Örülükaya
225 — Perçem (Meydan)
226 — Sarıcı
227 — Sarı Süleyman
228 — Seyidnizam
229 — Sincan
230 — Soğucuk
231 — Sultanköy
232 — Tahiabat (Kırklar)
233 — Tutaş
234 — Tutluca
235 — Veled
236 — Yatankavak
237 — Yeniavunmuş
238 — Yeniköy (Yenice)

İ S K İ L İ P

239 — Ağcasu
240 — Ahlatcık (Göl)
241 — Avhatyakası
242 — Akdam (Karakeçi)
243 — Akkaya (Çatak)
244 — Akpınar (Onaçahmet)
245 — Almalı
246 — Asarcık (Kozveran)
247 — Asarçay
248 — Aşağı örenseki
249 — Aşağışeyhler (Kuzören)
250 — Başmakçı
251 — Beyoğlan
252 — Çatkara
253 — Çavuşoğlu (Soytarı)
254 — Çayköy
255 — Çepni (Sipahi)
256 — Çomu
257 — Çukur
258 — Dağkıyısı
259 — Derinöz
260 — Dorukseki

261 — Doğangir
262 — Eskiköy (Akkil)
263 — Eskiören (Dere köy) (Ferhalı)
264 — Evlik (Dereseki)
265 — Güneyalıç
266 — Hacıbayram
267 — Hacıbey
268 — Hacı Halil
269 — Halı (Alibeyli - Semüşler)
270 — Harun
271 — İbik
272 — İkikise (Yalın kise - Kelleli)
273 — İki pınar (Kargın)
274 — Kara ağaç
275 — Karaburun
276 — Karaçukur (Kenger-Ahlay)
277 — Karaveran
278 — Karmış
279 — Kavak (Kargın - Karagöz)
280 — Kaya ağzı
281 — Kayı
282 — Kertme (Babaoğlu)
283 — Kılıçdere (Kaynarca-Kılıçdere)
284 — Kızılcapelit
285 — Kurusaray
286 — Kuzköy
287 — Kuzluk (Kızılcabıyır)
288 — Koşçağız (Yalak)
289 — Musular (Konuşağıl)
290 — Örübağ
291 — Saraycık
292 — Sarıkavak (Kuzahlat)
293 — Seki (Soldere)
294 — Seyidçayı (Alıç)
295 — Soğucak
296 — Sorgun [19]
297 — Şaphana
298 — Şeyh (Karaşar)
299 — Şehirayuğı (Karlık)
300 — Şehirkuruçay
301 — Tepeköy (Yolaltı)
302 — Yalakçayı (Hasandeyin)
303 — Yanoğlan
304 — Yavukurtluözü
305 — Yaylacıkseki
306 — Yenice
307 — Yerli (Soğilân)
308 — Yukarı veranseki
309 — Alagöz
310 — Ağzıbüyük
211 — Ahacık
312 — Akseki
313 — Barak
314 — Bayanpınar
315 — Bayan
316 — Beyveran (Beydili)
317 — Çerkeş
318 — Danabaş

[19] (IIII) de Bozok sancağında bir kaza adı idi. (A. T. A. S. 121) aynı zamanda Türk aşiretlerinden birinin adıdır.

319 — Demirciler (Ayvaca)
320 — Derekutuğun
321 — Emirhalil
322 — Emirşah (Karakaya)
323 — Eski Alibey
324 — Evci (Müstecep)
325 — İleği (Horozoğlu)
326 — İshaklı
327 — Kalınpelit (Sülüklü)
328 — Karadibek
329 — Karaömer
330 — Köpüklü
331 — Kundazlu
332 — Kuşu (Şeyhler)
333 — Lapa
334 — Meva
335 — Ovacık
336 — Pancarlıklar (Aşağı - Yukarı)
337 — Reşadiye
338 — Saray
339 — Satıyüzü
340 — Sivas kuruçay
341 — Taytak (Karaceceli)
342 — Tepebayat
343 — Tepekutugun
344 — Toyhana
345 — Yatukeo
346 — Zeyveli (Kuruçay)
347 — Kızılveran
348 — Anbarcı (Yeniyapan)
349 — Belkavak (Boztepe)
350 — Cender (Torunlar)
351 — Eskiçeltek
352 — Kalenderoğlu
353 — Karahacı (asayiş - resuloğlu yenice)
354 — Karakısık
355 — Karavdar
356 — Kırköy
357 — Kızağlı
358 — Kızılkın (İğdeli)
359 — Mehmetali çiftliği
360 — Sağpazar
361 — Tutpınar (Köpeç)
362 — Üçdam
363 — Yarımca (Karakısık)

Mecidözü

364 — Ahmediye (kaymakçı)
365 — Akçakoyun
366 — Alancık
367 — Alveran
368 — Araphacı
369 — Avkat
370 — Ayvalı
371 — Badan
372 — Bayındır [20]
373 — Bebük
374 — Bekişler
375 — Babacık
376 — Boyacı
377 — Bünyani osman (Söğütönü - Yağma)
378 — Büyükdüvenci

[20] Bu da Oğuz beylerinden birinin adıdır. (1101) de Çiğdemli Türkmenlerine tabi idi. (A. T. A. S. 77, 84.)

379 — Celâli (Şeyholu
380 — Çağna
381 — Çayan
382 — Çayköy
383 — Çıkrık
384 — Çitli
385 — Dağsaray
386 — Değirmenderesi
387 — Devletoğlanı
388 — Doğla
389 — Elvançelebi
390 — Emirbağı
391 — Eskice
392 — Fakıahmed
393 — Farzand
394 — Figani
395 — Geykoca
396 — Gökçebel
397 — Güney
398 — Hıdırdede
399 — Hisarkavak
400 — Horku
401 — İbek
402 — Kalaycık
403 — Karacaveran
404 — Karacuma
405 — Karasar
406 — Kargı
407 — Kavaklıkışla
408 — Kayı
409 — Kertin (Kertme)
410 — Kışlacık
411 — Kışladeresi
412 — Kızılca
413 — Konaç
414 — Koyunağılı (Koyunoğlu)
415 — Kozveran
416 — Körücek muhaciri
417 — Köseeyyup
418 — Kutlak
419 — Kuşsaray
420 — Kuyulukışla
421 — Küçük düvenci
422 — Mecidiye (Kuyucak)
423 — Mullacop
424 — Virancık (Örencik)
425 — Palabıyık
426 — Pınarbaşı
427 — Sarıhasan
428 — Sırçalı
429 — Sorkoğlanı
430 — Sülüklü
431 — Şemi
432 — Tanrıvermiş
433 — Terken
434 — Üçköy
435 — Vakıflar
436 — Yedigöz
437 — Zennun
438 — Körücekyevli
439 — Cemilbey (Çorak)
440 — Ahmedoğlanı
441 — Akpınar
442 — Balıyakupağa
443 — Bekiroğlu
444 — Çobandivanı

Sonu var

Çorum havadisleri :

Çorum Halkevinin

Bir aylık çalışması

Halkevimiz bu ay içerisinde hakikaten ferahlık verici çalışmalarda bulunmuştur.

Programlı, metotlu bu çalışmaları aşağıya sıralıyoruz :

1 — Köy gezileri

Köycülük şûbesi içinde bulunduğumuz yılın ikinci altı aylık devresi için yaptığı program mucibince, Çorum kazası köylerini dört mıntakaya ayırarak bu mıntakarar dahilinde gezisine başlamış, hafta tatilinin birinde (Hamamözü) mıntakasına, diğerinde (Ovacık) mıntakasına olmak üzere iki gezide bulunmuştur.

Bu gezilerde, Şube komite üyeleri beraberlerine aldığı doktor ve baytar ile şimal hamamözü mıntakasında : Yukarı Karapınar, Orta Karapıner, Aşağı Karapınar, Çamlıca, Mescidli, Büyük Lâçin, Kırkdilim köylerini, cenup Ovacık mıntakasında; Alpağut, Divankebir, Ovacık, Çakır, Domu, Pamucak ve Babaoğul köyleri olmak üzere on üç köyü dolaşmış ve bu köylerde köylülerimizin sıhhî, ziraaî ve ictimaî durumları üzerinde incelemelerde bulunarak yüzlerce kadın, erkek ve çocuk hastalarını muayene ettirerek sıtmalılara kinin ve bol eczaları muhtevi olan ecza çantasından ilâçlar verdiği gibi tedavisi hasta hanede yapılmak iktiza edenleri Vilâyet Hastahanesine yatırılmalarına delâlette bulunmuş ve doktorun verdiği reçetelerin bedelini de evden vermek suretile köylü kardeşlerimizin sıhhî durumlarile olan candan alâkalarını göstermiştir.

Baytar tarafından da bütün köy hayvanatı üzerinde tedkikatta bulunulmuş ve rastlanan hastalıkların önlenmesi için gereken

tedbirlerin alınmasına tevessül olunmuştur.

Bu gezilerde, bütün köylülerimizle toplantılar yapılmış, Cümhuriyet hükûmetimizin köylülerimizin kalkınmasına verdiği büyük alâkanın şümul ve ehemmiyeti ve devlet bünyei içtimaiyesinde en büyük varlığın köylülerimiz olduğu ve Cümhuriyet idaresinin feyizli idaresi altında yürütülecek yollar ve ülkümüzün ana hatları kendilerine anlatılmıştır.

Bu arada köy çocuklarına levazımı dersiye dağıtılmış ve şehit ana ve babalarla da konuşmada bulunularak İstiklâl harbinde canlarını veren yavrularının kendi varlıklarını feda etmekle bu millete hakiki varlığı temin ettikleri ve kendi namlarının bu milletin kalbinde daima yaşayacağı söylenilerek hatırları hoş edilmiştir.

Hamamözü mıntakasına yapılan gezide, yol uğrağı olmak dolayısile Amasyanın Gümüşhacıköy kasabasına da uğranılmış ve orada yapılan iki saatlik bir dinlenmede komşu kazanın Parti ve Halkevi mensuplarile görüşmede bulunulmuş ve gezi heyetin beraberinde bulunan onüç kişilik Bando takımı belediye bahçesinde muhtelif parçalar çalarak halkın çok samimi bir hava içinde eğlenmeleri temin edilmiştir. Bütün köy gezilerinde bando takımı millî havalar çalarak köy delikanlılarına yaptırdığı millî oyunlarla gençlerimizin millî oyunlarımıza rağbet ve alâkalarının artmasına yol açılmıştır. Bütün gezilerde köylülerimizle olan candan kaynaşmayı tesbit eden fotograflar alınmıştır.[*]

Spor faaliyeti :

2 — Bu ay içerisinde futbol kulupleri arasında iki defa gösteri maçı yapılmıştır. Memleketin sporcu gençleri arasında her gün Halkevimizde yapılan neşeli toplantılar, Cümhuriyet alanındaki eğzersizler, gençlikten beklediğimiz programlı şuurlu hamlelerin canlı misallerini müşahede ile bizleri sevindirmiştir.

Diğer taraftan, spor bölge başkanlığının ; büyük ilgi ve yüksek düşünce ile tarihî Türk kuvvet ve gücünün asrın icablarına göre tekâmülü için vilâyet dahilinde merkeze davet ettiği yedi pehlivana her akşam ev salonunda merkezin gönderdiği antrenör bay Kemal Türel tarafından güreş ve spor talimleri yaptırılmaktadır.

[*] İşbu fotograflardan bir kısmı gelecek sayımızda neşredilecektir.

Bölgenin güreş talimi için yaptırdığı fennî güreş minderi ve pehlivanlar için celp ettirdiği modern mayolar halkımızın nazarını büyüklerimizin spora verdiği büyük alâka ve maddî fedakârlıklar üzerine çekmiştir.

3 — Gösterit şubeşi :

Bu şubemiz, programlı çalışmalar ile çok iyi hazırladığı Tırtıllar piyesini Halkevi sinemasında bedava olarak halka göstermiş, bütün sinemayı dolduran bine yakın halk tabakasının takdirini kazanmıştır. Umumî arzu üzerine bu piyes bir hafta sonra tekrarlanmıştır.

Gösteriler arasında ar şubesinin hazırladığı ve kendi yetiştirdiği talebelerile yaptığı müzik çok beğenilmiştir. Program :

1 — Erginlik marşı, 2 — Trომeri, 3 — Serenat 4 — İtiraz, 5 — Barkarol, 6 — Sontaloçya, 7 — Gece, 8 — Çoban. (Sololar)

1 — Rigoletto, 2 — Ungaris, 3 — Şehnaz lenga, 4 — Arzı 5 — Uşaklı kız (korolar) gibi ağır parçaları muhtevi olmasına rağmen gençlerimiz vazifelerinde iyi başarılar göstermişlerdir. Bundan dan başka halk terbiyesi üzerinde büyük tesirleri olan sinema işi de bu ay içerisinde yolunda gitmiş, ve bu ay içinde (Bir doktorun vasiyetnamesi), (Allahın Bahçeleri), (Atlantik), (Monto Kristo) adlı filimler gösterilmiştir.

4 — Umumi ve hususi toplanlar :

Bu ay Halkevimiz salonu hemen her gün denilebilecek umumi toplantılara sahne olmuştur. Hususî idare tarafından bütün köy kâtipleri merkeze davet edilerek iki gün toplantı yapılmış ve bu toplantıda Cümhuriyet hükûmetinin köy kalkınması yönünden aldığı idarî tedbirlerin tatbik yolları üzerinde ve vazifeleri hakkında kendilerine talimat verilmiştir.

5 — 8/7/936 tarihinde Çocuk esirgeme kurumu Çorum şubesi kongre halinde fahrî Başkanı vali ve Cümhûriyet Halk Partisi Başkanı Bay Süreyya Yurdakulun reisliği altında bir toplantı yapmış ve bu toplantı esnasında kurumun idarî ve hesap işlerini teftiş için gelen bay Neşet Bora tarafından Çocuk esirgeme kurumunun yüksek vazifesi ve medeni milletlerde çocuk terbiye ve korunmasına verilen büyük ehemmiyet hakkında ilmî bir

konferans verilmiş ve işbu toplantı esnasında şube heyeti merkeziyesi ile idare heyeti seçimi yapılmıştır.

6 — Her sene mutat askeri maneralara iştirâk etmek üzere bir müddeti muvakkate için Çorumdan ayrılmış olan garnizonda bulunan kıtaatı askeriyeye parlak bir teşyi merasimi hazırlanmış ve bunun için yapılan program mucibince kasabanın bütün halkı kasabanın kenarındaki Belediye parkına toplanmış ve önde Halkevi bandosu olduğu halde gelen kahreman kıtaatımız zabitan ve efradının toplantı yerine gelişi halkın büyük orduya olan çok candan sevgi ve güveninin izharına delâlet eden büyük gösterilere vesile olmuştur. Belediye meclisinin en yaşlı üyesinden Sabit Bekay tarafından Türk ordusunun kudret ve cihanşümul yüksek meziyetleri hakkında bir söylevde bulunulmuş ve halkımızın orduya karşı olan minnet ve şükranı arzedilmiştir.

Kıt'a kumandanına Halkevliler ve halk tarafından büketler takdim edilmiş ve büyük neşe ve sevgi içinde askerlerimiz uğurlanmıştır.

7 — Gösterid ve Ar şubemizin elemanlarının hemen her gün gece ve gündüz sıkı bir çalışma ile hazırladıkları piyesi ve müzik konserini temsil etmek üzere elli kişilik bir heyet halinde İskilibe gidilmiştir.

Başta vali ve Halkevi Başkanı olduğu halde giden evlileri İskilipliler kasaba haricinde müsafirlerini heyecanla karşılamışlar ve akşam üzeri 80 kişilik bir ziyafet vermişlerdir.

İskilip Halkevi salonunda kadınlı erkekli bin kişilik bir kalabalık huzurunda temsil yapılmış ve konser gibi oldukça ağır parçaları havi program büyük bir başarı ile yapılmış ve gençlerimiz çok heyecanlı gösterilerle alkışlanmışlardır.

Geceyi İskilipte geçiren gençlerimiz ertesi günü kasaba dahilinde bir gezinti yapmışlar, akşama yakın Çoruma avdet etmişlerdir.

MESUL MÜDÜR : *Eczacı Bedri Bilginer.*

Çorumun Tarihi Belgelerinden :

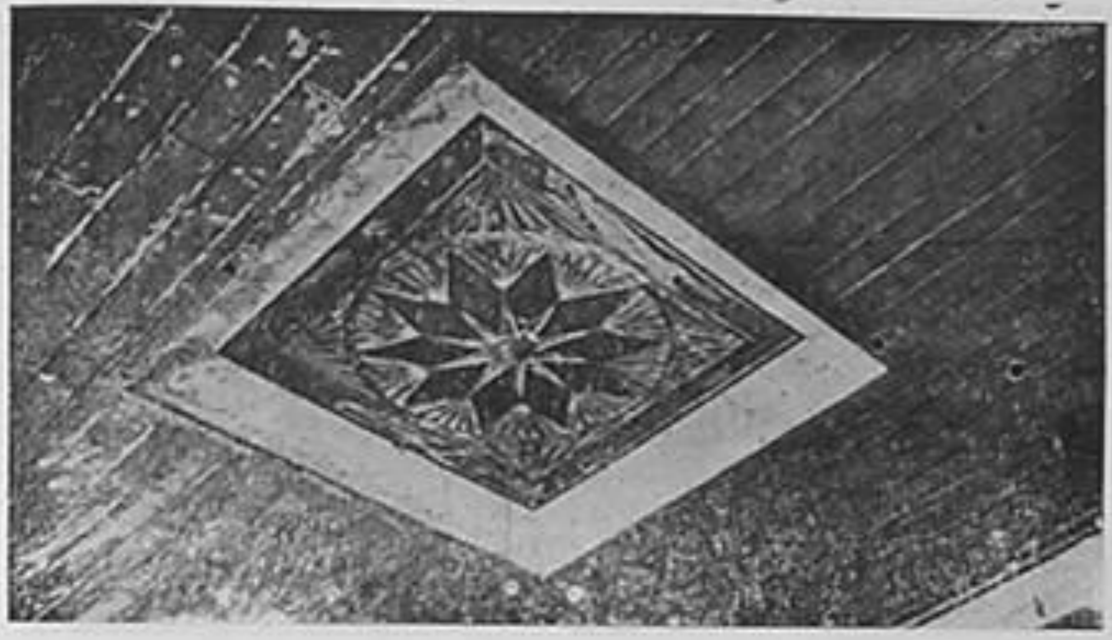

Çorum'da Muzaffer paşa camii tavanı nakışı

Üçüncü sayıda Tarihî belgeler kısmında kendisinden bahsedilen Çorumda Yenihamam diye anılan Ali paşa hamamının

Çorumun Tarihî Belgelerinden :

Çorumun camii kebirinde bulunan ve Bay Hamit Zübeyr kuşey işaretile Evkaf Umum Müdürlüğüne kaldırılan yazma bir kur'anın orta sahifesinden bir parça

Aynı kitabın nihayet sahifesi (tefsirler acemcedir)

Çorumun ilk hastahanesi

— Bu gün Albayrak okuludur —

Sıhhat işyarları okulu

Memleket Hastahanesinden bir kısım

Doğum ve Çocuk Bakımevi

Çorum Memleket Hastahanesi grup halinde

Çorum Memleket Hastahanesi cerrahi pavyonu

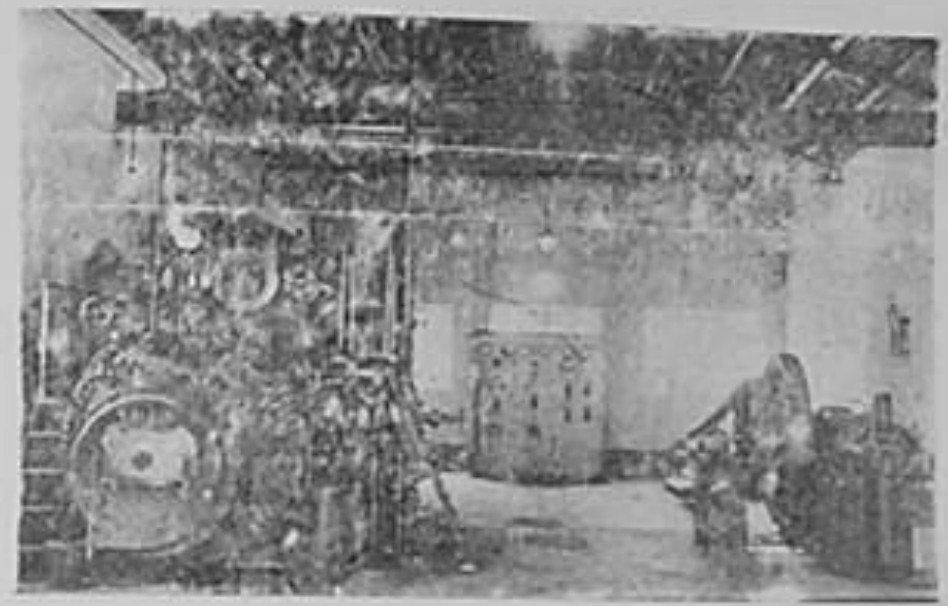

Çorum Belediye elektrik santralı

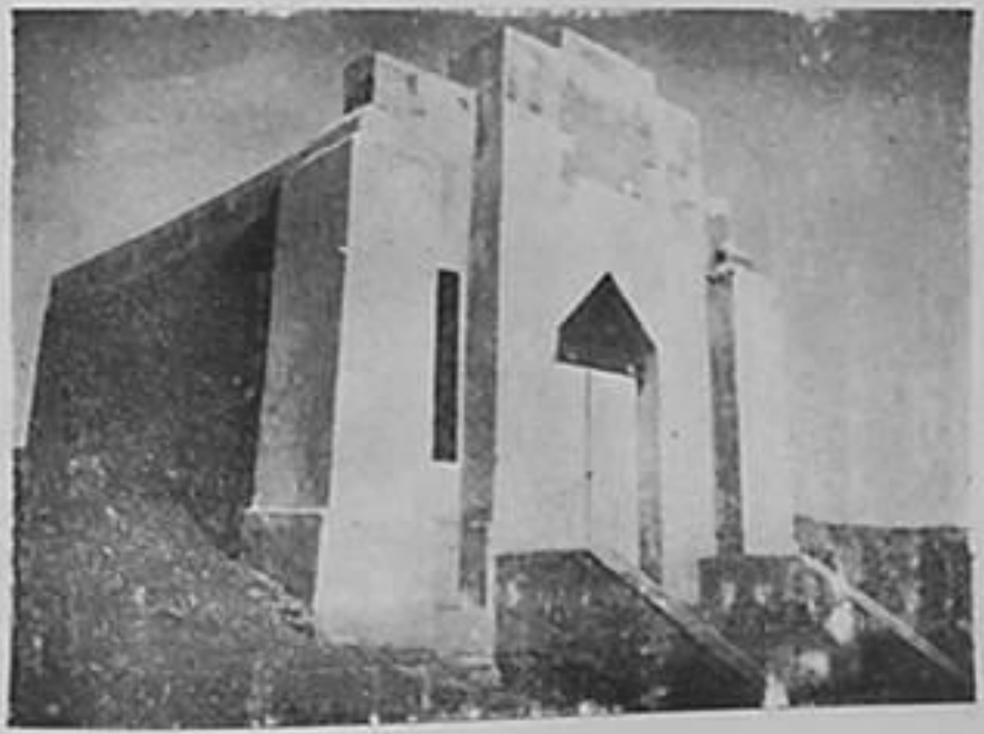

Çorum şehir su tesisatı deposu

ben anı ister idim elime girmedi ol dahi Sorgunda benim esbabım ve ipeğim alıp evim bastı idi ol ecilden ettim ve mezburun kurt ve Mustafa ve Hasan ve pirli benim kadimden hizmetimdedir eğer Sorgunda ve eğer bunda benim ile bile idiler dedikte mezburun dahi filhakika bile idik deyi tayian ikrar ettiklerinde mahûvel-vaki bittalep ketbolundu.

ŞÜHUDÜLHAL

Fahrül kuzat Hayrünnas ef. — *Mevlâna Ahmed efendi elkadi* — *Mevlâna Mahmud efendi elkadi*

Mevlâna elhac Mehmed efendi elkadi — *Şeyh Alaullah efendi*

Nur Ali bin Ömer — *Cömert bin Ali* — *Hüsam halife elhatip*

Mulla maden bin Mehmed — *Mulla Ömer bin Mustafa elhatip*

Elhac Mahmud bin Safer Bali — *Elhac Yusuf bin Elhac Musa*

Elhac Seyid Ali bin elhac Hüseyin — *Habip halife bin Iysel imam*

Mehmed halife bin Musa — *Mustafa bin Seyid Ahmed*

Hikmet ağa bin Recep — *Mulla Ömer bin elhac Nurullah*

Hace Ahmed bin Nurullah — *ve gayrihüm*

Canfeda oğlu hakkında

No : 28

Oldurki bilfiil Sorgun kadısı olan mefharil kuzat velhükkâm mevlâna Veli damet fazaulûhu bu canibe gelip bundan akdem şirvan kulu nam ile meşhur olup Sarı bayrak ile mahkememi basıp cemi mal ve rızkımı yağma ve karet edip ve abdi memlukimi gasbeden kör Mehmed ele getirilip eşrefül kuzat velhükkâm Sivas ve Zile kadıları dame fazlıhûma huzurlarında şeri ile görülmesi için derseadette varid olan emri şerifi lâzımül inkıyad mucibince görülmesine ragıp olmağın tahrir olunup fahrül emasili velakran Mustafa bey zide kadrihû irsal olundu. İndel vûsul gerektir ki ber mucibi fermanı âli mezkûr kör Mehmedi ve mahkemeyi bile varıp basanları yatak ve duraklarından ve firar ederlerken şerile buldurması lâzım olanları buldurdup ele getirip hak ve adil üzre mumaileyhima Sivas ve Zile kadıları huzurlarında göresiz filvaki mezkûr kör Mehmed bazı kimesnelerle müşarünileyh Veli efendinin mahkemesini basıp malını rızkını yağma ve karet edip bir kulunu gasbettiği şühudül udul şehadetlerile sabit ve zahir olduktan sonra mezbur kör Mehmedin ve yanında olan eşkıyanın ...larında tahrir olunan sicil ve hüccetleri ile mübaşiri mezbure koşup maan bu canibe irsal edesizki bermucibi fermani âli ahvalleri bertaraf olup hak müstehakına vasıl ola şöyle bilip mucibi mektup birle amel edesiz fi evaili şevval sene selâse ve elf. 1003

Bimedinei Sivasil mahruse

No : 9

Çorum sancağı beyi ve Çorum kadısı tevki refii humayun vasıl olucak malûm olaki sabıka Sorgun kadısı olan Mevlâna Veliyyüddin zide fazlıhu süddei seadetime gelip yeni ile tabi altın değin nam kariye raiyetlerinden İshak oğlu Taştemür nam kimesne sipahi oğlanı namına sarı ve kızıl bayraklar kaldırıp Mehmed namına gezip fesad ve şenaet üzre olup bunun evin ve mahkemesin basıp emval ve esbabın karet ve hasaret edip ve Hüsrev nam mutak kulun katleyleyip ve

Sorguna tabi Canfeda ve Mustafa ve Tayyip ve Mirza ve Bayram ve Hasan ve kara Nasuh ve pirli ve Mucuk nam şakileri yanına alıp fesad ve şenaet üzre oldukları mukaddema arzolundukta şeri ile teftiş olunup filvaki ehli fesad oldukları sabit olan mevaddın sureti sicillerile sabıka rum beylerbeyisi Husrev dame ikbalühu ile ve kelmefat kadıları arzeylediklerinde katlinefsetmiş ise salp ve siyaset olunmak için emri şerif verilmiş iken tarik ile firar edip hâlâ Çorum kazasında ele girip şakiyi mezburlar on iki nefer yoldaşlarile mahpus olduğun bildirip şer ile icrayı hak olunmak babında inayet rica etmeyin buyurdumki hükmü şerifimle ebnayı sipahiyandan fahrül kuzat emasil velakran Hasan ziyde kadruhu vardıkta şakiyi mezburu meclisi şera ihzar ve bununla mürafaa edip arzolunduğu üzre ehli fesad olup sahih katlinefsettiği bihasebişşeri sabit ve zahir olmak üzre hücceti şeriye verildiği vaki ise badessübut hükmü sabık mucibince şerile hakkından gelip ehli fesada asla ruhsat vermiyesiz emma bu behane ile kendi halinde olana hilâfı şeri şerif dahil ve müteaddide ve ahız ve celp sebebi ile ehli fesad himayet olunmaktan hazer edesiz şöyle bilesiz alâmeti şerife itimat kılasız tahriren fi availi şaban sene erbea ve elf.

Bimakamı kostantiniye

Canfeda oğlunun katli emridir

No : 30

Kutvetil kuzatı velhükkâm mevlâna Çorum kadısı zide fazluhu tevkii refii humayun vasıl olucak malûm olaki senki Çorum kadısısın süddei seadetime mektup ve sureti siciller gönderip Sorgun kazasından Canfeda oğlu Mehmed namına bir şaki zuhur edip yanına aşkıyadan seksen ve doksan nefer atlı cem edip yadyağı gibi vilâyete müstevli olup yolda ve izde bulduğunu katil ve emvali erzakların karat eylediğinden gayri seyyidetil muhadderat ikliletil muhassanat tacil ulâ ve seadat baniyeti mebayinil müberrat sahibetil hayratı velhasenat elmahfufeti bisunufi avatıfı melikil mennan validem sultan damet ismete hanin ol canibe olan haslarından uğradıkları kariyeleri yakıp yıkıp malların yağma ve talan ve ahalisini perakesde ve perişan eyleyip sabıka Sorgun kadısı Veliyyiddinin dahi hapis ve teftişine giderim deyi uğradıkları kariyelere fena verip fukara şehirlere ve dağlara kaçıp vilâyete külli ihtilâl vermekle ol caniplerde olan kapu kullarına ağaları tarafından tayin olunan zabitlerile gönderip şaki mezburu şera davet ettiklerinde itaati şeri etmeyip bir siz var bir dahi şeriatinizmi vardır size şeriati öğreteyim deyu aleti harp ve kıtal ile cengi cidale mübaşeret edip dört nefer adem mecruh etttikten sonra biinayetillâhi taalâ on iki nefer ademlerile şaki mezbur ele getirilip mezburun ve şeriki Faikın otuzdan mütecaviz sadır olan fesad ve şenaatleri husemâ muvacehelerinde kimi şühudüludul şehadetleri ve kimi kendi itirafları ile üzerlerine sabit ve zahir olup üzerine yetmiş bin akça hukuku nas zahir olup ehli fesaddan ele girenrenleri hapis ve arzeyliyesiz deyu varid olan fermanı âli mucibince şaki mezbur on nefer ademleri ile Çorum kalesinde mahpus olduğunu ilân eyledikten maada Sivas kadısı mevlâna Hayrünnas zide fazluhu dahi sureti sicil gönderip mezbur Mehmedin yeni il kazasından altuntaş nam kariyede İshak nam kimsenin oğlu olup kendi ismi asıl Timortaş iken namını

Mehmede tebdil edip bölük halkı namına fesad ve şenaat etmekle rum beyler beyisi huzurunda kendiye sual olundukta Cafer paşa rüusile bölüğe geçtim sağ alufecilerdenim on üçüncü bölükte on iki akça alufem vardır deyu cevap verdiğin sicil eylediğinden gayri mezbur bölük halkından olmayıp on yıldan mütecavizdirki sipahi namına gezip bir sefere varmayıp vilâyetten fesad üzre olduğuna kapu kullarından cemi gafir şehadet edip bir veçhile hakkından gelinmesi lâzım olduğun bildirmişisiz imdi süddei seadetimde olan mukabele defterlerine muracaat olundukta mezbur şaki bölük halkından olmadığı mukayyed bulunmağın buyurdum ki dergâhi muallâm çavuşlarından Ahmed çavuş zide kadrûhu vusul buldukta mezbur çavuşun mübaşeretile mezburu ve sair huzuru lâzım olanları meclisi şer'a ihzar ve hasımları ile mürafaa edip veçhi maruf üzere fesad ve şenaatleri üzerierine sabit olduktan sonra ashabı hukuka badessübut hakların bikusur alıverip dahi mezbur şakinin ve sair muhtacı arzolmayıp fesad ve şenaati sabit olan şeriklerinin badessübut şer ile gereği gibi haklarından gelip emrin yerine vardığın yazıp arzeyliyesiz. Şöyle bilesiz alâmeti şerife itimad kılasız. Tahriren fievaili şaban sene 1004.

Bimakamı kostantiniyetil mahrusa

No : 31

Oldurki kazayı Çorum tabiinden karyeyi Ömer bey ve Yadiğin ve Bayat ve Aliki halkı ve sahibüsseadeti velikbal seadetlü valide sultan damet ismetiha havasından kariyeyi Yoğunpelit ve Şekerbey ve Tezekçi ve Tercan halkı ve kasabayı Çorumdan Fazlullah ve kasabayı Osmancıktan Osman nam kimesneler bieçmaihim meclisi şera hazurun olup mezbur Canfeda oğlu ve şerikleri her birimizin kariyelerine konup evlerimizi basıp emval ve erzakımızdan akça ve altundan ve esbabdan gasıp ve karet ettikleri hukukumuz mukabelesinde emri padişahı ile mübaşir olan Mehmed bey marifetile emanet vaz olunan merkum Canfeda oğlu esbabından bir mor yağmurluk üç bin akçaya ve bir cübbe altı yüz akçaya ve iki mor şalvar bin yüz elli akçaya ve iki çift çizme yüz altmış akçaya ve iki fincan kutusu ile altmış altı akçaya ve kise ile kahve yüz yetmiş akçaya ve

SAYFA BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINI!

bir köhne peştemal yirmi akçaya ve bir nühas meşrebe elli akçaya ve bir yular yirmi akçaya ve iki karar kırk akçaya ve bir köhne sepet kırk akçaya ve bir sade raht yüz akçaya ve bir küçük kaftan yüz seksen akçaya ve iki re's at ve iki sishane dört bin akçaya bu cümle suku sultanide bey'i menyezid olundukta on bir bin üç yüz seksen akça edip bittemam velkemal ahzü kabz edinki mabeynimizde her birimizin olan hakkımıza göre taksimi kurama etmek üzre hususu mezbure müteallik hakkımızdan mesfur Mehmed bey zimmetinde bir habbemiz baki kalmayıp kat'ı alâka ettik dediklerinde mukırruni mezburunu veçhi meşruh üzre olan ikrarların mukırri lehûl merkum Mehmed bey veçhen kabul ve şifahen tasdik ettikte mahüvelvaki bittalep ketip ve imlâ olunup vakti hacette ihticac oluna tahriren fievasıtı şehri ramazan sene erbaa ve elf 1004.

ŞÜHUDÜLHAL

Şeyh Ataullah efendi — *Süleyman çelebi bin Atâullah* — *Elhac Yusuf bin Elhac Musa*

Elhac Saadettin bin Elhac Hüseyin — *Yusuf kethuda bin Maksud* — *Hace Husam Ettacir*

Elhac pirli bin Mehmed — *Elhac Ali bin Yusuf* — *Elhac Abdullah Eddebbağ* — *ve gayrihim*

No : 32

Mezburun şakilerden siyaset olunan bunlardır :

Biyedi Mehmed bey elvekil Ankibeli Ahmed çavuş bi dergâhı Âli

Ferhad bin Ali, Kurd bin Yakup, Mustafa bin Bâli ve Hasan bin Mehmed ve pirli bin Habip.

Mezbur Ferhadın kazayı Çorumda sabıka su başı oldukta niçe cürmü sabit olup badehu ebnayı sipahiyane serdâr olan Hasan bey Canfeda oğlunu şer'a davet ettikte ok ile urup mecruh edip itaati şeri etmeyüp şaki ve hırsız idiği mukarrerdir. Ve Kurt ve Mustafa ve Hasan ve pirli kadimden Canfeda oğlunun şeriki olup niçe defa Veli efendinin evin ve mahkemesin maan bastıkları ecilden mezburunun katillerine Veli efendi vekili Osman yedinde Hayrünnas efendi hazretleri Sivas kadısı iken hükmettikleri hüccet ve sureti emir olup badehu Çorumda olan ve Osmancıkta olan şenaat ve hasaretleri Çorumda ahzolunduklarında şer'i ile sabit ve hüccet olmağın ve katillerine emri şerif varid olmağın katillerine hükmolunmuştur.

Siyasetleri tehir olunan bunlardır ki zikrolunur.

Zileden Osman bin elhac Sinan, Kazovadan çay köyde Hüseyin bin Abdullah, Hasan bin Abdullah, Cafi bin İzzeddin, Yusuf bin Nebi (Ferhadın hizmetkârıdır.), İmanı kulu bin Seydi Halil (Çeştecidir diyi azat olmuştur.), Halil bin Mehmed (Hisarda kendi eceli tabiisi ile ölmüştür.)

Mezburunun dahi cürüm ve fesad ve şenaatlerinin her biri şeri ile sübut bulduğu ecilde katillerine hükmolunmuştur.

Osmanlı padişahlarından Sultan Mehmed Salisin asakir ile Çorum tarafına geldiği işidilmekle ol zamanda Canfeda oğlu denmekle maruf aşkıyanın idam edildiği bir vakte tesadüf etmekle Padişahın Çorum tarafına gelmesini anınla alâkalı zan ederek Çorum ve köylerinin korkuları üzerine gelen emirdir.

No : 33

Hazreti mevlânai şeriatmaap.

Çorum kadısı zide fazluhu badesselâm inha olunan budur ki haliya seferi humayunuma azimet olunmuştur. Bu canipte istima olunduki Canfeda oğlu demekle maruf Mehmed nam kimsenin şerile hakkından gelmişiz nedir? Sahibi saadet gelir bizi rencide eder deyu bazı kimseler firar etmek üzre imiş imdi bir ehli fesadın şerile hakkından gelindikten sonra artık hakkında cevap olunmaz imdi ehli şehre muhkem tenbih ve te'kid edesizki yerli yerinde oturup çarşı ve pazar kemakân açılıp asker vardıkta akker vardıkta akçaları ile vafir ve müstâfa zahire buluna ve asker dahi muhkem tenbih olunmuşturki bir ferdin akçasız nesnesin almayalar eğer alırlar ise muhkem siyaset olunurlar ve siz dahi firar edip ve yahut çarşı ve pazarı açmıyasız külli hakaret olunmaları mukarrerdir. Ana göre intibah üzre olup bir dürlü dahi olmıya. Şöyle bilip mucibi maktup ile amel edesiz tahriren fievaili şevvali mükerrem.

Buyrultu bayındır

Şu ferman da Canfeda oğlunun hapisten kaçırıldığı anlaşıldığından yazılmıştır

No : 34

Çorum sancağı beyi Mehmed dame izzihu südde i saadetime mektup gönderip Çorum kalesi mustahfızları müşarünileyhe varıp livayı mezburda Camancık nahiyesinde göğercinlik nam kariyede işbu üç bin beş yüz akça timar ile bifiil Çorum kalesi dizdarı (kız Yusuf) aşkıyadan olup hakkında defeatla emirler vardır. Ve Canfeda nam şakinin hevasına tabi olup kalede mahpus iken çıkarıp ve kale barudundan on kise barut zayi edip fesad ve şenaatinin nihayeti yoktur. Zikrolunan dizdarlık dizdarı sabık olan rafii tevki hakani (Çimşide) mukarrer olmak rica ettiklerin arzedip ve mezbur dahi südde i saadetime gelip zikrolunan dizdarlık on yıla dek

Sonu Var

ÇORUMLU 1938--1939

KAYNAK ESERLER DİZİNİ:20

ÇORUMLU

1838-1939

SAYI: 5

Mahmut Selim GÜRSEL

İNKILAP VAZİFELERİ
HİCRİ ONUNCU ASINDA
ÇORUM
ÇOCUK OYUNLARI TOP
OSMANCIK'TA ÜÇ KİTABE
DELİ BORAN
İKLİM HUSUSİYETLERİ
HÜRÜNE SÖZ VE NOTASI
HAYDİ COMBAM SÖZ NOTASI
ÇORUM MANİLERİ
ÇORUM HALKEVİNİN BİR
AYLIK ÇALIŞMASI
ÇÖPLÜBEY SÜLALESİ
HAKKINDA VESİKALAR

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl : 1 — 15 Ağustos 938 — Sayı : 5

İnkılâp Vazifeleri

Abidin Varan

Bir milletin istiklâlinin anlaşılabilmesi veya herhangi bir millete müstekildir denilebilmesi için o milletin kendine ait bir hassı ve bu hassı konuşabilmek için birde dili olması icap eder biz Türkler Ata Türk devrinden evvel bir harfe bile malik değildik kendimize mahsus harfleri elde ettikten sonra dilimizinde tasfiyesi ve öz Türk dilinin meydana çıkarılarak tamimi en büyük bir vazife olduğunu bir an hatırdan çıkarmayanlar bu fikrin tatbikindede hiç gecikmemişlerdir. Türk harflerinin kabulünden sonraki geçen zamanların seri telakkilerine bakmadan evvel bu harflerin kabulü zemanlarında tesadüf edilen ve iktiham olunan müşkilleri söylemek de bir vazifedir. En akıllı geçinenlerimiz bütün bir irfan hayatı vah oluyor şimdiye kadar bütün kitablarımız arab harflerile yazılmıştır. Bütün Alimlerimiz, Doktorlarımız, Hakimlerimiz, muharrirlerimiz, en büyük Ediblerimiz bu harfleri kullanmak suretile not ederler ve artık Türkçe demiyelim Osmanlıca yazılan kitablar bu harflerle yazılmışken bun-

—145—

ları bir hamlede yıkmak irfan hayatını felce uğratmak demektir dediler ve eskiyi kaybetmek endişesile hiç olmasa bu tatbikatı geciktirmek için türlü çarelere baş vurdular fakat bunların hiç birisi bir taide temin etmedi. Çünki medeniyetin dev adımlarla ilerlediği bu asırda en kötü iş eskiye sarılıp kalmak yeniliğe muhalefettir. Arap harfleri zamanında Türk milletinin kaçda kaçının okur yazar olduğunu ben söylemeyeceğim. Fakat zan ederimki bunu bilmeyende yoktur. Fakat yeni harflerin kabul ve tatbikinden sonra arada geçen şu sekiz senelik az bir zamandaki okur yazarlar adedinin muntazaman artması gözle görülür kadar bariz hakikatlerdendir. Bu münasebetle istitraden bir vak'a hatırlatıyorum. bir gün bir şöförün elinde bir kör oğlu gaztesi gördüm. Anadolunun iç taraflarında ve doğduğundan beri okuyup yazma öğrenmeyerek ancak ameli şekilde makinesini kullanmasını öğrenen bu genç, gazeteyi dikkatle okurken nazarı dikkatimi celbetti. Kendisinden okuyup yazmayı ne zeman öğrendiğini sordum. Gazetedeki resimler hoşuna gittiğini ve bu sebeple gazeteyi okuyarak hiç olmazsa resimlerin altındaki büyük yazıların ne olduğunu anlamayı merak etmiş, müşterilerinden bir muallim bir kâğıt üzerine Türk harflerini yazarak vermiş, o da bunlara baka baka ve resimlerle mukayese ederek ve beceremediğini de muallime sorarak az müddetle okumayı öğrenmiş ve bu da kendisinde (bu tabir onundur.) Fena bir tesir bırakmış. Çünki; evvelce okuyup yazma bilmediği için her hangi bir hadisede adam dövmekten ve atılganlıktan çekinmeyormuş, fakat böyle cüretkâr olanların her zeman belâya çarpıldıklarını okuya okuya kendisindede başkasının şerefine riayet etmesi için bir arzu hasıl olmuştur ki o bunu korkak oldum diye tavsif ediyor.

Şu fıkrada anlatılır ki; okumanın fazlalaşması halkı suç işlemekten sakınmasını mucip olan en belli sebeplerdendir. Eski devirde altı, yedi senede güç öğrenilen okuyup yazmayı bu gün en kolay ve en serî bir şekilde biz Türklere öğreten Büyük Muallimimize harf inkilâbının bu yıl dönümü münasebetile bütün minnet ve şükranlarımızı sunmak bizim için en mukaddes bir borçtur.

Hicrî Onuncu Asırda Çorum

H. T. Dağlıoğlu

Mecmuamızın bu sayısında Çarum'a ait beş hükum neşrediyoruz. Bu hükümler Mühimme defterleriaden alınmıştır. Bunların her biri birer tarihî veya içtimaî hakikatı aydınlatması bakımından önemlidir. Bu vesikaların her biri üzerinde ayrı ayrı mütalaamızı arzeneceğiz:

Birinci Vesika :

Mecidözü kadısına 981 H. tarihinde gönderilen bir hükümdür. Mecidözünün o zamanlar Amasya sencağına bağlı olduğunu mühimme defterlerinden anlıyoruz. Bu vesika nihayet bir zabıta vak'asını anlatan bir hüküm olmakla beraber o zemanın harp gemileri olan kadırgalara kürekçi bulmak için bu gibi bazı katil, hırsız ve memlekette âsâyiş ve içtimaî düzeni bozan adamlardan istifade edildiğini anlamaktayız. Onuncu asırda yer yer yirmi, otuz hatta daha fazla grupların şekavet ve soygunculuk için bu suretle birleştiklerini diğer vesikalarda da göreceğiz Hükümde adı geçen (آوردى) köyünün bu gün ne halde olduğunu tetkik etmek faydalı olur.

İkinci Vesika :

Çorum sancağı beyi İlyas beye 968 H. tarihinde gönderilen bir hükümdür. Bu Çorumun malî ve ayni zemanda iktisadî durumunu aydınlatan bir vesikadır. Devletin bu devirde başlıca iki türlü varidatından başka şer'î tekâlif ile örfî tekâlifinden maada bir de böyle mukataa tarikile elde ettiği varidat vardı. (1) Çorumda bu devirde hem meyhane, hem bozahane vardı. Kanunî Sultan Süleyman devrine ait tapu ve deftori hakanî kayitlerine

(1) Mukataa : Aşarı mirî tarafından birine tahsis olunub başkasına satılması caiz olmıyan arazi ve senelik muayyen bir bedel mukabilinde birisine verilen hizmet.

göre - sonra bu defteri neşredeceğiz - Nefsi Çorumda ancak 14 hane Ermeni bulunuyordu. Fakat rakı ve şaraba nazaran daha az keyf veren bozanın satılması ve içilmesi serbest bırakılmıştı. Buna mukabil bozadan her sene muayyen bir bedel alıyordu. İşte boza mukataasını üzerine olanlardan ister Hiristiyan, ister Müslüman olsun bazı zorbaların istifadeye kalkışmak istediklerini bu vesika ile anlamaktayız. Halbuki devlet otoritesine ve varidafına halel getirecek bu hareketin devamını ise hoş görmezdi. Hükmün altındaki kayde nazaran du kâğıdın bizzat Çorum beyi İlyas beyin adamı Behramla gönderildiği anlaşılıyor. Şu halde bu halin vukuunu şikâyet eden bizzat İlyas beydir.

Üçüncü Vesika :

Çorum beyi ilyas beye gönderilen 19 - Zilkade - 966 H. tarihli bir vesikadır. Bu vesikada yine devletin varidatına ait vesikadır. Vesikanın içinde geçen (Âmil) tabiri o devirde maliye tahsildarlarına ve ya alelıtlak para tahsil eden memurlara verilen bir isimdi. Çorum beyine Amasya kadısının (Mal nazırı) tayin edildiği ve aynı zamanda (Boylu) taifesinin sıkıştırılmakta olduğunu anlıyoruz.

Dördüncü Vesika :

Osmancık, Merzifon, Lâdik, Gümüş (Gümüşhacıköy) kasabasiyle etrafında bazı medrese kaçakları levendlerin (2) zekât ve sadaka namı altında Lâdik taraflarında halktan para toplamak istediklerini gösterir bir vesikadır. Onuncu hicret asrında Anadoluda yer yer bu gibi softa hareketlerina rastlanır. Hatta Çorumda softaların bir aralık kızılbaşlarla birlikte hareket ettikleri de görülmüştür. Medresede yeyüp içen tenbellik eden bu adamlar sıkı karşısında devlete karşı müsellehan isyan etmekten kaçınmamışlardır. Vesikada (el eri) tabiri geçmektedir. Osmanlı askerî teşkilâtında el eri jandarma vazifesini gören bir nevi askerdi. Vilâyet ve sancaklarda sipahilerden kale muhafızlarından mâda el askeri bulunurdu ki bunlar vilâyetin asayiş vaziyetini muhafaza ile mükelleflerdi. Burada eski türkçe tabirlerden (Yarağ) kelimesi geçmektedir ki manası silâh demektir. Ve ekseriya (Yat ve yarag) şeklinde kullanılır. Bu vesikalar bize birer tarihî vak'ayı hikâye ettikleri kadar o devrin resmî ifade tarzı hakkında da esaslı bir fikir verebilir. Meselâ bu vesikada (Derdest) kelimesi yerine (Ele getirmelû) tabiri kullanılmıştır. Bu vesika bize o tarihte Amasya beyinin Sinan bey isminde bir zatın oldnğunu göstermektedir.

(2) Levand : Aslı İtalyanca olan bir kelimedir. İtalyancası Levantino dur manası şarka mensup olan ve şark ahalisinden olan demektir. Bizde bu tâbir bir vakitler bahriyede bir sınıf asker için kullanılmıştı. Burada Levand kelimesi genç, çabuk hareket eden, iri yapılı, güzel manasına kullanılmıştır.

Beşinci vesika :

Çorumun şehir hayatı için son derece mühim bir vesikadır. 985 tarihli olan bu vesikadan Kanuni Sultan Süleyman'ın Çorum kalesinin içine kifayet miktarı su getirtmiş olduğunu anlıyoruz. İlkin çok iyi bir maksadla yapılan bu iş sonradan bozulmuş, suyu bazı eşhas kendi menfaatleri için kullanmaya başlamışlardır. Aynı zamanda Gülâbi isminde hayır sahibi bir adamın Çorumda bina eylediği Cami için vakfeylediği kervansarayı Sancak beyinin kendi sürülerini otlatmak için kullandıklarını öğreniyoruz.

Hüküm suyun tekrar ilk şekline sokulmasını emretmektedir. Belki du hali İstanbula kadar gelerek şikâyet eden (Eyne veya İne) hoca isminde birisidir. Çünki bu hüküm onun sunduğu bir arzuhal üzerine çıkarılmıştır.

Dikkat gözümüzü çekmesi gereken mühim bir nokta vardır. Bazı hükümlerin Sancak beylerine bazı hükümlerin de kadılara yazılmakta olduğu görülmektedir. O devirde kadılar beledî işlerin hakimi bulunuyorlardı. Binaenaleyh şehire müteallık her mesele kadılara böyle hükümler vasıtasile bildirilerek yaptırılardı. Sancak beyleri daha fazla şehir harici işleri ve bilhassa askerî hususları görmekle mükellefdiler. Şu halde bu vesikalarla bundan sonra neşredeceğimiz vesikaların bu esas dahilinde mütalea buyurulmasını rica ederiz.

TOP

Nazmi Tombuş

İlk bahar ve yaz mevsimlerinde ekseriya kırda ve geniş meydanlarda 6—7 yaş arasındaki çocuklardan 20 yaşındaki gençlere kadar her sınıf halk arasında oynanılırdı.

Kırk sene evvel Çorumda lâstik top yoktu. Toplar müsavi dılılı 8 parçadan mürekkep müselles şeklinde ve muhtelif renklerde kesilmiş meşin veya sahtiyan parçalarını yekdiğerine dikişle eklenerek birleştirilir ve bir el ile tutulabilecek büyüklükte dikiciler (1) tarafından yapılır. İçerisi ya küçük bez, çuha kırpıntılârile ve yahut hızar talaşile sıkıca doldurulurdu. Bezle dolmuş toplar daha elâstiki olduğundan diğerinden makbul ve muteber sayılır. Parlak sim ipeklerile dikilmiş kuş gözü berkidilmiş süslü cinsleri de bulunur fiyatları büyüklüklerine nevilerine göre altın para 5 ile 20 para arasında değişirdi. Bu toplar ile : 1 — çelmeli, 2 — elamsema, 3 — emenli, 4 — bineğim eşşek denilen dört türlü oyun oynanılırdı.

Çelmeli

Oyuna 6 dan 20 ye kadar oyuncu iştirak edebilir. Oyuncular evvelâ bir araya toplanırlar oyunun kaç sayı kazanıldığında biteceğini oyuncu adedini nazarı itibare alarak kararlaştırırlar sonra içlerinden yaşta büyük ve bilhassa oyunda mahareti olan iki kişi karşılaşırlar ve şu suretle konuşarak eşleşirler.

— Aldım yeri — aldım gövü — bana bir eş — al beğendiğini — mevcutlardan birinin ismini söyler.

Kendi gurubuna ayırır. İkinci söze başlıyan bu defa ilk sözü alır. Ayni muhavere tekerrür eder ve kendisine bir eş alır. Hülâsa bu şekilde oyuncular iki guruba taksim olurlar. Kalenin bulunacağı mevkie bir çizgi ile işaret edilir. Bu çizgi üzerine yarım metro murabbalık bir cephe teşkil edecek büyüklükte taş veya tahtadan bir hedef konulur. Guruplar arasındaki mesafe oyuncuların atış kabiliyetine göre değişir tarafeyn karşı karşıya mukabil vaziyet alırlar. Fakat kale tarafına geçecek gurup daha mümtaz bir mevkide bulunacağı için karşısına geçecek guruba 5 veya 10 sayı avans verir. Bu sureti halle tarafeynce muvafakat hasıl olmazsa kararlaşan avans miktarı yine baki olmak üzere kur'a usulüne müracaat edilir. Oyun başlar, kale tarafındaki oyunculardan birisi topu eline alır başı hizasını geçecek kadar bir elile yukarı atar inerken elinin hizasına geldiğinde o elin ayasile topu karşıya doğru ufki ve ekseriya kavis çizerek hafif şakuli bir şekilde kuvvetli bir çelme darbesile karşıya fırlatır. Esasen karşıdaki gurup topun gelebileceği mesafeyi taamin ederek muhtelif mevzularda beklerler topun kendi taraflarına çelindiği zaman tutmağa çalışırlar tutarlar ise topu çelen oyvncu ölür, yani oyun harici olur. Top tutulmadığı oyunculardan birisi kaledeki hedefi urmak için nişan alarak topu kaleye doğru atar. Veya yuvarlar kaledeki hedefe isabet ettirebilirse topu çelen yine ölür.

Top tutülamaz ise karşıya iade edilir iade esnasında topu yüksekten atmak tehlikelidir. Çünki bu top yere değmeksizin havada iken kaledeki oyuncular tarafından tutulacak olursa ölmüş olan bir oyuncu tekrar sağılır. Bu sebebten topu yuvarlıyarak iade etmek münasiptir. Çelinen top tutulmaz veya hedefe isabet ettirilemezse kale tarafındaki gurub bir sayı kazanır. Topu çelen ölünceye kadar çelmekte devam eder öldüğü takdirde topu diğr arkadaşı alır, ve çelmeye devam eder. Oyuncular temamen öldükleri takdirde yahut oyunun hitamı için evvelce kararlaşan sayı miktarı tamam olduğunda oyun hitam bulur. Sayının yarı olduğunda ölen oyuncuların tekrar sağılması yani oyuna iştirak hakkını ihraz etmeleri oyunun usulü iktizasındandır. Meyanede tekarrür eden sayı hitam bulduğunda üç defa daha top çelinir eğer bu üç toptan birisini karşı taraf tutar veya

(1) Haffaf

225 SAYFA BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINI! 226

hedefe isabet ettirirse yapılan sayıların tamamı üçer olur.

Kaledeki oyuncular yapılacak sayıyı ikmale muvaffak olmadan temam ölürlerse mukabil taraftaki gurup, sayıyı ve son üç hamleyi muvaffakiyetle ikmal ederlerse kaledeki gurup galip sayılır. Galipleri mağluplar kalelerinden sırtlarına bindirerek kendi kalelerine kadar taşımak cezasına uğrarlar birinci seansın bu suretle hitamında kalede ahzı mevki eden taraflar mukabil taraf tebdili mevki ederek ikinci bir seans daha yaparlar.

Elâmsama

Bu oyunda da çelmeli toptaki izahat dairesinde oyuncular iki guruba ayrılırlar ve karşı karşıya ahzu mevki ederler kezalik aralarındaki mesafe oyuncuların atış kabiliyetine göre değişir. Bu oyunda kalede hedef yoktur. Tarafeyn yekdiğerile iki elçi mübadele ederler. Gurubdan birisi kur'a ile ilk top atmak hakkını alır. Karşıya bir el ile havadan kavis çizmek suretile topu atar top elden çıkar çıkmaz topu atan kalenin elçisi kalesine doğru koşmağa başlar. Karşı oyunculardan topu kim tutarsa koşan bu oyuncuyu nişan alarak urmak için topu atar eğer koşan oyuncuya isabet ettirirse urulan ölür. Bu defa diğer taraf karşıya ayni suretle topu atar ve elçisi mukabil tarafdan koşmağa başlar elçi urulursa yine ölür. Tekrar elçiler mübadele edilerek oyuna bu suretle devam olunur hangi tarafın oyuncuları daha evvel ölür ise o taraf mağlup sayılıp oyunda hitam bulur.

Emenli Top

4 ilâ 10 oyuncu ile oynanabilir her oyuncu için bir emen yeni top girecek kadar küçük bir çukur kazılır oyuncu adedinden fazla bir emen daha açılirki buna cin emeni derler. Topu 4—5 metre mesafeden emenlere doğru yuvarlarlar top kimin emenine girerse o alta yatar topu yuvarlayan ve emene girdiren oyuncu üstüne biner ve altındaki oyuncu yine bu suretle topu emenlere doğru tekrar yuvarlar topu birisinin emenine girdirmeğe muvaffak oluncaya kadar altta kalır muvaffak olduğundan top giren emen sahibi alta yatar ve altiaki üstüne biner eğer top cin emenine girerse oyuncular kaçar ve

etrafa dağılır yatan oyuncu topu atarak oyunculardan hangi birisini tutabilirse urulan oyuncu alta yatar uran üste biner. Aksi taktirde eski vaziyetinde kalır oyun bu suretle devam eder. Oyunun bitmesi oyuncuların usanmasına bağlıdır.

Bindiğim eşşek

Evvelce tarif edilen şekilde oyuncular iki guruba ayrılır kura atarlar, tarafeynden birisi elleri dizlere dayalı vaziyette eğilir. diğer gurub üzerlerine binerler bu suretle bir daire teşkil olunur. Süvarilerin arası ikişer üçer adımdır. Elde bulunan bir topu üsttekiler en yakınındaki arkadaşına o da diğerine atmak suretile yere düşürmeksizin devrettirirler. Üç düvir bu suretle tamam yapılırsa alttaki oyuncular süvarilerini taşımak suretile yürürler ve yerlerini tebdil ederler tekrar top dolaşmağa başlar eğer tutulamazda yere düşerse altta yatanlar kendi süvarilerinin üzerlerine binerek tebdili vaziyet ederler ve oyun bu suretle usanıncaya kadar devam eder.

Osmancıkta Üç Kitabe

Neşet Köseoğlu

Osmancık Danişmendilerin tahminen fethi tarihi olan (463 H.) den evvel ve sonra Bağdat caddesi üzerinde bulunmasından ötürü çok mühim tarihi hadiselere sahne olduğu gibi isimleri tarihe geçen bir çok adamlar da yetiştirmiştir. Bunlardan bir çoğu memleketlerinin imârı için cami, medrese, imaret, kervansaray çeşme gibi eserler vücuda getirmişlerdir. Maalesef bunlardan bu gün elimizde bulunanlar birer harabe halindedir. İçlerinde kitabesi tahripten kurtulmuş olanlar da vardır. Bunlardan bir kaçını aşağıya yazıyoruz.

1 - Koca Mehmed paşa veya imâret camisi kitabesi:

Caminin ve kitabenin fotoğrafı (Çorumlu) nun birinci sayısında çıkmıştır. Yazı iki parçadan ibaret renkli mermer üzerindedir, kabartmadır.

Taşın uzunluğu : 1,80
» genişliği : 0,38
Satır genişliği : 0,13

İki satır olarak yazılan yazı şudur.

1 - امر بعمارة هذا العمارة في ايام دولة السلطان الاعظم سلطان مراد بن محمد خان خلد ملكه

2 - محمد پاشا بن خضر تقبل الله خيراته في تاريخ اربع و ثلاثين و ثمانمائه

İmâret mescidinin (Koca Mehmed paşa) adı ile anılan (Mehmed paşa bini Hızır) tarafından hayrat olarak (834 H.) de yapıldığı anlaşılıyor. Koca Mehmed paşa ve sülalesi hakkında (Çorumlu) nun birinci sayısında kâfi derecede izahat vardır. Mehmed paşa veziri azamlığa kadar yükselmiş, Osmanlı devletine ve hususiyle Osmancığa büyük hizmetleri dokunmuş bir zattır. Yaptırdığı bu caminin kapısı da pek kıymetlidir. Cevizden yapılmış, tezyinatı oymadır. Üzerine gayet güzel bir sülüs ile yazılmış hadiselerde vardır. (Çorumlu) nun birinci sayısındaki fotoğrafında bu incelikleri eyice tefrik etmek mümkündü. Mehmed paşanın Osmancıkta bir imareti de vardır. Dergimizin vesika kısmında neşrettiğimiz vakfiyelerine göre (100) kadar cami ve imaret hademesinin idaresine kâfi gelecek kadar vakıf verildikten sonra imarete Osmancığın umumî nüfusuna kifayet edecek kadar azık ve verebilecek arazi vakfetmiştir. İmaretin mutbağı 1255 tarihine kadar işlemiştir. Bu tarihe kadar yılda üç ay yalnız çorba ve hergün ekmek verilmiş mutbak ve kazan bakımsızlık yüzünden harap olduğundan sonraları yalnız Ramazanda muhtacine ekmek verilmeğe başlanmış (1283 H.) tarihinden sonra bu da kaldırılmıştır. Paşanın bunlardan başka Osmancıkta bir hamamı ile bir kervansarayı vardır. Fakat bunların kitabeleri bulunamamıştır. Hamam üç halvetli ve tek kubbelidir.

Mehmed paşanın oturduğu ev Mukbil mahallesinde imarete yakın ve halen Tekeli oğlu adı ile anılan evdir.

2 — Koyun babanın türbe kitabesi:

تاريخ صاحب الصدور والفة — سلطان قيون بابا — يقول الذليل العليل الاثم

بتوفيق مولاه بن سليم — فتاريخ هذا العمل الدائم — (على كل شيء قدير حليم)

[illegible] — ٢٥ — على كل شيء قدير حليم — محرم — [illegible]

قبة تمت مبانيها — صورة ضمت معانيها — مثلها الباقي لن يصنع

ماراى الناس نحو ثانيها — صار تاريخ هذا البقعه — (الله خلد سوم بانيها)

Bu kitabenin fotoğrafı (Çorumlu) nun üçüncü sayısındadır. Burada görüleceği veçhile yazı istif noktasından pek güzeldir. Bilhassa ortasındaki dairedeki yazılar eyi bir eserdir. Bu kitabeden koyunbabanın (25 Muharrem 873 H.) tarihinde öldüğü ve (874 H.) tarihinde de kubbenin yapıldığı anlaşılmaktadır. Ayni zamanda ([illegible]) mısrai vefatına ([illegible]) mısraı ise kubbenin yapıldığına tarihtir. Kitabenin taşı mermerdir.

Eni	0,68
Boyu	0,79
Satır genişliği	0,10
Orta dairenin kutru	0,30

Bu kitabe şimdi Halkevi müzesindedir. Şimdilik elimizde koyun babanın menakibinden başka bir şey yoktur. Koyunbabanın kim olduğu ve hayatı hakkında bir tetkik hazırlamaktayız. İleride bu sütunlarda neşredeceğiz.

3 - Baltacı Mehmed Paşanın çeşme kitabesi :

Bu kitabenin fotoğrafı dergimizin üçüncü sayısındadır. Kitabe mermerdir.

Boyu	0.92
Eni	0.73 santimetredir.

Üç sütundan ve her biri altı mısra, hepsi (18) mısradan ibarettir. (Dürri zade) tarafından yazıldığı kitabeden anlaşılmaktadır. (1147 H.) de Üsküdarda vefat eden (Dürri Mehmed efendi) olacaktır. Baltacı (1121 H.) de Haleb valiliğinde bulunduğu zaman orada kadı idi. Baltacının Erzurum veya Halebte vali bulunduğu zaman bu çeşmelerin yapıldığı anlaşılmaktadır. (1047 H.) tarihli Bayram paşa vakfiyesinde (Sarıalan) adındaki yerden Osmancık bağlarına getirilmiş olan suyu kasabaya getirerek (18) çeşmeye taksim ettirdiği ve (Telli İbrahim) adında birini nazır tayin ettiği yazılıdır. Sonra zamanla bakımsızlık yüzünden çeşmeler ve yollar harap olmuş Baltacı (Mehmed paşa) da ikinci defa olarak tamir ettirmiş ve dört çeşme yaptırmıştır. Bu su tesisatı da 100 sene yaşamıştır. Bu gün Osmancık içecek su noktasından büyük himmetlere muhtaç bir haldedir. Bu dört çeşmede ayni kitabe vardır. Bu kitabeyi aynen yazıyoruz :

Menbai aynl ata mayei ihsanü saha
Hazreti sadri kerem pişe Mehmed paşa
Eyleyüp mali firavan ile sarfı himmet
Şehri Osmancığı bu ab ile kıldı ihya
Kati muhtaç idiler suya bu şehrin halkı
Vakıa hayrı azım etti ol asaf hakka
Kızılırmak gibi içtikleri hunab idi hep
Bağrın ol teşnelerin yakmıştı killeti ab
Vüzeradan nice hayırehli murad etti veli
Birisi olmadı bu hayre muvaffak asla
Hamdülillah ki o düsturi salah endişe
Eyledi bu eseri paki müyesser mevlâ
Hele bir böyle sevab ettiki ta mahşeredek
Nuş edüp rahmet okurlar ona alâ edna
Çariyarın şerefi aşkınadır çeşmei çar
Çarı enharı cenan olana rurû ceza
Deli leb teşnelere Dürri dal tarih
Abi selsali sebil etti Mehmed Paşa (1)

1117

Baltacı Mehmed paşa hakkında tarihlerde geniş miktarda malûmat vardır. Burada tekrarı uygun görülmedi.

(1) Son mısra tarihtir.

Deli Boran

Ziya Gürel

Deli Boran veya Boran Baba, Çorumun Sarımbey köyündendir. Bu köy ve bulunduğu vadideki köyler kuyumcu aşiretindendir.

Deli Boranın 310 tarihlerine doğru göçtüğü anlaşılmaktadır üç peşli entari giyerek, kendisine takılan isme uygun olarak, serseriyan dolaşan Deli Boranın, birçok âşıkların yaptığı gibi Kerbelâya, hacca gittiği, ırakı, Suriyeyi dolaştığı söylenmektedir.

Köyde torunları varsa da, bunlar dedelerinin hayat ve eserlerinden bir şey bilmemektedirler. Cönklerde (mecmumalarda) eserlerine pek az rastladığımız Deli Boranın halk arasında iyi bir ünü vardır. Yamadili Sefil Ahmed bir deyişinde :

Muhammet Aliden alıp satıyor
Kuyumcuda Boranın malı güzeldir

demektir.

Sefil Ali (Sungurlunun yazır köyündendir) ve Sefil Ahmed ile çağdaş olan Deli Boranın, bunlarla birlikte, Sungurlulu olduğu bu civar halkınca ileri sürülen Ermeni " aşuğ „ Zeki (x) ile karşılaştığı söylenmektedir. Şu üç kıta karşılaşmada Deli Boran tarafından söylenenlerden bir parça imiş :

Püryan eylediler hakkım illere
Yene sen mi geldin gül yüzü benlim
Seni bekçi derler yüce bellere
Dem kadem getirdin hırkası şallım
Er olanlar menziline yetişir
Kan kanı görür de kaynar katışır
Seher vakti can bülbülün ötüşür
Sünbülü reyhanım yer konca güllüm
Deli Boran karşısındaki yavru baz
Bir tüyünü,n vasfın etsem yene az
Dilberlerin cümlesinden serifraz
Kesme selâmın ey şirin dillim

(x) Sungurluda mahkeme azalığında da bulunmuş olan Ermeni Zekinin basılmış şiir mecmuası vardır. Sungurluya gelen Çelebi Feyzullahtan himmet aldığı söylenmektedir.

Deli Boranın deyişlerindeu bir kaçı :

I

Alemi kudretten bir güzel sevdim
Marifet ehlolan hû dost yazıldı
Ademe şeriatim demedi mi hak
Feriştahlar secde kıldı düzüldü

Bir pula sat şu cihanı terkeyle
Çarhı döndür asiyabın arkeyle
Zamanenin hikmetini farkeyle
Kem kesret basıldı candan bezildi

Asılsız olanlar arını gözler
Kimi zarar kimi kârını gözler
Şaki cehennimin narını gözler
Refiklik şaşıldı yoldan azıldı

Gönül bir kaçları karada kaldı
Derdini verdin iş çarede kaldı
Güzel ikram izzet arada kaldı
Büyük küçük birbirinden yozuldu

Komşudan komşuya varılmaz oldu
Bozuldu şu alem düzelmez oldu
Evliyanın yolu sürülmez oldu
Rahi din üç yıllar giz oldu

Kâmil mürşit olan buyruktan başlar
Herhes kemalin işleğin işler
Neyleyim müdara erkânı taşlar
Mahkem değil kuşağımız çözüldü

Mizanı geçmeğe yükrük at gerek
Gerçek aşıklara çoş firkat gerek
Müşkil halletmeğe kâmil zat gerek
Tarikatın kapuları bozuldu

Boran der ahırı mehdi gelecek
Rakibi hep bölük bülük bölecek
Aynelyakin alâmetler olacak
Çok ikrarlı ikrarından üzüldü

II

Deşti Kerbelâdan ihsan olursa
Arayım derdimin çarelerini
Yene çevrildim sana yar deyu
Silmedin alnımın karelerini

Muhabbet deminde çağlar gezerim
Ben niçin güleyim ağlar gezerim
Derman deyu adil bekler gezerim
Halik deldi sinem arelerini

Gönül odur ilmihalin bilmektir
Asıl merdlik bu meydanda ölmektir
Gönül dergahından carı kalmaktır
Arifler farkeder buralarını

İçtik ama aşk dolusu az geldi
Dosttan bize şaka ile naz geldi
Kumaş diye beklediğim bez geldi
Hele bir farkeyle oralarını

Eski gam yükünü taylamak olmaz
Kılavuzsuz deryayı boylamak olmaz
Başına her geleni söylemek olmaz
Yene açtın sinem yarelerini

Gönül vaz mı gelir kaşı karadan
Tecellâmız nasip eyle yaradan
Sürünecek söyler rakip aradan
Bilmezler mi anda sıralarını

Bu aşkın elinden sinem ezgündür
Ceset candan can cesetten bezgündür
Deli Boran Haydar ile borgundur
Kim düşüp bulacak aralarını

İklim Hususiyetleri

Halid Koçak

— Geçen sayıdan devam —

Hamam özü ovası :

Çorumun şimaline düşer ve 30 kilometre uzunluğundadır. Denizden yüksekliği 450 - 500 metredir. 15 X 5 75 kilometre genişliğindedir. Toprağı derin kumludur.

Bu bölgede Kenevir ve pirinç ekilmekte iyi neticeler alınmaktadır.

Seydim Ovası :

Çorumun garbinde ve 15 kilometre uzağındadır. 50 K. M. M2. kadar genişliği vardır. Denizden 950 metre yüksektir. Bu ovanın toprağı killi, kireçli kumlu, ve umusludur. Arpa ekimi çok iyi sonuçlar vermektedir. Bire yirmi ortalama verimidir. Yalnız fazla arızalı ve dalgalıdır.

Bozbuğa ovası :

Çorumun cenubu garbisinde Bozbuğa, Yenice, Çay hatap, Sarim bey, Ahmed Şahna, Harzadın abdal ata, Büğdüz köyleri arazisını teşkil eder. Bu ova 10x7 70 K. M. M2. genişliğindedir. Denizden yüksekliği 850—880 metredir. Toprağı killi ve kumlu killidir. Çoruma uzaklığı 13 kilometredir.

Ova saray ovası :

Çorumun Ovasaray, Kayı, Bugabağı, Maza, Sarta, Üyük, Karapınar, Karaca köy arazisini teşkil eder. Genişliği 14x4 56 K. M. M2. dır. Denizden yüksekliği 700—800 metredir. Çorumun cenubunda 10 12 kilometre uzağındadır. Toprağı killi kumlu, kireçlidir.

Düğenci ovası :

Çorum merkezine 20 kilometre olup şarkı şimaliye düşer. Bu ovanın ehemmiyetli bir kısmı Amasya vilâyetinin Gümüşhacıköy kazası arazisine dahildir. Çoruma ait parçası 8X4 32 K. M. M2. dır. Denizden yüksekliği 900 metredir. Toprağı ağır killidir. Mer'a ve çayır yetiştirmeğe pek elverişlidir.

Çorum — Merzifon yolu bu ovayı ikiye ayırır. Kışın ve yağışlı günlerde bu ovanın yapışkan killi toprağından nakil vasıtaları geçmekte çok güçlük çekerler.

Hüseyin ova ;

Eski adı Hüseyin abad olan Alaca kazasının mühim bir kısım arazisini teşkil eder. Genişliği 22x12 264 K. M. M2. dır. Denizden yüksekliği 725—875 metredir. Toprağı killi kumlu, kumlu killidir. Oldukça münbittir.

Mecidözü ovası ;

Mecidözü kasabasile yakın köylerinin arazisini teşkil eden bu ova 20X5 100 K. M. M2. genişliğindedir. Denizden 950 metre yüksekliktedir. Toprağı kumlu killi, killi kumludur.

Osmancık ovası ;

Osmancık kazasının kızılırmak boyundaki köyler arazisini kaplayan bu ova 20X15 300 kilo M. M2. genişliktedir. Denizden yüksekliği 300—550 metre arasındadır toprağı derin kumlu killi, killi kumlu olan bu sahada pamuk, çeltik, nar, incir yetişmektedir. Yabani zeytin ağaçları bol olarak bu mıntıkada görülmektedir.

Sungurlu ovası ;

Sungurlu kazasının Demir şeyh Budak özü Mihmandı diye adlarla anılan üç ovasını ihtiva eder. Bu ovalar yekdiğerinden ufak tepeciklerle ayrılırlar. Ve hepsi birden Budak özü ovası adile anılırlar. Genişliği 30-25 750 kilo M. M2. dır. Denizden yükseklikleri 550—850 arasında değişir.

Toprağı killi kumlu, kumlu killidir. Umuslu yerleri çoktur. En münbit yeri Budak özü ovasıdırki denizden 550 metre yüksekliği vardır. Burada pamuk yetiştirilmektedir. Hububat ziraatı diğer yerlerde oldukça iyi verimlidir. Buraya Çorumun zahire ambarı adını verirler oldukca münbit bir toprağı vardır.

Deliee ovası ;

Genişliği 20-15 300 kilo M. M2. olan bu ova Sungurlu kazasının cenubu garbisine düşen araziyi kaplar. Toprağı killi kumlu, kumlu illi, kkireçlidir derindir.

Çorum ovası ;

Çorum kasabasile Sarmaşa, Bayat Ömer bey, Deliler, Gürcü, Elemin, Buluz, Celil kırı, Yaydiğin, köyleri ile civar arazisini teşkil eder. Genişliği 20X15=800 kilo M. M2. dır. Denizden yüksekliği 800—870 dir.

Bu ova eosen teşekkülâtına malik olmakla beraber üçüncü zamanın Pilyosen devrine ait göl safahatını ihtiva ettiği iddia edilebilir. Uyuz gölü diye anılan ve ovanın garp kısmına yakın bulunan göl bu devrin bir bakiyesi denilebilir. Etrafını çevreleyen yamaçlardan bakıldığında ovanın tedricen bu göle doğru derinleştiği ve çukurlaştığı, etrafındaki kırk göz bantaklıklarının mevcudiyeti bu hissi kuvvetlendirmektedir.

Bu ovanın şark sınırını teşkil eden Melik gazi tepeleri eteğinde ve en hakim bir yerde Çorum şehiri kurulmuştur.

Ovanın toprağı yer yer kumlu killi, killi kumlu killi kireçli ve killi alçılıdır. Orta derecede münbittir. Her dürlü hububat bilhassa pancar ekimine çok elverişlidir.

Çorumun Halk şarkılarından :

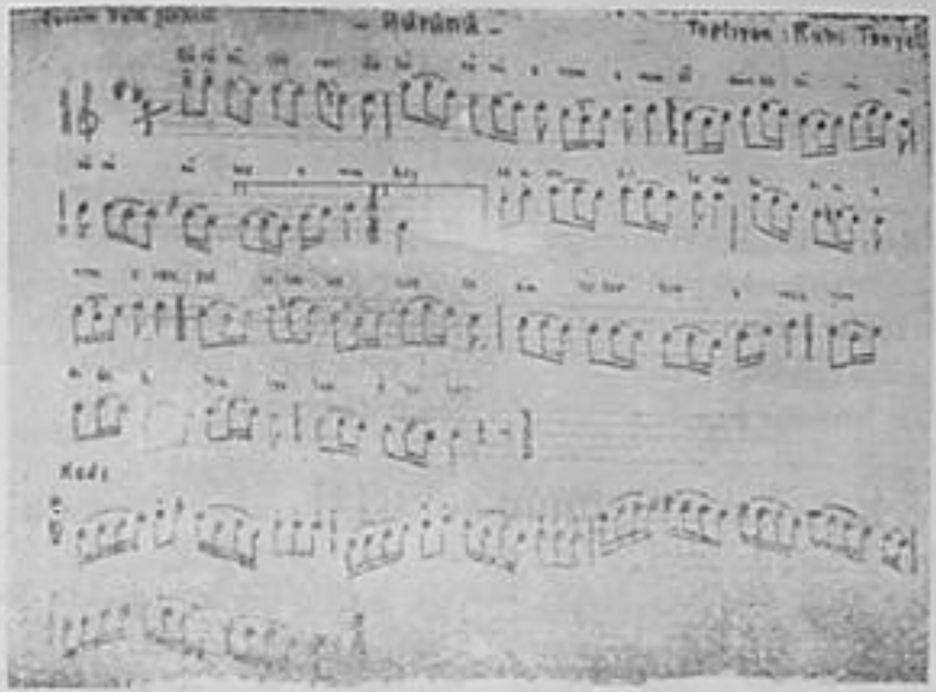

H ü r ü n ü [1]

1

Hürünü yavrum da hürünü
Öldüm de sürünü sürünü
Takıver zillerin birini
Gel yeter nazeyledin yeter (2)
Şimdi de horozlar hep öter

2

Hekisin yavrum da hekisin
Bahçende bülbüller şakısın
Takıver zillerin ikisin
Gel yeter nazeyledin yeter
Şimdi de horozlar hep öter

3

Höçünü yavrum da höçünü
Yaylalarda gördüm göçünü
Takıver zillerin üçünü
Gel yeter nazeyledin yeter
Şimdi de horozlar hep öter

(1) Bu türkü notaya (Ruhi Tanyel) tarafından alınmıştır.

(2) Bu nekarat sevgili tarfından söylenirse

Bana bana göz eyledin yeter
Şimdi de horozlar öter

şekline girer.

4

Merdini yavrum da merdini
Kim ne bilir kimin derdini
Takıver zillerin dördünü
Gel yeter nazeyledin yeter
Şimdi de horozlar hep öter

5

Herge de ekerler arpayı
Bizde de severler körpeyi
Açınız ağalar ortayı
Gel yeter nazeyledin yeter
Şimdi de horozlar hep öter

6

Karakuşlar uçar havada
Yavruları oynar yuvada
Issızdamı kaldın burada
Gel yeter nazeyledin yeter
Şimdi de horozlar hep öter

7

Halhalım yavrum da halhalım
Hepimiz ayaga kalkalım
Zilleri parmağa takalım
Gel yeter nazeyledin yeter
Şimdi de horozlar hep öter

Oyunun şekli [1]

Türkü temposundanda anlaşılacağı üzere ayak hamle ve tavırları zeybek oyununa yakın, yalnız hareketler daha sakin ve yumuşaktır. Figürler ruhi ve hissi hadiseleri objektif bir şekilde irae eder. Halkın kendi ruh ve mizacından doğan basit operet nümunelerinden biridir denilebilir.

Eski terbiye ve an'ane icabı olarab bu oyun umumi cemiyetlerde mevkie göre ya bayanlar veya baylardan iki artistle oynanılır idise de erbabı zevk mahrem ve hususî meclislerde oyunculardan birinin bayan, diğerinin bay olmasını tercih ederler.

Oyuna şarkı güftesindeki birinci bent söylenirken dizler üzerinde oturur vaziyette başlanılır. Zeybek oyununun kısa btr müddet davam eden diz ve ayak uçları ile idare edilen figüründe olduğu gibi harekât diz ve ayak uçlarına ve bazen tabanlara istinat eder.

Eller omuz ve baş hizalarında ve bazen daha yukarıya kalkar. Kollar zeybektekinden daha mülâyim ve sakin tavırlarla aşağı yukarı hareket eder ve açılır, kapanır.

(1) Bu yazı da (Nazmi Tombuş) tarafından yazılmıştır.

Vücut oyuncuların derecei maharetine göre sağ ve sola doğru yumuşak hareketlerle hafif, ön ve arkaya doğru fazlaca kıvrımlar yapar.

Birinci bentteki (takıver zillerın birini) mısraı söylenirken oyunun devam ve ahengi bozulmaksızın zilin birisini kezalik diğer bentlerdeki (zilin ikisini, üçünü, dördünü) gibi güfteleri söylerken baş ve orta parmak uçlarına diğer ziller bağlanır ve takılır. Bestenin temposunu tanzim edecek muntazam ahenklerle ziller saz nağmelerine karışarak döğülmeğe başlar. Erkek oyuncular zil bağlamazlar. Bu ahenge ekseriya parmakları uçlarından ve bazen de parmakları arasındaki kaşık darbelerinden çıkardıkları tempolu sedalarla iştirak ederler.

Güftenin (öldüm sürünü, sürünü) mısraı gibi istirham ve niyaz mısraları söylenirken oyunculardan birisi diz ve ayak uçları üzerinde müstağni ve nazlı bir maşuk vaziyeti, diğeri ise bunun dizleri önüne secde edercesine eğilerek ve ellerinin arkalariyle yere vurarak güftedeki (sürünmek) mefhumunu canlandırıcı bir tarzda merhamet ve mürüvvet istiyen bir âşık tavrı izhar eder.

Ve (gel yeter naz eyledin yeter, şimdi de horozlar hep öter) mısralarının terennümü esnasında başını kaldırır, geri geri çekilir.

Sevgili rolündeki bu yalvarışlara karşı biraz güler yüz gösterir Mülâyim vaziyetler alır bir nekarattaki (yeter nazeyledin yeter) mısraını (bana, bana göz eyledin yeter) şekline tahvil ederek söyler ve geri çekilmiş olan âşıka doğru yaklaşarak aralarında bir anlaşma husule geldiği hissini anlatır. Bundan sonra bir müddet şakrak ve neşeli tavırlarla oyuna hız verilir. Bu esnada da sevgili rolündeki yavaş yavaş geri çekilmiş bulunulur. Aşık rolünü alan yine rica ve niyaz vaziyetinde ileriler. Maşuk rolündeki bazı varyete numaralarında ayakta iken belini arkaya bükerek başını yere kadar değdiren artistler gibi dizleri üzerine oturur vaziyette olduğu halde arkasına doğru eğilmeğe başlar. Bu sırada âşık yanına yaklaşmış bulunur ve dizleri üstüne dizlerini bastırır. Bu vaziyette kâh yekdiğerinin üzerine eğilerek kâh doğrularak bir müddet daha oyuna devam ve şu suretle güya bir visâl sahnesi irae ederler. Yedinci ve sekizinci bentlerin terennümüne başlandığı esnada oyuncular yavaş yavaş yekdiğerinden ayrılırlar ve ayağa kalkarlar. Son nekaratı da ayakta söyliyerek oyuna hitam verirler.

Bütün bu figürlerin icrası esnasında beste nağmeleriyle hem ahenk olarak zil ve oyun devam eder.

—2—

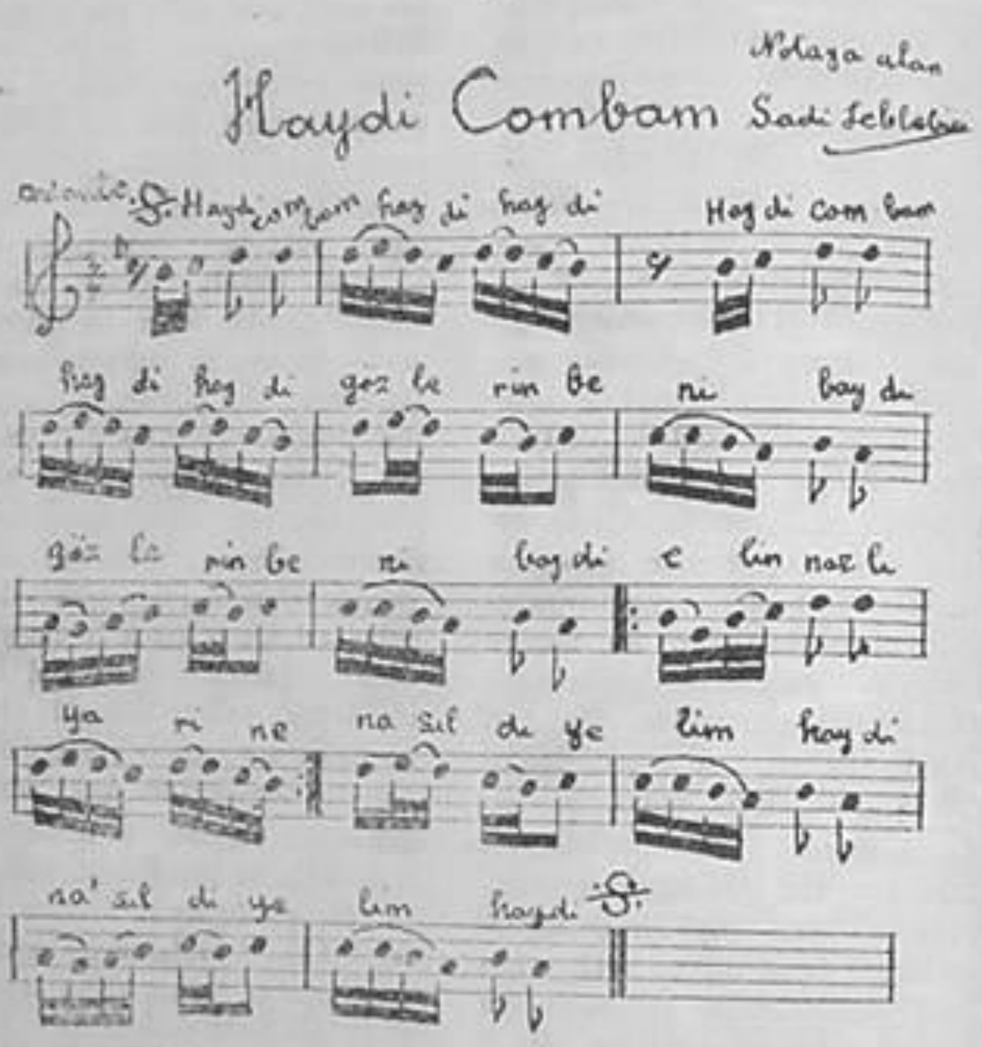

Haydi Combam [1]

Notaya alan : Sadi Leblebici

1

Haydi combam (1) haydi
Gözlerin beni baydı
Elin nazlı yarine
Nasıl diyelim haydi

2

Kanefil (2) suyu neyler
Guzel kokuvu nevler
İki baş bir vastıkta
O göz uykuyu neyler

3

Kanefil ekermisin
Balınan şekermisin
Meramın sevmek değil
Kuru dil dökermisin

4

Kanefilim susuzum
Uç gündür uykusuzum
Girme varışın koynuma
Elim durmaz huysuzum

(1) Comba — Kömüş yani öküz cinsinin tohumluk olan 3-5 yaşındaki erkeğine denir.

(2) Kanefil — Karanfilin galatıdır. Çorumda bu şekilde kullanılır.

Çorum Manileri

Eşref Ertekin

242

Bülbülü har ağladır
Aşıkı yar ağlatır
Ben feleğe ne ettim
Beni her bar ağlatır

243

Bülbül olsam güle ne
Turna olsam göle ne
Ben dedim yarim olsun
Ben yar sevsem yare ne

244

Bülbül öttümü felek
Gülün bittimi felek
Bizi böyle ayırdın
Keyfin yettimi felek

245

Bülbülüm uçtu gitti
Kanadın açtı gitti
Düşman yerin bol olun
Yar benden geçti gitti

246

Bülbül geldi güz ile
Yarim ale göz ile
Beni dinden çıkarır
Şu şiveli göz ile

247

Bülbül geldi güz geldi
Yanıma bir kız geldi
Ben cihanı nideyim
Yarimden bir söz geldi

248

Bir ay doğdu gediyor
Bülbül figan ediyor
Öpersen işte gerdan
Eller sana ne diyor

249

Bir ay doğdu Batumdan
Selâm geldi hatundan
Yavrum bir şeftali ver
Kırkma kâkül altından

250

Ben selâm verdim sana
Yarim hor bakma bana
Ezaya dayanamam
Heman nazeyle bana

251

Benim ağam çelebi
Boyu üç dört halebi
Elimdeki perçemin
Sandım sırma gelebi

252

Ben yandım seni bilmem
Ten yandı canı bilmem
Göz açtım seni gördüm
Senden gayrisini bilmem

253

Beni bir yılan soktu
Yat değil bilen soktu
Yanımda duran değil
Dizimde oturan soktu

254

Ben de canım
Öt bülbül ben de canım
Yar göğnünü yitirmiş
Ararsa ben de canım
Yar yoluna kurbanım
Kapunda bende canım

255

Beni güzel
Gerdanda beni güzel
Ben güzeli severim
Severse beni güzel
Çoğunu ağlatmışsın
Ağlatma beni güzel

256

Ben de düştüm peşine
Yanıyom ateşine
Ben sevda bilmezken
Bu da geldi başıma

257

Beni soktu boz yılan
Gözüm doldu toz ile
Bencileyin varmı ola
Yeşerirken bozulan

258

Ben bir altın tekneyim
Yar yolunu bekleyim
Bana bir berğüzar ver
Ölenedek saklayım

259

Ben bir altın vezneyim
Yar kapunda haznayım
Verin benim yarimi
Melûl mahzun gezmeyim

260

Ben ayrıldım yarimden
Elim gitmez böğrümden
Aman ehli adam yok
Elimi ala böğrümden

261

Ben pınara varmadım
Elim yüzüm yumadım
Ant verirsen içerim
Ben bilezik almadım

262

Ben seni bekmez sandım
Yüreğim yakmaz sandım
Yediğin tuz ekmeği
Seni unutmaz sandım

263

Ben gidiyom bugün yar
Taşlar al da döğün yar
Bensiz senin üstüne
Ne ay doğsun ne gün yar

264

Ben gittim hanem kaldı
Derdime yanan kaldı
Ne bir murada erdim
Ne bir nişanem kaldı

265

Bagdada paşa gider
Memeler koşa gider
Mehle kızın alanın
Emeği boşa gider

266

Bağdatda hurmalıklar
Suda oynar balıklar
Ne böyle sevda gördüm
Ne böyle ayrılıklar

267

Beyaz geyme üşürşün
Güzellikte meşhursun
Bir acayip huyun var
Yadile konuşursun

268

Beyaz geyme tanırlar
Seni yosma sanırlar
Benim talihim yoktur
Sonra elden alırlar

269

Beden kürkün kısası
Baldan tatlı pusesi
Sevdim ise ben sevdim
Eli almış tasası

270

Parmağında felize (1)
Selâm söylen horuza
Bu gecelik ötmesin
Yar geldi hanemize

271

Barmağında mühürü
Etme bana kahiri
Bu kahiri etmeden
Doldurda ver zehiri

272

Barmağında mühür yar
Etme bana kahır yar
Sensiz sular içersem
Olsun bana zehir yar

273

Barmağında hatemi
Etme bana sitemi
Bu sitemi etmeden
Keşke öldürsen beni

(1) Bir nevi yüzük taşı.

274

Cefa cefa üstüne
Bu cefanın aslı ne
Asılırda ölürüm
Şalvar bağın üstüne

275

Cici babucum cici
Gümüş bastonum ucü
Benim bir yarim vardır
Kırılmış badem içi

276

Cici babuç cız eder
Kız oğlana göz eder
Oğlan bir şey bilmiyor
Ne ederse kız eder

277

Ceviz koydum bellere
Ben demedim ellere
Kese kurban olayım
Seni diken ellere

278

Ceviz içi dört kıynak
Gönlüm yerden ayrılmak
Ayrıldığım gayrılmam
Gönlüm yere pek kaynak

279

Çıktım ambar koluna
Baktım yarın yoluna
Bir incecik kar yağmış
Nazlı yarin yoluna

280

Çıbık lülesin buldu
Ağam kölesin buldu
Köleyi seven ağa
Henüz belâsın buldu

281

Çıbığım çuha yerim
Bağrım yuha (2) yarim
Ne dedimde incittim
Gözlerim çıka yarim

282

Çıbığım yok uzadam
Yar yolunu gözedem
Şu cihanda mislin yok
Seni kime benzedem

283

Çıbık uzun tütün az
Gitti bahar geldi yaz
İlâhi kömür gözlüm
Daha bitmezmi bu naz

284

Çıbık ucu kehribar
Ben Osmanlı yar kibar
Haznandan ne eksilir
Koyma bizi intizar

285

Çıbık uzat bakayım
Perpereler takayım
Sen çayırda kıl namaz
Ben boyuna bakayım

(2) Yufka yani hassas demektir.

286

Çıbık uzatma ile
Yolu gözetme ile
Çirkin güzelmi olur
Kâkül düzeltme ile

287

Çayırda kıldım namaz
Oda hakka yaramaz
Cahilin ettiğini
Allah bile kınamaz

288

Çekmecemin perçini
Açamadım içini
Dün gece nerde idin
Koynumun güvercini

289

Çekmecem açtım gece
Kuran okudum hece
Billâhi inan yarim
Uyumadım dün gece

29)

Çekmecemin kilidi
Üstünü gül bürüdü
Hakikatsiz yar için
Bütün ömrüm çürüdü

291

Çekmeceyi açamam
Tüyden gönlek biçemem
Bana yardan geç derler
Yar tatlıdır geçemem

292

Çittir minderin yüzü
Ayırdılar şu bizi
Ayıranlar onmasın
Mevlâm kavuştur bizi

293

Çaya incsim geldi
Ata binesim geldi
Kömür gözlü yavruya
Yine göresim geldi

294

Çaya vardım çay susuz
Çarşaf yudum kenarsız
Ellerin yari geldi
Hani bizim hayırsız

295

Çay geçdim ada kaldı
İşim feryada kaldı
Esmedi badı sabah
Gemim deryada kaldı

296

Çaylarda semeğim yar
Bilmezsin emeğim yar
Sensiz içime sinmez
Bir öyün yemeğim yar

297

Çayda ıbrık delinmez
Evme menzil alınmaz
İki şahit bir olmuş
Ona derman bulunmaz

298

Çay içinde çağlarım
Yar yitirdim ağlarım
Yarı ısıtma tutmuş
Ben ısıtma bağlarım

Çorum Havadisleri :

Çorum Halkevinin
Bir Aylık Çalışması

Halkevimizin bu ay içindeki çalışmalarını sıralıyoruz.

Sosyal Yardım Şubesi :

Şehir ve köy hastalarını meccanen muayene için açılacak muayene hane ve muayene haneye lâzım olan muayene aletleri ve levazımı tıbbiye getirtilmiş her gün muayyen saatlerde yapılacak muayenelerin listesi hazırlanarak ilân edilmiştir. 91 fakir hastanın reçeteleri yapılmış (7) kişiyede para yardımında bulunulmuştur.

Çocuk esirgeme kurumu heyeti idaresile el birliği yaparak kuruma yüz lirayı mütecaviz para temin edilmiş, kurum menfaatine verilen garden parti için bütün şubelerimiz bütün vesaitile yardımcı olmuş ve Kırşehir felâketzedeleri için (3169) lira (83) kuruş toplanmasını teminine muvaffak olmuştur.

Dil, Tarih, Edebiyat Şubesi

Çorum muhitindeki eski eserler üzerinde tetkiklerde bulunmakta olan Dil, tarih, edebiyat kolu Kuş ören kalesile Alacahüyük hafriyat yerine kadar giderek incelemelerde bulunmuşlardır. Şimdiye kadar elde edilen eserlerin tetkik ve tasnifine devam etmektedir.

Konferans kolu : Bu ay içinde Halkevi salonunda İstanbul öğretmen okulu öğretmenlerinden Fevzi Selen tarafından İlk okul öğretmenlerile münevver tabakaya 8 dafa konferans verilmiştir.

Spor Ve Gençlik Hareketleri :

Spor bölgesi güreş kolunun en modern levazımile hazırladığı güreş salonunda 7 pehlivan her gün muntazam şekilde spor ve güreş talimlerine devam etmiş bu suretle hazırladığı 6 pehlivanı Kastamonu güreş mıntakasına müsabaka için göndermiştir.

Fudbol : Her gün öğleden sonra fodbol ekzersizleri yapılmaktadır. Sungurlu spor fudbol koluna bağlı gençler maç yapmak üzre Çoruma gelmişler iki gün Ev tarafından misafir edilerek iki memleket gençlerinin kaynaşmaları ve aralarında sevgi ve saygı hislerinin yükseltilmesi temin edilmiştir. 6 - 8 - 938 tarihinde Cümhuriyet alanında büyük bir kalabalık huzurunda her iki taraf maç yapmış ve bire karşı 3 ile Çorum sporcuları kazanmışlardır.

Köycülük Şubesi

Bu Şube, mevsimin hasad zamanı olmasına ve köylülerin harman işlerile meşgul olmasına mebni köylülerimizi son derece meşgul oldukları bir sırada işlerinden alıkoymamak için Ağustos ayı içinde gezide bulunmağı münasip görmiyerek gezi programının bakiyesini Eylül ayı içinde yapmağı kararlaştırmıştır.

Toplantılar

Hususi Toplantılar

1 - Bu ay içinde Çocuk esirgeme kurumu şubesi heyeti merkeziyesi 5 dafa Halkevi salonunda toplantı yapmış ve kurumun inkişafı üzerinde haiz tesir mühim kararlar ittihaz etmiştir.

2 - Çorum köy kâtiplerine vazifelerine taalluk eden işler üzerinde talimat vermek üzre hususi idare köy bürosu tarafından 2 defa toplantı yapılmıştır.

3 - Ayrı ayrı gecelerde ev salonunda bütün salonu dolduran seçgin davetliler huzurunda bir nişan iki nikâh töreni yapılmıştır.

Büfeli ve danslı olan bu törenlerin müzik ve eğlenti ihtiyaçlarını Evimiz ar ve temsil şubelerimiz mensupları temin etmişlerdir.

Gösterit :

Geçen ay Tırtıllar ... piyesini büyük başarı ile temsil eden gençlerimiz geceli gündüzlü bu dafa temsil edecekleri (Bir Adam Yaratmak) piyesinin provası ile meşgul olmuşlardır.

Halkevi sinemasında bu ay içinde gösterilen filimler.

Bozamboğ
Neş'e ile
Je Anita
Bağdat yolu
Nac Avvt
Filimleridir.

Ar Şubesi :

Ar şubesi : Kemân, piyano dersi alan talebelerine muntazaman derslerini vermeğe devam etmiş, çocuk esirgeme kurumu menfaatine verilen gardenparti ve nişan nikâh törenlerinde programa dahil parçaların ekzersizlerile meşgul olmuştur.

Bando bu ay içerisinde Sungurlu çocuk esirgeme kurumunun fakir çocuklar için tertip ettiği eğlentiye iştirak etmiştir. Sene başından bu güne kadar (91) fakir düğünlerinde meccanen bandomuz çaldırılmıştır.

Halkevi mesaisi üzerinde toplu bir fikir edinmek için Ağustos ayı içinde vaki toplantıları tarih sırasile aşağıda göstermeği faydalı bulduk.

1 - 8 - 938	güreş eksersizleri salonda
2 - 8 - 938	» » »
3 - 8 - 938	» » »
4 - 8 - 938	» » »
5 - 8 - 938	Sungurlu sporcularına ziyafet
6 - 8 - 938	» Sporcularile Çorum sporcuları arasında maç
12 - 8 - 938	Köy kâtipleri toplantısı salonda
13 - 8 - 938	Çocuk esirgeme kurumu heyeti merkeziye toplantısı salonda
14 - 8 - 938	» » » » » » »
14 - 8 - 938	Tarih kolu kuşören kalesinde tetkik gezisi »

18 - 8 - 938	» » Alaca Hüyükte » »		
18 - 8 - 938	Konferans öğretmen Fevzi Selen tarafından	salonda	
18 - 8 - 938	Nikâh töreni	»	
19 - 8 - 938	Konferans » » » »	Saat 10 da	
19 - 8 - 938	» » » » »	17 »	
20 - 8 - 938	» » » » »	10 »	
20 - 8 - 938	» » » » »	17 »	
20 - 8 - 938	Nişan töreni	»	
21 - 8 - 938	Nikâh töreni	»	
22 - 8 - 938	Konferans » » » »	10 »	
23 - 8 - 938	» » » » »	17 »	
23 - 8 - 938	Çocuk esirgeme kurumu toplantısı	»	

Bir Düzeltme

Geçen sayımızda Neşet Köseoğlunun (Mukbil Bey) hakkındaki yazısında Cami kitabesinin birinci satırı noksan çıkmıştır. Temamı aşağıya yazılmıştır.

1 ـ قال النبي عليه السلام من بنا مسجدا فله
بنا الله سبعين بيتا في الجنة

Okurlarımızdan özür dileriz.

« Çorumlu »

MESUL MÜDÜR : *Eczacı Bedri Bilginer*

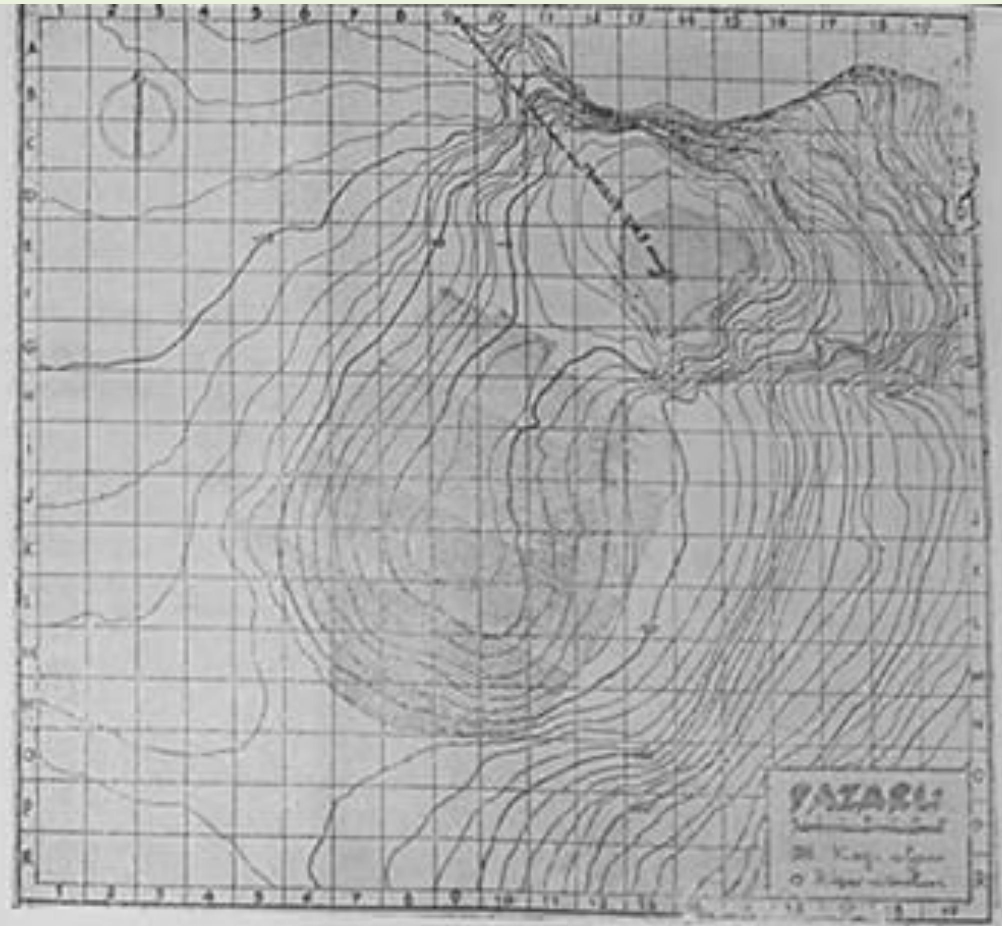

Bu resim Türk Tarih Kurumu tarafından (Çorum) un Pazarlı köyünde yaptırılan kazının yerini göstermektedir.

Gerdekkaya tahminen beşyüz metre mesafede bir hüyük.

Çorumun şarkı cenubisinde tahminen 12 kilometre mesafede Gerdekkaya denilen magara. (Taş içinde oyulmuş bir odadan ibaret olup üzerindeki resimleriyle şayanı dikkat bir eserdir.)

Gerdekkayanın uzaktan görünüşü

Çorumun İmad ve Hüyük köylerindeki kadın kıyafetleri.

Buda anyi kıyafetleri gösterir. (Bu iki resim Hüyükte Türk Tarih Kurumu adına kazı ile uğraşan Bay Abdullah tarafından (Çorumlu) ya hediye edilmiştir.)

üzerinde olmak şartile kalenin zelzeleden harap olmuş yerlerin kendi malile elli bin akça termim ve tamir etmeğe müteahhid olduğuna maliye tarafından emir verilmeyüp mucibince divanı hümayun tarafından dahi evamiri şerife verilmişken dizdarlığın mezbur Yusuf ve Hacı nam kimesneler alıp zulmolduğun bildirip inayet reca etmeğin zikrolunan dizdarlık mezbure mukarrer olmuştur. Emri celili kadrim üzre mezbur (Çemşide) mükarrer edip minbart Yusufu ve Hacı Aliyi dahl ettirmeyip mahsulünden nesnesini almışlar ise badessübut alıveresin deyü erbaa ve elf zilkadesinin evahirinde hükmü şerifim verilmiş iken timari mezbur ile kaleyi mezküre dizdarlığı mukarrer ve tevcih olunup süddei seadetimden verdim ki zikrolunur.

Kariyei Güğercinlik tâbii Osmancık hasılı divan maaniyabet 3500.

Ve buyurdum ki badel yevm tahtı yedimde olup tasarruf kılıp şolki vazaifi mezbure dizdarlığıdır müedda kıla ve kaleyi mezbure kethudası ve müstahfızları mezburu dizdar bilip dizdarlığı müteallik ümurda müracaat eyliyeler olbapta hiç ahet mani olmıya şöyle bileler alâmeti şerife itimad kılalar.

25/Zilkade/1004

Bimakamı kostantiniyetil mahrusa

Katvasala fi 27 şehri Muharremülharam sene hamsün ve elif. 1005

Çöplübey sülâlesi hakkındaki vesikalar

No: 35

Çorumda Çöplü Bey evkafının 1248 de mütevellisi olan Seyit Hüseyin Beyin verdiği arzuhal üzerine çıkarılan defteri hakani sureti

Çorum ve divanı sakız naibleri zide ilmihimaye.

Esseyit Mehmet bin Mustafa zide Şerefehu gelüp Çorum sancağında divanı sakız nahiyesine tabi defteri mefasılda kariyei Çaltıcak ve içmal kaydinde Çaltuk deyü muharrer kariyenin tamam malikânesi vakfı ebnalık üzere Çöplü Bey oğulları Sancıdı Çelebi ve Şükrullah Çelebi canibinden tasarruf oluna geldiği divanisi hissesi has mutasarrıfları ve müşreteklerile kariyei Erdek ve Çaltuk elmezbure ve gayriden olan iki bin akça timare mutasarrıf Lâğımcı Seyyit Mustafa veledi Seyyit Halilin kaydinde olduğu ve Çorum Nahiyesine tabi vakfı mescidi Çöplü dernefsi Çorum tahtinde nukut dört bin akça ankibeli bazı sahibülhayrat onu onbir buçuk hesabı üzere mürebaha yapmak şartile imamlara tayin eyledikleri müsecceldir. Ve iki mut kündüm Çöplü Bey oğulları Salbesal imam

olanlara ve gelmişlerdir deyû defteri hakanide mukayyet ve merkum Esseyyidi Mehmet Çorum kazasında Çöplü Bey mahallesinde vaki mescidi şerifte vaziyi muayyene ile maliye canibinden verilen beratı şerifimle imam olmağla bunun üzerine itası lâzımgelen imamet hizmetini sadakat ve istikametle badeleda hizmeti mukabelesinde müstahak olduğu defteri hakanide bermucibi defter evkafa imam olanların tahrir ve tahsis kılınan nukudu onu onbir buçuk hesabile zuama müteveccihatile Çöplü oğullarından Salbesal veregeldikleri iki mut kündûm aidat ahiz ve kabız murad eyledikte Çöplü Bey oğulları edadan imtina ile gadir daiyesinde oldukların bildürüp defteri hakani mucibince amel olunmak babında emri şerifin sudurünü istediğinden naşi defter hanei amiremde mahfuz ruznamçei hümayun ve defteri içmal ve mefasıl ve defteri evkafa müracaat olnndukta Çorum Nahiyesine tabi vakfı mescidi Çöplü dernefsi Çorum tahtinde nukut dört bin akça ankibeli bazı sahibülhayrat onu onbir buçuk hesabı üzere mürabaha yapmak şartiyle imamlara tayin eyledikleri müsecceldir. Ve iki mut kündüm Çöplü bey oğulları salbesal imam olanlara veregelmişlerdir deyû defteri hakanide mukayyet ve merkum esseyyit Mehmet Çorum Kazasında Çöplü Bey mahallesinde vaki mescidi şerifte vazifeyi muayyene ile maliye canibinden verilen beratı şerifimle İmam olmağla bunun üzerine itası lâzımgelen imamet hizmetini sadakat ve istikametle badeleda hizmeti mukabelesinde müstahak olduğu defteri hakanide bermucibi defter Evkafa İmam olanların tahrir ve tahsis kılınan nukudun onu onbir buçuk hesabiyle zuama müteveccihatiyle Çöplü oğullarının salbesal veregeldikleri iki mut kündüm aidat ahiz ve kabız murad eyledikte Çöplü bey oğulları edaden imtina ile gadir daiyesinde oldukların bildürüp defteri hakani mucibince amel olunmak babında emri şerifim sudurünü istida etmekten naşi defteri hanei amiremde mahfuz ruznamçei hümayun ve defteri içmal ve mefasıl ve defteri Evkafa, müracaat olundukta Çorum nahiyesine tabi vakfı mescidi Çöplü dernefsi Çorum tahtinde nukut dört bin akça ankibeli bazı sahibülhayrat onu on bir buçuk hesabı üzre mürabeha olmak şartiyle nukudu imamlara tayin eyledikleri müsecceldir ve salyanei kündümki Çöplü oğulları salbesal İmamlara veregelmişler fi sene

mut iki ve yine tahtinden nukut üçyüz ankibeli Tayyibe hatun berayi avarızı mahalliye Baba Ali namkimesne mütevelli hasbidir veçhile imamet fiyevm berhaliya..... bayram fakih baberatı hümayûn deyû defteri Evkafta müharrir kalemi ile tahriri defter olmuşdur ve divanı sakız nahiyesine tabi neferat ve zemin ile kariyei Tut ve Çaltucak malikâne temam vakfı ebnalık üzre Çöplü Bey oğlanları Sancıdı ve Şükrullah Çelebi tasarrufunda divanı timarı bermücibi defteri atık ve hasılı maaniyabe ve divan tahtinde resimi çift ve hınta ve şair yekûn ma gayrihi altı bin yedi yüz akça yazılarile defteri mefasılında müharrir kalemi ile tahrir ve defteri içmalde kariyei Tut ve çaltuk divan temam yazuyu mezkûresi maagayrihi biriktirülüp on bin yediyüz akça yekûnundan iki bin üç yüz akçası ifraz ve bericmel veliçmali mezburun yetmiş beş akçası tekaütlere.... Şehriyarinin hissesi iken hisseyi mezbur mali muaccele takdiri ile berveçhi malikâne bin ikiyüz on-

altı tarihinde bâhattı tevkii havassı hümayunuma tashih olunup ve ikibin akçası dahi merkum lağımcı Mustafa Veledi Seyyit Halilin bakisi müşterekleri kayitlarında olup bu takdirce bermüktazai defteri hakani kariyei Tut ve Çaltucak elmezburenin temam malikânesi canibine ait mahsulâtı defa ebnalık üzre Çöplü Bey oğulları Sancıdı ve Şükrullah Çelebi canibinden tasarrufları tarafından divanisi canibine ait maaniyabe mahsulâttan ve rüsumati bermücibi tashih havassı hümayununda berveçhi malikâne mütasarrıf ve lâğımcı Mustafa Veledi Seyit Halil ile sair müşterekleri tarafından ve ber mücibi defter Evkafı mescidi Çöplü Bey tahtında nukudun onu onbir buçuk hesabiyle enmürabeha müteveccihatiyle Çöplü Bey oğullarının salbesal veregeldikleri Iki mut kündûm aidatı dahi mescidi mezburun İmamı tarafından ahzolunmak iktiza eylediği bil fiil defteri emini olan Mehmet Arif dame mecdihu arzetmeğin arz mucebinde babinde.

Evaili c. sene 1247 tarihinde divani hümayûn tarafından emri âli sadır olup muktazayi ferman. Devletlü sultanımdır.

Çorum Nahiyesine tabi neferat ve zemin adediyle kariyei Beydili malikâne vakfı evlâdı Çöplu Bey Sancıt Kethudal mezkûrun ebnasından Sancıdı Çelebi ve Şükrullah Çelebi tasarrufunda bitarikil istishab divanı timar haliyen hassayı hümayun hasıl maaniyabet ..... Hisse ve hınta ve şair yekûn maagayrihi sekiz bin yüz otuz üç akça yazılariyle defteri mefasilda müharrer kalemiyle tahrir ve hassı hümayun mülhakatından olmak üzre tahriri defter olmuş ve divanı Sakız nahiyesine tabi neferat ve zemin adedile kariyei ordck temam malikâne vakfi ebnalık olup Çöplü Bey oğullarından Sancıdı Bey ve Şükrullah Çelebi tasarrufunda divanı timar bermucibi defteri atik ve hasılı divan .... Resim ve hınta ve şair yekûn maagayrihi iki bin altıyüz akça yazılarile defteri mefasılda müharrir kalemiyle tahrir ve defteri icmalda kariyei mezbure yazuyu mezkûresinde bin akçası evlâd vergisi bilip yekûn maagayrihi iki bin sekizyüz akça beriçmali veliçmal mezburun bin akçası Lâğımcı Mustafa Veledi Mustafanın kaydinde olmuş Sakız Nahiyesine tabi neferat ve zemin adedile kariyei Şir beği malikâne temam vakfı ebnalık olup Çöplü Bey oğullarından Sancıdı Çelebi ve Şükrullah Çelebi tasarrufunda bermucibi hükmü Sultan Bayazit han tabe serahü tarihi hüküm fi 5 - Rebiülevvel sene 1039 divanı timar ve hasılı divan tahtına resim ve hınta ve şair yekûn maagayrihi beş bin akça yazılariyle defteri mefasılda oldahi müharrir kalemiyle tahrir ve defteri icmalde kariyei merkuma temam yazuyı mezkûresile biriktirilip yekûn maagayrihi sekiz bin dokuzyüz akça yekûnundan altıyüz akçası . .... Defteri beriçmal veliçmal mezbur temamen ve divanı Sakız Nahiyesine tabi neferat ve zemin adediyle kariyei Eşençayı tamam malikâne vakfı ebnalık olup Çöplu Bey oğlanları Sancıdı ve Şükrullah Çelebi tasarrufunda divanı timar ve hasıl maaniyabet divanı tahtına resim ve hınta ve şair yekûn magayrihi altı bin üç yüz akça yazulariyle oldahi defteri mefasılda muharrir kalemiyle tahrir defteri içmalda kariyei merkuma temam divan yazuyu mezkûresiyle beriçmali veliçmal mezburun dahi üç bin yüz akçası humbaraci Osman Veledi Mehmedin kaydinde ve yine divanı Sakız Nahiyesine tabi neferat ve zemin adedile kariyei Salor malikâne vakfı ebnalık olup Çöplü Bey oğullarından Sancıdı ve Şükrüllah Çelebi tasarrufundadır divanı timar ve hasılı divanı tahtinde resim ve hınta ve şair yekûn maagayrihi sekiz bin ikiyüz akça yazularile defteri mefasılda müharrir kalemiyle tahrir ve defteri içmalda kariyei mezbure divanı yazuyu mezkûresiyle biriktirip dokuzbin beşyüz akça yekûnundan dört bin akçası defteri içmal veliçmal mezburun bin akçası Lâğımcı Ahmet Veledi İbrahimin kaydinde ve yine divanı Sakız Nahiyesine tabi neferat ve zemin adedile kâriyei Tut ve Çaltucak malikâne temamî vakfı ebnalık olup Sancıdı ve Şükrûllah Çelebi tasarrufunda divanı timar bermucibi defteri atık ve hasıl maaniyabe divanı tahtında resim ve hınta ve şair yekûn gayrihim altı bin yediyüz akça yazulariyle defteri mefasılda müharrir kalemiyle oldahi tahrir ve defteri içmalda kariyei merkuma divanı temam yazuyu mezkûresile biriktirilip dört bin yediyüz akça yekûnundan ikibiz üçyüz akçası evlâd ve beriçmali veliçmal mezburun iki bin akçası Lâğımcı Mustafa Veledi Halil kaydinde ve yine divanı Sakız Nahiyesine tabi neferat ve zemin adediyle kariyi Aksekü temam malikâne vakfı camii kariyei Salur ankibeli Sancıdı ve Şükrüllah Çelebi divanı timar ve

hasılı tahtında resim ve hınta ve şair yekûn magayrihi ikibin dörtyüz akça yazularile o dahi defteri mefasılda müharrir kalemiyle tahrir ve defteri içmalde kariyei merkume temam yazuyu mezkûresiyle divan Karaberk Nahiyesine tabi Kızılpelit kariyesiyle biriktirilip yekûn maagayrihi yirmi bin üçyüz akça ziamet divan beriçmal veliçmal mezbur temami mumaileyh Lağımcı Seyit Ahmet Veledi Seyit Hasının kaydinde ve yine divanı Sakız Nahiyesine tabi neferat ve zemin adedile kariyei Atyalu ve Sekü malikâne vakfi ebnalık üzre Çöplü Bey oğullarından Sancıdı ve Şükrüllah Çelebi tasarrufunda divanı timar cemaati sekülü sefer vaki oldukça ikişer kişi aşınlığıyle bermucibi defteri atik haliya sefer vaki oldukça üç kişi aşırı ve hasılı divan tahtında resim ve hınta ve şair yekûn magayrihi altıbin akça yazu ile defteri mefasılda müharrir kalemiyle tahrir ve defteri içmalde kariyei merkumun dörtbin üçyüz akça oldurup beriçmal veliçmal mezburun ikibin yüzelli akçası Lâğımcı Mustafa Veledi Ömerin kaydinde ve Çorum Nahiyesine tabi vakfı mescidi Çöplü dernefsi Çorum tahtında nükut dört bin ankibeli bazı sahibülhayrat onu onbir buçuk hesabı üzre müra-

behası bazı şeraitile imamın tayin eyledikleri mescit ve salyani kündümki Çöplü oğulları sal besal İmamlara veregelmişler. Fi sene mut iki baba Ali namkimesne hasbi mütevellidir ve tahdında cihoti imamet fi yevmi .... Baberatı hümayun deyü defteri Evkafta müharrir kalemiyle tahriri defter olmuş olmakla bu takdirde bermuktazayı defteri hakani salifil beyan kariyei Beydili elmezburenin malikânesi canibine ait mahsulâti vakfı ebnalık üzre Sancıdı ve Şükrüllah Çelebi canibierinden mutasarrıfları tarafından ve divanısı canibine ait maaniyabe mahsulât ve rüsumatı hassı hümayun tarafından ve kariyei Erdek elmezburenin malikânesi canibine ait mahsulâtı vakfı ebnalık üzre Çöplü Bey oğulları Sancıdı ve Şükrüllah Çelebi caniblerinden mutasarrıfları tarafından ve divanisi canibine ait mahsulât ve rüsumatı Lâğımcı mumaileyh Mustafa Veledi Mustafa ile sair müşretekleri tarafından ve kariyei Şir beyi ve kariyei Eşençay elmezburelerin malikâneleri caniblerine ait mahsulâtları vakfı ebnalık üzre Çöplü bey oğulları Sancıdı ve Şükrullah Çelebiler caniblerinden mutasarrıfları tarafından ve marrizzikir Şirbeği kariyesinin divanisi canibine ait mahsulâtın ve rüsumatın müstakillen ve kariyei Eşençay elmezburenin divani maaniyabet mahsulât ve rüsumatı hambereci Osman Veledi Mehmet ile sair müşterekleri taraflarından ve kariyei Salur elmezburenin malikânesi canibine ait mahsulât vakfı ebnalık üzre Çöplü Bey oğullarından Sancıdı ve Şükrullah Çelebi caniblerinden mutasarrıfları taraflarından ve divanisi canibine ait mahsulât ve rüsumatı Lâğımcı Ahmet Veledi İbrahim ile sair müşterekleri taraflarından ve kariyei Tut ve Çaltuk elmezburelerin malikâneleri canibine ait mahsulün . ... Vakfı ebnalık veçhile Çöplü Bey oğulları Sancıdı ve Şükrullah çelebi caniblerinden mutasarrıfları taraflarından ve divanisi canibine ait maaniyabe mahsulât ve rüsumatı Lâğımcı Seyit mustafa Veledi Seyit Halil ile müşterekleri taraflarından ve kariyei Erdek elmezburenin malikânesi canibine ait mahsulâtı Sancıdı ve Şükrullah çelebi kibelinden salur kariyesi camii vakfı tarafından ve divanisi canibine ait mahsulât ve rüsumatı müstakillen lâğımcı Seyit Ahmet Veledi Seyit Hasan tarafından ve kariyei Atyalı ve sekü elmezburenin malikânesi canibine ait mahsulât vakfı ebnalık veçhile çöplü bey oğullarından Sancıdı

Çelebi ve Şükrullah Çelebi caniblerinde mutasarrıfları tarafından ve divanisi canibisine ait mahsulât ve rüsumatı Lâğımcı Mustafa Veledi Ömer ile vesair müşterekler taraflarından ve bermucibi defteri Evkaf Mescidi Çöplü Bey tahtında muharrer nükodun onu onbir buçuktan hesap üzre anmürabeha mütevecihatiyle Çöplü Bey oğullarının salbesal veregeldikleri iki mut kündûm aidatı dahı mescidi mezbur İmamı tarafından zabtolmak iktiza eyledi malûm devletleri buyuruldukta emrû ferman hazreti menlehül emrindir.

Mühür

Süddei Âli Selim Sabit

1223

الحرس هذا الكتاب الوقف الشرعيه بشهادة
حسين بن حسن و طورمش بن ابنه بك
فيه وامضيته حرره الفقير اليه سبحانه وتعالى
الفضل الله القاضي بتوقات عفي عنهما

شهد بما فيه عندي ابن حاجي خضر

شهد بما فيه
حسام الدين بن حسن قفه الامام .. المرحوم
ادريس الامام

ثبت مضمون هذا الوقف بشهادة محمد بن قاسم
ومحمد بن صفا و صارو بن بايرام وابنه بك
بن خليل و ابراهيم بن محمد قبله وامضيته
حرره الفقير لطف الله محمد المولى
قضاى چوروم
المأمور بالامر العالي

شهد بما فيه زين العابدين افندي المدرس

شهد بما فيه محمد بن ولي بن ... ومحمد فقه
ابنه شاه قولي بداق شهسوار وحسن ويوسف
والياس وبايرام

شهد بما فيه فخر الدين بن خير الدين المدرس سابقا
لاحمد باشا

الحمد لله كاشف ظلام الظلم بنور الشريعة
النقية ومبين الاحكام بالادلة الشرعيه وموضح
الحلال والحرام بالايات العليه البينة ومظهر
الاسلام محمد سيد الرسالة صلى الله عليه وعلى اله
كل بكرة وعشيه اما بعد فان الدنيا موطن غرور
لا موطن سرور ودار زوال لا دار قرار نعيمها ظل
زائل ونعيمها ضيف راحل على ترتيبها مختلف عليها
لها منافة فالدار عن جمعها ذا دالمعاد واتقها
الادخار نهان والوقف حسنة جارية تجديد فوائد
ها في حالتي البقاء والفناء وطوري الممات والحيوة
على ما قال سيد المرسلين وامام المتقين صلوات الله عليه
(اذا مات ابن آدم انقطع عمله الا من ثلاث علم
ينتفع به وولد صالح يدعو له وصدقة جارية واما

ثبت عندي و انا حكمت بصحة الوقف شهادة
ومما مولانا جلال الدين بن عثمان واخي احمد
بن احمد وحكمت عنه بشهادتها حرر
العبد الفقير لطف الله عبد الملك بن
يوسف النائب بديه چورومليو
عفي عنهما

شهد بما فيه
الحاج صباة افندي ابن تاج الدين افندي ابن
صلاح الدين افندي ابن الشيخ عز الدين

يعمل بما فيه مالم يظهر ما فيه وانا الفقير محمد بن
احمد المولى المتحقق القاضي عفي عنهما

ثبت مضمونه على وجه الخصر شهادة محمد بن
قاسم صارو بن حاجي بايرام وابنه بك ابن
خليل وابراهيم بن محمد قبله امضيته حرر
الفقير علي بن حاجي بايرام القاضي بقضاء
ساقز المأمور بنص هذا الحجة الشرعيه
بالامر العالي

ثبت عندي وصح مضمون واني حكمت بصحته
لزومه حرر العبد الملك بن يوسف القاضي
بمحروسه چرملو في تاريخه حامدا لله تعالى
ومصليا على نبيه

وقف الله تعالى الاعز الا مجد الاكرم باني الخيرات
والحسنات ابراهيم بك بن المرحوم المغفور تاج
الدولة الحاج ساحتي رحماه حتى علم انا اكله
الانسان قد افنا وما لبسه قد ابلاه وما اصدق
به قد ابقاه وقف وحبس وسبل وتصدق بما
خالص نيته وامحق طويته ابتغاد لوجه الله تعالى
وطلبا لمرضات وهربا سوء المقر ودركاته يوم
يكون البر في ظل صدقاته جعلنا ثبت انه لحق
وملكه حسب ما ينطق بذلك الوثيقة الشرعية من
جميع القرى المدعوة المذكور تماما وقف ابنا
مالكانة قرية باشا بقضاء چرملو من جميع القريته
المدعوة المذكور ابناه وقف بك دل تابع قضاء
الزبور تاما من جميع القرية المدعوة المذكور

وقف مالكانه أشن چى تابع ساقز من جميع القر
ية المدعوة المذكور مزرعة أشن چاى تماما
من جميع القرية المدعوة المزبوره وقف مالكانه
تماما صالور تابع ساقز من جميع القرية المدعوة
المذكور آق بيار و آت يلى وقف مالكانه تماما
تابع مدبور من جميع القرية المدعوة المذكور شر
بك تابع ساقز تماما من جميع القرية المدعوة
المذكوره ايضا وقف مالكانه أردك تابع قضاء
الزبور تماما من جميع القرية المدعوة المذكور
طط مع چالتيق تابع قضاء ساقز تماما وذلك
جميع ديوان ساقز الكائن المحال چرملو المذكور
المشتمل ذلك والديوان المذكور عن التحديد لشهرته
في مكانه وعدم سببه فيه بجملة الحدود والحقوق
والمرافق واللواحق والنصاب والمعاب والاشجار
والكروم والعيون والابار والانهار والحبوب
والبساتين والنادر والمزارع والمساكن وكل حق
داخل فيه وخارج عنه ذكر اولم يذكر اولم يعم
سوى المساجد والمنابر والسبيلات وملك فيه على
اولاده الذكور واولاد اولاده الذكور نسلا بعد

نسل وعقبا بعد عقب بطنا بعد بطن فلو انقطع
نسله من طرف المذكور ينتقل الى أبنائه على الترت
يب المذكور ثم الى مصالح مسجد الكائنة في قرية
باشا كوى القرية من الديوان المذكور مادام معمورا
وموجودا ثم الى فقراى المسلمين وشرط التولية لنفسه
مادام حيا وبعده لاصلح اولاده واولاد اولاده
الذكور ثم الاناثه على الترتيب المذكور ثم اصلح
قرابته ثم لقاضي الاسلام والمسلمين في ولاية المذ
كورة وقفا صحيحا شرعيا وحبسا صريحا مرعيا
وتصدقا معتبرا مرضيا بحيث لا يباع ولا يوهب
ولا يرهن ولا يورث ولا يملك ولا يستبدل الى
ان يرث الله الارض ومن عليها وهو خير الوارثين
ومالك ذو الخلايق اجمعين فمن بدله بعد ما سمعه
فانما اثمه على الذين يبدلونه ان الله سميع عليم فمن
سعى في تبديله وتغيره فعليه لعنة الله والملائكة
والناس اجمعين وجرى ذالك وحرر في غرة
محرم الحرام من شهور سنه ست خمسين سبعمائه
هجريه

شهد بما فيه

مصلح الدين افندي بن حسين القاضي بچوروم ، صح و جرى وحرر الفقير وصل صحيح شرعيه ،
ابن احمد ابن امير حسن ، حسين بن حسن ، حسن بن محمد ، عيسى بن مرسل ، اسحاق بن
اسماعيل كتخداء جرى ما فيه عندي وحكمت بصحته ولزومه حرر العبد الراجي اوس بن الجلال الحاكم
بمحروسة مناحق في تاريخه حامدا لله ومصليا ، اسماعيل بن عزيز الحداد ، حمادي بن حاجي عوض ،
ادريس بك بن موسى ، امير حسن بن بهادر ، حاجي عوض بن محمود ، وقبله حرر العبد الفقير محمد بن
ابن محمود النائب لواء اماسيه ، الامام مولانا بهادر بن قتلو بك بن عبد الله المدرس احمد الله اليه ،
سنان بن حسن ، يحيى بن يوسف ، حسن بن سلامت ، يعقوب بن حسين الكاتب هداه الله اليه ،
يوسف بن محمود الحافظ هداه الله اليه ، جلال الدين بن مباشر المعرف ، محمد بن حيدر ، حسام الدين
افندي ابن بايرام ، محي الدين خليفه الامام ، سليمان بن خضر ، طورمش بن صالتش خليفه ،
رمضان افندي ابن محمد فقيه ، احمد افندي ابن پيري افندي ، خليل افندي القاضي ، محمود افندي
بن علي ، علي افندي ابن رمضان ، شمس الدين افندي الامام و غيرهم من الحاضرين .

……….. Harrerehu efkarülvera
Abdülfettah bin Mustafa elmüfettiş
biteftişi hazihil gaziyeti ankibeli
Abdi Efendi Elkadı bi İskilip
biemri menlehül emri
üfiye anhüma

Elemrü alâ mafihi harrerehül fakir
Mehmet bin Muharrem Elkadı
biçerkeş elmemuru biteftişi
hazihil kaziyyeti biemril
âli üfiye anhü

Sebebi tahriri huruf budurki :

Çorum kazasına tabi Paşa nam kariye sakinlerinden Kulunamkimesne yedinde fahrül ümerail kiram Çorum Sancağı Beyi dame izzihu ile bu fakire ve Sakız ve İskilip Kadılarına hitaben emrişerif varid olup mazmuni itâet makruninde kulunamkimesne süddei saadetime arzuhal edip Sakız kazasında Erdek ve Tut ve Eşençayı ve Salur ve Adyalı ve Ilgar ve Çorum kazasında Beydili ve Paşa kariyelerinin malikânesi ceddim İbrahim Çelebinin ebnasından batnı evvele meşruta olup yüz yıldan ziyade batnı evvel Mutasarrıf olup Babam Ebubekir batnı evvelden olmak ile şartı Vakıf mucibince tasarruf ederken batnı saniden Nuri batnı evvel ve batnı sani alesseviye tasarruf ede gelmişlerdir deyü işhat ve ikrar ettirip üzerime şehadetleri caiz olmıyan kimesneleri

Elhalethazihi macera velkeşfi alâ
bieydi harrerehu efkarülvera Hamza
bin Ali Elmevlâ bikazai Sakız
elmüfettiş bihazihil gaziye
biemri menlehül emir üfiye
anhüma

Yuğlelü bima fihi malehu ……..
nemikahu efkarü ibadallah …….

Abdulkadir bin Ömer elkadı işhat edip mezbûr Nuri fevt olmakla oğullarına vasi olan Pir Seydi vakfiyeyi saklayıp şahitlerin üzerime olan ikrarı hüccetini ibraz edip ben dahi Amasya Müftisine ve Sakız ve Karahisarı demirli kadılarına hitaben emrim vardır. İbraz edeyim dediğimde gaybet edip hüccet Ayânı Vilâyetten hususu mezbûre vukufu tammı olan kimesnelerden sual olundukta cemaatten cem'i kesir yüz yıldan mütecaviz batnı evvel tasarruf edegelir deyü ihbar eyledikleri sicil olunmuşken mezbûr Pir Seydi hilâfı vaki inha ile İskilip Kadısı ile bana garazı olan Çorum kadısı Mevlâna Mehmede hitaben emir alıp mezbûr Çorum kadısı da mücerret beni taciz için yirmi gün hapsedip badehu İskilip Kadısı canibinden benimle adaveti olan Hasan nam Kadı Naip olup beni mahpesten götürdüp Amasya Müftisine hitaben maan göresiz deyi emrüşerif almışken emrişerife ve huceci şeriyeye şeyhulislâmdan olan fetva ile amel eylemeyüp şer'i şerife muhalif ve mezbûr Pir Seydiye hükmedip zulmeylediğinden gayri sen şikâyet eyleyip istinafi davaya emir getirdin deyi ehli ürfe dört kerre evim bastırıp külli zulmeylemiştir deyi bildirmeğin.

Buyurdumki hükmüşerifim ile vardıkta Çorum Kadısı olan Mevlâna Mehmet asla hususu mezbure karışmayıp sizki kadılarsız hüsemayı beraber edip hak üzere tefiiş edip fetvalarına ve temessükâtına nazar edip göresiz deyi buyrulmağın imtisalen liemril âli Sakız kadısı olan Hamza efendi ve İskilip kadısı canibinden Abdulfettah nam kadı ile münazeün fiha olan kuradan Paşa nam kariyede cemi ve akdi meclis olunup….. Hazretleri tarafından Mehmet ağa zide kadrihu mübaşereti ile merkum pir Seydi meclisi şer'e ihzar olundukta mezbur kulu veçhi meşruh üzre bilmüvacehe dava edicek mezkûr pir Seydi cevap verip dedikí; Mehmet efendi zikrolunan evkafı babasının ikrarı ile olan hüccet mucibince hükmeylememiştir. Lâkin sene selâse ve tisin ve tisamie tarihinde ve vasisi olduğu ebnanin babası müteveffa Nuri hususu mezbur için Çorum kadısına hitaben emrişerif irad eyleyip merkum Ebubekirle mürafaa olduklarında babası mesfur Ebubekir davasına mütabık vakfiyei mamulünbiha iradına ve batnı evvel tasarruf edegeldiğine ve yine ikametine kadir olmayıp Nuri alesseviye tasarruf olunageldiğini isbat eylemedim seneyi mezburda Çorum kadısı olan Haci Mehmet efendi hükmeyleyip mezbur Nuri yedine hüccet vermiş idi. Ve hâlâ Çorum kadısı olan diğer Mehmet efendi yedinde mürafaa olduğumuzda mazmunu hücceti mezkûr kulu inkâr edip ben isbat eylediğim ecilde hükmü sabık ibka eyleyip hükmeylemiştir deyi cevap vericek müddai mesfur kulu yine davaya salik olup dedikí sene tisun ve erbain ve tis'amie tarihinde ceddim Hunhar bey batnı evvelden olup tertibi mezkûr üzre evkafı merkumeye mutasarrıf iken akrabamızdan Emir Çelebi niza eyleyip tarihi mezburda Çorum kadısı olan İsa bin Mehmet nam kadıya mürafaa olduklarında vakfiyei mamulünbiha ibraz ve ikamet bile eylemeğin batnı evvele hükmolunmuştur. Ve sene ihda ve tis'in tis'âmie tarihinde babam Ebubekir ile müteveffayı mezbur Nuri tertibi mezkûrde niza eyleyip kasabayı Çorumda hâkimülvakit olan Avnullah efendiye mürafaa olduklarında ba-

bam yedinde olan vakfiyeyi meclisi şeride ibraz eyleyip hâkimi merkum muteber tutup batnı evvelden olan babam Ebubekire hükmeyleyip sicil olunmuştur deyü fehvasına mütabık bir hüccet bir de sicil ibraz edip nazar olundukta her birinde evkafı mezbure vakıfı merhumun vakıfnamesinde batnan bade batnın ve neslen bade neslin deyü mukayyet ve müsarrah olmağın batnı evvele hükmolundu deyü mastur mukayyet olup ve bir fetvayı şerife dahi ibraz eyleyip mazmuni şerifinde vakıf kariyelerde Zeyd ile âmir niza edip Zeyd batnı evveldir deyip âmir mutlak ebnayedir deyüp her biri müddealarına muvafık hüccet ibraz eyleseler hüccetlerin kangısile amel olunur. Elcevap tarihi mukaddem ile amel olunur deyü buyurulmağın veçhi meşruh üzre olan hüccetler mucibince hak benimdir deyicek.

Merkum Pir Seydi yine müddei mezbure taan edüp dediki ol zamanda ibraz olunan vakfiyede gerçi batnan bade batnın müsarrahtır lâkin esamii kura ve mezariğ ve hudud beyan olmadığı ecilden mamulünbiha değildir. Elân batnı evvel müstakillen tasarruf eylemeyüp müsavat üzre tasarruf oluna gelmiştir. Ve müsavat beyyinesi evlâ olmağın batnı saninin ihta haber görülüp ve batnı sani müsavat üzre tasarruf olunageldiği isbat eylemeğin hükmolunmuştur. deyicek yine merkum kulu fetvayı şerife ibraz eyleyip mazmunu lâtifin de ebnaya vakıf karyelerde batnı evvel maşrut olmasından ve batnı evvel batnı sani alesseviye olmasında niza olucak cem'i kesir ve cemmi gafir batnı evvele meşruttur deyi Zeydin lehine şehadet eyleseler bir iki kaç kimesne dahi vakfı ebna alesseviyedir deyi âmirin lehine şehadet eyleseler kangısına amel olunur. Elcevap gerçi nisabı beyyine ikidir lâkin bir tarafa içmai ümmet inhizamı kuvvet iras eder ol taraf muteber olur. Deyü buyrulup ve şeyhulislâm hazretleri imzasile mümza bir fetvayı şerif dahi irad ettiği mazmunu şerifinde bir vakfın vakfettiği kariyeler silsilei evlâddan batnı evvele meşruta olup batnı evvelden Zeyit mutasarrıf iken badnı sanide âmir evlâd meşruttur ben dahi evlâttanım tasarruf ederin deyi dava edip ikameti beyyine eylese Ziydi mezbur ise badnı evvele meşruttur deyi beyyine ikame eylese şer'an kangısı evlâdır. Elcevap Zeydin deyi buyrulup bermucibi fetvayı şeriye müddeinin beyyinesi evlâ olmağın ilâlen badnı evvel tasarruf edegeldiğine ve zayi olan vakfiyenin mazmuni sabıka İsa

efendi hükmeylediği hüccetin ve Avnullah efendinin Ebubekire hükmeyleylediği sicilde dercolunduğu gibi badnan bade badnın kaydi musarrah idiğine cemaati müsliminden Salih ve müteşerri şuhudu udûl talep olundukta kasabayı Çorum sakinelerinden hatip Husam halife ve İmam Hasan Halife ve Hasan bini Ramazan ve Hüseyin bini Mıtrak ve Hüseyin bin Ali namikimesneler edayı şehadeti şeriye eyledikleri zayi olan vakfiyei miraren bazımız kıraat eyledik ve bazımız hükkâm kıraat eyledikleri̇nde istima eyledik badnan bade batın akaben bade akabın ve neslen bade neslin deyü tasrih olunduğunu şahitleriz ve ilelân badnı evvel olanlar tasarruf edegeldiğine dahi lirizaillah şehadet ederiz dediklerinden maada cemaati müsliminden Maden bin Nebi ve Otular bin Aygut ve İne bey bin Halil ve Recep bin Abdurrezzak ve Sarı bin Elhacı Bayram ve Ebubekir bin Ramazan ve Pir Ali bin Kulu ve Bali Fakih bin Recep velhasılı yüzden mütecaviz müslimanlar edayı şehadeti şeriye eyledikleri her birimiz kırkar ve ellişer ve altmışar ve yetmişer sinne varıp ilelân bizim zamanımıza batnı evvel olanlar tasarruf edegelip ve niçe defa batnı sanide olanlar veçhi meşruh üzre müsavat dava eyleyip kuzatı salifine mürafaa olduklarında badnı evvel olanlar ol zayi olan vakfiyeyi ibraz eyledikleri̇nde batnı evvele hükmeylemişlerdir. Hususa mütevelfa Nuri Ebubekirle niza edip Avnullah efendiye mürafaa olduklarında merkum Avnullah efendi huzurunda Ebubekir ibrazı vakfiye eyleyip ve hakimi mezbur muteber tutup badnı evelden olan Ebubekire hükmeylemiştir deyi edayı şehadeti şeriye eyledikleri̇nde dercolunan fetvayı şerifeler üzre merkum kulu yedinde olan temessükâtın tarihi mukaddem olup ve şahitlerinde icmaıümmet mertebesi mevcut olup ve kuzatı salife meclisi şeride vakfiyeyi mamulbiha ibraz eylemeyüp hükmolunup temessük verildi. Dediklerinden sonra vakfiyeyi mamulinbiha ibraz edemedi deyi salifizzikir Mehmet efendinin verdiği hüccet bermucibi fetva lâğiv olmağın badet tadil şehadetleri hayyizi kabulde vaki olup kuzatı salifenin hükmettiği üzre badnı evvel-

den olan mezkûr kuluya kükmolunup bu vesika yedi talibe defi olundu ki müzekkiri macera olup lodelhace ihticac edine hürrire fievahiri zilkadetişerife minşuhuri sene hams ve elf. 1005.

ŞÜHUDÜLHAL

Fahrul kazal Ahmet efendi Bin Nurullah efendi

ve Fahrul kuzat Arslan efendi Bini Abdullah efendi

Mahmut bin Torhemin

ve Rüstem bey ibni Üveyis bey

ve İbrahim bin Hasan

ve Müslüm bin Mansur Fakih

ve Mehmet bin Tor Hasan

ve Emir bin Ramazan

ve Ali Fakih ibni Hüseyin Fakih

ve Murat bin Nazar

ve Hüseyin bin Gülâbi

va Hıdır bin Maden

ve gayrihüm minel hazirin.

Hikmet Turhan Dağlıoğlu tarafından mühimme defterlerinden çıkarılıp gönderilen ve Çorum ile bölgesini ilgilendiren beş vesikayı aşağıya yazıyoruz.

İzahını tetkik etmek istiyenler (Çorumlu) nun (5) inci sayısındaki (Hicrî onuncu asırda Çorum) başlığı altındaki makalesine başvurabilirler :

No : 39

Mecidözü kadısına hükümki :

Mektup gönderip kazayı mezbure tabi (اوردی) namı kariyede mütemekkin İbrahim nam kimesnenin Şehsüvar namkimesne avretine zina kastına sarhoşla üzerine varup cebredüp sol baldırının bıçakla mecruh edüp meclisi şeride sabit olduğundan gayri otuz nefer yoldaşile nicekimesnenin evini basup avretlerin çektüğü sicillerde mukayyet bulunup ayânı vilâyet hırsızdur deyü haber verdiklerin bildirmişsin. İmdi hususu mezbur payei seriri ilâma arzolundukta süddei saadetime küreğe gönderilmesin emredüp buyurdumki mezburun yarar adamlara koşup süddei saadetime küreğe gönderesin amma gönderdiğin ademlere tenbih eyleyesin ki yollarda rağbet ettirmekten hazer eyleyeler.

9 - Şevvalül mükerrem - 981

Mühimme. 23 S. 265

No : 40

Çorum Sancağı Beyi İlyas Beye hükümki.

Mektup gönderüp Sancağı haslarından nefsi Çorumda olan Bozahane mukataa tarikiyle kâh müslimana kâh zimmilere verilegelüp haliyyen bir zimmi uhdesinde olup lâkin kasabayı mezburede şirretle meşhur ve maruf olan kimesnelerden (1) Hacı Nasrullah ve Mahmut ve Musa fakir namkimesneler kendulere tabi olanı cem edüp tabi olmıyanların evlerine ve dükkânları üzerine varup küllî cemiyet edüp mumaileyh hazır değilken Bozahanede hamir vardır deyü cem'i kesir ile bozahaneyi mühürleyüp mezbur

[1] Rüstem beyin (Çorum)da Camii kebire vakfettiği mülklerine aid 969 Evaili Rebiülevvel tarihli vakfiyesinde Hacı (Nasrullah bin Seydi Fakih) imzası vardır. Bir zamanlar sancak beyi olan bu zatın oturduğu ve mülklerinin bulunduğu mahalleye (Nasrullah) mahallesi adı verilmiştir. Bu gün aynı adla anılmaktadır.

zimmiyi kadıya iletüp mühkem tazir ettirdikten sonra vilâyetten reddettirüp minbat vilâyette durmayasın deyü şarttettürüp. Bu babda mumaileyhe....... İltifat etmeyüp ihanet etmişlerdir ve mezburların şerinden kimesne anlara müracaat etmedin kadıya müracaat edemez ettikleri takdirde isnadı malemyekûn edüp şahidi zor ile bir nesne isbat ederler ol ecilden her hallerine tabi olurlar deyü arz etmeyin buyurdumki vardıkta bu hususu onat (2) veçhile hak üzerine teftiş edüp göresin filvaki olkimesneler arz olunan gibimidir vukuu üzre yazup arzeyleyesin.

Fi 14 Rebiülevvel 968

(İlyas beyin ademi Behrama verildi.)

Mühimme 3 S. 569

No. 41

Çorum Beyi İlyas Beye hükümki:

Mektup ve kazaya defteri gönderüp bazı husus ilân edüp andan gayri (Nayıklar ?) namkimesnenin Merzifon taraflarında olduğun ve İskilip dizdarında emanet konulan esbablar hususun ve andan gayri boylu tayfesinin ahvalini bildirmişsin imdi malın tahsili için sana mal nazırı olan Amasya kadısına maliye tarafından hükmü şerif gönderilmiştir. Buyurdumki (3) âmil olup malın tahsiline emrim üzre olup ve boylu tayfesinden kimesneye teaddi ettirmeyüp kendü hallerinde gelüp evlerinde sakin olanlara dahi fi mabat kimesneye dahlettirmesin ve dizdarda emanet konulan esbablara konya canibine teveccüh ettiklerindemi konmuştur yoksa sonra mülhezim olup avdet ettiklerindemi konmuştur. Ne makule esbabdır ve kimlerindir yazup bildürüp sancağını gereği gibi hıfzedüp Boylu tayfesinin gelüp evlerinde kendü hallerinde kimesneye dahil ve taarruz ettirmekten hazer edesiz emma kendü hallerinde olmayup fesat üzre olanları menedüp kimesneye zarar eriştirmeyesin.

(Müstedam çavuşa verildi)
Fi 19 Zilkad 966

Mühimme 3. S. 880

---

(2) Onat : olduğu gibi demektir.
(3) Âmil : Maliye tahsildarı demektir.

 SAYFA BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINI!

ÇORUMLU 1938--1939

KAYNAK ESERLER DİZİNİ:20

ÇORUMLU

1838-1939

SAYI: 6

Mahmut Selim GÜRSEL

AKLI GÖZÜNDE OLANLAR
KUŞSAR,KUŞSARAY,KUŞÖREN
ONUNCU ASRI HİCRİDE
ÇORUM HAYATI
YİNE KUL MUSTAFA
CEYHUNİ VE ÇIRAKLKARI
HALK AĞZINDAN ATATÜRK
KURTULUŞ DESTANI
ÇORUM MANİLERİ
ÇORUM HALKEVİNİN BİR
AYLIK ÇALIŞMASI
ÇÖPLÜBEY SÜLALESİHE AİT
DİĞER VESİKALAR

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl : 1 — 15 Eylûl 938 — Sayı : 6

Aklı gözünde olanlara

Abidin Varan

İnsanların bir çoğu hadise vuku bulduğu zaman dırki ona karşı bir tedbir almayı düşünür ve hadise olmadan evvel bunun olacağını hissederek mukabil tedbirlerini almakta ihmal eder. Zaten insanlar fazla bir say ve çalışmayı çok defa kendileri için bir israf telâkki ederler ve tenbel tenbel oturup vakıt geçirmeyi her kes çok sever ve hatta az bir say mukabilinde çok menfaat temin eylemek çarelerini de düşünür. İşte bu mülâhazalar insanların hadiselerden evvel tedbir almadıklarını izah eder ve felâket başa geldiği zaman bunu önlemek için çırpınıp durmak ve vaktiyle tedbir almamanın cezası olarak felâketin tevessü ve intişarına sebep oldukları da vakidir. Bu gibi insanlara aklı gözünde olan derler. Fakat biz Türkler aklı gözünde olan insanların akıllarını gözlerinden başlarının içine sokmak için de çalışmalıyız. Buna bir misal olmak üzere son harplerden alınan neticeleri öne sürebiliriz. Bu gün ortaya çıkan ve aksi sabit olmayan bir hakikat var ise o da memleket müdafaalarında en mühim ve faal rolü oynayan maddenin tayyare olduğudur. Tayyarenin gördüğü hizmet ve yaptığı ve yapabilmesi melhuz olan zararların dehşeti insanın tüylerini ürpertmeye ve çileden çıkartmağa kâfidir. Tayyare memleket müdafaasında büyük bir hizmet ifa ettiği gibi bun-

SAYFA BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINI!

dan mahrum olan veya tayyaresi lüzumu mikdarı faal bulunmayanların başlarına gelecek akıbet de çok fecidir. Bilhassa tayyarelerin gayri muhariplere karşı yapabilecekleri tahribatın dehşetini bir dakika düşünmek insanı hayretlere gark eder. Gayri muharipler karşı tayyarenin istimalinin gayri insani olduğunu iddia edenler varsada muharip oldukları her türlü kudret ve kuvvet menbaının gayri muharip ismi verilenkısım olduğu düşünülürse bu kuvvet ve kudret kaynagına velevki hukuku düvel kavaidi ile menedilmiş olsabile her hangi bir bahane ile taarruz edileceği âşikârdır. Bunun için yapılacak olan çareler bu tayyare akınlarına karşı gayri muharipleri korumak için alınan tedbirler: bunlar iki noktayı istihdaf eder. Bunlardan biri tayyarelerden korunma çareleri, diğeri de tayyarelerin yapacakları taarruzlara önleyici tertibattır. Hep biliriz ki tayyareler çok zaman zehirli gaz ve iştial bombaları kullanarak şehiri yakmağa ve sakinlerini öldürmeğe çalışırlar. Bunların bu tecavüzlerini önlemek için ne yapmak lâzım geldiğini birbirimizden sorsak eminim ki çoğumuz birer şaşkın gibi birbirimizin yüzüne bakmadan gayri verecek cevap bulamayız. O halde çoğumuzda aklı gözünde olanlar sınıfına dahil oluyoruz demektir. Halbuki aklımızın başımızda olduğunu iddia eylediğimize göre buna dair yapılacak olan çareleri ve tedbirleri öğrenmek ve icabında bilâtereddüt tatbik eylemek için çok çalışmamız lâzımgelir. Bu mülâhazaya karşı memleketimizin harbi sevmediği ve sulh ve müsalemet içinde yaşadığı ve binaenaleyh harp ve darba aid işlerle alâkası olmaması icabedeceği gibi bir mülâhaza serdolunabilirsede etrafımız dostlarımız ile muhat olsa bile heran için gerek bize ve gerek dostlarımıza bir tecavüz vukuu melhuz ve bahusus bu asırda ilânı harpsız muharebe eylemek son moda bir mukatele olduğu malum iken memleketin müdafaasına terettüp eden mesailde en ufak bir noktayı bile ihmal etmemenin her Türk için çok büyük ve millî bir vazife olduğunu kabul etmek icabeder. İşte bu sebepledir ki her ferdin tayyareye karşı alınacak tedbirleri öğreten kurslara devam eylemesi ve bildiğini ve öğrendiğini de kendi muhitinde öğretmeğe çalışması hususunun ihmal edilmiyecek bir keyfiyet olduğunu söylersem hakikati ifade etmiş olurum. Her sahada Ulu Önderin yüksek şefliği altında ilerlemekte olan güzel memleketimizin her türlü tecavüzden daima masun ve mahfuz kalmasını niyaz eylemekle beraber bu millî vazifenin ifasına her kesi davet eylemeği bir borç bilirim.

Yurdda Araştırmalar :

Kuşsar, Kuşsaray, Kuşören

Neşet Köseoğlu

Halkevimiz Dil, Edebiyat ve Tarih kolu tarafından Tarih, Folklor ve Etnografi, Meskûkât bakımından Çorum ili köylerinde yapılmakta olan tedkik gezilerinde bir çok kale, köy harabelerine ve hüyüklere, mağaralara tesadüf edilmektedir.

(25) Hüyük üzerinde ve eteklerinde toplanan Serami kolleksiyonları, her hüyüğün malzemesi ayrı olmak şartile tasnif edilmektedir. Kale, köy, ören yerleri ve mağaralarda veya civarındaki tarlalardan toplanan çanak, çömlek malzemeleri de ayni şekilde tasnife tabi tutulmaktadır. İleride bunlar hakkında hazırlanmakta olan araştırma sonları neşredilecektir.

Yine bu gezilerden Baba İlyası Horasaninin torunu Âşık paşanın oğlu Elvan çelebi adiyle anılan ve Mecidözü ilçesine bağlı olan köyde bu sülâleye aid eserlerleri tedkik etmek, bu köye gitmek üzere yola çıkan evimiz Dil, Edebiyat ve Tarih komitesi ve içlerinde bulunduğum üyeleri Çorum - Elvan çelebi yolu üzerinde (Kuşsaray) ve bu gün harabe halinde bulunan ve (700 H.) tarihli vakfiyelerde adı geçen (Ulupınar) ören yerlerinde de bazı araştırmalar yapmışlardır.

(Ulupınar) ve Elvançelebi köyleri hakkında yapılan araştırmaları ayrı bir yazı da neşredeceğim. Bu yazının mevzuu (Kuşsaray) olacaktır.

(Kuşsaray) köyü civara temamen hakim ve adına (Kale) denilen bir tepenin eteğindedir. Bugünkü köy nihayet (60 - 70) yıllıktır. Fakat yeni sakinleri buraya geldikleri zaman da bu yerin adının yine (Kuşsaray) olduğunu köy ihtiyarları söylüyorlar. Bu tepenin üstünde harçsız ve toprakla örülmüş 80 adım eni ve 40 adım boyu olan bir duvar vardır. Burada ve dağın eteklerinde toprak üstün-

de olan Serami malzemesi toplanmıştır. Bunların içinde karakteristik vasıfları haiz olanlar vardır. Bakır ve Etiler devirlerine aid eserler olduğu tahmin edilmektedir. Bu tepe civarında bulunan diğer tepelerde ayni malzemelere tesadüf edilmektedir. Bu köyün iki üç kilometre solunda (Düvenci) denilen köyün önünde de üstünde ören yeri olan bir tepe olduğu söylendi. Fakat o günün programı haricinde olduğu için bu köye gidilemedi. Zaman da müsaid değildi.

Bu örenin bizce en şayanı dikkat olan yeri şekli ve adıdır. Bir müddet yeni Eti devletine (M. E. 1450 - 1200) Başkent olan Boğazköyün şimalinde (Kuşsar) adında diğer bir hükûmet merkezinden ve yerinin belli olmadığından bahsedilmektedir. Bu da eski Eti devletinin yaşadığı (M. E. 1950 - 1600) devirde baş şehir olan (Kuşsar) dır. Bu iki ad arasında çok yakınlık vardır. Bu köyün bulunduğu istikamet (Eti krallığı) hakkında İstanbul Üniversitesinde konferans veren prof. Dr. H. Th. Bossertin ve bir çok Eticilerin gösterdiği istikamet üzerindedir. Bu malûmata göre Kuşsaray köyünün ehemmiyeti daha ziyade büyümektedir.

Çorum çevresi içinde bu ada benzeyen diğer bir ad vardır ki o da önemlidir, (Kuşören). Bu da bir köy adıdır. Bu köy halkı buraya yeni gelmiştir. Bunlar gelmeden evvel de bu mevkiin adı yine (Kuşören) idi. Bu köyün arkasında adı kale olan sivri bir tepe üzerinde ören vardır. Üstünden çanak çömlek toplanan bu tepe de muhite hakim bir vaziyettedir. Burada şayanı dikkat olan şey Müzayik parçaları bulunmasıdır. Beher dıl'ı bir veya bir buçuk santimetre olan bir küp şeklindedir. Bunların içinde mavi, mor, beyaz, siyah, gıri renginde olanlara tesadüf edilmektedir. Bir saha üzerine dizili olarak bulunamamıştır. Bu ancak kazıdan sonra belli olabilir. Bunların Bizans devrine aid olmaları mümkündür. Toprak üstünden toplanan Serami malzemesi bize belki bir şey söylemiyebilir. Fakat yapılacak kazı ve araştırma her halde çok faydalı olacaktır.

(Kuşsar - Kuşsaray - Kuşören) adları üzerinde yapılacak araştırmaların ve muhitlerde yapılacak kazıların bize çok şeyler anlatacağını tahmin ediyoruz.

Onuucu Asrı Hicride Çorum Hayatı

Hikmet Turhan Dağlıoğlu

Onuncu asırda Çoruma aid beş vesika daha neşrediyoruz. Bu vesiklar bize bilhassa memleket idaresinin bozulmuya yüz tuttuğunu ve Çorum ile çevresinde kızılbaşlık ve rafızılığın bazan hafi ve bazan da açıktan açığa faaliyette bulunduğunu gösterecektir. Onuncu asırda bilhassa Murad III devrinde Sokullu Mehmed paşanın istememesine rağmen açılan İran seferi esnasında şarkî ve orta anadolu memleketleri, halk ve reaya hayli zulüm görmüş ve ezilmiştir. Bunun içindir ki hükûmete karşı münferid isyanlar, hele şekavet gibi vakalara onuncu asrın sonlarına doğru sık sık rastlanır. Neşrettiğimiz vesikalardan biri (İskilip) kazasında tutulan on bir nefer eşkıyaya aiddir. Fakat hükmü hümayunda bunların kabahatlerinin ne olduğu tasrih edilmesi istenilmektedir. Vesikanın tarihi 983 senesidir.

İkinci vesika Çorum ve orta pare kazilerine yazılan bir hükümdür ki Rafazılarla yanlarında bulunan 34 aded Rafıza aid kitaplara dairdir. Bu kitapları ortapare kazasına tabi ([illegible]) cemaatinden Veli lakıh getirmiştir. Bu kitaplar elden ele dolaşmakta olduğundan hükûmet bu hususta şiddetli tedbirler almak lüzumunu hissetmiştir.

Üçüncü ve dördüncü vesikalar da yine eşkiya vukuatına aid olup biri Amasya, digeri Çorum beyine yazılan iki hükmü hümayundur. Ve eşkıyalar nerede yakalanak olurlarsa sancak ve vilâyet hudutları gözetilmeksizin yakalanmaları hakkındadır. Bu eşkiyaların Tulga ve bir nevi pazobend olan kulçak ile dolaşmaları dikkate şayandır.

Beşinci vesika ise Çorumun eski ailelerinden Şeyh In'am Çorum kazasına tabi (Ulupınar kari-

275 SAYFA BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINI! 276

yesindkki [1] evkalının mütevellisi bulunan İn'am ismindeki kimesnenin Rafızılerdan gördüğü zulmü şikâyet ettiğini gösteren bir vesikadır. Ulupınar köyünde Mehmed ve Sadi adında iki kardeşin daha bir takım arkadaşlarla birleşerek haydutluk yaptıklarının, bir takım kimesnelerin kız, oğlan ve karılarını zorla baştan çıkardıklarını ve kızılbaşlık ettiklerini ve avrat oğlanlarını bir araya getirilerek cemiyet kurduklarını ve şarap içtiklerini bu vesika bize güzel bir şekilde göstermektedir.

Yavuzun Çaldıran seferi daha uzun müddet kızılbaşlık hareketini anadoludan kaldıramamış olduğunu ve anadolu alevilerinin uzun asırlar kendi hususiyetlerini muhafaza ettiklerini biliyoruz. Saltanatın bütün şiddet ve kuvveti bu zümreyi ortadan kaldıramamıştır. Bu vesikalarla bunlardan sonra neşredeceğimiz diğer vesikalar bize Çorumun geçmiş zamanlarda hayat ve durumu hakkında dikkate şayan malûmat verecek ve bu vesikalar yazılacak bir tarih için kıymetli bir malzeme vazifesini görecektir.

---

[1] Çorumun sunnem asırdaki arazi, nüfus ve hasılatına aid tedkiklerimizi daha sonra neşredeceğiz. O devre aid defteri hakanilerde Çorumun bütün hususiyetlerini kısmen evkaf ve arazinin ne gibi şerait altında timar ve zeametlere ayrılmış olduğu sarahaten görülecektir.

Yine Kul Mustafa

Neşet Köseoğlu

(Çorumlu) nun ikinci sayısında Kul Mustafa hakkında yazdığımız araştırmadan sonra yeniden elimize geçen cönklerde bulduğumuz iki parçasını da o yazıya eklemeyi faydalı bulduk. Bu iki türkünün birisi beş, diğeri dört kıtadan ibarettir. Birinci türkü (6+5 11) lidir. Yalnız altıncı mısra buna uymuyor. (4+7 11) oluyor. İkinci türkü sekizlidir. Fakat bölmeleri karışıktır. Birinci türküde ikinciden daha çok iyi şekilde kaidelere riayet edilmiştir. İkinci türküde yalnız (Kul oğlu) dediğine göre bunun (Kul Mustafa) ya aid olması şüphelidir.

I

1

Arzuhal eylesem ettiğin cevri
Muhabbet arzolur yüze gelince
Âşık öldürmekte akranın yoktur
Bir dem şive ile naza gelince

2

Kaşların çatarsın gözün süzersin
Her bakışda ciğerciğim ezersin
Yad ile yeyüp içüp gezersin
İstiğna satarsın bize gelince

3

Kaşların yay olmuş kipriklerin oktur
Korkarım sevdiğim aşıkın çoktur
Payıtaht altında akranın yoktur
Heman kaşın ile göze gelince

4

Sendemi öğrendin cefa kılmayı
Hançer alıp dertli sinem delmeyi
Tenezzül etmezsin bize gelmeyi
Ya koçulurmusun [1] size gelince

5

Kul Mustafa eder bekler yolunu
Rakıpler de demiş gonce gülünü
Yad ellerde koçmuş ince belini
Ya koçulmam derdin söze gelince

---

[1] Sevilmek. (Size gelince kendini kocaklatarak sevdirirmisin ?) demektir. Çorumda kocaklayarak sevmek manasına gelir. Bu parçada (koçmuş, koçulmuş) tarzında iki şekilde kullanılmıştır.

II

Kuloğlunun türküsü

1
Uzaktan merhaba olmaz
Gel ey mestane bakışlım
Ak kolun boynuma dola
Dola mestane bakışlım

2
Seni seven hiç unutmaz
Hayalin karşımdan gitmez
Padişahlar da zulm etmez
Kula mestane bakışlım

3
Dile muradını haktan
Cümlemiz varetti yoktan
Bülbülün arzusu gülde
Güle mestane bakışlım

4
Der Kul oğlu göne göne [1]
Mislin gelmemiş cihane
Her sözüme bir behane
Kula mestane bakışlım

Kul mustafanın diğer bir parçası

Çünkü dilber bana meylin yok idi
Ezelinden ikrar vermiye idin
Muhabbettir güzelliğin nişanı
Uğrun uğrun bakıp gülmiyeydin

Hani senin ile yiyip içtiğim
Yiyip içip ak göğsünü açtığım
Şimden sonra fayda etmez kaçtığın
Soyunup koynuma girmiye idin

Siyah zülf mah yüze eylemiş perde
Sen uğrattın benu bin türlü derde
Ben kendi halimde gezdiğim yerde
Arayıp bergüzar vermiye idin

(Kul Mustafam)eder cane der kasdın
Çok ağlattı beni gözleri mestim
İncitme sevdiğim severim dostum
İncitirsem güzel olmıya idin

[1] Gunagün demektir. Çorumda bu şekilde kullanılır.

CEYHUNÎ Ve ÇIRAKLARI (1)

Halid Koçak

Zamanının halk şairleri arasında oldukça önemli bir yeri bulunan Ceyhunî aslan Zilelidir. Himmet oğullarından (Namı diğeri Çördük oğulları) Ahmedin oğludur. Asıl adı Ömerdir.

Ceyhunî, yi Çorum Halk şairleri arasına katmaklığımız kendisinin Çorumda evlenmiş ve Zile ile Tokatta başlangıç halindeki saz şairliğinin olgunluk devresini Çorumda geçirerek şiirlerinin en güzellerini burada vermiş olmasından ve en nihayet Çorumda ölmesinden ileri gelmektedir.

Ceyhunî yakın akrabalarından yaptığımız tahkikat neticesinde Zileden çok küçük yaşta ayrılmıştır. Oldukça hal ve vakti yerinde olan Babası Ahmet oğlunun saz ve şiire olan merakını zamanının terbiye telâkkileri iktizası hoş görememiş ve Ceyhunî de Zileden ayrılara Tokata gitmiştir. Orada Aşık Nurinin çırağı olmuş ve az zamanda ustadının nazarı dikkatini çekerek kendisini çok sevdirmiştir. Aşık Nurinin ısrarile halk şairlerinde görülen herhangi bir tarikata sülûk adetince o zamanlar başında (Balak Baba) nın bulunduğu (Kadirî) tarikatına girmiştir.

Ceyhuninin doğum yılı bilinememekte isede tahmini 75 - 77 yaşlarında Alaca kazasının İsahacılı ile Domalan köyü arasındaki tahta

(1) Ceyhuniye ait bu malûmatı toplarken kendilerinden büyük istifadeler gördüğüm kayın biraderi B. Mehmet ile bir kaç şiirini lutfeden Eşref Kâtipoğluna ve Fazlı Tombuşa burada teşekkür etmeği vazife bildim.

köprü üzerinde 326 yılında hastalanarak bir kaç saat sonra vefat ettiği söylendiğine göre doğum tarihinin 1251 - 1249 olarak tesbiti mümkündür.

Ceyhunî Tokattan ayrıldıktan sonra uzun müddet Anadoluyu baştan nihayete gezmiş ve hatta Şama kadar gittiğini kendinden dinleyenler anlatmaktadırlar.

Ceyhunî Çoruma 35 yaşlarında kadarken gelmiştir. 38 yaşında yani tahminen 1294 yılında Çorumlu kâhya oğullarından (Namı diğeri Horisti) nin kızı Meryemle evlenmiştir.

1308 de elyevüm berhayat kayın biraderi B. Mehmetle Babasının vefatı üzerine Zileye giderek evlerini ve daha bir çok mallarını satarak tamamile Çoruma yerleşmiştir.

Bu yüzdendirki gerek Çorumda ve gerekse başka yerlerde Ceyhunî Çorumlu olarak tanınmaktadır. (2)

Ceyhunî kendisini tanıyanların ve uzun müddet dostluk etmiş ve akrabası olanların anlattıklarına göre uzun boylu, geniş omuzlu, iri yarı, oldukça sevimli ve yakışıklı bir simaye malik, sesi hoşa gider gür ve dinçlikte, ak sakallı; huy ve tabiatı oldukça sevilir, Güler yüzlü, ilk görüşte hürmete sevkedici nafiz nazarlı bir zatmış. Mey ve mahbubtan hoşlanır bilhassa Cemal aşkı olmakla şöhreti varmış.

Daima beyaz külâh giyer ve sırma ile işlenmiş bir örtü içinde saklı 12 telli Çöğür çalarmış. Bu saz elyevm Alacanın Teberik köyündeki Dedekargın oğullarından Dede Beydedir.

Ceyhunî önce söylendiği gibi İsahacılı ile Domalan köyü arasındaki tahta köprü üstünde esasen kendisinde mevcut kalp hastalığının buhranlı bir devresini geçirdikten sonra İsahacılı köyüne getirilmiş. Hasta yatağında iken sözlerine inandığım bir kaç zatın anlattıklarına göre aşağıdaki münacatı orada söylemiştir.

I

Yarab budur senden nazı niyazı
Beni böyle derdi gamda bırakma
Hakikate tebdil eyle mecazım
Ettiğim isyanı başıma kakma

II

Tutuldu damanım nefsi havaya
Geçti nazik ömrüm eyvah havaya

(2) Çankırılı sayın Ahmet Talat Onay, da Halk şiirleri ve cevileri adlı kitabında « Çorumludur » diye yazmaktadır. S. 160 Not I.

Varınca yüz kara ruzü cezaya
Silsile isyanım gerdane takma

III

Cürmile kabul et kalbi mahzunü
Na ümit berakma kıyamet günü
Her veçhile kabul et (Ceyhun) u
Habibin aşkına narina yakma

Hastalığından bir kaç saat sonra arkasında çocuğu bulunmayan karısını bırakarak dünyaya gözlerini yuman Ceyhuninin üzerinde bulunan kürkü, külâhı, Sazı Alacaya getirilmiş ve kendisini sevenler tarafından büyük bir değer karşılığında hatıra olmak üzere paylaşılmıştır. Bu eşyaların halâ büyük bir hürmetle saklanmakta olduğu rivayet edilmektedir.

Ceyhunî bazı kimselerin anlattıklarına göre epice tahsil görmüş ve hatta Dürere kadar ders almıştır. Bir çoklarına görede cahil denmeyecek kadar okumuştur.

B. Fazlı Tombuşta gördüğüm Ceyhunî'nin el yazısile bir kaç şiiri (ki kurşun kalemile yazılmış olduğundan resimleri buraya konamamıştır.) Bana o zamanın tahsil sistemlerine göre epice okur yazar olduğu hissini verdi. kelimelerin yazılışı düzgün ve hatasızdır.

Ceyhunî belki basit bir tahsil görmüş olabilir. Fakat şiirlerinde rastladığımız bazı ağdalı Arapça ve Farsça kelimeleri yerinde kullanarak onlarla şiirlerini süsleyebilecek kadar büyük bir zekâ ve hafızaya malik olduğu aşikârdır.

Ceyhunî'nin kıymettar ve tevatürle bahsedilen tarafı irticalen 90 - 80 beyte kadar şiir söyleyebilmesidir. Böyle zemanlar oldukça müstesna ve cuşe geldiği demlerde vaki olurmuş. Böyle anlarında on iki telli çöğürünü sağ omuzuna dayar, başını üstüne yaslar, gözlerini yarı yumar ve en az 2 - 3 saat durmadan dinlenmeden çalar ve şiir söylermiş.

Ceyhunî'nin şiirleri arasında halk şiirlerinin hemen her nevine ve şekline rast gelinmektedir. Buraya konulan Münacat, Mersiye Koşma, Semai; Kalendarî ve şathiyat muntazam olarak elde edilmiş olanlardır. Diğer bir çok nevi ve şekillere ait parçalar varsada (Şah beyti) olmadıklarından konamamıştır.

Ceyhunî Erzurumlu Emrahın çırağı Tokadlı Nurinin çırakmasıdır. Ceyhunî mahlasını ustası takmıştır. Kendisine de Yozgatlı Seyhun ve Arap hafız, Niksarlı

Amasya tarihi müellifi kitabının (C 2. S. 186) bir sayılı haşiyesinde şöyle yazıyor:

(Çorumlu) oymağı Nikonya şehrinde tavattun ettikleri münasebetiyle Nikonya şehri «Çorumlu» demekle meşhur olmuştur. Bu tabir 1000 tarihine kadar bütün evrakı resmiyede muhafaza edildiği halde muharreen edatı edatı hisbet hafzedilerek asıl kabileyeti teşkil eden (Çorum, Çarum) namiyle meşhur olmuştur.

«Çurum» eski Türkçemizde (Meserret ve memnuniyet) manasına ve (Çorum) lâfzından galat olup memnun ve mesrur olan kimseye lûgaten (Çarak) deniyor. Meşhur (Çaruklu) oymağıda (Çaraklu) tabirinden galattır. Bunlardan Çarıkşah bini Salih bey bini İlyas bey pek meşhurdur.)

Matbu ve geyri matbu diğer bir kısım vesaiktan istintaç edilen bazı rivayetler daha vardırki pek o kadar vüsuk ve itimada şayan olmamakla beraber buraya dercinde faide görülmüştür.

Danişment ogullarının Bizanslılardan «Çorum» u kurtardıkları zamandaki vakayii ve fütuhatı hikâye eyliyen eserlerde, gûya Bizanslılarla yapılan muharebeler neticesi fetihte islâm esirleri kale üzerinde asılmasından (3) ve bir aralık yine Firenklerin eline geçtiği vakitlerde erkeklerin öldürüp kadınların ve çocukların tutsak edilerek Bizansa satılması gibi cevrü cefa dolayısiyle kasabanın ismine (Cevri Rum) denilmiş ve ondan galat olarak (Çorum) şekline girmiştir.

Halk arasında deveran eden diğer bazı rivayetlere göre de; Kale divarı veya varoş demek olan (Çevrim) kelimesinin müruru zemanla (Çorum) şekline sokulduğunun varidi hatır olduğu söylenmektedir. Bu son iki rivayet mana ve münasebet itibarile belki yerinde değildir. Fakat en galip ihtimal "Çorum„ adına yukarıda sözü geçen Türk oymaklarından birine izafe edilmek suretile ilkönce "Çorumlu„ denildiği ve bunun üzerinden yıllar geçtikten sonra da "Çorum„ olarak kullanıldığı hakkındaki mütalealar daha yerinde görülmektedir.

(3) Mirkatülcihat Müverrih Âli.

Folklor derlemelerinden :

Halk Ağzında Atatürk

Bir destan ve iki ağıt

Neşet Köseoğlu

Çorum Halkevi Dil, Edebiyat ve Tarih kolunda bulunan arkadaşlarımızla beraber yurd tetkiki için yaptığımız gezilerde topladığımız folklor malzemesini (Çorumlu) da neşredilmek üzre tasnif etmekteyiz. Elimizde bulunan yüzlerce destan, ağıt, güzelleme ve halk türkülerinden bir kısmını aşağıya yazıyoruz.

1 - Bunlardan birincisi bir destandır. Alaca ilçesine bağlı Karamahmutlu köyünden Mehmet tarafından sazla çalınırken yazılmıştır. Son kıt'asına nazaran (Aşık Mazhar) tarafından söylenildiği anlaşılıyor. Şimdilik bu âşığın nereli olduğu ve sağ olup olmadığını bilemiyoruz. Ondokuz parçadan ibaret olan bu destanda kullanılan bir çok Türkçe kelime ve tabirlere nazaran söyleyen âşığın Çorum bölgesinden olması çok muhtemeldir.

Şimdiye kadar bir çok ediplerimiz, şairlerimiz, mütefekkirlerimiz, romancılarımız velhasıl bütün münevverlerimiz bir çok şekillerde kurtuluş ve büyük inkılâbı anlatmışlardır. Fakat onyedi milyonun kocaman bir parçasını teşkil eden büyük köylünün İnkılâp ve kurtuluş hareketleri hakkındaki düşünüş ve hislerini ifade eden yazıların ve neşredilen edebiyatının yok denecek kadar az olduğunu zannediyoruz. Fakat aşağıda yazacağımız destan gösteriyorki Türk köylüsü inkılâbı ve kurtuluşu hepimizden iyi anlamış ve hissetmiş, saz şairlerile bunu yaymak ve anlatmak yolunu da bulmuştur. Çorum havalisinde buna benzer bir çok destanların ve daha güzellerinin mevcud olduğuna kaniiz Halkevimiz halkın ağzında dolaşan ve büyük kütlenin anlayışını ve hissini ifade eden bu parçaları bütün köylerden toplamağa karar vermiştir. Bu işte komitemize azami yardımda bulunacaklarını

vadeden İlbayımız Süreyya Yurdakula ve evimiz başkanı Bedri Bilginer'e teşekkür etmeği bir ödev biliriz. Diğer Halkevlerinde bu yönden araştırmalar yapılırsa Anadoluda bu günün halk, bilhassa İnkilâp edebiyatına hizmet etmiş olacaklarına kaniiz.

Bu destan (6 + 5   11) lidir. Bazı mısraları bu bölüme uymiyor. Biz ağızdan çıktığı gibi aslına hiç ilişmeden yazmak istedik.

Kurtuluş ve inkılâp destanı

Türklerin ihyası (2) hazreti Gazi
Kurtardı vatanı düşmanımızdan
Sinesin bu yolda eyledi feda
Biz dahi geçelim öz canımızdan

Sinesini hedef etti düşmana
Ölmüş iken vatanı getirdi cana
Çekti kılıcını çıktı meydana
Gören ibret alsın meydanımızdan

Çekildi sancaklar dayanmaz canlar
Şarktan garbe gitti Türkteki şanlar
o kadar paşalar o zabitanlar
Ayrılmadı asla sağ yanımızdan

Kaçırdık Yunanı bulunmaz izi
Bir hücumda öte geçti denizi
Siyanet eyledi askerimizi
Vatan şereflendi ol gazamızdan

Urumlar da toplanıyor etrafa (3)
Uğrun uğrun (4) haber gitti Yunana
Gazi Paşa gelmeseydi cihana
Düşman sarmış idi dört yanımızdan

Dumlupınar sandıklının cephesi
Dağları deliyor topların sesi
Kahraman askerin hücum etmesi
Cihan sele gitti al kanımızla

Adanayı işgal etti Fransız
Türkiyeye meydan vermez amansız
Değnek ile kovaladık, ya'ansız
Hasılı çıkardık vatanımızdan

Şeriati düşünenler şerciler
Bir takım millete fesad verdiler
Her biri bir yerde hep geberdiler
Onlar kurtulmadı toplarımızdan

Nice devran sürdü ol padışahlar
Bir eser komadı imanı yoklar
Rum Ermeni aradaki nifaklar
Şükür alçaklar çıktı yurdumuzdan

Aklı başındolan düşünsün bunu
Tüketen dini Şeraltçı oldu
Dağda belde fukaraya soygunu
Veren onlar idi vatanımızdan

Menemen meselesi çıktı meydana
Orada bir kaçları uydu şeytana
Mehdi diye kendi kendini urgana
Taktı kurtulmadı fermanımızdan

(2) Çorumda (Filan adam benim ihyamdır.) tarzında kullanılır. Bundan ötürü Çoruma göre bunun kullanışı yanlış değildir.

(3) Bu parçanın başka bir şekilde olması muhtemeldir.

(4) Gizli gizli demektir. Çorumda kullanılır.

Şeyh Sait yüzün döndürdü isyana
Milletini hor baktırdı vatana
Fakir fukarayı boyadı kana
Böyle şeyhlar çoktur külhanımızda

Çağırdı Şeyh Sait sağımı diye
Başında sarığını değirmi diye
Tarttılar şeyhleri ağırmı diye
Haberi doğruldu urganımızdan

Gazi Paşa hazreti, tek bir kişi
Ne kadar cesaret, tuttu bu işi
Her taraftan sarmış, düşman ateşi
Esirgedi bizi düşmanımızdan

Hükûmet de milletini kayırdı
Bir af etti hapisleri koyverdi
Adaletle teb'iğatlar duyurdu
Çok şeref kazandık bayramımızdan

Tren hattı küşad etti her yerden
Terakki etti mektebimiz hep birden
Kazandık vatanı her cebhelerden
Kürrei arz sarsıldı tuğyanımızdan

Hükûmet de milletini yaşattı
Dağları deldirdi demir döşetti
Milletine altın kemer kuşattı
Haşa nankör olma vatanımızdan

Arslan gibi Türkiynin insanı
Çalışmakla kazanmıştır vatanı
Aç kurt gibi parçaladı düşmanı
Şecaat görmüşüz başkanımızdan

Aşık Mazhar bunu böyle söyledi
Bu da benden yadigâr olsun dedi
Dinlen sözlerini behey efendi
Teşekkür kazandık destanımızdan

11 - Bunlardan ikincisi Çorumun Alaca ilçesine bağlı (İsacali) köyünden (Âşık Haydar) tarafından (Küre) köyünde öldürülen iki yaşında bir çocuk için söylenmiş bir ağıttır. (Bu şâir saz çalar. Birde (Harhar) lı Âşık (Haydar) vardırki yalnız keman çalar. Âmadır diğerine nazaran daha geridir.) Bunda büyük Atadan imdad isteyen mısrai ne kadar derin manalar ifade ediyor ve ne kadar büyük itimadı anlatıyor? Bu da köylünün Atatürke ne büyük bağlarla sarılmış olduğunu gösterir güzel bir vesikadır. Bu ağıtı Alacanın Küre köyünün çobanı olan (17) yaşında ilkokuldan çıkmış Himmetten, (Küre) belinde, dağda dinledik. Bu köylü çocuk bu ağıtı bestesile okurken ve bilhassa (Atatürke telefonlar vurayım) dediği zaman gözleri parlayor içi gülüyordu. Bu ağıtta (6 + 5   11) durguludur. Öğretmen Sadi Leblebici tarafından yazılan bu bölüme göre bazı mısraları hatalıdır. Fakat ekseriyetle iyidir.

Öğle ile ikindinin arası
Yitirdim yavruyu ben bulamadım "5„
Ağlayı ağlayı arar anası "6„
Yitirdim yavruyu ben bulamadım

Yavru ateşinden nasıl durayım
Atatürke telefonlar vurayım "7„
Müjdesine beş yüz altun vereyim
Yitirdim yavruyu ben bulamadım

Hayal hayal göremedim düşümde "8„
Meğer düşman gezer imiş peşinde "9„
Masum İpek "10„ iki yaşında "11„
Yitirdim yavruyu ben bulamadım

Askere gitmedi mektup yazayım "12„
Ölmediki mezarını kazayım "13„
Şu dağları koyuk koyuk "14„ arayım "15„
Yitirdim yavruyu ben bulamadım

Şu dağlarda gezdim seyikler "16„ gibi "17„
Meledim dağlarda geyikler gibi
Ne dereler koydum ne kaya dibi "18„
Yitirdim yavruyu ben bulamadım

---

(5) Bu nakaratı bir başkası (yitirdim yavruyu görmedinizmi?) şeklinde söylemiştir.

(6) Bu mısraı bir başkası (Meleyi meleyi arar anası) şeklinde söylenmiştir.

(7) Bu mısraı bir başka saz şairi (Türk Ataya telefonlar vurayım) şeklinde söylemiştir.

(8) Bu mısraı bir başka saz şairi(Gece gündüz görmedim düşümde) şeklinde söylenmiştir.

(9) Bu mısraı bir başka saz şairi (Düşmanların gezermiş peşinde) şeklinde söylenmiştir.

(10) Temiz, ipek masum çocuk manasına kullanılır.

(11) Bu mısraı bir başkası (Bir Masum çocuktur iki yaşında) şeklinde söylemiştir.

(12) Bu mısraı bir başkası (Asker değil mektubunu yazayım) şeklinde söyledi.

[13] Bu mısraı bir başkası "Ölü değil mezarını kazayım„ şeklinde söyledi.

[14] Aranmamış bir yer bırakmadan gezmek, tetkik etmek manasına gelir.

[15] Bu mısraı bir başkası "koyak koyak şu dağları gezeyim„ şeklinde söylemiştir.

[16] Çorumda dağda ve kasabada insan arayana Seyik denir. Bunun sâir filmezam karşılığı olarak kullanılması ihtimali vardır. Bazı yerlerde meselâ Seydim köyü bölgesinde geyik yavrusuna da Seyik denildiği söylendi.

[17] Bu mısraı bir başkası "Arayı arayı oldum seyikler gibi„ şeklinde söyledi.

[18] Bu mısraı bir başkası "Ne dereler koydum ne taşlar dibi„ şeklinde söyledi.

Koyun olan uğrun uğrun "19„ kesilir "20„
Zalim olan idam olur asılır "21„
Komşular yavru yitirdim nasıl olur "22„
Yitirdim yavruyu ben bulamadım

Nasıl zalim imiş bu işi tuttu
Ağlayı ağlayı dağamı gitti
Kuzgunlar "23„ götürdü kurtlar mı yırttı
Yitirdim bebeği ben bulamadım

Ana deyu ağlar yoktur durağı "24„
Baba deyu ağlar çoktur firağı
Buna canmı dayanır ana yüreği
Yitirdim yavruyu ben bulamadım

Nolduysa yavru bu bana oldu "24„
Günbegün benzim sarardı soldu
Yolcu mu çaldı arabacı mı buldu
Yitirdim yavruyu ben bulamadım

Âşık Haydar gezer kendi halinde
Dellâllar çağırır Çorum ilinde
Alaca kazası Küre köyünde
Yitirdim yavruyu ben bulamadım

---

[19] Gizli gizli demektir. Çorumda bu işi uğrun yaptım derler.

[20] Bu mısraı bir başkası "koyun değil uğrun uğrun keseler„ şeklinde söyledi. Bu diğerine nazaran daha güzeldir.

[21] Bu mısraı bir başkası "Katil değil idam edüp asalar„ şeklinde söyledi. Bu diğerine nazaran daha güzeldir.

(22) Bu mısraı bir başkası "Bir yavru yitirdim o nasıl olur„ şeklinde söyledi. Bunun hecesi tamamdır. Aslında bir fazlalık var.

(23) Kuzgun; Karakuş demektir. Çorumda "Tavşancıl„ da derler. Oğlak, tavşan parçalayarak havaya kaldıracak kadar büyüktür.

(24) Bu iki kıt'ayı "Çoban Himmet„ söylemedi. Bunlar Alacanın Karamahmut köyünden Âşık Mehmed tarafından söylenilmiştir.

Çorum Manileri

Eşref Ertekin

299

Bayır bağın üzümü
Diyemedim sözümü
Eğil bir yol öpeyim
Serhoş bakan gözünü

300

Beden kürkü arkanda
İki ellerim yakanda
Sen de iflah olunmu
Beni böyle yakanda

301

Camiler medreseler
Yarim geliyo deseler
Bir kuş kadar canım var
Verirdim isteseler

302

Çayların ufak daşı (1)
Yandı ciğerim başı
Ne yavrudan haber var
Ne dindi gözüm yaşı

[1] Taş, Çorumda daş derler

303

Çay içinde çağlarım
Yar yitirdim (2) ağlarım
Yar il ile konuşmuş
Ben ciğerim dağlarım

304

Çay içinde çarptığım
Dülbendiğini kaptığım
Bekmi (3) gönün böyüdü
Sarılıpta yattığım

305

Çırağın yağı bezir
Yarim ben sana hazır
İki gönül bir olsa
Ne bey bilir ne vezir

306

Çıranın kütüğüne
Cübbenin yırtığına
Âdem gönülmü verir
Sokağın sürtüğüne

[2] Yitirmek, gaybetmek demektir.
[3] Bekmi, pekmi demektir.

307

Çağırdım satı deyi
Sındıyı (4) getir deyi
Oturmuş ta ağlıyor
Tevkürlüm (5) kötü deyi

308

Çıktım yayla düzüne
Bastım pınar gözüne
İşim gücüm olmasa
Baksam yarin yüzüne

309

Çıktım ambar koluna
Baktım yarin yoluna
Asıllırda ölürüm
Perçeminin teline

310

Çekisi var çim yeşil
Çayda kumlar kaynaşır
Yari gördüğüm yerde
Elim dilim dolaşır

311

Culhalıgın gerimi (6)
Ele vermem yarimi
Yarime yar diyenler
Meydana kor serini

[4] Sındı; makas demektir.
[5] Tevkürlü; nişanlı demektir.
[6] Gerim; ipliklerin bez haline getirilmesi için tezgâh üzerinde gerilip tanzim edilmiş şekli.

312

Culhalıkta mekik var
Hatırımda yıkık var
Yar benim olur amma
Arada munafık var

313

Çalınmaz oldu sazım
Yare arzuhal yazın
Keklik gibi kafeste
Kâh melûlum kâh şazım (7)

314

Çekisi var çimeni (8)
Kıskısı (9) var yemeni
O yar petek bal sımuş
Oturupta yemeli

315

Çık dalda kiraz dövşür (10)
Dibinde kahve pişir
Her kahveyi sundukça
Aklına beni düşür

[7] Şaz; şadan ve sevinmek demektir.

[8] Çeki; üç köşe bir parça bezin uzun bir şekilde üç santim eninde katlayarak kadınlar başlarına sararlar.

[9] Kıskı; dört köşeli bir bezi üç köşeli bir şekilde katlayup baş üzerine koyarak yanlarına sarkan iki köşesini çeneleri altından bağlıyan bir nevi sargı.

[10] Dövşür; devşirmek, toplamak demektir.

316

Çıkrıkta kulakmısın (11)
Tavukta yelekmisin (12)
Ne geziyon sokakta
Ağzı eğri çanakmısın

317

Çayır ince biçilmez
Süt köpüktür içilmez
Bana yarden geç derler
Yar tatlıdır geçilmez

318

Çamdan sakız akıyor
Kız nişanlın bakıyor
Koynundaki memeler
Turunç oldu kokuyor

319

Çam dibinde çam biter
İki gelin mum tutar
Güzel ile yatarken
Çirkini sancı tutar

320

Çuha çektim cerekten (13)
Bir ah ettim yürekten
Benim bir muradım var
Yeşil başlı melekten

321

Denizde gemilerim
Deryada inilerim
Ben seni candan sevdim
Kölgemden günülerim (14)

322

Denize dala balık
Oynuyor ala balık
Sana bir çift sözüm var
Şurası kalabalık

323

Deniz değdi adaya
Altun yüzük hediye
Sarılalım yatalım
Saat geldi yediye

[11] Çıkrık kulağı ; huvsi et sinirinden yahut gön parçalarından yapılıp çıkrıklarda iğ takmaya mahsus âlet.

[12] Yelek ; kaz, tavuk ve sair kuşların kanad ve kuyruklarındaki uzun ve kalın tüyler.

[13] Cerek ; çadır direği kalınlığında ve 5-6 metre uzunluğunda çam ve kavak gibi ağaçlardan kesilen bir nevi kereste.

[14] Günü ; kıskanmak.

324

Denize daldım çıktım
Bir balık aldım çıktım
Güzellerde payım yok
Ben payım aldım çıktım

325

Deniz dibi minare
Dalga vurmuş kenare
Şimdi kızlar fındıkçı
Ne haltetsin zampara

326

Denizin geçeleri (15)
Kaldırın peçeleri
Bu eda ki sendedir
Öldürür niçeleri

327

Deniz ne inilersin
Derdimi yenilersin
Bu gece benim yarim
Kulağı çınılesin

328

Dertli başı bülbülün
Var savaşı bülbülün
Saharde (16) gözü yaşı
Deler daşı bülbülün

329

Devekte (17) üzüm sana
Kem gelir sözüm sana
Sahar yıldızı gibi
Dikmişim gözüm sana

330

Düştüm yarin peşine
Yanıyom ateşine
Ben sevda bilmez iken
Bu da geldi başıma

331

Dert böyle keder böyle
Bilmezem gider böyle
Bilmem alnım yazısı
Bilmezem kader böyle

332

Depdim kapu açıldı
İnci yere saçıldı
Cennetten iki kapu
Biri bana açıldı

333

Dertliyim yareliyim
Bilmezem nereliyim
Ağaçlar donun (18) geymiş
Daha ben berellyim

[15] Geçe ; karşı yaka manasınadır. (Denizin ve derenin öte geçesi gibi.)

[16] Sahar ; seher demektir.

[17] Devek ; üzüm ağacı.

[18] Don ; burada ağaçların yapraklanmasında kullanılmıştır.

334

Derdim var dağlar gibi
Eridim yağlar gibi
Dışarım güler emma
İçerim ağlar gibi

335

Derdim var dağlar gibi
Yanamam eller gibi
Bak şu gözüm yaşına
Akıyor seller gibi

336

Dünya bir fenar imiş
Döndükçe döner imiş
Niçe koç yiğitlerin
Feneri söner imiş

337

Delmeye bak delmeye (19)
Dermanım yok varmaya
Buna canımı dayanır
Ayda yılda görmeye

338

Düşmemeye
Düşte gör döş (20) memeye
Düşenin dostu olmaz
Gayret et düşmemeye

339

Delikten bakma yarim
Her söze akma yarim
Meramın sevmek ise
Kimseden korkma yarim

340

Dama koyun bağladım
Girdim çıkdım ağladım
Eller yarim dedikçe
Ben ciğerim dağladım

341

Deveklikte kazan var
O yzzıyı yazan var
Geçme bizim kapudan
Sevdamızı sezen var

342

Değme benim yarıma
Yare urma yareme
Yareli olmayınca
Merhem olmaz yareme

343

Dane dane üzümsün
Yarim iki gözümsün
Beni unuttu sanma
Gece gündüz sözümsün

344

Eş punar eşme punar
Derdimi deşme punar
Eğer yarim gelirse
Bensiz konuşma punar

[19] Delme ; yelek demektir, ceket altına giyilir.

[20] Döş ; göğüs manasınadır.

345

Ekin ektim tarlaya
Fener gibi parlaya
Kız oğlanın koynunda
Burcu burcu (21) terleye

346

Eşme suyun ne soğuk
Başına geldiğim yok
Ben yarden ayrılalı
Bir zeman güldüğüm yok

347

Eminem vili vili (22)
Yaşmağı yılan dili
Eminemin ucundan (23)
Oldum kapular kulu

348

Erzurumda bağ olmaz
Kara salkım ağ (24) olmaz
Küçükten yar sevenin
Yüreğinde yağ olmaz

349

Erzurum erenleri
Tez yolla varanları
Allahım sen kavuştur
Hasretlik çekenleri

350

Eşki (25) almayı kuş oymaz
Oysa da karnı doymaz
Ben birini severim
Yarim yüreğin döymez (26)

351

Eriği dalda koyan
Gözümü yolda koyan
Ne kâfir ne müslüman
Beni bu halde koyan

352

Erik dalda sararsın
Bir gün beni ararsın
Sarılalım yatalım
Ateşimiz kararsın

353

Eriği sökme yarim
Kapuna dikme yarim
Nasıl olsa benimsin
Kasavet çekme yarim

354

Eriği döşürürler
Et ile pişirirler
Etme bu kötülüğü
Sonunu düşünürler

[21] Burcu burcu ; buharlaşarak terlemek demektir.
[22] Vili vili ; cilveli demektir.
[23] Ucundan ; sebebinden manasınadır. (Senin ucundan bu şerefe erdim, senin ucundan bu belâya çattım.) şeklinde kullanılır.
[24] Ağ ; ak , beyaz demektir.

[25] Eşki ; ekşi demektir.
[26] Döymez ; dayanamaz, tahammül edemez manasınadır. Sana dikkat edeceğim amma kalbim döymiyor. derler ki burada rıza manasına gelir.

Çorum Havadisleri :

Çorum Halkevinin

Bir Aylık Çalışması

1 - Bu ay içinde Dil, Edebiyat Tarih komitemiz köylerde çok verimli araştırmalarda bulunmuştur. Bu gezilerde yapılan işleri tarih sırasiyle aşağıya yazıyoruz :

A - 3 - 9 - 938 de Çanakcıya gidildi :

a - İğdelik - Tor Çelebi mezarı üzerinde araştırmalar yapıldı,

b - Deliler mezarlığındo tetkikler,

c - Çanakçı ve kale tetkikedildi. Serami kolleksiyonu toplandı.

d - Alacar gediğinde çanak ve çömlek parçaları toplanmıştır.

e - Bu muhitte bulunan yer adları üzerinde tetkikler yapıldı,

f - Serçe köyünün harabesi tetkik edildi.

J - İlemin suları üzerinde araştırmalar yapıldı,

B - 4 - 9 - 938 de İnalözüne gidildi:

a - Kartal tepesi hakkında malûmat.

b - Köyün suyu ve Nuh baba tepesi hakkında araştırmalar,

c - Yer adları üzerinde tetkikler,

d - Kale üzerinde tetkikler ve Serami malzemesi toplandı,

e - Alaeddin camisi görüldü,

f - Bu cami yanında iki hüyük üzerinde Serami malzemesi toplandı

h - Selçuklara ait bir, daha eski bir ki iki para bulundu,

J - Dedesli aşiretinin oturduğu sahalar tesbit edildi.

C - 8 - 9 - 938 de Seydim köyüne gidildi :

a - Muhit üzerinde araştırmalar,

b - Seyid Murad camisi hakkında araştırmalar,

c - Yer adları üzerinde araştırmalar yapıldı.

D -9- 938 de Elvançelebi, Kuşsaray, Ulupınar Mecidözü Söğütlüpınar, Elmalı köyü üzerindeki tepeler ile Mecidözünde araştırmalar yapıldı :

a - Kuşsaray kalesi üzerinde etüd,

b - Bu köyde folklora ait tetkikler ve kalesinden Serami malzemesi toplandı.

c - Ulupınar harabesi üzerinde araştırmalar, Serami malzemesi toplandı.

d - Elvançelebi, cami, türbe ve hamamı üzerinde araştırmalar,

e - Etnoğrafik eşya üzerinde etüdler,

f - Bu köyde diğer tarih eserlerine ait araştırmalar,

k - Söğütlü pınar karşısındaki Hüyükte araştırmalar,

J - Elmalı üstündeki tepeden Serami malzemesi toplanmıştır.

h - Mecidözünde Avkat hamamında tetkikler ve iki Hüyük üzerinde araştırmalar yapıldı.

E - 10 - 9 - 938 de Camili, Karahisar temurluya gidildi :

a - Camilide folklor araştırmaları,

b - Gerdekkayada kalesinde tetkikler,

c - Bozbuğa köprüsü ilerisindeki Hüyükte araştırmalar yapıldı,

d - Hüyükte mütehassıslarla şimdiye kadar toplanan Serami malzemesine göre Hüyüklerin devirleri tesbit edildi;

e - Karahisarda kale, eski köy harabesi ve Hüsamiye medresesi tetkik edildi. Harabede ve kalede Serami malzemesi toplandı. Medresenin plânı ve fotoğrafları alındı.

f - Karahisarda folklor tetkikleri yapıldı.,

J - Yine Çerkes ve Türk karahisarlarında çok eski zamanların yazıları alındı.

h - Karahisar kalesinden eski devirlere ait paralar toplandı.

2 - 2 - 9 - 938 de Cildiye mütehassısı tarafından verilen zührevi hastalıklar hakkında konferans, kıymetli dinleyici kütlesi toplanmıştır.

3 - 10 - 9 - 938 de Temsil kolunun verdiği müsamere (Bir adam yaratmak) geniş bir halk kalabalığına hitap etmiştir.

4 - Temsil kolumuz 17 - 9 - 938 de Merzifon Halkevine bir ziyaret yapmış ve orada büyük bir kalabalık karşısında (Bir adam yaratmak) ve (Tırtıllar) piyeslerini temsil etmiştir.

5 - 20 - 9 - 938 de Hikmet Turhan Dağlıoğlu tarafından Bogazköy hafriyatı neticelerine göre Etiler hakkında umumi bir konferans vermiştir.

6 - 21 - 9 - 938 de Çocuk esirgeme kurumu heyeti toplanmıştır.

7 - 26 - 9 938 de Dil bayramı yapılmıştır. Saat (18) de Radyo dinledikten sonra Dil. Tarih ve edebiyet komitesinden Ortaokul Fransızca öğretmeni Fehmi Halil tarafından Dil hareketinin başlangıç ve neticeleri hakkında çok kıymetli bir konferans verilmiştir. bundan sonra bir ortaokul talebesi karışık dil devrine ait bir kaç parça ile sade dil zamanına ait bir kaç şiir okumuş ve bunları bir-birbirleriyle mükayese etmiştir. Daha sonra bir halk saz şairi tarafından halk diliyle yapılmış ve Çorum bölgesine mahsus türküler söylemiş ve böylece toplantıya son verilmiştir.

8 - 27 - 9 - 938 de Manavreden dönen alayın istikbaline iştirâk edilmiştir.

9 - Kaza parti başkanları tarafından 27 - 9 - 938 de bir toplantı yapılmıştır.

10 - Bu ay sinemaya gelen filmler şunlardır :

Siyah inci

Şubertin aşkı

Badat Bülbülü

11 - Bu ay içinde Evimizin bandosu 5 düğüne iştirâk etmiştir.

12 - Bu ay iki fakir talebeye 10 lira yardım yapılmıştır.

MESUL MÜDÜR : *Eczacı Bedri Bilginer.*

(683) Tarihli Melike Hatun ve Arif Çelebi vakfiyesinde adı geçen ve bu gün yeri dahi henuz bulunamıyan (Alayund) köyüne aid bir Kaydihakani suretidir

No: 42

Çorum Sancağı Beyine hükümki.

Haliya Amasya kadısı mektup gönderüp Sohta adına bazı levendler bir iki üç yıldan beru iki bölük olup Osmancık ve Merzifon ve Lâdik ve Gümüş kasabalarında ve nevahisinde bazı kimesnelerinn evlâdına dahledüp ve zekât ve sadaka deyü bazı kimesnelerden cebren akça alup teaddi eyledikleri ve Lâdik canibinde (چوری) nam hassa köylerin obaların basup üç âdemlerin katledüp ve altı yedi neferin yaralayup ve sabıka Osmancık derbendinde istihdam için gönderilen Hasan nam kimesneyi soyup ve sair silâhlarından gayri tüfekleri olup vardıkça ziyade olup kuvvetlenmek üzere olup fesaddan hali olmadıkların arzeylemeğin buyurdumki vusul buldukta anın gibi tahtı hükûmetinde cemiyet ile yarağ ve yasağla gezüp fesad üzre olan Sohta ve levend tayifesi eğer il eri sürmekledir ve eğer gayri tarıkladır her ne yüzden el verirse ikdam ve ihtimam eyleyüp olveçhile yürüyün Sohta ve levend tayifesin ele getürüp ve mezkûrlardan davayı hak eder kimesne varsa husemasiyle beraber edüp şer'ile teftiş edüp sabit ve zahir olan hukuku alıverdikten sonra anın gibi cemiyet üzre ele gelenlere mecal vermeyüp haklarından gelüp ol cevanibi anların şer ve şurlarından emin edesin bu babda gereği gibi mukayyet olup ihmal ve müsahaleden ve bu behane ile kendi halinde olanlara hilâfı şer'i dahlolunmaktan hazer eyliyesin ve anın gibi yarağ ve yasağla cemiyet edüb fesad üzre ele gelenlerin haklarından gelüp himayet etmiyesin ve ne mikdar ehlifesad Sohte ve levend ele gelüp haklarından ğelindüğü ve haklarından gelinenlerin fesad ve şenaatları ne idüğün yazub ve cemiyet üzre olanları il eri ile ele getürmelü olduklarında muharebe ve mukatele ederlerse ol hinde katlolunanların demleri heder olup katilden süal olunmıya. Ona göre il erinin eline temessük veresin emma temam basiret üzre olup veçhi meşruh üzre cemiyet ve fesade mübaşir olmıyanlara dahi ve tecavüzden hazer eylesin.

Fi 26 Muharrem 967

Bir sureti: Amasya Beyi Sinan Beye

(Durdu Çavuş oğlu ile Merdi İskender Çavuşa verildi)

Mühimme 3. S. 166

SAYFA BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINI!

No: 43

Çorum Kadısına hükümki

Hâlâ süddei saadetime arzuhal sunulup cennetmekân (İlâ ahirihi) merhum Sultan Süleyman Han hayratı şeriflerinden Çorum kalesinin içine gönderilen sudan ol zamanda kifayet mikdarı su hisare alıkonolduktan sonra maadası hisar kurbinde olan dört mahalleye tevzi olunup bu zamana değin tayin olunan çeşmelerde cari olup tebdil ve tağyir olunmamışken hâlâ bazı kimesneler su yolun açıp kimisi bahçesin (1) suvarup ve kimi kendü mahallesinde olan çeşmeye ziyade salvermekle sair mahalle ahalisine ziyade muzayıka verüp ve bazı kimesneler su yolu evi içine alup yöresine taşırup bırakmakla künke zarar edüp ve bundan gayri müteveffa Gülâbibey (2) nefsi Çorumda bina ettiğü camii şerifin vakfı olan Kârbansarayı sancak beyi davarlarını çeküp vakıf canibine bir akça ve bir habbe vermemekle vakfın Mürakabesine vazifeleri vasıl olmadığı ilâm olundu. İmdi ey... mı adalet encamımda bu mak... zulüm ve teaddi olunduğuna rıza... şerifim yoktur. Buyurdumki hük... şerifim vusul buldukta şimd... değin zikrolunan Kârbansaray... sancak beyi olanların davarı... gelmiş ise muhkem tenbih eyl... sinki vakfa raci olanı bikusur m... bemah mütevellisine teslim eyl... dura gelmiş değil ise davarların i... rac edüp minbaat vakfın Kârba... sarayına davarların bağlatmaya... ve olsuyun küngünde kad... den taşrada olup bazı kimesnel... sonradan evi içine almışlar i... şer'ile zararın defeyleyesin ve ... geldüğü zamanda mimar marif... tiyle tecessüs olunup çeşmeler... tevzi ve taksim olunduktan son... emri şerifimle tebdil ve tağy... olunmuş değil ise kadimden ca... ola geldüğü üzre icra ettürüp s... yun maksemin su yolcularına k... litletüp kimesneye açtırmayas... emri şerifime muhalif kimesne... iş ettirmeyesin.

8 Recep 985

(Arzuhal sunan Eyne Hoca... verlidi.)

Mühimme 31. S. 285

(1) Sovarmak: Sulamak demektir.

(2) Bu adda Çorum'da bir mahalle vardır. Bu zat daha evvel (Çorum) da sancak beyi idi.

Çorumda vaki Çöplü Bey oğulları evkafın mütevellisi Seyyit Hüseyin tarafından 1229 senesinde verilen arzuhal üzerine çıkarılan kuyudu hakani suretidir

Cuma günü arz odasında şer' ile görülmek üzre ve atik ve cedid kayitleri müfassalan çıkarıla.

No: 44

Evlâdı vakıftan batnı evvelde Essiyit Ali Bey arzuhal sunub Çorumda vaki Sanciddin Paşa ve Çöplü Bey evkafının tevliyetine otuz seneden mütecaviz babası mahlulinden evlâdiyet ve meşrutiyet üzre mutasarrıf olup bir veçhile dahil ve taarruz iktiza etmez iken ecanibden ve eshabı araziden bazı kimesneler yedinde olan berat askeridir deyü müdahele gadir sevdasında olmalariyle tevliyeti mezbure...... Muhasebesine nakleyle maliyeden berat ve askeri gayri terkini için ilmühaberi verilmek babında.... Reca ve tevliyeti mezbure evlâdiyet ve meşrutiyet üzre batnı evvelde evlâdı vakıftan Esseyyit Ali Bey üzerinde olduğu askerî ruznamçesinden müstebean olunmağın tevliyeti mezbure otuz seneyi mütecaviz babası mahlulundan tasarrufunda olduğunu kuyudat natık olmağla istidasına muhasebeyi merkumeye nakil maliyeden berat ve askeriye il mühabereleri verilmek babında reisülküttap mehmed Emin Ahmet ikbalehu ilâm etmeğin ilâmı mucibince kaydi refi ve terkini için askeriye ilmühaberleri verilmekle tevliyeti mezbure natık muhasebesine nakli ile maliyeden berat ita olunması babında bin ikiyüz yirmi dört senesi cemaziyelevvelisi on altıncı günü sadır olan ruusü hümayun mucibince mezkûr Esseyyit Ali Bey batnı evvel evlâdı vakfın mücedded kayit verildikten sonra Çorumda vaki Sanciddin Paşa ve Çöplü Bey vakfının berveçhi meşruta tevliyete mutasarrıf olan batnı evvelde evlâdı vakıftan Esseyyit Ali Bey kendi hüsnü rızasiyle mutasarrıf olduğu tevliyeti merkumenin hümsi mahsulü vazifeden humus hissesi evlâdı vakıftan Esseyyit Hafız Ebubekir'e ve maadası hafidi Esseyyit Hüseyin Halifeye feragat ve kasriyed ve yedinde olan beratın huzuru şeride teslim etmeğin kasrı yedinden merkumana tevcih ve yedlerine

başka başka beratı âlişan ita buyurulmak recasına Çorum naibi Esseyyit Elhacı Ahmet Efendi arzetmekle mucibince kasrı yedinden tevcih olunmak babında bin ikiyüz yirmi dört senesi recebin yirmi dokuzuncu günü sadır olan rüusu hümayun mucibince batnı evvel evlâdı vakıftan Esseyyit Ali Beyin kasrı yedinden hümus hissesi evlâdı vakıftan Esseyyit Hafız Ebubekire ve maadası hafidi Esseyyit Hüseyin Halifeye tevcih olunup başka başka beratı alişan verilip üzerlerinde iken Çorumda vaki Sanciddin Paşa ve Çöplü Bey vakfının berveçhi meşruta tevliyetine bundan akdem mutasarrıf olan evlâdı vakıftan Ali Bey arzuhal sunup pir ve ihtiyar olduğundan kendi hüsnü rızasıyle tevliyeti mezburenin nısıf hümus hissesini evlâdı vakıftan Esseyyit Ebubekire ve maadasını hafidi Esseyyit Hüseyin Halifeye feragat ve kasriyet edüp nısıf hümus hisse merkum Ebubekire berat olunacak cümle tevliyetten hümus hisse sehven berat olunmakla verilen berat kaydi refi ve terkin ve sıhhatı üzre nısfından hümus hisse merkum Ebubekire ve maada bütün tevliyet hafidi Seyyit Hüseyinc hücceti üzre tevcih ve başka başka beratı âli şan ihsan buyuulmak babında istida inayet etmekle istidası üzre tevliyeti mezburenin nısfından hümus hissesi merkum Seyit Ebubekire ve maadası hafidi Seyyit Hüseyine hüccetî üzre ibkaen berat verilmek babında reisülküttap ilâm etmeğin ilâmı mucibince berat verilmek babında bin ikiyüz yirmi beş senesi cemaziyelahirinin on dördüncü günü sadır olan rüusu hümayun mucibince mezkûran Esseyyit Ebubekir ve Seyyit Hüseyin Halife an evlâdı vakıfa başka başka ibka beratı verilip üzerlerinde iken Çorumda vaki Sanciddin Paşa ve Çöplü Bey vakfının nısfından hümus hissesi tevliyetine mutasarrıf olan evlâdı vakıftan Esseyyit Ebubekir bilâ velet fevtolup yeri hali ve hizmeti lâzımesi muattal kalmağla mahlulundan evlâdı vakıftan hissedarı ve müştereki Esseyyit Hüseyinin tevcih ve yedine beratı âlişan ihsan buyrulmak recasına Çorum Naibi Esseyyit Mehmed Emin tarafından arzetmekle bilâ velet ve meşrutun lehumadan aheri mevcut değilse şartile bermucibi arz mahlulundan müşterekine tevcih olunmak babında bin ikiyüz yirmi yedi senesi şavvalinin on beşinci günü sadır olan rüusu hümayun mucibince nısfından hümus hisse tevliyete evlâdı vakıftan Esseyyit Ebubekirin mahlulundan hissedarı ve

müştereki mezkûr evlâdı vakıftan Esseyyit Hüseyine tevcih olunup temamen tevliyete berat verilip defterde mastur ve mukayyet evlâdı vakıftan Esseyyit Hüseyinin bu defa rikâbı hümayuna takdim eylediği bir kıt'a arzuhalı mefhuminde Çorumda vaki Sanciddin Paşa ve Çöplü Bey vakfının tevliyeti hâlâ beratı âlişanla uhdesinde olmağla canibi ecanibden dahlolunmak icab etmez iken ecanibden ve eshabı araziden bazı kimesneler zuhur ve tevliyeti ümurüne müdahaleden hali olmadıkların inha ve badeezin inha ve arzuhalı hasım zuhur ederse arz odasında terafüû şer'i kaydi mahalline şerh verilmek babında istida etmeyi hazineyi amiremde mahfuz olan Anadolu muhasebesi defterine nazar olundukta Çorumda vaki Sanciddin Paşa ve Çöplü Bey vakfının tevliyeti evlâdı vakıftan mezbur Esseyyit Hüseyinin hâlâ baberatı âli şan üzerinde olduğu müsteban olmağın imdi hasmı zuhurunda arz odasında terafüû şer'i oldukça kaydi ıstar olunmak üzre mahalli balâsına şerh verilmek üzre 29. Ş. 1227 tarihinde sadır olan fermanı âli mucibince kaydi balâsına şerh verilmiştir. Emrü ferman devletlû saadetlû efendim hazretlerinindir.

23. H. 1229

SAYFA BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINI!

Çöplübey sülâlesine aid diğer vesikalar [1]

No. 45

الحمد لله رب العالمين والصلوات والسلام على سيدنا محمد واله اجمعين و بعد فان سيد المشايخ والعارفين
مربي الفقراء والسالكين مراد سيدي دام الله توفيقه و عمدة المشاهير والاعيان فخر الاماثل والاقران
حاجي صبحي قرا ان قريه اوواجق من ديوان صاقز كان تمام مالكانه ملكا له فتطوع نصف مالكانه
قريه اوواجق من ديوان صاقز حاجي صبحي المزبور واشترى مراد سيد المرقوم ذالك بخمسه الاف درهم
وهو الدرهم الشرعي فتيقن وتحقق الصدور الى المختم مراد سيدي و حاجي صبحي وعلما ان الدنيا
زائله وما اكل الانسان فقد افناه وما لبس فقد ابلاه وما تصدق به فقد ابقاه لقوله عليه السلام
(ليس من مالك الا ما اكلت) الخ وعلما ان الدنيا ممطى غرور لا موطن سرور ودار ممر لا دار قرار
فيها كل زائل و مقيمها ضيف راحل فلا ينفع ذا الجد جده بل ينقطع عمله عند الانتقال من دار الفناء الى
دار البقاء الا بثلث كما قال سيدنا (اذا مات ابن آدم) الخ وقال الله تعالى (قل الذين يتقون) الاخرة الاية
وقال الله عز وجل (ومن عمل صالحا) الخ وقال الله تعالى (ما عندكم ينفد وما عند الله باق) الخ ولما كان هذه
النصوص المذكوره والاحاديث المأثوره داعية لارباب النهى و باعثة لاولى النهى الى ادراك الجزاء المخلدة
والمثبات المؤبدة اتفق ان وفق بهذه السعادة الابدية والسيادة السرمدية الصدر الاجل مراد سيد المذكور
بدلالة من حضرت السلطان الاعظم والخاقان المعظم ظل الله في العالم مولا ملوك العرب والعجم الذى اجرى صحايف
الدولة و اعجم باسط الامن والامان ناشر العدل والاحسان سلطان الغزاة والمجاهدين قامع الكفرة والطاغين
معين النفس العلية لراحة الرعية واستراحة البرية غيات الدنيا والدين معين الاسلام والمسلمين المخصوص بعون
ايات رب العالمين السلطان مراد خان ابن السلطان السعيد الشهيد المبرور الدارج الى رحمة الله تعالى الغفور
اورخان ابن السلطان السعيد المرحوم المغفور له سلطان عثمان خلد الله تعالى سلطنه و اوضح على العالمين برة
ولا زالت ايامه الزاهره باهرة الايات ظاهرة الرايات سافية الانوار بالحسنات هامة الانوار بالمكرمات
ما امتد طاق الايام ار امر الله على الظلام و جرى بتيسير الله جميع الاقضية والاحكام فاخذ الوقف طريق الخيرات
و ابناء الزاوية فوقف مراد سيدي ما اشترى من الحاجي الصبحي وقف نصف مالكانه اوواجق من
ديوان صاقز و شرط ان يكون المتولى نفسه وشيخ الزاويه نفسه ثم وقف حاجي صبحي نصف مالكانه
باقى من القريه المذكورة على زاوية مراد سيدي و شرط ان يكون المتولى و شيخ الزاويه مراد
سيدي فلما كان ذالك يكون شرط مراد سيدي و شرط حاجي صبحي واحدا في الوقف والمتولى
حيوة مراد سيدي طول الله عمره و بعده يكون ذكور اولاد المزبور مراد سيدي و اولاد اولاده
الذكور وان سفل فان انقطع اولاده الذكور البادئة فيكون اولاده الانثى من الذكور و ان سفل

[1] Amasya tarihi bu vakfiyenin bir kısmını naklediyor. Bu gibi vesikaların aynen ve tamamen neşri tarih noktasından lüzumlu olduğundan bu vesikanın da aynen neşri faideli görüldü.

N. K.

فان انقطع اولاد الانثى من الذكور البادئة فيكون الانثى فان انقطع الانثى البادئة فيكون اولاد عبده
فان انقطع اولاد عبده صرف الى الفقراء والمساكين من المسلمين الصالحين مزيد من كان قاضيا حينئذ في
مدينة عثمانجق و الحد الاول في قرية المذكوره المدعوة اوواجق المجاور الواقعة بقرداز درهسى و
بعضا الموضع المعروف بالاوزبور و بعضا الموضع المعروف طاش قوران قوالى و الحد الثاني الموضع المعروف
اوبه آغاج بيكاري و بعضا الموضع المعروف بارص بيكارى بقرب كريش بول المنتهى الى الموضع المعروف
بصريغلى ديارى والحد الثالث مروان قيا المنتهى الى الموقع المعروف چوبان قيابى و الى الموضع المعروف
غنق كوتابى و بعضا الموضع المعروف بجالجام و بعضا الطريق العام الموضع متصل الى موضع
المعروف بجاى سراى و بعضا الموضع المعروف قوش تپه سى والحد الرابع فيه باغليجه بيكار واسمه الثانى
صوفيجق و ينتهى الى الموضع المعروف ديكن كديك المنتهى الى الموضع المعروف بقورت كوزاباى وبعضا
الى الموضع المعروف بصاقز آغرى و الى الطريق العام المعروف اوبولو و اسمه الثانى طوزبولى المنتهى
الى الموضع المعروف بقراك آردج و الى الموضع المعروف كاكرباى و بعضا الى الطريق العام لمزرعة
المدعوة المذكورة لى المزرعة التى فى داخلها الحجر الكبير و اسمه الثانى قنلاق المزرعة المدعوة آنبار
واسمه الثانى قراقارطوج آلاكى المزرعة المدعوة سرايلى و اسمه الثانى صاروبراق آلاكى المزرعة
المدعوه بوصولى و اسمه الثانى قيريكار آلاكى المزرعة المدعوه بطاش بيكار و اسمه الثانى تكنه طاش
آلاكى و اولوق اوزى تابع طاشبيكار و اسم الآخر اسكى تكه يرى والمزرعه المدعوة رجبا كيدكى
و اسمه الثانى آقوبران اوالقاارنه المدعوة و جميع المزارع المذكوران بجملة حدودها و حقوقها
و مرافقها وسائر ما ينسب الى القريه والمزارع المذكوران من القليل والكثير والحقير والخطير والصغير
والكبير والجديد والقديم والطريق والتلد والرب والبعد والاحجار والحديد والحق والظاهر والباق
والدائر والعاص و كافة المرافق و عامة المنافع من الطرق والمسالك والحاجز والمصانع و كل الحقوق الداخلية
والخارجيه والمتصله والمنفصله وما يجمع به اصلا وفرعا ووى الغابر الساجد والسيلان على مصالح الزاويه
التى بناها و انشأها العزيز الاكرم افتخار الاعيان و مفاخر والاقران مراد سيدي دام عمره و سعيها
دار الفقراء والمساكين التية في قرية اوواجق من ديوان صاقز من قضاء عثمانجق و شرط الواقفان
المذكوران دام توفيقهما ان يشتغل الاوقاف المذكورة افضل انواع الاستغلال فما حصل من القريه والمزارع
المذكورة الموقوفة يجمل و يصرف على مصالح الزاويه المذكورة الصادرين والواردين من الفقراء والمساكين
المسلمين فان هدمت الزاويه المذكورة يصرف ما يصرف الى الفقراء والمساكين على عمارة الزاويه ومرمتها
و ابقاء صورتها و بنيانها فان لم يكن ولم يتيسر اعادتها و عمارتها لا تفق من بوائق الزمان و طارق
من طوارق الحدثان يصرف ما يحصل من القريه المذكورة الى الفقراء والمساكين حينئذ في مدينة عثمانجق
المذكورة وعلم ان الثائر من روى (وان ليس للانسان الا ما سعى وان سعيه سوف يرى) دام التوجه
الى الله تعالى حتما ماضيا و فرق للاحباب وعدا ماتيا و شاهدان ابدا منه امان و اهواله فانه قدام
طالب الطريقه زاد و الشهره عدة و عادا و تبيان ان لو اقف اجر نفعا و اوفق صنعا قد قرب
الى الله تعالى بقائه اجل الحسنات و افراق افضل الخيرات وهي بذل الاموال ابتغاء مرضاة الرب

ذي الجلال لوقف و حبس و خلد باصق [illegible] و اتق طوبه و اخلص سريرة واصدق عزيمة وامحض
نية ابتغاء لوجه الله الكريم وهربا من عذاب الاليم ورغبة في ثواب الجزيل و رهبة من عقابه الوبيل
ورجاء ان يجيه الله تعالى من النيران و سكينة مع الاولياء و الصالحين في جنانه يوم يجزي الله المتصدقين
بحسن اعمالهم و يجزي الظالمين بسوء افعالهم يوم لا ينفع مال ولا بنون الا من اتى الله بقلب سليم
وقفا صحيحا شرعيا و حبسا صريحا مرعيا بحيث لا يباع ولا يوهب ولا يرهن ولا يملك ولا يستبدل ولا
يورث ولا يورث الى ان يرث الله الارض ومن عليها وهو خير الوارثين ومالك رق الخلائق اجمعين وليس
لاحد من خلق الله [illegible] يؤمن بالله و رويته ويوم الاخرة و رهبة من ملك او سلطان او قاض
او والي او متولي او فقيه او حاكم او [illegible] ان يسعى في ابطال هذه الوقفية و تبديلها و نقصد في
نقضها و تحويلها بتأويل فاسد و ابداء باطل مزخرفة و اقويل موهمة فمن يفعل ذلك او صمم العزم
منه فالله حسيبه ومجازيه على سوء صنيعه بمحاذير يوم يعض الظالم على يديه يوم لا ينفع مال ولا بنون
(يوم يعرف المجرمون بسيماهم) (يوم يؤخذ بالنواصي و الاقدام) (يوم يفر المرء) الخ فيذكر المفرض
لهذه الوقف على طريق الاجمال بالتغيير و الابدال و التحريف و الابطال معاينة الموت و سكرته ومشاهدة
القبر و ظلمته و وحشته و منكرا او هيبته و نكير او خزيه وهول مسائلها و القيام بين يدي الله تعالى
يوم يقوم الناس لرب العالمين (فمن بدله بعدما سمعه) و اجر الوقف على الله الكريم و على المحرف
والمغير والمحول و المبدل لعنة الله تعالى و ملائكته و الناس اجمعين (خالدين فيها لا يخفف) الخ الآية
هذه الوقفية الى من امره ماضي و حكمه قاض قاطع على مسودتها و نقلها مبينها ومحكمها قبلها
و ارشدها و عد شروطها و امضاها و حكم بصحتها و جوازها و عامة شرائطها ؛ لوازمها و الشهادة على
حكمه و قضائه و تنفيذه و امضائه عدول مجلسه و امنائه وجميع ذلك وقع الاشهاد والتحرير في التاسع
من شعبان المعظم من شهور سنه تسع وستين وسبعمائه

Kaydi atiki müfassalan askerî ruznamçesinden istar olunur Çöplü bey hakkında

No46

Çorum ve Sakız kazalarında Kutlu Bey evkafı tevliyeti aslah evlâdına meşruta olup vakfiyei mahlulünbiha müceddeden kaydiyle Seyyit Hüseyine kadısı Mehmet arziyle 1108 senesi zilkadesinde tevcih olunup badehu Kutlu Bey vakfının evlâdiyet ve meşrutiyet üzre mütevellisi olan Seyyit Hüseyin fevt mahlulundan oğlu Hacı Sait üzerine ba arzuhal 1154 senesi cemaziyelevvelinde tevliyet olunup badehu Çorumda vaki Paşa kariyesinde Çöplü Bey ve Kutlu Bey vakfı evlâda meşruta olup aslından mütevellisi olup yine evlâdı vakıftan Seyyit Ali mutasarrıf iken yine evlâdı vakıftan Sadettin dahi Kutlu Bey vakfı tevliyeti diyerek berat ettirmekle merkum Seyyit Aliye ba arzuhal 1157 senesi cemaziyel ahirinde tevcih olunup badehu Çorumda Çöplü Bey ve Kutlu Bey vakfının tevliyetini bermucibi vakfiyei mamulunbiha evlâdı vakıfın aslah ve erşedi tevliyette şart ve tayin olup bermucibi şartı vakıf aslah ve erşet evlâdı vakıftan Seyyit Hüseyin mevcut iken evlâdı vakıfın aslah ve erşedi olmayan Seyyit Ali berat ettürüp hilafı şartı vakıf olduğundan yedinde olan beratın verip rızasile merkum Seyyit Hasana 1170 senesi recebinde ba arzuhal gasriyet eyledikten sonra Çorum kazasında merkum Hüseyinde olan merhum Sancıdı Paşa vakfının tevliyeti ve gallesiyle mutlaka ebnasının evveline meşruta olup kadimüleyyamdan beri şartı vakıf üzre tevliyete batnı evveli mutasarrıf olagelmişken batnı saniden Seyyit Hasan bertakrip gendiye berat ettirip merkum Seyyit Ali halifeye kadri külli etmekle Seyyit Hasanın refinden Seyyit Aliye kadısı Şeyh Ahmet arziyle 1171 senesi muharreminde tevcih olunup üzerinde iken merkum Seyyit Ali feragından evlâdı vakıftan olan farığının beratı mucibince ba arzuhal 1173 senesi cemaziyelahirinde tevcih badehu Çorumda Sancıdı Paşa ve Çöplü Bey evkafının tevliyeti bermucibi şart vakıf ve bermucibi vakfiye ebnasından aslahına meşruta olup evlâdiyet ve meşrutiyet üzre hümüs mahsulü ile mütevellisi olan Seyit Hasan feragından evlâdı vakıftan aslah ve Erşedi Seyit Aliye Kadısı Süruri Ömer arziyle 1177 senesi zilhiccesinde tevcih olunduktan sonra merkum Seyit Alinin ref'inden Naibi Seyit

Ahmet arziyle sahibi evvel Seyit Hasana 1180 senesi rebiülahirinde tevcih olunup badehu senei mezbure zilkadesinde üzerinde iken merkum Seyit Ali Mutasarrıf olduğu tevliyeti mezkûre nısıf hissesini evlâdı vakıftan Erşet Esseyyit Ebubekire naibi kadı olan Ali arziyle 1194 senesi zilkadesinde tevcih olunup badehu Çorumda Sancıdı Paşa ve Çöplü Bey nam vakıf evkafının hümüs mahsulü ile tevliyetini evlâdı zükörünün aslah ve Erşedinin şart ve tayin edüp vakıf mumaileyhin vakfiyei mamulün bihasında tasrif ve bayan olunmağın bundan akdem vakıf mumaileyhin evlâdı zükörünün aslah ve Erşediyim deyü Seyit Ali namkimesne bertakrip tevliyeti üzerine berat ettirip bu veçhile Mutasarrıf iken ve yine vakıf mumaileyhin evlâdı züköründe Erşedi olan Seyit Ali bana mezahım olmasın deyü hilesinden naşi hilafı şartı vakıf Mutasarrıf olduğu tevliyetin nısfını mukaddema merkum Seyyit Ebubekire kasriyet ve feragat edüp lâkin mezbur Seyit Ali umuri tevliyeti idare ve rüyete ademi iktidarından maada vakıfın evlâdı züköründen aslah ve Erşedi olmadığını sıkatı müslimin mahallinde meclisi şeride merkum Seyit Ebubekir dahi vakıfın evlâdının aslah ve Erşeti olup aldığının nan paresi olduğunu vukufu tamme olan bigaraz kimseler haber vermelerile mezbur Seyit Alinin mutasarrıf olduğu nısıf tevliyetin ref'inden merkum Seyit Ebubekire müstekillen hümüs mahsulü ile Çorum Naibi Seyit Ömer arziyle 1196 senesi şavvalında tevcih olunduktan sonra müstekillen tevliyet cihetine Mutasarrıf olan Seyit Ebubekir Bin Hasan ferağından nısıf hissesi Seyit Ali Bin Tacettine ve nısfını kendüye ibka buyurulmak babında Çorum Naibi Mevlânâ Seyit Ahmet Sadullah arzetmeğin arzı mucibince 1198 senesi cemaziyelahirinde nısıf hissesi ferağından merkum Seyit Aliye ve nısfını merkum Seyit Ebubekire ibka olunduktan sonra tevliyeti mezkûrun nısıf hissesine Mutasarrıf olan merkum Seyit Ebubekirin ref'inden müştereki Seyit Aliye müstakillen tevcih buyurulmasına Anadolu kadı askeri esbak imamı evvel sabık Kâmili Hafız Ahmet efendi hazretlerinin ilâm etmelerile ilâmları mucibince .... Seyit Ebubekir ref'inde nısfına mutasarrıf Seyit Aliye tevcih ve yedine berat verilen deyü 3. C. 1223 tarihiyle müverrah ve müsahhah ferman Ali sadır olup sadır olan fermanı Ali mucibince merkum Seyit Aliye müstakillen tevcih ve berat verildikten sonra 16. H. 1224 tarihile sadır olan fermanı Ali rüusu hümayunda hıfzolunmağla rüusu hümayundan verilen ilmühaber kaymesi mucibince hususu mezkûr Anadolu muhasebesine naklolunmuştur. Emrü ferman devletlu inayetlu Sultanım hazretlerinindir.

29 - H - 1229

Mühür

Seyit Mehmet

Mahmut Han Bin Abdulhamit torasiyle Ferman

No: 47

Memaliki mahrusemde vaki Şam Halep ve Diyarbekir ve Mardin ve Adana ve Antep ve Malatya ve Tokat caniblerinde vesair bazı mahallerde kâin miri mukataanın ekseri ricali devlet ve ayânı vilâyetten bazılarının uhdelerinde olup lâkin üzerlerinde müstakar olmayup her biri senede birer ve ikişer ademe deruhte olduğundan riayasına göre olmayup ekseri perakende ve perişan ve bakiyelerinin dahi halları diger-gün olarak beytülmali müslimine külli kadrolmakla badeza mukatatı merkume Mısır kurası misillü mal ve kalemiyesin verdikten sonra bir tarikle ahere verilmeyüp ve Mütasarrıfları dahi verilmiyeceğini bilip imarile tekayyüt kılmaları şartiyle tahtı nizama derc ve ithal olundukta .... olmıya bais olacağına binaen terfihi ibad ve tamiri bilâd içün şürutu mezküre riayet olunup tebdil ve tağyir olunmamak üzre bilfiil Şeyhulislâm ve Sadrazam ve nakibüleşrefim nasıp ve tayin olunmalarile makule fert ve mukataasın emvalin süddei saadetim hazinesine verenler ki fil evvel hazinei amireme ve camiil emval olanlara verenler dahi senesi dahilinde dört taksit ile eda ve kalemiyesin verip sureti muhasebesin aldıkça baberat berveçhi malikâna zabıt ve rabıt eylemeleri içün yedlerine berat celili invan verilmeyin ve mütesarrıflarından biri mukataasın ahare ferağ ve gasriyet murad eyledikte ferağetleri hücceti şer'iye olunduktan sonra müceddeden beratı şerifim verilmek ve sahibi fevt olanların mukataası canibi miriden müzayede de rubani ve inkıtaından sonra ahiren verdiği muacceleyi verirse evlâdına verilip olmadığı halde talibi aherine füruhat olunmak ve bu sureti müstahsene müruru ezmine ile tebdil ve tağyir olunmayup fimabat düsturülamel tutulmak üzre

mahalline kayit olunmagın binaenazalik Tokat voyvudalığı aklamından Çorum sancağında vaki kariyei Beydili ve kurai saire maktuundan nısıf, südüs hissesine berveçhi malikâne mütesarrıf olan Hafız Mehmet İsmailin vekili şerisi İbrahim bin Ömer mahmiyei İstanbul'a gelip meclisi şer'i şerifi enverde ikrar ve takriri kalem edüp müekkili merkumun mütasarrıf olduğu hisseyi mezkûresini hüsnü rıza ve ihtiyar ve ferağı muteberi kat'î ile bilâ malûm ve makbuz mukabili Çorum sakinelerinden Sarıcıdının işbu terfii tevkii refii hakani kutvetül emasil velakran Seyit Hüseyin zide kadrihu ferağ ve tefviz ve ol dahi tefavvuz ve kabul eylediğini havi ve satreyni muhteremeyn imzalarile mümza hücceti şer'iye olacağın hazinei amiremde mahfuz baş muhasebe defterlerine nazar olundukta Tokat voyvudalığı aklamından Çorum sancağında vaki kariyei Beydili ma zammı cedit 86 kuruş ve Ezil tabii hissesi Çorum kariyesinin 90, 5 kuruşki cem'an ma zam senevî 176, 5 kuruş malı olup maktuai mezburenin nısıf sülüs hissesi 8 kuruş 40 akça muaccele ile merkumun berveçhi malikâne uhdesinde bulunduğu ve berveçhi mutad iktiza eden resim kasri yedini teslimi hazinei âmirem bulunduğunu müş'ir sureti roznamçei hümayunun verilmeğin ferağ ve kasrı yedinden verilen hücceti şeriye ve sadır olan hattı hümayun Şevket makrunüm şurutu mucibince berveçhi malikâne uhdesine kayit ve şurutu ile beratı celilili invarım verilmek babında batelhisi fermanı ali şanım sadır olmağın hakkında mezidi inayeti padişahanem zuhure gelip 1240 senesi zilhiccesinin 24 üncü günü bu beratı hümayunumu verdim. Ve buyurdum ki Seyyit Hüseyin zide kadrihu maktual mezburenin nısıf südüs hissesini merkumun ferağ ve kasrı yedinde muacceli kadimesile hayatta oldukça niyabeten berveçhi malikâne zabıt ve rabıt ve vaki olan mahsulât ve rüsumatının kanunî kadim ve olu gelen üzre ahız ve kabız ve verile gelen malın beher sene müştereklerile maan Tokat voyvudalarında ita ve teslim eylemeyüp yedine mamulunbih temessük aldıkça zabıt ve rabtına ve mahsulat ve rüsumatının ahız ve kabzına tarafı aherden fert taarruz ve teaddi eylemiye. Şöyle bileler alâmeti şerifime itimat kılarlar.

Bi Makamı Kostantiniyetil

Mahrose

İskilipte tutulan eşkıyalar bakkında

No: 48

Çorum Sancağî Beyi Mahmut dame izzehuya hükûmki.

Süddei saadetime mektup gönderüb mukeddema İskilip kazasında on bir nefer eşkıyanın şekavetleri dergâhı muallaya arz olundukta hünsû tedbir tedarikle ele getüresin deyu ferman olunmağın zikrolunan eşkıyanın yedi neferi ele getürülüp süddei saadetime gönderülüp dört neferi gaybet eyledüğün bildirmişsin amma şakavetleri nedir ve üzerlerine ne makule husus sabit olmuştur. Anı ilâm eylemedüğün ecilden teftiş olunmak içün geru ol canibe gönderilmiştir. Buyurdum ki vardıkta tehir etmeyüp mezburların ahvalin kazilarin muhzarında ayanı vilâyetten bigarez kimesnelerden hak üzre teftiş ve tefahhus edüp göresin mezkûrlar hakkında mükaddema isnad olunan hususlar üzerlerine sabit ve zahir olursa sicil ettürüp sureti sicillerile tekrar dergâhı muallâya irsal eyleyesin şöyleki sabit ve zahir olmayup ayanı vilâyet eyilüklerine şahadet ederlerse yarar kefillere verüp ıtlak eyliyesin.

Sene 983

Mühimme def. 26. S. 172

Beyin Kethudası Rıdvana verildi,

Rafiziler ve yanlarındaki kitaplar hakkında

No: 49

Çorum Beyine ve Ortapare kadısına hükumki:

Casus Karayakub bundan akdem rafızı ahzolunan Ayas Fakıha namıkimesne tarafından arzuhal getürüp Ortapare kazasına tabi (...) cemaatinden Veli Fakıh namıkimesne kızılbaştan geldiği zemanda otuz dört adet mücellet rafızı kitapları getürp benim yanımda emanet koyup badehu fevt oldukta mezkûr Karayakub beni tutup kasbeyleyüp lâkin zikrolunan kitaplar şimdiki halde benim yanımda olmayup yine cemaatı mezbureden (Ekinözü) nam kışlakda Selim Fakıh namkimesneye verüp ol dahi Yunuse ve Gülâbiye verüp haliya memleketi izlâl etmek üzre oldukların haber vermeğin mezkûrlar ve zikrolunan kitaplar hafiyeten ele getürülüp süddei saadetime arzolunmasın emredüp buyurdumki hükmü şerifimle mezkûr casus Karayakub

vardıkta bu babda gereği gibi mukayyed olup mezkûrları hüsnü tedarikle hafiyyeten ele getürüp filvaki zikrolunan kitapları mezkûr Ayas Fakıh mezburun Selim Fakıha ve Yunus ve Gülâbiye verdüğü sahihmidir? yoksa gayri vakimidir. Zikrolunan kitapları her kande ise ele getürüp mezkûrları hapsedüp vukuu üzre yazup arzedesin amma bu babda temam hal üzere olup bu bahane ile kimesneye zulûm, taaddi ve ahzücelb olunmaktan ve hilaf vaki kaziye arzolunmaktan ziyade ihtiraz üzre olasın.

Fi 19 Şaban Sene 984

Mühimme def. 28. S. 349

Mezkûr Karayakuba verildi.

No: 50

Amasya Beyine hükümki.

Çorum Sancağında bazı haramzade ve ehli fesad sohtalar zuhur edüp Çorum sancağı Beyi olmakule fesad ve şenaat üzre olan haramzadeleri ve ehli fesad olan sohtaları yataklandurup ele getürmek istedikte her kangı sancağa düşerse mani olmayup sancağın sipahilerile ve il erile sen dahi muavenet etmek emredüp buyurdumki anın gibi ol makûle haramzade ve ehli fesad sohta fesad ve şenaate mübaşeret ettikte müşarileyh yataklandırılup ele getürmek istedikte her kangı sancağa dühûl ederlerse sancağın sipahisi ile ve il erile siz dahi emrim üzre muavenet edüp hüsnü tedarikle haramzadeleri ele getürmek babında ikdam ve ihtimam etmekte dakika fevtetmiyesin.

Fi 7 S. 985

Haçıpaşa Kethudası Fazlıya verildi.

Bir sureti Kângırı Beyine

Bir sureti Bozok Beyine

Çorum sancağındaki eşkıyalar hakkında

No: 51

Çorum Beyine hükümki.

Sancağında bazı haramzada ve ehli fesad sohtalar baş kaldırub daima fesad ve şenaatten hali kalmayup tolga ve kulçak ile ve aleti harble gezüb evler basub ve ebnai sebilin yolların basub emval ve esbabların neheb ve garet edüp reayaya envai zulüm ve taaddi eyledikleri istima olundu imdi ol makule haramzadeleri ve ehli fesad ve sohtelerin fesad ve şenaate mbbaşeret ettiklerinde ele getürüp etrafında olan sancaklara dühul etmek ihtimali olursa onları da takip edüp Amasya, Bozok ve Kângırı beylerine sipahileriniz ile ve il erile muavenet edesin deyü ahkâmı şerife gönderilmiştir. Gönderilen ahkâmı şerife mucibince ehli fesadın ele getürülmesin emredüp buyurdumki vüsul buldukta sancağında ol makule ehli fesad baş kaldurup zuhur edüp fesad ve şenaate mübaşeret ederlerse sen dahi sancağın sipahi ve il erile üzerlerine varup şeri şerife davet edüp itaat etmeyüp her kangi sancağa dühul ederlerse takip edüp hüsnü tedarikle ele getirmek ardınca olasın ikdamda dakika fevtetmiyesin.

Fi. 7 S. 985

Mühimme def. 30. S. 178

No. 52

Çorum beyine ve kazisina ve Amasya ve Gümüş kazilarına hüküm ki

Çorum kazasına tabi (Ulupınar) nam kariye halkı tarafından müteveffa şeyh En'am evkafının mütevellisi olan nam kimesne gelüp arzuhal sunup kariyei mezbureden Mehmed ve Sadi nam iki

Rafiziler hakkında

ehli fesad karındaşlar zuhur edip ve hariç kurradan Ali ve Oruç ve Mahmud ve Mustafa ve diğer Mahmud ve Gülâbi nam şakiler mabeyinlerine cem edüp (haç) demekle maruf belde yol kesip haramilik eyleyüp bazı kimesnelerin avratların çeküp ve bazısın kapusun paralayup oğullarını ve kızlarını cebren tasarruf edüp hiç

birisinin bir akça dirliği ve timarları ve vazifei muayyeneleri yoğiken evlerini cemi alâtı harple tertip ve tezyin edüp yarar a'lara binüp ve evlerinde her gün envai luup ve sazla bir yükden ziyade şarap içilüp nasihat etmek istiyen müslimanların haşa iman ve ağızlarına setmedüp şikâyet etmek için beye ve kaziye varanların yollarına gelüp muhkem darp ve sebetmekle sahibi firaş olup ve nicei - mesnelerin öküzlerinin ve himarlarının kuyruğun ve kulağın kesüp ve mezkûran karındaşlar ebaan ced kızılbaşlık ile meşhur ve mütearefler olup elan kızılbaş tavru üzre avrat oğlanlarını bir araya getirüp muaşeret edüp bu makule ahvali kabihanelerine nihayet yoktur deyu şekva ettikleri ecilden mezburların ahvalleri şer'ile teftiş ve arzolunmasın emredüp buyurdumki vardıkta her biriniz mukayyet olup mezburûn müfsitleri meclisi şer'e ihzar edüp gaybet ederlerse kefillerine ve şer'ile buldurması lâzım olanlara buldurup getirdüp bir defa şer'ile faslolmiyan kaziyelerin muktazai şeri üzre teftiş ve tefahhus eyleyüp göresin filvaki mezkûrların veçhi meşruh üzere fesad ve şenaatları ve hilafı şeri ef'al ve âmâlleri oldukları bihasebi aşeri sabit ve zahir olursa mezkûrları hapsedüp üzerlerine sabit olan mevaddı sicilli mahfuza kaydettirdikten sonra sureti sicillerile vukubulan ahvallerin yazup arzeyliyesin hini teftişte temam hak üzre olup ahzü celbolunmakla hiyel ve mehabadan hazer edesin.

Fi 25 Safer Sene 985
Mühimme def. 30. S. 253

Büyük Önderimiz, Cümhur Başkanımız
Kamal Atatürk

Başbakan
Celâl Bayar

C. H. Partisi Genel Sekreteri ve İçişleri Bakanı
Şükrü Kaya

Çorum C. H. P. Başkanı Vali
Süreyya Yurdakul

SAYFA BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINI!

ÇORUMLU 1938--1939

KAYNAK ESERLER DİZİNİ:20

ÇORUMLU

1838-1939

SAYI: 7

Mahmut Selim GÜRSEL

DİL BAYRAMI
MÜLGA BERİYE MAHKEMELERİ SİCİLLERİ
ONUNCU ASIRDA ÇORUM
CEYHUNİ VE ÇIRAKLARI
DERVİŞ MEHMET
BAŞBUĞ
CUMHURİYET ŞARKISI
ÇORUMLU KADİFE OĞLU
BİR GÜZELLEME TÜRKÜ
ÖRDEK TÜRKÜSÜ
YEKBAS BAĞLARI AİT BİR DESTAN
ÇORUM AŞAR VERGİSİ
KARAHİSAR TEMÜRÜNDE BİR GEZİ
KÖY ADLARI
HALKEVİMİZİN BİR AYLIK ÇALIŞMASI
ÇÖPLÜOĞLLARININ VAKFYESİ SURETİDİR
SURETİ HÜCCET VE VAKFİYEİ ŞERİF
KURDOĞLU VAKFİYESİ
KOYUN BABA ZAVİYESİ KARI HÜKMÜ

SAYFA BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINI!

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl : 1 | 29 Birinciteşrin 938 | Sayı : 7

Gümhuriyetin 15 inci yılında Çorum

Abidin Varan

Cümhuriyet idaresinin Çorumdaki muvaffak eserlerinden bahsetmeden evvel bu son beş sene zarfında bütün vatanın ulaştığı hayırlı neticeleri ufak bir tedkikten geçirmek münasip olur. Memleketin dahilî idaresinde yapılan ıslahat bu son beş senede tesirini göstermiş ve köylerde bilhassa halka hükûmet arasındaki irtibat daha sıklâşarak idarede yeni yeni kolaylıklar meydana gelmiştir. Memleketin her tarafında mükemmel olan dahilî emniyeti sarsacak ufak bir hadise kaydedilmediği gibi hariçî siyaset dahi sulh sever mesaisine devam ederek müsbet neticeler vermiş ve bu son beş sene zarfındadır ki Hatay müstakil devleti dahi teessüs etmiştir.

Senelerce memleket içerisinde bir çıban gibi duran Dersim işi Ordunun bir kısmının manevrası esnasında pek az bir zamanda kökünden izale edilmiştir. Bu suretle vatanın her tarafının sulh ve emniyet nisbetinden aynı derecede istifadeleri temin olunmuştur.

Memleketin umran sahasında beş senelik plan hemen de kâmilen tahakkuk ederek vatan bir çok fabrikalar ve vatandaşlar da kendilerine bir çok geçim vasıtaları kazanmışlardır. Memleketin bu umumî

—209—

terakki hamlesinde Çorumda kendi gücünün yettiği, takatının yetiştiği kadar geri kalmamaya bütün cahdile çalışmış, ancak maddî ve manevî imkân ve şeraitin müsaadesi nisbetinde muvaffak eserler meydana getirmiştir. Burada derdest olunan işlerden bahsetmeyi lüzumsuz bulduk. Çünkü, ancak bir eser meydana geldikten sonradır ki onun hakkında bir mütalea serdedilebilir.

Memleketin varlığında esas bir kuvvet olan idare işlerini Çorumun kesif kalabalığı ihtiva eden beş kazasının vüsati de nazara alınarak bütün faaliyet teksif edilmiş bir halde hummalı bir faaliyetle çalışmakta olduğu ve köylerinin işlerinin iyice yürüyebilmesi için köy büroları tesis ve Belediyelerin faaliyetile Çorumda elektrik santralı yapıldığı gibi gerek Çorum ve gerekse kazaların imar planları da derdesti ikmal bulunmaktadır. İdare makanizmasının ve Belediyelerin faaliyetlerini arz için fazlaca bir söz söylemiyeceğiz. Bu husustaki İstatistik rakamları beliğ birer şahittir: Memleketin nizamı umumisini ihlâl edecek hiç bir hadise kaydedilmemiş olup evvelce her sene elli ve altmış kadar olan ve bazan jandarmaların şehadetile bile neticelenen soygun vakaları artık kâmilen maziye karışmıştır. Fakat mekteplerin irişemediği noktalarda ve ba husus kadın ve sarhuşluk yüzünden katiller vaki olmakta isede bunların mikdarı da seneden seneye azalmaktadır. Buna mukabil aile ve şahsi mesail ve hukuk ve ticaret işlerinde halkın mahkemelere muracaatı son derece çoğalmıya başlamış ve bu da memleket hayatı iktisadiye ve ticarisinde ihtilâf ve muamelenin çoğaldığını isbat etmekte bulunmuştur. Orta anadolu yaylasında bulunmak itibarile bütün iktisadî ve ticarî vaziyeti ancak ziraate bağlı bulunan ve belli başlı sanayi merkezlerini ihtiva etmiyen Çorum mıntakasının malî ve iktisadî durumunu tedkik edersek vergi tahsilâtını yüzde yüz gibi bir nisbet arzetmekte olmaları da gösterir halkın tediye kabiliyeti eski devirlere nazaran çok yükselmiştir. Memleketi ileri götürmek için en birinci esas olan mektep meselesi Çorumda fazla bir inkişaf göstererek gerek mektep binalarının çoğalması ve adetlerinin fazlalaştırılması ve muallimlerin çoğalttırılması ve köy yatı mekteplerinin

faaliyete başlaması bu son seneler içinde olmuştur. Memleketin şimendifer duraklarına olan mesafesi 80 - 90 kilometre arasında veya daha fazla olmasına göre bu mahallere varabilmek için ne kadar şose yapılması icabedeceği veyahut bunların tamiri için ne kadar fazla emek sarfı icabedeceğini düşünmek icabeder. Bunun için elden gelen emek sarfolunarak bu yollardan maada memlekette bir çok yerlerinde bir çok binalar yükselmiştir. Mecidözü, İskilip mektepleri, Sungurlu hükûmet konağı, Çorum hastahanesi ve hapishanesi, Ortamektep binası bu meyanda gösterilebilir. Çorum iktisadî hayatında âmil olan hububatın alım ve satımının hüsnü cereyanı için elden gelen tedbir ittihaz edilmiş olduğu gibi ticaret odası da yeni elemanlarla takviye edilmiştir. Ziraatın ıslahı için elden gelen her şey hemen de yapılmış gibidir. Bu meyanda yeni tohum ayırma makinelerinin celbi ve tohum denemeleri, fidanlık tesisleri, ağaç yetiştirme, damızlık teksiri, hayvan sergileri gibi işleri takdirle yadetmek icabeder.

Memleketin sıhhî vaziyetinde sari ve istilâyî bir şekilde hastalık mevcut olmadığı gibi Çorum hastahanesine civar vilâyetlerden bile hasta ve yaralı gönderilmekte olup bu hal sıhhî teşkilâtın intizamına ve iyi çalışmakta olduğuna en bariz bir delildir. Çorumdaki Doğumevi çocuklar için yüzme havuzu da yaptırmış ve mevcudiyeti bir çok kadınların doğum dolayısile geçirdikleri tehlikelerin önünü almıştır. Bütün bu hususları sayıp arzetmekten maksadımız yapılan işlerle iftihar etmek değil, ancak onları bir lahza için gözönüne getirerek ireli çalışma ve hamleleri için her işde başımız ve rehberimiz olan Büyük Önder Atatürkün ilhamı ile daha fazla ve daha muvaffak eserlere ulaşmak gayretidir. İşte bu ümit ve bu gaye iledir ki sâyimizde yorulmak bilmez bir cahd ile memlekette rejimin istikrar ve bakasına çalışmayı kendimize millî bir borç bildiğimiz kadar her şeyde rehberimiz olan Yüksek Şefimize de özden gelen minnet, şükran duygularımızı bu vesile ile de arzeyleriz.

DİL BAYRAMI

Hikmet Turhan Dağlıoğlu

26 Eylül, Türk dilinin istiklâle kavuştuğu bir gündür. 1932 yılında Dolmabahçe sarayında ilk Türk Kurultayının toplandığı zamandan bu güne kadar tam altı yıl geçmiş bulunuyor. Dilimizin bu kısa zaman içindeki gelişme ve güzelleşmesi karşısında duyduğumuz sevinç ve heyecan büyüktür. Asırlardan beri Türk dilinin haksız yere uğradığı ihmal ve yabancı dillerin Türkçemiz üzerindeki tasarruf iddiası artık daha fazla devam edemezdi. Dünya dillerine analık etmiş bir dilin büyük varlığını ancak Atatürkün dehası ortaya koydu ve bu dilin yollarını aydınlattı.

Türk dilinin tarihî hakları artık yabancı dillerin tasallutundan ebediyyen kurtulmuştur. Türkçenin Arapça, Farsca gibi iki dilin yardımile konuşulabileceğini sananlar bu yeni ve büyük hakikat önünde derin ve tarihî büyük hataya düşmüş olduklarını anlamışlardır.

Lisan, millî kültürün gelişmesinde şüphesiz ki en büyük rolü oynar. Tarihe hükmeden Türk milleti elbette lisanile de büyüklüğünü, medeniyet alanındaki varlığını gösterecekti. Osmanlıcanın asırlarca millî kültürümüz üzerindeki menfi tesirlerini saymakla tüketemeyiz.

1928 Ağustosunda Sarayburnu parkında Atatürk yeni harflerimizin mahiyetini izah ederken Türk diline asıl lâyık olduğu hedefi göstermişlerdi. 1932, 1934, 1936 Türk Dili Kurultayları ise Türkçemizin ilmî ve esaslı bir şekilde yükselmesine sebep oldu. Bu gün Türk dili (Güneş - Dil) teorisile yepyeni bir ehemmiyet kazanmış bulunuyor. Daha şimdiden enternasyonal alanda derin akisler bırakan bu teori Türk dilinin nasıl bir hazine olduğunu ve dillere nasıl analık yapmış olduğunu göstermiştir.

Divan edebiyatının, klasik dil kaidecilerinin, osmanlıcacıların asırlarca süren gayretleri Türkçemizi bir zaman hakikî mecrasını bulmaktan menetmiş olmasına rağmen bu güzel dil bütün hususiyetlerile anadolunun her yerinde, asil halkın içinde, benliğinde güzellik, asalet ve berraklığını muhafaza etmiştir. Halk türküleri, dilimizin en güzel örnek ve kaynaklarından sayılabilir.

Dilin, millî hayat ve tarihte yaptığı tesirleri izah etmek ve hasbühalimizin mevzuuna sığmayacak kadar geniş ve ilmî bir konudur. Bununla beraber millî hayata değer veren ve millî tarihi şereflendiren hatta böyle varlığı ortaya koyan bizzat lisandır. Güneş - Dil teorisi şimdiye kadar yabancı sanılan bir çok kelimelerin kök ve menşe itibarile Türkçe asıldan geldiklerini meydana çıkarmıştır. İlmî ve arkeolojik araştırmalar ilerledikçe dayandığımız ve ileri sürdüğümüz bu teorinin şimdiye kadar birer hakikat sandığımız diğer teorileri - Hindo - Avrupaî ve diğer nazariyelerin aksaklıklarını daha açık olarak meydana çıkaracaktır.

Güzel Türkçemizin gelişmesi için âlimlerimiz ilmî metodlarla uğraşırken bir taraftan da Halkevlerimiz, öğretmenlerimiz ve diğer aydınlarımız mahallî lisan özelliklerini, halk türkülerini, masallarla halk dilinde yaşayan Türkçe kelimeleri, şive hususiyetlerini aramalı, bunları neşretmeli, büyük Türk dili lûgatının meydana gelmesine hizmet etmelidirler. Mukayeseli bir Türk dili lûgatı yapmak şüphesiz ki medeniyet âlemine armağan edilecek en büyük bir eser olacaktır.

Dil bayramını, Türk milleti her yıl olduğu gibi bu yıl da heyecanla kutlamıştır. Harf inkılâbı, dilde sadelik ve istiklâl kemalizm rejiminin büyük eserlerinden biridir. Halkın yükselişi ve onun manevî ve ruhî gelişmesi düşünüşüne esaslı bir istikamet vermek, onları okutmak, onlara güzel bilgiler öğretmek, iyi, insanî ve millî ülküler aşılamakla mümkün olacaktır. Münevverleri ile köylüsü arasında Dünün bir lisan ihtilâfı oluşu bir birlerini anlayamıyan iki zümrenin bulunuşudurki Osmanlı imperatorluğunun yıkılması sebeplerinden birini teşkil etmiştir. Geniş halk kütlelerine okuma zevkini aşılamak için her şeyden önce dilimizi sadeleştirmeğe gayret etmeliyiz. Lisan hakimiyeti, millî hakimiyetin desteklerinden biridir. Bu gün şu-

nunla iftihar ediyoruz ki Türk milleti her şeyde olduğu gibi lisan alanında da hakikî benliğini dünyaya isbat etmiş ve dilimiz enternasyonal bir değer kazanarak ecnebi üniversitelerde bir kürsü işgal etmiş bulunuyor.

Bize bu büyük ve nurlu yolu gösteren en büyüğümüz Atatürkü bir defa daha millî gurur ve gelişmemizin verdiği heyecanla alkışlayarak önünde eğilmeyi en şerefli bir vazife biliyoruz.

Cümhuriyetin tarihimize verdiği mühim bir kaynak

Mülga şer'iye mahkemeleri sicilleri

H. F. Turgal

Osmanlı vaka yazarlarının sırf siyasî ve askerî hadiseler üzerinde durmasına itiraz edenler çoktur. Hele son zamanlarda her meslek sahipleri mesleklerinin mazisini araştırmak, bulmak mecburiyetini duyduktan sonra bu şikâyetler o nisbette arttı. İstanbuldaki evrak hazinesile yakınlık peyda edenler ufak bir nefes aldılar. Vak'a yazarlar, sarayın ücretli şehnamecileri olduğu için ondan her hangi bir meslekin mazisi hakkında malûmat beklemek doğru değildi. Esasen onlar bu gibi hadiselerin kayidlerini tutan müesseseler bulunduğuna vakıf bulunuyorlardı. Her kadılık teşekkülü bulunan en küçük bir nahiyede bile bu günkü vilâyet gazetelerinden çok alâkalı bir elin orada cereyan eden her dürlü hadiseye kıymet vererek yazdığını bilirlerdi. Bunlar dağınık, dağılabilen kâğıt parçaları üzerinde tarihsiz bir halde, âdeta müsvedde verakaları halinde yazılmayıp ciltli defterlere günü gününe tarihlerile kaydolunurdu. Sonra mücerret bir halde olmayup muamele görmüş, icra ve infaz edilmiş, neticelenmiş bir halde tesbit olunurdu. Bunlar kazilerin her gün gördükleri işlerle, işittikleri hadiseleri dercettikleri resmî defterlerdir. Bu defterlerin sağ taraflarına her günki hadiseler, vakıalar yazılıyor, sol tarafından başlıyan sahifelere de İstanbuldan her hangi bir mesele hakkında gelen ferman suretleri geçirilirdi. O günlerde tanzim edilmiş vakfiye suretleri behemehal dercedildiği

gibi, her hangi bir sebeple çok eski vakfiyelerin de suretleri yazılırdı. Mahallî tayinlerin, İstanbulca tayinlerin, isimleri, maaşları ve bunlara ait buyurultular, fermanlar hep tescil olunurdu. Hele her sene bütün mahallî mahsulât ve mamulât için tanzim edilen fiat cedvelleri çok mühimdi. Çünkü bu listeler vasıtasile oranın bütün mahsulât nevilerinin, mamulât isim ve cinslerini öğrendiğimiz gibi oradan ihraç edilen mamûlât ve mahsulâta hariçten gelenlere dair de malûmat vardı.

Meselâ keşiflere ait kayitlerden orada bulunan mimarların adlarını, tabip ve cerrahlarını öğreniriz. Her hangi bir bina ve imaret hakkındaki keşif sırasında ehli vukuf ile beraber o mahallin mimarı da bulunur, sicildeki kayde diğer zevat ile birlikte imza vazeylerdi. Kezalik her hangi bir cinayet üzerine cesedin muayenesine giden bir heyete mahallinin tabip veya cerrahı da iştirak eylerdi. O da siciflere arkadaşlarile birlikte imza kordu. Ankara sicillerinde rastgeldiğimiz sıhhî ve tıbbî hadiseler arasında şu enteresan hadise mühim bir örnektir. Hacı Bayram ailesinden birisi mahkemeye müracaat ediyor, oğlumun mesanesinde taş vardır. Bir çok tedavi suretleri şifa bahşolmadı. Zarurî olarak ameliyat yapılacaktır. Tabip filan bu ameliyatı icra eyliyecektir. Maazallah bu ameliyat neticesinde oğlum vefat ederse dem ve diyeti hakkında hiç bir dürlü davaya hakkım olamıyacağını tabibin talebi üzerine tescil ettirmek istiyorum. Diyor. Ve ol veçhile kayit yapılıyor.

En ummadığımız hadiseleri bu sicillerde buluyoruz. Meselâ rençberin birisi ilk arpa mahsulü yetiştiriyor. Eline bir tutam arpa başağı alarak mahkemeye geliyor. Bu senenin ilk arpasını yetiştiren olduğunu tescil ettiriyor. Bu basit bir iş değildir. Demek böyle meşru ve mübarek müsabakalar da mevcut bulunuyordu. Mahsulü çabuk idrak eylemesi için lâzım gelen zürraî ameliyelere vukufları var demekti.

Askerî şuûn ise defterlerdeki kayitlerin onda dördünü teşkileder. Bunlar bizim tahmin edemiyeceğimiz kadar mütenevvidir. Orduya ait develerin kışlakları, manda sürülerini yatakları, haraları, ve sair ordu mevaşisi merkezleri, ordunun çadır bezleri, yelken bezleri,

hartuç bezleri nerelerde dokunur, top levazımı için hangi madenler, hangi kamahaneler çalıştırılır, tersane için kereste, zift, halat ve saire nerelerden getirilir. Devşirmeler nasıl yapılır, nasıl sevkedilir. Hasılı askerliğe müteallik istediğimiz o zamanki bilgileri icra edilirken görüleni bize siciller gösterir. (Çorumlu) nun neşreylediği fevkalmemul örnekler de çok enteresandır.

Bu defterler malûm olduğu üzre mahakimin tevhidinden evvel şeri mahkemelerinde bulunuyordu. Son devirlerde avukatların işine yaramaktan başka hiç bir suretle istifade edilmiyordu. Şeriye mahkemelerinin lâğvinden sonra Cümhuriyet müddei umumilerine teslim edilmiş, istifade edilir bir hale gelmiştir. Türk tarihinin bütün manasile dinelmesi bütün köşeleri,bucakları, hatta yer altını aramağa bizleri mecbur eyledi. Daha düne kadar tarihî mevcudiyetlerini bilmediğimiz şeriye sicilleri tarihimizin bütün karanlık noktalarına ışık verecek bir varlık arzetmeğe başladı. Şurasını itiraf etmek gerektir ki (Çorumlu) mecmuası kadar bu hakikatin mahiyetine nüfuz etmiş başka daha henüz bir iki mecmuamız vardır. Ispartada (Ün), Bursada (Uludağ).

Bu kaynaklar şeklen bir birine müşabih gibi görünürse de birçok cihetlerden ayrı ayrı kıymetleri ihtiva eylemektedir.

Bir çok yerlerde yangın dolayısile mahvolmuştur. Bazı yerlerde su basarak yok olmuştur. Hemen hepisinde görüldüğü üzre tek tük sirkatlerle delik deşik edilmiştir. Bütün mevcudun anlaşıldığı gün bir birini ikmal eden muazzam ve emsalsız bir vesika hazinesi meydana gelecektir. Şimdiye kadar yapılan tahkikata göre en eski Osmanlı sicilleri Bursada bulunmaktadır.

Ankara sicilleri arasında elde edilen fihriste göre vaktile burada 917 senesine aid sicillin bulunduğu anlaşılır. Halbuki bu gün 990 dan önceye ait bir kaç sicil bulabiliyoruz.

İstanbul hazine evrakı, kuyudu hakaniye denilen tapu kuyudatı, evkaf defterlerile sicillâtı şeriye ileride mükemmel fihristlere sahip olunca cevabı bulunmıyacak tek tarihî müşkül kalmıyacaktır. Tarihimizi, varlığımızı, istiklâlimizi, her şeyimizi borçlu olduğumuz

Cümhuriyet hiç bir milletin sahip ve maliki olmadığı bu kıymetli hazineleri bize keşfettirdi. Öyle bir feci inhitat başlamıştı ki bir gün evrak perişan halinde ya yakılacak veyahut yere gömülecekti. Bir tarihçi sıfatile Cümhuriyetin Türklüğe getirdiği hesapsız nimetler içinden yalnız bu hadise bile ebedî şükranımızı alacak bir mucizedir. Yeter ki biz bunları bu günden tesbit edelim, mevcudu anlıyalım ve her yerde mebde ve müntehayı bilelim. Bir daha en küçük bir yaprağının bile ziyaına meydan vermiyecek tedbirler alalım.

Onuncu Asırda Çorum

Hikmet Turhan Dağlıoğlu

«Çorumlu» nun bu sayısında da Çorum hakkında onuncu asra ait beş vesika daha neşrediyoruz. Bu vesikalarla bundan evvel neşrettiğimiz ve bundan sonra neşredeceğimiz vesikalar tam manasile Çorumun bize o devirdeki halini bildirmeğe şübhesiz ki kâfi gelmiyecektir. Çünkü elde ettiğimiz vesikaların mütaleasından da anlaşılacağı üzere bunlar daha fazla muhtelif sebep ve âmillerle meydana gelen fenalıkları, zulümleri, haksızlıkları menetmek veya cemiyet nizamını bozan hareketlerin önünü almak, idarî ve adlî otoriteyi korumak ve halkın dertlerine, dileklerine cevap vermek, asâyiş ve sükûnu, adalet ve kanunu tatbik eylemek, hulâsa aksaklıkları gidermek maksadile yazılmış hükümlerdir. O devir için normal ve iyi olan meseleler bir şikâyet zemini görülmedikçe her hangi bir hükümle, tekid, tavsif ve tesbit edilmesine lüzum görülmemiştir. Bir şehrin, bir vilâyetin geçmiş zamanlardaki halini ve o şehirde yaşayan halkın hayat şartlarını, nelere kıymet verdiklerini, gündelik yaşayış tarzlarını, halkın ticaret ve endüstiriye olan bağlılık ve kabiliyetlerini, şehrin ve vilâyetin ekonomik durumunu, beldi faaliyetleri, halkın zihniyetini anlamak için o devirden kalma o devirde yazılmış bütün vesikalara hatıralara, hal tercümelerine, tapu kayitlerine, nüfus defterlerine, şer'î sicillere, vakfiyelere, şayet varsa belediye defterlerine, kitabelere, anıtlara, ev ve müessese eşyalarına, destanlara, folklora ve âdet ve ananelere, resimlere, tablolara ve daha bir sürü eserlere baş vurmak, bunları incelemek ve hatta tabiat ve iklim şartlarını bile göz önüne almak gerektir. Fakat zamanın tahribatından kurtulan ve zamanımıza kadar intikal eden

pek az şeyler kalmıştır. Kanaat ve mütalealarımızı ancak elimize geçen bu gibi vesikalara göre tesbit edebiliriz. Fakat biz neşrettiğimiz bu vesikalarla ancak ileride bir şehrin ve çevresinin tarihini yazacak olanlara bir malzeme vermek gayesini güdmekteyiz. Esasen bu gibi vesikalarla bir zemanlar Türk ictimaî hayatında derin ve geniş bir rol oynamış olan vakfiyeler neşredilmedikçe, etrafta bulunan kitabelerle mezar taşları okunup devri ve kimlere ait oldukları ve ne maksadla yazıldıkları anlaşılmadıkça bir şehrin veya bir ülkenin tarihini yazmak bu gün için çok iddialı ve hatta cesurane bir hareket olur. Bu itibarla kendilerinde atadan kalma vesikalar, kitaplar bulunanlarımız bunları şehrin kitapsarayına, halkevine verecek olurlarsa kendi memleketlerine ve tarihlerine en büyük hizmeti yapmış olacaklarına inanmalıdırlar.

Bu gibi vesikalardan mühim olanların süratle neşredilmeleri de tarihimizin bazı fasıllarını aydınlatmak ve tarihî dergicilik yapmak bakımından fevkalâde önemlidirler. «Çorumlu» dergisi bu esaslı ve verimli işe lâyık olduğu değeri vermiş olduğu için her nüshasında ve her biri kendine göre bir kıymet taşıyan vesikaları olduğu gibi neşretmektedir. Daha şimdiden bu vesikalardan bazıları karanlık kalmış bazı meseleleri aydınlatmağa hizmet etmeye başlamıştır. Bu vesikaların bulunması, okunması, neşri pek kolay olmadığına göre sarfedilen himmetin derecesi kendiliğinden anlaşılır. Bu itibarla vesikaların okunuş tarzlarında görülen ufak tefek yanlışlıkların müsama ile karşılanacağını ümit ederiz. Neşredilen vesikalarla ilgili olan diğer vesikalar bulunduğu takdirde bunların da «Çorumlu»ya gönderilerek neşredilmesi çok yerinde bir hizmet olur. Kitaplar ve vesikaların muhtelif sebep ve tesirler altında geniş bir sahaya dağılmış olmaları gayet tabiidir.

Neşrettiğimiz bu vesikaların hepsi de Murad III devrine aittir. Ve hepsi de meşhur Sokullu Mehmed paşanın sadırazamlığı devrinde divandan çıkmış hükümlerdir. Devir teşkilâtının Sokullunun vefatından sonra nasıl bozulmaya yüz tuttuğunu tarihlerimiz ve hele meşhur Hammer anlatır.

Bu vesikalardan biri 986 tarihli ve Çorum beyi Mahmud beyin

yolsuzluğunu gösteren bir vesikadır. Mahmud bey Çorumun bütün âlim ve ileri gelenleri İstanbula şikâyet etmişlerdir. Çünkü Mahmud kendi gelirini artırmak maksadile şehirde meyhaneleri tekrar açtırmış ve hatta alenî bir surette şarap ve saire içilmesine müsaade etmiştir. Sancak beylerine masraf ve iaşelerine karşılık olmak üzere muayyen bazı varidat ve mukataa suretile ve muayyen bir bedel mukabilinde eşhasa verilen meyhane, boyahane gibi yerlerden para verildiğini biliyoruz. Vesikaya nazaran Mahmud beyin mürtekip bir memur olduğu anlaşılıyor. O kadar ki bir hamam tavanının yıkılması neticesinde ölen insanları defneden müslümanları sebepsiz yere menederek bunlardan ceza almaktadır. Kendisini teftişe gelen çavuşu dinlemeyip yeni tayin edildiği Karahisarı şarki sancağına giden bu zat hakkında divan tarafından merkezi Sivas olan Rum beyler beyi Mustafa paşaya kat'î emir verilmiş olduğunu yine bu vesikadan anlıyoruz. [1]

Mahmud bey yaptığı yolsuzluklardan dolayı haylı hırpalanmıştır. Teftişine Mustafa çavuş isminde birisinin gönderildiğini hükmün sonundaki (Mustafa çavuşa verildi) cümlesinden anlaşılıyor. Devlet namına halkı idare edenlerin adaletten ayrılmaları nekadar kötü bir şey olduğunu bu vesika güzel bir şekilde göstermektedir. İkinci vesika ise Osmancık kasabasında bulunan (Koyunbaba) zaviyesi hakkındadır. [2] Bu zaviye dervişleri İstanbula adam gönderip zaviyelerine ve sair fukaraya su taşıyan saka beygirlerine tecavüz edilmemesini rica etmektedirler. Çünkü ulaklar yani postacı-

[1] Bu Mustafa paşa Rum beyler beyi olan Arnavut Mustafa paşadır. Kendisi biri 986 ve 987, diğeri de 998 hicrî tarihlerinde olmak üzere iki defa Sivas beyler beyi olmuştur. Kendisi Sadırazam Koca Sinan paşanın birader zadesi ve Arnavut Ayas paşanın da oğludur. Amasya tarihi Cilt 3. S. 327 ve 335.

[2] Koyunbaba zaviyesi bu gün harap bir halde Osmancık kasabasının kenarında bir tepe üzerinde bulunmaktadır. Koyunbabaya ait kitabe "Çorumlu„ nun 5 inci sayısında neşredilmiştir. Osmancıkta (Üç kitabe adlı Neşet Köseoğlunun makalesine bakınız.) Koyunbaba kitabesinin fotografisi "Çorumlu„ nun 3 üncü sayısındadır. Çoruma aid defteri hakaniden bu zaviyeye vakfedilmiş bazı köyler de vardır. Koyunbabaya aid yegâne malûmat şimdilik Çorum millî kütüphanesinde bulunan yazma menakıbına inhisar etmektedir.

lar bu zaviyenin önünden geçerken bu zaviyeye ait beygirleri zaptettiklerini bu vesika bize göstermektedir. Vesikanın tarihi 992 senesidir. Zaviyelerin, tekkelerin tarihimizde oynadıkları rol çok büyüktür. Bir çok zaviyeler muhtelif vergilerden muaf oldukları gibi kendilerine de ayrıca varidat kaynakları gösterilmiştir. Bu zaviyeler yolcularla bir çok fukaraya müsafirhane vazifesini görürlerdi.

Üçüncü vesika ise Çorum ve çevresinde zuhur eden fesad erbabının tenkili hakkındadır. Vesika 988 tarihlidir.

Vesikada geçen serbest timar sahibi tabiri askerî teşkilât yapmak maksadile kendilerine köylerde muayyen bir mikdar gelir tahsis edilmiş kimseler demektir. Zemanla böyle serbest timara sahip olanların zulüm ve fenalık yollarına sapmış olduklarını bu vesika açık bir surette göstermektedir. Sipahiler ise süvari sınıfına mensup ve mümtaz bir nevi askerdi. Bunlar köylerde otururlar ve köylülerden öşür yani ondalık alırlardı. Bunlar bir harp zuhur ettiği zeman atlarile birlikte sefere erişirler yani iştirâk eylerlerdi.

Zemanla timar ve zeamet usullerinin ne şekilde bozulduğunu tarihlerimizle lâyihacılarımız hikâye ederler. Koçu bey risalesile Koca Sekban başı ve bir sureti elimizde bulunan bir risale bu hususta çok enteresan vak'alar zikrederler.

Dördüncü vesika ise 987 senesine aid olup bize Çorumda bu tarihte büyük ve ehemmiyetli bir zelzele olduğunu, şehirde bir çok mebani arasında Çorumda sancak beyliği yapmış olan meşhur Gülâbi beyin inşa ettirdiği cami ile minaresinin harap olduğunu ve bunun tamiri için 7500 akça sarfı lâzım geldiğini bildirmektedir. [3]

Vesikada mürtezekâ kelimesi geçmektedir ki bu dinî müesseselerden ulûfe olan fukaralara verilen bir isimdir.

Beşinci vesika ise Mustafa çavuşun katlettiği bir adam hakkındadır. Ve 991 tarihlidir. Halkın can, mal ve ırzını muhafaza ile mükellef olanların resmî nüfuz ve mevkilerine göre adam öldürmesi devrin zihniyetini göstermesi itibarile şayanı dikkattir. Vak'a Çorumun bir kazası olan Osmancıkta olmuştur. [4]

[3] Çorumda (Gülâbibey) mahallesi vardır. Bunun adına izafe edilmiştir. Mescidi de bu mahalledendir.

Dergâhı muallâ çavuşları padişah kapusunda hizmet eden saraya mensup memurlardır. Bunlar ayni zemanda Vilâyetlere ara sıra teftiş ve zuhur eden bazı meseleleri tahkik maksadile de gönderilirlerdi.

Çoruma dair neşrettiğimiz vesikalar mahallî vak'aları izah etmesi itibarile enteresandır. [5] Bu vesikaların incelenmesi suretile onuncu asırda orta anadolunun noksan da olsa umumî durumu hakkında bir fikir edinmiş oluyoruz.

[4] Osmancık kazasının eski adı Neşet Köseoğlunun gösterdiği bir vakfiyede (Günarşveran) diye geçmektedir. Bu kasaba Kızılırmak kenarındadır.

[5] Çorumda bulunan şer'i sicillerin en eskisi 1003 tarihinden itibaren başlar. Bu sicillerin içinde çok mühim olanları vardır.

CEYHUNÎ
Ve
ÇIRAKLARI

Halid Koçak

— Geçen sayıdan artan —

VI

Baktı aşik gibi simi siyah olmuş
Karelenmiş niçin kare gözlerin
İklim-i- hubane padişah olmuş
Ferman eder her diyare gözlerin

Kaşların fetehma seyfini çalur
Kirpiklerin sineme rahneler salur
Gören üftadenin aklını alur
Ne sitemkâr, ne mekkâre gözlerin

(Ceyhuni) sana bende olmuş ezeli
Can nakdini teslim etmiş ezeli
Bu cihan mülkünün olmuş bedeli
İma eder âşikâre gözlerin

VII [4]

Aklım aldı bir melek simalı kaş göz kareli
Deldi sinem tiği müjgân ile bağrım yareli
Kavsi ebrusu eder bin aşıkı gam hareli
Allı pullu, sarılı, yeşilli, gülgez hareli
Kırmızı cengarili, yaldızlı simper pareli

Şol benim bahtım gibi yar sende kaş göz karese
Sev dedin sevdim seni gel sende sev ağyare ne
Bülbülüyüm gonca-i- hüsnünde verdi hare ne
Allı pullu, sarılı, yeşilli, gülgez hareli
Kırmızı cengârili yaldızlı simper pareli

Sevdiğim bir tıflı nevresten sadeftir mayesi
Çok değil kavvas elinden kurtulalı sayesi
Hasılı gördükçe artar ömrümün hem payesi
Allı pullu, sarılı, yeşilli, gülgez hareli
Kırmızı cengârili, yaldızlı, simper pareli

[4] Bu parçanın meşhur Şair Nedimin:
Sinemi deldi bugün bir afeti çar pareli
Gül yanaklı, gülgüli kerrakeri mor hareli
diye başlayan şarkısına nazire olduğu anlaşılmaktadır.

Şiveler öğrenmiş amma kimdir üstadın demem
Ah Nedimi (Ceyhuni) sevrile mutadın denem
Ta ezelden nakşolunmuş zahire adın demem
Allı pullu, sarılı, yeşilli, gülgez hareli
Kırmızı cengârili, yaldızlı simper pareli

Sahbayı minnetle sunma ey felek
Ben ecel ecel camını içtikten geri
Mikrası hicrinle ol zalim felek
Bana gam hırkasın biçtikten geri

Ey gönül âlemde gezme serseri
Kimsenin kimseden yokdur haberi
Erbabından sual eyle cevheri
Anı çay taşından seçtikten geri

Tehammül gerektir ada taşına
Kan karıştı gözlerimin yaşına
Felek himmetini çalsın başına
(Ceyhun) bu fenadan göçtükten geri

Sende bu hüsnile ey gülü rağna [5]
Yaktı gül bağını velvelelerle
Seni görmek için bin mehi garra
Seyrine çıktılar meş'alelerle

Senmisin cihanın rüstemi zaal
Payine bendettin halkı cihani
Cebhinde görünen seb'almesani
Tefsire kalktılar mes'elelerle

(Ceyhuni) den eksik değil hayalin
Ya kimlere nasip olur visalin
Sun'u kudret ile paki cemalin
Tahrir eden etmiş besmelelerle

Ey gönül rahatı kalb olayım dersen
Bir piri agâhın tut damanını
Hun'ı kalbı aşkı bulayım dersen
Gözet erenlerin izzi şanını

Fariğ ol cihanın derdi gamından
Bir gonca gül alki aşkın fenadan
Bir kâse noş eyle eldem demindre
Göresin hakikat gülüstanını

[5] Bu şiire nazire olan Gedaînin bir parçasına Halk bilgisi haberlerinde (Sayı 71) rasladım. Elimizdeki bir kaç eseri bulunan Gedaî hakkında muhitimizde araştırmalar yaptım. Maalesef iyi bir malûmat elde edememiş bulunmaktayım.

Halk edebiyatı şiir ve dil örneklerinde epice malûmat verilen Gedainin bu parçasını buraya koymağı uygun buldum.

Kudretile cemalin olunmuş tahrir
Mukavves kaşların meş,alelerle

Cemolsa bir yere cümle müfessir
Bir mana veremez muamelelerle

Siyah kisuların Fas mülküne çek
Ol saba . . . . . çekmesin emek
Cemalini görür her gece felek
Seyranına çıkar meşalelerle

(Gedai) bendene rahmeyle cana
Aklını başıda eyledin yağma
Dokunsa zülfünden bir badi saba
Cihan harap olur zelzelerle

336 SAYFA BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINI! 337

(Ceyhuni) sözlerin hakikat mutlak
Herkese tecelli eylemiştir hak
Kimini vaslile kılmış müstağrak
Kiminin dar eyler hanemanını

Yar ile gönlümün meyanesinde
Bir kuru merhaba, bir piyaz kaldı
Vefa yok âlemin kerhanesinde
Vefakeş alemde ardan az kaldı

Misali dildare ettikçe tedbir
Müyesser etmedi hazreti takdir
Binde bir yare etmedi tesir
Ne Nutku hakikat ne mecaz kaldı

Koy cevirleri etsin yarim (Ceyhunî)
İşvebazım, şivekârım (Ceyhunî)
Dünyada hasılı varım (Ceyhunî)
Elimde bir çubuk, birde saz kaldı.

İdigâha gidek dolap seyrine
Bakalım ne yana ne civan döner
Hardan habersizce gelmiş gülşana
Bülbül huzurunda gülüstan döner

İdizuha idi gönlüm arzusu
Her çobanın var bir emlik kuzusu
Kınalıdır ol kuzunun kuzusu
Meledir yanında nice can döner

(Ceyhuni) de bikes elleri bağlı
Kan döker dideși sinesi dağlı
Kırmızı, yeşilli, karalı, allı
Şehrimizde böyle çok civan döner

Hak şefi etti bize çünkü resulu ekremi
Vadii mihnet niçin oldu gönül çekmem gamı
Küntü kenzin mağdeni sahip şecaat aşikâr
Haydarın şir-i- hoda zahir-ü- batın mahremi

Kare günde kareler gey ey dili biçare sen
Bendei âli aba kan ağlar eyler matemi
Kâse kâse zehri nuş etse eğer erbabı aşk
Bedyezidler Şah Hesene sundular oldem semi

Geç riyadan mahiv kıl (Ceyhun) fena gülzarını
Âdem isen ademe, ademi bil ademi [6]

Ey şefiğül müznibin hakkın hakik peygamberi
Tal'atı nurun münevver kıldı bürcu haveri
Suzü firkatle serapa hun döküp vahşi tuyur
Ah-u- efğan eyleyüp yaktılar bal-ü- peri

Kuratül ayni resül âli abanın bendesi
Şah Hüseyni Kerbelâ oldu susuz seraskeri
Cismi pakinden anın çok hunrevan oldu revan
Sine-i-pür safına Mülcem çalınca hançeri

Bendei açiri naçizin olu (Ceyhun) senin
Bekleyor Kanber gibi subhu mesa hakidri

[6] Burada noksanlık görülmektedir.
"Adem isen ademe gel, ademi bil ademi,,
şeklinde olması ihtimali kuvvetlidir. Fakat derlediğimiz zattan ve gereken başkalarından bu
hususta bir malûmat alamamış bulunmaktayız.

Nale kıl ey dil bu gün ehli safadır çifteler [7]
Handeler ile gülüstanı sivadır çifteler
İki mahpare zuhur etmiş hidayet mazhari
Ol melahat madeni sahip vefadır çifteler

Gamzei cadeları kanlar saçar yarab meded
Kudreti feyzi ilâhiden devadır çifteler
Bir görüşte aklımı yağmaya verdi şivesi
Handesi can bahşeder cayı bahadır çifteler

Görmeseydim sela ben (Ceyhun) geda mehpareyi
Eyledi halim perişan bivefadır çifteler

Ey gönül bilmeyen sevda halini
Zanneder ki sefahetdir bu sevda
Elbet farkemez mahî salini
Bürcü aşktan beşarettir bu sevda

Bir od düşmüş can evinde yanıyor
Pervaneler şemiğ etrafın dönüyor
Bu sevdayı bilmeyenler kınıyor
Kimse bilmez ne halettir bu sevda

(Ceyhuni) tıflikan yandık bu derde
Bin gez boyun eğdik merde namerde
Pençe salmış ayrılmıyor bu serde
İntihası kıyamettir bu sevda

Mecmuayı derdi dilim yare ben
Beyan ettim ah eyledi ağladı
Sinem pare pare ciğer yare ben
Rahme geldi yar yaremi bağladı

Beride cemolmuş pirler erenler
Anda tekmil olmuş sırra erenler
Mohabbet meyini verdi verenler
Düştü bir katresi sinem dağladı

Her kula bir seda hal vermiş amma
Kimi geda olmuş kimisi alâ
(Ceyhuni) de çekti bin cefa amma
Bu dert cümlesini silkdi sağladı.

Sonu Var

[7] Bu parça üstadı Âşık Tokadlı Nurinin :
Seyre çık ey dil temaşa et ne candır çifteler
Dehride hem tası yok nazik meyandır çifteler
diye başlayan parçasına nazire olduğu anlaşılmaktadır. Tokadlı Âşık Nuri sahife 124,
Çankırılı Ahmet Talat Onay 1035.

DERVİŞ MEHMED

Ziya Gürel

Derviş Mehmed Alaca ilçesinin İmad köyündendir. Kendisine İmadî Mehmed ve Âşık Mehmed denir. Derviş Mehmed hakkında Bay Halid Bayrının (Halk şairleri hakkında küçük notlar) adlı kitabında bir tedkik vardır.

Muharrir «Derviş Mehmed, nefeslerinden bir kaçını elde edebildiğimiz fakat durmadan çalıştığımız, her türlü yorgunluğa katlandığımız halde yine kendisini tanımağa muvaffak olamadığımız Bektaşî şairlerindendir» demektedir.

Derviş Mehmedin Halid Bayrıda bulunan sekiz deyişinden, bizim toplâdıklarımız içinde, aralarında nusha farkı bulunan :

Nasrun Minallah lütfu dokunur
Ve fethi karibe elihsan indi

Ve

Her sabah her sabah bağrım dağılır
Ver benim muradım İmamı Hüseyin

matlalı deyişleri de vardır. Bu suretle bizim deyişlerini derlediğimiz Mehmed ile Halid Bayrının tedkik ettiği Mehmedin bir kimse olduğu belirmektedir. «Bektaşî şairleri» adındaki kitapta da Halıd Bayrının makalesine dayanılarak, derviş Mehmedden bahsedilmektedir.

Derviş veya Âşık Mehmedin ne zaman yaşadığını biz de bilemiyoruz. Köyünün yaşlıları babalarının dahi onu bilemediğini söylerler.

Köyde Mehmedin hayatı hakkında bir takım söylentiler vardır : Mehmed köyün uzağında bir mağarada yalnızca yaşarmış. Sefil bir kılığı varmış, çok bir şey yemezmiş, herkesin kalbinden geçeni hemen anlarmış.

Şairliği de şöyle başlamış :

Âşık olmak isteğine düşen Mehmede rüyasında, kırk gün köyün yanındaki pınar başında ibadetle uğraşırsa muradına ereceği söyleniyor. Kırk gece pınar başında bekliyen Mehmed, son gece sabaha yakın bir zamanda «Çorbacı kılığında, mavi gözlü, çirkin yüzlü bir atlı görüyor, hemen sen benim aradığımsın diye yakasına yapışıyor. Adam ; «Bırak beni, ben senin aradığın değilim, Yozgada mal almaya gidiyorum» diyorsada Mehmed Hızır sandığı atlıyı koyvermiyor. Atlı Mehmedin gözlerini sıvıyor, sırtına bir şamar vuruyor ve hemen gözden siliniyor. Böylece Hızırdan himmet almış olan Mehmedin dili çözülüyor. Ve oracıkta şu deyişi söylüyor :

Her sabah her sabah çıkıp salınan
Hemen mevaliye benzer bu gözler
Siyah zülfün mah yüzüne bölünen
Hemen mevaliye benzer bu gözler

Dilber nerden aldın sen bu kemalı
Bir tüyün az gelir dünyanın malı
Dedesi Muhammed atası Ali
Hemen mevaliye benzer bu gözler

Derviş olan kadim olur postuna
Gece gündüz muhabettin dostuna
Seher vakti yol uğrattın üstüme
Hemen mavaliye benzer bu gözler

Mehemmedim bizdokuduk heceden
Diz kırdıkta sabak aldık hocadan
İmam suyu ya güruhu Naciden
Hemen mevaliye benzer bu gözler

Mehmed asıl himmeti Hızırdan önce, Çorumun Çanakçı köyünde türbesi olan ve Şah İsmail diyede anılan derviş İsmailden almış :

Gül yüzlü güneşin neme gücendin
Araya su katan eldir Sultanım

matlalı deyişini darılttığı ustasına karşı söylemiş. Âşık Mehmedin halk arasında büyük bir ünü vardır. Sungurlunun yamadı köyünden olan sefil Ahmed bir deyişinde :

Âşık Mehmed sırda bulduğu imanı

demektedir.

Âşık Mehmedin bir kaç deyişi

1

Dünya malı için tamah edersin
Gövertmezler seni bitemen sonra
Kalbin kara tutup kibir güdersin
Tohumuna tohum kataman sonra

Yaradan Allahdır cümlenin başı
Önüne sunarlar ağudan aşı
Kurumaz altının üstünün yaşı
Kuru yer bulup ta yataman sonra

Bunda ne işlersen yanına kalır
Bastıcığın yerler hep diken olur
Varınca önüne bir derya gelir
Sığınıp kendini ataman sonra

Gönüle bakarsan çok dala konar
Kendini bilmeden odlara yanar
Günahın var ise üstüne biner
Müşteri bulupta sataman sonra

Niçe canlara da hulle biçilir
Haklılar haksızlar anda seçilir
Yarelerin göz göz olur açılır
Açılan yarezi tutaman sonra

Mehemmedim sırat mizan geçince
Gözlerinden kanlı yaşlar saçınca
Can cesedden kanadlanıp uçunca
Seğirdip ardından yetemen sonra

2

Dediler ki bendenize deminden
Adam aşık olmaynan niçolur
Gözüm korktu şu insanın piçinden
Kemden olan fitne ile piçolur

Nurdan hasıl olan nura karışır
Sırdan hasıl olan sıra karışır
Nardan hasıl olan nara karışır
İblisin mekânı kızgın saç olur

Adem vardır yıktığını yapıcı
Adem vardır doğru yoldan sapıcı
Adem vardır dünyalığa tapıcı
Karnı doyor amma gözü aç olur

Âşıkların gevherinden alınıyan
Pâk edip de kalb evini silmiyen
Batıl kalıp hak gevherin alınıyan
Divanı dergâhda hali hiç olur

Âşıklar söylerde maşuklar dinler
İnsi cin kamu turabî cinler
Ehile söylesem haberden anlar
Cahil ile suhbet etmek güç olur

Piri gitmezmiş bir âdil beyin
Ahti amanı bu sözü sağın
Şimdi arkasına düştü az ile çoğun
Bir gün olur çok aza muhtaç olur

Mehemmedim hata bildim hatayı
Hünkâr Hacı Beşktaş ol hakî payi
Erenlerin oku vurur bu tayı
Nefis pirin alır amma geç olur

3

Gül yüzlü güneşim neme gücendin
Araya su katan eldir sultanım
Men gulamem senin payına indim
Aradan noktayı kaldır sultanım

Dost dostun bir pula satar mı böyle
Sairlere meyil katar mı böyle
Kusuru çok diye atar mı böyle
Bazı kusur işler kuldur sultanım

Kulun işi daim kusur işlemek
Adettir fidanı kesip aşlamak
Mürüvvette yüz bin kan bağışlamak
Elestüden kadim yoldur sultanım

Arzum vardır visaline yetmeye
Gönül kalktı yuvasından gitme
İntizarım leblerinden tatmaya
Böyle cevretmeden öldür sultanım

Hayal hayal gelir cilven safası
Budur âşıkların miskini hası
Âşıkın maşuka cevri cefası
Hak bilir ki türlü haldir sultanım

Gamla geçirdim şunda beş günü
Senin şanın yarlıgamak düşkünü
Ben bir divaneyim ölüm şaşkını
Göster yollarını bildir sultanım

Mehemmedim ilmi halin bilenler
Delimolur pir cemalin görenler
Kusur mu gözetir sultan olanlar
Gâhı noksan söyler dildir sultanım

BAŞBUĞ

Cevdet Yakub

Ne zaman onun zaferler yaratmış plâtin başını, gök mavisi gözlerini ve maddeten «gönül» e kalb olmuş varlığını görsem, hayran hayran, duralar, Türk olmanın gururu, dalga dalga içime dolar :

— Türküm....Ne mutlu bana. diye, avaz avaz, bağırmak, haykırmak isterim.

Ve o an, şu başı daima dik gencin, yigit bakışlı askerin, saçlarına ak düşmüş annemin, kahremanlıklar, aslanlar kaynağı yurdumun mes'ud çağlayışını daha iyi ve daha temiz görür, ondan parçalar, manalar ve renkler bulurum.....

Samsundan Erzuruma, oradan Sakaryaya ve ötesinden bu güne kadar daima, gönlümüzde, başımızda olmasının yarattığı mucizelerde, hep bu inanış, seviş, sayış ve ardından yürüyüşün bahtiyarlığı, Gök tanrısını bile ürkten azametli övüncün, haysiyet, onur buluşun kudreti, mübarek hazzı vardır.

Yokdan var oluşun, bir hiç ikin bir Türk olmanın sırrı, onun varlığına, Başbuğluğuna inanarak olmuştur. Bu, inanış Türk dünyası durdukça ezelî, ebedî devam edecektir.

Atatürk çocukları onbeşinci Cümhuriyet bayramında bir ahdın şerabını yudum yudum içmek, haykırmak istiyorlar :

— İste ve emret.. Ölelim...

On beş yıl için:

Cümhuriyet Şarkısı

Abdülbaki Fevzi Ulubay

Doğduğun günde senin doğdu ilim, fen, sanat;
Doğduğun günde senin öldü cehalet, zulmet.
Doğduğun günde nihan oldu nazardan zillet;
Yaşa, binler yaşa ey sevgili Cümhuriyet,
Buldu sayende senin izzü saadet millet.

Doğduğundan beridir her günümüz bir bayram,
Bilmiyor şimdi gönüller ne derler alâm
Sana binlerce muhabbet, sana binlerce selâm;
Ebediyyen yaşa ey sevgili Cümhuriyet;
Buldu sayende senin izzü saadet millet . .

Sığdırıp on beş asırlık işi on beş yıla biz,
Çıktık afakı terakkiye bu gün velvelesiz.
Seni tebcil ederek şamü sahar şöyle deriz:
Yaşa, binler yaşa ey sevgili Cümhuriyet;
Buldu sayende senin izzü saadet millet.

Yok iken zerre kadarcık bile ümidi necat,
Cismi bimarına verdin vatanın taze hayat;
Zafı imza ederek kudreti ettin isbat.
Ebediyen yaşa ey sevgili Cümhuriyet;
Buldu sayende senin izzü seadet millet.

Tabu feyzinle bu gün gezmede göklerde hilâl;
Onu seyreyleyerek mihrile mah olmada lâl.
Bu ne rifat, ne teali, ne tefeyyüz, ne kemal?
Yaşa, binler yaşa ey sevgili Cümhuriyet;
Buldu sayende senin izzü saadet millet . . .

Çorumlu Kadife oğlu

Eşref Ertekin

Çorumda uzun müddet tahrirat kâtip ve müdürlüklerinde bulunup tekaüd olan ve 21/8/938 de ölen Kadife oğullarından Salim Kadife tarafından yazılmış bir ağıtı dergimizin bu sayısına koymayı faydalı bulduk. Bu ağıtı 932 Martında ölen kızı için yazmıştır Hayatında hiç şiir ile ugraşmamış olan bu babanın ölen kızı için duyduğu acıları böyle nazmen ifade edebilmesinin değeri vardır. Ayni zamanda hayatında Çorumun tarihine aid tedkiklerile iyi bir şöhret bırakan Salim Kadifeyi bu vesile ile olsun anmak (Çorum) un tarih ve folklor işlerile uğraşmayı bir ödev bilen dergimiz için kadirşinaslık olacaktır.

1

Derdi bidevadan mahvoldun gittin
Şem'i ümit idin vakıtsız bittin
Küçük Erdal'ini kime terkettin
Uyanmaz uykuya yattında yavrum

2

Acaba derdine deva yokmiydi
Talisiz babanın sendin ümidi
Gittinde bir daha gelmen haygidi
Uyanmaz uykuya yattında yavrum

3

Gelinlik libasın solmadan soldun
Ecel pençesinde erken boğuldun
Bize zindan oldu gelinlik yurdun
Uyanmaz uykuya yattında yavrum

4

Yıkık viranede sünbül mü biter
Boş kalır lâneniz baykuşlar öter
Karardı ocağım mümkün mü tüter
Uyanmaz uykuya yattında yavrum

5

Bunca müdavatlar ne tesir etti
Biaman takdirat hükmünü etti
Ümidi aile yok oldu gitti
Uyanmaz uykuya yettında yavrum

6

Bir nurü zekâvet var idi sende
Ateşi firakı söyünmez bende
Sinnini hayatın yirmi ikisinde
Uyanmaz uykuya yattında yavrum

7

Yadi hazinin ah yürekler yakar
Yetim yavrucağın ne garib bakar
Nenenin göz yaşı durmayıp akar
Uyanmaz uykuya yattında yavrum

Çerumun Halk türkülerinden :

—1—

BİR GÜZELLEME

Toplayan :
Sadi Leblebici

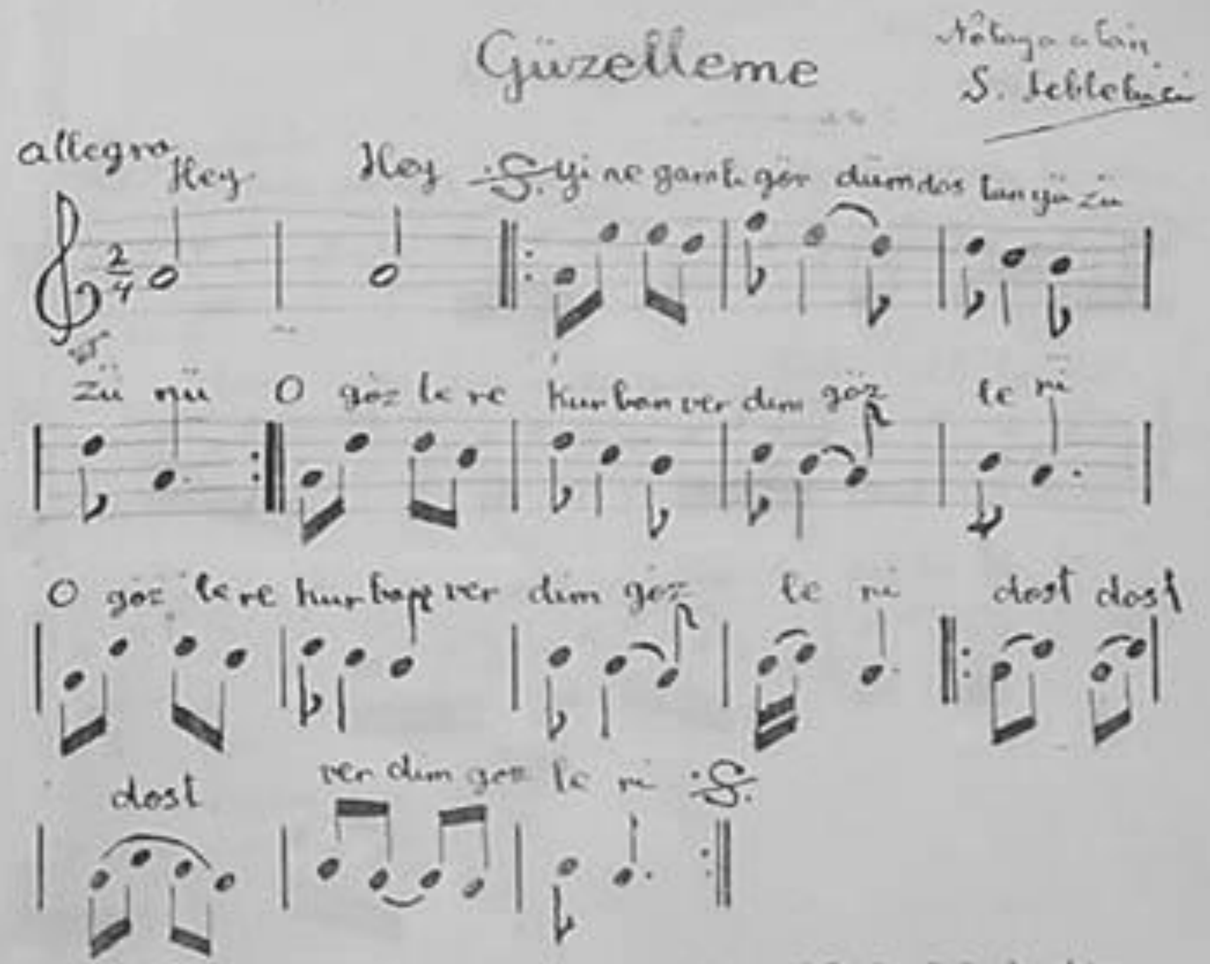

Yine gamli gördüm dostun yübünü
O gözlere kurban verdim gözümü
Efkâr almış söylemiyor dilleri
O gözlere kurban verdim gözleri
Dost dost dost verdim gözleri

Adoların [1] işi gücü duzaktır
Yadelin [2] suhbeti bizden uzaktır
Âlemi seyreden ol güzel şahtır
O gözlere kurban verdim gözleri
Dost dost dost verdim gözleri

[1] Ado ; Adüvvün galatıdır. Düşman manasındadır.
[2] Yadel ; Yabancı el.

Yusaf da kuyuda çok çekti çile
Kimisi kör gitti ermedi sırra
Elimde sermiye cesedim ile
Ougözlere kurban verdim gözleri
Dost dost dost verdim gözleri

Can olmayınca ışık vermez bugözler
Gerçek [3] olan gerçeğin izini izler
Dost olan dostunun yolunu gözler
O gözlere kurban verdim gözleri
Dost dost dost verdim gözleri

[3] Gerçek ; Tekâmül etmiş insan manasında kullanılmıştır.

ORDEK

Toplayan
Sadi Leblebici

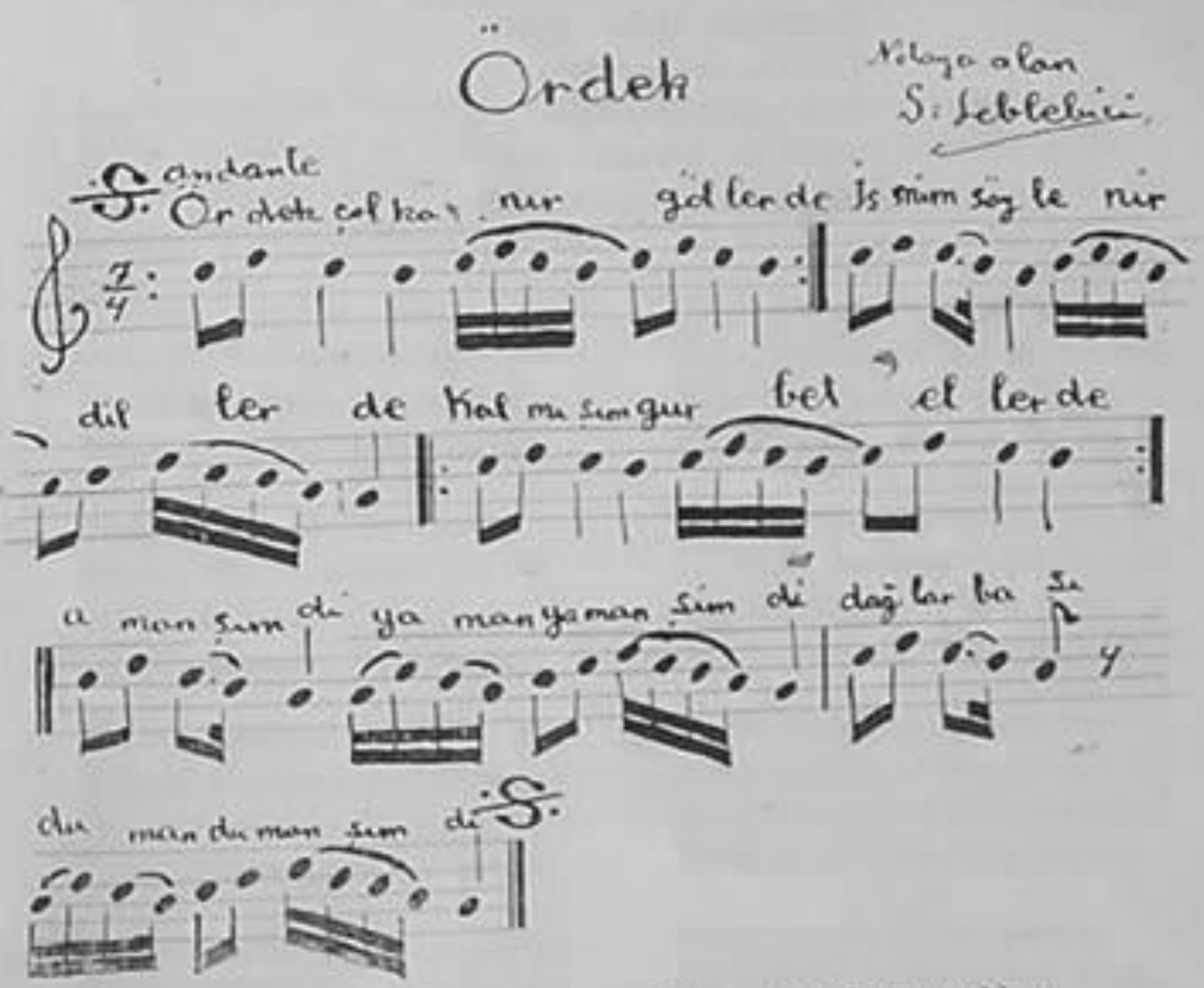

Ördek çalkanır göllerde
İsmim söylenir dillerde
Kalmışım gurbet ellerde
Aman şimdi yaman yaman şimdi
Dağlar başı duman şimdi

Atım kaçtı ben vuruldum
Atın boynuna sarıldım
Sende mi yarden ayrıldın
Aman şimdi yaman şimdi
Dağlar başı duman şimdi

Aman ördek yeşil ördek
Hanı senin eşin ördek
Çift gittinde tekmi geldin
Hanı senin eşin ördek

Ördeği beslerler gölde
Şahini beslerler kolda
Acep yarim hangi yerde
Aman şimdi yaman şimdi
Dağlar başı duman şimdi

Gideceğim Haleb yolu
Lüverim belimde dolu
Beni vuran çete kolu
Aman şimdi yaman şimdi
Dağlar başı duman şimdi

Cümhuriyetin onbeşinci yılı dolayısila :

Yekbas bağlarına ait bir destan

Sabahtan kalktım bir duman bürümüş
Dedim bu Hökeye ne olmuş
Gözleri sürmeli gelinler dolmuş
Sepilip [1] geziyor Höke bağında

Kuruldu çadırlar açıldı defter
Heziri [2] verenler oynayıp gezer
Bir adam gördüm inkisar eder
Ağlayıp geziyor Höke bağında

Höke bağları bir dere arası
Yakdı beni kaşlarının karası
Gitmet mültezimin dayak yarası
İnleyüb gezerler Höke bağında

Yekbas güzelinin geydiği paça
Kesesin yokladım yokdur hiç akça
Her evin önünde bir bölük bahça
Ötüşür bülbüller Höke bağında

Yekbas güzeli erkenden kalkar
İnsanı görünce bir sıkça bakar
Ardına dört okka püskülü takar[3]
Sallayıb geziyor Höke bağında

Büyük hırkanın geydiği mantin
Küçük hırkada onlardan zengin
Bir gelin gördüm bulmamış dengin
Ah deyüb geziyor söke bağında

Büyük hırkanın ergen kızları
Yakdı beni şu yavrunun nazları
Fındıd gibi çene, kara gözleri
Serpilip geziyor Höke bağında

Kıcık cihan paşa saçları kula
Geymişler basmayı düşmüşler yola
Zemheri deyince gülleri sola
Ötüşür baykuşlar Höke bağında

Derbendin güzeli eğdirme fesli
Ayağı kunduralı içi mesli
Bir güzeli gördüm gürcünün aslı
Onlar da gelmişti Höke bağına

Hazeli de deli gönül hazeli
Güz gelince bağlar döker gazeli
Geldi salmanlının işte güzeli
Gezerler bir zaman Höke bağında

[1] Serpilip geziyör demektir.

[2] Âşar zemanıdda bağ ve bağçe öşrüne (Hezir) derlerdi.

[3] Kadınlar feslerinin uçlarına ipek ve tiftikten diz kapakları hizasına kadar uzanan bir püskül takarlardı.

Emirlerde Höke beğının kapusu
Ordu oğlu Kötü köylü gelini
Emanet elbise ile gelir hepisi
Onlar da gelmişti Höke bağına

Kaymazın da öter ördeği kazı
İşte geldi Mehmed beylerin kızı
Kabadır karageçilinin sözü
Bağrışır gezerler Höke bağında

Çiçekli Fevzidir Hökeyi [4] öven
Büyük Hırkalı Saffeti döven
Bekçiler ister et ile soğan
Yeyip içtikleri Höke bağında

[4] Bu kelime bir addır. Çorumda Höke oğlu adlı bir sülâle de vardır. Aynı zamanda Çorum dilinde (şu adam hökelekli geziyor.) da olduğu gibi (azametli), (şu adam köşeye oturmuş hökelekli hökelekli laf atıyor) da olduğu gibi (okkalı) manasında da kullanılır.

Çorumda Âşar Vergisi

Nazmi Tembuş

Tarih malzemelerinin en mühimlerinden birini de harici medeniyetlerin bilgi ve görgüleri tesiri altında kalmıyarak öz duyga ve görüşlerinin bir fotograf objektifi gibi rotoşsuz aksettiren avam denilen halkın millî destan ve masalları teşkil eder.

Yukarıda yazılı (Höke bağları) başlıklı destan edebî bir kıymet ve meziyeti haiz olmamakla beraber, malî ve iktisadî tarih bakımından dikkat nazarını çekmeğe ve incelemeğe değer uzuvlara temas etmektedir.

Osmanlı hükûmeti son zamanlarına kadar bütün ictimaî ve iktisadî kanun ve nizamlarını medenî terakkiyata yaklaştıramamış, ilk ve orta çağlardaki sosyetelerin idaresine mahsus bağlardan bir türlü kurtulamamıştı.

Nitekim imkeratorluk büdcesinin en büyük varidat kısmını aşar denilen ve müstuhsilin sây ve mahsulleri üzerinde ezici ve yıkıcı ağır tesirler gösteren, basit ve iptidaî bir vergi teşkil ediyordu.

Gerçi bu vergi sistemini, (toprağın umuma âidiyeti ve hiç bir suretle şahsî temellüküne cevaz bulunmadığı) iddiasile (arazi işletenlerin devlete verdikleri bir icar) olarak telakki ve bir takım çürük sosyalizm nazariyelere istinad ederek müdafaa edenler vardı.

Fakat realiteye uymayan, asrın ictimaî şartlarına ve iktisadî prensiplerine tevafuk etmeyen bu mücerred düşüncelerin sakatlığı ve hakikî hayat sahasında mevkii olmadığını biraz gore bilenler ve düşünenler; hatta halk tabakaları da çoktan anlamıştı.

Bununla beraber değil tanzimatçelar, en büyük bir inkılâp yaptıklarını iddia eden meşrutiyetçiler bile bu fenalığı bütün çıplaklığı ile gördükleri halde ıslahına doğru küçük bir hareket ve cesaret gösteremediler.

Hükûmet bütün toprak mahsullerinin gayri safî yüzde on iki buçuğunu âşar namile müstahsilden vergi olarak almakta devam ediyordu. Halbuki tohum ve istihsal masrafları çıkarılmaksızın alınan bu vergi safi hasılat hesabile müstahsil kazancının yüzde kırk, ellisini ve bazan kurak ve bereketsiz senelerde yüzde altmış, yetmişini bulmakta idi.

Bu ağır vergi memleketin bütün istihsal kabiliyetini öldürmüş, en esaslı geçim ve kazanç kaynağını kurutmuş, halkı ve bahusus vatanın, milletin en büyük medarı istinadı olan müstahsilleri aç, sefil, perişan bırakmıştı.

Âşar vergisinin aslında olan bu bozukluğu, tahsil tarzı ve cibayet usulü de ayrıca yürekler acısı olacak bir zulüm vasıtası haline getirmişti. Bu vergiyi hükûmet tebeasından bir adalet ve şefkat hissile muntazam bir şekilde tahsil etmiyordu. Vatanın bütün toprak mahsullerinin yüzde on iki buçuğu en çok para verebilen ve mültezim denilen adamlara satılıyor, bu suretle memleketin en mühim servet ve kudret kaynağı ekseriyya yalnız şahsî menfeat hislerine ve maddî para hırslarına tabi bir takım madrabazlar elinde bir kazanç metaı bir zulüm ve teaddi vasıtası oluyordu.

İşte (Höke bağları) destanının ilk üç bendi bu vergi yüzünden halkın gördüğü zulümleri, duyduğu acıları bize saf bir eda ile anlatmaktadır.

Diğer bendlerdeki (ardına dört okka püskülü takar) gibi bazı mısraları da şimdi yok olmaya başlayan eski süslenme vasıta ve kıyafet şekillerini tesbit etmek itibarile şayanı dikkattir.

Hulâsa; her sahada olduğu gibi Cümhuriyet hükûmetimizin, isabetli görüşü, cezrî ve cesur hareketi, kuvvetli eliyle memleketin bütün iktisadî kudret ve kabiliyetini felce uğratan bu zulüm kaynağı şimdi tamamen yıkılmış, vatanın ürün kabiliyeti artmış, milletin en kuvvetli istihsal unsuru, en öz ve ehil evlâdı olan müstahsillerin lâyık olduğu yüksek refah mevkiine çıkmış olduklarını görmüş olmakla bu nesil büyük bir bahtiyarlık hissetmektedir.

Karahisar Temürlüde bir gezi ve toplanan eski paralar

Neşet Köseoğlu

Çorum Halkevi arkadaşlarile beraber Alaca hüyükte muhteşem Eti eserlerini ihtiva eden sahayı gezdikten, Alaca - Hüyük kazısını idare eden arkadaşların nazikâne verdikleri izahatı dinledikten sonra (Karahisar Temürlü) harabesini ve kalesini görmek üzre yola düzüldük.

Orada gördüğümüz Bizans, Firik ve Selçuk eserlerinin döküntülerini sinesinde taşıyan büyük kale, Hüsamiye medresesi hamam harabesi, Karahisar adı ve diğer eserler hakkındaki yaptığımız araştırmaları diğer bir yazının çerçevesi içine bırakarak kale de dahil olduğu halde bu sahada bulnuup bize verilen bakır ve gümüş paraların cinsleri ve devirleri üzerinde yaptıgımız incelemeleri aşağıya dercediyoruz:

1 — Bu saha dahilinde bulunan paraların içinde en çoğunu Selçuk paraları teşkil etmektedir. Bunların yüzlerce para içinde az çok okunabilenlerinin yazıları ile kataloğ numaraları bunlardır:

Gümüş paralar (1)

a — (Meskûkâtı kadimei islâmiye) de 666 sayıda kayitlidir. Yüzü biraz siliktir. (Üçüncü Keyhusrev zemanına aittir.

b — (Takvimi meskûkâtı Selçukiye) de 118 sayıda kayitlidir. Yalnız bir farkı vardır. Oda ([illegible]) kelimesi üzerinde bir yıldızdır. Mahalli darbı aynıdır. (Keyhusrev-3) zemanına aiddir.

[1] Bunların fotografları hazırlanmaktadır. Müteakip sayılarımıza konacaktır.

c — Ayni eserin 118 sayısında yazılı paraya benziyor. Tarih aynıdır. Mahalli darbın yazılı olduğu yer kırıktır. Tezyinatı da bundan evvelkine benzemiyor. Bu da (Üçüncü Keyhusrev) zemanına aiddir.

d — (Keyhusrev bin Keykubad) zemanına aid bir gümüş para (Takvimi meskûkâtı Selçukiye) adlı kataloğun 76 sayında bulunan paranın aynıdır. Konyada (640 H.) tarihinde basılmış bir tarafı şir ve Hurşid ile imam (Müstasım billah) ın adı, diğer tarafında padişahın adı ve tarih yazılıdır.

Bakır paralar

a — (İkinci Keyhusrev) zemanına aid elimizde bir kaç adet para vardır. Bunların bazılarının eksiklerini diğerleri tamamlamaktadır. Buna nazaran bulunan paraların yani (635 H.) tarihinde (İkinci Keyhusrev) namına basılmış bakır paraların şu üç şekilde oldukları tesbit edilmiştir.

I. (Arkası)

. . . . ملطيه
السلطان الاعظم
كيخسرو بن
كيقباد

(Yüzü)

لا اله الا الله
محمد رسول الله
خمس و ثلثين

Her iki yüzündeki yazıların etrafı noktalı bir daire ile çevrilmiştir.

II — Diğeri şu şekildedir:

(Arkası)

. . . . ضرب
السلطان الا
عظم كيخسرو بن
كيقباد

(Yüzü)

لا اله الا الله
محمد رسول الله
خمس و ثلثين

Her iki yüzündeki yazıların etrafı noktalı bir daire ile çevrilmiştir.

III — Üçüncüsü de şu şekildedir:

(Arkası)

السلطان الاعظم
كيخسرو بن
كيقباد

(Yüzü)

. . . . خمس
لا اله الا الله
محمد رسول الله
خمس و ثلثين

b — Birinci (Keykubad) zemanına aid bir kaç bakır parada bulunmuştur. Bunlara nazaran şu aşağıdaki şekiller tesbit edildi:

(Yüzü)

المؤمنين
الامام الناصر
الدين الله
. . . . .

(Arkası)

. . . .
السلطان المعظم
. . . . .

Yazıların etrafı noktalı bir daire ile çevrilmiştir.

II — Birde (Takvimi meskûkâtı Selçukiye) nin 56 ıncı sayısında yazılı para vardır.

C — (İkinci Kılınçarslan) zemanına aid bakır paralar Selçuk kataloğunda gösterilen 4,5 sayılı paraların şekline uymaktadır.

I — (Yüzü)

السلطان المعظم
قلج ارسلان
بن مسعود

(Arkası)

Bir süvari resmi vardır

II — Bu da diğerinin yazı itibarile aynidir. Yalnız birinin yazısı küçük, diğerinin yazısı büyüktür.

Buşekilden maada şekillere de tesadüf edilmiştir. Fakat bunlar silik olduğundan buraya derci kabil olamamıştır.

d — (Birinci Keykubad)ın Malatyada basılmış olan bakır bir parası, Selçuk kataloğunda 49 sayılı paraya benziyorsada ayni değildir. Farklarını göstermek için aşağıya ayni yazıldı.

I. (Yüzü)

سبع عشره
الامام الناصر له
بن اه امير المؤمنين
. . . . . .

(Arkası)

ملطيه
السلطان المعظم
كيقباد بن كيخسرو
. . . . .

Birinci Keykubad zemanında Malatyada basılan bir paraya kataloglarda tesadüf edemedim.

Bundan başka Malatyada basılan diğer bir bakır paraya da tesadüf ettik.

(Yüzü)

ملطيه
. . . الدنيا والدين
. . . . . .

(Arkası)

. . . . . .
. . . . الدين اول
. . . كيخسرو

Her iki yüzün yazılarının etrafı noktalı daire ile çevrilmiştir. Bu para müşterek saltanat zemanına aid gibi görünüyor.

II — Galip beyin Selçuk kataloğunda bulunan 40 sayılı paranın ayni de vardır.

III — 49 sayılı paraların birisinde arkada (هذا) yerine (ضرب) konulmuştur. Bu katalogda ayni adamın devrinde basılan paraya tesadüf edemedim.

IV — Ayni eserde 53 ve 55 sayılı paralara temamen benzeyen iki bakır paramız da vardır.

F - Kataloglarda tesadüf edemediğim yazısı aşağıya konulan bir bakır para da vardır.

(Yüzü)

. . . . . .
المستنصر بالله
امير المؤمنين

(Arkası)

السلطان
المعظم كيقباد
بن كيخسرو

Bu para ayni kitabın 55 sayılı parasına biraz benziyor, fakat farkları çoktur. Tarihi, yapıldığı yer de belli değildir.

T — Müşterek saltanata aid bir bakır para bulundu, buna da kataloglarda tesadüf edilmemiştir.

Şudur:

(Başı)

السلاطين
عز الدنيا و الدين
و ركن الدنيا

(Sonu)

و الدين
علاء الدنيا و الد
ين بنو كيخسرو

Burada tarih ve darbedildiği yer yazılı değildir. (علاء الدنيا) nin (ن) u üzerinde bir (*) vardır.

9 — (Takvimi meskûkâtı Selçukiye) kitabının 94 üncü sayısında bulunan ikinci (Keykâvüs) zamanına aid bakır paranın ayni vardır. Bundan maada bu paraya benzeyen başkalarına da tesadüf edilmiştir. Bunların yazılarını da aşağıya koyuyoruz:

I - (Arkası)

السلطان الا
عظم * عزا
الدنيا و الدين

(Yüzü)

الامام
المستعصم
امير المو . . .

(عظم) üzerinde bir yıldız vardır. (المستعصم) ın sağında çizginin dışında da bir yıldız vardır.

II — Yukarıki paranın ayni diğer bir bakır para bulunmuştur ki bir yıldız farkiyle ayrılabiliyor. O da (عظم) kelimesinin sağında ve çizgi haricinde büyük bir yıldızdıl.

III — Üçüncü bir şekli:

(Yüzü)

الامام
المستعصم لله
امير المؤمنين

(Arkası)

94 ün aynidir.

IV — Dördüncü şekil de şudur:

(Yüzü)

الامام
المستعصم بالله
امير المؤمنين

(Arkası)

السلطان الا
عظم عزا
لدنيا و الدين

Bunun yıldızları olmıyan diger bir çeşidine de bu örnekte tesadüf edilmiştir.

H — (Selçuk meskûkâtı kitabında) 21 sayıda kayidli bakır paraya da tesadüf edildi.

Yazılarının etrafı nokta ile çevrilmiştir. Tarihi ile basıldığı yer belli değildir.

Para birinci (Keykâvüs) zamanına aiddir.

I — Tarihi belli olmıyan fakat (Kılıçarslan oğlu Keyhusre) zamanına aid bir bakır para.

Bu para (Selçuki meskûkât) takvinde 8 sayıdaki paranın aynidir. Bir tarafında bir süvari resmi diğer tarafında yazı vardır.

J — Meskûkâtı kadimei islâmiye kataloğunda 451 numarada kayidli olan bakır paranın aynidir. Yalnız yazıların etrafında daire şeklinde çizgi göze çarpıyo.

İlhanilerle Osmanlılara aid bulunan paraları da gelecek sayımızda izaha çalışacağız.

Yer adları:

Köy adlarının sonu

Neşet Köroğlu

445 — Düdüklük
446 — Elköy
447 — Gökçepınar
448 — Gökköy
449 — Haydutoğlu
450 — Hımıroğlu
451 — Kadıderesi
452 — Kanlıosman
453 — Karagöz
454 — Karapınar
455 — Kozluca
456 — Kuduzlar
457 — Küçük palabıyık
458 — Kürtler
459 — Mullahasan
460 — Mustafa çelebi
461 — Sarıkaya
462 — Sarılık
463 — Sazak
464 — Sevindikkalanı
465 — Şeyhmustafa
466 — Tevfikiye
467 — Ortaköy
468 — Asar
469 — Aştavul
470 — Büyükkışla
471 — Cevizli
472 — Fındıklı
473 — Göpsen
474 — İncesu
475 — Oruçpınarı (Karadağ)
476 — Kavakalanı
477 — Karahacip
478 — Solbaş
479 — Senemoğlu
480 — Sirkeoğlu

Osmancık

481 — Apşan
482 — Ağızsuyu
483 — Ağıroğlan
484 — Akkaya
485 — Akveran
486 — Alpagut
487 — Ardıç
488 — Ayva

489 — Baldıran
490 — Balkavak
491 — Berk
492 — Çiftlik
493 — Çukuraluç
494 — Danişment
495 — Deliler
496 — Dikenli
497 — Dodurga
498 — Durucasu
499 — Evlik
500 — Fındıcık
501 — Girinoğlan
502 — Gökdere
503 — Güneşveran
504 — Güvercinlik
505 — Hacıhamza
506 — Hacıhamza (Güneyi)
507 — Hacıhamza orbuğu
508 — Hacıhamza sekisü
509 — İnal
510 — İncaçay
511 — İncesu
512 — İskir
513 — Karaağaç dağı
514 — Karaçay
515 — Karaköy
516 — Karaveran
517 — Kargı
518 — Kavakçayı
519 — Kızıltepe
520 — Kumbaba
521 — Kuyucak
522 — Köçepe
523 — Maksutlu
524 — Mandıra
525 — Mehmed dede obruğu
526 — Mehmeddede tekkesi
527 — Öbektaş
528 — Sarbukavak
529 — Seciğen
530 — Sekü
531 — Sekübağı
532 — Tekmen
533 — Tutuş
534 — Umaç
535 — Uvacıksuyu
536 — Yeniköy
537 — Zambal
538 — Avlağı
539 — Aşağı zeytün
540 — Aşıkbökü
541 — Aydın
542 — Çaylı (Eesenli)
543 — Hanefi
544 — Kâmil
545 — Karalargüney
546 — Konaca
547 — Kız (Kuz)
548 — Kızhayat (Kuzhayat)
549 — Pelitçik
550 — Yukarı zeytid

Sungurlu

551 — Ağcalı
552 — Akcakoyunlu
553 — Akdere

554 — Akpınar
555 — Almaslı ortakışla
556 — Alembeyli
557 — Arabaçayı
558 — Araf
559 — Araphacılı
560 — Arifegazili
561 — Arıcı
562 — Ayağıbüyük
563 — Bağdatlı
564 — Bahişli
565 — Beşdam
566 — Beşkız
567 — Beşpınarı bala
568 — Beşpınarzir
569 — Boladıkebir
570 — Boladısağır
571 — Boztepe
572 — Cevheri
573 — Çoğul
574 — Çılhalı (Çulhalı)
575 — Çadırhüyük
576 — Çavuş
577 — Çavuşcu
578 — Çayan
579 — Çiçekli
580 — Çiflik
581 — Çokurlu (Çukurlu)
582 — Demirşeyh
583 — Denizli
584 — Derekışla
585 — Dertli
586 — Diği
587 — Durgutlu
588 — Ekizli
589 — Eşme
590 — Fındıklızır
591 — Gafurlu
592 — Gazi
593 — Hacılarhanı çerkez
594 — Hacılarhanı Türk
595 — Hacıosman
596 — Hillalli
597 — İmirli
598 — İncesu kebir
599 — İncesu sağir
600 — İncegazili
601 — Kaledere
602 — Kamişli
603 — Karaçay
604 — Karaevliya
605 — Karakocalı
607 — Karaoğlan
608 — Kavşit
609 — Kemallı
610 — Kertme
611 — Kırankışla
612 — Kışla
613 — Kızılcakışla
614 — Kızılbekir
615 — Kızılsağir
616 — Kula
617 — Kuşcalı
618 — Kürkü (Körkü)
619 — Mahmatlı
620 — Mehmandı

621 — Melemker
622 — Muratkolu
623 — Müdü
624 — Oyaca
625 — Saraycık
626 — Sarıcalar
627 — Sarıkaya
628 — Şingiller
629 — Şirin
630 — Patlı
631 — Terzili
632 — Tirkeş
633 — Tokullu
634 — Topuz
635 — Tuğcu
636 — Tuğlu
637 — Üçoluk
638 — Yamadıkebir
639 — Yamadısağir
640 — Yanabat
641 — Yirce
642 — Yorgalı
643 — Yörüklü
644 — Zankı
645 — Boğazkale
656 — Çarşıcuma
647 — Ekmekci
648 — Emirler
649 — Esipkıran
650 — Evci
651 — Fındıklıbala
652 — Gölpınar
653 — Gökçam
654 — Hamallı çerkes
655 — Hamallı Türk
656 — Kadılı çsrkes
657 — Kadılı Türk
658 — Karakeçili
659 — Kaymaz
660 — Mehmetbeyli
661 — Salman
662 — Sarıçiçek
663 — Şekerhacılı
664 — Yanıcak
665 — Yazır
656 — Yekbas

NOT:

Çorum ili köyleri hakkında yapmakta olduğumuz araştırmalar henüz bitmemiştir. Bunun için yazdığımız notlar mahdut bir kaç köye inhisar etmektedir. İleride araştırmalarımızı tamamladıkça her köy adı hakkında izahat vermek mümkün olacaktır.

Çorum havadisleri :

Halkevimizin bir aylık çalışması

1 - Tarih gezisi : Sarmaşa, Kırkdilim, Mescitli, Yeniçamlıca, Küçükkarapınar köylerinin tarih tedkikleri.

2 - Ortamektep talebesine alınan kitap, defter, kalem, kâğıt yardımı.

3- İki Ortamektep talebesine 30 lira ücret verilerek pansiyona kaydettirilmiştir.

4 - 3/10/938 pazartesi: Matbaa müdürü Şükrü Çöplü tarafından Belediye seçimi hakkında verilen konferans.

5 - 3/10/938 pazartesi : saat 16 da Belediye azaları toplantısı.

6 - 4/10/938 salı günü Gazipaşa Başöğretmeni Eyyub Beker tarafından Belediye seçimi hakkında verilen bir konferans.

7 - 5/10/938 çarşanba günü Halkevi Başkanı Bedri Bilginer tarafından Belediye seçimi hakkında verilen ksnferans.

8 - 6/10/938 perşenme günü Tanyeri Başöğretmeni Şevket Soyocak tarafından Belediye seçimi hakkında verilen konıerans.

9 - 7/10/938 cuma : Ortaokul yabancı dil öğretmeni Halil Fehmi tarafından Belediye seçimi hakkında verilen konferans.

10 - Her hafta pazartesi ve perşembe akşamları saat 20 den 21 e kadar Evimiz salonunya Dahiliye mütehassısı Selim Çapa tarafından 43 kişiye zehirli gaz dersi verilmiştir.

11 - İki defa köy kâtipleri toplantısı, birisi kendi meslekleri hakkında görüşmek, diğeri Cümhuriyetin onbeşinci yıl dönümü hakkında görüşmeler.

12 - Evimiz Almanca kursuna haftada iki saat olmak üzere yabancı dil öğretmeni Halil Fehmi tarafından 15 öğrenciye ders verilmektedir.

13 - Evimiz müzik dersine haftada iki saat olmak üzere müzik öğretmeni Sadi Leblebici tarafından öğrenciye ders verilmektedir.

14 - Evimiz muayene evinde her gün bir mütehassıs tarafından muayeneye devam edilmek üzere bir ay zarfında 34 hasta muayene edilmiştir.

15 - Evimiz sosyal yardım şubesi tarafından Orta okulda okuyan iki fakir erkek çocuğa birer takım elbise, çamaşır ve ayakkabı yaptırılmıştır.

16 - Ayrıca bir Crta okulda okuyan bir çocuğa da levazımı dersiye alınmıştır.

17 - 2/10/938 pazar günü köycülük şubesi bir gezi yapmıştır. Sarimbey, Çayhatap, Tarhan, Hüyük köylerini dolaşmışlardır.

18 - 2/10/938 pazar günü Hâle spor ve Sağlık spor arasında bir maç yapılmış 2 - 3 Sağlık spor kazanmıştır.

19 - Evimiz bando öğretmeni Orta okuldaki piyanoyu tamir etmiştir.

20 - 19/10/938 perşenbe günü evimiz bandosu üç fukara düğününde meccanen çalmıştır.

21 - Haftada iki saat olmak üzere ayda sekiz saat 7 talebeye bando öretmeni tarafından piyano dersi verilmiştir.

22 - Doğum evindeki yapılan çocuk bahçesine 50 lira yardım.

23 - Gözsüz bir fukaraya yapılan 4 lira yardım.

24 - Memleket küçük hikâyeleri adı altında yapılacak müsabaka hakkında gazeteye verilen ilân ücreti.

25 Evimiz salonunda haftada 6 saat slmak üzere bir daktilo kursu açılmıştır. Kursa üç Ortaokul mezunu kaydedilmiştir.

26 - 28/10/938 cuma günü yeni yapılan ortaokulun açılma töreni.

27 - 29/10/938 cumartesi günü Cümhuriyet payramı töreni.

28 - 30/10/938 pazar günü şehidler abieesi töreni yapılmıştır.

MESUL MÜDÜR : Eczacı Bedri Bilginer

Yazısı ve tezhibi Çorumlu bir hattat tarafından yapılmış bir (Kur'an) ın iki sahifesi

Çorum kalesi

Çorum kalesinden diğer bir parça

Çorumun Paşa köyünde bir çeşme

Çorumun Çanakçı köyünde bir hüyük

Çorumun Kapılıkaya kalesi karşısındaki inler

Çorumun Sarmaşa yolu üzerinde Hamam tepe hüyüğü

Çoruma bağlı
Kuşsaray köyü

Çoruma bağlı
Karahisar Temürlüde
bir hamam harabesi

Karahisar Temürlünün
kale eteğinde
bulunan duvar

Karahisar Temürlü
kalesi

Karahisar Temürlü
kalesinin uzaktan
görünüşü

Karahisar Temürlüde
Hüsamiye medresesi
harabesi

Çorumun Elvançelebi köyü camisinin kapı kanadı

Kuşörenden Kalenin bulunduğu dağın görünüşü

Karahisar Temürlü köyünde Hüsamiye medresesinden çıkarılmış tezyinatlı bir taş.

İnalözünde Alâeddin camii yanındaki hüyük

Karasihar Temürlüde Hüsamiye medresesinden çıkarılmış diğer bir taş.

Karapınardaki hüyük

Çoruma bağlı Laçin nahiye merkezinin genel görünüşü

Kapılı kaya karşısındaki inler

Çorumun Mecidli köyü civarında bulunan Mahmat Selâm adlı ören olmuş köydeki hüyük

Çöplübey oğullarının vakfiyesi suretidir. [1]

N. 53

هذا ذكر ما حضر الفتيان الاعزان الاخوان الاميران المدعوان حسين بك و علي چلبي ابنا المرحوم
والمغفور اوليا بك معنى مجلس امراء المطهرة بمدينة توقات حيث عين ايالة والالات لدى الحاكم موقع اعلاء
وفق الله لما يحبه و يرضاه و احضر معهما للدعوى خلف الارباب العظام چوپلوبك المرحوم وابراهيم بك
بن المرحوم الحاج متجدى فاظهر كتاب السلطان الاعظم والخاقان المعظم سلطان مراد بن محمد خان خلد
مملكته الحاصل هو الشرع ان الحاكم المذكور يحضرهم مجلسه ويفتش قضيتهم بطريق الاستيناف وينظر
منازعتهم و يحكم بينهم بالحق فيه الحاكم المذكور وعمل بوفيهم فتش احوالهم بالطريق المذكور
فادعى المدعيان المذكوران دعوى صحيحة محررة موافقة لظاهر الشرع وقالا في تحرير دعويهما ان جميع الديوان
المدعو ساكر من اعمال المحفوظة چوروملو الكائن الان في يدك حق من حقوقنا ومال من اموالنا انتقل
الى ابينا المرحوم غياث بك المذكور منك بجهة مبايعة الشرعيه و منه الينا بطريق ارث الشرعي فلان
الك اخذته منا بجهة الظلم الصادر عن مولانا لطف الله بن عبد الواسع ابن عبد الملك بن يوسف
الحاكم بچوروملو فلما استنطق المدعى عليه المذكور فيه قال في جواب دعويهما ان الديوان المذكور المحدود
بالنهر الكبير المشهر قزل ايرماق والطريق المشهر باوزونچرول والجبل المشهر بكوسه طاغي والنهير
المشهرة بقيرمصلى وقفه ان المرحوم ابراهيم بك المذكور على اولاده واولاد اولاده الذكور نسلا بعد نسل
ثم على الاناث من اولاده ثم على مصالح المسجد الذي بناه في قرية باشاكوى من اعمال چوروملو مادام معمورا
ثم على الفقراء المسلمين وان اباكما المرحوم غياث بك المذكور اشتراه مني ولكن بالاجبار والاكراه بنوع
من الضرب الشديد والحبس المديد والصلب والتهديد فانكر المدعيان المذكوران فطولب من چلبي
المذكور احضار القاضي النافذ الحكم في چوروملو المذكور اولا و احضار البينه على الوقف و وقوع البيع
والشراء بالاجبار والاكراه ثانيا فاحضر القاضي المذكور مع كتابة الموقع بتوقيعه المفتي بامضاءات القضاة
الناطق بثبوت وقفية الديوان المذكور و بطلان البيع والشراء على الوجه المشروح المزبور باشارة الشاهنشاه
الاعظم سلطان علي بن مراد بن محمد خان خلد الله مملكتها و رحم اسلافهما فاستفرض القاضي المذكور
القضية ما مضى تقررها موجبا لما في كتابه المذكور فطعنه حسين بك المذكور طعنا غير ملايم له ثم احضر
ثانيا رجالا عدولا من جماعة المسلمين الشهادة على وفق دعواه وهم طوت الله بن يوسف من قرية اجعصو
و حمزه بن علي من قرية قرمان و احمد بن يوسف الله من قرية اجعصو المذكورة و مولانا حاجي مراد
بن دولتيار من ولايت چوروملو و طورمش بن اسمعيل من قرية بوكدوز و عياد بن اسلام من
قرية ايلق و طوت حاجي بن طوت بكر من قرية احمدشحه فشهدوا على وفق دعواه في وجه حسين بك

[1] Bunun bir sureti Çorum Evkaf defterinin 129 numarasında kayıtlıdır.

ذكور منه اللفظ والمعنى متحدة بالعبارة و المحتوى عن ابهام والتباين لا من ظن و تخمين وقالو انا نشهد
زيوان المذكور المحدود بالحدود المذكورة وقف وقفه المرحوم ابراهيم بك المذكور على الاولاد
اولاد المذكور والفقراء على الترتيب الذي ذكره جيلو چلبي المذكور وان غياث بك المذكور
بذي الديوان المذكور منه بالاجبار والاكراه قادراً في ذالك الزمان على ايقاع ماهدده به من الضرب
والحبس الدائم والصلب للتهديد فخاف جيلو چلبي من صولة و شوكة فباعه منه بهذا الطريق المعهود
بعد ان حلف كل منهم على صدق شهادتهم و اضعين ايديهم على المصحف المجيد بان قالو ما كنا كاذبين في
شهادتهم المذكورة شهادة صحيحة شرعية مؤداه على نهج الشرع القديم و حقا جرى مرعياً فلما شهد
الشهود المذكورون على الوجه المحرر فيه سمع الحاكم الموقع المذكور شهادتهم وقبل مقالتهم لكون
شهادتهم مشتملة على شرائط الاعتبار والقبول لكونهم من الاشاهد العدول فحكم بصحة الوقف ولزومه
وبطلان البيع والشراء الصادرين عن المذكورين بشهادة السلطان المذكور مرة حكما صحيحا شرعيا حاليا
عن موجبات البطلان والفساد عاريا عن الشبهة والعناد فكتب هذا ليكون حجة عند مساس الحاجة اليه
لعنة الله والملائكة والناس اجمعين على الساعي في تبديل الوقف المذكور و تغييره بعدما سمعه على الوجه
المشروع المزبور و يجمع ذالك وقع الاشهاد والتحرير في العاشر من شهر جمادى الآخر لسنه احدى و
ثمنين وثمانمائه هجرية نبوية محمدية

Bu vakfiyenin üst tarafı kopuktur.

الحمد لله كاشف الظلام الظالم بنور الشريعة الضيئة و مبين الاحكام بالادلة الشرعية وموضح الحلال والحرام
بالبراهين السنيه و مظهر الاسلام بمحمد وآله سيد البرية صلى الله عليه و سلم وعلى آله في كل بكرة
وعشية اما بعد فان الدنيا موطن غرور لا موطن سرور دار بوار لا دار قرار نعيمها ظل زائل و مقيمها
مترحل على انها مختلف . . . . . . فالمآثر من جعلها زاد المعادة و اعتقها الادخار ليوم
وقف حسنه جارية تجديد فوائدها في حالتي البقاء والفناء و طورى الممات والحيوة على ما قال
سيد المرسلين و امام المتقين صلوات الله عليه (اذا مات ابن آدم انقطع عمله الا من ثلث علم ينتفع به و ولد
صالح يدعوله و صدقة جارية) ولما وفق الله تعالى الاعز الاجد الاكرم باني الخيرات والحسنات ابراهيم و
بك ابن المرحوم المغفور الحاج صاجدي رحمه الله حق علم ان ما اكل الانسان فقد افناه وما لبس
فقد ابلاه وما تصدق به فقد ابقاه وقف وحبس وسبل و تصدق بجميع ماله الخاص نية و اصدق طوية
ابتغاء لوجه الله تعالى و طلباً لمرضاته و هرباً من سوء السفر و دركاته يوم يكون المرء في ظل صدقته
وهي ما ثبت انه له وحقه و ملكه حسب ما ينطق بذالك الوثيقة الشرعيه وذالك جميع حصته المفروزه
من ديوان بك دلى الكائنة في اباد جرملو بناحية كوسه داغي من اعمال جرملو المذكور المعروف
طوغان اسلان بتمامه و قرية بشا لصفها و قرق دبق و قرية قره كويك بتمامها و قرية بوصال
وقرية عز الدين قرا و آقجه كوي و قطعة الارض الصالحة لزراعة المشهورة بذالك بجملة الحدود
والحقوق والمرافق والواحق المعلومة المستغنية عن التحديد لشهرتها في مكانها ، عدم
وجملة مضافها و شبياتها و اشجارها و كرومها و مزوعها و انهارها و آبارها و بيوتها و مساكنها

وصاباها وجدرها و كل حق داخل فيها و خارج عنها ذكر اولم يذكر سمى او لم يسم سوى المساجد
والمقابر والمسالك و ملكه المحرر حرره كاتب الحروف في تاريخ المذكوره سميتها على اولاده الذكور
و اولاد اولاده نسلاً بعد نسل و عقباً بعد عقب بطناً بعد بطن فهو انقطعو انتقل الى الاناث
على الترتيب المذكور ثم الى مصالح مسجده الكائن في قرية باشا المذكوره مادام موجودا ثم الى
فقراء المسلمين و شرط التولية لنفسه مادام حياً و بعده على اصلح اولاده و اولاد اولاده نسلا بعد
نسل ثم على اصلح الرماته ثم على قاضي الإسلام والمسلمين في الاولويه المذكورة وقفاً صحيحاً شرعياً
و حبساً صريحاً مرعياً و صدقة معتبراً مرضياً لا يباع ولا ينازع فيها ولا يوهب ولا يرهن ولا يورث
ولا يملك ولا يستبدل الى ان يرث الله الارض ومن عليها وهو خير الوارثين ومالك ذو الخلايق اجمعين في
مدله بعدما سمعه فانما اثمه على الذين يبدلونه ان الله سميع عليم فمن سعى في تبديله و تغييره فعليه
لعنة الله و الملائكة والناس اجمعين و جرى ذالك و حرر في غرة ذي القعدة المباركة سنه اربع و ثمنين
وثمانمائه هجريه نبويه مصطفوية محمديه

شهد بما فيه	شهد بما فيه	شهد بما فيه	شهد بما فيه
مولانا ذكريا بن محمد فقه	اسماعيل بن خليل المتفقه	مولانا صالح بن حمزه	حاجي مراد بن بايدلو

حرر فيه
عبد الله القاضي بسالر

جرى فيه عندي
حرره محمود بن عبد الرحمن النائب بمحروسة مرزيفون في تاريخ

Mutabıkun liaslihil şerif elmühtevi bihattı hümayunu makrunemikahu elfakiri ileyhi taalâ Mehmet bin Ahmet elkadı bimedineti Çorum üfiye anhuma ve gaferelehuma

Mühür

Talepkârı rızai hak

Mehmet

No : 54

Efdalı kuzatı müslimin evvelü vülâtil müvahhidin madenil fazlı vel yakin varisi ulumül enbiyai velmürselin hüccetül hak alel hak ...... Tokat kadısı zidet fezailühu ve mefahiril kuzatı velhükkâm maâdinil fazaili velkelâm Tokat voyvudalığına tabi havassı hümayun riayası sakin olan yerlerin kadıları zidet fazlihu tevkii refii hümayun vasıl olucak malûm olaki 1079 senesine mahsup olmak üzre Tokat voyvudası olan kutvetül emacidün ve Ağyan Abbullah zidet mecdihu halâ dersaadetime arzuhal edüp şartı iltizama dahil havassı hümayun kariyeleri kadimden minküllül vücuh mefruz elkalem ve maktuil kıdem serbest olup bu anedek serbest üzre zapt olunup havassı hümayun riayasına miri miran ve miri liva ve mütesellimleri ve voyvudaları ve sair ehli urf taifesi dahleylemezler iken halâ Sivas beyler beyleri ve mütesellimleri ve Bozok ve Çankırı ve Amasya ve Çorum ve Kırşehri sancak beyleri ve mütesellimleri ve subaşıları ziyade atlı ile havassı hümayun riayasının üzerlerine devir namiyle çıkıp riayadan kurra arpası ve yağ ve biruni akçası ve sair tekâlifi şâkka ile bilâ emir külli akçaların ve müft ve meccanen yem ve yemek ve sair mekûlâtların alıp hilâfı şeri ve kanun ziyade zulüm ve teaddi eylemeleri ile havassı hümayun ve riayasının ekseri perakende ve perişan olmağla mali miri tahsili asir ve riaya zulüm ve teaddi olduğun bildirip meni ve defi olunup kadimden bu anedek zabıt oluna geldiği üzre mefruzül kalem ve maktuül kıdem serbesiyet üzre zaptettirilip minbait miri miran ve miri liva ve mütesellimleri ve voyvudaları ve ümena ve ammâl ve sair ehli ürf taifesi devir ve selâmiye ve kurra arpası ve yağ ve biruni ve kartal akçası namiyle ve müft ve meccanen yem ve yemek ve sair tekâlifi şâkka ile hilâfı şer'i ve kanun dahil ve rencide ve remide eylememeleri babında emri şerifim verilmek reca eylemeğin imdi hilâfı şeri ve kanun rencide olunmaya deyi fermanım olmuştur. Buyurdum ki hükmü şerifim vardıkta bu bapda sadır olan fermanı celilil kadrim üzre amel edip dahi göresiz Tokat voyvudalığına tabi defterde mukayyed havassı hümayunum kariyeleri kadimde minküllül vücuh mefruzül kalem ve maktuül kıdem serbest olup vaki olan cürüm ve cinayet bu anedek serbesiyet üzre zabıt olunup minbait miri miran ve miri liva ve mütesellimleri ve subaşıları ve sair ehli ürf taifesi dahil edegelmiş değiller iken hâlâ Sivas beyler beyleri ve Bozok ve Kânkırı ve Amasya ve Çorum ve Kırşehri sancak beyleri ve mütesellimleri ve subaşıları ve sair ehli ürf taifesi ziyade atlı ile devir namiyle üzerlerine çıkıp riayadan kurre arpası ve yağ ve biruni ve kartal namiyle ve müft ve meccanen yem yemek ve bilâ emir emri şerif tekâlifi şâkka ile külli akçalarını alıp hilâfı şeri ve kanun zulüm ve teaddi eyledikleri vaki ise meni ve defedip defterde mukayyed havassı hümayunun kariyeleri kadimden min küllül vücuh mefruzül kalem ve maktuul kıdem serbest olmak kanunu kadim olmağla voyvuda mumaileyh dahi serbesiyet üzre zabıt ve tasarruf ettirdüp minbait Tokat voyvudalığına tabi havassı hümayun kariyeleri riayasın miri miran ve miri liva ve mütesellimlerine ve voyvudalarına ve subaşılarına ve ümena ve ammâl ve sair ehli ürf taifesine müft ve meccanen yem yemek ve koyun ve kuzu ve bilâ emir kurre arpası ve devir ve selâmiye ve biruni ve kartal nameyi sair behane ile hilâfı şeri ve kanun akçaların aldırmayup ol veçhile havassı hümayun riayasın rencide ve remide ettirmeyüp hususu mezbur içün tekrar şikâyet olunmalı etmiyesiz elhasıl zamanı saadetimde riaya fukarasına hilâfı şeri ve kanun zulüm ve teaddi ettirmekten bekayet ihtiraz edüp emri aher irsaline muhtaç eylemiyesiz alâmeti şerife itimat kılasız tahriren filyevmül rabi aşer şehri saferil hayir sene tis'ün ve sebin ve elf. 1079

Bimakamı Edirnetil mahruse

Sureti hüccet ve vakfiyei şerif

Mahürrüre fihi minel vakfil müseccel ve hapsül amel ve sahha ve suhhe indi ve hakemtü bisıhhatihi fi umumihi ve hususihi alimen bilhilâf minel ihtilâf beynel eimmetil eslaf rahmehümullahü taalâ aleyhim nemikahü elfakir Mehmet bin Abdürrahman elkadı bimedineti Çorum üfiye anhuma.

No : 55

Bismillahirrahmanirrahim müstainen bilkerimil vehhap hamdü faik ve senai lâyık ol malikil mülük ve melekûtrabbül izzeti velceberut vakıfı insi velcin razıkı mahluku dücihan cellet hikmetehu ve âlâ kelimete hazretlerinin dergâhı azamet penahına efi olunur ki nüshai insani ketmi ademden ibdâi uslup üzre ibda ve imla ve ahseni takvim üzre ihtira ve inşa edüp maliki maaştalim ve menahicimaadi tefhim ettirdi. Ve sat hezeran hüreri selât vesselâm hücceti nizam ol medinei ilmi temkin güncinei rabbil alemin hatimei silsilei mürselin hazretlerinin ravzai radiye ve hatırai hatarlarına sena olunurki seliki rahi hidayet olan sahibi himmet ve âlâ nihmeti makasıt ve amaline isal eyliye hoş hal ve müreffehül bal ederler. Düreri rahmeti ilahi ve kureri mağfireti namütenahi zümrei âl ve eshap ve fırkai estikai ve ahbabi üzerine olsunki her biri tarafı hakka hadi ve sebili tevfika münadi olup hamii hamayidin ve valii livai fazıl ve yakın eylemiştir. Rıdvanullahi taalâ aleyhim ecmain.

Ve badü erbabı elbaba ruşen zahir ve eshabı evüddaye ayan ve bahirdir ki bu cihanı gaddarı mal ve cahi bikarar ve dünyayı napayidarın taht ve tacı müsteardır ve biistikrardır. Bu haymei ruzigâr bikarar içre mecal muhal ve bu eyvanı bi eman cuni han içinde bakaye iktirar mümtenili ihtimaldir. (Levkânet tedumû levahidin lekâne resulullah sallallahi taalâ aleyhi vesellem fiha mühalleden) peslacerem her akili kafil olmayup zamanı afiyette akıbet mülâhaza kılmağa müdavemet ve her kâmil kâhil olmayup avani taadde taad ve zamanı istitaatta hayrat ve hasanat ile ahiret mülâhaza etmeğe müvazebet edeki amâl ve envai hayrat ve sadakati cariye ve ecmeli esnaf ve hasanatı bakiyattır ki bu fenail cisim

sebebil isim ve badehu helâkil beden mucibi zikri hasandir. Gerçi dünya maksadı asli ve matlebi hakiki değildir. Lâkin bermucep (Eddünya mezreatil ahireti) dır ki ve bir mezreai fahiredirki ana ilka ve nisar olunan pezur ve derahim ve dinar niçe mislin getirir (meselüllezine yünfukune ve ileyhi vasiun alim) beşaretini hemdem (Vemencae bilhaseneti felehu uşrü emsaliha) nassı şerifin işareti cerahatine merhem edüp elinde olan sim ve zeri ve sair emlâk bu ad ile isticlabi rızai ilâhi ola ve kezalik (İzamate ibni adem inkatıa amelhu illâ minselâsin veledün salûhun yedulehu ve ilmün yüntefeu bihi ve sadakatün cariyetün ve leyseleke min dünyake illâ maekelte feefneyte) hadisi şerifi muktazasınca hayrat ve hasanat etmeğe isticarı gufrani namütenahi edüp (Yevme lâyenfeu malün) ilâ ahirihi nassı şerifi üzre dari dünyada zikri cemil ve serayı ukbada ihrazı ecri cezil eyliye binaenazalik bu meslek berşevaya sariğ ve salik ve bu minheci müstatabe mütesariğ ve mütehalik medineyi Çorumda vaki Akpınar mahallesi sakinlerinden sahibül hayrat ve meratibil müberrat zuhrül emacit vel ekârim (Abdullah ağa) ibnil merkum (Mustafa paşa) divanı şeri celilil şamihil ameli el ahmedi ve iğvani dini lâzımıltepcil rasıhı o tari muhammedi sallallahu taalâ alâ şerlihi liecelil tescil vakfi atıl beyanın mütevelli nasbeylediği(Mahmud çelebi bin Mehmet çelebi) müvacehesinde ikrarı sahihi şeri ve itirafı serihi mer'i edüp silki milki sahihimde muntazam verestei kabız ve tasarrufunda müneccem olup Çorum kazasına tabi yazı çiftlik kariyesinde vaki indel ahali vel ciran malumül hudut değirmeni cemii alât esbabiyle ve yine kazayı mezbure tabi karabürçek nam kariyei malikânesinde milki müşteram olan bir çeyrek hissemi hasbetellillâhi taalâ ve taleben limerdatihi (Yevme yestazillül mer'i tahdel zilli sadakatihi vakfı sahihi şer'i ve hapsi sarihi mer'i ile vakıf ve haps edüp şöyle şarteyledim ki hasıl olan mahsulâtı yedi mütevelli ile badel cemi yedi sehim olunup iki sehmi mahallei mezburda bina eylediği camii latifin ve mabedi şerifin her kim hatibi olursa hizmeti hitabe mukabelesinde mutasarrıf olup ve bir sehmi dahi yevmü cumada her kim müezzin olursa mukabelei hizmetimde mutasarrıf olup ve bir sehmi dahi her kim kayyum olursa ol mutasarrıf ola ve iki sehmi dahi kable salâtil cuma iki nefer ehli kuran

kimesne devirhan olup ve bir sehmi dahi vakfı merkuma mütevelli olan kimesne mutasarrıf ola ve vakfı merkuma ben hayatta oldukça mütevelli olup badehu evlâdımın aslahı batnen bade batnın karnen bade karnın mütevelli olup ahali mahalle nazır olalar ve camii mezburun bilkülliye ve üüziye tamire muhtaç mevazıı oldukta yedi mütevelli ile tamir ve teçdit oluna ve müruru eyyamla eliyazi billâhi taalâ camii mezbur münhedim olup salâtı cuma eda olunmak mümkün olmadıkta akarı mezbur medinei münevvere şerrefe Allahû taalâ fukarasına sarfolunup kimesne mani ve dafi olmaya deyüp zikrolunan değirmeni ve hissei merkumei fariğan tarihi kitaptan mukaddem ve tahriri hitaptan akdem mütevelli salifül beyane teslim ol dahi tesellüm edüp sair mütevelliler tasarrufede geldikleri üzre tasarruf etti dedikte mütevelli mezbur dahi vakti müşarünileyhi kelimatı meşruhunda vicahen tasdik ve şifahen tahkik ettikte vakıı azizüneval damehu fihimayetil melikil mütaan canibine vifaktan semti şikka tevcih edüp vakfı akar kutvetil eimmetil ahyar olan İmamı âzam ve hümamı efham Ebuhanifetil kûfi rahmetullahi taalâ Ali hazretlerini katinde lâzım olmayup kabili rücuğ olmağla değirmeni mezkûr ve hissei rüsumiyeyi meslekine der tarikı zabıt kılmaktan mütevellinin andan yedinin selbolmasın taleb ederim dedikte mütevelli merkum dahi cevap verip eğerçi vakfı akar imamı kebir ve imam hatip katinde lâzım değildir. Lâkin eimmeteynin hiyarı vakfı sahih olucak lâzım olup akarı merkumun reddetmezin deyi hakimi muvakkii kitabe vakıf olup tarafından hüküm talep ettiklerinde hakim mumaileyh dahi canibi vakfı lâzım görmegin alimen bilhilâf İmamı Ebu Yusuf hazretleri mezhebi şerifleri üzre şart merkumun sıhhatine ve vakfı mersumun lüzumuna hükmü şeri ve kazai mer'i edüp cemi evkafı mersume resim ve tarzı merkum üzre vakfı sahihi lâzım oldu. Minbait nakız ve nakıza mecal ve ihtilâl ve iptal mümteniil ihtimaldır. (Bi haysi lâyübaû velâyuhebû velâ yürhenü velâ yuresû velâ yüste'cerü femen beddelehu bade masemiahu feinnema ismihu alellezine yübeddilune innallahâ semiûl alim) vemen saa tebdili hazel vakfı ve tayirehi felânetullahü aleyhi velmelâiketi vannası ecmain ve ecrül vakıfıl kerim alel melikin birrir rahim innehu bicezail hasanati vel muhsinin velâ yudiu ecren âmilin cerazalik

ve hürrire fi gurreti muharremül haram lisene seb'ün ve hamsin ve elf. Minhicretil nebeviyeti aleyhi eftadûlü vesselât.

ŞÜHUDÜLHAL

Mehmedil müderris Ahmet efendi bin Mehmet efendi	Zuhrül müdderrisin Mehmet efendi bin Mustafa efendi	Abdulah efendi bin elhac Mustafa
Ali efendi bin eşşeyh İsmail efendi	Hamdullah çelebi bin Ali efendi	Yakup çelebi bin Latifullah çelebi cavuş

Elhac Ebubekir bin Elhasan Mehmet bin inayet Mehmet bin Hasan
Abdülkerim bin Mehmet Osman bin Hıdır İbrahim bin Halil
Temur Turfu bin Ebubekır Mehmet bin elhac Ömer
Nacak Mehmet bin soğan Ebubekir Perader bin Müezzin
Ali bin Resul çelebi Perader bin Ebubekir Hıdır çelebi bin Hamdi
İbrahim bin Karaca Ahmet bin Mustafa Osman bin Kulhan Elmuhdır
Şaban bin Mehmet Elmuhsir ve gayrihim minel hazırin.

Kurdoğlu vakfiyesidir

Marakama beyyünûn veresseme fi mutavetihi fi aslı vakfı ve şeraitin ve tayini süveri ve zevabituhu ve mealediyye bi sıhhatihi ve lüzumihi fi hususihi ve umumihi alimel hilâfe . . . . beynel eymi . . . . kostantiniye . . . . Ve ilâ hakemti . . . . İbni şeyh beşir

No : 56

Hamdi bihat ve senai layuat ol halıkı kâinat ve razıkı mevcudat vakıfı zemairi adem ve kaşifi serairi adem hazretlerine lâyık ve seza ve evla ve ahradırki kulûbü mümininî hazaini envarı tevfik ile müzeyyen ve muhallâ ve uyunü müsliminin kühli hidayet ile mükâhhal ve mücellâ eyledi ve dürudü animil vürud ol sahibi makamı Mahmut ve isbahi bezmi gâhi vücut ve miftahi defain sahai vücut ani güzidei enbiya ve rehnümayı asfiya ve resûlü müçteba habibi huda Muhammedül Mustafa aleyhi efdali salât ve ekmelül tahiyyat hazretlerinin ruhu pür fütuhlarına olsunki nizamı âlem ve intizamı ahvali adem anların şeriati ile sabit ve daimdir. Ve tahiyyati bi payan ve teslimatı dava ervahı tayyibei âl ve eshab ve eşbah tahir evlâd ve ahbabına olsunki her biri tarikı hakka hadi ve sebili tevhide mebadilerdir ne... vanullahi aleyhim ecmain ve al... mentebahüm bi ihsanin ilâ yevmiddin emma badû işbu kitabı hüccet nisabı ketip ve imlâsına bais ve badi ve bu müşkini anbe... nikabın tahrir ve inşasına sebe... ve dhi oldurki fil asil vilâyeti anadoluda Çorum kasabası mahallâtında Emir Ahmet mahallesinde ve dergâhı ali gedikli zuamaların... dan olup darı saltanatı aliye kostantiniyyetil mahmiye sinet an afatı velbeliyyede timur kapu ça... binde Daye Hatun mahallesinde sakin sahibül hayrat velhasan... talibil sadakat vel müberrat iftiharil emasil vel ayân kurt zade elhac Süleyman ağa ibni Mustafa ağa meclisi şeri şerif şamil... imad ve mahfeli dini münifi ras... hıl evtatda vakfı cail zikri liecel... tescil mütevelli olan Fethullah çelebi ibni Mehmet müvacehesinde ikrarı sahihi şeri ve itirafı sarih... meri birle ikrarı tam ve takrir...

kelâm edip tarihi kitaptan bir sene mukaddem salifüzzikir Çorum kasabasında Emirahmet mahallesinde hasbeten lillâhi taalâ ve taleben limerdatillâğlâ müceddeden kendi malim ile bina ve vakfeylediği 14 adet hüceratı muhtevi medresei celilenin müsakkafatı olmak için vakfı atiyüzzikrin sudurüne değin silki milki sahihinden münselik emlâkimden marizzikir Emirahmet mahallesinde vaki bir taraftan abdal oğlu menzili ve üç taraftan tarikıam ile mahdut hariciyede bir bap tahtani oda ve bir ahır ve dahilide iki bap tahtani oda ve bir mikdar havliyi müştemil pederimden müntakil milk menzilimi ve yine mahalleyi mezburde kâin bir taraftan ahar milki ve iki taraftan medresei mezburem ve bir taraftan tarikıam ile mahdut hariciyede bir bap tahtani oda ve bir ahur ve dahilide iki bap tahtani oda ve bir mikdar havliyi müştemil pederimden müntakil milki menzilimi ve yine mahallei mezburda kâin bir taraftan aher milkim ve iki taraftan medresei mezburem ve bir taraftan tarikıâmile mahdut iki ve beş kurnalı ve aralık tabir olunur soğukluğu ve bir camekânı muhtevi milk hamamı ve yine Çorum kasabasına tabi yakacık toprağında vaki etrafı erbaası yakacık toprağı ve nehri ile mahdut ve dair bir göz milk asiyabımı ve yine Çorum kasabası civarında Mecidözü kazasına tabi buga nam kariyede kâin mirek oğlundan iştira eylediğim malûmül hudut bir kıta milk bağımı ve etiyabı malimden ifraz eylediğim 550 kuruşu tarihi mezkûrde hasbeten lillâhi taalâ vakfı sahihi müebbet ve hapsi sehihi muhallet ile vakıf ve hapis edüp şöyle şart ve tayin eyledimki evvelâ meblâğı merkum 550 kuruş rehenni kavi ve kefili milli veyahut ikisinden birile onu on bir buçuk hesabı üzre yedi mütevelli ve nazırların marifetlerile istirbah ve istiğlâl olunup meblağı mevkufei merkumenin 300 kuruşunda senede hasıl olan 45 kuruş nümasından 42 kuruşu medresei mezkûrenin 14 adet hücceratında sakin olan talebei ulûmun her bir neferine senede rugan baha olmak üzre yedi mütevelli ile üçer kuruş verile ve hücceratı mezkûrede sakin olan talebei ulûmdan bir neferi medresei mezkûrenin bevvabı olup senede bir kuruş vazife verile vakfı mezkûrüme mütevelli olan kimesne senede iki kuruş vazife verile ve meblağı mevkufe merkumenin yüz kuruşundan senede hasıl olan on beş kuruş nüması marizzikir medresenin ve menzil ve hamamı ve

asiyap ve bağın senevi iktiza eylediği tamir ve termimine mütevelli vakfı mezbur yedile harç ve sarfoluna tamir ve termimine iktiza etmediği senenin nüması yedi mütevellide hıfzoluna ve meblâğı mevkufei merkumenin yüz kuruştan dahi senede hasılolan 15 kuruş nümasına medresei mezbureden müderris olanlar berveçhi meşruta tasarruf olalar ve meblâğı mevkufei merkumenin elli kuruşundan senede hasıl olan 7,5 kuruş nümasından yedi kuruş medresei mezburenin on dört adet hücceratında sakin olan talebei ulûma rei mütevelli ile senede yarımşar kuruş ala talikı münavebe verilip anlar dahi mukabelesinde külli yevm akibi salati subuhta kuranı azimüşşandan birer cüz tilâvet ve kıraat edip hasıl olan sevabını valideynimin ruhlarına ihda eyliyeler ve nümayı mezkûrden baki kalan nısıf kuruşu hafızı aher olan talibe verile ve salifüzzikir Emirahmet mahallesindeki vakfı mezilde medresei mezburede müderris olanlar berveçhi şurut sakin olalar ve zikrolunan hamam ve asiyap ve bağ ve medresei mezburenin müderrısin meşrut olup hasıl olan kelle ve mahsulâtına mutasarrıf olalar ve medresei mezbureye marizzikir Çorum kasabası sükkânından olan zairf zade Mustafa efendi hayatta oldukça berveçhi meşruta müderris ola badehu vefatında rei hakim şeri ile tedrise kadir fuzaladan bir kimesne müderris ola ve vakfı mezburun tevliyeti mezbur Mustafa efendiye bade vefatihi medresei mezbure müderrislerine meşrut olup tevliti vakfı mezküre berveçhi meşruta mutasarrıf olalar ve vakfı mezkûruna kasabai merkuma ahalisi berveçhi hasbi nazır olalar ve vakfı mezkûrun nezareti hazreti sadırazamide ola ve şürutu vakfı mezkûrün tebdil ve tağyiri ve taklil ve teksiri merreten bade uhra yedimde ola ve vakfı mezkûrunun şürutu muharreresine müruru eyyam ve kürur ve şühudu avan birle riayet mütazzire olurise vakfı mezbur mutlaka vakfı fukarayı müslim ola deyi tayini kuyud ve tebyini şürut edüp meblâğı mezkûr 550 kuruş ile akaratı mezküreyi tarihi mezkûrde mütevelli mezbure mahallinde teslim etmiş idim. ol dahi badelkabız sair evkaf mütevellileri gibi tasarruf eyledim dedikte kabbet tasdik ışşeri emri vakıf temam ve şat ve teslimi encam bulmuş iken vakfı mezbur elhac Süleyman ağa kelâmını semti ahare atfedüp vakfı akar imamı azam Numan bin Sabit ebuhalifetil kûfi hazretleri indi

şeriflerinde sahih lâkin gayri lâzım olup ve vakıfı tasavvur ve ekseri müteferriğ olan şürut ve kuyud dahi mezhebi şeriflerinde katiyen sahih olmamakla akaratı mezküreyi ve meblâğı merkum 550 kuruşu milkime istirdad ederim dedikte mütevellii suhen saz ve cevaba agaz edüp gerçi hakikati hal bastolunan minval üzeredir lâkin imamiynü hümamin imamı Ebuyusuf ve imamı Muhammed rahimühumullah hazretleri indinde sıhhati lüzumu müstelzim olup ve vakfı nükut imamı Züfer hazretlerinden imamı Ensari hazretleri rivayeti üzre sahih ve mukarrer ve aman müteferri şürut ve kuyudun sıhhati dahi yetekerrerdir deyu emlâki mezkûru ve nükudu merkumu red ve teslimde imtina etmekle hakimi muvakki sadrı kıtap bitevkil şerifil müstatab efendimiz hazretleri huzurunda müterafian ve her biri muktazasında faslı ..... talibat olduklarında hakim mumalleyh esnaallah nlamehu Ali hazretleri dahi tarafeynin kelâmına nazar ve mubtilü hayır olmaktan hazer edüp alimen bilhilafı beynel eyimetil eslaf ve meriyen bicemii mal bi zimmetihi fil hükmü bilevkafı mezkûrenin ala kavmü menyerahü evvelen sehhatehu ve saniyen lüzumehu hükmü sahihi şeri ve kazayı sarihi meri etmeğin emlâki mezkûre ve nükudu merkume minbait vakfı sahih ve lâzım oldu. Femen beddelehu badema semiahu feinnema alellezine yübeddilunehu vehüvessemiulalim. Cerazalik ve hurrure fil yevmi samini işin mincemaziyel ula li sene selâse ve siddin ve min elf. Min hicreti mellehül izzi ve şeref.

ŞÜHUDÜLHAL

Mulla Mustafa ibni Mehmet, Mulla Hasan ibni Ömer Hüseyin çelebi ibni Cafer, Fethullah ağa İbni Mehmet, Miralay Feyzullah ağa ibni Mehmet, Hasan efendi ibni Mehmet, Esseyit İbrahim efendi zade, hafız elhac Mehmet ibni Ahmet, elhac İsmail efendi ibni Hacı Mustafa, Mustafa efendi Bakı zade.

Çorum beyi Mahmut Bey hakkında :

Çorum Kadısına hükümki

No : 57

Senki Çorum kadısısın bundan akdem naibin Veli mektub gönderip kazayı Çorumun ulema ve sulehası ve sair ammei halkı meclisi şer'a gelüb kasabai mezburede kefereden asla bir ferd sakin olmayub ve mukaddema meyhaneler refolmuşken Çorum beyi olan Mahmud meyhane ihdas edüb aleniyyeten şurbu hamir ettirüb ve bir hamam camekânının sakfi yıkılup bazı kimesneler fevt oldukta müslimanlar ile üzerlerine varılup meyyitleri bina altından ihraç olunup defniçin alub gitdiklerinde niçun icazetsiz defnettünüz deyu aşağa mahalle halkını üç gün hapsedüp üç gün meyyitlerin defnolunmayup vebazı müslimanların cürümleri yoğiken şera müracaat etmeyüb her birinden cerime namına külli m lların alub sancağa gelelüden beri fukaranın hilâfı şer ve kanun malların alub rencide edüb şeri şerife asla itaat etmez deyu tezallüm eyledikleri arzetmegin teftişiçun çavuş, mübaşir tayin olunup Çorumda teftiş olunmak üzre Karahisarı şarki sancağı verilüb emri hümayunum gönderilmişken hâlâ müşarünileyh emri şerife imtisal etmeyüb bana Karahisarı şarki sancağı verildi. Sefere memurum deyu gelüb Çorumda teftiş olunmadın çıkıp gitmegin azlolunup sancağı ahire verilüb miri müşarünileyhi bir çavuşa koşub teftiş olunmak içün Çoruma gönderesin deyu düsturu mükerrem vezirim Mustafa paşaya emri hümayunum gönderilüb geru siz müfettiş tayin olunup ve hâlâ miri mumaileyhin hakkında divanı hümayunuma mufassal arzıhal sunulub şekva ve tezallüm olunmağın sureti ayni ile ihraç ve irsal olunup teftiş olunmasın emir edüb buyurdumki vüsul buldukta miri müşarünileyh vezirim tarafından çavuşla Çoruma ğeldikte müşarünileyden ve ademlerinden dava hakeyleyen kimesnelerin davalarından ve suret arzıhalinde mastur olan bir defa şerle faslolunmayanların çavuş mübaşereti ile yerli yerinde hak üzre teftiş edüb göresin zikri mukaddema olan hususlardan ve eğer arzıhalde mastur olan mevaddan her ne mikdar kazaya sabit olursa eshabı hukuka şerle sabit ve mütevecceh olan cihetlerin hükmedüb dergâhı muallâma gönderesin ve keyfiyeti ahvali yanınızda sabit olduğu üzre yazub arzeyleyesin.

Mustafa çavuşa verildi.
Fi. 1 Rebiyülahir sene 986
Mühimme defteri 34, S. 319

Osmancıkta Koyunbaba zaviyesinin dervişleri hakkında :

Osmancık Kadısına hükümki

No : 58

Hâlâ Koyunbaba zaviyesi dervişleri süddei saadetime âdem gönderüb Koyunbaba zaviyesinde bargirler olup fukaranın suyun getürdüb istihdam olunurken ol canibden geçüb giden ulaklar bargirlerin ulağa almağla kendülere müzayeka verdüklerin bildürüb saka bargiri ulağa verilmemek içün hükmü şerif talep eylemeğün buyurdumki vüsul buldukda zaviyei mezbure dervişlerinin saka bargirlerin ulağa aldırmayub meneyliyesin. Memnu olmıyanları yazıb bildiresin.

Dergâhı âli çavuşlarından
Ahmet çavuşa verildi
Fi. 19 Rebiyülahir sene 992
Mühimme defteri 52. S. 363

Çorum çevresinde zuhur eden ehli fesadın timarları hakkında

No : 59

Çorum beyine ve Menteş ve Osmancık ve Çorum kadısına hükümki :

Senki mirlivasın mektub gönderüb seferi hümayunda iken kasabai İskilipde eşirra ve suhte taifesinden nice ehli fesad avret ve oğlan çeküb evler basub âdemler katledüb hatta kasabai mezburede .... cemiyet edüb alâtü harble ramazan nam sipahinin evin basub kendüyü katledüb ve bundan gayri nicesin dahi kallâplık edüb bu fesadı edenler tetebbû olundukta bazı serbest timarlara ve havası hümayunuma girüb saklanub serbest hasları vermediklerin bildirmişsin. İmdi umum üzre teftiş memnudur buyurdumki vardukta anin gibi ayânı vilâyetten lâzım olanlara buldurdub getirdüb serbest timarlara ve havası hümayuna iltica ederler ise serbest sahiblerinden talep edüb getirdüb serbest sahipleri veya vekilleri marifetile bir defa şerle fasıolmayub on beş yıl mürur etmeyen hususların husemaları müvacehesinde şerle onat vechile teftiş ve tefahhus edüb şeri'le üzerlerine sabitolan hukuku eshabına alıverdikden sonra bu fesadı edenlerden sipahi olanı hapsedüb arzeyliyesin olmıyan hakkında şeri ile lâzım geleni edüb hilâfı şeri şerif kimesneye iş ettirmiyesin amma hini teftişte temam hak üzre olup garaz ve nisbetten ve hilâfı vaki kaziye arzolunmaktan ziyade hazer eyliyesin.

Fi. 5 Sefer sene 988
Mümme defteri 39. S. 280

Çorumda vukubulan zelzele hakkında :

Çorum kadısına hükümki

No : 60

Mektub ve mühür gönderüb kasabai mezburede biemrillâh zelzelei azime vaki olmagla Gülâbinin bina ettürdüği camii şerif ve minaresi harap olub ehli islâm salâtı cuma edasına havfedüb tamir olmasına yedi bin akça kifayet ettüğünü bildirmişsin zikrolunan camiin vakıf mahsulü rakabe olup vüsat geldükte tamir olunmasın emredüb buyurdumki vüsul buldukta emrim mucibince camii mezbur mürtezikasının vazifelerin rakabe edüb dahi vüsat geldükde camii şerif minaresin tamir ve termim ettiresin.

Fi. 27 Ş. sene 987

Mühimme defteri 40. S. 210

Dergâhı muallâ çavuşlarından Mustafa çavuşun katlettiği âdam hakkında

Osmancık kadısına hükümki

No : 61

Dergâhı muallâm çavuşlarından Mustafa çavuş tahtı kazânda âdem katlettüğü ılân olunmağın mahallinde teftiş olunub sıhhati üzere arzolunmağın dergâhı muallâm çavuşlarından İsa çavuş koşulub gönderilmiştir. Buyurdum ki vardukda bu hususta onat veçhile mukayyed olup safahatiyle meclisi şeriile mürafaa edüb temam üzre şeri ile teftiş edüb göresin filvaki mezkûr Mustafa çavuş adem katlettüğü vakimidir ve katletmeye bais nedir ve kendü elilemi katletmiştir, yoksa katlettirmeye mübaşirmi olmuştur. Bâcümle hususu mezbur şeri üzerine ne vecihle sabit olursa vukuu üzre yazub arzeyliyesin amma hini teftişte mukayyed olub bir canibe meyl ve mehaba etmeyüb hak üzre olasın.

Fi 12 Rebiyülahir sene 991

Mühimme defteri 49. S. 46

SAYFA BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINI!

ÇORUMLU 1938--1939

KAYNAK ESERLER DİZİNİ:20

ÇORUMLU

1838-1939

SAYI: 8

Mahmut Selim GÜRSEL

SAYI8

ATAM'A AĞIT
KAYBIN AKİSLERİ
ATATÜRK'ÜN ÖLÜSÜNÜ
BEKLEYEN SUBAYLAR
ÇORUM MANİLERİ
ONUNCU ASIRDA ÇORUM
KIRŞEHİRLİ BİR ŞAİR
ÇALKARA KÖYÜNDE SOKU
BAŞI
KARANİSAR TEMÜRÜNDE
ATATÜRK
ÇORUM HALKEVİNİN BİR
AYLIK ÇALIŞMA RAPORU

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl : 1 15 İkinciteşrin 938 Sayı : 8

Atama Ağıt

Hikmet Turhan Dağlıoğlu

Ah atam, vah atam, biricik atam
Yaralı bağrıma ateşler katam
Başımı taşına koyarak yatam
Bir güneş batar mı, ölürmü Atam?
Gösterin Tanrıyı, sorup ta çatam.

Durası kalbime ağular dolsun,
Analar ağlasın, saçını yolsun,
Güneşler doğmasın, çiçekler solsun,
Toprağ ı girer mi, ölürmü Atam?
Gösterin Tanrıyı sorup ta çatam.

Yaslara ortaktı, sevince ortak
Saçları alevdi alnı, kalbi ak,
Uğranda edeyim kendimi adak.
Bir güneş batar mı, ölür mü Atam?
Gösterin Tanrıyı, sorup ta çatam.

Acısı bitirdi, yakdı duyanı,
Bir ölüm havası sardı dörtyanı,
Göklere erişti adiyle sanı
Bir güneş söner mi, ölür mü Atam?
Gösterin Tanrıyı, sorup ta çatam.

Bir dağa benzerdi, yüksekti başı,
Ağlıyor yurdumun toprağı, taşı,
Diner mi bu acı, kanlı göz yaşı?
Bir güneş söner mi, ölür mü atam?
Gösterin Tanrıyı, sorup ta çatam.

—256—

Kaybın Akisleri

Abidin Ye..

9/11/938 Herkes radyosunun yanında.
Atatürkün sıhhatinden, vehametin arttığını bildiren menhus haber. 10/11/938 öğle üzeri Atatürkün gözlerini hayata kapadığını bildiren ses.

İnsan bu sesi duyunca sahibini neden boğmadığını, Azraili neden neden öldüremediğini düşünerek acz ve nevmidi içinde çırpınıyor.

Demek felek Türk milletine bir babayı da çok gördü.

Bunu duyan herkes biribirine bakınıyor, boğazlardan ses çıkmıyor, nemli gözler müşterek felâketi birbirine bildirmektedir. Hiç bir zaman hiç bir felâket bu kadar şümullü ve bu kadar derin olmamıştır. Dünya kuruldu kurulalı böyle bir hicran görülmemiştir. Türk milleti bu defa yine büyük bir imtihan karşısına çıktı. Evvelbe Türk milletini idare eden Osman oğulları mağlup olmuşlardı, şera.. ağır bir mütarike imzalandı. Um.. seneler süren harpden millet ye.. gun ve fakir düşmüş, başta bulu.. nanlar düşmanlarla ortak olarak milleti imha için dinî tedbirler al.. mışlardı. Ordu ve asker yok de.. nilecek bir halde iken yeni bir im.. tihana girmişti. Fakat bu sefer ba.. şında Atası vardı. Bu kedere, bu felâkete uğradığı gün başsızdı, Atası ebediyete intikal etmiş bulu.. nuyordu. Fakat büyük millet bu felâketi de yendi Bağrına taş ba.. sarak derhal başına Atasının vefa.. kâr arkadaşını geçirmekle bu büyük imtihanı da muvaffakıyetle vermiş oldu.

Onun ilk zeman milletin başına geçerken söylediği sözler ne kadar beliğdir. Atamızın ilk kararı hakimiyeti milliyeye müstenid bilâkaydüşart yeni bir Türk milleti tesis etmek olmuştur. Bu kararın esbabı mucibesi Türk milletinin

haysiyetli ve şerefli bir millet olarak yaşamasıdır. Çünkü Türkün haysiyet ve izzeti nefis ve kabiliyeti çok büyük ve yüksektir. Böyle bir milletin esir olarak yaşamaktansa ölmesi evlâdır. Binaenaleyh parola istiklâl veya ölüm.

Bu sözlerle işe başlayan Atamızın aleyhine bütün hain ve menfi teşkilât derhal harekete geçmişler ve onu evvelâ tatlılıkla avlamak için İstanbula davet etmişlerdir. Fakat Atamız bunu kabul etmemiştir. Bu sırada kendilerinin memlekette ve memleket idaresinde söz sahibi olduklarını zan eden ve maalesef milletinde akıllı sandığı bir çok kimseler koca memleketin bir mandaya sürükletmek için her türlü fesadı ikadan geri durmamışlardır. Hain teşkilâtın başında bulunan saray her türlü teşebbüsattan geri durmıyarak Atamızın üzerine eşkıya çeteleri sevketmiş ozamana kadar hiç bir harp ve darba iştirak etmemiş zinde bir orduyu da Türkün kalbgâhına sevk ettirmişti ; Bütün bu ahval ve şerait altında Atamız kendisine verilen büyük rütbelerden, büyük refah ve seadetten feragat ederek yalnız Türk milletinin şefkat ve cûmertliğine iltica ederek hakikî ve tarihî vazifesine başlamıştır. Hayatta yegâne sevdiği milleti idi. Atamız dünya fanilerinin büyük bir hırs besledikleri maddî serveti istihkar etmiş, kendisine verilmek isteyen ve şaşaası bol fakat mahiyeti meşkûk mevki ve salâhiyetleri kabul etmemiş ve maddî zevk ve ihtiraslardan masun kalarak bir çok enceni gazetelerinin de dediği gibi sade bir Türk çocuğu hayatını yaşamıştır.

Fakat bu hayat ne kadar sade ise o kadar ulvî ulmuş, ne kadar basit ise o kadar faziletler doğurmuş, ne kadar sakin ise o kadar büyük hareketler ibda etmiştir.

Türk milletine doğru yolu, yaşama yolunu, yükselme yolunu, adam olma yolunu gösterirken esas prensibi milletin varlığına ceyyit bir maneviyet vermekti.

Ve bu maneviyeti o kadar güzel telkin etmiştir ki ülkeler, denizler,iklimler fethetmemiştir.Fakat dünyanın ve dünyada yaşayanların kalbini fethetmiştir.

Yüksek Atamızın vefatından bu güne kadar cihanın her tarafından yükselen takdir ve hürmet seslerile milletin içinden gelen hıçkırıklar onun nasıl bitmez ve tü-

kenmez maddî bir servet kazanmış olduğunu isbat eder. O tarihi kazanmıştır.

Ey Türk milleti : sen iftihar et ki Atatürk sendendir ve ağla, göz yaşların birer tufan olsun, hıçkırıklardan ses duyulmasın, bütün kâinat seninle beraber matem tutsun.

Dünyada bir çok hükümdarlar, kumandanlar, siyasiler gelmiş ve geçmiştir. Bunların bir kısmı cihangirlik hevesine, bir kısmı din davasına, bir kısmı zevku safa davasına, bir kısmı altun davasına. kalkışmışlar ve neticede mahvolmuşlardır.

Cihan tarihi bu yolda yıkılan devletler ve mahvolan büyük adamların isimlerile doludur. Fakat bunların daha büyüğü var. Hakikati gören, yoktan milleti var eden, onu terakki ve temeddün sahasına götüren ve her gün en büyük müşküller karşısında bile halin icabını terakkinin hamlelerini ifadan geri durmayan büyük adam bütün bir teassup kitlesi içinde dinin bezparçasına bağlı olmadığını, dünyanın başka, dinin başka olduğunu biperva söyleyerek efendiler buna şapka denir ve böyle geyilir diye Türk milletine hakikî rehberlik eden büyük adam yaptığı inkılâpların serisine bakarken bir gurur ve ihtihar bile duymadan biz eserler meydana getirmekle mükellefiz, onlara bakarak takdir veya tenkid bizden sonrakilerindir, onların iyi olduğunu görerek gurur duymak ve gurur dolayısile yolumuzdan velev biran için olsun bile geri kalmak bize yaraşmaz diyen büyük adam.

Cahil ve amâ içinde bulunan koca bir kitleyi okutmak ve ona ilim ve fennin hakikî nurlarını vermek için millet mektebinin başmuallimi olan büyük adam.

Demek tabiat kanunlarına karşı gelemedin ve bu gün maddi varlığın bizden ayrıldı, fakat ebedi istirahatinde gözlerini bu fani hayata yumduktan sonra da müsterih olabilirsin ; çünkü arkanda bırakdığın onsekiz milyon çocuğun senin eserini, senin inkılâplarını, senin rejimini, senin cümhuriyetini yaşatacak ve yükseltecektir. Çünkü bu öyle bir emanettir ki bunu sen biz çocuklarının kalbine yazdın, Ne zaman onsekiz milyon kalb çarpmazsa o zaman de ki fakat bu kalblerden velev bir tanesi bile çarpsa yine senin eserin var olacaktır. Çünkü bu eseri sen yarattın ve onun koruma ve yükseltme yollarını sen gösterdin.

Atatürkün Ölüsünü Bekliyen Subaylar

Sabiha Zekeriya Sertel

Başında nöbet beklediğiniz ölü, tecessüm etmiş bir vatan, mahzun bir milletin ta kendisidir. Kılınçlarınızla beraber hürmetle eğilen başlarınız, bir milletin hürmetini bu mukaddes ölüye nakleden ne muhterem ve ne talihsiz başlardir. Önünüzde bir vatan yatıyor. Dün ateş ve kan içinde onun kurtardığı, ve hepimizin bu gün emniyetle bastığımız vatanın insan şeklindeki bir parçası. Siz bu ölünün yanında azap ve ıztırap ile eğilirken, bütün bir milletin azap ve ıztırabına tercüman olan, millet namına şerefli bir vazife yapan vekillersiniz.

*

Siz, bu ölünün etrafında minnetle eğilmek için çırpınan Türk gençliğini temsil ediyorsunuz. Bu ölünün yanında, onun cümhuriyet ve inkılâp adlı eserini ölünceye kadar muhafaza edeceğine yemin eeden bir milleti temsil ediyorsunuz. Ne şerefli vazife...

Bu ölünün başı ucunda duyduğunuz elem ve ıztırap, yaşlı gözleriniz, bütün bir milletin yaşlı gözleridir. Siz ona, bütün bir milletin azap ve şükranile bakıyorsunz.

*

En sevgili bir vücudun ölüsünü beklemek güç iş... Fakat bu kadar yüksek bir vazifeyi yüklenmek, ne mutlu bir iş... Bütün bir Türk gençliği sizin yerinizde olmak, bu ölünün başında hürmetle, minnetle, sevgiyle eğilmek için çırpınıyor.

Siz bir türbedar, bütün bir istiklâl tarihini, millî hakimiyeti, cümhuriyeti, terakkinin en yüksek

umdelerini yaratan, bir ölünün türbedarısınız. Bu gün cansız yatan bu vücudun içinde, daha dün bütün hızıyle, kudret ve kuvvetile yaşıyan bir inkılâp ulusunun, baştan başa bir kahremanlık destanı olan bir ölünün türbedarısınız.

Ne şerefli, ne yüksek bir vazifenin subaylarısınız... "Tan'dan"

Çorum Manileri

Eşref Ertekin

355

Evimizde kuyu var
İçinde gür suyu var
Bana deli diyorlar
Bende yarin huyu var

356

Eğdim kiraz dalını
Öptüm beyaz gelini
Gelin aferim sana
Bildin cahil halını (1)

357

Emir (2) başına kurban
Samır (3) başına kurban
Yılda kurban bir olur
Ben sana günde kurban

358

Eldemi
Yar şemsiye eldemi
Derler bana yar sevme
Yar sevmemek eldemi

359

Eller filcane kurban
Kollar mercane kurban
Şu Çorumun içinde
Bende bir cane kurban

360

Bir leğen dolu bekmez
Derdimi dağlar çekmez
Lokman hekim el ursa
Yareme melhem yetmez

361

Ey milli dost milli dost
Otuz iki dili dost
Neyleyim öyle yari
İçi düşman dili dost

362

Elinde gümüş balta
Geliyor ata ata
Yanım böğrüm delindi
Yalnız yata yata

363

Eştim eştim kum çıktı
Ak topraktan don çıktı
Öperken ısırmışım
Domur domur (4) kan çıktı

[1] Hâlini demektir.
[2] Emir: Yeşil sarılı demektir.
[3] Kuyu sarı renk
[4] Damla damla demektir.

364

Elif üstünde cim var
Gergef üstünde sim var
Benim kalbimde sensin
Senin kalbinde kim var

365

El derdi ayak derdi
Bana verdin bu derdi
Ben küçükten büyüttüm
Gülünü eller derdi

366

Bir leğen dolu pendir (5)
Yüreğim yanar göynür (6)
Yüreğim yana yana
Bir gün olur söyünür

367

Furun üstünde kürek
Ah çekdim yandı yürek
Çokça niyaz eyledim
Kabul olmadı dilek

368

Fırın üstünde fırın
Gel yar fesini urun
Benden gayri seversen
Külhan önünde sürün

369

Fındığı iç eyledim
Sılayı göç eyledim
Şu Çorumun içinde
Kendimi heç eyledim

[5] Peynir demektir.
[6] Çurumda çürür manasına kullanılır.

370

Fındık altun tek olur
Çift eylersen yük olur
Seversen kızları sev
Memeleri pek olur

371

Fatma gider ateşe
Elinde gümüş maşa
Ben Fatmayı alırım
Sağ olsun Yusuf paşa

372

Fındıktan Fıstıkmolur
Ateşten yastıkmolur
Kömür gözün sevdiğim
Uzaktan dostlukmolur

373

Göğde yıldız süt gibi
Gözleri var bit gibi
Söylersen mani söyle
Ürüp (7) dökme (8) it gibi

374

Göğde yıldız sürseler (9)
Derdin beni örseler
Bir tüyünden vazgeçmem
Üleşimi (10) serseler

375

Göğde yıldız mah eder (11)
Kâh eğlenir kâh gider
Bu gün ben yari gördüm
Sandım padişah gider

[7] Köpeklerin bağırmasına derler.
[8] Köpek demektir.
[9] Yıldızı takip etmek demektir.
[10] Ölünün gövdesi yani leşi demektir.
[11] Balgımak; parlamak demektir.

376

Göğde yıldız aledir (12)
Gelin sevmek belâdır
Seversen kızları sev
Alınmadık kaledir

377

Göğde yıldız top durur
Ağam atı kopturur (13)
Kız kahve altı yerine
Kendisini öptürür

378

Göğde yıldız şokurdum
Yari bize okudum
Yar kapudan girerken
Şakırdanak yıkıldım

379

Gökde yıldız kırk dane
Alnındaki nokta ne
Benim dilim bir emma
Senin dilin kırk dane

380

Göğde yıldız ellidir
Ellisi de bellidir
Güzel seven yiğidin
Simasından bellidir

381

Göğde yıldız yüz altmış
Kaşların kalem çatmış
Adem oğlun topraktan
Seni nurdan yaratmış

[12] Âlâdır; yüksektir demek.
[13] Koşturmak demektir.

382

Göğde yıldız süzülür
Kızlar yola düzülür
Kız oğlanı görünce
Göğsü bağı çözülür

383

Göğde yıldız kömesi
Kız ağzımda memesi
Yedi yıldır severim
Yeni duymuş ninesi

384

Göğde yıldız sayılmaz
Çi yumurta soyulmaz
Gönül bir ebrişimdir
Düğümlenince çezilmez

385

Göğde yıldız ikidir
Gövde canın milkidir
Dünyada yar sevmeyen
Sansar ile tilkidir

386

Göğden yere lem (14) düşer
Lem üstüne lem düşer
Ben derdinden ölürsem
Yavru sana nem düşer

387

Göğde elma fırlanır
Yere düşer kirlenir
Oglanlar vezir olsa
Yine kıza yalvarır

[14] Nem: yaşlık demektir.

388

Göğde yıldız dürdane (15)
Geyinmiş mor meydane
Yarebbim sen kavuştur
Benim yarim bir dane

389

Gül boynunu eğermi
Anber yere değermi
Sana yanık olmayan
Gelür boynun eğermi

390

Gül ağacı gül açmış
Bülbül de ağzın açmış
Yarim benden uğrunca (16)
Bırakıp beni kaçmış

391

Gül ekdim hane hane
döşürdüm dane dane
Mektup yazdım gönderdim
Yüreğim yane yane

392

Gülün yabrağı bir kat
Alıyor beni firkat
Günnüksüz çalışırım
Yar beni tutsa ırgat

393

Gül bahçaya basayım
Zülfüne tel asayım
Yarim getir pıçağı
Ben kendimi keseyim

394

Gittim nane biçmeğe
Eğildim su içmeğe
Yarin gelir dediler
Kanadlandım uçmağa

395

Gidiyorum yoluma
Şahan (17) kondu koluma
Her kes ne derse desin
Öleceğim yoluna

396

Gidiyorum ırak ırok (18)
Taş bağırlım beri bak
Etim yağım kalmadı
Kemiğim ateşe yak

397

Gidiyorum şamacak
Varırım akşamacak
İller sever usanır
Benimki mahşerecek

393

Gidiyom egle beni
Zülfüne bağla beni
Zülfünde çengelimi var
Çektin bağladın beni

399

Giderim başıma bak
Didemin yaşına bak
Böyle olmayacaktı
Feleğin işine bak

[15] Dür danesi gibi yani pırlanta taşı gibi.
[16] Gizli demektir.

[17] Doğan kuşundan küçük ve ona benzer bir küçük kuşa derler.
[18] Uzak demektir.

400

Gidende gözüm kaldı
Yürekte sızım kaldı
Şu yavruya tenhada
Bir çifte sözüm kaldı

401

Gidiyom tozlu yola
Gözlerim dola dola
Kızlığını görmedim
Dulluğun benim ola

402

Gidersen sağlık ile
Gül getir yağlık (19) ile
Gül yağlığı çürüsün
Yine gel sağlık ile

[19] Mendil demektir.

Onuncu Asırda Çoram

Hikmet Turhan Dağlıoğlu

Bu, makalemizle beraber Çoruma aid altı vesika neşrediyoruz. Bu vesikaların hepsi diğer nüshalarımızda neşrettiğimiz vesikalar gibi onuncu asrı hicriye aiddirler.

Vesikalardan birincisi Miriye aid develer için toplanması emrolunan 4500 kile arpaya aiddir. Hükûmet tarafından bundan başka (Nüzül) için de ikinci bir emir verilince halk buna karşı gelmiş, sefere gidecek ordu için yeyecek ve içecek hazırlayamıyacağını alâkadarlara bildirmiştir. Çünki 987 senesinde Çorum ve çevresinde vukua gelen büyük bir zelzele halkı perişan bir hale sokmuştu. Çorum beyine gönderilen 18 muharrem 987, (Milâdî 1579) senesinde gönderilen bir emirle halk ikinci bir angariyeden kurtarılmıştır. Nüzül kelimesinin manası konacak, inecek yer, veya mihman ve konuk için hazırlanan yemek manasına gelir. Eskiden sefere giden ordunun konacağı yerleri ve orada yiyecek ve içecekleri hazırlayan zata (Nüzül emini) yani (Konakçı başı) derlerdi. Bu devir, bilhassa şark seferlerinin başlamış olduğu bir devirdir.

İkinci vesika ise (Karabürçek) de oturan (Kara Hasan) la kardeşi (Aydoğmuş) un şekavetlerine aiddir. Vesika 4 şaban 991, milâdî 1533 tarihlidir. Bu vesika bize Anadoluda iskân hareketlerinin mahiyeti hakkında esaslı bir fikir vermektedir. Evvelce Hüseyinabad (bu günkü Alaca) da oturan bu adamlar Karabürçek nahiyesine gelmişler, fakat nahiyenin otoktonu yani asıl sekenesine zarar vermeğe başlamışlardır. Bunların tekrar eski yerlerine gönderilmesi dikkate şayandır. Bu ve buna benzer vesikalar Anadoludaki iskân hareketleri için her zaman dikkatle göz önünde tutulması lâzımgelen vesikalardır.

Üçüncü vesika ise Çorum sancağındaki kızılbaşlarla ehli fesada dair olup 5 zilhicce 987 (Milâdî 1579) tarihlidir. Bunların Çorum sipahilerinden (Eroğlu Enam) adında birisi tarafından tenkil edilmesine dair verilen bu hüküm İstanbulda bizzat sipahi Enama verilmiştir. Suhte denilen yani medresede ilim tahsil etmek maskesi altında fesad ve şenaaddan hali kalmayan talebei ulûm, çok zaman devletin başına bir sürü gaile açmaktan hali kalmamıştır. İşin en feci tarafı bunların vakıt vakıt kızılbaş ve sair medrese düşmanı olan cemaatlerle birlik olarak ortalığı fesade vermiş olmalarıdır. Eroğlu Enama Çorum hisarındaki yeniçeri erlerinden de icabeden yardımın yapılması divan tarafından Çorum sancağındaki kazilere gönderilen emirde açıkça yazılmıştır. Bu itibarla Eroğlu Enamın vaktinde Çorumda hayli bir itibar ve şöhreti olduğu anlaşılmaktadır.

Dördüncü vesika ise Amasyada medfun olan şeyh (Abdürrahman) nın Çorumdaki vakıf değirmen ve dükkânları hakkında Amasya, Çorum ve Gümüşmadeni kazılarına gönderilmiş bir hüküm olup bu da 987, milâdî 1579 tarihlidir. Hükümden anlaşıldığına göre şeyh Abdürrahmanın vaktile yaptırıp vakfettiği bazı dükkânlarla, değirmen büyük zelzelede harap olmuştur. Bundan istifade eden bazı açık gözler, bu dükkânların yerini fuzulen işgal ederek hak iddiasına başlamışlardır. Ve hatta bazıları bu vakfa zarar vermek üzere rekabete girişerek yeni yeni dükkânlar yaparak bunları çok pahalı bir şekilde kiraya verdikleri görülmüştür. Gönderilen hükümle bu gibi yolsuzluklara nihayet verilmesi ve vakfa zarar getirilmemesi emredilmiştir.

Vesikada adı geçen şeyh Abdürrahmanın hangi maksatla Çorumda vakıf vücude getirmiş olduğunu katiyetle bilemiyoruz. Bu cihet ancak vakfiyelerin bulunmasile anlaşılacaktır.

Beşinci vesika ise Amasya, Çorum ve çevresinde meydana çıkan kızılbaşların tenkiline dair bir hükümdür ki 29 recep 989, milâdî 1581 tarihlidir.

Vesikadan anlaşıldığına göre kızılbaşlar onuncu asrı hicride Çorum, Amasya, Tokad havalisinde hayli mühim bir varlık teşkil eylemişler, kendilerine epeyce taraftar bulmuşlardır. Bunlar geceleri birbirlerile buluşup eğlenceler yapıyorlar, müskirat kullanarak birbir-

lerininin kız ve karılarına tasarruf ediyorlardı. Doğan çocuklarına (Çeharyar güzin) dediğimiz dört halifeden Ebubekir, Ömer, Osman adlarını koymadıkları gibi bunlara müslüman sünnilerin yanında söğmekten bile çekinmiyorlardı. Bu işin tahkiki için İstanbuldan, Saray çavuşlarından (Ahmed) çavuş isminde birisi gönddrilmişti. Kızılbaşlar ayni zamanda İranla münasebette bulunuyorlar ve oradan çizme ve elbise getirtip birbirlerine gösteriyorlar ve bunu mukades bir emanet gibi saklıyorlardı. Bu çevredeki kızılbaşların elebaşıları (Celâl ve Resûl) adında iki adamdı. Din esasına ve hilâfete büyük bir mevki veren ve bu prensiplere dayanan Osmanlı saltanatı şüphesiz ki böyle bir harekete asla müsamaha gösteremezdi. Yavuz Sultan Selim zemanında başlayan kızılbaşların tenkili hareketi bu vesikalardan da anlaşıldığı üzere daha sona ermemiş. Yavuz bütün şirretine rağmen Orta anadolu ile Antalya havalisindeki kızılbaşlığa nihayet verememiştir.

Bu işin tahkikine gönderilen Ahmed çavuş meseleyi yerinde uzun boylu tedkik edip neticeyi İstanbulda divana bildirdikten sonra kızılbaşlar hakkında kat'i bir hüküm verileceğini vesikanın mütaleasından anlamaktayız.

Altıncı vesika ise Çorumun ortapare kazasına tabi Elbeyli yürükleri hakkında olup ramazan 987 milâdî 1579 tarihlidir. O devirde bu yürükler aidatlarını saraya vermekte idiler. Bunlardan her sene para toplamaya gelen (Emin) ve âmil denilen tahsildarların halka zulüm ettiklerini ve caba resmi denilen, zuhurat akçasını olagelen âdet ve kanun üzere almayup ziyade aldıklarını ve resid, çubuk ve hizmetkâr akçası gibi kanunda yeri olmayan bir takım akçalar aldığını bu vesika bize pek açık bir surette göstermektedir.

Ayni zemanda bu maliye memurları kalabalık bir şekilde köylere gidip köylüleri kendilerine ve atlarına bedava yemek ve yem vermeğede mecbur ettiklerini de yine bu vesikadan anlamaktayız. Bu gibi haksızlıkların önünü almak maksadile ortapare kazısına gönderilmiştir. Osmanlı devletinde maliye teşkilâtı mahallî esaslar ve halkın malî kudreti gözönünde tutularak tanzim edilirdi. Bu vesika bize Çorum ve havalisinden ağnama aid vergilerin Abril yani

Nisan ayında toplandığını göstermektedir. Resim caba veya diğer adıyle badıhava akçası muayyen bir varidat karşılığı olmayub zuhurat ve gayri melhuz varidattan ibarettir. Hüküm bize her iki koyundan bir akça ve her üç yüz koyundan da beş akça ahar resmi alınmasını emretmektedir. Bundan başka (Resid) resmi alınmaması da emredilmektedir. Lûğatta erişti manasına gelen resid kelimesi eski malî ıstılahlarımızda defterde bir meblâğın alındığını veya hükümsüz kaldığını gösteren bir işarettir. [*]

Rumeli ve Anadoluya her sene defteri hakani ve maliye memurları çıkarak her sancağın bir senelik varidat ve mahsulâtını ve vergi vermekle mükellef insanların birer birer adlarını yazarlardı. Hazırlamakta olduğumuz (onuncu asırda Çorum) adlı eserimizde şimdiki Çorum vilâyetinin bütün malî ve mahallî teşkilâtını izah edeceğimiz içiu şimdilik bu bahis üzerinde fazla durmıyacağız.

Fazla vergi alındığı hakkında şikâyeti yapanlar İlbeyli yürüklerile ortapare kazasına tabi (Ballukaya) adiyle anılan köylerin halkı olduğu vesikada zikredilmektedir. Ortapare kazasının merkezinin bu suretle (Ballu kaya) olduğu temamile anlaşılmaktadır.

Onuncu asırdaki malî teşkilâtın anahatlarını gösteren bu vesika ayni zemanda bize halkın haksız yere bazı angariyelere maruz kaldığını da pek sarih göstermektedir. Nitekim bu hal Osmanlı saltanatının devamı müddetince acılıkla devam etmiş, halkın (salgıncı) adını verdiği tahsildarla, zaptiye ve jandarma köyleri ve halkı asırlarca kasup kavurmuştur.

[*] Kimin tarafından söylendiği belli olmayan şu mısrağda bu manayı temamile ifade eder.

Biz vermiyelim parayı sen borcu resid et.

Kırşehirli Bir Şair

Eşref Ertekin

Birkaç sayı evvel Neşet Köseoğlunun yazılarından birinde elimizde bir çok cönklerinde bulunduğunu, bunlarda yaptığımız araştırmaları peyderpey yazacağımızı söylemiştik. Bu cönklerde Çorumlu şairler arasında birde (İlhami) adında Kırşehirli bir şaire rasladık. Bunun kim olduğu hakkında bir bilgimiz olmamakla beraber çok kıymetli bir cönkte gördüğümüz üç parçasını aşağıya yazıyoruz. Kırşehir Halkevi arkadaşlarımızın bizi bu hususta aydınlatacaklarını ümid ederek Sultan Aziz zamanında yaşamış olan bu şairin üç parçasını aşağıya dercediyoruz:

Destanı İlhami

El evvelini velahirin ahed
Kendi kudreti ile bir nişan oldu

İptida halketti cilvei samed
Hikmeti rabbani rayikân oldu

Emri ilâhile cihan bozuldu
Doksan kıtlığında canlar üzüldü

Ervahı ezelde böyle yazıldı
Takdiri bilmeyen perişan oldu

Sultan Aziz han yetişti cane
Sayesinde rahat etti çok hane

Mevlâ zeval verme nesli Sultane
Etrafı iklime çok ihsan oldu

Vüzera, ulema bilmedi işi
Dediler olmadı aziz gedişi

Bir karar gitmiyor felek revişi
Kararile cümlesi kâiman oldu

Bunda bir iş vardır bir kimse bilmez
Bu gidişle kimse hiç razı olmaz

Çoğaldı arada müfsitle kammaz
Bunların ifsadı daiman oldu

Sırp ile Karadağ açtı yareyi
Sandılar halı bulduk areyi

İkiliğe düştü hünkâr sarayı
Hakkı hak bilen müminan oldu

İttifakla indi tahtından hünkâr
İfsad sahipleri eyledi efkâr

Dediler bu yolda ölürsek de kâr
Diyenin rehberi kör şeytan oldu

Bu işi böyle yaptıran huda
Şeyhülislam buna yazmıştır fetva

Haliğ ile hizmeti ettiler eda
Zıllullahi âlem murad han oldu

Emri hakla oldu cümle bu işler
Nerde kaldı hakkı bilmuyen piçler

Pas içinde kaldı eğri kılıçlar
Açıldı nusratlar kılıç kan oldu

Cemi müminler dualar kıldı
Camile mescitler nur ile doldu

Cümle fena feyil geriye kaldı
Ehli iman olan şazıman oldu

Karışılmaz ol hüdanın işine
Hakdan bir iş geldi murad başına

Tahtı teslim etti öz kardaşına
Duyuldu iklime hep ilân oldu

Hutbede okundu Essultan hamit
Gazilik nişanı almamız ümit

Duayı salâtta hamidün mecid
Okunur dillerde bir sultan oldu

Sırp ile hırvat karadağ bile
Bunların üçü de düşmüştür dile

Asakiri şahane benziyor file
Ser askeri cihan derviş can oldu

Korkulmaz bu işten yaradan hazır
Orduda mevcuddur hazreti hızır

Üçler beşler kırklar hepsi nazır
Kırdılar düşmanı çok ziyan oldu

Sırp ile hırvat dayanmaz kaçar
Karadağlı olan kalmıştır naçar

Nüfusu padişah çok kanlar saçar
Deyip cümlesinden el eman oldu

Ömrün mezid olsun hünkârım yaşa
Vezirler içinde Şah Derviş paşa

Kuşattı düşmanı bir baştan başa
Anladı kâfirler hal yaman oldu

İrade isterler sulh olsun deyi
Gizli gizli anlar kazarlar kuyu

Kelpe misaldır kâfirin soyu
Eklinan ederken kapağan oldu

Pençei aslana düştü kuyruğu
Hile ile kabul eder buyruğu

Cümlenin malûmu kıraç ayğırı
Anlayana nasihat tercüman oldu

Ölkeyi devlette oturan millet
Ası olmasına vardır bir illet

Yok imiş kâfirde hiç cibilliyet
Saymadı sonunu ol düşman oldu

Zıllullahı âlem berri bahrane
Acısın görmesin valide ana

Kurmuşlardır cengi bir gez meydana
Görünce kâfirler çok pişman oldu

Milleti moskoflu sırpa dayandı
Ehli islam olan bütün oyandı

Karadağ ölkesi büsbütün yandı
Asakiri islâm aç aslan oldu

Kitabın kavlince islâmda nusrat
İnşallah açıldı fethi fütuhat

Kıralım düşmanı edelim rahat
Şevketli hünkârdan ur ferman oldu

Dini islâm olan ettiler nida
Din yoluna olsun canımız feda

Ölenler bu yolda olur şüheda
İlhamı ednadan bu destan oldu

Diğer destanı İlhami

Ahir vakte kaldık neuzübillâh
Halkı âlem bütün fitnekâr şimdi

Davalar görülmez hasbeten lillâh
Sim ile zeredir itibar şimdi

Ne savum ile salât kaldı gedade
Ne haç ile zekât var ağniyade

Biliniz bir kuran kaldı arada
Şeriatin dilde adı var şimdi

Ezenler okunur gelmez cemaat
Cihanı büsbütün kapladı bid'ad

Çalkıcı gelirse ederler rağbet
Saz ile zantura itibar şimdi

Emanet verilen salim alınmaz
Değme nasta dini bütün bulunmaz

Hırkada gezenin kadri bilinmez
Kürk ile şalvara itibar şimdi

Na ehlolanlar hep büyük işte
Nüfuz da kalmadı beylerde şahda

Faili mefulü bilmeyen softa
Ayetten hadisten vazeder şimdi

Kimisi abdeslikli kimisi çitli
Kimisi kürklüdür kimisi bitli

Medreseler boştur odalar kitli
Zevku safadadır mollalar şimdi

Âlimler ilmi ile etmez ameli
Demez hiç kimseler hak söze beli

Nasihat eylesem derler bu deli
Puş ile deyyusa itibar şimdi

Katı müşkül oldu istinkâh hali
Niçeler boş yere alır vebali

Fakir fukaranın sorulmaz hali
Güzele zengine itibar şimdi

Hoşnud değil şimdi herkes halinden
Nefret eder ayalinden malinden

Dinimiz düşmanın adüv elinden
Niçe din kardeşi hakisar şimdi

Aksakallı pirler hep dine söver
Evlâdlar anasın babasın döver

Bazı munafıklar kendini över
Cihanı lot kavmi hep aldı şimdi

İlhami şeyhinden sen iste beyan
Ettiğin günaha gel ol pişiman

Evvel ahir haktır ölmeyüp kalan
Cümle masivadan geç gönül şimdi

Âmirim kâni memurum sultanı
Deli hafız derler fakirin şanı

Delilik yolunda tariki âmi
İsteyen kimseler vazgeçer şimdi

Diger destanı İlhami

Bin ikiyüz doksan üç oldu sene
Hak verdi muradı cihan uyandı

Merd oğlu merdimiş doğurmuş ana
Mehemmed Murad han han can uyandı

İttifakı şeri gördüler işi
Harap etti milki nizam gidişi

Bir karar gitmiyor felek revişi
Tel ile cihane ilân uyandı

Adaletle oldu cümle bu işler
Şazoldu havada devredine kuşlar

Donandı donanma atıldı toplar
Gam gedip âlemden irfan uyandı

Rikâbı hümayuna divan kuruldu
Ergun yarelere merhem vuruldu

Ulemâyi âmilin yekden sarıldı
İncil, Tevrat, Zebur, Zurkan uyandı

Hikmeti rabbani bu işi bilin
Söyledene bakıp hissei alın

Rahi hakka gidip doğru yol bulun
Gıyl ve kali terket ferman uyandı

Şehri İstanbulda çok şenlik oldu
Din adüvlerinin gözleri doldu

Niçe vüzeralar namizaç oldu
Çoğunun bağrında hicran uyandı

Hakka mümin olan duada daim
Şükredip bu işe oldular saim

Çoğu evrat okur kimisi kaim
Zahir batın çümle piran uyandı

Ulema ittifak etti bu işe
Yedi kral yekden düştü teşvişe

Bildilerki oldu ulır endişe
Anladılar kılıç kalkan uyandı

Sultanı ber ve bahreyn zemin ve zaman
Fetheder adüvyi hiç vermez eman

Adaleti hünkârla şazolur cihan
Adüvler gözüne alkan uyandı

Gayet azdı derler ol karadağı
Eridi adüvnün yüreği yağı

Seyf teke piçağa uruldu zağı
Merdolan merdane meydan uyandı

Yiğit derim bu gavgaya erene
Şehidlerin makamını görene

On bir top alınmış çokca cerane [*]
Ta Yemende Veysel karan uyandı

Karadağ kralı etti ilâmat
Kavga ile olur sonu selâmet

İnşallah başına koptu kıyamet
Tekkelere ulu kurban uyandı

Açıldı sancaklar aklı karalı
Kimi şehid düşmüş kimi yaralı

Yetiş imdadımıza hazreti Ali
Zülfükarın çekip aslan uyandı

Karadağ içinde bir duman düştü
Dinsiz sırplıların tedbiri şaştı

[*] Cephane olarak. Kelime ayarı yazılmıştır.

Toplar atılınca geriye kaçtı
Bizde din kuvveti iman uyandı

Karadağ üstüne kavganın aslı
Moskof kralının kendisi yaslı

Kılıçla döğünür anların nesli
Hallâkı cihanda derman uyandı

Muvazzaf askeri ileri gider
Redif olanlar da talimin eder

Dini hariç olan ediyor keder
Çar mezhebe tapar sıpyan uyandı

Hak dine dapanlar çok gayret etti
Sultan Aziz merhum ahrete gitti

Dileyen murada maksuda yetti
Gazilik nişanı kaftan uyandı

Kitabın kavline ettik ameli
Kesilsin adüvnün kökü temeli

Maiyette Mısır Hicaz mahmeli
Mefharil araptır sultan uyandı

Eren evliyalar ettiler himmet
Hacı Bektaşı veli mevlâna elbet

Nüshayı destanım olmada temmet
Kerbelâdan şahi merdan uyandı

Hak cellâ ve alâ yardımcı durur
Ha deyince niçe erenler yrürür

Kafıl durman düşman kaydini görür
Cennetil alâda seyran uyandı

Hak tûlû ömürle muammer etsin
Kırklar cem olupta imdada yetsün

Niyazım mevlâya gönlüm şaz gitsin
Kalemi acizden destan uyandı

Yedi şah cümlesi hünkâra arka
Tabolup duyulsun garp ile şarka

Moskofun mülkü ne ekelim arpa
Gökte melek yer insan uyandı

Aşk ile bu nutka olmuşam agâh
Ayıldım kalletten oldemden nagâh

İlhamiden bir aşk eyledi seyyah
Zaruret hal ile üryan uyandı

Tebeayı devlet Ankara vilâyet
Vatanımdır Kırşehri sorulur şayet

Zaruretim çoktur şevketlim gayet
Mikdarı kifaye ihsan uyandı

Çoruma aid notlar :

Çalkara köyünde Soku başı

Cevdet Yakup [*]

Kızılırmağı arkaca bırakalı çok oldu ; "Kelkit„ in yakınlarından geçiyoruz. Önümüzde, yeşile çalan bir ova ve başımızda mor kanadlı Herek dağları... Doruklarında, tutuşmuş bir gönül gibi, yana yana, yalazlanan çamlar....

Koyu, gölgelikli (çördük) ağacının altında, bu manzarayı seyir ediyorum. Gün, vura vura, yanmış yüzlerin, doksan üç cenginden kalmış ihtiyarların ve yüzlerinde göz izi olan tazelerin bu yüzüne tutuluyorum.

Bazen şair, bazen ressam, bazen de âık olacağım geliyor; içimde istikrar bulmamış serseri hisler var. Tâ Tokad'dan, Amasyaya ve oradan Çorum'a kadar hep bu hava, hep bu koku ve hep bu dekor...

Çalkara'da akşamlıyoruz..

Ortasından ince şerid gibi bir çay gibi geçiyor. Çayın uzandığı sahada sıra sıra, söğüdler var... Ayakları ve kıçları çıplak çocuklar, tavuk, kaz, ördek haykırışları ve toprak sıvalı, toprak damlı, toprak evler...

Bizi, muhtarın odasına aldılar. Altımıza, kat kat, döşek serdiler.

— Sağlıcakla gelmişsiniz..

Diye, yorgunluk kahvesi uzattılar. Gün görmüş ve görecek yiğitler, yanımızda çevrelendiler. Şehirden köye, haber getiren "efendilere„ sıcak sıcak, börekler ikram ettiler.

— Dünya gidişatı nasıl ?

diye sordular ...

— Biz, iyiyiz, dedik, demir gibi kuvvetliyiz.

Kavruk, yanık yüzlerinde bir övünç, gurur dalgası peydahlanarak yayıldı, şevkle dile geldiler:

— Atamız sağ olsun...

Önünde bulutların beyaz izleri. Ötesinde sarı topraklar. Parça parça, koyulaşmış yıldızı çok bir gece... Nasıl oldu bilmem ? Baktım ; sarı, al, mor, kırmızı turunculu entarili, renk renk, köy kızları belirdi. Büyük ve yayvan bir bir taşın etrafında pervane kesildiler.

Bulgur döğeceklermiş. Soku başı âlemi varmış.

Buğdayı kaynatıyorlar. Güneşte kurutup, içi oyuk taşın ortasına dolduruyor, halka halka, halkalıyorlar, sonra dibeklerle vura vura, eziyor, bulgur yapıyorlar. Bu oyuk taşa (Soku) diyorlar.

Manzara harükulâde güzeldi. Yerimde duramazdım. Yavaş yavaş, aralarına karıştım. Gözleri, ateş böcekleri gibi ışıl ışıl, ürkek ve titrek.. Belliki, şarkın o eşleri kalmamış yosmalarından. Saf ve temiz memleket kızları... Sakarya, Dumlupınarda, gülle taşıyıp, can verenlerin soyundan...

Dibeklerin biri kalkıp, biri iniyor.. Neşeli bir kahkaha uzaklarda akisleşiyor ve maniler başlıyor.

Kaleden indirirler,
Paytona bindirirler,
Kömür gözlü Seheri,
Sürgüne göndürürler..

Entarisi mor mani,
Verem ettin sen beni,
Nasıl verem olmayım,
Eller, sarıyor, seni..

Şu dağlar olmasaydı
Çiçeği solmasaydı,
Ölüm Tanrının emri
Ayrılık olmasaydı.

[*] (Çoruma aid notlar) isimli, edebî bir röportaj serisini neşre başladığımız Cevdet Yakub, Çorumun yetiştirdiği genç erdendir. 1326 senesinde Mecidözünde doğmuştur. Babası Reji müdürlüklerinde bulunmuş olan Yakub Sabridir. Bay Yakub Sabri bu gün Allahın rahmetine kavuşmuştur. Zamanında güzel söz söyler ve yazar olarak tanınmış bir zattı. Samsunda "Aksi Sada„ ya uzun zeman yazı yazmıştı. Cevdet Yakub, İstanbulda tahsiline devam ederken, ilk defa Adanada "Yeni Adana„ ve "Türk Sözü„ gazeteleri ile neşriyat hayatına atılmış ve bilâhare İstanbulda "İkdam„ "İnkılâp„ Samsunda "Samsun„ "Ergin„ gazetelerine yazılar yazmış. Samsunda "Alev„ adlı edebî bir mecmuanın müessisleri meyanında bulunmuş. İstanbula dönerek "Milliyet„ "Son Posta„ "Kurun„ "Tan„ "Cümhuriyet„ İzmirde "Yeni Asır„ Ankarada "Ulus„ gazetelerine, İzmitte "Türk Yolu„na, "Yarım Ay„ "Resimli Ay„ mecmualarına yurd mektupları, köy ve şehir röportajları göndermiştir. Askerlik hizmetini şehrimizde yapan Cevdet Yakub, buradan yazdığı mektuplarda geniş sevgi toplamıştı. Bilhassa Çorumun varlığı olan Doğumevi ve Memleket hastahanesi, Çorum kalesi, Çorum evleri, ve [illegible] hakkında Ulusta neşrettiği yazılar, Alaca höyük kazıları etrafında Tanda çıkan röportajları alâka ile karşılanmıştır. Cevdet Yakub şimdi İzmitte "Körfez„ isimli bir memleket gazetesi neşretmektedir.

Bahçe pezik değilmi?
Yürek ezik değilmi.
Ben sevdim eller aldı,
Bana yazık değilmi..

Ve Çalkara daglarından, Çalkara kızlarına ses veren, dalga dalga, yanık türküler, maniler.. Duyulmuş da hissettirilmemiş sevdaların gönülde düğümlenip kalmış tatlı saraları...

Sabah, erken erken, atlarımızın gemini kastık.

Yeşil bir çayır denizinden Kelkitin yılan gibi uzanışını gördük. Arkadaşım hâlâ akşamdan kalma Çenesi, Ayvaz suyu içmiş gibi, bir teviye oynayor:

Sallanı sallanı, gel kız yanıma,
Sallanıp gelişin benzer sunaya.
Sen de diyon, aşkın benim canıma,
Utanıyon, bildirmiyon ne fayda...

Karahisar Temürlüde

İlhanîlere aid bir kaç sikke

Neşet Köseoğlu

Geçen sayımızda Karahisar Temürlü gezisinde bulunan Selçuk paralarının nevi ve cinslerini tesbit etmiştik. Bu yazımızla da İlhanî devrine aid bulunan iki gümüş ve iki bakır para hakkındaki tedkiklerimizi yazmak istiyoruz:

1 — Gümüş paralar

A — Kutru 27 olan bu gümüş paranın bir tarafında kelimei şehadet, bunun altında da ابوبكر، عمر عثمان، علی adları vardır. Diğer tarafında da:

فى ايام دولة السلطان
الاعظم ابو سعيد
خلد الله ملكه

yazısı ve etrafında tarih ve mahalli darbı yazılıdır. Basıldığı yer (Erzincan) olduğu (Meskûkat ilhaniye) kataloğunda 134 sayılı sikkeden anlaşılıyorsada bunda silik olduğundan okunamamıştır.

B — Birde (Meskûkâtı ilhaniye) kataloğunun 223 üncü sayısında kayitli paraya benziyen bir gümüş para bulundu. Bunun kıtası birincinin yarısı kadar olup Osmanlı gümüş akçalarının bir mislinden biraz fazladır. İki yüzünde de düz daire, dışında Osmanlı akçalarında ve Selçuki sikkelerinde olduğu gibi noktalı bir daire daha vardır. Bunun içinde iki tarafında birbirinden biraz farklı olarak müsemmen şeklinde ve her dıl'ında birer halka olmak üzere çizgili tezyinat yapılmış ve içine yazılar yazılmıştır.

Basıldığı yer siliktir. Yüzü 223 kataloğ sayısının aynidir. Arkasında ise yalnız şu yazı vardır:

. . . .
السلطان الاعظم
ابو سعيد خان
خلد الله ملكه

Etrafında tarih varsa da iyi okunamamaktadır.

2 — Bakır paralar

A — Ebusaide aid bir bakır para.

Bir tarafında daire içinde üç satır yazı vardır:

السلطان
ابو سعيد
ضرب . . .

Arkasında ortada her dil'i kavis şeklinde bir müseddes, bunun dışında bir müseddes daha var. Bunun etrafında yazılar varsa da okunamıyor. Tarih olması ihtimali var. Osmanlı akçaları kadardır. Meskûkâtı ilhaniyede 294 sayılı paraya biraz benziyor. Yalnız ortadaki müsemmen olup her dilimi içinde nokta vardır, bunda o noktalar yoktur.

B — Yine Ebu Saide aid bir bakır para bulundu. Bu 301 sayılı paraya bazı yerleri benziyorsada o değildir. Katalogda aynine tesadüf edemedim. Bunun bir tarafında kaplan resmi vardır. Kaplanın vücudü üstünde yazı olduğu anlaşılıyorsada okunamamıştır. Diğer yüzünde çift bir murabba içinde (السلطان ابو سعيد) kelimeleri iki satır halinde yazılıdır. Bunun etrafında da yazılar olduğu anlaşılıyorsada tamamen siliktir.

Karahisar Temürlü harabesinde bir mikdar da Osmanlı akçaları bulunmuştur. Bunların bir çoklarının da her iki tarafı şekillerle örülü ve yazı olmadığından ötürü elimizdeki kataloglara ve encümen mecmualarındaki (Ali) imzalı makalelere rağmen devirlerini tayin etmek mümkün olamamıştır. Bunlardan maada Bizans ve Romaya aid paralara da tesadüf edilmiştir. Harabe halinde olan bu yerde çıkan paralara nazaran, Roma, Bizans ve Selçuk zamanlarında yaşamış bir medeniyetin vücu anlaşılmaktadır. İzah ettiğimiz paralar az mikdarda bulunmuş olsaydı her hangi bir vesile ile bu paraların buraya gelmesi şeklini başka suretle izah etmek mümkündü. Fakat böyle çok mikdarda muhtelif devirlere aid paranın bu gün harabe halinde olan bir yere her hangi bir şekilde gelmesi mümkün değildir. Bu itibarla Karahisar Temürlünün çok eski medeniyetleri ve çok eski insanları üzerinde yaşatmış olduğu anlaşılmaktadır.

ATATÜRK

Geçen yazımızda Neşet Köseoğlunun (Halk arasında Atatürk) başlıklı yazısında Atanın ve devrimlerinin halk arasında nasıl anlaşıldığını anlatan bir kaç parça yazılmış ve bu yönden toplanan destanlar, ağıtlar, şarkılar yetiştikçe her sayımıza koyacağını v.-detmişti.

Bu sayımıza (Âşık Haydar) ın Köseoğluna göndermiş olduğu Büyük Atanın ölümü hakkında yazdığı (Ağıt)ı koyuyoruz. Bu baptaki neşriyatımıza gelecek sayılarımızda devam edeceğiz.

(ÇORUMLU)

AĞIT

Gelin ağlayalım baylar bayanlar
Bizi vareyleyen Atamız göçtü
Bütün kan ağlayor gençler hubanlar (1)
Sanki Türkiyenin temeli göçtü

Ne çare emretmiş yaradan bula
İmkân var mı Türkler bunu unuta
Ay tutuldu, güneş girdi buluta
Bizi karanlıkta koydu da göçtü

Dediler Atatürk çok ağır hasta
Dağlar inleşir işlemez posta
Ankara, İstanbul hep kara yasta
Bizi kara yasta koydu da göçtü

Size arzeyleyim olan halleri
Yakın ettik uzaktan yolları
Akıtalım yaş yerine kanları
Bizi gözü yaşlı koydu da göçtü

Göğe direklendi Türkteki şanlar
Deryalar bulandı akıyor kanlar
Tahtından yürüdü bütün devletler
Yiğitlerin merdinin merdanı göçtü

Yaşattın vatanı vermedin zahmet
Ebedi türbende bekleriz nöbet
Eserin gitmez mi ta ilelebet
Vatan temelini kurdu da göçtü

İkinci atamız İnönü İsmet
Ziyaret edelim olursa kısmet
O da bu vatana çok etti hizmet
Milleti emanet etti de göçtü

Aşık Haydar der ki bakın sözüme
Ah ettikçe kan doluyor gözüme
Kara örtün heykelinin yüzüne
Bizi öksüz yetim bıraktı göçtü

İncesulu [2] : Aşık Haydar

[1] Haban yahud hopan: iri, büyük adamlara denir. Çorum bölgesinde böyle kullanılır. Büyük bir dağ kuşuna da Hopan denir. Esas itibarile acemce bir kelimedir, güzel manasınadır.

[2] Çorumun [illegible] olan [illegible] köylerindendir.

Çorum Havadisleri :

Çorum Halkevinin

Bir Aylık Çalışması

1 — Tarih gezisi : Danın, Elvançelebi köylerinde 7 kişi tarafından tedkikleri,

2 — Evimiz salonunda yapılan merkez baytarı bay İsmailin kızı Nezihenin nikâh töreni,

3 — Köy kâtipleri toplantısı, meslekleri hakkında görüşmeler,

4 — Haftada iki saat olmak üzere bir ayda 4 saat dahiliye mütehassısı Selim Çapa tarafından zehirli gaz dersi verilmiştir,

5 — 10/11/938 perşenbe günü öğleyin radyo ile Büdük Önderimiz Kamal Atatürkün ölüm haberi,

6 — 18/11/938 cuma günü Atatürkün cenaze merasimine iştirak için Ankaraya giden heyet,

7 — 21/11/938 pazartesi günü saat 8,80 dan 13 e kadar evimiz salonunda ve önünde radyo ile binlerce halk Ankarada yapılan cenaze merasiminin takibi ve saat 13 de bütün memurin, talebeler, halk toplu bir halde abideye ve oradaki yapılan merasim, yakılan meşaleler, nöbetçiler,

8 — 28/11/938 pazartesi, 30 çarşamba 1/12/938 perşenbe günleri evimiz salonunda yapılan meclis umumi azası seçimi toplantısı,

9 — Evimiz müzik dersine haftada iki saat olmak üzere müzik öğretmeni Sadi Leblebici tarafından 27 öğrenciye ders verilmektedir,

10 — Evimiz almanca dersi haftada iki saat olmak üzere Orta okul yabancı dil öğretmeni Halil Fehmi tarafından 15 öğrenciye ders verilmektedir,

11 — Evimiz muayene evinde her gün bir mütehassıs tarafından muayene edilmek üzere bir ayda 28 hasta muayene edilmiştir.

12 — Haftada iki saat olmak üzere evimiz bando öğretmeni tarafından 7 talebeye piyano dersi verilmektedir,

13 — Haftada iki saat olmak üzere ortaokul yabancı dil öğretmeni Halil Fehmi tarafından 28 öğrenciye fransızca dersi verilmektedir,

14 — Evimiz nezareti altında her gün muntazaman 100 fakir ilk okul talebelerine öğle yemeği verilmektedir.

MESUL MÜDÜR : *Eczacı Bedri Bilginer*

Aşağıdaki vesika Osmancıkta Danişmend köyünde bulundu. Bu ferman Fatih zemanında verilen fermanların teyidi mahiyetindedir. Çorum, Osmancık havalisini Bizanslılardan alan (Melik Danişmend Gazî) sülâlesine aid olduğu anlaşılan bu vesikada bu ailenin her dürlü rüsumdan muaf tutulduğunu göstermektedir. Şimdiye kadar bu sülâle hakkında tesadüf ettiğimiz ilk belgedir.

No : 63

Mehmed bin Murad tuğrasile ferman :

İşbu rafiki tevkii refiüşşam hakani veli ve Hasan ve Abdi süddei seadetime gelüb mezburlar melik danişmend evlâdından olup..... olmağla defteri atikten sahibi vakıf kaydolunup sonradan bir tarikle raiyet kaydolunmuşlar iken merhum ve mağfurunleh ceddim Sultan Bayazid han tabe serah meziyeti merhametlerinden mezburları rayietlikten mebud kılıp oldefterde dahi sahibi vakıf kaydettirip uslûbü sabık üzere erbabı timardan bir ferd raiyetteyiz deyi dahil ve teaddi eylemiye ve rüsum talep etmiş..... edüb rüsumu raiyet talep eylediklerinde hükkâm menive defide deyü hükmü şerif verilüb sonra merhum ve mağfuruleh ceddim Sultan Selim han ve Sultan Murad han ve Sultan Mehmed han zemanlarında techiz olunup badehu mafuruleh babam Sultan Ahmed han ve karındaşlarım Sultan Osman ve Sultan Murad han tabı serahım zemanlarında tecdid olunup verilen nişanı hümayunu süddei seadetime getirüb tecdid olunmasın rica eyledikleri ecilden ben dahi mukarrer tutup müceddeden bu nişanı hümayun izzet makrunu verdim. Ve buyurdumki filvaki defterde olveçhile sahibi vakıf kaydolundukları mukarrer ise ve sonradan emrü şerifler tebdil ve tağyir olunup hilâfına hükmü şerif verilmiş değil ise ve ibraz olunan maafnamede rüsumu raiyetten ne veçhile maaf olmak ferman olunmuş ise defteri muhalif kimesne dahletmeyüb mucibile amel olunup hilâfına cevaz vermiyeler şöyle bileler ve badelnazar bu nişanı hümayunu ellerinde ipka edüb alâmeti şerife itimad kılalar tahriren fievaili şehri saferül hayır sene isna ve sittin ve elf.

Bimahrusei kostantiniye

Müverrih (Ali) ye dair yeniden tesadüf ettiğimiz vesikaları aşağıya naklediyoruz

No : 64

صورة اخرجت عن السجل المحفوظ بغير تغيير
تغيير ومفوض حرره الفقير ابرهيم ابن الحاج
خيرالله المولى خلافة بمدينة قسطنطنيه
عفى عنهما

طالب مغفرت رب رحيم خادم الشرع ابراهيم

هذه حجة شرعية بمحل مضمونها

لما في مجلس الشرع الشريف المصون عن الغير والتحريف مصطفى افندى ابن محمود ... انه قد
من جمل هذا كتاب عبدالفتاح بيك ابن الحاج مصطفى من الزمرة العسكرية المعروف الشهير
بو ابتاع واشترى منه بماله لنفسه ماهوله وملكه وفي يده وتحت تصرفه الى حين صدور هذا العقد
به وذلك النصف الشائع من قرية المسماة بايار كويى المعروفه قره بورجك الواقعة بقضاء
چوروم ولاية الروم المشترك بين البايع المشار اليه والمشترى الموى اليه بالنصف المملوكة بالتمليك
الى الغير ... في الدفاتر العتيقة والجديدة الخاقانية وفي الامر العالي وحكم الشاي المعروف
المرقوم بتلك ... المنتمية عن التحديد لشهرتها بين اهالي الولاية المزبورة المشتمل على الجبال
الاودية والتلال والعيون والانهار والمزارع والاشجار والغلال الحاصلة من بيت المال ومال ... ومال
... وضبط الاوابق وغيرها من الحقوق والرسوم المعينة في الدفاتر الخاقانية المذكورة من جهتها
... فيها على وجه لا يسقطها متحدى احد ولا يتعرضها عليها بوجه من الوجوه وسبب من الاسباب
الى الوقت مفروزا له مقطوع القدم ... ثمن معين مقبوض منه بيده قدره ثلاثة الف درهم
... في جميع الحوايج بيعا وابتياعا بتين صحيحين شرعيين مشتملين على ايجاب وقبول وتسليم وتسلم
بالطرفين الزارا صحيحا شرعيا مصدقا من قبل المشترى المزبور تصديقا وجاها وشفاها جرى ذلك وحرر
في اليوم الثاني والعشرين من رجب المرجب لسنه ثمان والف

شهود الحال

... وهاب بيك ابن شيخ عطاءالله	مصطفى افندى بن محمود المدرس	علاءالدين افندى ابن محمود المدرس	احمد افندى ابن على القاضى
... افندى ابن احمد القاضى	مصطفى افندى ابن حسام المدرس	احمد افندى ابن خضر اللازم	حبيب بن على محرم بن مشتق

ثم نقل عن السجل المحفوظ في اوائل
شهر ربيع الاخر من شهور سنه اربع
وعشرين والف

...... nemikahu fakir Mehmed bin Mahmud elmevlâ hilâfet bimedinei kostantiniye elmahruse üfiye anhuma

Mühür

Elmütevekkil alâ rabbihil mağbud esseyit Mehmed bin Mahmud

No : 65

Sebebi tahriri kitabı sıhhat nisap oldur ki :

Mahmiyei kostantiniyede egserici mahallesinde sakin Fatıma hatun ibnetil merhum Musa çelebi meclisi şeride kutvetil emacit velekârim zübdetül ekâbir veleazım sabıka Erzurum defterdarı olan Mustafa efendi ibni Mahmud tarafından hususi âtiyüzzikri tasdika vekil olup Mehmed bin Mahmud ve Mustafa bin Mahmud nam kimesneler şahadetlerile vekâleti sabite olan Mustafa ibni Hüseyin mahzarında takriri kelâm edûb bundan akdem ben sağire iken vilâyeti anadoluda Çorum kazasına tabi karabürçek nam kariyede eben ancet malikânei Mehmed ve Mustafa ve Derviş karındaşlarım ile alelištirak mutasarrıf olduğumuz hisselerden benim hıssemi vasim olan Rıdvan çavuş mumaileyh Mustafa efendiye elli bin akçaya bey edûb hâlâ ben dahi beyi mezbur makbulüm değildir. Deyi niza edûb beynimizde münazeaai kesire vaki olup hâlâ muslıhun tavassutu ile beynimizi yirmi bin akça ile ve beynimizde cins ve nevi ilmi şerile malûm üç kıt'a kumaşa sulh olup ve bedeli sulh olan mebláğdan hâlâ on altı bin akçasın nakit alıp dört bin akça ile zikrolunan üç kıt'a kumaşa tarihi kitaptan sene temamına varınca vade verdim ve hususi mezbure müteallik davadan müşarünileyh Mustafa efendinin zimmetini ibra eyledim minbaid hususi merkuma müteallik benden bizzat ve bilvasıta dava ve talep zuhur ederse indelhükkâmil kiram mesmu ve makbul olmıya dedikte mukırri mezburenin veçhi meşruh üzere olan ikrarını merkum Mustafa bilvekâle tasdik edecek maveka bittalep ketip olunup yedi talibe vazolundu tahriren fievail şehri muharremül haram lisene sidde ve elf.

ŞÜHUDÜLHAL

Mehmad bin ümidi ibni Behram, Şaban bin Hüseyin, Hüseyin bin Abdullah, Mehmed çelebi ibni Musa, Mehmed bin Mahmud, Ebubekir bin Abdullah, Ketvan bin Abdullah ve gayrihim minel hazırın.

. . . .

. . . .

Bimedinetil kostantiniye elmahruse ufiye anhüma

Mühür

Elmütevekkil alelahil mabud esseyid Mehmed bin Mahmud

No : 66

Sebebi tahriri kitap budur ki : Mahmiyei ksotantiniye mahallâtından merhum ve mağfuruleh Sultan Selim han aleyhil rahmeti velkufran hazretleri mahallesi karbinde eğserici mahallesi sakinlerinden Mehmed çelebi ibnil merhum Musa çelebi nam kimesne mahfeli kazada kutvetil emacidi velekârim zübtedil ekâbiri veleazım sabıka Erzurum defterdarı olan Mustofa efendi ibni Mahmud mahzarında takriri meram kılıp merhum ve mağfur sultan Bayazit han aleyhil rahmeti velgufran hazretleri Çorum kazasında vaki karabürçek nam kariyenin canibi divanisini ceddi alâmız kadi asker alâeddine temlik edüb olzamandan beru eben ancet mutasarrıf olup bundan akdem benim vasiyi şerim olan Rıdvan çavuş kariyei merkumeden benim hisseme ki yedi sehimden iki sehimdir ben sağıriken müşarünileyh Mustafa efendiye yüzbin akçaya beyedib zikrolunan meblağı merkum vasim merkum Rıdvan çelebi mumaileyh Mustafa efendi yedinden bittemam ... kabzedüb badehu ben baliğ ... dukta niza edüb dava sadadın... olduğumda bana yirmi sekiz ... akça dahi verip ceman yüz yirmi sekiz bin akça olup yüz bin ... çasın vasim Rıdvan çavuş ... ve yirmi sekiz bin akçasın me... kum Mustafa efendi yedinden ... lup kabzedip vasi merkumun ... bıka ettiğü beyi kabul eyledi ... kariyei mezburun vakıf tarafından hissem için dokuz yüz doksan ... tarihinden bin altı tarihine ... ceye yılda ikişer bin akçadı... yirmi sekiz bin akça dahi ... kabzeyledim badelyevm merk... Mustafa efendinin zimmetini ... riyei merkuma hususu için ve ... ri husus için ibraikâmile ile ibra ... iskatı tam ile iskat eyledim ... benden veyahud vekilimden ... tarik ile hususi merkum için da... sudur edüb merkum Mustafa ... fendiden hak talep edersem ... deyil hükkâm elkiram masmu ... makbul olmaya deyi ikrar ve ... raf ettiğünde mukırrü merku...

kelâmı meşruhi mukırrü lehil merkum vicahen tasdik ettikten sonra bu huruf tahrir olunup verildiki vakti hacatta müzekkiri macera ola tahriren filyevmil hadi aşer minşehri muharremülharam lisene sitte ve elf. 1006

ŞÜHUDÜLHAL

Alâeddin efendi bin Mahmudül müderris, Mustafa efendi ibni Mahmudül müderris, Hayrettin efendi bin Hamza, Ahmed çavuş bin Mehmed, Hamza çelebi bin Alâeddin elmülâzım, Haydar bin Abdull h, Mustafa bin Osman, Mustafa bin Mahmud, Mehmed bin Mahmud, Seydim bin İsmail ve gayrıhim minel hazırın.

Hazihi sureti aslıhi bilâ ziyadetin velâ noksan nemikahû elfakir ileyh suphanehu ve taalâ Abbas bin Mehmed elkadi bi Çorum gafere lebûma

Mühür

Bendei ahet Abbas bin Mehmed

No : 67

Sebebi tahriri kitabı hücceti şeri oldur ki :

Kasabai Geyve sakinlerinden Derviş çelebi ibni Mehmed çelebi nam kimesne meclisi şeri hatırı lâzımı tevkirde medinei Çorum sakinlerinden hafuzul küttap Kurt çelebi ibni Abdülfettah efendi ibnilmerhum Mustafa efendi mahzarında üzerine dava ve takriri kelâm edüb ceddi alâm olan İmamı Ali nam kadi asker merhum ve mağfurûleh sultan Bayazit han aleyhil rahmeti verrıdvan hazretlerinin medinei mezkûre kazasında vaki milk namei hümayun ile temlik eylediği karabürçek nam diğeri ambar ve tevabii nam kuranın canibi divanisi ceddim merhum mezbur imam Ali efendinin vefatından sonra irsi şeri ile ceddi sanim olan Musa çelebiye intikal edüb ol dahi fevtoldukta veraseti oğulları Mustafa çelebi ve Derviş çelebi ve babam Mehmed çelebi ve sulbiye kızı Fatımaya münhasır olmağla anlara intikal etmeğin kariyei mezbure ve tevabii divanının yedi sehimden iki sehmi babamın vefatından sonra bana intikal eylemişken mezbur Kurt çelebi kariyei merkuma ve tevabiinin cümle divanisine vaziyet eylemiştir hâlâ sual olunup babam hissesi olan iki sehimden yedi adiyesi kasır ve izale olunması matlubumdur dedikte gabbessûal mezbur Kurd çelebi cevabında filvaki kaziye minvali mûharrer üzeredir lâkin müddei mezburun ceddi sanisi mütevefayı merkum Musa çelebinin veraseti oğulları mezkûrun Mustafa çelebi ve Derviş çelebi ve müddei mezburun babası Mehmed çelebi ve kızı Fatımaya münhasıra oldukta cümlesi alelittifak kariyei mezbure ve tevabiin canibi divanisi bin senesi tarihinden yedi sene mukaddem salifüzzikir ceddim defterdar Mustafa efendiye yüz yirmi sekiz bin akçaya bey ve temlik eylediklerinde ol dahi iştira ve temellük eyledikten sonra fevtoldukta babam Abdülfettah efendiye intikal edüb oldahi fevtoldukta bana intikal eylemişti binaenaleyh cümle divanisine vaziyet ederim hatta müd-

dei mezbur Derviş çelebinin ceddi merhum ve mezbur Musa çelebinin sulbiyesi olan mezkûre Fatıma ceddim Mustafa efendi bin senesi tarihinden yedi sene mukaddem olan beya tearruz edip davaya mutasaddi olmuş iken yine beyi mezkûrû tenfiz ve kabul edüb mukırre ve muterife olduğunu bin senesi tarihinde müverrah ceddim defterdar Mustafa efendi yedine senei mezkûrede mahmiyei İstanbulda saraç hane mahkemesinde naibüşşeri olan Abdürraman efendi imzasile mümza ve mahtum hücceti şeriye verilmiştir. Mezkûre Fatımanın davası mutasaddiye olduğu vakitte beyi mezkûre müddei mezburun babası mezbur Mehmed çelebi taarruz eylemeyûb sükût eylediğinden maada ol senede tarihi kitabı gelince yetmiş sene dahi mürur etmekte müddei mezkûr Derviş çelebinin davası şeran mesmu değildir deyi bin senesi tarihinde müverrah mazmunu takririne mutabık hücceti şeriye ibraz edüb müddei mezbur Derviş çelebi muvacehesinde fetih ve kıraat olunup istifsar olundukta hücceti mezkûreyi muterif olmağın mutaarızadan meni birle işbu vesika bittalep ketip olundu tahriren fievaili muharremül haram sene seb'in ve elf.

ŞÜHUDÜLHAL

Tayyar Mehmed ağa Elcündi, Çöplü zade Esseyit Hasan çelebi, Hamid zade Hıdır efendi, Çöplü zade Esseyıt Hüseyin çelebi, Hamdullah çelebi ibni Ali efendi, Elhac Mahmud bin Hacı Ahmed ve gayrıhim minel hazırin.

 SAYFA BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINI!

Miri develer için salınan dört bin beşyüz kile arpa hakkında

No: 68

Çorum beyine ve kadısına hüküm ki:

Mektup gönderip kazai mezbure reayası meclisi şeri şerife gelüb bundan akdem miri develer için dörtbin beşyüz kile arpa salınub anın cemi itmama erişmedin üzerimize nüzül (1) salınub nüzül ihraç olunduğun istima eyledik deyu diyarımızda zelzele vaki olmağla vilâyetimiz harap olup dahi ehil ve iyalimiz ile sakin olacak sükkânlarımız tedarük etmedük yer yoktur kadir değilüz dediklerin ilâm etmişsin. İmdi mukaddema develer içün cemi ferman olunan dörtbin beşyüz kile arpa reayaya nüzül içün verilmek emredüb buyurdumki vardıkta mezburlara tekrar nüzül salmayub nihayet mukaddema develer içün cemi ferman olmak dört bin beşyüz kile arpa kifayet eder anınla iktifa edüb reayayı tazyik etmiyesin.

Fi. 18. M. 987

Mühimme defteri 36. S. 125

Karabürçekte oturan Kara Hasan ve kardeşi Aydoğmuşun şekavetleri hakkında

No: 69

Çorum kadısına hüküm ki:

Süddei seadetime mektub gönderip kazai mezbure tabi karabürçek ve civarında olan kurareayası meclisi şera gelüb hâlâ karyei mezburede sakin olan kara Hasan ve karındaşı Aydoğmuş nam kimesneler mukaddema Hüseyinabatta sakin develeri üçyüz, dörtyüz koyunlarile karyemize gelüb sakin olup mezarı ve bahçelerimize davarları külli zarar ve ziyan ettiklerinden maada kendüleri şirret ve şekavetten hâli değillerdir deyu arzolunmasın talep ettiklerinden bildürdiğin ecilden buyurdumki vardıkta göresin mezkûr matekeddemden karyei mezbure sakinlerinden olmayup arzolunduğu üzre mukaddema Hüseyinabatta sakin iken sonradan bunların karyelerene gelüb müzayeka verdikleri sahih ise geru kadimi yerlerine naklettirin hilâfı şer ve kanun rencide ettirmiyesin.

Fi. 4. şaban 991

Mühimme defteri 51. S. 84

[1] Nüzül: Konacak, inecek yer. Mihman konak için hazırlanan yemek. Eskiden sefere giden ordunun konacağı yerleri ve oralarda yiyecek ve içecekleri ihzar etmeğe memur zata nüzül emini (konakçıbaşı) derlerdi.

Çorum sancağındaki kızılbaş ve ehli fesad hakkında.

No: 70

Çorum sancağında vaki olan kadılara ve dizdarlara hüküm ki:

Zikrolunan sancaklarda suhte ve kızılbaş namına bazı ehli fesad ve haramzade ve hırsuz zuhur edüb yola ve bele inüb katli nüfus ve gareti emvalden hali olmamağın bazısın ele getürüb haklarından gelinüb ve nicesin dahi ele gelmeyüb ve muttasıl ol vilâyetlerde fesad ve şenaetten hali olmayub teaddi eyledikleri ilân olundu ve livai Çorum sipahilerinden eroğlu İnam zide kadrehunun ehli fesadı ele getürmekte yararlığı ziyade yoldaşlığı arzolunmagın anın gibi ehli fesad ve haramzade ve kızılbaş zuhur ettikte üzerlerine varulub haklarından gelmek içun sipahii mezbur il eri üzerine başbuğ tayin eyleyüb buyurdum ki hükmü şerifi vacibül ittibaım vardıkta siz ki kadılarsız bu bapda gereği gibi mukayyed olub anın gibi tahtı kazanızda suhte ve kızılbaş ve sair haramzade namına ehli fesad zuhur edüb her ne mümkün olursa asla tehir ve tevakkuf etmeyüb yat ve yarağla mükemmel kifayet mikdarı kala müstahfazları ve il erlerile varub her ne tarikle mümkin ise ele getirüb muktazai şeri kavim üzre haklarından gelesin. Şöyle ki üzerlerine vardıkta itaat etmeyüb cenge mübaşeret ederler ise demleri hederdir. Ana göre vilâyet halkına tenbih ettüresizki lâzım geldükte sipahi mezbur il erlerine başbuğ olub veçh ve münasıb görüldüğü üzre ehli fesadın ele getürmesinde ikdam ve ihtimam üzre olasın. Amma bu bahane ile ehli fesaddan ve kızılbaş namına olan mülhidlerden ahiz ve celbolunmakla himayet olunup kendi hallerinde olan fukaraya garaz ve nisbet ile zulüm ve teaddi olmaktan ziyade hazer üzre olasın ve ne mekule ehli fesad ele getirülüb ve ne mekule mevad sabit olursa ne veçhile haklarından gelindüğün yazub bildiresin ve sipahii mezbure lâzım olup hisar eri talep eyledikte sancak beyinin kaymakamı taallül etmeyüb kifayet mikdarı hisar eri koşub ehli fesadın ele getürilmesinde muavenet edesin.

Fi 5. Z. sene 987

Eroğlu mezbur serdar İnama verildi.

Mühimme defteri 36. S. 294

Amasyada medfun şeyh Abdürrahmanın Çorumdaki değirmen ve dükkânları hakkında

No : 71

Amasya ve Çorum ve Gümüş kadılarına hüküm ki:

Nefsi Amasyada medfun olan şeyh Abdürrahman kuddise sırrahunun nefsi Çorumda vaki olan vakıf bir asiyabı yeni ve tahtel kalesini ve sair dükkânlarının zelzele ve ihrakı azimeden haraba müşrif olup tamir ve termimi lâzım gelmeğin mütevellisi veya âdemi ve nazır ve kâtip ve cabisi tamir ve termim edüb mezburların hizmetleri mukabelesinde .... vezifeleri verilmeyüb maadasının ..... olunup ve müstecirinden bazıları emrü şerif ve izni mütevelli olmadın vakfın dükkânı yerine mukaddema benim idaremde idi vakfın yerinde dükkân bina edüb ve tasarruflarında olan dükkân ancak vakfa her senede altmış ve yetmiş akça icara verüb kendüsi ahire her senede yedişer ve sekizer altun icara verüb vakfa külli ğadredüb ve şehirde bir asıyap ve tahtelkale var ... ahir kimesne bir asıyap ve tah... telkale bina etmekle vakfa za... olur deyu emrü şerif talep ol... mağın buyurdumki vardıkta me... burlar müşarünileyh harabe m... olan evkafın istikametle ta... ve termim edüb vazifelerin ... sarruf edüb vakıf termim olun... yedek sair mürtezikanın vazi... leri rakabe olunub ve izni mü... velli olmadan vakıf yerde ... dükkân bina ettirmeyüb vak... beratında mütevelisine zapted... di ve vakfın dükkânları icare... den vakfa cüzi akça verüb a... den ziyade icara alanlar h... sunda dahi şeri şerif ve ş... vakıf mucibince amel eyleyüb ... anın gibi ehir bir yerde bir a... yap ve tahtelkale bina olunma... vakfa şeran zararı var ise ... olan zararların şer'le defeyliye... mali vakfa gadir ve itlâf ve ... raftan hazer eyliyesin.

Fi sene 987

Mühimme 40 S. 3...

Amasya ve Çorum ve çevresinde zuhur eden kızılbeş taifesinin tenkili hakkında

No : 72

Amasya kadısına ve Amasya beyine ve Çorum ve Turhal ve İsklip ve Osmancık ve Artukabat ve Hüseyinabad ve Gümüş ve Orta pare ve Eynepazar ve Mecidözü ve Kazabad ve Katar ve Karahisar demürlü kadılarına hükümki :

Zikrolunan kasabat ve kurada bazı mülhitve kızılbaş taifesi olup çariyari güzin (رضوان الله عليهم اجمعين). seb ve şetmedüb müslümanlara aleniyen yezid geldi deyu kelimat edüb ve gece ile cemiyet edüb avretlerin ve kızların meclislerine getirdüb birbirlerinin avretlerin ve kızların tasarruf edüb salât ve ve savm bilmeyüb ve oğullarına Ebubekir ve Ömer ve Osman isimleri itlak etmeyüb ve içlerinde dahi bu isimler ile müsemma kimesne olmamağla mülhid oldukları zahir olup ve içlerinde halife namına olan kimesneler yukaru canibden şahlarından çizme ve esbab getirdüb birbirlerine gezdürüb ziyaret edüb ve tayifei mezbureden Celâl halife ve resul halife din uğruna çıkub cemiiyet eylemişlerdir. Biz dahi edelim deyu fitne ve feşade mübaşeret edip ve bilcümle dahi bunların emsali şeri şerife muhalif ef'al ve kabayihten hali olmadıkları istima olunmağın bu bapda dergâhı muallem çavuşlarından قدوة الاماثل والاقران Ahmed çavuş زيد قدره mübaşeretile ahvallerin teftiş olunub görülmesin emredüb buyurdumki vüsulbuldukta müşarünileyh çavuşun mübaşeretile tahtı kazanızda ol asıl kimesnelerin ahvallerin teftiş edüb göresin filvaki zikrolunan kasabat ve kurada ol makule kimesneler olub veçhi meşruh üzere şeri şerife muhalif ef'alleri olub haşa çariyari güzin رضوان الله عليهم اجمعين şeri şerife muhalif italei lisan eyledükleri bigaraz ve mutemedün aleyh kimesnelerin bilmüvacehe şahadetlerile behasbeşşeri sabit ve zahir olursa üzerlerine sabit ve zahir olduğu gibi sicledüb dahi anın emsali mülhidleri muhkem hapsedüb vukuu üzre arzeyliyesin. Sonra haklarında emri şerifim ne veçhile sadır olursa mucibile amel edesin. Amma bu bahane ile kendü hallerinde olanları mücerred celb ve ahz için rencide ve remide ettirmeyüb dahi hini teftişte temam hak üzre olub tezvir ve telbisten ve şü-

hudu zurdan ve nisbet ve teas-sub ile kendü hallerinde olanların zulüm ve teaddi olunmaktan zi-yade hazer edesin.

Fi. 29 B. sene 98

Mühimme 42. S. 12

Ortapare kazasına tabi Elbylü hasa yürükleri hakkında

No : 73

Ortapare kadısına hükümki :

Tahtı kazana tabi Elbylü nam hassa yürük taifesi kapuma âdem gönderüb emin ve âmillerimiz o-lanlar vaki olan hukuk ve rüsum ve adeti ânam ve resmi cabamızı olagelen âdet ve kanun üzre al-mayub ziyade aldığından maada resid ve çubuk ve hizmetkâr ak-çası deyu akçamız alub ve envai zulüm ve teaddi eylemekten hali değillerdir deyü bildirdiler. İmdi buyurdumki hükmü şerifim vardık-ta göresin filvaki kaziye ilâm o-lunduğu gibi ise zikrolunan emin ve âmillere bunların müvacehesin-de tenbih ve tekid edesinki vaki olan hukuk ve rüsum ve cabala-rin olagelen âdet ve kanun üzre aldurub ve âdeti âğnamların dahi her abril evvelinde ellerinde mev-cud bulunan koyunların ad ve def-ter ettikten sonra iki koyun bir akça âdeti âğnam ve her üçyüz koyunu beş ahça hesabı üzre res-mi ahırların aldırıp andan ziyade resid (*) ve çubuk ve hizmetkâr ve kâtip akçası deyu bir akça ve bir habbelerin almıyalar ve aldır-mayub ve ziyade atlu ile üzerler-ne kondurmayub manen ve mec-canen yem ve yemek talep ette-miyesin ve lâzım olub aldıkla-yem ve yemeğin narhı cari üzr akçaların ashabına alıverip bu hu-sus için kapuma şikâyet olunma-lu eylemiyesin.

Tahriren gurrei ramazan sene 98

Veçhi meşruh üzre Ortapar ve Tukabad haslarına ve ortapar kazasına tabi (Ballu kaya) nam kariyeler ahalisi taleblerile.

Mühimme 41 S. 84

[!] Kesid : Lügatta irişti manasın gelir. Eski malî ıstılahlardan olan bu ki-me defterde bir meblâğın alındığını, yah hükümsüz kaldığını gösterir bir işaret. Kimin tarafından söylendiği belli olmay şu mısrağ da bu manayı tamamiyle ifade eder :

Biz vermiyelim parayı sen borcu resid ol

(Kutluh bey ibni Ali Bahadır) vakfiyesidir.

No : 74

...... kitabün sahihün ledeyye cemiü mazükire ..... harrerehu ahvecül ibad emzaytühu Vehhab Abdürrahman bin Mehmed elkadı bimedineti Amasya ufiye anhümel afi.

(Mühür okunmuyor)

Mahüvel mastur filiücciyül kitab ..... fahakemtü bisıhhatihi badel vakfı temneul mevanii harrerehül fakir Mahmud elkadı bikazai Amasya ufiye anhuma.

Mühür

(Tevekkeltü alâllah Mahmud)

Ve sehha ve suhha mafihi indi vuzuhan kaviyyen ve sebete ma-yahvihi lediyye sübuten celiyyen ve hakemtü bisıhhatihi hazihi vakfi-yeti ve enel fakir Yusuf.

(Mühür okunmuyor)

Şehede cemmil gafir alâ veçhil müberrat ve hakemtü bilüzumül mektub nemikahül hakir Ali bin ..... elkadı bimedineti Osmancık ufiye anhuma.

(Mühür okunamadı)

Elmahmudülillâhi alâ maey-kazana min hilmiddünya ve fazi-hatihi ve vefekna alâ niamil ahi-reti ve seniyetihi ve necana anil maasi vesseyyiati ve emrena bi-linfakı velhamdü gayri hamdel in-fisamı bi adedihi veleddarmı li-mededihi ve teveccehe mahme-lisselâti vettehiyati vesselâmü alâ seyyidil enbiyai velmürselin. Fa-tihi lücecil hidayeti rafidıl hüce-cil gavayeti muhammedillezi ma-zagal basaru vema tagâ ve nehal nefsi anil heva vema heva vealâ alihi ve eshabihi nücumül hüda ve rücumül adâ bade ma inte-zamet bihimişşeriati ve teekke-ded veştematil kelimatil mü-teferrikati ve teeyyedet sa-lâvatin daimetin devamın tulul veluvli ve tahiyyeten kaimeten kıyamil reddi velkabulü emma badü feinnallahe taalâ kad avza-ha sübüle adli velihsani ve âta minel ayani mafihi nikali ervahi velebdani ve alime tabliyetil em-laki ve savvenoha anil inhilâki vel helâki limen hafe müravedetihi siafen ve şahideyhim fi gayri şarfihi infakan bivakfi tasunü ve

sebele bifusuli tenasilü matesel-selel mümkünati ve taakabel kâi-inati felemma kânel vakfı sahibül hayratı vessadakati umdetül kuzatı (Kutluh bey ibni Abdullah bahadir) dame izzühu nazara fiddünya bilmanin nazarı ve aynil basireti ve etlea alesseyri biha ve teemmele fikavlihi taalâ (Meselüllezine yünfikune emvalehüm iptiğaen merdatillâhi ve tesbiten min enfüsûhim kemeseli habbetin birabvetin esabeha vabilün featet ükülüha dığfeyni feinlem yüsubha vabilün fetalle vallahü bima tağmelune basir) ve kavlihi taalâ (yünfikune emvalehüm billeyli vennehari sirren ve alâniyeten felehüm ecrühüm inde rabbihim velâ havfün aleyhim velâhüm yahzenun) ve kavlihi sallâllahi aleyhi vesellem (İzamate ibni âdem inkatıa amelihu illa anselâsi veledün salihün ysd'u lehu ve ilmün yüntefeu bihi bade mevtihi ve sadakatün cariyetin) sümme lemma kâne feinne hazihil ayatil azimeti vel'ahadisil şerifeti tezkireten lilülelbab ilâ idrakil hayratil ebediyet vesseyadetil sermediyet fevakaf ve habese ve sebbele ve hallede ve zalike cemiil arazi vel mezariğ vel mer'al elvakıati finahiyeti Osmancık bimevazıin yüsemma (bikent öbektaş) ve hatdühül evveli yentehi ilâ (Çorluk) ve hamakola tepesi ve ilâ (Âşıkbulak ve sengi ozan) ve hattihüssani yentehi ilâ (Yaukkaya ve kerş ve yumrutaş hodlucaçalı) ve hattihüs salisi yentehi ilâ (Akpınar ve demançalı ve incir bükü ve çarh ayağı ve yazılı taş ve boybuğa köprüsü ve kınalıtaş) ve haddülrabiî ilâ (taşlık kerşi ve hallaç sekü ve yentehi ilâ milki (Selçuk hatun binti davut bey) ve ilâ (Siyalık tepesi ve ilâ (Carluk) bicümleti levahiki velhukukî kâffetil rüsumi ve ammetil merafiki alel evlâdi imadil milleti veddin zahrül müluki vessejâtin fahrüs sadatil hüseyni ennesib esseydis sened minsülâleti aleyyül murtaza ağni nasrül bağdadi elmülakkabi bi uğrakil dakik essaki (öbektaş) tabii kariyei (Eskibağ) ve hüma mulla (Esseyid Hüseyin ve şeyh esseyid Hamza) ve alâ evlâdihima ve evlâdi evlâdihima minezzukûri velünasi bisseviyeti beynehüm matenaselu ve tevaledu batnen bade batnın ve neslen bade neslin ve şartun vakıfı elmüşarünileyh tevliyetehü cemii evkafihi lilmevkufi aleyhim ve alâ evlâdihim ve evlâdil erşedi minhüm biniyyetin halisetin hazıratın ve taviyetin gayri faidetin iptigaen limerdatil azim ve taleben liafvi rabbihil kerim yevmün layenfeu malün velâ benun illâ

menetallahe bikalbin selim feiza inkaraza elzükürü yekûnu vakfen eyzan alel ünasi alel veçhil meşruhi veiza inkarazu yekûnu vakfen alâ masalihil ravazatil medinetil mustafaviyeti şerefehallahi taalâ ilâ yevmil kıyameti kabulen hasenen vakfen sahihen şeriyen ve hapsen sarihan meriyen ve zalik badel ifrazi ve tahliyeti vetteslimi ilel mütevelli sümme lemma alel emri ilâ zalike ve refaal vakıfı bihükmül hakimi errücui alâ mezhebi menlem yere zalike hakemel hakimü bisıhhati hazel vakfı ve lüzumihi ve iltizamihi hükmen sahihen şeriyen febimucibi zalike sare vakfen sahihen lazimen münberien anğayri hilâfin ahadün lâyübaü velâ yuhebü velâ yürhenü vela yüdhalü fimilki ahadin biveçhin minel vücuhi ve sebebün minel esbabi ila enyerisaallahe taala elarda vemen aleyha vehüve hayrül varisin femen beddelehu bade masemiahu feinnema ismühu alellezine yübeddilunehu innallahe semiun alim vemen sa'a fitağyiri hazel vakfı ve tebdilihi fakat bae bikadabın minallahi ve resulihi ve aleyhi lanetullahi velmelaiketi vennesi ecmain ve ecrül vakıfı ve sairi eshabil hayrati alallahi innallahe layudiü ecrelmuhsinin vekat vekaatil hükmü velişhadi vettahriri fişehri ramazanül mübareki min şühuri sene isna ve sittin ve sebamie minel hicretin nebeviyeti sallalahü aleyhi vesellem. 762

ŞÜHUDÜLHAL

Mevlâna Seyid Ali ibni Esseyıt Ahmet, Mevlâna Esseyıt Bedrettin ibni Esseyıt Mehmed, Mevlâna Esseyıt Süleyman bin Seyit Yusuf, Pır Ahmed bin Şaban, Karadede bin Keremeddin, Torhan bin Kemter dede, Hoşkadem bin Torhan, Mevlâna Ahmed bin Mahmud elhatıp, Salih Alp ibni Yahya, Torası bin Alpaslan, Sadreddin ibni Bedreddin elmüderris, ve Taceddin ibni Hasan ve Eyni bin Elemin ve Bahşı bin Şadı ve Mehmed bin eşşeyh Hamid ve gayrihüm minelhazırin.

Sunguroğlu vakıfnamesi suretidir

No : 75

Oldurki :

Budak özü kazasına tabi Elsineinasta Sungurlu defterhanede kalınsaz nam kasabada sakinsahibülhayrat velhasanat veragıbı sadakati velmüb́errat Sungurzade Hacı Mehmed ağa meclisi şeri şerif ve lazımı teşrifte vakfı cail beyanı liecelil müseccel mütevelli nasıp ve tayin olunan Ahmed ağa ibni Mehmed ağa müvacehe ve mahzaırında ikrar ve takriri kelam edüb silki milki ve hakkı tasarrufumda ve zikrolunan kasabai Sungurluda vaki etrafı erbeası bir tarafı vakfın milk menzili ve bir tarafı Hacı Hüseyin bağı ve bir tarafı küçük ağa bağı ve bir tarafı sokak ve diki çayı bu hudud ile mahdud milk bağımı cemii eşcar ve kürumile ve yine kasabai mezkûr toprağında milkiyet üzre müceddeden bina eylediğim hamamki bir tarafı camii şerif ve bir tarafı tarikiam ve bir tarafı tarikihas ve bir tarafı su harkı hududu marufesile hamamı ve yine kasabayı mezkûr toprağında iki göz değirmen bir haddı Hacı Ahmed ağa tarlası ve bir haddı Şahin oğlu tarlası ve bir haddı İsmail tarlası bu hudud arasında iki göz değirmenimi ve bir tarafı camii şerif harimi ve bir tarafı su harkı tarafeyni dekâkeyni mevkufe bu hudud ile mahdud kârban saray hanımı ve yine kasabayı mezkûrede bir tarafı camii şerifin harimi ve bir tarafı tarik ve bir tarafı hanı mezkûr bu hududu cami ekmekci dükkânımı ve yine kasabayı mezkûrede 18 aded dekâkinki tülen bina zira ile sekiz zira ve arzan dört buçuk zira cümlesinin mesahası müsavi bir tarafı ekmekçi dükkânı ve bir tarafı kilisli oğlu dükkânı ve bir tarafı tarik ve bir tarafı su harkı bu hudud arasında bir birinin hizasında cümlesinin mesahası beraber ve tarafı şarkisi Mulla Abbas ve tarafı garbisi tarik bu hudud ile mahdud ondört adet milk dükkânımın ve bir aded boyacı dükkânı bir tarafı Hacı Halil dükkânı ve etrafı selâsesi tarik boyacı dükkânımı Ve Medinei Tokadda bir tarafı vakfeylediğim kerban saray ve bir tarafı tarikiam ve bir tarafı Kasım oğlu hanesine mülasık olan milk menzilimi tevabi ve levahiki ve hukuku mürafiki ile. Ve yine Medinei Tokadda vakfeylediğim hanımın cidarına mülasık ve Abdülbaki efeudinin dükkânından Kasım oğlu dükkânına varınciya dek dört adet dekâkinki nalbat dükkânından

441 **SAYFA BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINI!**

Mahmut Selim GÜRSEL 1991

ÇORUM

SANAL KİTAPLAR

2024

ÇORUMLU 1938--1939

KAYNAK ESERLER DİZİNİ:20

ÇORUMLU

1838-1939

SAYI: 9-10

Mahmut Selim GÜRSEL

YENİ İLBAYIMIZ
ONUNCU ASIRDA ÇORUM
MUSTAFA VAZIF
ÇORUMLUDUR
ÇORUM'UN 350 YIL
EVVELKİ İLE BU GÜNKÜ
GÜZELLEME TÜRKÜ
COŞTUM TÜRKÜ
ANAM ANAM TÜRKÜ
SEVGİLİ ATAM
DÜNYADA
KIRŞEHİRLİ İLHAMİ
HAKKINDA

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl : 1 15 Birinci ve İkinci Kânun 939 Sayı : 9-10

Yeni İlbayımız

Süreyya Yurkakul tekaüde sevkedilerek yerine İstanbulun genç ve çalışkan Emniyet Direktorü Salih Kılıç Çorum ilbaylığına tayin edilerek işe başlamıştır.

Çorum, umumî âlemle münasebeti ancak Cümhuriyet devrinde başlamış bir muhittir.

Bu sebeple gerek Çorum kasabası ve gerek kazaları her sahada büyük çalışmalara pek muhtaçtır.

Bu durumu az zamanda yakından kavrayan İlbayımıza sonsuz başarılar dileriz.

(ÇORUMLU)

—288—

Onuncu Asrı Hicride Çorum

Hikmet Turhan Dağlıoğlu

Bu makalemizle Çoruma aid altı vesika daha neşrediyoruz [1] Bu vesikaların hepside onuncu hicret asrına yani milâdî onaltıncı asra aiddirler. Bu vesikalar, Çorumun inzibat ve asayişine dair hükümlerden ibarettir. 16 ıncı asrın sonlarına doğru Anadolunun yer yer eşkıya baskınlarına uğradığı ve bilhassa orta anadolunun Kızılbaş hareketlerine sahne olduğunu bu hükümler bize pek açık olarak göstermektedir.

Neşrettiğimiz vesikalardan birincisi Çorum beyi Yusuf beye yazılan bir hükümdür ki 984/1576 tarihlidir ve Çorum sancağı kasaba ve köylerinde oturan Türklerin at beslememeleri ve silah kullanmamaları hakkındadır. Çorum sancağında asıl yerli sekeneyi teşkil eden yerli halkın Türk oldukları ve bunların kızılbaş oldukları hükümde tasrih edilmekte ve bunların at beslemeleri ve hele silah kullanmaları menedilmektedir.

İkinci vesika ise (Eğri sipahi) ismindeki bir softanın yakalanması hakkında olub 1576/984 tarihlidir. Bu adamla avenesinin tutulmuş olduğu halde sonradan salıverilmiş olmaları dikkate şayan görülmüş ve ve sancak beyinin azledileceği hükümde tasrih edilmiştir. Rüşvet ve haksızlığın ne büyük rol oynadığını bu vesika bize pek açık olarak göstermektedir.

Üçüncü vesika ise Çorum sancağında yakalanan eşkıyanın bir kısmının küreğe konması, bir kısmının da Kıbrıs adasına sürülmesine dairdir. Hüküm 1575/982 tarihli olup Çorum beyi Mahmud beye hitaben yazılmıştır. Çorum sancağında yakalanan eşkıyanın Kıbrısa gönderilmesi bir mesele olmuştur. Bunları Kıbrısa kimse götürmek istememiştir. Timar sahipleri ve kale askerleri bu hususta teallül ve inad eylemiştir.

Kıbrıs adasının fethinden sonra adayı iskân etmek Osmanlı imparatorluğunun esas siyasetinden biri olmuştur. Adaya, Türkleştirmek üzre muhtelif yerlerden bir çok aşiretler gönderilmiş, bundan başka olarak Anadolu ve Rumelinin muhtelif yerlerinden cezalı ve sabıkalı insanlar sürülmüştür. Fakat bu hususta pek çok haksızlıklar da yapılmıştır.

Dördüncü vesika Kızılbaşlar hakkında olub 1575/985 tarihlidir. Vesikanın altındaki bir kayidden anladığımıza göre bu devirde Çorum beyi (Hacı Ahmed paşa) isminde bir zattır.

Çorum sancağında (طوس) kariyesindeki Kızılbaşların tedibi ve bunların âyinlerinin meni zaman zaman devleti hakikî bir şekilde uğraştırmıştır.

Beşinci vesika ise Çorum sancağındaki kasaba ve köylerde bulunan Türklerin silâh kullanmamalarına ve ellerindeki silâhların toplanmasına dair olub 1575/985 tarihlidir. Bu vesika, neşrettiğimiz birinci vesikayı tekid mahiyetindedir.

Altıncı vesika ise Çorum kalesinde mahpus olan eşkıyaya dair olub 1577/985 tarihlidir. Çorum ve çevresinde eşkıyalık edenlerden bir kısmı hükûmet kuvvetleri tarafından yakalanarak Çorum kalesine hapsedilmiş ve geri kalan kısmının da yakalanması için tedbirler alınmıştır. Bu emirde Çorum beyi Hacı Ahmed paşaya hitaben yazılmıştır. Yol kesip ortalığı kasıp kavuran eşkiyalar bu devirde ciddi bir tehlike arzediyorlar. Ve hükûmet kuvvetlerile yer yer çarpışıyorlardı. 16 ıncı asırda Anadolunun bu kadar perişan bir hale düşmesindeki sebep ve âmiller tahlil edilecek olursa en başta hükûmetin milleti fena bir şekilde idare etmesi, rüşvet ve zulmün ilerlemiş bulunması ve fena memurların iş başına getirilmiş olmaları keyfiyetleri görülecektir.

982 senesinden 985 senesine kadar Çorumda üç sancak beyinin değişmiş olması dikkat gözümüzü üzerine çekmeğe kâfidir. Mahmud, Yusuf beylerle Hacı Ahmed paşa bir birini müteakıp Çoruma gelmiş üç sancak beyidir.

Muhakkak olan bir şey varsa Çorumun 16 ıncı asır sonlarına doğru cidden müşkil anlar geçir-

[1] Bu sayımızda müracaatın çokluğu ve makalenin biraz geç gelmesi hasebile ancak vesikalardan birisi derecedilebilmiştir. Mütebakisi (11) inci sayımızda neşredilecektir.

miş olması keyfiyetidir. Bir taraftan zelzele, bir taraftan da eşkıya bir taraftan da hükûmetin fena idare tarzı memleketi harap etmiştir. Bu hallerin her zaman ibret ve ehemmıyetle göz önünde b[illegible]lundurmak yalnız tarihi bir hal[illegible] katı öğrenmek bakımından de[illegible] hadiselerden de ibret almak bak[illegible]mından çok istifadelidir.

Mustafa Vazıh Çorumludur

İhsan Sabuncuoğlu

Amasyada uzun müddet müftülük etmiş, oraya aid tarihçeleri ilk defa toplamış ve bir çok da eserleri mevcud bulunmuş olan Mustafa Vazıh her ne kadar (Amasi) diye anılmış isede mahalli ikametinin Amasya olması sebebiyle bu isimle yadedilmiş ve fakat yapılan araştırmalara göre aslan Çorumlu olduğu anlaşılmıştır.

Çorumumuzun yetiştirmiş olduğu büyüklerden Çorumlu Karamüftü (1) oğlu ailesine karabeti bulunduğu da söylenen Musfafa Vazıha aid araştırmalar yapıldı.

Halen Amasyada Tapu Başkâtibi olan M. R. Sabuncuoğlu elile ve Çorumda kitapsaray memuru Eşref Ertekin yardımiyle muhtelif notlar toplandı. Geçenlerde müsamere ve konser verilmek üzere Merzifona gden Halkevimiz mensublarından Sadi Leblebici de Mustafa Vazıhın ötedenberi aramakta bulunduğumuz (Belâbilürrasiye firiyazımeailûl amasiye) isimli kitabını bularak emaneten getirmiş olduğundan görebilmemiz fırsatı hasıl oldu. Bu muhtelif notları Çorumlumuza nakletmek işi de bize verildi.

Mustafa Vazıh hicri 1177 de doğmuş, Amasyada müftü iken 1247 de ölmüş ve babasının yanına gömülmüştür.

Belabilirraziye firiyazı mesalilülamasiye isimli kitabının mukaddemesinde (Validimacidim zevilmahasin velmahamidim Çorumlu elhac Kara İsmail efendi) diye kaydediyor. Ve 160 ıncı sahifesinde de babasının Çorumlu Kara İsmail efendi olduğunu yazıyor. Bu Kara İsmail efendi Çorumda Kürkçü oğulları ailesinden

[1] Çorumlu Kara müftünün mezar taşında (Kara müftü demmekle meşhur elhac Abdülkadir bin Hacı Mehmed... 1201) diye yazılıdır.

bir kız ile evlenmiş. Mustafa Vazıhın anası da Çorumlu bulunmuştur.

Babası Kara İsmail efendi Amasyada Sungurlu isimli medresede müderrislik ve uzun müddet müftülük yapmış ve müftü iken H. 1198 de ölmüş Amasyada şamlar denen yerde Alagöz baba makberesine konmuştur. (Emsiletül feres) adlı kitabın da müellifi bulunmuştur. (2)

Mustafa Vazıhın babası Kara İsmail efendinin babası ise Aşir efendidir ki bu da Amasyalı Ali efendi diye Osmanlılardan İkinci Bayazid [han] zemanında şöhret alan Alâeddin Ali neslinden bulunmuştur.

Bu Ali efendinin o zemanlar Amasya nahiyelerinden sayılan Çorum kasabasından olduğu ve Bayazid hanın şehzadeliğinde Amasya sancağında bulunuyor iken imam edinip [arkasında namaz kıldığı ve babası Fatih Mehmedhan dan rica ederek Gümüş kasabasındaki medresenin müderrisliğini aldığı, tahta geçmesinden sonra Engüryeye kadı tayin ederek Akmedrese müderrisliğini ana verdiği ve yine o sıralarda Bayazid hanın Mısır Sultanı Kayıtbayla arası açık olduğundan aralarını bulmak üzere Ali efendiyi Mısıra elçi gönderdiği ve Ali efendinin Mısırdan muvaffakan avdetten sonra 897 de Anadolu kazaskeri olduğu ve 907 tarihinde bu vazifeden alınarak yevmi 100 akça vazife bağlandığı ve yine bu sıralarda Bayazid han ile oğlu Korkud'un araları açıldığından beyinlerini bulmak üzere tayin olunup avdette gözlerinin kaldığı ve 927 H. de vefat eylediği Çorum kitapsarayında mevcud Şekaiki numaniye tercemesinin 323 sahifesinden öğrenilmektedir.

[2] Halen Çorumda Kara İsmail efendi oğulları diye yadedilen ailenin mensup bulunduğu Kara İsmail efendi başka bir zattır. Bu ikinci Kara İsmail efendi H. 1300 den evvel Madan oğlunun Çoruma müftülüğü sırasında Kırklar medresesinde müderrislik yapmış ve Çorumda ölerek Dutdede mezarlığına defnedilmiştir.

Mustafa Vazıh Gümüşhaneli Ebubekir ve Şeyhzade Abdullah Vecihi nam âlimlerden icazet almış ve Amasyada Sungurlu medresesine babasının vefatından sonra müderris olmuş ve yine babasının yerine Amasya müftülüğüne tayin edilerek fasılalarla bu vazifeyi yapmış ve şehülislâm Salih zadenin meşihatı zemanında bil-

imtihan iptidayi dahil rütbei ilmiyesini ihlâl etmiş, gayri matbu bir çok telifatı da bulunmuştur. Riyaziamasiye kitabında şerhülezan delâlülcenan dudıvazıhbeyah Belayıvazıh safayılâyıh tercemei kadihemadan minhekâyatı gülüstan namlarında eserleri bulunduğunu işaret eyliyor.

Bahsi geçen Belabılirraziye firiyazı mesailül amasiye isimli kitabını 1239 tarihlerinde Sivasta vali bulunan Köse Mehmed paşanın Amasyaya gelişini tebcilen yazmağa başladığını mukaddemesinde söylüyor. Ve Amasyanin sularına ahvali sabıkasına muaşereti hayatına aid hatıralarını fetva şeklile kaydediyor.

Mustafa Vazıh menfa hayatına da düçar edilmiştir. Ki 1234 senesinde Amasyada zuhur eden bir fitnede masum olduğu halde alâkadar gösterilerek limiye nefyine irade çıkmış ve masadan uzaklaştırılmıştır. Bu nefyine kendisi (pekcegadir) cümlesini tarih düşürmüş ve suret ve esbabı nefyini mesnevi tarzında manzum bir eserinde bütün tafsilâtile izah etmiş bu eser 39 sahifeden ibaret bulunmuştur. Kendi ifadesine göre her hangi bir sebeple Amasya valiliği inhilâl etmiş o sırada Amasyada Hacı Yusuf zade denmekle maruf bir zat idarî ve ahlaki kabiliyetinin yüksekliğine binaen valiliğe geçirilmiş idareyi eline alan bu zat o zamanki idare sistemlerine ve adalet telakkilerine uygun bir şekilde ifadeyi memuriyet etmekte iken bazı mütegallibelerin hasedini pesmaye takımlarının tuğyanını badi olmuş vali nasbında alâkadar olan zevatın gazabı şahaneye uğramaları sırasında Mustafa Vazıh efendinin de limniye nefyine irade çıkmıştır. Yine kendisinin söylediğine göre nefyedildiği gün ortalık gayet soğuk ve etraf kar ve buzlarla kapalı bulunmuş iki günde Amasyadan Merzifona gitmiş. Merzifon ahalisi hüsnü istikbal göstermiş ve bir hafta kadar müsafiretten ozaman müsellim unvanını alan Amasya valisinin işarı üzerine nefyine memur olan çavuşun tazyikile Çoruma gitmek üzre Merzifondan ayrılmış ve yolda halen mevcud olan dip Hacıköyüne geldiklerinde, Sivasta bulunan Zaralı zade Lütfullah paşa bir tatar göndererek Sivasa istetmiş olduğundan Çoruma getirilmiyerek Sivasa gitmiş ve bir

müddet Sivasta kaldıktan sonra menfası değiştirilerek Tokatta ikamete memur edilmiştir.

Tokadda epeyce zaruret çektiği ve kendisin çok borçlu olub Amasyada bir çürük evinden başka bir şeyi olmadığından dolayı ne suretle borcu alacaklarına cevap vereceği endişesini taşıdığı şiirlerinde bertafsil münderiç bulunmuştur. Tokadda bir sene kadar ikametinden sonra afvine irade istihsal edilmiş ve Amasyaya dönmüştür.

Çorumun 350 yıl evvelki ile bugünki

Mahalle adları hakkında bir araştırma [1]

Neşet Köseoğlu

Geçen sayılarımızda Çorum köy adlarının bu günkü şekillerini tesbit eden cedvelleri neşretmiştik. Eski köy adları ile bunlar arasında mukayese ler yapmak imkânı eski sicillerden derlenen köy adlarını yazarken mümkin olabilecektir. Bunları diğer bir makalenin mevzuu yapacağız. Bugün yalnız Çorumun mahalle adlarını tedkik edeceğiz. 1240—1252 tarihleri arasında tutulan sicil kayidlerine ve seferi, hazerî olarak yapılan salgın cedvellerine göre Çorumda aşağıda isimleri yazılan mahalleler olduğu anlaşılmıştır:

Akpınar (2)
Devehane (3)
Mazlum oğlu Hüseyin (4)

[1] Bu adlar, (1240—1252) tarihlerine aid vekayi ve hadiseleri tesbit eden şeri mahkeme sicillerinden derlenmiştir. Bu suretle (1003—1005) tarihli sicilden yapılan derlemelerle bu günkü mahalle adları üzerinde araştırmalar yapmak ta mümkün oldu.

[2] Bu mahalle 100 yıl önceli sicilde olduğu gibi bu gün de vardır. (1004 H.) tarihli sicilde de görüldü. 1584 = 384 yıl önce – 1968 de gö

[3] Bu mahalle bu gün yoktur. Şimdiki şeyhlar mahallesine idhal edilmiştir. Halk arasında isim hâlâ yaşamaktadır. Bu isimde aynı mahallede bir cami de vardır. (1004 H.) tarihli sicilde de tesadüf edilir.

[4] Bu mahalle bu gün (Kundistan) denilen mahalle içindedir. Bu isme on yıllık vukuat arasında yalnız bir yerde tesadüf edildi. Buna nazaran esaslı bir mahalle olmadığı anlaşılıyor.

Medrese (5)
Hacı Yusuf (6)
Hacı Geven (7)
Hacı Davud (8)
Defterdar (9)
Burhankethuda (10)

[5] Bu gün de bu mahalle vardır. Muzaffer paşa camii de bu mahalledEdir. Bu caminin yanında bir de medrese vardır ki buna izafetle medrese mahallesi denilmiştir.(1004 H.) tarihli sicilde tesadüf edilir.

[6] Bu gün de vardır. 1004 tarihli sicilde de bu isimde de mahalle adına tesadüf edilmiştir.

[7] Bu ad mahalle olarak halen de yaşamaktadır. 1004 H. tarihli sicilde Hacı Geyvan olarak yazılıdır.

[8] Bu isimde mahalle adı olarak bu gün de yaşıyor. 1004 H. tarihli sicilde bu isme tesadüf edilmedi.

[9] Bu gün yalnız Şeyh Eyyüb mahallesinde bir cami adı olarak yaşamaktadır. 1004 H. tarihli sicilde de bu isme raslanmadı.

[10] Bu gün bu mahalle Burhankâhya adı ile anılmaktadır. Bu isim 1004 H. tarihli sicilde de vardır. Buraya ayni zemanda Hatıp mahallesi de derler. Halk arasında

Kubbelü (11)
Accelisani (12)
Acceliulâ (13)
Hacı İshak (14)
Nurullah (15)

şu rivayet vardır. Osmanlı devrinde bu mahalle yerinde Hatıp Burhan adında birisi bir ev yaptırmış ve bütün akrabasını buraya toplamış. Bir çok evler yapılmıştır. Bunun Çorum tabirile şehir kâhyası olması ihtimalı vardır.

[11] Kubbeli şeklinde bu gün de yaşıyor. 1004 H. tarihli sicilde de Kubbeli şeklindedir.

[12, 13] Bu iki ad mahalle adı olarak bu gün de yaşıyor. 1004 H. tarihli sicilde bu isimlere tesadüf edilmemiştir. Yalnız Etci Ali adı vardır. Zemanla tahrife uğrayarak bu hale geldiği düşünülebilir.

[14] Ayni şekilde bu gün de vardır. Buna 1004 H. tarihli sicilde de tesadüf edildi.

[15] Bu günde bu isim vardır. 1004 H. tarihli sicilde Yenice Nurullah adlı bir mahalle vardır. Bu olsa gerek. Bu mahalle 1000 H. tarihlerinde Sivas eyaleti malî işler müfettişi Hayrünnas bin Nurullahın oturdukları mahalledir. Bunu Mahmud ve Ahmed adında iki de kardeşi vardır.

Hacı Nurullah (16)
Şeyh Eyyub (17)
Çiriş (18)
Pazar (19)

[16] Bu isimde bu gün mahalle adı olmadığı gibi başka bir ad da yoktur. 1240—1252 tarihleri arasındaki sicillerde bu iki mahalle ayrı ayrı olarak gösterilmektedir. Buna nazaran ayni isim olmadığı anlaşılıyor. Bu ad 1004 H. tarihli sicilde de vardır.

[17] Bu gün de vardır. 1004H. tarihli sicilde de görüldü.

[18] Bu mahalle bu günde vardır. 1004 H. tarihli sicilde de görüldü. Halk ağzında bu mahalleye dair şu sözler söyleniyor: Hacı Kemal adında zengin bir dikici ustasının yüzlerce çırağı varmış. Bunlar dikilecek sarı pabuç ve mestlerin çirişlerini yaparlarmış. Bunların hepsi ayni mahallede oturdukları için bu ad verilmiştir. Hacı Kemal de bu mahalleye defnedilmiştir. Sonradan bu mahalle ikiye ayrılmış birisine Hacı Kemal denilmiştir.

[19] Bu günde bu isimde mahalle vardır. 1004 H. tarihli sicilde bu isim yok.

Uç (20)
Gülâbibey (21)
Şeyhlar (22)
Karamançavuş (23)
Çöplü (24)

[20] Bu mahalle bu günde vardır. Kasabanın şimalindedir. Bu mahalle eskiden uçta iken bu gün âdeta ortada kalmıştır. 1004 H. tarihli sicilde tesadüf edilmedi.

[21] Bu mahalle bu günde vardır. 1004 H. tarihli sicilde de görüldü. 1584 M.

[22] Bu mahallede bu gün vardır. 1004 H. tarihli sicilde de görüldü.

[23] Bu ad bu gün dahi mahalle adı olarak yaşıyor. Bu isme 1004 H. tarihli sicilde de rastlandı.

x [24] Bu adlı bir mahalle bu gün de vardır. Bu mahalle Çorumun en eski mahallelerinden biridir. Çöplü bey adına izafe edilmiştir. Bunun dedesi sancıdıdır.

«Çorumlu» nun ilâvelerinde bu sülâleye aid bir çok vesikalar neşredilmiştir. İleride ayrıca bir tedkik bu sütunlarda görülecektir. Bu mahalle adı bu sülâlenin adıdır. Çöplü çelebi veya beyin mezarının da bu mahallede olduğu söyleniyor. Maalesef me-

Depecik (25)
Hacı Kemal (26)
Çakır (27)
Sağrıcı (28)

zar tasında bir yazıya tesadüf edilememiştir. Bu sülâle 750 H. tarihinden beri Çorumda oturmaktadır. Paşaköy ve beydili ile daha bir çok kura ve mezarı bu aileye aittir. Bu gün çöplü sülâlesi adını değiştirmeden yaşamaktadır. Bu isim 1004 H. tarihli sicilde de vardır.

[25] Tepecik eski mahalli şiveye göre değişmiştir bulunduğu yer ufak bir tepedir. 1004 H. tarihli sicilde de vardır.

[26] Bu günde aynı adı muhafaza etmektedir. 1004 H. tarihli sicilde de vardır. Buna aid bilinenler kaydi ihtiyatla Çiriş mahallesine aid notta yazılıdır.

[27, 28] Bu günde ayni adla anılıyor. 1004 H. tarihli sicilde de ayni adlara tesadüf edildi. Sagrıcı mahallesinde eskiden ulak atlarına - posta tatarlarının atları - bakanlar varmış. 1004 H. tarihli sicille göre posta otlarını baktıkları ve timar ettikleri için bu isim verilmiştir.

Sancakdar (29)
Yavruturna (30)
Fatmabacı (31)
Sofular (32)
Narlıoğlu (33)
Hacı Recep (34)
Kundüstan (35)

[29, 30] Bu günde ayni adla anılmaktadırlar. Bu iki isme 1004 H. tarihli sicilde de raslandı. Yavruturna isminin tesmiye sebebi hakkında halk arasında şu sözler söylenir: Osmanlı devrinde sancak beylerinden birisi şehrin etrafını gezerken köşe başlarında kadın ve kızların oturduğunu görmüş, bu yavru turnalar ne güzel demiş. Yavruturna adı oradan kalmıştır. Bunun da bir rivayet olarak yazıyoruz.

[31, 32] Bu günde ayni adla mahalle vardır. Bu iki isme 1004 H. tarihli sicilde de raslandı.

[33] Bu günde vardır. Bu isim 1004 H. tarihli sicilde yoktur.

[34] Bu günde bu isimde bir mahalle vardır. Fakat 1004 H. tarihli sicilde bu isim görülmedi.

[35] Bu ad günde ayni şekilde telaffuz edilmektedir. 1004 H. tarihli sicilde Kunduzhan olarak yazılıdır. Sonra bu ismin Kundüstana inkılap ettiği anlaşılmaktadır.

Şarkıyan (36)
Çepni (37)
Ümid Halife (38)
Puşiyan (39)
Hanı cedid (40)

[36] Bu mahalle Çorumun tam şarkındadır. Bundan sonra şehrin kenarına daha iki büyük mahalle vardırki bunlar Azapahmet, Burhankethuda mahalleleridir. Bu isim 1004 H. tarihli sicilde de vardır.

[37] Bu isim mahalle adı olarak bu gün de yaşıyor. Aşiretlerin iskânı sırasında Çepni aşiretinden bir kısmının da buraya yerleştirildiği anlaşılıyor. Bu adı 1004 H. tarihli sicilde bulamadım.

[38] Bu isimde mahalle bugün de vardır. 1004 H. tarihli sicilde görüldü.

[39] Bu gün bu isimde mahalle yoktur. Bu listeden fazla olarak Kıpti adındaki 1308 H. sıralarında yapılan bir şehir haritasına göre kale mahallesi olmak ihtimali vardır. 1004 H. tarihli sicilde yoktur.

[40] Bu mahallede bugün yoktur. Her halde adının değiştiği anlaşılıyor. 1004 H. tarihli sicilde yoktur.

Emir Ahmed (41)
Çiflik (42)
Camiikebir (43)

[41] Bu mahalle Çorumun en eski mahallelerinden biridir. 1004 H. tarihli sicilde de bu isim görüldü. Kızı Mahmur hatunun 756 H. tarihli bir satış vesikası vaadır. İleri ve Celil divanlarını teşkil eden bu araziyi Seyid Ali kızı Keçi hatuna satmıştır. Emir Ahmed bu tarihten evvel ve 600 yıldan beri bu adın yaşadığı anlaşılmaktadır. Bu vesika yakında neşredilecektir.

[42] Ayni ad bugünde vardır. 1004 H. tarihli sicilde bu isim görülmedi.

[43] Bu isim 1004 H. tarihli sicilde de vardır. Cami yapıldıktan sonra bu adın verildiği zamandan beri mahalle adı olarak kullanıldığı anlaşılıyor. Evliya Çelebi bu cami hakkında şöyle der:

Sultan Alâeddin camisini Süleyman han imar etmiştir. Çarşı içinde Mimar Sinan kârı olub cemaati çoktur. (C. 2 S. 402) Bu caminin yapılış ve tamirleri hakkında ayrıca bir etüd hazırlamaktayız.

Karakeçili (44)
Hacı Nasrullah (45)
Azap Ahmed (46)
İsa Halife (47)
Kale (48)

1004 tarihli sicilde Çorumun kaç mahallesi olduğunu gösterir bir listeye tesadüf edemedik. Yalnız tesbit edilen hadiselerde bilmünasebe zikredilen mahalle adlarını yazdık. Bunların adedi 64 dür. Bu devirde Çorum daha çok küçük olmasına rağmen mahalle adı bu günü nazaran büyük bir fark gösteriyor. Bu kalabalık isimleri; o devirde her görünen adamın kendi so kağında kendi adını takmak temayülünün bir ifadesi olsa gerek, 1240 tarihli sicilde olmayan yani 1004 tarihinden sonra münderis veya başka mahalleye bağlanan eski mahallelerin adları şunlardır:

Eymir Halife (49)
Etci Ali (Atçı Ali (50)
Emir Hacı
Enzaldı
Tarhan (51)
Beden Kavak

---

[44] Burasıda ayni adda olan aşiretten bir kısmının iskân edildiği yerdir. Bu isim 1004 H. tarihli sicilde Karakeçilu şeklindedir.

[45] Bu Çorumda hicrî onuncu asır sonlarında sancak beyliği yapmış bir zattır. (Çorumlu) nun ilâveleri arasında buna aid vesikalara tesadüf edilecektir. 1004 H. tarihli sicilde S. 69 da 6 ramazan 1004 sancak beyi olduğu yazılıdır. Hamit sancak beyliğinden buraya nakledilmiştir.

[46, 47] Bunlar bu gün de vardır. 1004 H. tarihli sicilde de tesadüf edildi.

[48] Bu mahalleye eskiler hisar derlerdi. 1004 tarihli sicilde bu isim yoktur. Sonradan 1240 - 1252 arasında Kale denildiği gibi bu gün de kale adı ile anılmaktadır.

[49] Çorumda Eymir adında bir de köy vardır.

[50] Bu gün Acceliulâ. Accelisani adı ile anılan ve 1240 sicillerde kayidli bulunan mahalleler olsa gerek.

[51] Bu adda bir köy vardır. Bunun Çorumda hiç bir izine rastlanamamıştır.

Bey cami,
Pirinççi
Çankara (52)
Hacı Halil
Hoca Hamza
Hacı Halife
Hacı Bekir
Hacılimon,
Hacı Bayram (53)
Hacı Mürsel (54)
Hacı Ali
Hacı İsa
Hoca İsmail
Gökçe
Güldede (Göldede)
Makabir
Musa Halife
Nuri Çelebi
Selime Hatun
Sabuncu
Fethullah
Kalburcu
Karan
Kapaklı (55)
Dabakhane (56)

1004 H. tarihli sicilden 64 mahalle adı muhtelif vesikalardan derlendiği için mahallelerin hepsini göstermezse de bir fikir verebilir. Fakat hicrî onbirinci asrın ortalarına doğru yazılan Evliya çelebiye göre bu zamanda Çorumda 42 mahalle (C. 2. S. 402), (1210 – 1252) yılları arasında yine sicillere ve yukarıdaki listeye göre 48 mahalle olduğu anlaşılıyor. 1290 H. den sonra bunlardan başka yedi mahalle adına daha tesadüf edilmiştir. Fakat 1240 daki

---

[52] Fatmabacı mahallesinde bir meydan adıdır. Ayni adda anılan bir de mescid vardır.

[53] Birde bu isimde köy adı vardır. Kalınkaya, diğer adı Hacı Bayram.

[54] Çorumda mürsel suyu vardır. Bu adla bir münasebeti olub olmadığı tedkik edilmektedir.

[55] Bu mahalle adı değildir. Bu gün Sağrıcı mahallesinde Ahilerin bulunduğu evin önündeki meydanın adıdır. Eskiden orası kavga meydanı imiş. Efeler birbirlerile çekiştikleri zaman «Kapaklıya gel de görüşürüz» dedikleri rivayet edilir.

[56] Bu gün Medrese mahallesinin bulunduğu yerdir.

listede bulunan mahalle adlarından altı tanesinin adı ya değişmiş veyahud başka mahalleye ilâve edilmek suretile büyütülmüştür. Tahminen 50 60 yıl evvel ilâve edilenler bunlardır:

İcadiye (57)
Hıdırlık (58)
Hamidiye (59)
Selimiye (60)
Harmanlı (61)
Mahmudiye (62)

(57) Tahminen 1310 H. de boş bir yer iken muhacir iskân edilerek yeniden mahalle tesis edilmiştir.

(58) Burası son zamanlara kadar bir köy iken bir müddet evvel şehir hududu içine alınarak mahalle olmuştur.

(59) Tahminen 1300 H. sıralarında muhacir iskân edilmiş ve Hamidiye adı verilmiştir.

(60) Yine ayni zamanlarda muhacir iskân edilerek bir mahalle teşkil edilmiştir.

(61) Gülâbi ile kale arasındaki sahadır.

(62) Hacınasrullah mahallesine bitişiktir. Muhacir iskân edilmiştir.

Ermeni (63)

Muhtelif devirlere aid Çorum mahalle adları üzerinde yaptığımız tedkiklerden sonra 1243 H. yılında Çorum mahallelerinin genişlik derecesi hakkında bir fikir vermek için bu devre aid elimize geçen bir vesikayı da bu yazıya eklemeği pek faydalı bulduk. Bu vesika bir cedveldir. 1243 H. yılında Çorum mahallelerine yapılan salgını gösterir. Mahalle adları karşısında bulunan rakamlara dikkat edilecek ve diğer rakamlarla mukayese edilecek olursa mahallelerinde büyüklüğü ve küçüklüğü hakkında bir fikir edinilmiş olur. Mahalle üzerine isabet eden salgını gösterir cedvel budur:

Ümithalife	926
Emirahmed	1504
Uç	1504
Akpınar	1[illegible]97
Burhankethuda	4167
Pazar	521
Camii kebir	1504
Çepni	1157
Çakır	1620
Çiriş	710
Çiflik	1157
Çöplü	694
Hacı Kemal	2199
Hacı Recep	2778
Hacı Geven	104[illegible]
Hacı Davud	1040
Hacı İshak	10[illegible]
Hacı Yusuf	1215
Hacı Nasrullah	1167
Hacı Nurullah	3332
Hanıcedid	463
Depecik	1273
Sancaktar	463
Sağrıcı	3009
Sofular	2199
Şeyheyub	2604
Şeyhlar	926
Şarkıyan	578
Acceliulâ	1041
Accelisani	1389
Azap Ahmed	1736
İsahalife	1504
Fatmabacı	578
Karamançavuş	2199
Kubbelü	2083
Karakeçili	1[illegible]6[illegible]
Kundüstan	810
Kale ve Puşiyan	1154
Gülâbibey	405
Narioğlu	694
Nurullah	—
Yavrudurna	1[illegible]04

(63) Bu gün inkılâp okulunun bulunduğu sahalardır. Bu günde böyle bir mahalle kalmamıştır. Bunlar nihayet beş on haneden ibaret idi.

Halk Türküsü derlemeleri :

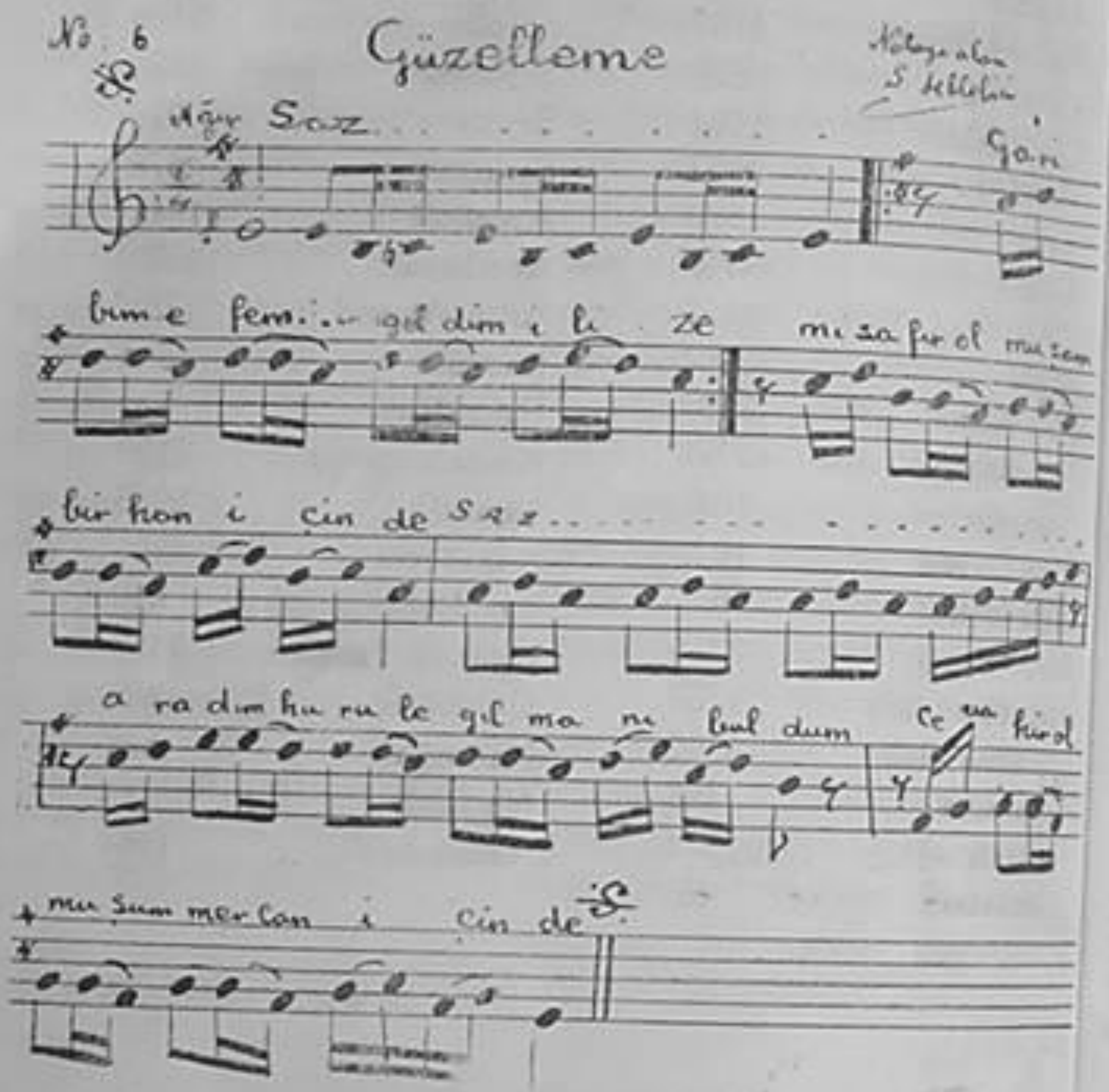

Güzelleme [1]

Notaya alan
Sadi Leblebici

No : 6

Garibim efem geldim ilize (2)
Müsafir olmuşum bir han içinde

Orada horile gılmanı buldum
Cevahir olmuşum mecan içinde

[1] Çorumun Mecidözü ilçesinin Mustafa çelebi köyünden Kul Veliden derlenmiştir.
[2] İlimizcsin galatıdır.

Her nereye varsam seni bulurum
Meğer sensiz karar edüb dururum
Bir acaip gezişinden bilirim
Bunca milletlerde bir can içinde

Âşık âlemlerde olmuşsan hayal
Süzülmüş ballardan olmuşsan zülâl
Dişlerin incidir kaşların hilâl
Menendin (3) yoğumuş cihan içinde

Seydi(4)yarim derki severim candan
Nekemlikler (5) gördün vaz geçtin benden
Sanmaki efendim vaz gelmem senden
Meğer kellem döner meydan içinde

[3] Menendi : Misil demektir. Menendin galatıdır.
[4] Seydiyar : Efendi yar demek, bektaşi ıstılahıdır.
[5] Kemlik ; Fenalık.

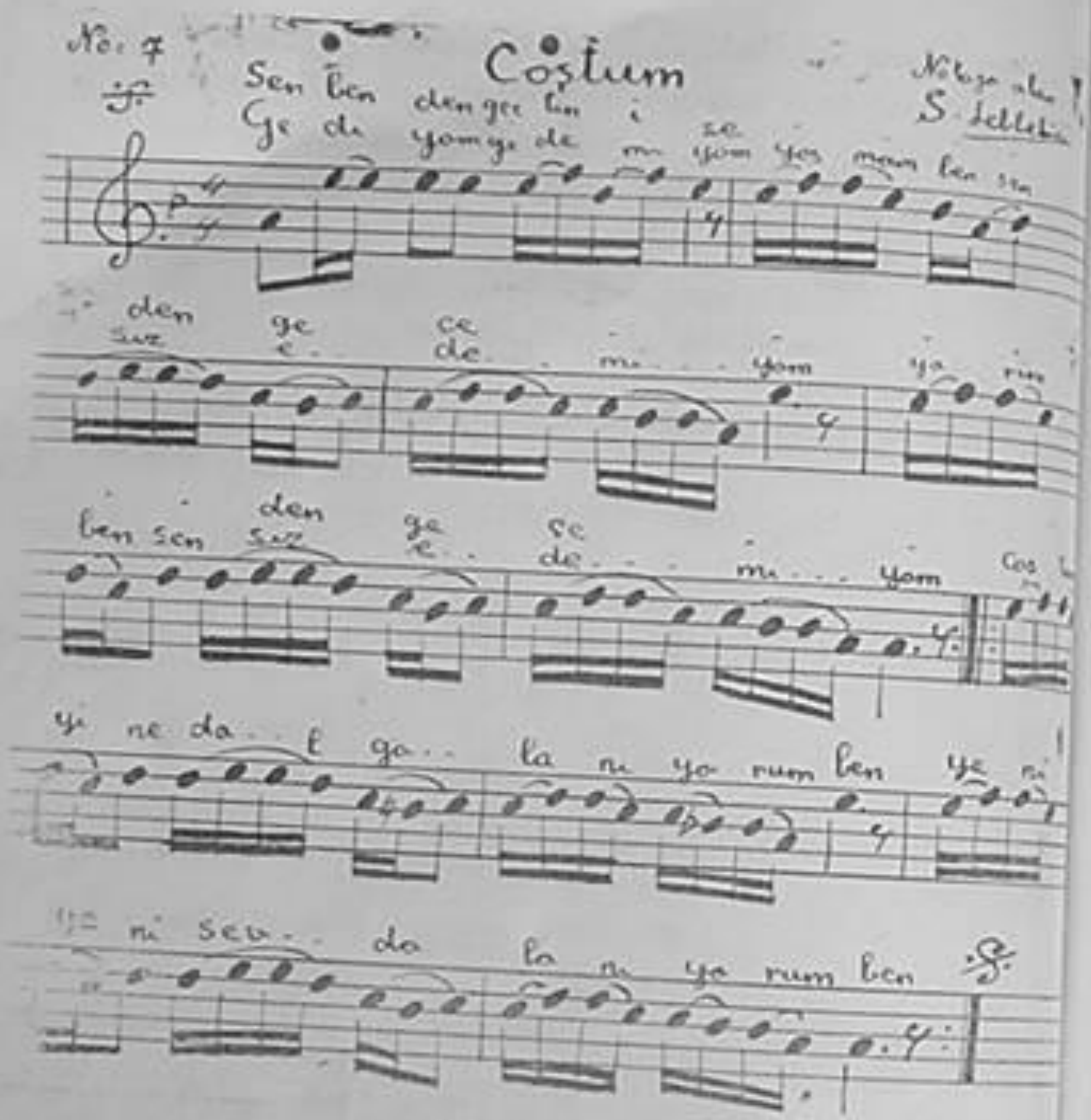

No : 7 Coştum

Gidiyom gidemiyom
Yosmam ben sensiz edemiyom
Sen benden geçtin ise
Cicim ben senden geçemiyom
Coştum yine dalgalanıyorum ben
Yeni yeni sevdalanıyorum ben

Bahçada sarı çiçek
Yosmam üstüne konmuş böcek
Seveceksin sen beni
Cicim ne var böyle üzecek
Coştum yine dalgalanıyom ben
Yeni yeni sevdalanıyom ben

Gettim nane biçmeye
Yosmam eğildim su içmeye
Yar geliyor dediler
Cicim kanadlandım uçmaya
Coştum yine dalgalanıyom ben
Yeni yeni sevdalanıyom ben

Bahçaya ekdim biber
Yosmam ne zaman kızaracak
O senin alçak baban
Cicim ne zaman geberecek
Coştum yine dalgalanıyom ben
Yeni yeni sevdalanıyom ben

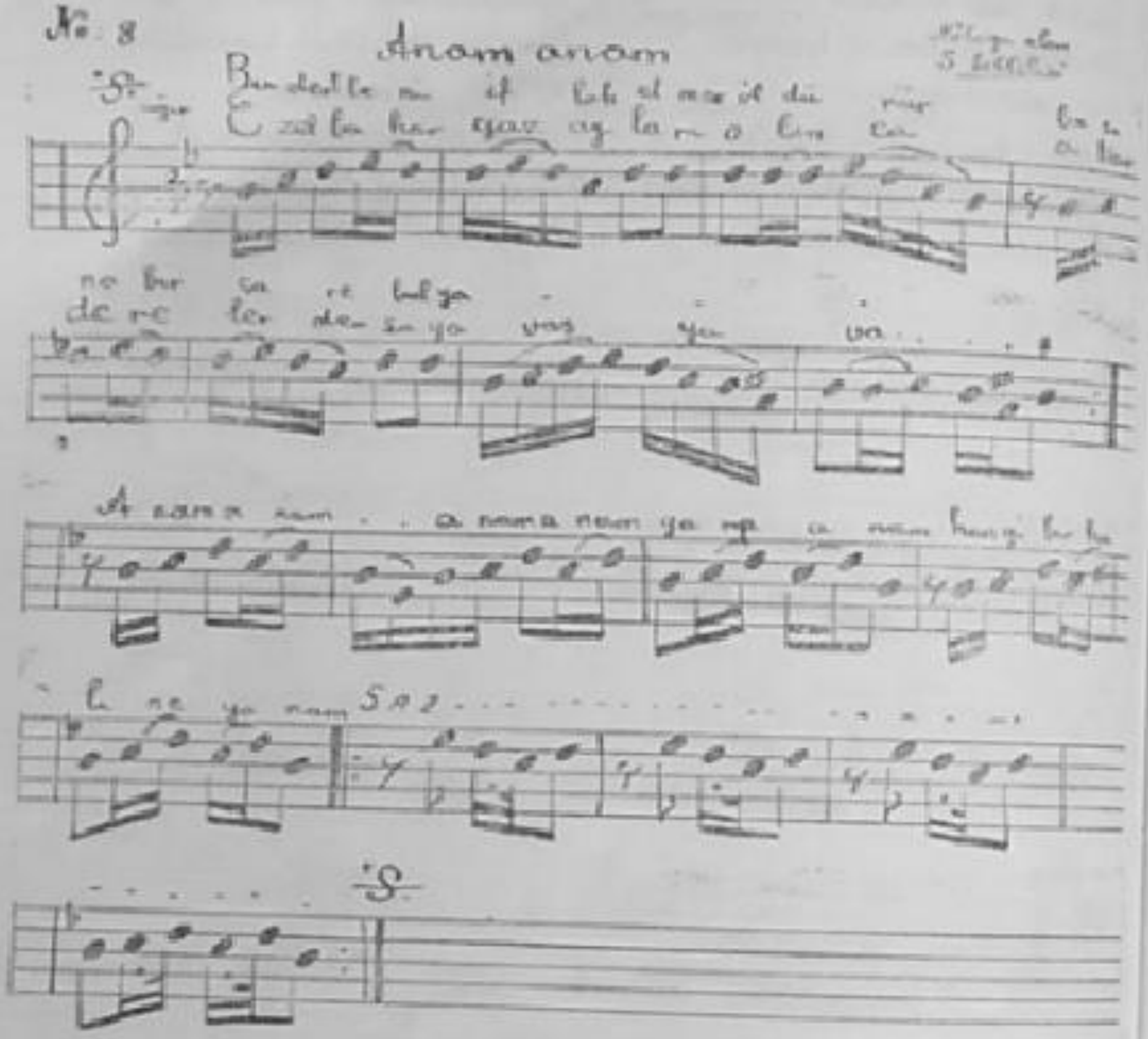

Anam Anam

No : 8

Ezel bahar yaz ayları olunca
Akar derelerden su yavaş yavaş
Bu derd beni iflah etmez öldürür
Başına çare bul yavaş yavaş
Anam anam anam anam garip anam
Hangi bir haline yanam

Yücesine çıkdım seyran eyledim
Yarinen gezdiğim bağlar perişan
Kulak verdim dört etrafı dinledim
Bir ben değil cümle âlem perişan
Anam anam anam anam garip anam
Hangi bir haline yanam

Gönül derki bu yaylayı yaylamam
Aşk olmazsa ben buraları boylamam
Bir kusur eyledim inkâr eylemem
Bir kusurla yar yüzüme bakmazmı
Anam anam anam anam garip anam
Hangi bir haline yanam

Yüce dağ başında lâleler susuz
Anadan yetimim babadan öksüz
Varmı benim gibi yurdsuz yuvasız
Yuvası yıkılmış baykuşa döndüm
Anam anam anam anam garip anam
Hangi bir haline yanam

Atanın Köşesi :

Sevgili Atam

Recep Rahmi Tankaya

1

Ey türkün ulusu Kemal Atatürk,
Tanıttın dünyaya yaman Atatürk,
Yurduma ışıklar saçtın ey Atam,
Attırdın düşmana duman Atatürk.

2

İstiklâl getirdin esir yurduma,
Derman oldun ulusumun derdine,
Kâinatı teşhir ettin ey Atam,
Yan bakamaz oldu kimse yurduma.

3

Dışarda içerde çok işler gördün,
Yurduma yeni bir hayat verdin,
Asrı yıla sığdırdın ey büyük Atam,
Koskoca dünyaya sen dehşet verdin

4

Kurtardın yurdumu türlü düşmandan
Bir nuh gibi necat buldun tufandan
Kalbimizde yaşıyorsun ey Atam,
Ayrıldın ise de fani cihandan.

5

Ayrılığın yaktı yüreğimizi,
Her türkün kalbinde bir derin sızı,
Ah mümkin olsada görsen ey Atam,
Bütün dünya tuttu mateminizi.

6

Kan ağlıyor seni seven her insan,
Karalar bağladı yasdadır cihan,
Nasıl anlatayım bilmem ey Atam,
Yaptığın işlere olmuştuk hayran.

7

Sağlığın dünyaya vermişti heybet
Ölümün de saçtı cihana dehşet
Geliyor baksana ey büyük Atam
Sizleri teşyie her yandan heyet.

8

Ölüm haberiniz nasıl duyuldu,
Türk milleti ta kalbinden vuruldu,
Naşinizi görmek için ey Atam,
Sarayın önünde mahşer kuruldu.

9

Kurtardığın millet seni seviyor,
Görmek için hayatını veriyor,
Kim esirger senden canın ey Atam,
Gözler yaşlı hep yürekler eriyor.

10

Ah yeniden hayat mümkin olsada,
Uğrunuza olsa on bin can feda,
Ne pahaya mal olsada ey Atam,
Fedakâr milletin eylerdi eda.

11

General, subaylar naşini bekler,
Ruhunuzu kucaklardı melekler,
Çok evlâdlar yetiştirdin ey Atam,
Boşa gitmez o çektiğin emekler.

12

Badı hazan esdi döküldü yaprak,
Doymadı, doymadı kara toprak,
Bir evlâdın kalsa yine ey Atam,
Yükselecek arşa nurlu Albayrak.

13

Senin kurtardığın bu Türk milleti,
Yaşatır kurduğun bu Cümhuriyeti,
Müsterih ol makberinde ey Atam,
Ne mümkin unutmak Âli himmeti.

14

Andımız var biz izinden yürürüz,
Bıraktığın emaneti koruruz,
Hepimiz birimiz için ey Atam,
Emin ol ki canımızı veririz.

15

Açtığın çığırdan dönmeyiz geri,
Azmimiz ileri her an ileri,
Ruhunuz şadolsun sevgili Atam,
Evlâdın yükseltir bu cennet yeri.

Âşık Haydar köşesi

Dünyaya

Âşık Haydar

Gelin sanmayın arkadaşlar
Bu dünyada kalan vardır
Sayısı hesaba gelmez
Günde yüz bin ölen vardır.

Kimisi civan karşımda
Kimisi yetmiş yaşında
Kimisi ana batnında,
Bunca doğup gelen vardır.

Kimisi define bulmuş,
Kimisi çok maldan olmuş,
Bu dünya böyle kurulmuş,
Çok ağlayıp gülen vardır.

Kimi doğru yola gitmez,
Haka yarar bir iş tutmaz,
Aç doyurup hayır işlemez,
Harun gibi kalan vardır.

Kimisi doğru buyurur,
Söyler sözünü duyurur,
Açık örter aç doyurur,
Çok irahmet alan vardır.

Kimisi bilmez ayını,
Alır nazlının payını,
Fenadır komşu hayını,
Şefaatsiz ölen vardır.

Bazı insan işine evmez,
Daşı, baş üstüne koymaz,
Açık kalır karnı doymaz,
Meşhur derler kelâm vardır.

Gelelim evlâd bahsine,
Hürmet etmez anasına,
Kötü söyler babasına,
Helbet onda haram vardır.

Bir avrat erkenden kalksa,
Hırkasını anına taksa,
Hanesine iyi baksa,
Helbet onda kadem vardır.

Bismillâhsız tohum ekse
Karez edüb fidan çekse,
Komşunun sınırın sökse,
O dünyada sitem vardır.

Âşık Haydar gafil kalma,
Gönlünü endişeye salma,
Bu dünyayı ıssız sanma,
Yeri göğü kuran vardır.

Kırşehirli Şair İlhami hakkında

Cevad Hakk Tarım

Her nüshasını zevkle, istifadeyle okuduğum «Çorumlu» dergisinin 8 inci sayısında, Çorumun bilgin evlâtlarından Bay Eşref Ertekin; üç destanını sunduğu Kırşehirli Şair İlhami'nin hüviyetini aydınlatmamızı biz Kırşehirlilerden beklediğini yazıyordu.

Sayın Eşref Ertekinin bu talebini ve İlhami'nin destanlarını aynen Kırşehir gazetesine göçürmüş, bizi bir hemşehrimizin eser ve mevcudiyetinden haberdar eden «Çorumlu» dergisine ve kıymetli yazıcısına teşekkür etmiş; yalnız Abdülaziz değil, Abdülhamid devrinde de yaşadığı zamanına göre oldukça mükemmel bir tahsil gördüğü, tarikate mensubiyeti şiirlerinin tedkikinden anlaşılan şairin asıl adının İlhami olmadığını kaydetmiş, şairi tanıtacak yazılara gazetemiz sahifelerinin açık olduğunu bildirmiştim.

Dün, matbaamızda basmakta olduğumuz Âşık Saidin türküleri adındaki kitabın dördüncü formasının tashihlerini yaparken:

İsmim Said mahlasım İlhami

mısraına gözüm ilişir ilişmez, «evrika evrika» diye hamamdan fırlayan Arşimed gibi, ben de buldum buldum.. diye haykırdım. Fakad o anda hafıza ve intikalimin de sadakatsızlığına acıdım. Çünkü: Kırşehir tarihinde Âşık Saidin tercemei halini yazarken mahlasının da İlhami olduğunu zikretmiştim. Ne yapalım kul kusursuz olamıyor.

Âşık Saidin muhtasar bir hal tercemesile yukarıdaki mısraın temamını takdim ediyorum:

Âşık Said hicri 1251 yılında Tokluğmen kövünde dünyaya gelmiştir. Tokluğmen Kırşehirin 35 kilometre batısında 280 evlik bir köydür. Bağları ve bahçelerile çıplak ovada güzel bir manzara teşkil eder. Bu yeşil köy kuşların toplandığı bir yerdir. Kızılırmak bu köyün eteklerini yalayarak geçer.

Onyedi yaşına kadar bu köydeki âşık hocalardan okuyup yazma öğrenen Said, 18 yaşında Kayseriye giderek orada iki buçuk sene medrese tahsili görmüştür.

Avcılık ve biniciliğe meraklı idi. Gençliğinde bir çok kadınların rüyasına girecek derecede güzel ve yakışıklı olduğu halde ihtiyarlığında zayıf, sarı ve çökmüş bir vaziyet almıştır. 45 yaşlarına kadar saz çalmış, türkülerini sazla terennüm etmiştir. Genç ve güzel kadınlara karşı fazla düşkün idi. Bir defa Çıkınağıldan, iki defa kendi köyünden evlenmiştir. Kızılırmak üzerinde kayıkçılık yapardı. 18 kânunu sani 1326 tarihinde köyünde ölmüştür. Oğullarından Seyfullah ta güzel şiirler ve koşmalar söylemektedir.

Âşık Saidden Bir Örnek

Yine bir yel esti ömrüm bağına
Soldurdum gülümü direni bildim
Bir güzel ağladım düştüm ağına
Çırpınıp dozağı yolamı bildim.

* * *

Hiç gitmiyor şu başımın dumanı
Kesemedim şu dünyanın gamını
Çok aradım bulamadım Lokmanı
Derdime bir çare bulamı bildim.

Ben dünyada muradıma eremedim
Geçti ömrüm demi devran süremedim
Feleğin yüzünden vefa göremedim
Her zaman ağlarım gülemi bildim.

* * *

Sağımda solumda halın gidiler
Beni aldattılar düşman kişiler
Güzelin kalması sarptır dediler
Yardım olmayınca alamı bildim.

* * *

İsmim Said mahlasımdır İlhami
Süremedim dünyada devranı demi
Kendime eş ettim şu derdi gamı
Gelmedi ecelim ölemi bildim.

Çorum Manileri

Eşref Ertekin

403

Gedersen göndereyim
Babıcın döndereyim
Ya beni bile götür
Ya kendim öldüreyim

404

Gemideyim gemide
Ayağım yemenide
Alma beni kurreci
Bir yarim var geride

405

Gedin bulutlar gedin
Yarime selâm edin
Yarim uykudaysa
Üstüne gölge edin

406

Gedene bak gedene
Boyu benzer fidana
Fidanda bir gül bitmiş
Kokulatmaz adama

407

Gediyom ilinizden
Kurtulam dilinizden
Yeşil baş durna olsam
Su içmem gölünüzden

408

Gederim pişman pişman
Cümle âlem bana düşman
Neyleyem öyle yari
Dili dost kalbi düşman

409

Gettin gelirim deyi
Yolu bilirim deyi
And içtin inandırdın
Senin olurum deyi

410

Gediyom Sivasa ben
Dayanamam naza ben
Yedi yıl emek verdim
Elâ gözlü kıza ben

411

Gederken güle dokun
Al da beline sokun
Irak deyi gücenme
Âşıka Bağdat yakın

412

Gedersen sana nolur
Hayifler bana olur
Ben de bir yar bulurum
Adın bivefa kalır

413

Gediyorum işte gör
Hayalda gör düşte gör
Kadir kıymet bilmedin
Bir zalime düşte gör

414

Getme gedenim getme
Boyu fidanım gitme
Gedersen bile götür
Beni bırakıp getme

415

Geden gemi dururmu
Limanını bulurmu
İki baş bir yasdığa
Acap nasip olurmu

416

Gediyom gedemiyom
Ben yarsız edemiyom
Yarim cahil ben cahil
Bırakıp gedemiyom

417

Gedersen uğur olsun
Düz ova yolun olsun
Benden gayri seversen
Cellâdlar boynun ursun

418

Gediyom tozlu yola
Gözlerim dola dola
Ben yarimi yitirdim
Acaba kimler bula

419

Gediyom sende bende
Bir ayvam kaldı sende
Kömür gözün sevdiğim
Bir arzum kaldı sende

420

Gediyom yolum budur
Ayrıldım zulum budur
Bundan beter dert olmaz
Ecelsiz ölüm budur

421

Geminin anbarına
Mum diktim şamdanına
Yarebbim sen kavuştur
Hacılar bayramına

422

Gemiciyim gemici
Her dertlere yanıcı
Âlemi su alınca
Ben olayım gemici

423

Gemici başımısın
Cevahir taşımısın
Sana bergüzar versem
Koynunda taşırmısın

424

Gemiler doldu taştı
Ah ile ömrüm geçti
Gel felek ispat eyle
Hangi günüm hoş geçti

425

Göğercinim uçtumu
Gedüb göle düştümü
Varın sorun o yare
Yarim benden geçtimi

426

Göğercin urdum kalkmaz
Kanı göl oldu akmaz
Küçükten sevdiğim yar
Büyüdü yüze bakmaz

427

Güzel padişah kızı
Ayırdılar şu bizi
Ayıranlar onmasın
Mevlâm kavuştur bizi

428

Güzelsin kıyamıyom
Bakmağa doyamıyom
Sana pek yanıyorum
Yüzüne diyemiyom

429

Gözüm yar gözüm yar
Gernanında gözüm var
İllerin yari geldi
Nerde kaldı bizim yar

430

Gel efendim gel efendim
Gül açıldı gül efendim
Mah cemalin terleyince
Bu mendile sil efendim

431

Gergefin nakışları
Çıkamam yokuşları
Yarime selâm edin
Şu Çorumun kuşları

432

Gel bulut kerem ile
Yarime selâm eyle
Gecenin uykusunu
Gözüne haram eyle

433

Geydiğin al dirayi
Göksün sultan sarayı
Kime derdim yanayım
Sen açtın bu yarayı

434

Gördün yarin yar değil
Terk etmesi ar değil
Bul bir ahti bütünü
Dünya geniş dar değil

473 SAYFA BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINI! 474

435

Gelepçekte sarmayım
Yar elinde sırmayım
Yar elime geçerse
Öpeyim ısırmayım

436

Gün düştü tepelere
Kulakta küpelere
Bu canım kurban olsun
Gerdandan öpenlere

437

Gedikten aşan gelin
Al yeşil kuşan gelin
Kocan çirkin sen güzel
Cahd ette boşan gelin

438

Gül olur gül olur
Gonca açar gül olur
Aşkı sevda çekenin
Halı pek müşkül olur

439

Gecemide gecemide
Gamsız geçir gecemide
Befelek çokmu gördün
Aldın eğlencemide

440

Harmana kuyu kazdım
Yar okudu ben yazdım
Ak göbeğin üstünden
Düştümde öle yazdım

441

Harman yeri yaş yeri
Âdilem yavaş yürü
Koynundaki memeyi
Bana verde boş yürü

442

Harar üstünde harar
Oturmuş zülfün darar
Bir elim ak göbekte
Bir elim neler arar

443

Harman yeri otludur
Ergen koynu tatlıdır
Dul gişi ile yatan
Sabahacak derlidir

444

Haccil harem sahibi
Gel hey kerem sahibi
Ben sana yar olalı
Oldum verem sahibi

445

Havuzum dört köşeli
İçi mermer döşeli
Eridim helâk oldum
Ben bu aşka düşeli

446

İç efendim aşk olsun
Oturduğun köşk olsun
Çekilecek dert değil
Çekenlere aşk olsun

MESUL MÜDÜR : *Eczacı Bedri Bilginer.*

maadasının tulen ve arzan mesahası müsavi ve bir tarafı tarikıâm ile maruf dekâkin ve mezkûr emlâkimi hasbeten lillâhil rahman kasabai Sungurluda müceddeden bina eylediğim camii şerife vakfı sahihi müebbed ve hapsi sarihi muhalled ile vakıf ve hapis ve bu mezkûr kallesinden yevmî otuz akça camii mezkûrün imamına ve asıyabı mezkûrdan Budaközü kazası kilisesile yirmi kile hınta ve kasabai mezkûrede tarafeyni tarik ve bir tarafı küçük ağa tarlası ve bir tarafı Hıdır bağına mülâsık maruf bağ dahi camii mezkûrün imamına şart ve tayin edüb ve yine galleyi mezkûrden yevmi on akça şemiğ asel içün ve yevmî on akça hatibe galleyi mezkûrden yevmî onbeş akça ve yedi kil hınta müezzin içün ve yevmî on beş akça ve yedi kil hınta kayyum ve ferraş içün ve yevmi otuz akça ve yirmi kil hınta muallimi sıbyan olanlara şart ve tayin edip ve galleyi mezkûrdan malaza ve baki mütevelli olanlara şart ve tayin edüb ve vakfı mezkûr kaydi hayatta oldukça tağmir kendisine mufavvaz ve meşrut edüb ve bade vefatihi emri tevliyet aslahı ebnasına ve abnayı ebnasına alâ maa alâ taakabu ve tenaselü ve huddamı camiin azil ve nasbı mütevelli olanların icazet ve ar-

zına meşrut kılınıp ve mezkûr dekâkin ve hamam harik menzilin tamiri ihtiyacı oldukça galleyi mezkûr kifayet mikdarı tamir ve termime harç ve sarfolunup tamirden baki ve muhafaza tertibi mezkûr üzre mürtezikaya verile ve eğer baki ve mafazal olmazsa tamir evlâdır ve ahradır. Eğer evlâdı zükûr müngariz olursa evlâdı ünasın aslahına şart ve tayin eyledim deyüb tescil için mansup olan Ahmed ağa bin Mehmed ağaya teslim eyledim oldahi vakfiyet üzre kabz ve kabul edüb sair evkaf mütevellileri mutasarrıfları gibi tasarruf eyledi dedikte kabbet tasdikı şeri vakıfı merhum elhac Mehmed ağa canibi vakfından semti muhalefet ve şikaka azim olub bu misüllü vakıf imam muhtar sıracıl cimme kâşifil kumme ebuhanifetil küfi mezhebi şeriflerinde gayri lâzım ve gayri sahih olduğu mukarrer ve musarrah olmağla vakfı mezkûrden rücu edüb kemakân milkime istirdadını talep ederim dedikte mütevelli merhum Ahmed ağa cevaba mutasaddi olub filhakika hal bastolunan minval üzeredir lâkin imameynil hümameyn Ebu Yusuf bin Yakub bin İbrahim bin Mehmed bin Hasan eşşeybani kavli şeriflerinde vakıf mücerred ve kaftü demekle vakıf sahih ve lâzım ol-

mağın kavli şerif üzre vakıf merkumun sıhhati lüzumuna ve şürutu mezkûrenin sıhhat ve cevazına hüküm talep ederim dedikte hakimi müvek'ıı sadri kitap tobalehu ve hasûnemap badel mürafaavetteemmül bilhilâf canibi vakfı evlâ ve ahra görmeğin mahzarı vakıf merkumun üzerine hükmü şeri ve kazai meri etmeğin vakfı merkum müebbet ve sahih lâzım olub minbaid nakıs ve tahvili ve tayin ve tebdili mümtenii [illegible] oldu. Femen beddelehu bade ma semiahû feinnema ismühu ale[llezine] yübeddilunehu vallahü semi[un] alim. Ve ecrül vakıfül k[erim] alel celilil azim velhamdülil[lah] evvelen ve ahiren ve salâtü a[la] nebiyihi muhammedün sahibül [hul]ku el azim ve alâ aleyhi ve esha[bi]bihi zevi tahin selim hurrire fi yevmis salis minşehri recebül fer[d] li sene isna ve seb'in ve mie ve [elf]

ŞÜHUDÜLHAL

İsmail efendi elhatibül camii kör şeyh, Elmüderris İsmail efendi Amasya, Elmüderrisül âm Esseyid Yahya efendi, Elvaiz Esseyid El hac Mehmed efendi Amasya, Elhac Ahmed bin Derviş Ali, Mustafa efendi bin Osman an İskilip, Esseyit bin Mehmed bin Mehmed efendi, İbrahim ağa bin İsmail ağa, Sungur zade Mehmed ağa bin Mustafa ağa, Mustafa ağa bin Hacı Salih ve gayrihüm.

İşbu vakfiye tarihi mezburda Budaközü naibi esseyit Mehmed efendinin mührü mutabık ve imzasile mümza ve mazmunu muvafıkı şeri şerif olup ihticacı gayde salâhiyeti olan sadri anadolu faziletlü Osman efendi hazretleri ilâmları mucibince vakfiyei mezkûre harameyni şerefeyn muhasebesine kaydolunup bir suret verilmeklik babında fermanı âli sadır olmağın veçhi meşruh üzre harameyni şerefeyn muhasebesine kaydolunup işbu suret verildi.

Minşehri recebül ferd

3/sene/1173

İşbu sureti vafiye bi tıpkıhi aslına muvafık olduğu tasdik olunur.

8 Şevval sene 300

Naibi kazayı Sungurlu

Hüseyin Hüsnü

Rüstem bey vakfiyesi suretidir

لما وجدت هذه الوقفية محكومة صحتها و
لزومها في السجل المحفوظ اخرجت و كتبت
لطلب الميمون المسطور قبلها و حكمت
بصحتها و لزومها و انا افقر الورى عثمان
بن احمد المولى بقضاء جوروم عفي عنهما
الى اليوم عزمة اعلنت الروم
في جمادى الاخرة
الفقير عثمان بن احمد

لما ثبت مضمون هذه الوثيقة الشرعية في
محضره الى القاسم بن رستم بشهادة
محمد بن حسن و مصطفى بن علي قبلة
و امضيه و حكمت بصحته كتبه
الفقير اويس بن اسحاق المولى
به بجوروم عفي عنهما الواثق
بالملك الرازق القدير
اويس بن اسحاق

No : 76

الحمد لله خالق الارض والسماء و فالق الحب والنوى ورازق الطير في الهوى وصلى الله على سيدنا محمد سيد الورى و على آله ائمة الهدى اصحابه مصابيح الدجى و بعد فهذه حجة صحيحة شرعية و وثيقة صريحة مرعية . . . . . لما وقف الله تعالى لرستم بن حسين . . . [illegible]

[illegible]

اولاده و اولاد اولادى بطناً بعد بطن و نسلاً بعد نسل الى انقراض العالم . . . [illegible]

. . . شرعياً حكماً لازماً مؤبداً مخلداً دائماً سرمداً لا يأتي عليه زمان الا اكد ولا حين ولا اوان الا ابد لا شرط فيه . . . ولا يباع ولا يوهب ولا يورث . . . ولا تصرف . . . مادامت السموات والارض ولا تزال هذه الصدقة الى ان يرث الله الارض ومن عليها وهو خير الوارثين لا يحل لاحد يؤمن بالله واليوم الآخر تغيير هذا الوقف . . . فمن بدله بعد ما سمعه . . . او تصرف في شيء من اوقافه بغير شرط واقفه . . . فقد باء بغضب من الله و سخطه ومأواه جهنم و بئس المصير و ثواب الوقف و اجره على الله سبحانه و تعالى و هو الله لا يضيع اجر

SAYFA BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINI!

[illegible] ولا ولا يجهل عذابه من اساء فلا اقبل [illegible] بعد ما سمعه فانما اثمه على الذين يبدلونه
[illegible] عام فحكم حاكم الوقت بصحته ولزومه جرى ذلك و حرر فى اوائل شهر ربيع الاخر
[illegible] سنه سبع و ستين و تسعمائه.

شـــــهود الحـــال

[illegible] صدقه [illegible] بن سيدى [illegible] — و حاجى حسن بن بداق — و حاجى رسول بن حاجى مصطفى — و مولانا ولى خليفه بن على

و حاجى الياس بن حاجى مصطفى — و عبدى چلبى بن على چلبى — و غيرهم من الحاضرين

(1004) tarihli sicilden derlenen vesikalar ehemmiyetlerine göre aşağıya konulmuştur.

No : 77

Oldurki livayı Çoruma işbu bir dört Cemaziyel ahiresinin 12 ci gününden tahvil emrile miri liva olan mefahiril ümerail kiram nasrullah beyin kethudası ve kaimakamı Mustafa bin Abdullah tarafından vekili şeri olan elhac Mehmet bin Ivaz meclisi şer'a Çorum subaşısı pir nefes ve boyhane zabıtı Hacı Mahmut ve muhtesip olan Gülâbiyi ihzar ve mahzarlarında takriri kelâm ve meram edüp livayi mezbur tarihi merkumda mir müşarilileyhe sadaka olup lâkin kendüsü seferi hümayundan Belgrat muhafazasında olmak ile işbu seneyi merkume Şabanının 24 ncü günü ancak Çoruma vusul bulduk ları tarihi merkumdan bu güne gelince mezboron mutasarrıf olduk- ları mahsulâtı kime vermişlerdir. Sual olunsun dedikte; Gabbessual mezbur pir nefes ve şeriki makal nefsi şehir subaşılığı üç ayını beher şehir altışar bin akçaya berveçhi maktu uhdemizde olup iptidai mübaşeretimiz zikrolunan cemaziyel ahirin on sekizinci gününden olup tarihi kitabe gelince ay ay beş gün olup bu zikrolunan maktu üzre on üç bin akça edüp meblağı mezburdan dört bin akçasın sabık miri liva olan Cafer beye verip sekiz bin akçasın allah kulu nam kethüdasına teslim edpü bin akçası bizim zimmetimizdedir deyi cevap verip muhtesip Cülâbi takriri kelâm edüp cemaziyel ahireyi müşarilileyh Cafer beye verip Recep ve Şaban mevacibin beher şehir dokuzar bin akça olmak üzre merkum Allah kuluya verdik merkum Allah kulu hukuku nâsı için emri padişahı ile mübaşir olan Ahmet çavuş hapsinde olup altı bin akça şer'i ile bizdeki akçadan mezbur Ahmet çavuşa havale ettikleri ecilden hâlâ Allah kulu ile çavuşa devrettikleri üzre verüp yedime mahtum temessük aldım deyi cevap verip boyhane emini elhacı himmet dahi mahi şabanın yirmi günlük kıstelyevmi iki yüz altmış akça edüp biz dahi Allah kulu kethüdaya teslim edüp elime temessük verildi dedikleri kelimat macera bittalep ketipolundu. Tahriren fi evaili ramazan sene erbaa ve elif. 1004

Çorum sancağı beyi Cağfer beyin kethudası Allah kuldan emri şerif ile arpa akçası talep olunub ve şehir halkının ve kura halkının vekili Yusuf kethuda gabzettiğüdür.

No : 78

Sebebi tahriri kitabı sıhhat nısab budurki,

Kazai Çorum ahalisi kıbelinden hususu atizzikir için vekâleti sabite olan şehir kethudası Yusuf len maksud yedinden Çorum kadısı hazretleri ve deri devlet çavuşlarından Ahmet çavuş zide kadrihuya hitaben emri şerif varit olup hülâsai mazmoni adalet meşhoninde kazai mezbur halkı kapuma adam gönderip sancak beyi olan Cafer bey zimmetinde iki bin dörtyüz keyil arpa ve yedi yüz araba saman ve yedi yüz araba odun bahasından altmış iki bin akça huccetle hakkımız olduğundan gayrı gendoden ve kethudalarında ve subaşılarında vesair adamlarında şer'i hukukumuz vardır alıverilmek talep ederiz deyi bildirdiler buyurdumki sübvt ve zuhur bulan hakların şer ile müteveccih olanlardan alıvereisiz deyi ferman olunmağın bermucibi emri şerif ihzar husamaye mübaşeret olundukta mir mumaileyh Kayseriyeye gitmiş bulunup kaimakamı ve vekili olan Allah kulu bey nam kimesne mübaşiri mezkûr Ahmet çavuş ber mucibi emri şerif meclisi şer'a ihzar eyledikte muddai mezbur riaya tarallarından vekâleten mezbur Allah kulu muvacehesinde takriri kelâm edüb mir müşarünileyh hizmetinde veçhi meşruh üzre ikibin dört yüz keyil arpa ve yedi yüz araba saman ve yedi yüz araba odun bahasından riayanın altmış iki bin akçası olub bundan akdem kaimakamı Hacı Mustafa yedlerine hüccet olunmuştur. Cafer bey hazretleri Kayseriye gitmelü oldukta meblağı mezbur marifeti şerile talep olunup hâlâ hazır akçamız yoktur emma riayanın haklarıdır. Zimmetimde lâzımüleda deynimdir. Vekilim olan Allah kulu eda etsün dediğinde mezbur Allah kulu zimmeti kabul edüb kefil ve müteahhid olmuştur. Vekâletim hesabile talep ederim deyi takririne muvafık hücceti şeriye ibraz edüb süal olunsun dedikte gabbessüal mezkûr Alla kulu kethuda cevap verip zikrolunan arpa ve saman ve odun akçası vardığın bilirüm emma Hacı Mustafa yüzüne olan hüccetten haberim yoktur ve ben kefil ve müteahhid olmadım yedi inkâr ile cevap verdikte müddeimerkumdan beyyine talep olundukta udulü müslüminden fahrül meşayih Ataullah çelebi ve fahrül süleha Hüsam halife ve elhac maden edayi şehadeti şeriye edüb veçhi meşruh üzre müddei mezburun davasına mutabık şehadeti şeriye eylediklerinde bade riayeti şeraitil kabul şehadetleri hayyizi kabulde vaki olub mir mumaileyh mahsulünden meblağı mezpurun mezkûr Allah kulu eda etmeğe hükmolunup merkum Allah kulu kethuda Çorum subaşısı ve ihtisabı ve boyhane mahsulünden işbu sene erba ve elf şabanının mahsulünden kabzettiği yirmi dokuz bin sekizyüz akça ve Karahisar subaşılından aldığı bir re's at bahadından dahi bin akça makbuzu bulunub müddei mezbure meclisi şeride teslim edip gayri makbuzun bulunmadıkta mübaşiri merkum canibi şeriden müraselele ile baki kalan akçayı mumaileyh Cafer beyden talep ettikte mukir ve muterif olub 12 bin akça nakid ve 2 bin akça kıymetli bir re's at dahi verip mübaşiri mezbur dahi getirüb yine meclisi şeride merkum Yusuf kethudaya teslim edüb müddei merkum Allah kulu kethudandan 29 bin sekizyüz akça ve bin akçaya bir re's at dahi ve miri mumaileyh irsal ettiği 12 bin akça ve bir re's bargir ki ceman 44 bin sekiz yüz akça olur. Reaya için veçhi meşruh üzre alub kabzettim diye ikrar ve itiraf ettikte mahüvel vaki mübaşiri mezbur huzurunda bittalep ketbolunup sureti ihraç olunub talibi yedine vazı ve defi olunaki vakti hacatta ihticac edile tahriren fi evahiri şehri şaban sene erbaa ve elf.

ŞÜHUDÜLHAL

Fahrül kuzat Hayrünnas, Fahrül kuzat Ahmed efendi, Fahrülkuzat İbrahim efendi, Mahmud efendi elkadı, Elhac Eyyub bin Yusuf, Elhac Yusuf bin Musa, Elhac Mustafa bin Elhac Yakub, Elhac Mahmud bin Hasan ve gayrihüm.

Kütüphanede 1745/2 numarada kayitli sicillin 114 üncü sahifesinde.

No : 79

Budur ki :

Mahrusei Çorum muzafaatından İlice nam kariyeden hayatı ve mematı namaglum olan himmetin ameli olup ve mezbur Alinin Mehmed ve Ebulkasım ve Ebubekir nam sagır oğallarına kıbeli şeriden ihtimamen vasi nasbolunan Mustafa nam kahreman namkimesne mefahiril ümerai kiram bilfiil Çorum sancagı beyi olan Mehmed beyin subaşısı olan Ahmed subaşı ve kariyei mezbureye berveçhi zeamet ve serbest beratı izzet simat ile mutasarrıf olan dergâhı âli çavuşlarından Fahrül cüyuş Ahmed çavuş mübaşeretlerile kariyei mezbure eshabından Fazll bin Müyesser ve Mehmed fakıh bin Hüsam fakih ve Maden bin Cafer ve Mustafa bin Mezid ve Mehmed bin Zeyneddin ve Resul bin Hüseyin ve Maden bin Recep ve Ali bin Mezit ve Mehmed bin Ahmed ve Hamza bin Ali ve Zülfükar bin kubad ve Ahmed bin Muharrem ve Bünyad bin Durmuş ve Ahmed bin Mahmud ve Yusuf bin Seydi ve kel veli bin Ali ve Haydar bin Ali Hüseyin Danişmend bin Veli ve Bünyad bin Hamza ve Ahmed bin Mezid ve Mehmed bin Bali ve Hasan bin Mehmed ve Ramazan bin Hüseyin ve Yolkulu bin Pir veli ve Ali bin Veli fakih ve Hasan bin Veli ve Osman bin Veli ve Tayyib bin Süleyman ve Ali bin Mansur ve Hasan bin Hüseyin nam kimesneleri ve mezbur Alinin zevcesi Huriye binti İskender nam hatununu meclisi şera ihzar ve mahzarlarında takriri dava edüb mezbur Ali tarihi kitaptan 12 gün mukaddem gaip olub hayatı ve mematı namağlumdur. Keyfiyet kariyei mezbure halkı olan mezburundan süal olunmak talep ederiz dediklerinde gabbeisüal mezburun filvaki 12 gündür gaip olup hayatı malûmumuz değildir. Mezbur Ali hayli zemandır hırsız ve harami namına olup emiril ümerail kiram Sivas beyler beyi Mahmud paşa hazretleri kasabayı Çoruma geldiği gün zevcesi mezbure Huriye bize müşarünileyh beyler beyi geldiği gün İstanbula gitti deyi cevap etti beyler beyi hazretleri Çorumda 12 gün oturub yanında olan levendan vilâyete külli zulüm ve niçe ademler soyub katlettikleri ecilde niçe yerde maktul ademler bulunup hatta mezbur Aliyi Sıklık derbendinde maktul yatur deyi şayi olmağın mesfur Ahmed subaşı ve Ahmed çavuş ve şeri canibinden dahi muhzur ve mürasele irsal olunmağın cümlemiz derbendi mezkûrü ve etraf dağları arayıp eserin bulamadık ve beyler beyinin

olağı bulunduğu mahalde at uğurlamağa iki hırsız vardıkta duyulub katlolunmuş deyi şayi olub bu vechile gaip olub hayatın ve ematın bilmeziz dediklerinde gariyeyi mezbur Huriden sual olundukta ol dahi mezburun gibi cevap verip filvaki beyler beyi hazretleri geldiği gün atına binip kılıç ve ok ve yayını alub gitti gayri gelmedi hayatı mematı malûmum değildir. Bu hususa müteallik mezburun ve dahi ehli kariyeden bir ferdden asla davam ve nizaım yoktur dedikte vasi mezbur Mustafa dahi meclisi şeride benim dahi kezalik merkumdan ve gayriden asla niza ve davam yoktur dedikte anittalep kayit şüt.

ŞÜHUDÜLHAL

Elhac Veli bin Bıdak, Mehmed bey bin Hasan Seyid Hasan bin Seyid Mehmed, Lütfi bey bin Abdullah, Mahmud çelebi bin Abdullah, Ahmed çelebi ibni Abdullah çelebi, Nebi bin İbrahim, Elhaç Maden bin Elhac bin Davud, Bekir bin Ahmed, Yakub bin Yusuf ve gayrihüm.

Kütüphanede 1745/2 numarada mukayyed sicilde.

Hazreti mevlâna şeriatmeap

No : 82

Kutveti kuzatil islâm umdeti vülâtil enam mevlâna Karahisarı temürlü ve İnallı kadısı damo fazlıhu badesselam inha olunan budurki :

Haliya zuamadan Darendei mektub kutvetil emasili velakran Ahmed zide kadrihu bu canibe emri şerif irad edüb mazmunu hümayununda Çorum sancağında Karahisarı temürlü nahiyesinde apardı nam kariye ve gayriden 21 bin dört yüz doksan dokuz akça zeameti olan tahir doksan sekiz senesi rebiyülahirinin zeamet mezburu bunun Bozok sancağında mutasarrıf olduğu zeameti ile süddei seadetimde istibdal edüb berat ettirib mutasarrıf iken diğer Ahmed nam kimesne mezbur tahir için bin senesinde bazı fesad ve şenaati arzolunmak ile zeameti alınmak ferman olundukta zeameti mezbureyi merkum tahir için feragati gayri vaki ve hiyelidir inha berati elimde olub nazar olundukta feragat k ydi olmadığından gayri Bozok sancağında ahar zeamet aldı deyi yazılmış iken müyesser neşir yapılmıştır defter emini hattı ile değil hilâfı vaki ilâm edüb emir almak ile berat ettirüb ve zeameti mezbur davası bununla iken merkum tahir hasmı tutub sabık eylediği iftirai hükmünde yazdırmak ile mürafaaya gelmezler hasmına emir almak ile dahledüb anın gibi emir ve berat ibraz ederler ise süddei saadetime havale oluna diye beratında şerhettirmek ile tasarrufuna mani olub mahazza mezbur tahire eylediği isnad gayri vaki ve zeameti mezbur 998 tarihinden beri berati şerifinde bunun üzerinde Bozok sancağında olan zeameti ile istiptal eyledikleri süddei saadetimde mahfuz olan defteri hakanide senin yanında olan defterlerde mastur ve mukayyed olmak üzre mukeddema görülüb süddei saadetimden mukarrer kılınıp tekrar berat ettirip ve miri miran tarafından dahi mukarrer name verilip babası yardım bey sabıka Siverek sancağı beyi iken kızılbaşa giriftar ve miriye deyni olmak ile her sene zeameti mahsulünden 30 bin akça babasının miriye olan deyni için eda etmeği müteahhid olub veçhi meşruh üzre eda edüb mezbur Ametin merkum tahir tahvilinden alıp berat ettirdigi lagvolub her veçhile hak bunun olmak ile buna mukarrer kılınıp eline kat'i mukarrername verilib alâkası kalmamış iken yine emir almak ile tasarrufuna mani olub seferi hümayununda hizmette mezkûr Ahmed gendü havasında olduğundan maada süddei saadetimde mürafaa olmak istedikde gaybet edûb ve livayı mezburede zeamete ilhak olan Sarubey nam kariye ve gayriden beş bin akça timarı 995 tarihinde müteveffa Hasan tahvilinden bana verilmiş idi mezbur Ebubekir ile divanı hümayunda mürafaa oldukta mukarrer olmuş idi deyi emir almağla dahledip alelhusus fevtinden aldım dediği Hasan 987 tarihinde fevtolmağla timarı zuamadan Ebutalibe verilip ve ol dahi 994 senesine gelince mutasarrıf olub ve ol tarihte Ebubekire feragat etmeğin tevcih olunub mezbur Hasan üzerinde timar olmamağla Ahmed çavuşa bir veçhile davaya istihkakı kalmayub her veçhile hak bunun olmakla mukarrer olmuşken mezbur Ahmed çavuş şerrete salik olub defteri hakanide Ebutalip kaydi yoktur. Hak benimdir deyi emir almakla tasarrufuna mani oldukta bunun ve Ebutalibin ve Ebubekirin ve Ahmed çavuşun kayidleri defteri hakaniden ihraç olunub suretleri senin yanında olan ruznamçelere tatbik olundukta hak bunun olduğu ve mezbur polana ve yanik ve pi-

rim seferlerinde seferleyüb ve halâ Batum muhafazasında olub nizalı olan . timarlar sefere mukarrer kılınıb mezburane dahlettirmiyesiz deyi emri şerif vermekle mucibince cedit tezkire alub berat ettirmiş iken mezbur Ahmed çavuş hisseyi mezbureyi İsmail nam kimesneye feragat etmekle berat ettirip merkum Ahmed çavuşun dava eylediği üzre emir almak ile dahleylediğin bildirip hâlâ divanı hümayunumda vaki olan roznameçelere muracaat oldukta filhakika 987 tarihinde Hasan fevtolub timarı buna verilib anın tahvilinden Ebubekire ol dahi buna feragat edib mezbur Ahmed çavuş merkum Hasan evvel tarihda fevtolmuş idi hayatında iken almıştır deyi berat edüb merkum Ahmed merkum Hasan için ettiği evvel tarihte fevtolunduğuna hücceti şeriye ibraz edib timar mukarrer olmağa ferman olmağın bermucibi fermanı âli mukarrer kılınıp zaptı için mektub verilip indelvüsul gerektirki zeameti mezbureyi ve hissei merkum elinde olan beratı şerif ve mukarrernamei hümayun mucibince kemakân buna zabıt ve tasarruf ettirip mezburları ol veçhile dahlettirmiyesiz tahriren fi evaili rebiyül evvel sene erbaa ve elf.

Buyrut : Üsküdar

No : 83

Sahibi fazilet efendi hazretlerinin izzi huzuru .şeriflerine duadan sonra inhai muhibbane olunan ol budurki bundan akdem nefsi şehir ve etrafında olan has kariyelerimizin vaki olan mahsul gallatın işbu baisi verakai vedat ekinci başı uğurlu bendenize berveçhi maktu ikiyüz mut galliye verip yüz mut buğday şehir kavmine olan deynimiz için salyane olunub ve mezbur uğurlu hazır değil iken kırk mutta arpa Hacı Mustafaya havale olunub yedine tezkere verilmiş idi lâkin merkum bu canibe gelib bu muhibbiniz ile hesaplaşıp zimmetine ancak yirmi beş mut arpa lâzım gelib maadası alınmış bulunub huzuru şerife mektubu meveddet birle irsal olundu vüsulunda mezbur uğurlu bendenizden Hacı Mustafaya uhdesinde olan yirmi beş mut arpa eda etmiş ise febiha ve illâ yirmi beş mut arpa aldıktan sonra ziyade talep ederse menetmeyi sayi cemil buyrulaki bir fakirdir rencide olmaya ve tahtı iltizamında olan küre ve karapınar ve kadıköy ve iliceyi küçek ve karaçayı veran nam kariyelerden bakisi olub talep eyledikte bazı kimesneler bu canipte ve kethudamız tarafından verdirmeden taalûl edip mani olurlar imiş anı dahi göresiz filvaki bakileri olub riaya vermede teallül ederler ise inad ettirmeyib alıvermek babında himmet olunan mezbur uğurlunun tahtı iltizamında olan kuranın mahsulünde veçhen minel vücuh alâkamız yoktur tezkere ibraz edenlerden tezkerelerine cidden amel olunmaya ziyade nedimin muhtaçtır ki ilmi şeriften havfi olmaya himemi ömrü devlet dersadrı şeriat müstedam ve berdevam bad.

Ahlesül ibad Hasan miri
livayı Çorum sabıka

İzzet maap Hacı Mustafa elmükerrem

No : 84

Badet tahiyyeti vesselâm ilâmı muhibbane olunan budurki haliya bundan akdem size deynimiz mukabelesinde salyane olunan arpadan yirmi beş mut arpa lâzım olub lâkin sehven uğurlu hazır değilken kırk mut arpa tezkere verilmiş idi öyle olsa mezkûr uğurlu bu canibe gelip bizim ile hesaplaşıb yirmi beş muttan ziyadesi mezbur uğurluya reddedip filvaki aldınız ise geri veresiz derdimendi bir dürlü rencide eylemiyesiz şöyle bilib mucibi tezkere ile amel edesiz. Baki vesselâm.

Miri livayı Çorum sabıka
Sicilden 134 üncü sahife.

Hazreti mevlâna şeriat maap

No : 85

Mevlâna Çorum kadısı zide fazlıhu badettahiyyeti vesselâm inha olunan budurki işbu darendei mektub Davut nam kimesne bu canibe gelip Çorum sancağı beyi Hasan dame izzühu asitanei seadete mektub gönderib Çorum sancağında ve nahiyesinde Tanrıvermiş nam kariye ve gayriden iki bin akça timara mutasarrıf olub bundan akdem Demirkapu seferine memur iken varmadı deyi gülbent nam kimesne alıp berat ettirip tasarrufunda iken alçak hallı olanlarının timarlarının yazılarına göre birer yıllık mahsulleri alınıp timarları mukarrer ola diye ferman olunub ve mezbur Hıdır dahi timarının mahsulünü miriye eda edüb eline memhur tezkere verilip kati mukarreraame verilip ber kararı sabık mutasarrıf olub 993 tarihinde vaki olan şark seferlerin seferleyib edayi hizmet ettikten sonra timarı mezburun mezkûr Davut beratın verip feragat edüb berat ettirip şark seferlerin bu dahi timarı mezbur ile seferleyip yoklamalarda mevcud olub ve bedel akçasın dahi verip mezbur gülbent timarın mezkûrun mukaddema Mehmed nam kimesne mezbur Hıdırın vefatından almıştır Ben dahi Mehmedin feragatinden aldım diye envaı şerrete salik olub mahaza Hıdır fevtoldukta üzerinde timar olmayub davası hilâf olub timarı mezbur her veçhile hakkı sarihi olduğuna livayı mezburda olan dergâhı âli çavuşlarından ve zuama ve çeri başıları ve sair erbabı timardan mutemedin aleyh kimesneler şehadet edüb timarı mezkûrü geri mezbur Davuda mukarrer olub eline asitaneyi seadetten mukarrer name verilip mucibince zaptı için mektub verildi indel vüsul gerektir ki timarı mezkûrün elinde olan mukarrer namesi mucibince buna zaptı tasarruf ettirüb mezkûr gülbendi ol veçhile dahil ve taarruz ettirmiyesiz eğer dahledip tahvil ve tarihe düşenden nesnesin dahi almışlar ise badessübut alıveresin tahriren fi avahiri şehri zilhacce selâse ve elf.

Üsküdar buyrut.

Kütüphanede sicilden 124 üncü sahife.

No : 86

Çorum sancağı beyi dame izzihu ve mevlâna Çorum kadısı zide fazluhu tevkii terfii hümayun vasıl olucak malum olaki murad ve ulu bey ve Mahmud bey nam kimesneler dersaadetime gelüb ve arzuhal sunub biz Çorum sancağında vaki Güherçileye hizmet eder sipahi zade taifesinden olup ve her sene varid olan emri şerif mucibince edayı hizmet edüb hizmetimizde kusurumuz yokken ve Güherçileye hizmet eden mütekait sipahi ve sipahi zade taifesi olanlar avarız ve tekâlifi ürfiyeden maaflar iken hâlâ kadı olanlar emri şerife muhalif ve kanunu kadime mugayir bizden avarız talep edüb rencide etmekten hali değildirler deyi bildirdiler imdi buyurdumki hükmü şerifim vardıkta hususu mezbure mukayyed olub göresiz filvaki bunlar Güherçileye hizmet eden mütekaid sipahi ve sipahi zade taifesinden olub ve her sene varid olan emri şerif mucibince edayı hizmet edüb hizmetlerinde kusurları yokken ve Güherçileye hizmet eden mütekait sipahi ve sipahi zade taifesi olanlar avarız ve tekâlifi ürfiyeden maaflar iken hâlâ kadı olanlar emri şerife muhalif ve kanunu kadime mugayir bunlardan avarız talep edüb ol veçhile rencide eyledikleri vaki ise meni ve defedip şeri şerif ve kanuna muhalif ve kadimden olagelmişe ve emri hümayuna mugayir kimesneye iş ettirmeyib zulüm ve hayfolunmaktan begayet hazer eyliyesiz. Şöyle bilesiz alâmeti şerifem itimad kılasız tahriren filyevmi aşir şehri ramazan sene isni ve elf.

Bimakamı kostantiniye

Sicilden 136 ıncı sahife.

No : 87

Adana hakimi sis ve Çorum ve Kars sancağı beyleri zide izzihüm ve Adana sis Çorum Karaman Zülkadriyede olan kadılar zide fazlıhüm tevkii refii hümayun vasıl olucak malûm olaki havassı hümayunda yüzdeci taifesinden Danişmentluye tabi lek behbalı delil nam cemaatten tor Ali ve yaralı Süleyman kulu ve gayrileri derseadete adem gönderip biz defteri hakanide mukayyed yüzdeciyan taifesinden olub yüz koyunda bir koyun ve resmi arusane ve cürüm ve cinayet ve badi havalerimiz ellerimizde olan defteri cedidi hakani mucibince yüzde ümenalerine verüb ve ziraat ve hasıl eylediğimizden kezalik uşrün sahibi arza verdiğimizden sonra resmi kanem ve şatül mera ve resmi gerdek ve resmi dühan ve selâmlık ve muddi cihan ve bağ ve sair rüsum ve avariz alınmıya deyi defteri cedidi hakanide mastur ve mukayyed iken ve hâlâ gezdiğimiz yerlerde nuzzar ve sancak beyi subaşıları ve zülkadriye ümenaları ve âmirleri ve Haymana ve Güherçile ve mavkufat ve diyarı şark ümenaları ve sair ebnai ammal ve nuzzarlar erbabı timar ve gayriler ellerimizde olan vilâyet defteri suretine muhalif bizden cürüm ve cinayet ve selâmlık ve resmi yatak ve resmi dühan ve şatil mera ve yaylak ve avariz ve bağ ve şap ve arpa tarh ve tekellüf ve resmi gerdek ve resmi ağnam ve muddi cihan ve bacı külek ve resmi tebaki ve sürsat talep edüb ve kendi emin ve âmilimiz olanlar resmi benâk onikişer akça alınmak kanunu kadim iken almayub ziyade taleb edüb envai zulüm ve teaddiden hali değillerdir hayiftir görülüb menolunmaları babında emri şerif talep ederiz deyi bildirdiler imdi havassı hümayun reayası minküllü vücuh serbestir hariçten dahlolunmak kadan caiz değildir sizki vilâyeti mezbur kadılarısız her gangızın tahtı kazasında olurlarsa mezkûrların müvacehelerinde beyler beyi ve sancak beyi subaşılarına ve zülkadriye ve mevkufat ve Güherçile ümenaları ve âmillerine ve erbabı timar ve zuama taifesine muhkem tenbih ve tehdit eyleyesizki taifei mezburunun defteri cedidi hakani mucibince vaki olan hukuk ve rüsumları kendi ümenalarına eda eyledikten sonra aherden bazı kimesneler deftere muhalif resmi gerdek ve resmi dühan ve resmi arusan ve yaylak ve kışlak ve şatil mera ve arpa ve muddi cihan ve bacı külek ve sair resim ve avariz talep ve rencide ve remide eyledikleri

vaki ise meni defettirip mezkûrların elinde olan defteri cedidi hakani mucibince bir defa canibi miriye aid ve raci olan rüsumatın kendi emirlerine eda eyledikten sonra aherden ferdi emin ve amil olanlar dahil ve rencide ettirmiyesiz mademki bunlardan birisinin cürmü kaliti zahir olub hükmü gazi gadı lâhik olduktan sonra salbi siyasete müstahak ola ol zaman şeri şerif ile icra edesiz hariçten dahlettirmeyüb ve bedeli siyaset deyi kimesnenin akça ve bir habbelerin aldırmıyasız şeri şerifim hilâfı alınmış nesneleri dahi var ise badessübut şer ile müteveccih olanlardan geri alıveresiz ve bilcümle havassı hümayunum reayasının ellerinde olan sureti cedid defteri hakanilere muhalif hariçten kimesne dahil ve rencide ettirmeyüb hususu mezbur içün tekrar kapuma şikâyet gelmelü eylemiyesiz men ile memnu olmayub muhtacı arzolur ise yazub bildiresiz ve bu sene 998 zilkadesinin sekizinci günü tarihli hükmü şerif verilip hâlâ cülusü hümayunum vaki olmağla ol hükmü şerifimin tecdidi talep olunmağın buyurdumki hükmü şerifim vardıkta bu bapta veçhi meşruh üzre verilen emri şerif ve vilâyet defteri sureti mucibince amel edüb hilâfına rıza ve cevaz göstermiyesiz şöyle bilesiz alâmeti şerifem itima kılasız.

Bimakamı kostantiniye

Kütüphanede 1745/2 sicilde 126 ıncı sahife.

No : 88

Mefahiril ümerail kiram bilfiil Çorum sancağı beyi olan Mehmed bey dame izzihu tarafından kethuda ve kayimakam olan kutvetül evvelin Mehmed bey zide kadrühu meclisi şera Hasan bin Ali ve Mehmed bin Hüseyin nam şaki ve haramileri ihzar ve mahzarlarında takriri dava edüb Osmancık kazasına tabi karkucuk nam kariyeden Musa bin yayla ve zeytün kazasına tabi şeyhlar nam kariyede İsa bin Zahid ve niçe müslümanlar bu canibe gelüb biz kırkdilim nam derbendden kasabayı Çoruma gelir idik mezburan Hasan ve Mehmed sekiz nefer harami ile derbendi mezkûrda yolumuz basub benim bir re's sarı kancık katırım alub badehu beni katletmek istediklerinde kaçub halâs oldum ve mezbur İsa benim dahi bir yağmurluğumu alub ve kuburum ve yayım soyub beni dahi katletmek murad ettiklerinde atlarının karnı altından kaçup dağa yetişip halâs oldum niçe adem dahi soyub ve birin katlettiler hâlâ salkuşa nam kariyede kondular şera ihzar olunmaların taleb ederiz deyi niçe müslümanlar tazallüm ettikleri ecilden canibi şeride mürasele ile Çorum subaşısı olan Ahmed subaşı ile beş atlı nefer adem irsal

ettiğimde mezburun haramiler kariyei mezbure salkuşada konmuşlar bulunub şera davet ettikte evvelâ hoş nola deyip her biri atlarına bindikten sonra size biz şeriat verelim görün imdi. Deyi cümlesi mızraklarile mezbur Ahmed subaşı üzerine at salub kürt Mehmed ve Veli bin Ali ve diğer Mehmed bin Abdullah ademlerin urub mecruh edip ve Ali subaşı nam ademcik atın mızrak ile böğründen urup helâk edib mezburların katletmeğin murad ettiklerinde bana haber oldukta bir kaç adem ile ben dahi varub işbu mezburan Hasan ve Mehmed nam haramzadeleri ve Musa ve Mehmed nam emret hizmetkârlarile ahzettiğimizde gayrileri firar ettiler hâlâ mecruh ettikleri âdemlerin cerahati keşfolunsun dedikte kürdün sağ elindeki iki parmağı kılıç ile çalınıp mecruh ve ameli manda olub ve Mehmed nam ademisi dahi ok ile sağ topuğundan ve kılıç ile ensesinden vurulub mecruh olub ve Ali subaşı nam kimesnenin dahi elinde kılıç yarası olduğundan maada bindiği atın mızrak ile vurub helâk ettikleri vaki olmağın gaziye veçhi meşruh üzre mezburandan süal olundukta mezbur Hasan cevap verüb filvaki ben mezburlara reis olub Osmancıktan Çoruma gelen derbendde mezbur Musanın katırını

aldım ve mezbur İsanın yağmurluğun işbu şerikim Mehmed alub anın hizmetkârı mezbur himmetin terkisinde idi ol bilir dedikte kaziyei mezbur Mehmedden sual olundukta firar eden yoldaşlarımız ile alub hizmetkârım olan işbu himmette sen götür deyi vermiş idik mezbur Ahmed subaşı gelüb bizi şera davet ettiklerinde bizim ile hemrah olan haramiler itaat etmeyüb filhakika savaşıp mezburların keşfolunan cerahatlerin biz ettik ve mezbur Ali subaşının atın ceyta ile Şaban nam yoldaşımız vurub helâk etti böyle ahzolunmayub galıba halâs olavuz deridik ettiğimiz zulüm ve hırsızlık yolumuza gelüb bu veçhile giriftar olduk dediklerinde mezburun hizmetkâri olan Himmet ihzar olunub sual olundukta ben altı yıldır mezbur Mehmede hizmet ederin hayli zamandır çok yerlerde gezip hayli ademler soyar pişe ve sanatları daima budur deyi mukır olub hizmetkârlarından Musa nam emret ihzar olunub süal olundukta ben Tokad canibinden tuzaklıdan bir ademin oğlu idim on beş günde cebren yanlarına alub Kırkdilim de işbu mezbure Musa ile baş tutub ve bir ademin dahi on beş bin akçasın alup kırkardan ziyade kuruş taksim mabeyinlerinde teviz ettiler ve bir ademin dahi on kuruşunu alup derbendi mezkûrda katlettiler dedikte mezburunun veçhi meşruh üzre olan ikrarları mahzarı müslüminde vukuu üzre ketip ve takrir olunduki vakti hacette kâşifi macera ola tahriren fi evaili şehri zilkade sene erbea ve elf.

ŞÜHUDÜLHAL

Yusuf kethüda bin Maksut, Mustafa bin Hacı Veli, İbrahim bin Mahmud, Mulla Muarref bin Muarref, Elhac Yusuf bin Hoca Musa, Elhac Eyyub bin Yusuf, Usta Ali bin Çırak, Sınatlı Hasan bin Hüsam, Baba halva bin Mustafa, Ömer fakıh bin Ebubekir, Mehmed bin İsa, Mehmed çelebi bin Ramazan, Elhac Mustafa bin Elhac Mihır, İnayet çelebi bin Elhac Zeyni ve gayrihim.

Kütüphanede 1745/2 sicilden 115 inci sahife.

Fermanı âlişanı Sultani oldurki

No : 89

Çorum sancağı beyi Mehmed dame izzihu süddei seadetime mektub gönderip Çorum kalesi müstahfızları müşarünileyhe varup livayı mezburda Osmancık nahiyesinde Göğercinlik nam kariyeden işbu üçbin beş yüz akça timar ile bilfiil Çorum kalesi dizdarı kız Yusuf eşkıyadan olub hakkında defeatla emirler varid ve Canfeda nam şakinin havasına tabi olub kaleden mahbus iken çıkarıp ve kale barutundan on kise barut zayi edüb fesad ve şenaatinin nihayeti yoktur. Zıkrolunan dizdarlık dizdarı sabık olan rafii tevkii hakanı çimşide mukarrer olmak rica ettiklerin arzedib ve mezbur dahi süddei seadetime gelüb zikrolunan dizdarlık on yıla dek üzerinde olmak şartile kalenin zelzeleden harap olmuş yerlerin kendi malile elli bin akça sarfederek termim ve tamir etmeğe müteahhit olduğuna maliye tarafından emir verilmeğin mucibince divanı hümayun tarafından dahi evamiri şerife verilmiş iken dizdarlığın mezbur Yusuf ve Hacı Ali nam kimesneler alıb zulmolduğun bildirip inayet rica etmeğin zikrolunan dizdarlığı mezbure mukarrer olmuştur. Emri celili kadrim üzre mezbur çimşide mukarrer edüb minbaid Yusuf ve Hacı Aliyi dahlettirmeyip mahsulünün nesnesin almışlar ise badessübut alıveresin deyi erbaa ve elf zilkadesinin evahirinde hükmü şerifim verilmiş iken timarı mezbur ile kaleyi mezkûre dizdarlığı mukarrer ve tevcih olunup süddei saadetimden verdimki zikrolunur.

Mürettebe
Göğercinlik tabi Osmancık hasılı
divanı maaniyabet
3500

Ve buyurdumki badel yevm tahtı yedinde olub tasarruf kılıp şolki vazaifi hidematı kaleyi mezbure dizdarlığıdır müedda kıla ve kaleyi mezbure kethudası ve müstahfızları mezburu dizdar bilip dizdarlığa müteallik ümurda muracaat eyliyeler. Olbapta hiç ahet mani olmaya şöyle bileler alâmeti şerife itimat kılalar.

Bimakamı kostantiniyetil mahrusa

Tahriren fi 25 zilkade sene erbaa ve elf. 1004

Katvasala fi 27 muharrem sene hamsi ve elf. 1005

Kütüphanede 1745/2 numaralı sicillin 169 ıncı sahifesinde.

Çorum sancağı, kasaba ve köylerinde oturan Türklerin at beslememeleri ve silah kullanmamalarına dair

No : 90

Çorum beyi Yusuf beye hüküm ki :

Mektup gönderip Çorum sancağında vaki olan kasabat ve kurada sakin olan etrak taifesi yarar atlar besleyip alâtı harp ile binüb sipahi tavrında gezip ve ekseri kızılbaş namına olub bir fesada mübaşeret eylemekten havfolunmağın etrak taifesi yarar atlar beslemeyüb ve alâtı harp ile yürümeyüb ve kızılbaş namına olanlar teftiş olunub refolunmak için hükmü şerif verilmesin bildirmişsin. İmdi etrak taifesi yarar atlara binib yarağ kullanmağa lüzum yokdur. Buyurdumki vüsul buldukta bu bapta mukayyed olub mukaddema muhkem tenbih ve tekid eyliyesin ki etrak taifesi çiftlerinde durub yarar atlara binmeyüb ve yarağ kullanmıyalar. Badettenbih eslemeyüb etrakte her kimde yarar at ve yarağ bulunursa çırak kadıları marifetlerile sipahilere değer bahalarile akça ile sattırub etrak ve reayada yarar at ve yarağ ve tüfek komuyasın hususu mezbur mühimdir. İhmal ve müsâheleden hazer eyliyesin. Şoyleki minbait etrak ve reayada yarar at ve yarağ ve tüfenk bulunduğun istimağ oluna neticesi sana aid olur. Ana göre mukavyed olasın amma bu bahane ile kendü hallerinde olanlara dahlolunmaktan hazer eyliyesin.

Hüseyin çavuşa verildi.

Fi ramazan 984. (1576)

Mühimme 38 sahife 374.

No : 91

495 SAYFA BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINI! 486

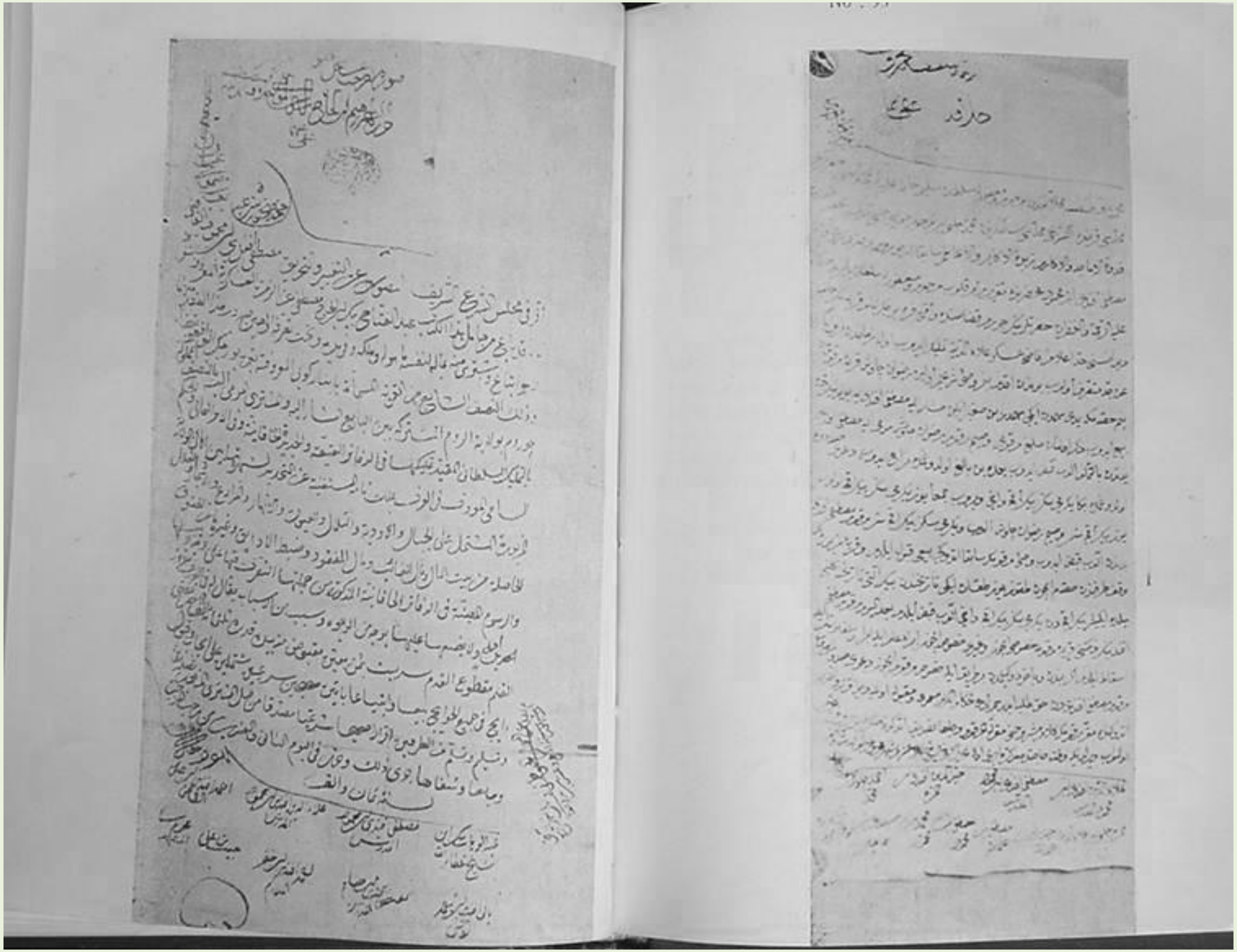

Taybi Vakfiyesi

ثبت مضمون هذاالامضا عندی بشهادة
احمد چلبی و حسن چلبی حرره الفقیر
الی الله تعالی الکبیر علی القاضی بمدینه
قره حصار دمورلو

مضمونه ثابت عندی و صحیح لدی حرره
العبد الضعیف المحتاج الی رحمة ربه
الرؤف شریف محمد الحاکم بقضاء قره
حصار دمورلو حامداً لله ومصلیاً علی رسوله
1205

لما عرض علی هذاالوقفیه الصحیحه الشرعیه
ضبطه و امضیته موافقاً للشرع القویم و
الصراط المستقیم ثبت بشهادة مصطفی چلبی
ابن ابو السلم چلبی و حاجی بایرام چلبی
بن احمد چلبی علی صحته هذه الوقفیة
المعمول به انا الفقیر المتوکل علی الله الملی
عمر القاضی بمدینة قره حصار دمورلو حما
ها الله تعالی عن الآفات والبلیة
1050

تیمناً باسمه الجلیل
بسم الله الرحمن الرحیم
ثبت مضمونه عندی وایقیته علی حاله
وامضیة بشهادة مولانا شیخ محمود و
حافظ احمد و حسام الدین علی صحته و
انا الفقیر المحتاج الی رحمة ربه شیخ
عمر القاضی بمدینه قره حصار دمورلو
حماها الله تعالی عن البلیة والآفات
عبده عمر
بو مهرلر اطرافنده اصحاب کرامك اسملری
یازیلی کوزلر

حسبی الله ونعم الوکیل ثبت مضمونه
عندی باقرار الواقف المذکور بجمیع
ما اسند الیه و الی حکمت بصحته
الوقف من لوازمه و لواحقه حرره
العبد الفقیر المحتاج الی رحمة ربه
الودود عبدالله بن المحمود القاضی
یومئذ بمدینة قره حصار دمورلو اعانه
الله تعالی بتوفیقه و حماها عن الآفات
حامداً و مصلیاً و داعیه
عبدالله
بو مهر دیکرلردن اوفاق اولدیغی حالده بونلك
کنارلرنده اسمای کهف یازیلی چوق کوزل

الحمد لله الذى اختص بالقدم والبقاء و تفرد بالجلال والبها و اوجد الخلايق من العدم العبودية واليا
و جازيهم على وفق اعمالهم يوم اللقاء والصلوات والسلام على رسوله و صفيه محمد مقدم الانبيا
و على اله و اصحابه الذين كانوا كالنجوم المشرقة فى افق السماء واحيى امياده بالخيرات والثنا و
ثم سلما اما بعد فان الدنيا معطى غرور لاموطن سرور نعيمها ظل زائل و مقيمها ضيف
راحل كما قال الله عزوجل كل نفس ذائقة الموت و انما توفون اجوركم يوم القيمة فمن زحزح عن
النار و ادخل الجنة فقد فاز وما الحيوة الدنيا الا متاع الغرور فالمتاز من جعلها دار معاد زاد
يوم البعث والنشور و موئلا فى قطعة الدنول الى يوم الحشر والنشور لان الوقف حسبة يتجدد
ثوابها فى حالتى البقاء والفناء وطورى الحيوة والممات على ماقال سيد البريه و منبع الحكم
والنبيه عليه افضل الصلوات والتحية (اذا مات ابن ادم انقطع عمله الا عن ثلث علم ينتفع به
وولد صالح يدعو له و صدقة جارية) ولما وفقه الله تعالى للامير الكبير الحسيب النسيب خلف الامراء
العظام ان الخيرات والحسنات كهف الحاج والحرمين زائر بيت الله الحرام معين الاسلام والمسلمين
مقبول الملوك والسلاطين شجاع الدولة والدين الحاج الياس ابن المرحوم بن طايبو ادام الله تعالى
دولته و حصل فى الدارين اماله و جعل التوفيق قرينه و رحم اسلافه وارى بعين الحقيقة و قلب
يقظة ان مآل كل الانسان فقد الفناء وما ابقيه فقد ابلاه وما عمل بعمل الخير عند ابتداء انه وقف
وحبس و سبل و ابد تقربا الى الله وابتغاء لمرضاته طلب الثواب الجزيل و هربا من عذاب الاليم
والوبيلة لوجه الله يوم لا ينفع مال ولا بنون الا من اتى الله بقلب سليم اثاله و ملكه و حقه فى يده
و تحت تصرفه الى حين صدوره هذا الوقفية منه وذلك الاعيان جميع الديوان القريه المدعوة بصامجق
ام ديكر صارى بيك و جميع صامنه چفتلك ايكى باشدن حقوق و رسومله و ديوانيله و جميع
الديوان قريه المدعوة چارق و يكيجه من اعمال ناحيه چوروملو خاصه چفتلك ديوان و رسومله
ايكى باشدن بر چفتلك و نصف جميع الديوان قريه المدعوة كيه من اعمال المذكورة و نصف قريه
المدعوة بوماني اوزون و نصف المذكورة چوبان بيكارى و نصف جميع الديوان القريه المدعوة
لرزوران واچوكز من اعمال مدينة محروسه قره حصار دمورلو و ثلث ارباع مالكانه بجميع
ديوان القريه المدعوة صيا فول و جميع الديوان القريه المدعوة بصرى مع اريه اولى من اعمال
محروسة قره حصار دمورلو و ربع القريه المدعوة چاروق و قوشول و ربع قرية عجمى و ربع
القريه كوردك و قريه احيايه من اعمال محروسة قره حصار دمورلو و ثلث ارباع مالكانه كوبلجه
القريه نصف المدعوة قاغرمان مع حصارجق محروسة المذكورة و جميع الديوان القريه المدعوة
قزقره جه لو تابع حسين اباد الماشى ذيله و نصف جميع القريه المدعوة الاجيلر المدعوة على فق
القريه المدعوة يلودن مع اديجه قشلا و قريه المدعوة ينق تابع حسين اباد الماشى ذيله و جميع
الديوان سركيس القريه المدعوة كاتك القريه المدعوة طوطاش القريه المدعوة حاجى قو اغى ثلثه
جميع القريه المدعوة ولادجق و جميع القريه المدعوة بابوكين مدينة المذكورة و جميع الديوان
القريه المدعوة بيكار باشى من اعمال المحروسه المذبوره و ربع مالكانه بجميع الديوان القريه

ÇORUMLU 1938--1939

KAYNAK ESERLER DİZİNİ:20

ÇORUMLU

1838-1939

SAYI: 11

Mahmut Selim GÜRSEL

ONUNCU ASIRDA ÇORUM
YENİ BULUNAN GÜMÜS PARALAR
MENDİL TÜRKÜLER
GÜZELLER TÜRKÜLER
OY OY TÜRKÜLAR
MANİLER
SU YOLCUSU HAFIZ ELFAZİ
ATATÜRK'E AĞIT
AŞIK HAYDARİ
HALKEVİ HESAP VERİYORUZ
EĞRİ SİPAHİNİN YAKALANMASI

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl : 1 | 15 ŞUBAT 939 | Sayı : 11

ONUNCU ASIRDA ÇORUM

Hikmet Turhan Dağlıoğlu

Bu makalemizle İran muharebelerine aid üç vesika ile Serdar ve Veziri azam Özdemir oğlu Osman paşanın ordu ile Kastamonudan Amasyaya kadar olan yolculuğuna aid bir konak cedveli neşrediyoruz.

Vesikalardan biri Çorum beyi Behram beye yazılan bir hükümdür ki (N. 99) 992 (1584) tarihlidir. Ve vezir Osman paşaya para hazırlanmasına dairdir.

İkinci vesika ise (N. 100) orda ile gelen kırk katar deveye arpa ve saman tedarikine dairdir. Ve 992 (1584) tarihlidir.

Üçüncü vesika ise veziri azamla gelecek askerin et ihtiyacı için koyun hazırlanmasına dairdir. Ve 993 (1585) tarihlidir.

Bu üç vesika da (N. 101) birer harp ve menzil vesikası hükmündedir. Onaltıncı asırda İranla yaptığımız muharebeler Anadolunun harap olmasına ve devlet bünyesinin sarsılmasına sebep olmuştur.

Bu vesikalar bize İran muharebelerinin ne şartlar ve fedakârlıklarla yapıldığını göstermeğe hizmet edecektir.

İran muharebeleri ile veziri âzam Osman paşanın şahsiyeti hak-

SAYFA BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINI!

kında biraz malumat vermek faydalı olacaktır.

1555 senesinde akdedilmiş olan Amasya muahedesinden beri İran hükûmetile sulh devam etmekte idi. 1576 senesinde 54 sene saltanattan sonra zevcesi tarafından zehirlenerek vefat eden şah Tahmaseb'in oğullarile kızı Perican arasında çıkan siyasi mucadeleler İranı alt üst etmişti. Erzurum valisinin gönderdiği bir çok teşviknameler vezirlerden bazılarını bu fırsattan istifade arzusuna düşürdü. Fakat Sokullu aradaki dağların fütuhatı güçleştireceğini ileri sürerek bu harbe taraftar olmadı. Fakat Üçüncü Murad üzerindeki nüfuzunu kaybetmişti. Harbe aleyhdar oluşu belkide aksi tesir yaptı. Ve muharebeye karar verildi 1577. Bu harp on iki seneden ziyade sürmüştür.

Değişen seraskerler arasında Kıbrıs Fatihi Lala Mustafa paşanın İran seraskeri Tokmak Hanı (ki evvelce sefir olarak İstanbula da gelmiştir) hezimete uğratarak yaptığı fütuhat ile Özdemir oğlu Osman paşanın cesur İran şehzadesi Hamzayı ve İran ordusunu birçok muharebelerde mağlub ederek elde ettiği Dağıstan havalisindeki muvaffakıyetler zikre şayandır. Özdemir oğlu verilen emir üzerine oradan Kafkasyayı aşarak Kırıma gelmiştir. [1]

Kırımde, Osman paşa itaatsizlikte bulunmuş olan Mehmed Girayı tedip ve onu Alp Giray vasıtasile öldürttü. Ve yerine kardeşi İslâm Girayı han nasbettirdi. Osman paşa bundan sonra İstanbula geldi ve Üçüncü Murad tarafından son derece iltifata mazhar oldu ve pek az bir zaman sonra veziri âzam oldu. 20 Recep 992 - 28 Temmuz 1584. Ve İran seferinin seraskerliği unvanı da sadrazamlığa ilâveten kendisine verildi. (2)

Osman paşa Kastamonuda kışladı ve sonra Erzuruma doğru yoluna devam etti ve vesikada gösterdiğimiz veçhile Kastamonudan Amasyaya kadar on dört günde geldi. İran taraflarında İran şehzadesi Hamza ile korkunç muharebelere girişti. Osman paşa hasta olduğundan ayakta güç durabiliyordu. 29 Teşrinevel 1585. [3].

[1] Türkiye tarihi Hamid ve Muhsin S. 160 - 161.

[2] Hamisi olan Lala Mustafa paşanın vefatından beri hizmetsiz kalan müverrih Âli Osman paşa tarafından Erzurum defterdarlığına tayin olunmuştur.

Hammer tarihi cilt 7. S. 147.

[3] Osman paşa Yemen ve Habeş fa-

Bu cenk sonunda teslimiruh eyledi.

Osman paşanın vefatı üzerine mührü sadaret doksan yaşında bulunan bunamış Mesih paşaya verildi.

İranlılarla kâh galibane ve kâh mağlubane devam eden bu muharebe 1590 tarihine kadar devam etti. Nihayet şah büyük Abbas osmanlılarla sulha razı oldu. Ve İstanbulda bir barış andlaşması yapıldı. Tebriz havalisile, kısmen Azarbaycan Sirvanı Loristan ve Gürcüstanın osmanlılarda kalması

tihi çerkes Özdemir paşanın oğludur. 993 — 1525 tarihinde dünyaya gelen Osman paşa yirmi yaşına varmadan Mısırda hayli mühim memuriyetlerde bulunmuş ve sonra İstanbula gelerek Lala Mustafa paşanın delâletile bir çok valiliklerde bulunmuştur. 986 tarihinde vezir olmuş ve İran muharebelerinde bir çok yararlıklarda bulunmuştur. 60 yaşında olduğu halde Tibrizde vefat etmiştir. Öldüğü zaman validesile bir kerimesinden başka varisi kalmamıştı.

Kendisi şarap içmeğe pek düşkündü. Delikanlılarla ve hanendelerle muhat olarak her gece dokuz on kadeh şarap içerdi. Mest olunca bir yastık isteyerek başını koyub iki saat kadar uyurdu. Sonra uyanır abdest alır ve göz yaşı dökerek dua ederdi. Üçüncü Murad kendisine çok iltifat etmiş ve dört saat huzurunda alıkoyarak gazalarını hikâye ettirmiştir.

ve Hulefayı Raşidin ile Hazreti Ayşe hakkında tahkir kelimeleri kullanılmaması sulh şartları cümlesindendi. Bu muahedeyi akda muahedeyi akde muvaffak olan Ferhad paşa bir İran şehzadesini rehine ve teminat olarak İstanbula getirmişti. Mamafih bundan sonra yine İranla muharebe eksik olmadı. Çünkü Ferhad paşa andlaşması ile hududlar genişlemiş ve tabiî hudud aşılmıştı.

Netice itibarile 1639 da akdedilen Kasrı Sirin muahedesile İranla olan bütün ihtilâflı meseleler hal edilmişti. Şu halde İran harplerinin en mühim neticesi Osmanlı imperatorluğu ile İran arasında bir nevi müvazene teessüs etmiş oldu. Bundan sonra İranla aramızda çıkan muharebelerlerde hududlarda kat'î bir değişiklik olmamıştır. İran muharebeleri memleketin bir çok servet kaynaklarını tüketmiş ve bilhassa Anadoluyu hayli perişan bir hale sokmuştur.

Yeni Bulunan Gümüş Paralar

Neşet Köseoğlu

Çorumun Düğenci bölgesinde Değirmendere köyünde Bayramın oğlu Musa yaylada koyun otlatırken 20 adet gümüş sikke bularak Halkevi müzesine getirmiştir.

Bu paraların ekserisinin bir arada bulunduğu yapılan soruşturmalardan anlaşıldı.

Bu paraların 16 sı gümüş akçadır. Onu ikinci Bayazid, 6 sı Birinci yani Yavuz Sultan Selime aittir. Hicri dokuzuncu asrın sonlarında ve onuncu asrın da başlarına tesadüf eden bu paraların bir arada bulunması bu devirde Çorum bölgesindeki alevi hareketiyle ilgili görülmektedir. Bu bölgede bir çok tarihî eserlerin mevcudiyetinden bahsediliyor. Şimdiye kadar tedkike imkân bulamadık. İlk fırsatta bunu yapacağımızı ümit etmekteyiz.

1 — Bu paradan on adedi Bayazid bin Mehmed yani İkinci Bayazid zamanına aittir.

A — Bunların beşi (ثوار) da 886 da basılmıştır. Hepsi ufak farklarla birbirine benzemektedir.

Bir tarafında:

عز نصره ضرب
سنه ثوار ٨٨٦

Diğer tarafında:

بايزيد سلطان
بن محمد خان

yazılıdır.

Bunların etrafında noktalar içinde ayrıca bir çizgili daire vardır. Tarihi olan tarafın iki satırı arasında bir de ufkî çizgi görülüyor. Halil Etemin meskûkâtı osmaniyesinde 567, 568, 569 sayılı sikkelere benziyor. Yalnız (ضر) ile (ثوار) arasında şu (:) iki nokta yoktur.

B — Aynı yılda basılmış, ikinci Bayazide aid bir gümüş akça daha vardır ki istifi diğerlerine benziyorsa da basıldığı yer (اماسيه) gibi yazılıdır. Kat'î bir hüküm verilemiyor.

C — Yine aynı devre aid olub Edirnede 886 da basılmış olan iki gümüş akça vardır. Yazıları birbirinden farklıdır. Birisinde (ضر) ile (ادرنه) arasında iki nokta üst üste vardır. Diğerinde yoktur. Meskûkâtı osmaniye kataloğundaki 476 sayılı paraya benzemektedir.

E — Yine 886 da basılmış iki gümüş akça vardır. Bunlar birbirinden çok farklıdır. Kataloktaki 567 sayılı sikkelerde görülen üst üste iki nokta bunların ikisinde de vardır. bu noktalar (ضر) ın noktasıdır. daha fazla 557 sayılı sikkeye benzerler.

2 — Selim devrine ait dört akça

A — Birisi Selim zamanında basılan bu akçanın tarih ve basıldığı yeri siliktir.

B — Üçü Kostantiniyede 918 de kesilmiştir. Ufak farkla birbirinden ayırd edilebilir. Katalogda 628 sayılı sikkeye pek benzemektedir.

C — Aynı zamanda 818 de (تبريز) da kesilmiş bir gümüş akça vardır. 681 sayılı sikkeye benziyor.

3 — Şah İsmaile ait dört sikke

A — Bunlardan biri seferberlikten evvelki gümüş on kuruşluklar veya bu günkü nikel on kuruşluklar kadardır. Kalınlığı ve büyüklüğü aynıdır. Bir yüzünde bir murabba içinde

yazı vardır.

Murabba haricinde de yazılar vardır. Murabbaın bir dılı haricindeki yazı silik olup diğer üçü okunuyor. Bunlar şekilde görülmektedir.

Bunun diğer yüzünde Osmanlı paralarında olduğu gibi iç içe biri noktalı olmak üzre iki daire vardır. Bu dairenin içinde de şu yazı okunuyor:

السلطان . . . . .
الكامل الهادى
اسمعيل بهادر خان الصفوى خلد الله ملكه
و سلطانه ضرب مشهد

Üzerinde tarih görülmemektedir.

497 SAYFA BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINI! 498

B — Bunum bir yüzü yukarıkinin aynıdır. Yalnız yazı farklıdır. Büyüklüğü bu günkü beş kuruşluklar kadardır. Kalınlığı iki misli vardır. Diğer yüzü farklıdır:

. . . .
اسمعيل . . . .
. . . جوى خلدالله ملكه
ضرب تبريز
. . . .

Tarihi (١٢٠٧) gibi okunuyorsada muhtacı tedkiktir.

C — Bu günkü gümüş 25 kuruşluklar kadar olup murabbalı olan yüzü yukarıkilerin aynıdır. Yalnız yazı hususiveti vardır. Diğer yüzünde ise şu yazı vardır:

. . . .
المظفر شاه اسمعيل الصفوى
. . . . دن ملكه وسلطانه
. . . .

Bunun yazısı daha ince ve iç içe karışmıştır. Tarihi ve basıldığı yer okunamıyor.

D — Bu günkü nikel beş kuruşluklar kadar olup daha kalın bir gümüş sikkedir. Bir yüzündeki yazısı şudur:

السلطان العا . . . .
الكامل الهادى . . .
. . . . المظفر شاه اسمعيل
بهادر خان الصفوى الله
. . . ملكه و سلطانه

Bunun etrafında çizgi görünmüyor. Tarihi ve kesildigi yer yazılı değildir. Paranın diğer yüzünde bir tarafı yukarı kenara bitişik etrafı küfi yazı ve Ali kelimesi ile çevrilmiş bir dairenin içinde (محمد علی حسن حسین) yazısı geri kalan ay şeklindeki parçaya da (محمد رسول الله علی ولی الله) sözü yazılıdır.

* * *

Bu paralar Çorum Halkevi müzesinde saklıdır.

EVLİYA ÇELEBİYE GÖRE

ÇORUM VE HAVALİSİ

Neşet Köseoğlu

Türkiye coğrafyası ile tarihi bakımından çok kıymetli ve ehemmiyeti haiz olan Evliya çelebi seyahatnamesinin Çorum ve havalisine tealluk eden kısımlarını Çorum tarihi için mühim bir malzeme sayarak dergimize nakletlemeği muvafık bulduk.

Evliya çelebi büyük seyahatına 1050 (1) tarihinde Bursadan başlamıştır.

1050 H. yılı recebinde Evliya çelebi Defterdar zade Mehmed paşa ile Erzurum seyahatına çıktı. Bu seyahat esnasında Sabanca, Bolu, Tosya yolu ile Çorumun Osmancık ve Hacı Hamza kasabalarından geçmiştir.

Evliya çelebi Hacı Hamza hakkında şunları söylüyor. (2)

[1] Evliya çelebi C. 2. S. 4.
[2] „ „ „ „ „ 17.

Kariyei Hacı Hamza:

Habibi Karamani halifesinden Hamzavi (3) Hacı Hamza bu karyede tevellüd edüb müştehcr olduğu için Hacıhamza köyü yadolunmuştur. Ahalisi dağda mamur kurrada sakin olurlarlar. Tariki âm üzre ancak bir köhne camii kalmış gayri büyutu yoktur. Cümlesi harap olmuştur. Kızılırmak nehrinin karşı canibi safi bağla ve bahçelerle müzeyyendir. Bu nehir bafra kasabası canibinde Karadenize mahlut olduğu yerde konduyi yüce kayalardan deryaya atub gürültü ve salkasından ademe dehşet hasıl olur. Faidesiz cereyan eden coşkun bir sudur. Yazda, kışta, daima kan gibi akar tatlı sudur. Hatta bu hakir bir de-

[3] Hamzavi mezhep diye itham olunan zat budur. Çankırının Karacalar köyünde Habibi Karamani yanında yatar. E. C. C. 2. S. 178.

fa atına ile karşı tarafındaki bağlara geçmek murat ettim, hemen birden bire atımla beni toparlayıp götürmeğe başlayınca can havli ile karşı kenarda bir söğüt dalına sarılıp attan ayrıldım. Güç ile canımı kurtardım. Meğer gayet sarp imiş. Ayrı ayrı taşlı yerden cereyan edermiş. Badehu huddamlar atımı getirdiler. Bu Hacıhamzadan kal'ıp yine canibi şarka kâh dağlar ile kâh Kızılırmak kenarında Şarmaşıklı kaya nam evci âsümane ser çekmiş bir gâhu bülendin dibinde bir daracık yoldan mürur eyledikki bu yolun bir canibi yalçın kaya sol tarafı yalçın uçurumdur. Buralarda nice defa Kızılırmağa batarak dokuz saatta Osmancık kalesine geldik.

«Evsafı kalei Osmancık :

Bazı tevarih Osmancık bunda doğdu, bu kaleyi de zemanı emaretinde bina etti derler. Sonra bu kaleyi tevaifi etrak elinden 795 tarihinde Yıldırım Bayazidhan fethetmiştir. Çorum sancağı hakanide ve voyvodalıktır. 110 akçalık kazadır. Mamur nahiyeleri vardır. Serdarı, kethuda yeri var, nakibi, müftüsü yoktur. Âyanı pek az, bağ ve bahçesi çoktur. Kalesi Kızılırmak kenarında canibi şarkisinde olup cisri azim ile ubur olunur. Nehre kârip bir yalçın kaya üzre bir küçük şeddadi binayı metin hısnı hasindir. Dairen madar cürmü 800 adımdır. Şekli murabbada yekpare bir kale olub bir demir kapısı var. Gayet bala olduğundan içine girmemiz müyesser olmadı. Amma taşra varuşu bin kadar bağ ve bağçeli kârı tarzı kadimi etrak evleridir. Cümle tahta ve toprak örtülü mamur evlerdir. Yedi mahalle ve yedi mihraptır. Dükkânları azdır. Amma yine her şey mevcuttur. 10 hanı vardır. Irmak kenarında bir küçük hamamı vardır. Suyu dolapile Kızılırmaktan çekilir. Şehrin üç tarafı kumsaldır. Asla çamur olmaz, havası şiddeti har üzre olub leziz üzümü olur. Kumsallığından arzında (.کر) namında bir güna meyve hasıl olur ki sirke ile turşu ederler. Gayet nafidir. Bu şehirde o turşu meşhuru afak olmuştur. Cümle evleri fakiranedir. Halkın dahi fukarai bektaşiyandır. Zira bu şehir canibi garbinde bir mürtefi mahalle Şeyh bektaşiyan medfundur.»

«Evsafi ziyaretgâhı Koyunbaba :

Hacı Bektaşı Velinin halifesi-

dir. Merhum olduğunda burada defnedilmiştir. Sonra hazreti sultan Bayazid veli azizi leylei kadirde vakıasında görüp vasivefi aziz ile kabri şerifi üzre bir kabbeyi âli bir camii şerif dervişanı zişan için bir meydan, bir darüttaam ve darülziyafe, ayende ve ravende için bir mihman saray, nice müteaddit hücrelerle mutbak, kilar yaptırmış. Bu hayrat ve hasanatı serapa kurşun ile örtülmüştür. Gayet mamur bir binayı âli olub bir fersahlık yerde gömgök derya gibi kurşunlar temevvüç eder. Kubbeyi pür envarının alemi şuğlesinden insanın gözü harelenir. Mutbahında nimeti şebiruz eksik değildir.

Hakir iptida bu şehre dahil olduğumda bir mürtefi yerde bu asitaneye adap üzre varip ateşeyi süflâsını busederek esselâmü aleyk ile kabri şerifine girdim. Ruhu şerifi için ......

Koyunbaba lakabiyle tesmiye olunmalarına sebep :

Hacı Bektaş ile Horasandan tâ Ruma gelinceye kadar şebiruz 24 saatte bir kerre koyun gibi meleyişi imiş ki bu hareket ayni saatte asla tahalüf etmezmiş. Bundan başka nice vakayii varmış. Cumle bektaşiler beynelhalk mezmumdurlar. Lâkin bu Koyunbaba fukarası koyun ve kuzu gibi melerler. Halim, selim, halûk, ârifbillâh, ehli sünnet ve cemaatten musalli ve mütedeyyin adamlardır. Hulâsa vakaa seyyahatımız çok değildir. Lâkin Rum ve Arapta köyle bir asitane yoktur derler.

«Ziyareti Burhan dede :

Cisir başındadır. Yüzlerce krematı zuhur etmiş ulu pirdir. Bu sırada Sultan Bayazid Velinin hayratından vacibüsseyir memduhu âlem 19 göz bir cisri azimdir ki her bir kemeri kavsi kuzah ve kehkeşanı semdan nişan verir. Böyle divanece cereyan eden bir nehre üstadı mimar sıratı müstakim inşa etmiştir. Anadolu diyarında misli yoktur. Bu şehirde bir gün oturup ertesi gün gûsü rihletler çalınarak cisri canibi garbe geçip dağ ve bağ içinden içeriye giderek dağların mahut ve muhataralı yerlerinden (Direklibel) namında dar bir sengiztan geçtik. Burası can pazarı bir yerdir ki bir adam kayalar üzre çıkıp bir taş yuvarlarsa bin adamı helâk eder. Kuş uçmaz mel'un bir boğazdır ki Rum, Arap, Acemde

bu şehre kondurmak istemediler. Araya Muslihin girip muhakemeyi şeri dahi yaftalar verdi. Cümle şehir hanelerinde üç gün meksetmek ferman olundu. Şehir 42 mahalle ve 42 mihraptır. 4300 bağlı bahçeli evleri vardır. Amma Sultan Alâeddin camiini Süleyman han imar etmiştir. Çarşı içinde mimar Sinan ağa kârı olub cemaati çoktur. Tahılpazarı camii, Bey-cami, Defterdar cami, Medrese-cami, Ağa camii meşhurlarıdır. Fakat Murad han camiinden mükellefi yoktur. Hamamlarından yeni hamam gayet latiftir. Tokatta Ali paşa hamamına vakıf ve hayrattır. Ulama paşa hamamı, Beyler çelebi hamamı meşhurlarıdır. Kırk kadar saray hamamları vardır. 7 yerde darüttedrisi varsada Murat han Gazi medresesi mamur ve meşhurudur. 11 mektebi sübyanı, 7 hanı vardır. 18 yerde abıhayat suyu, çeşmeleri vardır. Bir konak yerde Süleyman han su getirip bu şehre sebil etmiştir.

eşkıyalık ve zorbalığın kimlerde olduğunu anlamak kolayca mümkün olabilir. Evliya çelebi bu askerin Kurdderesi köyünde yaptığı eşkıyalık karşısında "Allah bir gün bu askere daha nasıl belâlar gönderecek; diye endişeye daldığını" unutmuş gibi görünüyor.

Üç adet tekkesi, 300 dükkânı olub her türlü esnaf mevcuttur. Erbabı maarifi, nükteşinas çelebileri, ulema ve suleha ve meşayihi yârândan gayribüddiyar ademleri salahı hali ile maruf mümin ve müvahhid kimseleri çoktur. Abıhavasının letafetinden halkının rengi ruları humret üzre olup orta boylu cesim adamları olur. Güzelleri de çoktur. Halkı ekseriya çuua geyerler. Kadınları beyaz izar bürünürler. Şitası şiddetli olduğu halde bağ ve bahçeleri çoktur. Şehrin kible tarafında celâli ve cemali şerrinden emin olmak için çar köşe bina bir kaleyi rağnası vardır. Amma küçüktür. Bir kapusu vardır. Dizdarı neferatı, müstevfi cebahanesi, bir kaç hanesi vardır. Islam binasıdır. Bu şehre dahil olduğumuz gün asitaneyi seadet tarafından berber başılıktan çıkma bir kapucu başı gelip kırk kapucusiyle Diyarbekir eyaletini getirdim deyu çav çaldırarak paşaya girem zannetti. Fakat mümkün olmadı. Cümle kapu halkı sekban ve sarice ile deli gönüllü 300 kadar iç gılmanı hazırbaş olup kapucu gelsin dediklerinde kırk kapucu ile içeri girip berki hazan gibi titremeye başladı.

«Cümle leventler paşayı ortaya alıp pürsilah durdular. Paşa kelâma ağaz ederek safa geldiniz, ne hizmetine geldiniz buyurdu.

Kapucu başılar — Sultanım Diyarbekire gideriz dediler.

Paşa, «Hani bize Diyarbekir eyaleti getirmişsiniz hani emirler» deyince; kırk kapucu birden «İşte emir padişahındır» deyu paşanın üzerine hücum edince paşa yerinden ayağını atmadan iç ağaları kırk kapucuyu kıskıvrak bağladılar. Hemen paşa bunları cellâda vermek istedi ise de ayanı vilâyet rica edip; Sultanım bunlar emir kuludur. Bunun size nasihat olduğuna şükranı olarak kendilerini af edin, arzı padişahi var. Cümlesini azat edin dediler. Ricaları hayyizi kabulde vaki olub cümlesi azad olundu. Amma katledilseler gerek idi. Bunlar da şehir kadısına varıp mirliva Ali beyi mahkemeye davet ederler. Nefirlâm emirleri ve haddi şeriflerini çıkarıp cümle askerini şehir içinde çevirelim derler. Ayanı vilâyet bu iş bu şehirde olamaz anlar can ve başa kalmış 10000 ateş kılınçlı adamlardır. Bunlara el kaldırırsak cümle şehri ateşe verirler. Mal ve manalimiz alan ve talan evlâd ve ayalimiz giryan ve perişan olur. Bu şiddeti şitada kande gidelim. Bunların isyan edip dosdoğru Varvara gidecekleri muhakkaktır diye kapucu başıya şafi cevaplar verirler. Bu haberi pürmeserreti şehirliden biri paşaya getirdi. Paşa herife ihsanlar etti. Paşa kapucular bölük başısını mahkemeye gönderip tiz kapucu başı bu anda atlanıp geldiği izbine gitsin yoksa yüzünü tulum yüzüp geldiği yere gönderirim. Ayrıca bölük başıları tayin edüp hepsini şehirden sürdü. Ertesi gün bu ahvali pürmelali yazıp Varvar Ali kaşaya atlı tatar ile gönderdi. Andan sonra cümle beldeye in'am ve ihsanlar edip anlarla müşavere ettiler. Ayânı vilâyet gördüler ki bu bir veziri âlişan bir halûku zişandır. Dediler ki sultanım gafil mebaş sakının İstanbul tarafına gitmeyen Varvar Ali paşayı kollayarak gidiniz. Mabeyniniz bir ve iki konak olsun. Şimdi saatle geri dönüp lokmacılık edüb Tokat ve Kazova gibi ganimet yerlerde seyran ederek keştü güzar edin. İnşaallah günden güne cemreler düşüp havanın kışın şiddeti defolur. Bu güne hareket buyurun.

«Hakka ki ahsen tedbir idi. Bu Çorum kurbinde Şeyh Elvan çelebi bin âşık paşa ziyaretgâhı vardır. Kendisi Orhan gazi meşayihindendir. Bir çok telifatı vardır. Hulâsai kelâm bu kazada o gün lokmacılık edüb giderken Varvar paşa tarafından tatar geldi. Benim oğlum sakın. Yine asker cem eyleye hemen Nevruzu sultanı olup havalar küşade oldukta asitaneye azimet et cenabı şerifinizle yine haberleşip müşerref oluruz demiş. Paşa dahi Engürü caniplerine revan olmağa bezl ve ihtimam edip 11 inci günde yine Çorum sahrasındaki Seydim Sultan tekkesi menziline geldik. Bir asitaneyi azimdir, dervişleri vardır. Paşa cümle iç ağaları ve karakollukçularile bu tekyegâhta konup azim ziyaret etti. Buradan Karakeçili karyesine geldik. Bu da Çorum hakinde 200 haneli etrak köydür. Kızılırmağa bir saat kariptir. Bu köyde o gece yine azim kar ve tipi ve boralar oldu. Sekban ve Sarıca haşaratı da her kesin ehil ve ayallerini hanelerinden çıkarıp, beşikleri masumlarile kara bırakıp, kapu eşiklerini kazıp Merzifondan beri icra ettikleri Haccac mezalimini tazelediler.

Alessabah buradan da kalktık. Kızılırmağın çeşnigir köprüsüne gitmeyüb Karakeçili geçidine gelerek sui tedbir ettiler. Oradan karşı tarafa geçmek murad ettiler. Meğer biaman geçit imiş. Gerçi kar sükûnet buldu amma şiddeti şita o derecede ki atlar zemin üzere durmayub belki hazan gibi tirtir titrerdi. Ne hal ise alay çavuşları askere muhkem tenbih ettiler. İptida paşa otak develeri, mutbah ve dış kiler, ahır ocağı ağırlığı, 21 adet yarar iyi kılavuzlarla bazı atlılar vakti seherde ubûr ettiler. Paşa 200 katar devesi, 100 katar katırı ubûr ettiler. Hakir dahi kendi katarlarımla Allah Allah diyerek güzer ettim. Cümle ağırlıklar Kurd kasabası sarayına gidiyor. Hakir paşa kethudası Kızılırmak kenarında sayir ağavadların ubûlarına muntazır iken vakti şafiide tahmil olunan paşa katarı ve saire ağavat bargâhları sahile gelip kılavuzlarile nehre girdikte bir tipi, bora, raat ve berk zulmet oldu. Irmak cûşa geldi, katar ve sishane ve sarayı tahmilât nehre yayılıp gelirken Kızılırmak şiddetle hurûşe gelip harman gibi buz pareleri getirmeğe başladı. Meğer

çaşnigir köprüsü kurbinde birkaç günden beri nehir donub set olmuş böylece boşandıkta bu kadar beni adem biribirine karışıp hurdahaşât gibi gitmede ve bu halde yine karşı taraftan ağırlıklar nehre girmede, beri tarafta mal sahibi şahpazlar aman ümmeti Muhammed deyu feryad koparmada idi. Paşa dahi bu esnada mehter hane dövdürerek nehre geldi. Kurd kasabası ayânına haber gönderip askerden dahi katır, deve, sishane kurtarana, mal ve melâl halâs edene büyük vaadler etti. Askerin kimi beri tarafta, kimi karşı tarafta divane gibi nehir kenarınca seyirdirlerdi. Nice cüretli yiğitler şinaverlik (yüzücülük) edip denize giren kimi gark olur, kimi de yüzerdi. Deve ve beni âdem katarları birbirine

karışıp bir yandan halâs olanları bir kenara çıkarırlardı. Bazı kürt ve türkmen yiğitleri o şiddeti şitada soyunup şinaverlik ederek nice deve, katır, sishaneyi karşı tarafa geçirdi. Lâkin karşıya çıkanların esvabı beri tarafta kalıp orada kethudalara esvap veren bulunmadığından ekserisi soğuktan donardı. Ancak Kızılırmağa buz pareleri gelmezden evvel geçen ağırlıkları halâs olub nice nice katır, deve, kısırak katarları yüklerile kayboldu. Sadece beni âdemden iki kişi yok idi. Buradan yine o haşarat ile bardaklı belini geçip Kurd deresi köyüne geldik. İbadullahın ehil ve ayallerini kapudan taşra edip masumlarile beşikleri kar üzre fırlattılar. Bu hadiseden niçe haneler mahv ve münhedim oldu. Üç masum merhum oldu.»

Çorumun Halk türkülerinden: Notaya alan: Sadi Leblebici

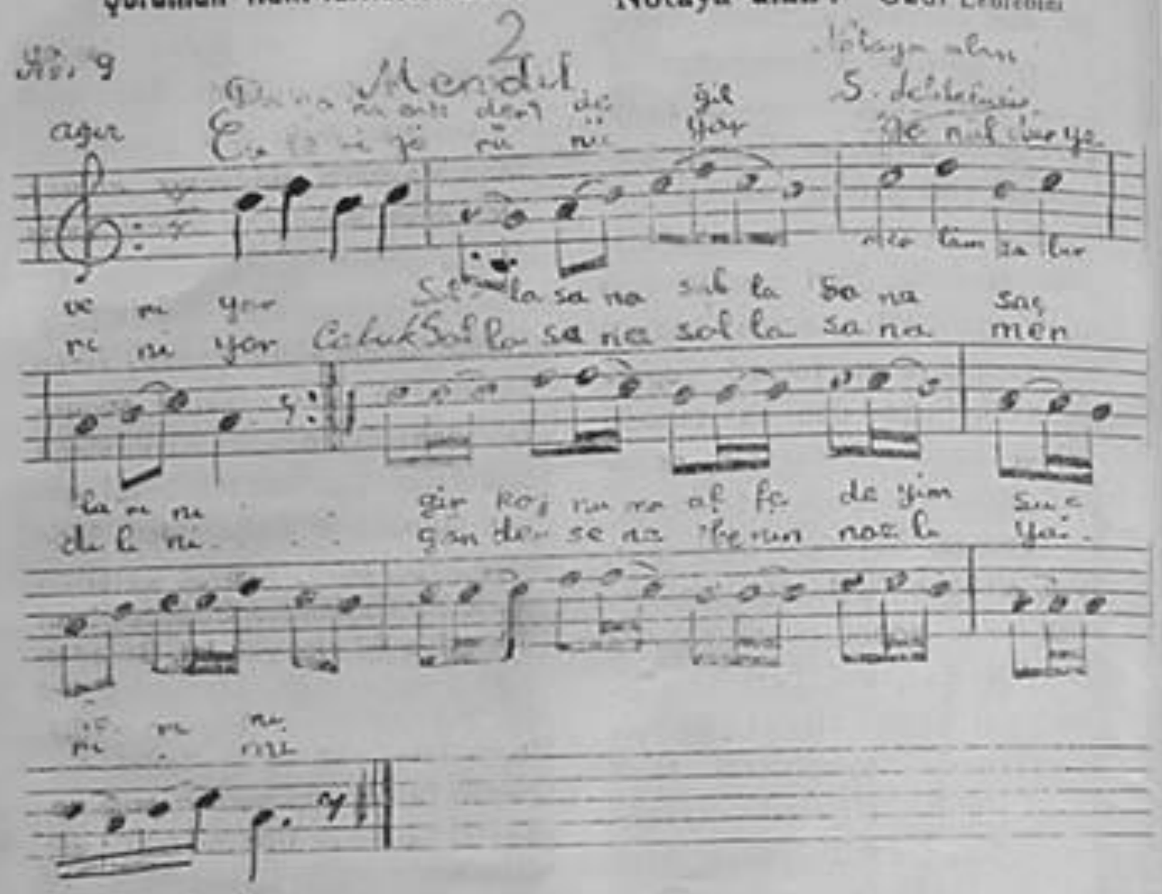

No : 9

MENDİL

Evleri görünüyor
Gönüldür yeriniyor [*]
Dayanacak dert değil
Mevlâm sabır veriyor.
Sallasana sallasana mendilini
Göndersene benim nazlı yarimi

Bir dalda iki kiraz
Biri al biri beyaz
Kâtip kölen olayım
Bir güzelde bana yaz.
Sallasana sallasana saçlarını
Gir koynuma af edeyim suçlarını

Bir dalda iki ceviz
Aramız derya deniz
Sen orada ben burda
Ne bet kaldı ne beniz.
Sallasana sallasana mendilini
Göndersene benim nazlı sevdiğimi

[*] Yeriamek ; isteklemek, arzu etmektir.

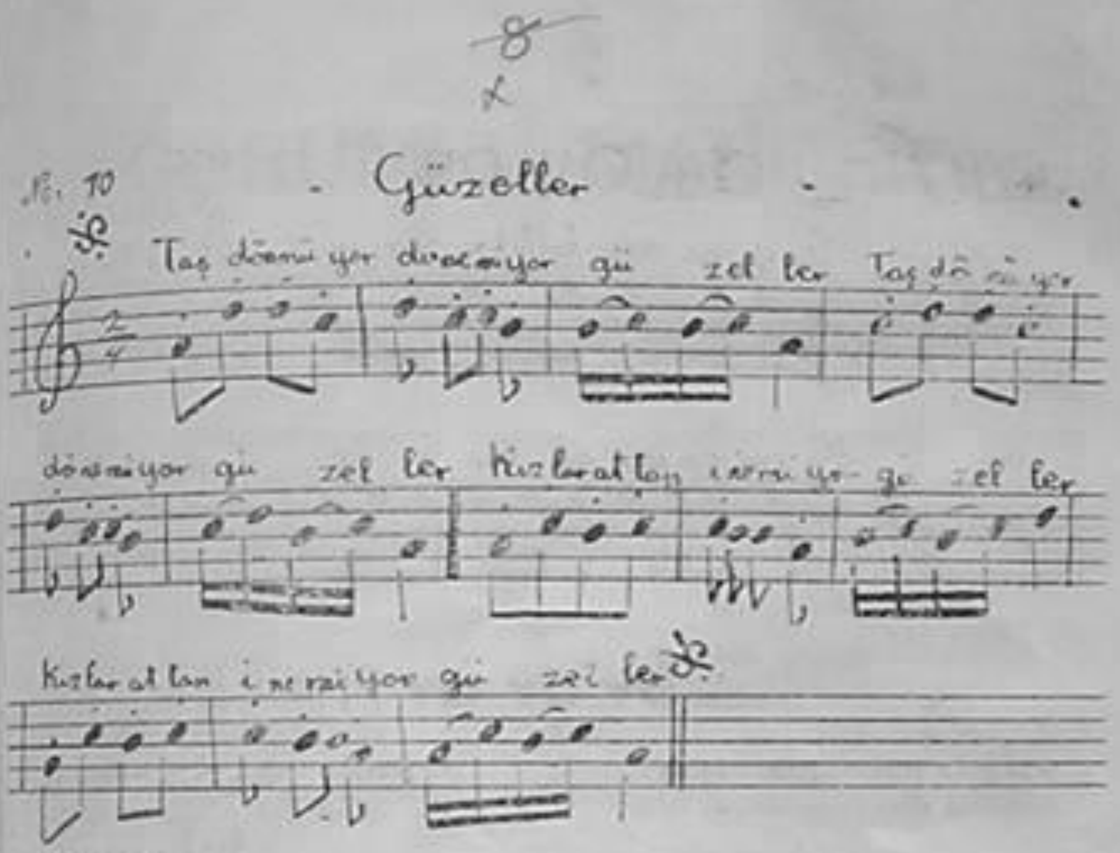

No : 10

GÜZELLER [*]

Taş dönmüyor dönemiyor güzeller
Kızlar attan inemiyor güzeller

Sabahtan uğradım kıza güzeller
Boyu servi dala benzer güzeller

Yanında bir gelin vardı güzeller
Alyanağı bala benzer güzeller

Gelin güler için için güzeller
Kız gelinin suçun bulur güzeller

[*] Kire köylü Himmetten notaya alınmıştır.

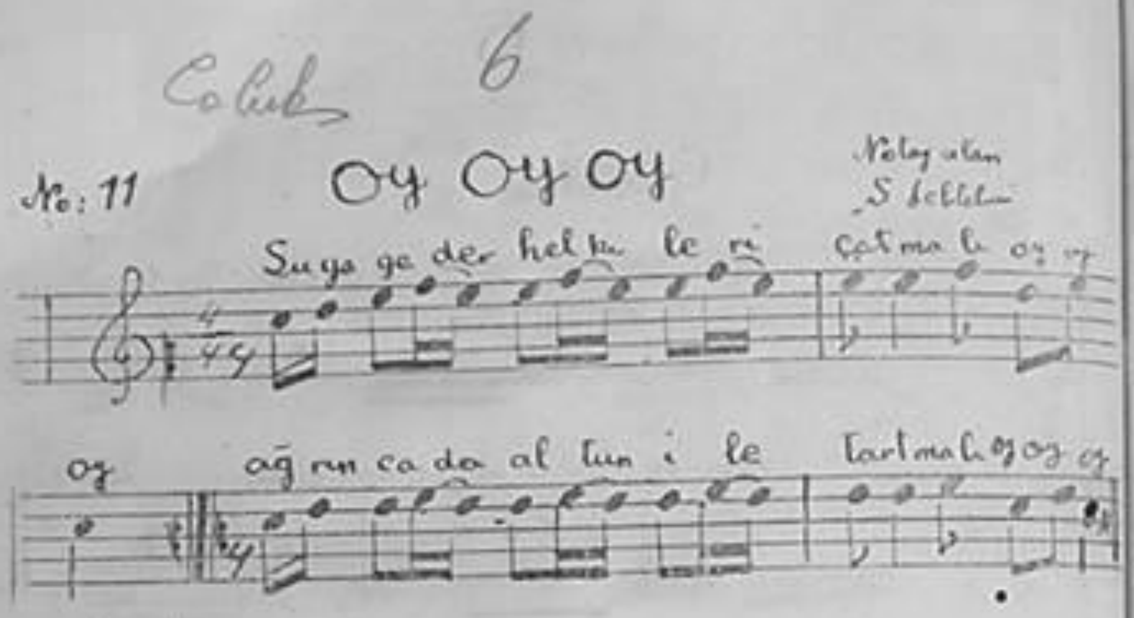

No: 11

OY OY OY [*]

(1)

Soya gider helkileri çatmalı oy oy oy
Ağrıncada altun ile tartmalı oy oy oy

(2)

El görmeden ağ kıdıktan öpmeli oy oy oy
Esin öpdüğü yari nitmeli oy oy oy

(3)

Güzel keklik olan havalı uçar oy oy oy
Kanadıarın sen yeleğen [1] olur oy oy oy

(4)

Küçükten sevmeli yavrum güzeli oy oy oy
Küsmesini bilmez güleğen olur oy oy oy

[*] Küre köylü Himmetten notaya alınmıştır.
[1] Yelpaze demektir.

ÇORUMLU MANİLER

Eşref Ertekin

447

İğdedesin daldasın
Gönül ne havadasın
Kirpik seni yolarım
Yar önüne duldasın

448

İskelede kayıklar
Suda oynar balıklar
Ne böyle sevda gördüm
Ne böyle ayrılıklar

449

İçtiğim acı tütün
Bulmadım ahdi bütün
Bulursam ahdi bütün
Cihan yansın büsbütün

450

İp attım ucu kaldı
Tarakta küçü kaldı
Doya doya sevmedim
Yürekte acı kaldı

451

İnceciktir ipliği
Yarimin gömlekliği
Benim yarim yar sevmiş
Yedi dağın kekliği

452

İp attım ulaş deyi
Dağları dolaş deyi
Bende seni sevdimki
Derdime ilâç deyi

453

İp attım ucu ile
Sarardım acı ile
Yarim bir selâm göndür
Diliğin ucu ile

454

İğne soktum söğüde
Taze oturdum öğüde
Ben bir mendil işliyom
Kömür gözlü yiğide

455

İncecik iğnemisin
Mülayim sürmemisin
Bir acayip kokun var
Çorumda almamısın

456

İncecik iğnesine
Mailim cilvesine
Ben yarime kavuştum
Darısı cümlesine

457

İç bade yudum yudum
Serim yolnna kodum
Ölsemde kabre girsem
Yine kesmem umudum

458

İlâhi onma yarim
Din iman bulma yarim
Cennetin adını eşit
İçine girme yarim

459

İnce bele mest olam
Yar ile serbest olam
İl yanında küsülü
Tenhalarda dost olam

460

Irmağı geçemiyom
Az doldur icemiyom
Sen benden geçer isen
Ben senden geçemiyom

461

Irmak akup geçiyor
Bendin yıkıp geçiyor
Taşralıya kız vernıen
Bırakıpta geçiyor

462

Irmak sıra çay sıra
Taze hıyar masıra
Koyun olsam yayılsam
Yarimin arkasıra

463

Irafta altun tarak
Sen davet et biz varak
Ezel diz dizde iken
Şimdi aramız ırak

464

Irmak akar mil eder
Yare tatlı dil gider
Âşık olan insanın
Her günleri yıl geder

465

Iraftaki kuşane (1)
Dolanda gel akşama
Ölenecek severim
Fırsat vermem düşmana

466

Irafta altun sini
Severim candan seni
Her tüyüne bin altun
Verseler vermem seni

467

Iraftaki siniler
El değdikçe siniler
Kurbetteki yarimin
Kulakları çiniler

468

Iraz (2) akar mil ilen
Yarim oynar gül ile
Ellere gönül vermiş
Beni eğler dil ilen

[1] Kuşane Bir nevi ufak tencere.
[2] Iraz. Akıcı bir su, dere adıdır.

469

Irafa fincan koydum
İçine mercan koydum
Yarim gelecek deyi
Uğruna bir can koydum

470

Irafta portakalsın
Her sırlar burda kalsın
Kumandan ferman etmiş
Her kes sevdiğini alsın

471

İstanbula niyetim
Beni kervana katın
Ben bu dertten ölürsem
Yarden alın diyetim

472

İçkırık tuttu beni
Tuttu kuruttu beni
Vefasız bir yar imiş
Çabuk unuttu beni

473

Kaşlarını eğemem
Hatırına değemem
Kırk yıl yarsiz otursam
Üstüne yar sevemem

474

Kaşların mile benzer
Dilin bülbüle benzer
Yarim soluk görmesem
Sanırım yıla benzer

475

Kaşın kara kermi (3) var
Al yanakta termi var
Bu gün ben yari gördüm
Yüreğimde fermi var

476

Kaşların kalem çarkı (4)
Gözlerin mısır halkı
Kız aşkına düşeli
Unuttum evi barkı

477

Kaşların kalem kalem
Malım yok seni alam
Baban köle tutmazmı
Kapunuzda kul olam

478

Kaşların kara imiş
Gözlerin ala imiş
Al sevdanı başımdan
Çekmesi belâ imiş

479

Kaşların ilişiktir (5)
Gül memene düşüktür
Bakışımdan bilsene
Meylim sana düşüktür

[3] Ker, rastık. Kadınların kaşlarına sürdükleri bir nevi kara boya.
[4] Kalem çarkı, kaşlarının ince uçlarının kavislenmesi, çevrimi demektir.
[5] Kaşların birbirine yapışık olmasıdır ki çatıkkaş demektir.

Cönkler, Derlemeler :

SU YOLCU HAFIZ ELFAZİ (*)

Esrarı meviâda çok vardır kudret
Zemini asûman ne güzel uymuş
Âsı'ya Cehennem mümine Cennet
Bevvablığa rıdvan ne güzel uymuş

Hulleye İdris Cennete tûba
Ervaha anasır âdeme dünya
Süleymana hatem Musaya asâ
Muhammede kur'an ne güzel uymuş

Kur'ana kıraat ilme riayet
Hattata kitabet vağza nasihat
İmama cemaat İslâma taat
Müezzine âzân ne güzel uymuş

Eflâtuna hikmet Lokmana çare
Kaleme mürekep vakfa icare
Âyete musannıf derse ibare
Müfessire beyan ne güzel uymuş

Tarikate salik salike tekke
Fukaraya vusla vuslaya sikke
Arafata huccac tavafa Mekke
Çöle Arabistan ne güzel uymuş

[*] Bu uzun destan serlevhasından anlaşıldığına göre (Su yolcu hafız Elfazi) isminde bir şairindir. (Elfazinin) nereli olduğunu henüz öğrenemedik. Âşık Ömerin :

Hammama kurna davula zurna
Göllere turna ne güzel uymuş.

şu mısralarla başlayan deyişine bir naziredir. Bu şairin diğer elimize geçen şiirlerini yine bu sütunlarda yazacağız.

Doğruya şehadet hadime hizmet
Davaya şeriat mollaya dikkat
Dervişe icazet şeyhe keramet
Mevleviye devran ne güzel uymuş

Simazene neyzen ikrare çille
Kibare manasıp devlete ülke
Altuna hulâsa gümüşe sikke
Padişaha ihsan ne güzel uymuş

Hanendeye usul sarrafa mehenk
Sefineye derya, deryaya semek
Muallime talim harbiye tüfenk
Zabıtana nişan ne güzel uymuş

Demire kumane ummana harta
Orduya mühendis ormana balta
Nizama kumanda palaska çanta
Atlıya borazan ne güzel uymuş

Mescide minare hutbeye minber
Aliye Zülfikar tahta iskender
Kaleye metris tabye asker
Kumbaraya havan ne güzel uymuş

Topa dökümhane gülle hasmane
Tekneye maçuna sıla tershane
Pazar kapusundan karşı kapana
Cisri Muhammet han ne güzel uymuş

Sarraca nöreken (4) harmana dirgen (1)
Reise pusula gemiye dümen
Yelkene rüzgâr çarmuğa seren
Fırtınaya liman ne güzel uymuş

Zahide endişe âşıka arzu
Mahbube istiğna nigâre keysu
Sipahi pazarı civarı çarşu
Ortaya bedestan ne güzel uymuş

Atatürk köşesi :

ATATÜRKE AĞIT

Dinleyin türkiyenin temeli göçtü
Derununda derdi olan ağlasın
Aşkıyle bizlere yareler açtı
Ah edüb gözlerim Alkan ağlasın

Cümleniz bir yere toplanın dostlar
İşiler Türkiye yürekte yas var
Gazinin aşkına çekelim yaslar
Atatürkün için cihan ağlasın

Bin dokuz yüz otuz sekiz senesi
Yine arttı bu derdimin yaresi
Lokman hekim gelse yoktur çaresi
İstanbul, Edirne, İzmir ağlasın

Derdimi söyleyim dinleyin telden
Bu ölüm Allahtan ne gelir elden
Bunca adam geldi yedi düvelden
Bodençin Japonya, Rusya ağlasın

Türkiyeye göz yumdu perşembe günü
Öldü gitti hâlâ vatana yönü
Postun kadim olsun İsmet İnönü
Dostuna rahmet düşmanların ağlasın

Bir domurcuk gülü idin Sivasın
Seyrederdin Erzurumun yaylasın
İngiltere, Mısırda, çektiler yasın
Arabistan, Suriye, Acem ağlasın

Cenazene geldi ol Almanya
Atam kan ağlıyor bu gün dünya
Sana can verirdi Adana Konya
Kalbi matem tutan merdan ağlasın

Türkiye üstüne nur gibi doğdun
Bunca savaşlarda düşmanı boğdun
Emsalsız dünyada menendin yoğdun
Gökte melek yerde insan ağlasın

Âşık Halil ağlamanın zamanı
Bizler göremedik ol âdil kânı
Ankara şehrinde hoplar civanı
Kara geyüb cümle âlem ağlasın.

Âşık Haydar köşesi :

ÂŞIK HAYDAR İSTANBULDAN SAMSUNA

Gelirken Vapur Fırtınaya Tutulduğu Zaman Söylemiştir

Gece gündüz çağırırım mevlâye
Cümlenin rızkını yetiren medet

Gökte bulutları yerde otları
Yeşerdüb kükredüp bitiren medet

Her ne ararsan kendi özünde
Hilâf bulunur mu ârif sözünde

Nuhun gemisini derya yüzünde
Yörüdüb menzile götüren medet

Keramet gösterir ol kara daştan
Gözlerim kan ağlar didemde yaştan

Mansuru dârinden Fazlıyı borçtan
Yusufu kuyudan kurtaran medet

Erler evliyalar yediler geldi
Bizim müşkülümüz onlarda kaldı

Nili mübareke bir kılıç çaldı
Çeküben leşkerin geçiren medet

Haydarım der ki bakmadan gören
Havanın yüzünde kandilde duran

Yusuf Züleyhanın muradın veren
Onların ömrünü artıran medet.

515 SAYFA BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINI! 516

Cihada kahraman kılıca keşiş
Kemankeşe nize kemane kiriş
Tüccara sermaye hem alış veriş
Mataâ bezirgân ne güzel uymuş

Andelibe feryad güle üftade
Şitaya nevbahar yaza ak sâde
Meygedeye bade badeye sade
Sarhoşa hem isyan ne güzel uymuş

Pervaneye cevlan şema de leman
Şükûfeye emtar eşcare bağban
Arife hikâye meddaha yalan
Şaire imtihan ne güzel uymuş

Ekmekciye kürek camcıya elmas
Sakaya arkalık kırba sünger tas
Berbere ustura sitil (2) taş mikras
Kahveciye fincan ne güzel uymuş

Neccare testere mimare ölçü
Hallaca yay tokmak terziye ütü
Nalbanda santıraç (3) kerpeten törpü
Canbaza küheylan ne güzel uymuş

Taşçıya madara murç (5) kalem pergel
Kurşuncuya mastar (6) kasaba çengel
Çelengere eğe bahçevana bel
Karanfile reyhan ne güzel uymuş

Mücellide cedvel mastara cızkı
Kûrekçiye gürgen gürgene ışkı
Köseleye muşta muştaya bıçkı
Sahtiyana oltan (7) ne güzel uymuş

Debbağa palomut deveye havut
Paçaya terbiye pilâva yoğurt
Çorbaya madenus yahnıya yoğurt
Zerdeye zağferan ne güzel uymuş

Zırha polat kafesciye miyangir
İnsana feraset hem akıl fikir
Kana neşter doğramacıya izmir
Vücuda istihvan ne güzel uymuş

Sırmakeşe hadde haddeye zehep
Saate pertevsiz zenberek akrep
Tedbire vesile takdire sebep
Akrebe yelkovan ne güzel uymuş

Çokturur Elfazi hüneri zemane
Esnafı, muhtasar aldım lisane
Beldei İslâme âli Osmane
Payi tahte âsitan ne güzel uymuş

---

[1] Dirgen, harmanda dögen sürerken düşen başakları toplayan iki çatallı yabaya benzer. Odundan bir alettir. Harmanda demet toplayan üç çatallı ağaca da Çorumda (Anadut) derler. Şu atalar sözünde (Dirgen) kullanılmıştır.
"Dirgene dayanmayan harmana gelmez„

[2] Berberin yüz yıykamak için kullandı leğen.

[3] Nalbantların tırnak kesmek için kullandıkları alet.

[4] Eğerleri gümüşle tezyin için kullandıkları (biz) e benziyen bir iğnedir.

[5] Madara, taşın tıraş edilmesinde kullanılan çekice derler. (Murç) taş düzeltmek için kullanılan sivri uçlu kaleme denir.

[6] Düz çizgi çizmek için kullanılan cedvel tahtasına denir. Demirden de yapılanları vardır.

[7] Baboç veya ayakkabının yüzünü tersinden köseleye dikişli haline (oltan) derler.

HESAP VERİYORUZ

İhsan Sabuncuoğlu

Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat şubesi, muayyen müddeti hitam bulan komite seçiminin tazelenmesi için evvelden yapılan ilâna binaen 7 Şubat 939 pazartesi günü saat 14,5 da Halkevinin büyük salonunda, Halkevi başkanı Ferdane Bozdoğanın riyasetinde toplandı. İlk defa söz alan İhsan Sabuncuoğlu: Başkanı bulunduğu eski komite namına aşağıda yazılı raporu okudu.

Bu raporun heyeti umumiyece tasvibinden sonra gizli rey ile yeni komite seçimi yapildı. Süleyman Köstekci ile Ortamektep muallimlerinden Halil Berker taraflarından tasnif edilen ârâ neticesi komitemizin şu suretle seçildiği taayyün etti:

(Maarif Müdürü Neşet Köseoğlu, Noter İhsan Sabuncu oglu, Umumî Kitapsaray işyarı Eşref Ertekin, Ortamektep muallimlerinden Niyazi Ünsal ve Hastahane eczacısı Rahmi Haboğlu.)

Eski komite namına okunan rapor şudur:

Cümhuriyet Halk partisi öğreneğinin 21 inci maddesinin ikinci fıkrası, şûbe komite seçiminin iki yılda bir yapılacağını mutazammın bulunması hasebile buraya toplanan Dil, Tarih, Edebiyat şûbesi siz sayın üyelerini selâmlarken müsaadelerinize güvenerek bazı maruzatta bulunmak isterim.

Sayın arkadaşlarım;

Bundan iki yıl evvel omuzlarımıza yüklediğiniz çok büyük ve çok ağır yükü kaldırmak için katlandığımız savaşları size anlatmak ve söylemek tek kelime ile size hesap vermek için karşınızda bulunuyorum.

Çorumumuzun pek çok olan ihtiyaçlarından birisi ve belki de öyle zannederim ki en mühimmi mükemmel ve mufassal bir Çorum tarihi kitabıdır.

Gerçi 926 senesinde Çorumdaki

Alayda bulunan zabitandan Nazmı Tağrul, Çorum tarih ve coğrafyası isimli bir kitap yazmış isede mahdud sahifelere münhasır kalmış isede ihtiyacı ilk karşılamış bulundukları için kendilerini hürmetle anarız.

Maruf Avrupa tarihçilerinin geçen sene Alaca Hüyük'e gelişleri münasebetile Ulus gazetesinde bir silsile halinde çıkan tarihî makalelerin başlığı Çorumluların ve Çorum severlerin göğüslerini kabartacak mahiyette idi ki (Çorum vilâyeti tarihî hazineler memleketidir) deniyordu. Yalnız bu cümle bile Çorumseverin göksünü kabartmış ve fakat bu kabarıklığı ilk görünüşte bağrında toplamış bir kitabın elimizde bulunmayışı da Çorum için o nisbette sönüklüğü göstermiş bulnnuyordu. Yurdumuz hakkında diğer bir sitayişi de kaydetmek isterim.

Ankara Dil, Tarih, Coğrafya fakültesi profesörlerinden Herbert-Lüvis'in (Türkiyede nüfusun yayılışı) mevzulu geçen sene verdiği bir konferansta bile İlimiz gerek tarihen ve gerek iktisaden sitayişle yadedilmiştir.

İşte Çorumumuzun Dil, Edebiyat ve bilhassa tarih işleri hakkında yapılacak araştırma ödevini üzerine alan heyetimiz 8/7/937 tarihinde hazırladığı şu programla işe başlamıştır.

1 — Çorum tarihine aid tedkiklere devam olunacak.

A — Şimdiye kadar toplanmış ve hazırlanmış olan notlar tedkik edilecek,

B — Çorum tarihini aydınlatacak bilgileri olanlardan istifade edilecek,

C — Tarihî meselelerle hakkımızı ilgilendirmek için konferanslar ve görüşmeler yapmak,

D — Çorumda mevcud tarihî eserler ile vakfiyeler, kitabeler ve bilhassa tarihî binalar üzerinde incelemeler yapmak,

E — Çorum kasabasına mücavir yerlerde tarihî tedkiklerde bulunmak, ezcümle Gerdekkaya, İnalözü, Kuşören ve Karahisar ve diğer bu gibi yerlerde tedkik gezileri yapmak,

F — Çorum ve yaylasında olmuş harpler ve bunlara sahne bulunmuş yerler hakkında malûmat toplamağa çalışmak.

2 — Tedkikler sırasında elde edilen bilgiler heyetçe incelenerek

519 SAYFA BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINI! 520

Çorum gazetesi ile gerek makale ve gerek tefrika suretile neşredilecek ve alâkadarların bu suretle tenkid ve münakaşalarına arzedilmiş olacak.

3 — Çorum tarihi için kıymetli olduğu heyetce kabul edilen vesikalar, notlar ve vakfiyelerin parasız tedariki, mümkin olmazsa bunların mühimlerinin münasip ücretlerle satın alınmasını temin etmek.

Bu programın tatbikına geçildiğinde işaretlemiş olduğumuz veçhile istihlaf ettiğimiz komite mesaisine aid olarak toplanmış ve hazırlanmış zannettiğimiz notlardan aramalarımıza rağmen elimize hiç bir şey geçmemiş ve işe yeniden başlamak zaruretinde kalmış bulunduk.

Çalışmalarımızı ortaya koyabilmek, halkı ilgilendirmek ve alâkadarların münakaşalarını temin edebilmek için evvelâ Çorum gazetesinden istifade etmeyi düşünerek 3/11/937 den itibaren Çorum gazetesinde bazı notların neşrine başlandı. Arzedilen bu programı tatbik ederken tasadüf edilen bazı müşküller sebebile aşağıdaki şekilde tadil ve ıslahına lüzum ve zaruret hasıl oldu.

1 — Çorum tarihine aid tedkiklere devam olunacak,

A — Şimdiye kadar hazırlanmış olan ve elde bulunan notlar tedkik edilecek,

B — Çorum tarihini aydınlatacak bilgileri olanlardan istifade edilecek.

C — Çorumda mevcut tarihî eserler ile vakfiyeler, kitabeler ve bilhassa tarihî binalar üzerinde incelemeler yapmak,

D — Çorum kasabasına yakın yerlerde tarihî tedkik gezileri yapmak,

E — Çorum ve yaylasında vuku bulmuş büyük, küçük harpler ve bunlara sahne bulunmuş yerler hakkında malûmat toplamaya çalışmak,

F — Muhite aid folklor tedkiklerine ve toplamalarına devam olunacak.

2 Tedkikler sırasında elde edilen bilgiler heyetce incelenerek şimdiye kadar (3) numarası çıkmış olan Çorumlu dergisinde neşredilecek ve alâkadarların bu suretle tenkid ve münakaşalarına arzedilmiş olacak,

—Devamı gelecek sayıda—

Çorum Havadisleri :

Çorum Halkevinin

Bir Aylık Çalışması

1 — İki defa köy kâtipleri toplantısı: Meslekleri hakkında görüşmek üzere.

2 — Dört Halkevi idare heyeti toplantısı; yapılacak işler hakkında görüşülmüştür.

3 — İki defa evimiz bandosu caz takımı mahfeldeki yapılan aile toplantısına gitmiştir.

4 — Beş defa Çocukesirgeme kurumu heyeti evimiz salonunda toplanarak yapılacak işler hakkında görüşmüşlerdir.

5 — Üç defa evimiz salonunda çaylı aile toplantısı yapılmış ve çok iyi bir gece geçirilmiştir.

6 — Bir; Evimiz Dil, Tarih Edebiyat şubesinin komite seçimi toplantısı,

7 — Bir; Evimiz Dil, Tarih, Edebiyat şubesinin Başkan seçimi toplantısı,

8 — İki defa evimiz ar şubesinin komite seçimi toplantısı,

9 — Bir defa evimiz Ar şubesinin Başkan seçimi toplantısı,

10 — İki defa evimiz Gösterid şubesi komite seçimi toplantısı:

11 — Bir defa Evimiz Gösterid şubesi Başkan seçimi toplantısı,

12 — İki defa evimiz sipor şubesinin komite seçimi toplantısı,

13 — Bir defa evimiz sipor şubesinin Başkan seçimi toplantısı,

14 — İki defa evimiz salonunda Kızılay toplantısı yapılmıştır.

15 — İki defa evimiz Sosyal yardım şubesi komite seçimi toplantısı,

16 — Bir defa evimiz Sosyal yardım şubesi Başkan seçimi toplantısı,

17 — Halkevleri yıldönümü töreni: Bu gün evimiz salonunda Halkevleri yıldönümü münasebetile 570 kişi ve Halkevi binası önünde de yüzlerce halk toplanarak merasime iştirak etmişlerdir.

18 — Bir defa kitapsaray ve Yayın şubesi komite seçimi toplantısı.

19 — Bir defa kitapsaray ve Yayın şubesi Başkan seçimi toplantısı.

20 — İki defa Köycülük şubesi komite seçimi toplantısı.

21 — Bir defa Köycülük şubesi Başkan seçimi toplantısı.

22 — Bir defa Müze ve Sergi komite seçimi toplantısı.

23 — Bir defa Müze ve Sergi şubesi Başkan seçimi toplantısı.

24 — Bir; Halk dershaneleri ve kurslar şubesi komite seçimi toplantısı.

25 — Bir defa evimiz salonunda kurslar şubesi Başkan seçimi toplantısı.

26 — Bir defa evimiz salonunda Jandarma Bölük komutanı Bay Necdet kızı Bedia ile teğmen Kemalin nişan törenleri yapılmıştır.

27 — Haftada iki saat olmak üzere evimiz müzik öğretmeni Sadi Leblebici tarafından 27 öğrenciye keman dersi verilmektedir.

28 — Evimiz muayene evinde iki zarfında 37 hasta muayene edilmiştir.

29 — Evimiz Almanca dersine devam eden 7 talebeye Ortaokul Yabancıdil öğretmeni Bay Halil Fehmi tarafından muntazaman ders verilmektedir.

30 — Evimiz nazareti altında halk tarafından 100 fakir ilkokul talebesine her gün muntazaman sıcak öğle yemeği verdirilmektedir.

Halkevi Başkanı
Dr. Ferdane Bozdoğanoğlu

MESUL MÜDÜR : *Eczacı Bedri Bilginer.*

Bu iki resim Elvançelebi köyünde bulunan Elvan çelebi camisinin iki görünüşü

müddet zarfında (13) Hüyük, (9) Ören yeri, (15) Kale ve oyulmuş kayaları tetkik edildiğini ve buralarda yaşamış insanların, medeniyetin devirlerini tespit etmek mümkin olmuştur.

2 - Osmanlılarla, Selçukiler devrinde Çorum :

Osmanlı ve Selçuk devirlerine ait bir çok cami, medrese, hamam Ören yeri ve Türbeler üzerinde uzun araştırmalar yapılmış, intişar etmiş tarihlerde bulunan ve bu mevzulara ait olan kısımlarla karşılaştırmak suretile mühim neticeler elde edilmiş ve tarihe geçmiyen bir çok mevzuların aydınlanması temin edilmiştir. Buna misal olarak Aşık Paşa Zade Elvan Çelebi cami, türbe ve hamamı, Kalehisar Temürlü ören yeri medresesi. Çorumda Muzaffer Paşa camisi, Camiikebir, Ali Paşa hamamı, Beyler hamamı, Yeni hamam ve buna mümasil eserler ve yerler üzerinde yaptığımız tetkikler gösterilebilir. Bunlardan Karahisar Temürlü Ören yerinde ve Düğenci bölgesinde Degirmen derede bulunan ilhani Selçuk, Osmanlı devirlerine ait bakır ve gümüş paraları ve bunlar üzerinde yapılan tetkikler de buraya eklenebilir.

3 — Muhtelif devirlerde Çorumda mülkî teşkilât :

Bu husustaki araştırmalarımız esaslı şekilde ilerlemiş olup yakında neşriyata başlayacağımızı ümit etmekteyiz. Bu tetkikın bilhassa hicrî (1000) tarihinden bu güne kadar olan kısmının tamamlanmış olduğunu ve bundan evvelkilere ait vesikaların temin edildiğini arzedersek bu madde hakkındaki araştırmalarımızı hülâsatan bildirmiş oluruz.

4 — Halk edebiyatı ve saz şairleri :

Halk edebiyatı hakkındaki çalışmalarımız diger sahalara nazaran daha çok ilerlemiş bir haldedir. (Çorumlu) dergisindeki neşriyat yapılan işlerin onda birine ancak tekabül edebilir. Topladığımız cönkler ve halktan derledigimiz destanlar, güzellemeler, ağıtların adedi mühim bir yekûna baliğ olmaktadır. Halen yaşayan ve gezen şairlerini komitemiz himayesine almış ve eserlerinide derlemekte bulunmuştur. Hazırladığımız Çorum manilerini peyderpey neşretmekteyiz. Ata sözlerini de neşretmek için tertibat almaktayız. Çorum ve bölgesine mahsus olan türkülerin toplanmasını ve ar şubesinin yardımı ile notaya alınarak neşrini de ihmal etmedik.

5 — Kitabeler :

Vilâyet dahilinde bulunan ve her biri Çorum tarihi için mühim bir vesika olan kitabelere ait tetkiklerimiz bitmiş ve bunlardan bir kısmı neşredilmiştir. Bunlar yakında tamamlanacak ve bir Büroşür halinde tabedilecektir.

6 — Tarihî kiymeti haiz vesikalar :

Malûmdur ki tarihî destanlar, cami, medrese, hamam kitabeleri işimiz için mühim ve canlı vesikalar olmakla beraber yalnız bunları bulmak ve yazmakla Çorum tarihini aydınlatmak mümkin olmadığını göz önünde bulunduran komitemiz; şerî mahkeme kayıtlarını, Evkaf idaresinde ve halktan bazı zevat elinde bulunan bir çok vakfiye ve fermanlarıda toplayarak bu yüzlerce vesika arasında ilmî tetkiklerini yapmağıda daima göz önünde bulundurmuş ve bu vesikaları - Çorumlu - da ilâve olarak neşretmiştir. Bu neşriyatın arkası yaptığımız hesaplara göre muntazam ve metodik çalışma ile ancak uç sene zarfında tamamlanabilecek ve yazılacak (Çorum) tarihi için yegâne mehaz olacaktır. Şimdiye kadar neşrettiğimiz vesikaların birinci kitabını yazacağımız ilâvelerle yakında neşretmeği düşünüyoruz.

7 — Şive hususiyetleri ve dil derlemeleri :

Komitemiz yukardanberi saydığımız işler için çalışan arkadaşların azlığı dolayısile bu kısmile doğrudan doğruya meşkul olmak imkânını bulamadık. Yalnız Folklor araştırmaları yaparken tesadüf ettiğimiz hususiyetler hakkında gerekli araştırmalar yapmağıda ihmal etmedi. (Çorumlu) dergimizin bu sahadaki neşriyatı bu sözlerimiz için bir vesika yerine geçebilir.

8 — Yer adları :

Tarih noktasından yer adlarının nekadar ehemmiyetli olduğunu izaha lüzum görmiyoruz. Çorumda Çöplübey, Emir Ahmet, Hacı Nasrullak, Nurullah, Gülabibey, Karamançavuş mahalleleri, Beyler Çelebi Osmancıkta Gazi Ferahşat mahallesi, Çorumda Serçe, İlgaz, Seydim, Eyne Gazi, Arife Gazi adlarının derlenmesi ve bunlar hakkında yaptığımız araştırmalar bizi şimdiye kadar hiç bir tarafta neşredilmemiş tarihî hakikatla karşılaştırdığını söylersek yer adlarının kıymet ve ehemmiyeti hakkında ancak bir misal vermiş oluruz. Bu husustaki araştırmalarımızdan köy ve mahalle adlarına ait olanları neşredilmiştir. (350) yıl evvelki mahalle adları ile köy adları ve bu günkülerle mukayesesi bir çok tarihî hakikatlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu mevzu üzerindeki araştırmaları yer, mevki ve sülâle adlarını da ithal etmek suretile devam etmek fikrindeyiz.

9 — Adetler ve ananeler :

Programımıza koyduğumuz bu mevzu üzerindeki araştırmalarımıza da devam etmekteyiz. Tekemmül ettikçe neşredilecektir.

10 — Etnografya malzemesi :

Belli başlı meşkalelerimizden birini de bu mühim kol teşkil etmektedir Bu işe şimdiye kadar hiç bir tetkik yapılmamış olan (İskilip)-ten başladık. Evler, mutbakta kullanı-

Elvan çelebi camisi ile beraber avlusuna girerken kapısının sağ tarafında görünen tezyinatlı taş

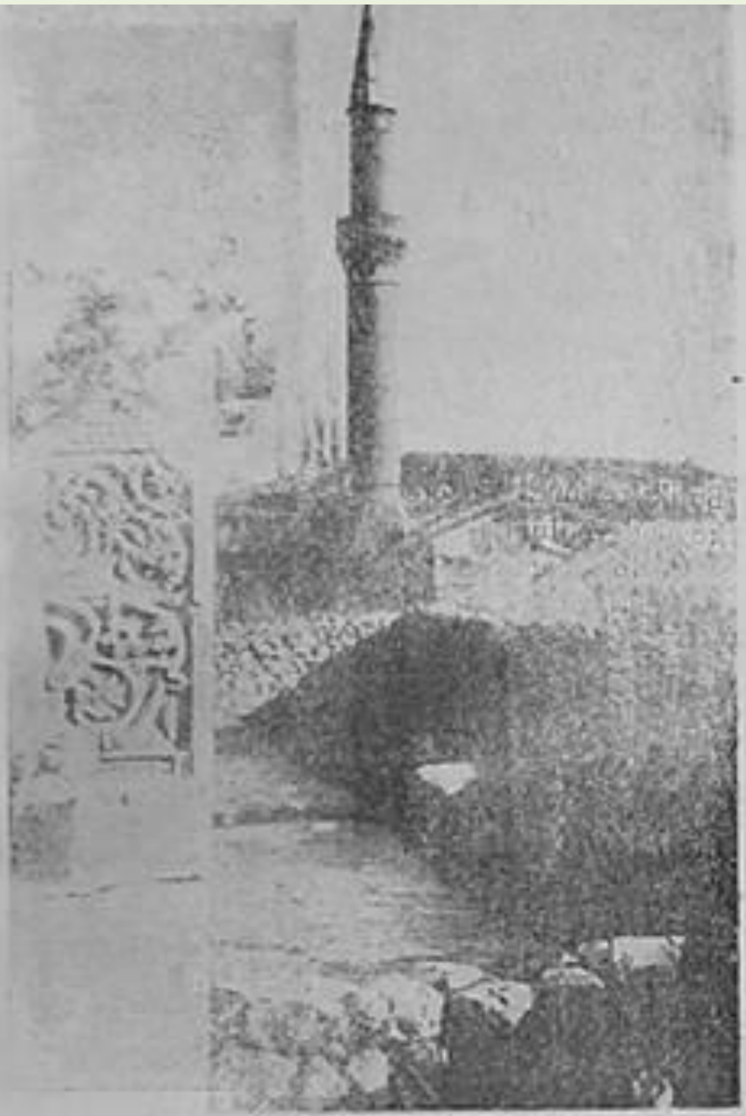

Elvançelebi camisi içindeki oluklu havuz

Elvan çelebi türbesinin önünde bulunan ve Kırşehirden Âşık paşa tarafından gönderildiği rivayet edilen renkli sütun

Aynı sütunun uzaktan görünüşü

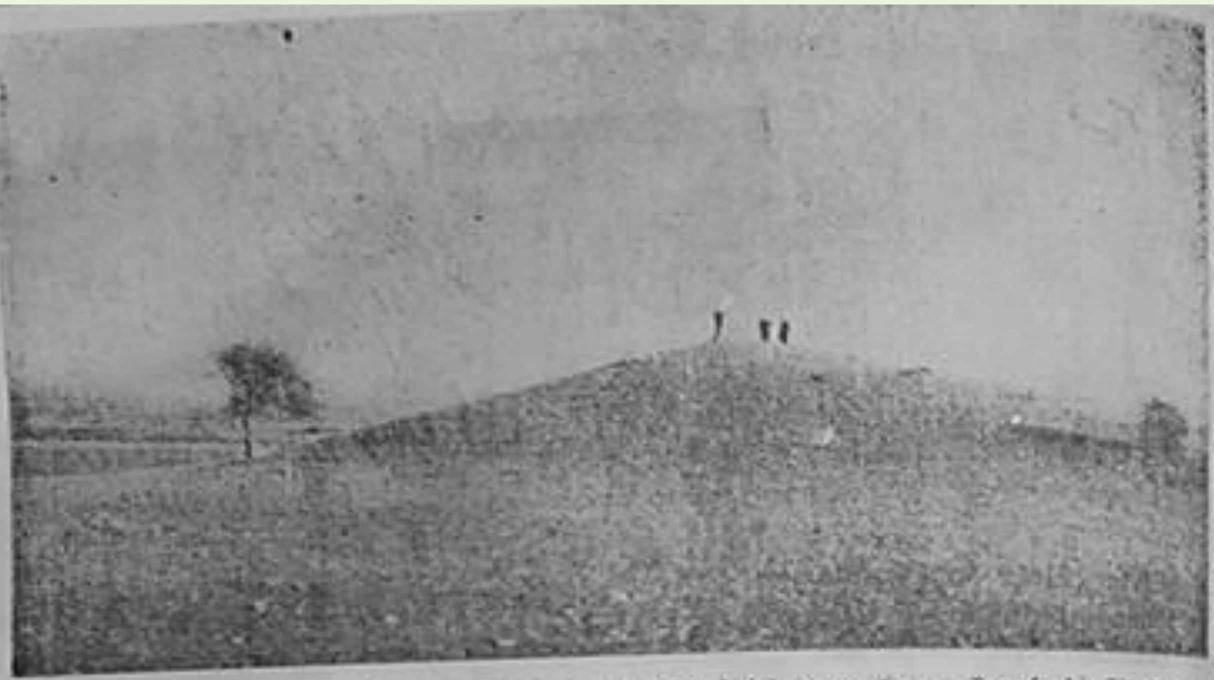

Çorum - Mecidözü yolu üzerinde Elvançelebi sapağanı üzerinde Söğütlü pınar karşısındaki hüyük. (Buradan pek kıymetli seramik malzemesi toplandı)

Çorumda sıvası 1234 H. de yapılan eski bir evin kapısı ile bir asâ (Resimde görülen zat Milli kitapsaray memuru Eşref Ertekindir.)

[illegible]

بالزومن احيه وابيه الايه واجرالواقف على الله تعالى فيما قصده لولاء لحاكم المسجل المذكور
صحت الوقفيه و لزومها حكما لازما متعدن شرعا واشهدا الدول المسلمين حكمه جاعده المسلمين
ومن الائمه و غيرهم من الحاضرين فى غرة المحرم الحرام الشهور فى سنه اربع و ستين . سبعمائه
والصلوات والسلام على نبيه المجتبى والحمدلله على التمام

شــــــهود الحــــــال

شهد به ثبوتاً محمد بن عمر الخطيب — شهد به ثبوتاً محمود بن ابوبكر المؤذن — شهد به ثبوتاً عبدالرحمن الامام ببلدة المذكوره — و حافظ محمد السالكين ببلدة المذكور

شهد لما فيه السيد حافظ عثمان — شهد به كذلك السيد احمد المراد ببلدة المذكور — شهد به لما فيه السيد عثمان الشيخ ببلدة المذكور — شهد به ثبوتاً شيخ اسحاق بن سعدى

شهد بذلك الحاج اويس المراد ببلدة المذكور — شهد بذلك السيد حسن الشيخ مذكور — شهد به ثبوتاً السيد محمود الواعظ مذكور

شهد به كذلك الحاج سعدى بن اسحاق مذكور — شهد به ثبوتاً السيد محمد الواعظ ببلدة المذكور — شهد بذلك السيد عبدالله الشيخ ببلدة مذكور

شهد بما فيه الشيخ فتح الله الشيخ ببلدة مذكور — شهد لما فيه الحاج حسين الواعظ ببلدة مذكور — شهد به كذلك السيد عثمان الواعظ ببلدة المذكوره

شهد به لما فيه الشيخ محمد السالكين ببلدة المذكوره — شهد به لما فيه السيد صالح الامام ببلدة المذكوره — شهد به ثبوتاً الحاج عبدالرحمن مذكور

شهد بذلك الحاج محمد الشيخ ببلدة مذكور

(Eğri sipah) nam eşkıyanın yakalanmasına dair

No : 96

Çorum beyine ve İskilip kadısına hüküm ki :

Haliya İskilip kazasında fesad üzre olan sohtelerin serdarı Eğri sipah nam sohte sair yoldaşlarile tutulup hapsolunmuşlariken sabıki sancak beyisin mezburların akçaları alınıp itlak olunduğu istima olundu. İmdi bu bapda fevkalhad itabe müstehak olmuşsundur. Mezburûn ehli fesadı hapisten itlak edenler her kande ise teftiş ve tefahhus edüb ele getirüb kayid ve bendile gönderesin. Bu hususu sair umura kıyas etmeyüb ihmal ve müsahile göz sebebile mezburlar ele gelmek mümkün olmayan olbapda özrün asla makbul olmayub mazul kılınmağla konulmayub onlara olacak siyaset size olmak mukarrerdir. Ona göre mukayyet hususu mezbure ihmalden hazer eyliyesin.

Beyin kethudasına verildi.
23 S. 984 (1576)
Mühimme 28 sahife 353

Yakalanan eşkıyanın Kıbrıs adasına sürgün edilmesine dair

No : 97

Çorum beyi Mahmud beye hüküm ki :

Mektup gönderip bundan akdem lâzimülizale olan eşkıyanın bazı küreğe, bazı Cezirei Kıbrise gönderilmek ferman olundukta livayı mezkûrde vaki olan erbabı timar ve kale erenlerine alub gitmek teklif olundukta teallül ve inad eylediklerin bildirmişsin. İmdi anın gibi bazı eşkıya küreğe ve Cezirei Kıbrise gönderilmesi emrolundukta sipahi taifesinden ve kale erenlerinden koşulup gönderilmek emredüb buyurdum ki vardıkta sancağında vaki olan ehli fesad ve şenaatten ve sair eşkıyadan küreğe ve Kıbrise gönderilmek ferman olundukta sipahiden ve hisar erenlerinden kifayet mikdarı adam tayin edüb emrim mucibince bile koşup gönderesin. Olbapda kimesneye taallül ve inad ettirmiyesin.

Fî. 11 C. 982 (1578)
Mühimme 26 sahife 244.

(Domu) kariyesindeki kızılbaşlara dair

No : 98

Çorum beyine ve Çorum ve Osmancık kadılarına hüküm ki :

Senki sancak beyisin mektup gönderip Çorum kazasına tabi Domu nam kariyede (...) nam kimesne üzerine kariyei mezburden ve ahar kariyeden nice kimesneler cemolub kızılbaş tavru üzre kendu halile avratı ve oğullarile şürbü hamr ve muaşeret edüb ve nice yerden dahi mezbure nezr ve çırak ve harabati cemolup bu minval üzre envaı fiili şeni eyledükte kariyei mezbure sipahilerinden emir ve Mehmed ve gayrileri vermeğin kifayet ahvalin ayanı vilâyetten ve bigaraz müslümanlardan sual olundukta veçhi meşruh üzre olduğun haber verdikleri bildirdüğün ecilden buyurdum ki vardıkta tehir etmeyüb mezkûru ele getirüb dahi meclisi şeride ahvalin ayanı vilâyetten ve bigaraz kimesnelerden hak üzre teftiş edüb göresin hakkında ne veçhile şehadet ederler ise sicilledüb sureti sicilli ile arzeyliyesin eğer veçhi meşruh üzre mülâhid olduğu şerile sabit olursa hapseyleyesin sonra emrim ne veçhile sadır olursa mucibi ile amel edesin.

Hacı Paşa hazretlerinin hizmetlerinde olan Fazlullah kethudaya verildi.

Fi. 24 H. 985 (1557)

Şehir ve kasaba halkı ile Türklerin silah kullanmamalarına ve silahların toplanmasına dair

No : 99

Çorum beyine hüküm ki :

Tahtı livanda bazı etrakin elinde tüfenk ve alâtı harp olduğu istima olundu. İmdi anın gibi Yeniçeri sip hi taifesinden olmayanların ellerinde bulunan tüfenk alınıp miri için zaptolunmasın emredüb buyurdumki hükmü şerifim vardıkta emrim üzre anın gibi Yeneçeri ve sipahi olmayub şehirlü ve etrak taifesidden olup tüfenk kullanan kimesnelerden ellerinde tüfenklerin alub miri için zaptedüb ne mikdar tüfenk bulunub ne veçhile alındığın yazıp bildiresin.

Hacı Ahmed paşa hazretlerinin hizmetlerinde olan Fazlullah kethudaya verildi.

Fi. 26 H. 985 (1577)

Mühimme 31 sahife 242

Çorum kalesinde mahpus olan şakilere dair

No : 100

Çorum sancağı beyi ve kadısına hüküm ki :

Mektub gönderip Çorum sancağında yollar ve beller kesüb kat'ı tarik edüb ele getirilüb bilfiil Çorum kalesinde mahpus olan ehli fesadın şerle haklarından gelinüb ve ele girmeyüb etraf ve civarına perakende olan yoldaşların ele getürmek babında hükmü hümayunum talep eyledüğün ecilden buyurdumki hükmü şerifim vardıkta bu bapda gereği gibi mukayyed olup bilfiil kalede mahpus olan haramilerin ahvalleri şerle teftiş olunup veçhi meşruh üzre kıt'ai tarik ve ehli fesad ve şenaat oldukların şerle sabit ve zahir olursa sicilli mahfuza kaydettikten sonra sipahi olanların hapisten çıkarmayub sureti sicillerile mufassal ve meşruh yazub arzeyleyüb olmayanlar babında şerle lâzım geleni mahallinde icra ettiresin ve senki sancak beylisin anın gibi mahpus olan müfsidlerin rağbet eden yoldaşların yatak ve duraklarına ve akvam ve akrabalarına ve bilcümle şerle buldurması lâzım olanlara buldurub hüsnü tedarikle ele getürdüb anların dahi veçhi meşruh üzere fesad ve şenaadleri sabit olursa sipahi olanların hapsedüb sureti sicillerile yazub arzeyliyesin sipahi olmayanlar babında eğer bilfiil mahpustur ve eğer gayridir şerle lâzım geleni icra ettirüb mahallinde yerine koyasın.

Hacı paşanın kethudası Fazlıya verildi.

25 C. 985 (1577)

Mühimme 31 sahife 246

No : 101

Çorum beyi Behram beye hüküm ki :

Hâlâ düstur ekrem vezir Osman paşa Anadolu canibine sefer emrolunup ankarip çıkup teveccüh etmek üzre olmağın müteahhid olduğun malın tahsiline mucid olub seferi hümayun için müşarünileyhe varınca ihzar etmek emredüb buyurdum ki varıcak asla tehir tevakkuf ve ihmal ve müsahale etmeyüb mal hususuna mukayyid olub müşarünileyhe olcaniplere varıncaya değin küllice hazineye ihzar etmek babında ihtimam eyliyesin. Şöyleki müşarünileyhe oltarafa vardıkta ziyadece akça tedarik edüb getirüb teslim etmiyesin. Sancağın alınmağla konulmayub envaı itabıla muatep olursun. Ana göre mukayyed olasın.

Fi. 26 Ramazan 992 (1584)

53 Mühimme 176 S.

No : 102

Çorum beyine ve livayı mezburda olan kadılara hüküm ki

Hâlâ veziri azam Osman paşa (Edamallahü taalâ iclâlehu) seferi hümayun emrolunub lâkin kış olmakla nefsi Kastamonuda bir kaç gün ikamete niyet olunmağla kendü ile olan miri develerden kırk katar devenin arpa ve samanları tedarik olunup beslenmek için tahtı hükûmetinize irsal olunmuştur. Buyurdum ki hasa sarbanlardan Hüseyin sarban vardıkta bu bapta her biriniz bizzat mukayyed olup zikrolunan kırk katar miri develerin lâzım ve mühim olan saman ve arpalarının bulunan yerlerden nerhı ruzi üzre akça ile vaki ve müstevfi tedarik olunub müzayeka çektirmiyesin. Amma bir veçhile mukayyed olasın ki bu bahane ile akça (پول) kimesneden nesne aldırmayup emrü şerifime muhalefet edenleri tetebbu ve tecessüs edüb hafiyyen arzeyliyesin ki haklarından geline. Şöyleki siz dahi mukayyet olmayub ihmal ve müsahele (?) göz sebebi ile reayaya zulüm ve teaddi olduğu istima olunursa mansabınız alınmağla gereği gibi hakkınızdan ğelinir. Onat veçhile mukayyet olasın.

Fi. 16 Za. 992 (1584)

Mühimme 63 S. 225

No : 103

Çorum ve Osmancık ve Mahmad selâm ve Zile ve Turhal ve Ortapare kadılarına hüküm ki :

Hâlâ veziri azam ile Amasyaya nüzul edecek asakiri mansurem mihmaniçün koyun lâzım olmağın türkman ve kasabat taifesinin pıçağa yarar semiz koyunlarından Çsrum kazasından üçyüz reis koyun ve Zile kazasından yüz reis koyun ve Turhal kazasından ve Osmancık ve Mahmad Selâm kadılarından maan yüz reis koyun ve Turhal kazasından yüz reis koyun ve Ortapare kazasından dört yüz reis koyun ceman bin reis koyun alur eğer dahi lâzım gelirse reaya taifesinden bulunan yerlerden dahi bin reis koyun tedarik ve ihzar eyleyüb kendünüz bizzat koyun sahipleri

veya vekillerile getirüb orduyu hümayunuma teslim eylemeniz emredüp buyurdum ki vardıkta fermanı hümayunum mucibince asla tehir ve tevakkuf etmeyüp tayin olunan mikdarı koyunları zikrolunan taifeyi muaccelen cem ve ihzar eyleyüb asakiri mansurem Amasyaya varub dahil oldukları gibi kendünüz bizzat kimesneye itimad etmeyüb koyun sahipleri veya vekillerile berveçhi istical orduyu hümayunuma götürüb teslim eyleyesiz ki asakir halkına siai maişet ve koyun sahiplerine sebebi ticaret vaki ola. Husnsu mezbur mühimmatı umurdandır. Onat veçhile bizzat mukayyed olub ihmal ve müsaheleden ziyade ihtiyat eyliyesin.

Fi Rebiyülevel 993 (1585)

Mühimme 59. S. 33.

Kastamonudan seferihümayuna müteallik yazılan ahkâmı şerifedir

No : 104

Amasyaya varınca olan konaklardır.

Devrekâni ve Göl ve Sorgun ve Daday kadılarına :

(ـــدزديوك) evvel konak tayin edilmiştir.

Araç ve mergün kadılarına :

Atabey Gazi ikinci konak tayin edilmiştir.

Boyabad ve Taşköprü ve Göl kadılarına :

Tahtalu nam mahal üçüncü konak tayin edilmiştir.

Saz ve Tosya kadılarına :

Saz kazasına tabi Akseki nam mahal dördüncü konak tayin edilmiştir.

Saz ve Kargu kadılarına :

Saz kazasına tabi Köprülü nam mahal beşinci konak tayin edilmiştir.

Hacı Hamza ve Kargu ve İskilip kadılarına :

Hacı Hamza nam mahal altıncı konak tayin olunmuştur.

Osmancık ve Sakız kazasına tabi Ovacıksuyu nam mahal yedinci konak tayin olunmuştur.

Osmancık ve Çorum kadılarına :

Nefsi Osmancık sekizinci konak tayin olunmuştur.

Osmancık ve Çorum kadılarına :

Osmancık kazasına tabi gügercinlik nam mahal dokuzuncu konak tayin olunmuştur.

Mahmad Selâm ve Gümüş kadılarına :

Mahmad Selâm kazasına tabi Erkud nam mahal onuncu konak tayin olunmuştur.

Amasya ve Merzifon kadılarına :

Amasya kazasına tabi Hacıköy yanında bulak nam mahal onbirinci konak tayin olunmuştur.

Amasya kadısına :

Değil keras (1) nam mahal onikinci konak tayin olunmuştur.

Amasya ve havza kadılarına :

Amasyaya tabi (يوزكى) nam mahal onüçüncü konak tayin olunmuştur.

Amasya kadısına :

Nefsi Amasya ondördüncü konak tayin olunmuştur.

[1] Gelkiras olacaktır.

Çorumda Tor Çelebi bin İsrailin arapça vakfiyesi tercemesidir.

No : 105

Hamdü bipayan tanrı taalâ hazretlerine olsunki parlak şeriatle âlemi aydınlatan yüksek ayât ile halil ve haramı bildiren yer yüzünün ulusu Hazreti Muhammed . . . . dini islâmı yükselten odur. Bade za usul ve maanisi şerî olan bu hücceti . . . . sahiha . . . . . şöyle ihbar ve ilâm eder ki meclisi şeriati şerifei garra ve mahfeli tarikati hanefiyei zehrada hazır olan güzidei emacid ve ekârim umdei ekâbir ve efahim . . . . gayet kerim (TorÇelebi bin merhum Elhac İsrail). Tanrı taalâ kendisini tevfik ve inayetle mümtaz, fehmü dirayetle mükrim kıldığından . . . . ve yakinen bildiki her yediğini eritmekte, her geydiğini eskitmekte, sadaka olarak her verdiğini ipka etmektedir. Sadaka ve ihsanların fazileti hakkında mutemed ravilerin haber verdiği âyet ve hadislerle amel etmek üzre ahrette gözlerin dehşetten yükseklere dikilip belirdiği gün için kendi işine yarayacak azık, ancak hayrat ve hasenattır. Bu hayratı bakiye arasından ahseni sadakat ve efdalı hayrat olan sadakai cariyei ihtiyar etti . . . .

Binaenaleyh vakıfı mumaileyh şöyle ikrar ve itiraf ettiki mülk ve tasarrufunda ve idaresi altında olan emlâkinden Çorumlu mülhakatından Tatar nahiyesinde kâin çayköy denilen kariye arazisinden bulunan ve mahallinde şöhretine binaen tahdit ve tahriften müstağni olan çiflik arazisinden dörtte birinin nısıf hissei şayiasını ve (يوركى) çifliği demekle meşhur olub tahdid tariften müstağni mezraasının temamını ve mezkûr çay kariyesinde kâin Hamza bey değirmeni demekle meşhur olan değirmenin tamamını ve Ömer bey kariyesinde kâin Kurdoğlu değirmeni diye meşhur olan değirmenin temamını ve mezkûr Çay kariyesinde (نؤر) oğlu değirmeni diye meşhur olan değirmenin nısfını ve Çay kariyesinde kâin Ferahşad kethuda diye meşhur ve tahdit ve tariften müstağni olan (. . . .) değirmenin nısfını ve Çorumlu mülhakatından Tatar nahiyesinden Ömer bey kariyesinde kâin tahtani iki evi ve fevkani bir beyti ve bir sofayı ve ahırı ve iki anbarı ve ittisalinde ufak bir bağçeyi ve akar su menbaını havi olub cenuben Haydar bin Veli mülkü ve şarkan ve şimalen Haydar bin Veli mezreası ve garben tari-

kiâm ile mahdut olan menzilin temamını ve Ömer bey kariyesinde kâin Hüseyin bahçesi diye meşhur olub cenuben ve şimalen ve garben tarik ve şarkan çay denilen su mecrasile mahdud bahçenin tamamını ve dökmeciler çarşısında cenuben Zeyni bin Ahi dükkânı ve şarkan Emirze bin Hasan mülkü ve şimalen Kunduzhan mescidi vakfı ve garben tarikiâm ile mahudd iki bap dükkânın tamamını ve helvacılar çarşısında kıbleten merhum Elhac Mustafanın bina eylediği camii şerifin vakfı ve şarkan elhac Mustafa bin Veli dükkânı ve şimalen tarikiâm ve garben elhac Ali bin Nasuh mülkü ile mahdud iki bap dükkânın temamını ve Haffaflar çarşısında kıbleten ve şarkan Bali bin Ahmed mülkü ve şimalen Ebulkasım bin Azak mülkü ve garben tarikiâm ile mahdud olan dükkânın temamını ve (. . . . . .) diyarından nefsi Çorumluda süku sultaninde kâin dekâkini mahdudei mavsufeyi ve Osmancık tevabiinden Saruin kariyesinde kâin Beybağı diye maruf olub kıbleten Süleyman bin Süleyman bağı ve şarkan (. . . .) Fetih bin Ahmed bağı ve garben Veli Hasan bin Lutfullah bağı ile mahdud olan bağın temamını ve kariyei mezburede (. . . . . . .) bağı diye maruf ve kıbleten Umur bey bin (دمر) ve şarkan Ali bin Mahmud bağı ile ve garben Eymir bin (دمر) bağı ile mahdud olan bağın temamını ve mezkûr (. . . .) Tor beyi bağı diye meşhur olup kıbleten Umurbey bin (دمر) bağı ve şarkan Ali bin Mahmud bağı ve Şimalen bekir Ahmed bin (. . . .) bağı ve garben mezkûr Umurbey bağı ile mahdud olan bağın temamını ve kariyei mezburede köy bağı diye maruf ve kıbleten . . . . bağı diye ve şarkan Ebubekir bağı ve şimalen Ahmed bin Eymir Ali bağı ve garben Cihanşah bağı ile mahdud olan bağın tamamını ile mei hudud ve taraiki ve küllei hukuk ve meraiki ve dahil ve harici her dürlü hakkı ile mahdumu m[illegible] cedi olan (. . . . . . .) şemsülnes[illegible] Abdullah çelebi bin vakıfı mezkûre ve badehu ebnasına ebnai ebnasına ve batnen bade batnin ve neslen bade neslin . . . . bunlarda tamamile münkariz olu[illegible] evlâdı vakıftan bir ferd kalmadıkta ütekasına badehu ebnai ütekasına ve balâda mezkûr tertip üzre ebnai ütekasına ve bunlar da tamamile münkariz olub ebnai ütekasından bir ferd kalmadıkta Çorum kasabasında sakin ulema ve sulehanın fukarasına vakfı sahihi şeri ve hapsi sahihi meri ile vakıf ve hapsedüb mezkûr vâkıf şu şart etti ki evkafı mezkûreye [illegible]

[illegible] oğlu mezkûr Abdullah çelebi badehu aslahı ebnası . . . . mütevelli ola. Yine şarteyledi ki evkafı mezkûreden hasıl olan menfaat ve gulle iptida evkafı mezkûrenin tamirine ve halel ve haced zuhurunda anın ıslah ve imarına sarfoluna. Ve masarifi tamiriyeden zaid kalan menafii hasılanın küllisi vakıfı mumaileyhin sulbi oğlu Abdullah çelebiyedir. Ölürse oğluna ve oğlunun oğluna verile. Ve iki ve daha ziyade olursa aralarında mütesaviyen taksim oluna. Badehu bir ölürse zükûr ve ünastan veledine ve veledi veledine verile . . . . ve mütevelli dahi vakıfı mumaileyhi vicahen ve şifahen tasdik ve tesellümü sahihi şeri ile tesellüm ettikten sonra vâkıfı mumaileyh uslûbü meşruh üzre eylediği ikrarı müteakıp mütevellii mezbur mahzarında vakfı meşruhundan rücu davasına şüru ile . . . . vakfı mezburun lâzım olduğunu ihticac ederek red, mevkufattan imtina ve her ikisi de tevki ve imzası balâda muharrer hakimi mumaileyh terafu ve muracaat ettikte hakimi mumaileyh seraiti şeriye ve (. . . .) meriyeye riayetten sonra vakfı mezkûrun sıhhat ve lüzumuna hükmeylediğinden . . . .

İşbu vakıf hicreti nebeviyei mustafaviyenin dokuz yüz altmış dokuzuncu yılı aylarından cemaziyelevvelinde takrir ve tahrir edildi.

İşbu vakfiye Evkaf Müdüriyeti Umumiyesi canibi âlisinden varid olan 8 Mart 928 tarihli emri tahriri üzerine terceme ve takdim edildi.

Hüsameddin

Kuyudu vakfiye arabî mütercimi

Amasyada medfun (Şeyh Habibi Ömeri) nin ve (Rukkıye) ve (Bacı) Hatunun müşterek vakfiyeleri suretidir [1]

No : 106

Elhamdülillahi kâşifi zulâmil zulmi binurişşeriati elmudieti ve mübeyyinil ahkâmı biledilletişşeriyetil aliveti ve muvazzıhil halâli velharami biayetihil alıyetil beyyineti ve mazharil islâmi Muhammedün seyyidül beriyeti aleyhisselâm fi külli bükretin ve aşiye. Amma badü felemma vefekallahü taalâ erbabülhakku velhakikatı malikişşeriati vettarikati şeyhülislam velmüslimin Şeyh Habip Amri hatta alimehu maekelehül insan fakat efnee vema lebisehu fakat ebleehu vema tasaddaka bihi fakat epkahü fevakafehu ve habesehu ve tasaddaka tekarrüben ilellahi taalâ veptiğaen limerdatihi ve hereben min azabil veyli ve taleben lisevabihil cezil cemia mahüve lehu ve hakkuhu ve mülkühu müntakilen ileyhi min Yakub Çelebi ve Etem Çelebi ve Fatma hatun binti Veli men evlâdil kotar bilbeyi veşşirai sahiheyn fi yedihi ve tahte tasarrufuhi ilâ hini tasaddukihi hazelvakfı ve minhü zalik. Rubulmülki elkaini fi nahiyeti kotar fi divanı (کورد) ve hududüha haddülevvel (Köz ağacı) ve minhü yettasilü ilâ (Tavşancıl sivrisi) ve minhü yettasilü ilâ (Yoğunkavak) ve minhü yettasilü ilâ (kenarı nehril ahmer ve şarkan ilâ nehrillezi yecri mahu fişşitai min emamil karyetil meşhureti bi (Satı yüzü) velâyecri fissayfi elmeşhuri (Sivas çay) mezburun şark taraf mezreayı Sivas evkafı şeyh Habip garp tarafı mezreayi (کورد) evkafı şeyh Habip garp tarafı mezreayi (   ) evkafı şeyh Habip haliyen yine mezreayi mezbur Satı yüzü Beyan ve Taytak ve Kızılcalı ve (ترجى) ve (Artukşah) ve (Alaçatlu ve (Acıkaya) ve (Demir كار) Abacı ve (Turgutlu) ve (Kara dibekli) ve (Bahçalı kuyu) ve (Ala göz) ve diğer (Ala göz) nam kariye ehalileri ziraat ederler. Divani ve malikâni her bir sene verirler. Haliya yine

[1] Bu vakfiyenin bir kısmı Türkçe, bir kısmı de Arapçadır. Aslını e'de edemedik. E... yelce çıkarılan bu sureti koymağı muvafık bulduk. (Rukkıye) hatun meşhur (Şeyh Yaren...) kızı ve (Şeyh Habib) in zevcesidir. Vakfiye içinde adı geçen (Evlâdi Kutara) aid mal... müteakıp sahifelerde görülecektir. Bunlar (Çelebi Mehmed) in Timurun davetine icabet ... üzre yola çıktığı zaman hücum eden (Kutarı Yahya) beyin sülâlesindendir. Kitabın mukaddi... mesinde bunlara aid izahat bulunacaktır.

...hat karadan Akçaköy ve Killiakça köy ve Köçekli ve Samyavrı ve Sarı köy (واوكورل) ve ötegeçeden Hüseyinli ve Kara mürselli ve Kulaklı ve Kulan nam karye ehalileri izni mütevelli ile eküb ve biçüb divanını ve malikânını her bir sene verirler. Hududüha haddül evvel Kızılyılgun ve minhü yettasilü ilâ (جورت) burnu ve minhü yettasilü ilâ (قره‌علاغو چقورى) ve minhü yettasilü ilâ Yoğun sınur ve minhü yettasilü ilâ Kömür tepesi ve minhü yettasilü ila Mal ağılı ve minhü yettasilü ila Angut ini ve minhü yettasilü ila Toklu kuyusu ve minhü yettasilü ila Şaplı beleni ve minhü yettasilü ila Kale tepesi ve minhü yettasilü ila tarikıhi ve minhü yettasilü ila Kızılca kamiş ve minhü yettasilü ila Bağ tepesi ve minhü yettasilü ila tarikılam ve minhü yettasilü ila Çırağlu ve minhü yettasilü ila Kumar yatağı ve minhü yettasilü ila karyei Balcık ve minhü yettasilü ila Sülük ve minhü yettasilü ila (كوجك يولط) ve minhü yettasilü ila Killik deresi ve minhü yettasilü ila (تازنوادبه‌سى) ve minhü yettasilü ilâ (جيلبره) tabii Kayakuşu burnu ve minhü yettasilü ilâ (بيك) ve minhü yettasilü ila Haran sürüsü ve minhü yettasilü ila Sınır dere ve minhü yettasilü ilâ nehri Acı ve minhü yettasilü ila Orta Alagöz önünde vaki Bozahlat ve minhü yettasilü ila nehri ahmer ve minhü yettasilü ila Kaya burnu ve minhü yettasilü ila Taşlı Geçit ve minhü yettasilü ila evkafı Kasım bey bu hudud ile mahdud olan mezraadan hasıl olan mahsul ve galle 60 sehim olduğu takdirce lihamse mütevelli ve dahi cümle malikâne 60 sehim olduğu takdirce 6 sehmini kızı Hatice hatuna hibe edüb ve iki sehmini dahi Medinei Münevvereye vakfedüb ve dahi 4 sehmini sulbi oğlu Mahmud ve Mehmede vakfedüb bundan sonra ebnasının ve ebnai ebnasına vakfedüb ve dahi 23 sehmini zevcesi Rukıye hatuna 90000 akça mukabelesinde hibe edüb ve dahi Bacı hatuna irs ile intikal eden 60 sehimden 6 sehmi hissesini mezreayı (كوردن) den ve mezreayı Sivasdan 15 sehimden birbuçuk sehmi sulbi oğlu Muhiddin Bedreddine vakfedüb bundan sonra ebnasına ve ebnasına vakfedüb sureti defterde masturdur. Ve şürutühu hergün bir surei mülk kıraat oluna. Ve minhü müntakılen ileyhi ankıbeli Hatice hatun binti Şeyh Habip malikâne 60 sehim olduğu takdirce 6 sehim hissesini vakfı camii mektebi alemi ulema mevlâna Cafer Çelebi Kadıaskeri sabık anadolu ve şürutühu ennehu sülüsehu mahaselehu mingalletihi ve mahsuluhi liyekünül

imamül mezkûre ve sülûsan yüksemü beyne selâse nefer alesseviye ve şürutühu şeyh Habip evkafına mütevelli olanlar nazır ola ve dahi malikâne 60 sehim olduğu takdirce 23 sehmi vakfı eczahanan fahrülmuhaddarat Rukıye hatun binti Şeyh Muhiddin elmeşhur biyavsı ve şürutühu Şeyh Habip evkafına mütevelli olanlar nazır ola her sabah surei yasini şeriften sonra tilâvet oluna ve dahi ehli tecvid olanlara ve müdavemet edenlere okuta müdavemet etmeyenlerden ahara vereler. Ve dahi yerine kaymakam tutmaya hasıl olan mahsulde iki buğday ve bir arpa vere toz ve saman katub vermeyeler. Var köyden al demeyeler. Mütevellii mezbur kapusuna götürüb İskilip kilesile beraber verilüb kirası ile ve dahi rubu malikânesini alâ imamil mescidillezi benahü ve enşeehu fi beldeti İskilip imameti evladına ve evlâdı evlâdına meşruta edüb ve şürutühu ve ala selaseti neferen limenilulemai velfukara ennehu selasetün mingalletihi ve mahsulihi liyekûnül imamil mezkûr vessülüsan yuksemü beynesselase neferün alesseviye ve şürutühu vacibün enyukree külle ısbıın fiyevmilisneyn vel hamsincüzen minel kuranilazim liruhi Resulullahi veptigaen limerdatihi ve hereben min azabihi elvebili ve taleben lisevabihil-

cezili cümletiha hüve lehu ve hakkuhu ve mülkühu intikalen ileyhi minsülaletilmai vettın sultan Bayezid bin sultan Mehmed han biestikatittammeti. Elkâmileti fi yedihi ve tahta tasarrufihi ila suduri hazihil vakfı minhü ve zalık cümleti arzın haliyetin küllühü fi medineti İskilip ala hududün erbain minha muttasilün bittarikulami ellezi yettasilü bi yamacılkarani ve minha mülasıkun bimahallei baka ve minha mutt.silen bittarikıllezi yettasilü beyne oluklu ve minhü muttasilen Bozca kavağa akan su ve Bozca kavak derbendinden ve (وحمر كوبك) altından mürur eden yol ile mahdud olup tevliyeti aslahı ebnasına ve ebnayı ebnasına batnen bade batnın ve şaratahü min galleti mahsulihi ala imamil mescidillezi enşeehu ve benahü ve şeyyedehu fi iskilibil mezkûr ve dahi cümleti mahüve hakkuhu ve mülkühu intikalen ileyhi karındaşım Ahi Sıraç min sülaletihil mai vettın Bayazid sultan bin Mehmed han bissadakatil tammeti ve Elkâmileti ve fi yedihi ve tahte tasarrufihi ila suduri hazel vakfı minhü ve zalik cümleti mezraatin kâinin fi karyeti Kazganlı min amali medineti İskilip müştemilatin ala hududün erbain minha muttasilün li Hace pınarı ve minha tarikun amin ve minha binnehrilkebir

ve minha biarzı Hacı Mustafa haliyen diğer Ulunezir çifliği tevliyeti haliya oğlum Mahmuda vakf edüb bundan sonra ebnasından ehli ilim olanlara her sabah benim ruhum için surei yasin ve mülk okuya sümme ve sümme ilâ ahirizzeman eğer ebnam iki olursa aslah olana ener müsavi olurlarsa musin olana vakfola ener evlâdı münkariz olursa Medinei Münevvere ulemasına vakfola ve tasaddaka tekarrüben ilallahi teâlâ veptigaen limerdatihi ve hereben min azâbil veyli ve taleben lisevabihil cezil cümletü mahûve lehu ve hakkuhu ve mülkühu intikalen ileyhi min sülâletihil mai vettın. Sultan Bayazid bin Mehmed han bissadakatittammeti vel elkâmileti ve fi yedihi ve tahtı tasarrufihi ila suduri hazel vakfi ve zalik cümleti arzın haliyetin kâinin fi karyeti Baka min amali medineti İskilip hududiha malumetün indel çiran alâ imamil mescidillezi enşeehu ve benahü ve şeyyedehu fi İskilibil mezkûr sümme şaratahu hazretül vakıfül mezbur edamallahü zılalühu ila yevmiddin ledeyişşeriati madame fi kaydil hayatitdünya fesehallahü müddeteha feiza intikale ila civari rahmetihi yekûnüttevliyeti liaslahi ebnaihi binnisbeti ilâ gayrihi minel ebnail mevcudeyni fi külli ze-

manın sümme liaslahi ebnai ebnaihi sümme ve sümme ve sümme limen yerahü hakimel vakti ehlen littevliyeti ve şaratahü eyzan inkâne ebnahü isneyni ve selâsen evil ekseri en yugta gallatil mevkufatil mezkûreti liulemaihim sümme li veraihim sümme li ahsenihim hülkan felnnesteva yuksemü fiha beynehüm alesseviye ve şaratahu eyzan en men yeteveffa min ebnaihi ve ebnayi sakidi masefel ennehu kâne ibni vahiden ev eksere yuğta hıssatühülleti kâne tehuzuha fi hali hayatihi ila ebnai zalikelibinilmüteveffa veleşşürekâil müteveffa minel ebnai ve ebnail ebnai sümme ve sümme ve şaratahü eyzan enyukasemel mevkufatil mezkûreti bitarikıl tasaluhu bel yecmau elmütevelli gallatil mevkufatil mezkûreti yuksemü beyne erbabil hısası minel ebnai ve ebnail ebnai sümme ve sümme lemma emerel vakıfı alel veçhil mübeyyinil muayyeneti veşşeraitil mufassalatil mezbureti hakemel hakimil müvekkıi alâhü meddallahü zıllehu bil vakfil mezbur fisseferişşeri ve elkatel milli badema ruiye şatuttescil menezzeleli velinkâr velisbat ve gayri zalik fima yetevagkafü aleyhil hükmü bilvakfı şean hükmen sahihan şariyyen nafizen katiyen fesaretil kariyetil mevkufeti vakfen sahihan

şeriyen lazimen müebbeden muhalleden bihaysü läyehillü liahadin mümünün billahi ve melâiketihi ve kütübihi ve rüsûlihi min halifetin ve sultanin ve vezirin ve melikin ve emirin ve kadıyûn ve valiyûn ve müftiyûn ve müderrisûn veli ahadin minennasi katıbatan ve turran fein yûğavyirû hazel vakfı evyûbeddiluhû ev yeniadduhu ev yubtuluhu ev yûfsûdûhu ev yeteurrazu lehu bi nakzın evfeshin ev tahrifin ev tasarrafa bitarikın ahar tahalefel şürutûl mezkûreti femen şerefal nakzıhi ve tahlifihi ve yûramû azmen fi tağyirihi ve tebdilihi ve seâ fi iptalihi ve tatilihi fakat irtekebel haram vestevcebel enam ve ceale nefsehu ğarure bisahatihillahi ve ikabihi ve müstehakkan lielimi azabihi ve keyfe yetevesselu zalike müminün ev yetearraza lehu müslümün badema kale Resululiahi sallallahi taalâ aleyhi veselem. (Şibrûn minel ardı ye'huzûhülmeri min ahihi bigayri hakkın tavvakahullahû min sebi arzeyni finari cehennem) ve kalallahû tealâ (vezzalimine eadde lehûm azaben elima) femen halefe kitaballahû ve sünnete resulihi ve sea fi iptali vakfı ahihil müslüm fakat bae bigadabın minallahi ve me'vahû cehenneme ve bi'sel masir femen feale zalik ev gayyere şeyen minhû ev min şeraitihil mübeyyineti ve mevacibihil müayyeneti fallahû hasibihu ve mücazihi velmüntekımi minhû ve müakıbihi ve alâ hazâ vakaal işhadi veltahrif esteizübillâh (Yaeyyûhellezine amenu ittekullahû velitenzurû nefsûn makaddemet liğadin vettekullahe innallahe habirûn bima tağmelun. Velá tekûnû kellezine nesullahe feensahûm enfûsehûm ülâikehûmûl fasikun.) Fi gurreti şehri recebil müreccebi li sene ihda ve semanin ve semane mie 881.

ŞÜHUDÜLHAL

Mevlana Muhiddin ibni Musluhiddin,ve Mahmud ağa bin şeyh Musluhiddin, Mevlana Musluhiddin ibni Mustafa, Elhac Ahmed ağa ibni Mehmed ibni Veliyyüddin, ve Elhac Ali ibni elhac Tori, ve Hüseyin çelebi ibni Mustafa ve Ali çelebi bin Veli bin Hüseyin, Veli çelebi bin Mustafa, Ebu Said Hilmi bin Ali ve Mehmed ibni Hasan ve gayrûhûm minelhazırin.

Mahmut Selim GÜRSEL 1991

ÇORUM

SANAL KİTAPLAR

2024

ÇORUMLU 1938--1939

KAYNAK ESERLER DİZİNİ:20

ÇORUMLU

1838-1939

SAYI: 12

Mahmut Selim GÜRSEL

HALKEVİMİZDE BU AY
FAALİYETLERİMİZ
ÇORUM SANCAK BEYİ
KARAYAZICI
ONUCU ASIRDA ÇORUM
ÇORUMLU GAZİ BEYDİLİ
ÇORUM MANİLER
AKKOYUN TÜRKÜ
OYDAH TÜRMÜ
ÖRDEK TÜRKÜ
GÜZELLEME
TOPRAĞA AİT ATASÖZLERİ
HESAP VERİYORUZ
HÜSAMETTİN VAKFİYESİ

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl : 1 15 MART 939 Sayı : 12

HALKEVLERİMİZDE

TARİHİ ARAŞTIRMALAR NASIL YAPILMALIDIR ?

M. FUAD Köprülü

Halkevlerimizin muhtelif faaliyet sahaları arasında tarihî araştırmaların oldukça geniş bir yer tuttuğunu, gerek halkevi dergilerindeki tarihî yazılardan, gerek yine Halkevleri tarafından neşredilen muhtelif kitap ve risalelerden [illegible]lıyoruz. Millî şuurun kuvvetle [illegible]şal ettiği böyle bir devirde, milli tarihe ve mahallî tarihe ait alâkanın kuvvetlenmesi gayet tabiidir. Türkiyede, eskiden beri, münevver sınıf arasında tarih kültürü büsbütün yok değildi ; ancak tamamile orta zaman ananelerine bağlı kalan bu günkü tarih telâkkilerile ve metotlarile taban tabana zıd olan bu eski tarz anlayışın artık değişmesi lâzımdır. Tarih ile böyle eski tarzda alâkalanmış insanlar arasında eski Arap, Fars, Osmanlı, metinlerini lâyıkiyle okuyub anlayanlar, eski kaynakları az çok bilenler mevcuttu. Bu gün tarih araştırmaları yapmak isteyen gençler, eskilerin bu bilgilerieden kabil olduğu kadar faydalanmalı, eski yazıları okumak ve eski metinleri anlamak hususunda onlar kadar bilgi ve tecrübe sahibi olmağa

çalışmalıdırlar. İşte ancak böyle uzun bir hazırlanma devresinden sonradır ki, ciddî araştırmalara başlamak imkânı hasıl olabilir. Bu gün Halkevleri dergilerinden bir çoğunda sık sık tesadüf ettiğimiz yanlış okunmuş anlaşılmamış eski metinler hazırlıksız yapılan araştırmaların netice vermeyeceğini gösteren acı misallerdir. Ancak böyle ciddî bir filolojik hazırlık devresi geçirdikten sonra tarihin bu günkü çalışma usullerini öğrenmek ve onları tatbik için gayret etmek lâzımdır.

Şimdiye kadar gerek Halkevleri mecmualarında makale şeklinde, gerek ayrı ayrı kitap ve risale tarzında neşrolunan tarihî araştırmaları gözden geçirecek olursak şu neticelere varırız: Dergilerdeki faaliyet ya şer'i mahkeme sicillerinden çıkarılmış bazı vesikaların ya mahallî bazı kitabelerin, yahut tesadüf edilen her hangi yazma eserden çıkarılmış bazı parçaların neşrine münhasır kalmaktadır. Pek nadir bazı istisnaları bir tarafa bırakacak olursak, bu araştırmalardan pek çoğunun usulsüz, bilgisiz yapıldığını, aralarında bazan mevzu itibarile çok mühimleri bulunmakla beraber, ilmî kaidelere uygun bir şekilde yapılmadığı cihetle bunlardan hiç bir istifade imkânı bulunmadığını teessürle görüyoruz. Bazı tercümelere, yahut öteden beriden toplanmış bazı malûmatın bir araya getirilmesile meydana çıkan compilation mahiyetinde yazılara gelince, bunlar da ekseriyetle çok itinasız yazıldığı cihetle, okuyanları sağlam, esaslı malûmat verecek mahiyette şeyler değildir. Hele umumî mahiyette olarak yazılan bazı mahallî tarihlere gelince, bunların hiç olmazsa yüzde doksanı faydasız emeklerden ibarettir: Bunları yazanların çoğu ecnebi dillerdeki mehazlardan istifade edemedikleri cihetle, ellerine geçirebildikleri Türkçe kitaplardan ve kıymetleri çok şüpheli tercümelerden edinebildikleri malûmat ile ve ansiklopedilerden çıkarılan basit şeylerle iktifa etmek mecburiyetinde kalıyorlar; Ch. Texer'nin çok eskimiş kitabı, türkçe tercümesi bulunduğu cihetle, başlıca mehazı teşkil ediyor. Hitit, Yunan, Roma, Bizans devirleri hakkında böylece eski, kıymetsiz eserlerden edinilmiş malûmatı tekrarlayan bu kitaplar, Selçuk ve Osmanlı devirleri hakkında da gayet sathî ve iptidaî malûmatı ihtiva ederler.

ihayet, bazı mimarî abideleri ile ... kitabelerden sonra, oradan ...tişmiş meşhur adamların terce... halleri ile bu kitaplar tamam...ır. Tarih usulüne temamile ya...cı ve mevzuları hakkında pek ...ve sathî bilgi sahibi kimseler ...rafından - bazan oldukça zahmet ve gayret sarfolunarak - vücuda getirilen bu gibi eserler, ilmî bir kıymeti haiz olamayacakları gibi geniş münevverler tabakasını ma...llî tarih hakkında aydınlatmak bakımından yani bir vulgarisation eseri olmak itibarile de icap eden şartlardan mahrumdurlar. Bütün bu kusurlardan başka, tertip ve baskı itibarile, yani basım tekniği bakımından da çok geridirler.

Maddî ve manevî bir çok mah...rumiyetler karşısında, sırf memleket sevgisile, öğrenmek ve öğretmek maksadile bu faydasız zahmetlere katlanan idealist insanların, ve bunları bastırmak için oldukça maddi fedakârlıklara katlanan Halkevleri'inin bu faaliyetini takdirle, hürmetle karşılamamak imkânsızdır. Fakat, usulsüz ve plânsız yapıldığı cihetle çok defa faydasız kalan bu mesaiyi muntazam bir plânla, ilmin bu günkü terakkilerine uygun ve metodik bir

şekilde yapmak daha doğru değil midir? Çalışmak, aramak, her yokluğa rağmen bir varlık göstermek isteyen bu idealist araştırıcıların mesaisini her manasile verimli bir şekle sokmak kabil değil midir? Biz bunun hattâ kolaylıkla kabil olduğuna inananlardanız. Ve işte bu satırlar, sırf bu maksatla yazılıyor.

Halkevleri'mizin tarih sahasındaki çalışmaları, umumî olarak düşünürsek, mahiyet itibarile birbirinden tamamen farklı iki istikamette olmak icap eder:

I. — Millî ve mahallî tarih hakkında, hattâ umumiyetle tarih hakkında mütehassıslar, âlimler tarafından meydana konulmuş hakikatları, vulgarisation ve compilation mahiyetinde yazılarla, tercümelerle, hulâsalarla veya konferanslarla geniş halk kitlesine, münevverlere, gençlere yaymak. Gerek Avrupa'da gerek memleketimizde bu mevzulara ait intişar eden kıymetli ve itimada lâyık eserlerden istifade edilmek suretile bu vazife kolaylıkla ifa olunabilir. Bu hususta dikkat edilecek bir mesele varsa, o da, değersiz, yanlış eserlerle ciddî ilim eserlerin bir birinden ayırmaktır. Ve bu da o kadar müşkil bir şey değildir.

Halkevlerimiz bu vazifelerini daha ziyade konferanslar tertibi suretile muvaffakıyetle yapabilirler.

II. — Halkevlerimiz, bilhassa mahallî tarih hakkında, kendi muhitlerinde yapacakları araştırmalarla yeni yeni bir çok vesikalar elde edilebilir; ve bunları ilmî şartlara uygun olarak neşretmek suretile millî tarihimize büyük hizmetlerde bulunabilirler. Meselâ Anadolu'nun büyük hattâ bazan küçük merkezlerinde elyazmalarından mürekkep umumî kütüphaneler, yahut kolleksiyonlar vardır; bazı eski âilelerde, bazı meraklı kimselerde bir takım yazma kitaplara tesadüf olunur. Bunları tedkik ederek -bu gün Avrupada yazma kitapların tavsifi hususunda riayet edilen muayyen kaidelere göre- tavsif etmek lâzımdır. Ülkü'de buna aid bir çok makale ve bir iki nümune neşredeceğiz.

Yine bunun gibi, bazı hususî ellerde resmî vesikalara, fermanlara, beratlara, vakfiyelere tesadüf olunur. Tarih bakımından bazan çok büyük ehemmiyeti olan bu vesikalar da, kabil olursa satın alınarak, kabil olmazsa fotografya ile istinsah olunarak, buna da imkân yoksa, bu çeşit yazıları lâyıkıyle okumağa muktedir birisi hattâ bir kaç kişi tarafından kopye ve kontrol edilerek Halkevi şubesi arşivinde muhafaza edilmelidir. Aslı bu suretle muhafaza edilen vesika, neşredilmek istenilirse, bu cins vesikaların neşrinde riayet edilen ilmî usullere temamiyle riayet olunmalıdır. Türk Tarih Encümeni Mecmuası, Türkiyat Mecmuası gibi bütün Halkevleri kütüphanelerinde bulunması zarurî eserlerde, onlara benzer vesikaların -fermanların, beratların, vakfiyelerin- nasıl neşri icap ettiğini gösterebilecek örneklere tesadüf olunabilir. Ülkünün gelecek sayılarında bu gibi neşriyat için ne gibi metodolojik prensiplere riayet edilmesi lâzım geldiğini vazıh bir şekilde gösteren yazılar bulunacaktır.

Tarih tedkikleri için en mühim menbalardan biri de kitabelerdir. Halkevleri'nin tarih şubeleri, her şeyden evvel, kendi muhitlerindeki kitabelerin estampaj'larını almak suretile bir kitabeler arşivi vücuda getirmelidirler. Bunun nasıl yapılabileceğini öğrenmek için merhum Halil Edhem'in Tarihi Osmanî Encümeni Mecmuasının birinci cildinde Kitabeler nasıl kaydedilir?

adlı küçük makalesinden çok istifade olunabilir. Burada, bu hususta riayet edilecek usuller en amelî bir şekilde gösterilmiştir. Bu usullere riayet şartiyle toplanacak ve neşredilecek kitabeler, Anadolu tarihi tedkikleri için en mühim bir kaynak teşkil edecektir. Şimdiye kadar gerek Avrupa'da gerek memleketimizde neşredilen Anadolu kitabeleri, bilhassa büyük şehir ve kasabalarda mevcut olanlardır. Halbuki bazı eski köylerde, yahut eski mezarlıklarda da pek mühim kitabelere tesadüf olunması ihtimali pek kuvvetlidir.

Bütün bunlardan sonra, mahallî tarih için en mühim vesikalar, şer'î mahkeme sicilleridir. Anadolu'nun her hangi merkezinde bu gibi sicil defterlerine tesadüf edilirse, oranın mahallî tarihini aydınlatacak belli başlı vesikalar mevcut demek olur. Bunların ilmî usullerle yani inanılabilecek bir şekilde tab'ı, tarihî araştırmalar için birinci derecede mühimdir. Maamafih, tesadüfî olarak seçilmiş, yalan yanlış okunmuş, tertip hatalarile yalan yanlış tabolunmuş vesikaların hiç bir işe yarayamayacağını bunun bir gösterişten, lüzumsuz zahmet ve külfetten ibaret olacağını aslâ unutmamalıdır.

İşte kısaca kaydetttiğimiz bu mülâhazalar, Halkevleri'mizdeki tarih komiteleri tarafından tatbik edildiği takdirde, bu husustaki çalışmaların az zamanda millî tarihi aydınlatmak hususunda büyük neticeler vereceği muhakkaktır. Gerçi şimdiye kadar da bir takım Halkevleri'mizin bu hususta faydalı işler gördükleri muhakkaktır: Meselâ İsparta Halkevi'nin çıkardığı «ÜN» Mecmuası, yeni çıkmağa başlayan «ÇORUMLU» dergisi, Bursa Halkevinin ULUDAĞ mecmuası, Konya Halkevinin KONYA dergisi bu sırada sayılabilir. Sonra Balıkesir Halkevinin neşrettiği XVII ve XVIII inci yüz yıllarda Balıkesir şehir hayatı ile Balıkesir ve civarında Yürük ve Türkmenler adlı iki risaleyi, Halkevleri'mizin tarihi neşriyatı arasında en faydalılarından saymak hiç te yanlış değildir. Fakat yukarıdaki mülâhazalarımız kısmen bu dergilerin bazı yazılarına da tatbik olunabilir.

Son bir mülâhaza olarak şunu da ilâve edelim: Bazan mahallî matbaaların kâfi vasıtalara malik olmaması da, tam mânasile ilmî

neşriyat yapabilmek imkânını ortadan kaldırıyor. Bu gibi yerlerdeki Halkevleri, ilmi mahiyette eserlerini- biraz daha fazla fedakârlığa katlanarak -İstanbul ve Ankara gibi büyük merkezlerde bastırmaktan çekinmemelidirler. İlmî faaliyette kemiyet değil sadece keyfiyet aranır; kıymetsiz on eseri fena bir şekilde bastırmaktan ise, bir tek ciddî eseri mükemmel bir tarzda ortaya koymak elbette daha doğrudur. Halkevlerimizin, kısa ve umumî bir surette arzettiğimiz bu meseleler hakkındaki düşüncelerini, dileklerini öğrendikten sonra, bunlara ayrı ayrı tekrar temas etmekten ve fikirlerimizi daha etraflı bir şekilde izahtan geri durmayacağız.

"Ülküden"

Çorum tarihinden bir yaprak:

Çorum Sancakbeyi Karayazıcı

Neşet Köseoğlu

Karayazıcıyı anlatmak için Anadoluda ilk celâlî hareketi hakkında biraz malûmat vermek lâzımdır.

(1005 H.) tarihinde üçüncü Murad Eğri kalesinin fethine gitmişti. Sinan paşa kuru bir söz yüzünden (Veziri âzam İbrahim paşa) azledilerek mühür kendine verilmişti. Kalenin fethinin ertesi günü umumî bir yoklama yapılarak 30000 askerin bulunmadığı görüldü. Bunların nerede bulunursa katillerine emirler verdi. paşa çadırında bulunan Yunus ağayı ve sair bir çok asker büyüklerinin boynunu vurdurdu. Hattâ Habeş eyaletinden infisal etmiş Sührap paşaya kadın elbisesi geydirerek teşhir etti. Bu vaziyet karşısında kaçaklar Anadoluya dağıldılar. İşte celâlî diye yıllarca devletin başına dert açan hadiseler bu idaresizlik ve zulüm mahsulüdür. (1)

(1008 H.) yılının sonlarına doğru Anadolu askeri Engürüs ve Eflâk'ta muharebelerle meşgul iken (Ruha-Urfa) da sekban bölük başılarından (Karayazıcı) demekle maruf Abdülhalim, eski Habeş beylerbeyi olub Anadoluyu teftiş eden Hüseyin paşaya isyan ettiler. Anadoluda çok zulüm yapmağa başladılar. Sinan paşa oğlu Mahmud paşa sefere memur edildi. Hüseyin paşa Karayazıcıya iltihak etti. Sinan oğlu kaleyi tazyika başladı, Karayazıcıya sancak verilmesi şartile Hüseyin paşayı teslim etti. (2) Bu muhasarada Karayazıcının kurşunu kalmadığından gümüşleri eritip kurşun

[1] Naima C. 1. S. 165.
[2] " C. 1. S. 165.

yapmış ve bu da bittikten sonra yukarıki tesviye tarzını kabule mecbur olmuştur. Amasya tarihine göre Urfada Kılıçlı aşireti efradından Alinin oğludur. Bölüğünün yazıcısı olduğundan Karayazıcı namile maruftur. Türk olmıyan paşaların hakareti yüzünden isyan etmiştir. Amasya civarında 70000 e yakın askeri vardı, Amasya civarında Ortaköyü saltanat merkezi yaptı, bütün eşkıyanın riyasetini aldı. Amasya müsellimi (Zülfikar) 5000 piyade ve 3000 süvari ile kendisine iltihak etti. Çorum yolunu tuttu. Çorum beyi Murat kendine verilen tevkif emrine rağmen kendini parlak bir surette istikbal etti. Kendine Halim şah unvanını verdi, her tarafa fermanlar ve beratlar gönderildi. Deli Mahmud paşa derhal Osmanlılıktan tecerrüd ederek isyan etti.

Sivas beylerbeyi oldu. Babıâli bunu haber alınca Çerkes Mahmud paşayı Sivasa tayin etti. Bu da isyan etti. Karayazıcı saltanatında şeyhülislâmlığı Kayserili eşşeyh Abdürrahim ve vezirliği de Kalenderoğlu Mehmed yapıyordu. Kardeşinin adı da deli Hasan idi. Bundan sonra Karayazıcıya Amasya sancağı verildi. Orada tekrar eski isyanında devam ettiğinden Sinan oğlu tekrar üzerine gitti. Karayazıcı kaçtı, paşa kış geldiğinden Diyarbekire döndü. Baharda tekrar geldi, Sivas beylerbeyi Mahmud paşa tavassutu ve tekeffülü ile kendisine Çorum sancak beyliği verildi. (3) Sinan oğlu da serdarlıktan çıkarıldı. Bu mıntaka böylece ihtilâl adamlarının eline geçti. (1017 H.) tarihine kadar karışıklık ve bu Türklük davası devam etti. Nihayet kuyucu Murat paşa Başvekil olunca Anadoluya çıktı, bu karışıklığı yüzbinlerce Türkün kanı pahasına yatıştırdı.

* *
*

Karayazıcı Çorumda da rahat duramadı, ayni propağandaya devam etti. (1009 H.) yılı şevvalin 11 inci günü Halepten mazul Hacı İbrahim paşa celâli üzerine serasker, Bağdat eyaletinden infisal etmiş Hasan paşa da serdar oldu. Kayseri sahrasında yapılan muharebede Hacı paşa Kayseri kalesine güçlükle girebilmeğe muvaffak oldu. Karayazıcı bu harpte

[3] Şeyhulislâm Sunullah kardeşi çoğu Çelebi kadı vasıtasile Karayazıcıdan Çorum beyliği için 30000 kuruş almıştır. Naima C. 1. S. 800.

(1000) kadar Yeniçeriyi öldürdü. Bunu duyan Serdar Hasan Paşa (1010 H.) Tarihinde seferin onüçünde (Elbüstan) da (Sepetlu) namındaki yerde (Karayazıcı) ile yaptığı harpte galip gelerek (20000) (Karayazıcı) lıyı öldürdü. Yazıcı (Canik) dağlarına kaçtı. Hasan Paşa ise takip ederek (Tokat) kalesine girdi. (1010 H.) cemaziyelevvelinde (Karayazıcı) nın Canik dağlarında öldüğü ve ölüsünün Osmanlı eline geçmemesi için her parçasının bir yere gömüldüğü (4) ve yerine kardeşi deli Hasanın geçtigi haberi İstanbula geldi. Bu senenin sonlarında (Deli Hasan) Hasan Paşanın (Diyarbekir) den getirdiği ağırlığını talan etti. Askeri az olan Hasan Paşa (Tokat) kalesine kapandı. Bu sırada Diyarbekir beylerbeyi Hüsrev paşanın celâli tenkiline memur edildiğine dair ferman geldi. Hasan paşa müteessir oldu, gelen kapıcıları kogdu.

Fakat muhasarada olan kale içinden biri paşanın her gün çıkıp oturduğunu haber verdiğinden muhasara edenler tarafından buraya nişan alarak paşayı öldürdüler. Çorum, Amasya da dahil olduğu

[4] Karayazıcının kethüdası Şahverdi'den sakledildi. Naima tarihi C. 1. S. 283

halde bu bölgeyi tekrar yağma etmege başladılar. (5) ve deli Hasan 1010-1602 sıralarında o kadar kuvvetlenmişti ki Kütahyayı bile muhasara etmişti. Bu sırada hükûmet Peşte ve Budinde harplerle meşgul idi. Celâli işine büyük bir kuvvet gönderemiyordu. Erzurum eyaleti köse Sefer paşanın, Sivas eyaleti Alaca otlu demekle anılan Ahmet paşa zorbaları, Karaman eyaleti Deli Hasan, Merzifon, Kastamonu, Çankırı ve bu meyanda Çorum, Osmancık Kara Said ve Tavil elinde idi.

Deli Hasan 1011 - 1603 ramazanında ileride nasıl olsa vaziyetinin müşkülâta uğrayacağını anlayarak yeniçeri ocağından tornacı başı Hüseyin delâletile padişaha müracaat cürümlerinin affi şartiyle Rumeli hududlarında çalışacagını söyledi. Bu talebi kabul edilerek kendine Bosna eyaleti verildi. (6) Şahverdi ile Hasana davul, bayrak ve hilât gönderildi. 400 adamına da bölük başılık verildi. (7) Deli Hasan iltica eden Kırım hanlarından Selâmet,

[5] Naima tarihi C. 1. S. 284.
[6] " " C. 1. S. 312 - 313.
[7] Orada (1014 H.) tarihinde katledildi. Naima C. 1. S. 422.

Şahin ve Mehmed - giraylar da affedildiler. Dahalet etmeyen Karakuş ve Toril Halil üzerine de Anadolu beyler beyi Nuh paşa (1012 H.) yılında Nasuh paşa serdar tayin edildi. (1013 H.) de Karayazıcı arkadaşlarından Karakuş Ahmede de Çıldır Beylerbeyliği tevcih edilmiştir. Geri kalan Kalenderoğlu Mehmed, Kara Sait, Toril Halil (1013 H.) de de her yerde zulümler yapmakta devam ediyorlardı, mütemadiyen İstanbula feryadnameler geliyordu. Çorum, Tokat, Sivas havalisini tahrip ediyorlardı. (1014) de Nasu'ı paşa ordusu ile Toril Halil - Uzun Halil ordusu Bolvadın köprüsünde karşılaştılar. Nasuh paşa mağlup olarak kaçtı, Kütahyaya geldi, orada Ali paşa sebep oldu diye onu idam etti. Bunun üzerine padişah sefere çıktı, fakat aldanarak Bursadan döndü. Bu sırada (1015 H.) de Kalenderoğlu Aydın, Saruhan taraflarına kadar hulûl etti. Anadolu Beylerbeyi Hüseyin paşayı Nif (M. K. paşa) de mağlup etti. (1016 H.) yılında Kuyucu Murad paşa sadrazam oldu. Anadoluyu bu anarşiden kurtarmak için gerekli tedbirleri aldı. Ve askeri ile Üsküdarı geçerek Anadolu içlerine daldı. (1013 H.) de Çorumda Sancakbeyi Mehmed bey idi. Kara Said ile yapılan muharebelerde Mehmed bey şehid oldu. (8) Amasyada eşkıya namına saltanat ilân eden Yıldızlı İbrahim bey diger eşkıya reislerine de kafa tutuyordu. Bunun üzerine eşkıyalar arasında fesad çıktı, üç kısma ayrıldılar. Biri Sinop kethudası Murad çavuş oglu Ali ağa idi. İbrahim bey idam edildi. Ali ağaya da Çorum Sancak beyliği verildi. Kuyucu Murat paşa Çoruma geldiği zaman Ali ağa sancak beyi idi. Ali bey çok zalim bir adamdı, civar vilâyetlerde her kesin evini basıp erzak ve eşyasını yağma ederdi. Sivas Beylerbeyine hitaben yazılan 11 Muharrem 1017 tarihli şu ferman şayanı dikkattir.

"Rum Beylerbeyine ve eyaleti mezburede vaki olan kadılara hüküm ki :

Kastamonu ve Kangırı sancaklarında nazırı emval olan Memi çavuş dergâhı muallâma mektup gönderip vilâyeti mezbureye birkaç senedir Celâlî eşkıyası zuhur edüb ehalii vilâyete ve âyende ve revende ve tüccar ve

[8] Amasya tarihi C. 3. S. 364.

zürraa envaı zulüm ve teaddileri hadden birun olduğundan gayri İskilip ehalisinden Kemerli Ali ve ... ve . . . . Hacı nam bölükbaşı kendularına tabi eşkıya ile gâh zorba sahibi sancakbeyleri ve binefsihi kendular gezüb eyaleti mezbure ahalisinin emval ve erzaklarını nehbü garet ve davarlarını dahi sürüb vilâyetlerine alıp gidüb daima hareket ve tuğyan üzre olup bu defa dahi Çorum Sancakbeyi olan kudvetülümera Ali dame izzünu gelüb ahali vilâyetin evlerin basub emval ve erzaklarını yağma ve talan edüb bu ane değin ahalii vilâyete eyledikleri zulüm ve teaddileri günden güne müşted olmagla her biri yalnız oldukları kasaba ve nevahi ve kurada ahvallerin yerlu yerinden hak üzre teftiş ve tefahhüs olunup şerile haklarından gelinmesini arzetmegin buyurdumki .....

1017 yılının cemaziyelevvelinde Kuyucu Murad paşa Çoruma geldi. Burada kaldığı müddet zarfında Çorum beyi Ali bey ile İskilip eşkıyasını imha etti. Çorum bunların tasallutundan kurtuldu. Bu suretle bütün Anadoluda da Murat paşa anarşiyi izale ederek umumi bir inzibat tesis etmiş oldu.

ONUNCU ASIRDA ÇORUM

Hikmet Turhan Dağlıoğlu

Bu makalemizle Çorumun 16-ıncı asır ahvaline aid olmak üzre beş vesika daha neşrediyoruz.

Bu vesikalardan biri Osmancık kadısına Mehmed paşa imareti için yazılan bir hükümdür ki 987/1579 tarihlidir. Tarihleri divan usulünce kullanılan ihtisar edilmiş şekillerinden «Z» harfi zilhicce ayını gösterdiğine göre bu vesika zilhicce ayının 7 inci günü yazılmıştır.

Musa halife isminde bir adam İstanbula kadar gelerek meşhur Mehmed paşanın Osmancıkta bulunan evkafına aid yolsuzluklardan devrin hükûmetine şikâyetlerde bulunduğunu görüyoruz. Bu evkafın nazaretini yapan ve vesikaya nazaran Mehmed paşanın evlâdından olan İslamın kendisine vekil yani kaymakam nasbettiği Dedebalı isminde bir ademin vakfa aid malları ve varidatı sui istimal ettiğini görüyoruz. Dedebalının her halde dürüst bir adam olmadığı anlaşılıyor. Atalarımızın özel ve içtimaî gayelerle tesis etmiş oldukları vakıfların zemanile mütevelliler elinde yani bir vakfın idaresine memur ve evkaf idaresinin de kabulile sarfiyata mezun olanlar tarafından çok zaman bu suretle heder edildiklerini görüyoruz. Hüküm bu yolsuzlukların önüne geçilmesini emretmektedir. (1)

[1] Koca Mehmed paşa : Osmanlı tarihlerinin kendisinden hemen hiç bahsetmedikleri bir şahıstır. Tarihi Osmani Encümeni Mecmuasının (7. S. 430 ve 117) sahifelerinde Amasya müverrihi Hüseyin Hüsameddin bu zat hakkında malûmat vermiş olmakla beraber yine bu izahatı noksan buluyoruz. Bu zat hakkındaki tarihî malûmatı ancak Neşet Köseoğlunun "Çorumlu„ dergisindeki yazılarile tamamlayabileceğiz. Hüseyin Hüsameddine göre Koca Mehmed paşa Atallıdır. Halbuki vesikalara nazaran bu cemaat Atallı değil İsallıdır. Türkmen beylerinden Hamza bey zade Danişmend Hıdır çelebi oğludur. Pederi ulemadan olup Osmancıkta medfun ve kendisi Danişmend oğlu diye meşhurdur.

İkinci vesika ise yine Osmancıktaki Mehmed paşa evkafına bir hükümdür ve 10 zilhicce 987/1579 tarihlidir.

Hükümden anladığımıza göre bu tarihlerde Osmancıkta vukua gelen bir yangında Mehmed paşa evkafından büyük bir hanla otuz dükkân yanmıştır.

Amasyalı Kutlu bey zade Kutlu paşaya damat olmuştur. 818 tarihinde Anadolu Beylerbeyisi olmuştur. İkinci Muradın saltanatı zamanında Bursaya nakledercek orada ikameti başlamıştır. Koca Mehmed paşa 883 de sadrazam olmuştur. Elde bulunan iki vakfiyesine nazaran zamanı sadaretinde Osmancık kasabası zahirinde kaya dibindeki bahçesinde yani kasabanın şark cihetindeki Mokbil ağa mahallesinde ufak ve zarif bir camii şerif ve önünde bir zaviye ve Bursa şehrinde iki latif hamam bina ettirmiştir. Mumaileyhin sadareti kaç yıl devam etti bilmiyoruz. Kendisi Osmancıkta camii bahçesinde medfundur. Vefatı tarihi 913 dür. Halilesi Ayçorü Kutlu hatun binti Kutlu paşadır, oğlu Mahmud çelebidir.

Bundan başka Yörgüç paşa zade Hıdır beyin mahdumu bir Mehmed paşa daha vardır ki Fatih Sultan Mehmed devri ricalindendir. Sicilli Osmani'nin cilt 4. s. 106. Hersek zade Ahmed paşanın müsamahasile Mısırlılara esir düştü. Ve sonra ikinci Bayazidin oğlu şehzade Ahmede lala oldu. 908 tarihinde vefat etti. Bu zat hakkında Âşık paşa tarihinde de malûmat vardır. Çorumlunun birinci sayısında bu mevzua aid yazı vardır.

Bunların tekrar yapılması için keşiflerde bulunulmuştur. Han yanmadan evvelki vaziyetine göre 30 zirağ uzunlukta ve 18 zirağ enliliğindedir. (2)

Bu hanın tekrar yeniden inşası on iki bin akçaya dükkânlardan beherinin yapılması da altışar yüz akçaya çıkacağı hesap edilmiştir. ve bunların yapılması hükûmeti merkeziyeden rica edilmiştir. Fakat evvel emirde evvelâ vakıf mütevellisinin hesabının kontrol edilmesi ve ondan sonra inşaata başlanması emredilmektedir. Bu hüküm bize 16 ıncı asırda bir kaza merkezinde vasat derecede bir hanla alelâde bir dükkânın kaç akçaya çıkabileceğini göstermesi itibarile dikkate şayandır.

17 inci asrın sonlarına kadar devletin para ölçüsü akça idi. İlk zamanlarda üç akça 90 ayarında bir dirhem gümüşe muadildi. Zaman geçtikçe akçanın hem ayarı hem vezni bozuldu. Kuruş bir nevi sikke olup evvelâ 40 akça iken

[2] Zirağ : Eskiden kullanılan bir nevi uzunluk ölçüsü. İnsanın dirseğinden ortaparmağı ucuna kadar olan uzunluk zıraı mimari 8/75 santim uzunluktadır. Arşın ise 65 santimdir. Hükümde yazılmakta olan zıraı Benna tabirinden maksat mimari ziradır.

sonra 80 akçaya fırlamıştır. Yani bu günkü paramızla bir akçanın vasatı olarak onbeş kuruş olduğu ve bu paranın her halde o devre nazaran zamanımızda iki, hatta üç misli iş göreceği muhakkaktı.

Hükümde han ve dükkânların sağlam yapılması ayrıca israftan hazer edilmesi ve tamirata sarf edilen paranın müfredatını havi bir defterin gönderilmesi de tasrih edilmektedir.

Üçüncü vesika Çorum ve Göl kadılarına yazılmış bir hüküm olup 992/1584 tarihlidir.

Ve Ahmed Turak, Turhan dede, Vehhap ve Adilcan ismindeki kızılbaşların hareketlerine aittir. Bunların kızılbaşlığı anlaşıldığı takdirde haklarında takibat yapılması emredilmektedir. Mezhep mücadelesi Osmanlı imperatorluğu ile İran arasında asırlarca devam etmiştir. O zaman Anadoluda bilhassa 15 inci ve 16 ıncı asırlarda kızılbaşan hareketi çok genişlemiştir. Neşrettiğimiz bir çok vesikalar bunu isbat etmektedir. Osmanlı imperatorluğunu idare eden otoriteler hemen her zaman kızılbaşlara ve kızılbaşlığa karşı amansız bir şekilde hareket etmişlerdir.

Dördüncü vesika ise Şehsüvar isminde bir naibin yani kadı vekilinin hareketine ve bu memuriyetten uzaklaştırılmasına dair olup 991/1583 tarihlidir. Bu vesika nihayet mahalli bir hususiyeti haizdir.

Beşinci vesika ise İnallu ve Ortapare kazasında bulunan cemaatlerden alınan vergilere dair çok dikkate şayan bir hükümdür. Osmanlı malî teşkilâtının hususiyetlerini göstermesi itibarile bu vesika malî tarihimiz bakımından çok kıymetlidir. Ortapare kazasının Haslarından yani hasılatı yüz bin akçadan ziyade olan dirlikleri (3) varidatı her yıl maliye memurları tarafından Nisan ayı iptidasında toplanırdı. Parayı toplayanlara emin ve âmil adı verilirdi. Fakat paralar toplanırken pek çok yolsuzluklar yapılır, halk ezilirdi. İşte Ortapare kazasında oturan Çağan ve (ساروز) cemaatleri bu yolsuzluklardan çok bizar olmuş olacaklar ki mahalli meclisi şera gelüp şikâyette bulunmuşlardır. Emin olan Yahşi beyin tahsildarı ve kabzı malı yani mallarını toplayan memur Katırcı oğlu Maden vilâyet defterine muhalif olarak her adamdan kara vergisi olarak on üç akça yerine yirmi dört akça almıya kalkışmış bunu da tartmak suretile (çünkü bazı akçaların tartısı noksandır) almak istemiştir. Bundan başka koyunlardan da fazla vergi almak istemişlerdir. Vilâyet defterinde yani bir vilâyetin senelik nüfus hasılat vergilerinin cins ve mikdarını gösteren ve İstanbulda padişah tarafından tasdik edilerek kanun hükmünü alan defterde yazılı vergi mikdarından fazla alınan vergilerden halk şikâyet edince bunlar kadıların riyaseti altında bir heyet tarafından tedkik edilirdi. Bu vesikada bir çok vergi isimleri geçmektedir. Bunlardan birisi resmi kare dediğimiz resimdir ki bunun kati olarak nasıl bir vergi olduğunu bilememekle beraber bunun Bennak resmi olduğunu yani bir nevi arazi vergisi olduğunu zan ediyoruz. Bu kelimenin farsi veya ıslav dilinden alındığını söylerler. Adedi ağnam ise bildiğimiz sayım vergisidir. Hükümde geçen resmi cevha Bostan resmi veya arpa resmi olduğunu tahmin ediyoruz. Cevh tabiri arapçada kavun, karpuz manasına geldiği gibi cev sözü farside arpa manasına gelmektedir. Bu vergilerin hakiki medlullarını ancak Çorumun bu yıllara aid defteri hakanilerle mevkufat defterlerini yani vakıf defterlerini gözden geçirmek esaslı bir şekilde tedkik etmeK suretile anlayabileceğiz. Hükümden anladığımıza göre 987 senesinde iki koyundan bir akça ve her üç yüz koyundan da beş akça ağıl resmi alınıyordu. Her deveden de senede üç akça resim alınıyordu. İlk zamanlarda At, Deve, Öküz gibi hayvanlardan harp esnasında nakliye vasıtaları diye kullandıkları için vergi alınmazken sonları yavaş yavaş bunlardan da azda olsa bu suretle bir resim alındığını görüyoruz.

Bu hükümde bu gün kullanılmayan fakat kullanılması çok güzel olacak olan üç halis Türkçe kelime geçmektedir.

Bunlardan birisi (eslemek) kelimesidir ki dinlemek, itaat etmek, ikinci kelime (oğat) kelimesidir ki münasıp, uygun, üçüncü kelime ise (sekitmek) mastarıdır

[3] Dirlik: Geçinmek ve maişete medar olmak üzere devlet tarafından verilen gündelik her nevi ulufeye yani maaşa has zeamet ve timare de padişah dirliği adı verilirdi. Haslar padişaha mahsus olduğu gibi vezirlere, beylerbeyine ve mirlivalara, sancak beylerine de tahsis edilirdi.

ki defetmek manasına gelmektedir.

Hükümde dikkate şayan olan meselelerden biri de (Katırcı oğlu Maden) isminde bir şahıstan bahsedilmekte olmasıdır. Katırcı oğlu Osmanlı tarihinde bilhassa 17 inci asırda mühim roller oynamış bir şahıstır. Kara Haydar oğlu ile beraber Osmanlı saltanatına karşı gelen bu âdem sonradan Girit'te vatan uğrunda şehit düşmüş ve meşhur Köprülü zade Fazıl Ahmed paşanın bile takdir ve teveccühüne mazhar olmuştur. Bu adamın işte bu meşhur ve Mehmed şah adiyle anılan âdemle ne dereceye kadar bir alâkası vardır, bu bizce şimdilik meçhuldur. Çünkü katırcılık Anadoluda bir meslek verilmiş addır. Bu vesikalar bize Osmanlı imparatorluğunun idari, mali ve içtimai vaziyetini göstermekle beraber tarihimizin de bir çok noktalarını aydınlatmağa hizmet etmektedir. Tam manasile bir tarih yazmak için her şeyden evvel bu gibi vesikaların neşredilmesinin ne kadar zarurî olduğu kendiliğinden anlaşılmaktadır. Vesikalarda geçen cemaat adları, yer isimleri ayrı bir hususiyet taşımaktadır.

Tarihî tabirlerin henüz tedvin edilmemiş bulunması bir çok hususlarda bizi bıhakkın tereddüde düşürmektedir. Bununla beraber ancak bu gibi vesikaların neşri ve bu vesikalarda geçen tarihî kelimelerin meydana çıkarılmasiledir ki bu kelimelerin esaslı bir şekilde izahını mümkün kılacaktır.

Anadolunun onuncu asırdaki umumî vaziyetini aydınlatan bu hükümler Anadolunun tarihini yazacaklar için büyük bir kıymeti haiz olduklarına şüphe etmiyoruz.

Not: Koca Mehmed paşa ve sülâlesi hakkında „Çorumlu„ nun (2) inci sayısında malûmat ve vesikalar vardır. Yeniden elde ettiğiz vesikalarla bunu temamlayacağız.

"ÇORUMLU.

Cönklerden Derlemeler:

Çorumlu Gazi Beydili

Neşet Köseoğlu

Topladığımız cönkleri tedkik ederken ehemmiyetli bir tarih vesikasına rasladık. Bunu bize Dördüncü Muradın Bağdadı muhasarası ve fethi zamanında Çorumlu şair Beydili'nin bir parçası öğretiyor. Vesika aynı zamanda bize Eminönü Halkevi tarafından çıkarılan (Halkbilgisi) dergisinin 84 sayılı nüshasında neşredilen (Daşdemir)in (Beydili) hakkındaki destanını hatırlatıyor. Burada Daşdemirin Antep şairlerinden ve Yeniyapan köyünde doğduğu ve 150 yıl evvel yaşadığı, 70 yaşında öldüğü yazılıdır. Bundan Daşdemirin 1135 H. tarihlerinde doğduğu ve Gazi unvanını alan şair Çorumlu Beydiliyi medhettiği anlaşılıyor. Yine bu malûmata göre Bağdat'ın alınması 1047 H. olduğu göz önüne alınırsa Daşdemir'in bu destanı 12 - 13 yaşlarında yazdığı meydana çıkıyor. (Halkbilgisi) zemanını tahmin etmekte biraz yanılmıştır. Daşdemir Antepli olduğundan Daltaban paşanın bu havalide bulunduğu [1] zaman ile şairin doğum tarihini tesbit etmek makaleyi yazana aiddir. Biz yalnız Çorumlu Gazi ve şair Beydili'nin bir yazısını cönkte gördüğümüz şekilde aynen aşağıya yazmakla iktifa edeceğiz.

[1] Daltaban Mustafa paşa bu havalide 1105 yılında bulunmuştur. Civarda kabiyle ve aşiretlerle mücadele etmiş ve büyük zulümler yapmış bir adamdır. Bu mezalimi sebebile müşkilâtla idamdan kurtulmuştur. Sonra Sadrazam iken yine idam edilmiştir. Beydili aşiretinden olması melhuz olan şair ve muharip Beydilinin Çoruma iskân edildikten sonra bu havalide Bağdat seferine iştirakten evvel Daltaban ile mücadele halinde bulunmaması ve büyük nam bırakmaması pek muhtemeldir.

563 SAYFA BAŞINA DÖNMEK İÇİN TIKLAYINI! 564

Bağdat fethinde bulunan Gazi Beydili fermayed ez kazai Çorum

Küffar fetholmadı deyu gam yeme
Olur şahım vakti saati vardır
Yaradandan yardım olmadı deme
Bunda yaradanın hikmeti vardır

Hep meydana çıksın var olan erin
Yıkılur kaleler fetholur yarin
Mekke Medinede yatan hünkârın
Malûm ki ne kadar kuvveti vardır

Küffarın kalesi sarp alınmaz mı ?
Asker noksanından fetholunmaz mı ?
Bir ağzı dualı kul bulunmaz mı ?
Niçe bin Muhammed ümmeti vardır

Kulun Beydili der ya hak ya hâdi
Hatalardan sakla Sultan Muradı
İnşallah açarız bizler Bagdadı
Anca gece gündüz zahmeti vardır.

Biz Beydilinin Çorumlu olduğunu Dördüncü Murad devrinde yaşadığını yalnız şair değil ayni zamanda muharip ve gazi olduğunu ve Bagdat seferinde bulunduğunu bu parçadan anlaşıldığını kaydetmekle iktifa edeceğiz.

Çorumlu Maniler

Eşref Ertekin

481

Kaşların enli enli
Ne bâkan kinli kinli
Yatsam yarin dizine
Yar dese ninni ninni

481

Kaşların var mil ucu [1]
Seversende dil ucu
Bilmem candan seviyon
Bilmem yüze gülücü

482

Kaşların var mil ucu
Var get yüze gülücü
Ben bir yar daha buldum
Kendime yalvarıcı

483

Kaşların milden ince
Ölüyom görmeyince
Üstüne yar sevmeyim
Aslına ermeyince

484

Kaşların kater kater
Kirpiklerin ok atar
Lebin bakkal dükkânı
Yanakların bal tartar

[1] Çorap örmek için kullanılan ince tellere denir.

485

Kaşların ok dedikçe
Kirpiğin çok dedikçe
Bekmi gönün böyüdü [2]
Menendin yok dedikçe

486

Kaşların hüma bakar [3]
Gözlerin yuma bakar [4]
Nasıl ana doğurmuş
Ateşin beni yakar

487

Kaşların yayım olsun [5]
Hulkun mülâyim olsun
Iraklığın kayırmam
Etvarın kaim olsun

488

Kaş kara kiprik kara
Uğrasın intizara
Sen bana yar olmadın
Heman şöyle mudara

[2] Gönlün demektir.
[3] Kaşları yukarı kaldırmak.
[4] Süzgün bakmak.
[5] Dağınık ve enli demektir.

489

Kaşların kalem işi
Gözlerin zümrüt taşı
Din ayrı kâfir etmez
Senin ettiğin işi

490

Kaşı gözü karayı
Göğsü cennet sarayı
Sen allar gey ben yeşil
Duşman geysin karayı

491

Kaşların kara kuzum
Zülfünü tara kuzum
Bir tüyünden vaz geçmem
Çekseler dara [6] kuzum

492

Kaşlarının burcundan[7]
Gül dereyim ucundan
Dağlara mı gedeyim
Yavru senin acından

493

Kaşların kara hatsiz [8]
Yörü hey hakikatsiz
Dünyada seni gördüm
Yarine merhametsiz

494

Karnefilsin darçınsın
Yavru benim harcımsın
Etme bu gütüllüğü
Yine kendin acırsın

495

Karnefilsin har bana
Ne hor baktın yar bana
Sen hor bakarsan bana
Dünya dolu yar bana

496

Karnefilsin bibersin
Kız ne güzel dilbersin
Eğil bir yol öpeyim
Cennetecek gedersin

497

Karnefilin filfili [9]
Nerden aldın bu dili
Bu dil buranın değil
İstanbulun bülbülü

498

Karnefil kofa ile
Yar sevdim safa ile
Beni yarden ayıran
Can versin cefa ile

499

Karnefil oymak oymak
Olur mu yare doymak
Yare doydum diyenin
Helâldır boynun vurmak

[6] Darağacı; adam astıkları sahpa.

[7] Kâle burcu gibi kaşların birbirine kavuştuğu yer.

[8] Çizgisiz demektir.

[9] Tohumu demektir.

500

Karnefil iki çatal
Bir ucu suya batar
Yare beddua etsem
Sonunda bana batar

501

Karnefil aldım handan
Severim seni candan
Kömür gözünü sevdiğim
Ne tez usandın benden

502

Karnefil boyu neynesin [10]
Gül kokuyu neynesin
Yar kapudan girerken
Göz uykuyu neynesin

503

Karnefil deste gerek
Destesi dosta gerek
Şu Çorumda yar seven
Gayetle usta gerek

504

Karnefilim ez beni
Dülbendinden süz beni
Ben bir fındık altunum
Gerdanına diz beni

505

Karnefil koydum tasa
Bu ayda girdim yasa
Güzellikte dengin [11] yok
Ve lâkin boyun kısa

506

Karnefilim dalım yok
Küçücüğüm yarim yok
Yarimi eller almış
Cahilim haberim yok

507

Karnefilim taksıda
Bir yar sevdim aksuda
Yarebbim sen kavuştur
Akşam ile yatsuda

[10] Neylesin demektir.

[11] Eşin yok demektir.

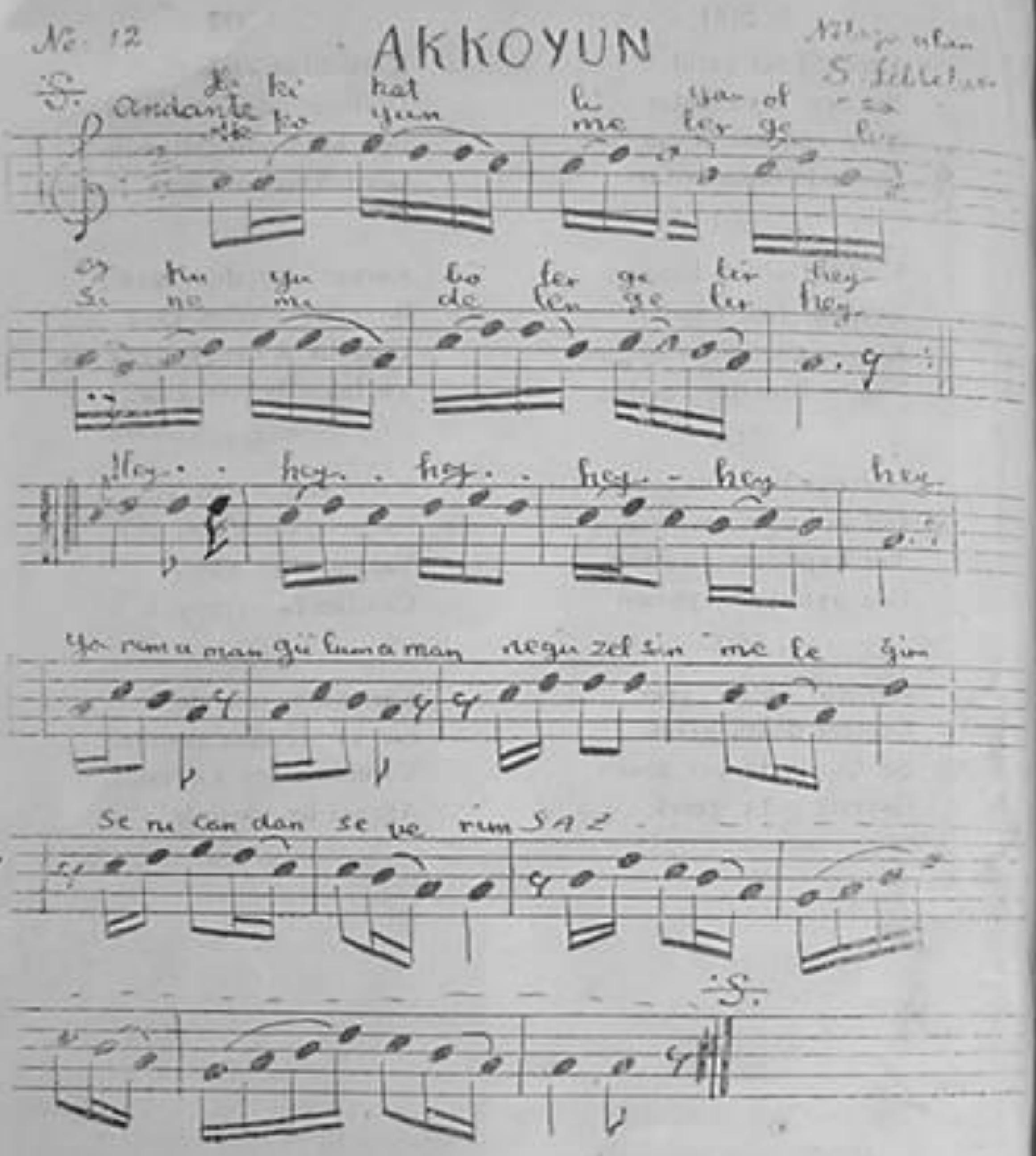

Çorumun Halk türkülerinden :

AKKOYUN

Notaya alan : Sadi Leblebici

No: 12 [1]

Akkoyun meler gelir
Sinemi deler gelir hey
Hakikatli yar olsa
Uykuyu böler gelir hey

Hey hey hey hey hey hey hey
Yarim aman gülüm aman
Ne güzelsin meleğim
Seni candan severim

[2]
Oyun Havası

Akkoyun kuzulayınca
Yareler sızılayınca hey
Seni nerde bulayım
Gönlüm arzulayınca hey

Ah ah ah ah ah ah ah
Yarim aman gülüm aman
Ne şirinsin meleğim
Seni candan severim

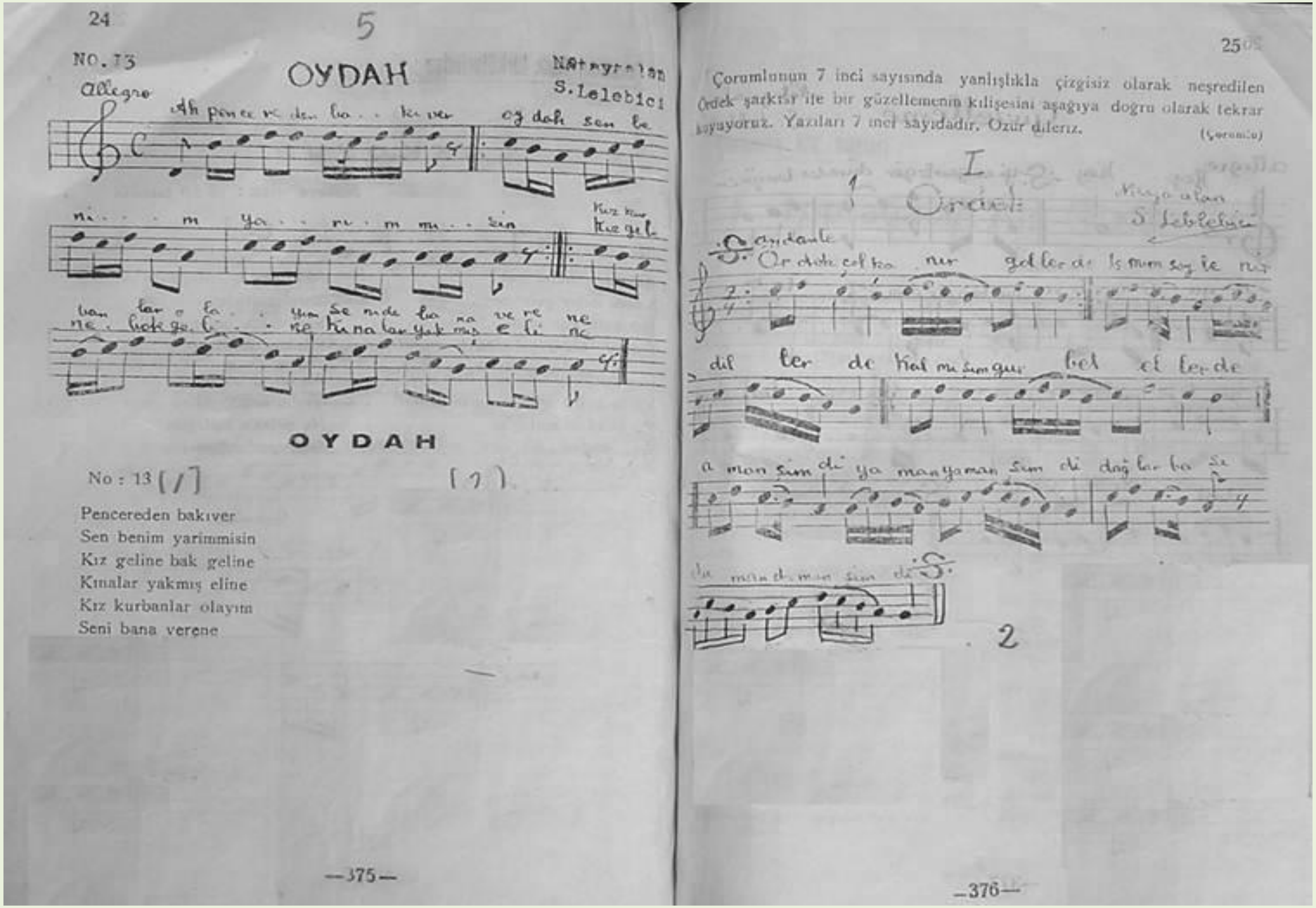

24

5

NO. 13

OYDAH

S. Lelebici

Allegro

OYDAH

No : 13 [/]

Pencereden bakıver
Sen benim yarimmisin
Kız geline bak geline
Kınalar yakmış eline
Kız kurbanlar olayım
Seni bana verene

—375—

25

Çorumlunun 7 inci sayısında yanlışlıkla çizgisiz olarak neşredilen Ördek şarkısı ile bir güzellemenin kılişesini aşağıya doğru olarak tekrar koyuyoruz. Yazıları 7 inci sayıdadır. Özür dileriz.

(Çorumlu)

—376—

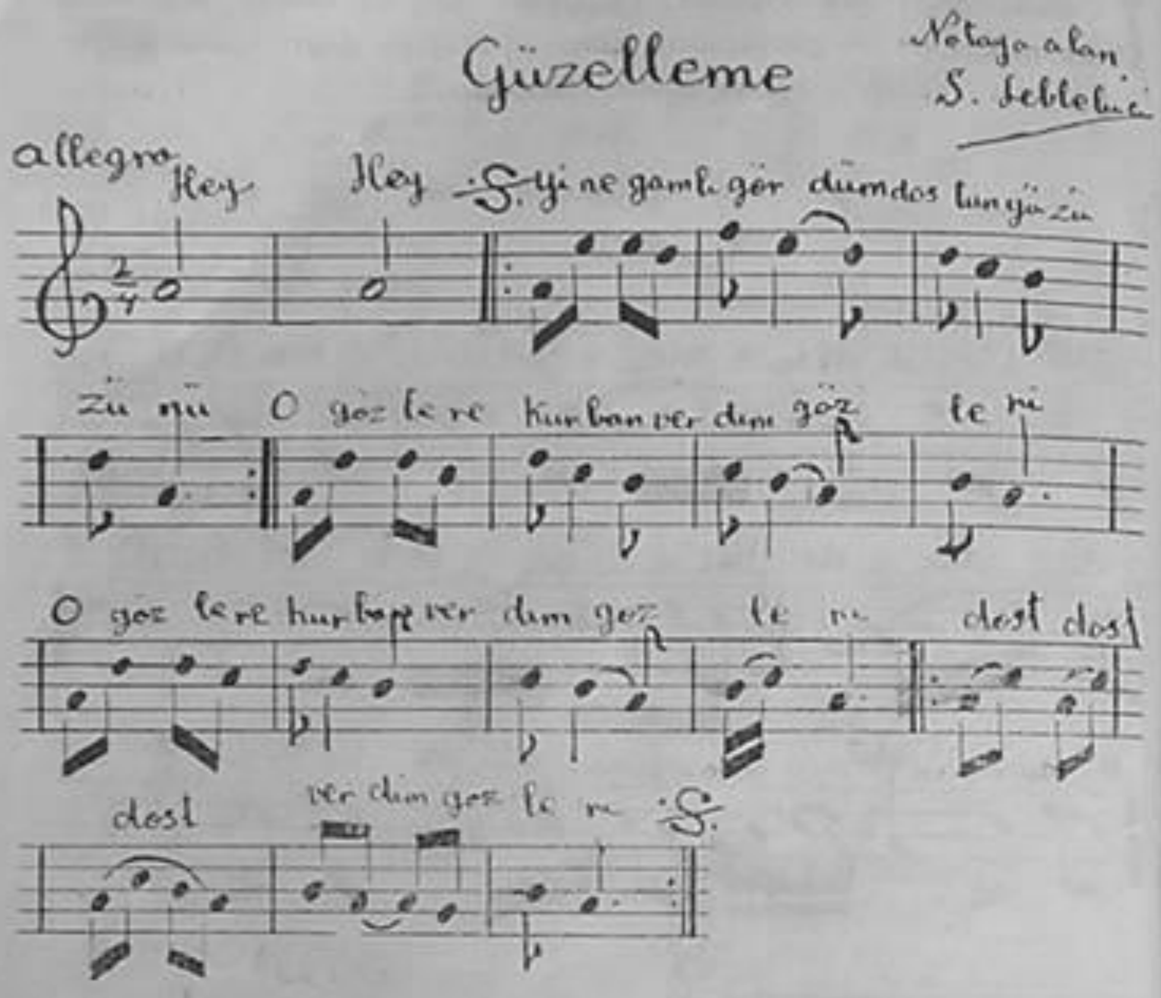

Çorumda Ata sözleri :

Toprağa ait Ata Sözleri

Toplayan : EŞREF Ertekin

1 — Eşençaylı döğün eder, Yalaklı [1] herкten kalır.

2 — Anız [2] bastı kar bastı.

3 — Eymir [3] nohudu gibi her şeyin içinden çıkıyon.

4 — Atın nasibi onbirdir. Onunu sahibi, birini kendisi yer.

5 — Ayışığına zeytün silkiyor.

6 — Eşeğin canı acıyınca atı geçer.

7 — Ekmeden biçilmez.

8 — Eyer ata yük olmaz.

9 — Emek olmayınca yemek olmaz.

10 — Atın ne yer ? bulursa kile, bulmazsa sile.

11 — Az yede bir hizmetkârtut

12 — Aşını ye işine bak. İlden sana fayda yok.

13 — Âlet işler el öğünür.

14 — Ananın bastığı cüce ölmez.

15 — Anan soğan baban sarımsak sen nerden oldun gelepşeker

16 — Arpa kırk günde hem biter hem yeter.

17 — Bu su böyle giderse bu karık [4] başa vurmaz.

18 — Bitli mercimeği körden başka kimse almaz.

19 — Bağa var izin olsun üzüm yemeğe yüzün olsun.

20 — Bostancıya tere satma.

21 — Bakar isen bağ bakmazsan dağ olur.

22 — Çıbık iken çıt Hezen iken küt. [5]

23 — Çırpılmış ahlat gibi bir şey.

24 — Çatal kazık yere batmaz.

[1] Eşençay, Yalak birbirine yakın iki köydür.

[2] Tarlanın mahsulâtı biçilüp kaldırıldıktan sonraki vaziyetidir.

[3] Eymir Çorumda bir köy adıdır. Bu köyün toprağına ekilen nohut tohumu gayet güzel mahsul verir ve gayet tatlı olur.

[4] Çorum bağlarında üzüm çıbıkları dikilmek üzere açılan harka derler.

[5] İnsan küçük iken terbiye kabul eder makamında kullanılır. Bunun umumî söylenişi "Ağaç yaş iken eğilir„dir.

25 — Çalıyı tepesinden sürüyor. [6]

26 — Çiftçi yağmur ister yolcu kurak, cümlenin muradını verenhak.

27 — Dirgene dayanmayan harmana gelmez. [7]

28 — Dağa oturdu duman, ekinler çalındı [8] bigüman.

29 — Dolu sonu doyumluktur.

30 — Göğer bağım göğer [9] gelen giden seni öğer.

31 — Göl yerinden su eksik olmaz.

32 — Kavun karpuz yata yata büyür.

33 — Meyveli ağaca taş atan çok olur.

34 — Sap yeyip saman üğüdüyor.

35 — Şah bıdağın bağı var, üzümü yok yaprağı var.

36 — Tarlada darım yok, serçe ile davam [10]

37 — Sel gider lığı [11] kalır, tarlaya bereket gelir.

38 — Öküz olmadan köpe biçme

39 — Öküzün kalpı gönlü köpten çıkarır [12].

40 — Yeğinat yemini artırır[13]

41 — Yele tuzak, yağmura süzek.

42 — Yedi derenin başını bir belen zapteder.

43 — Yiğit tarla çavdar getirmez.

44 — Zemheri ya iti soludur, ya çifti yörüdür.

45 — Kışın yaşa, yazın taşa oturma.

46 — Ekmeğin böyüğü hamurdan çıkar.

47 — Ayran vakti kürtten, harman vakti türkten, kızan vakti kurttan sakınmalıdır.

48 — Sel ağzına yatma sel alır, tepe başına harman dökme yel alır.

49 — Evvelden gerekti timar, eşek öldü kaldı semer.

Deli ineğin mazlım buzalaması olur.

---

[6] Sürüklemek demektir. Ters ve hasılma iş görenler hakkında kullanılır.

[7] Dayanmak, tehammül ve yaslanmak her iki manaya da kullanılır. Harmana girenbaşı boş hayvanatı dirgenle dürüp kovdukları, hatta yabani hayvanları öldürdükleri için (Dirgene dayanmayan Porsuk harmana gelmez) denildikte tehammül manasında kullanılmıştır. Dirgen ucu iki çatal sapı uzun yaba gibi bir alettir.

[8] Çalınmak; Ekin danelerinin henüz yetişmeden sıcak yel dokunmasile kurumasıdır.

[9] Gövermek: yeşilliğini gaip etmemek.

[10] Dava demektir.

(11) Lığ; Selin diğer yerlerden getirüb bıraktığı toprak, kum, ot, çöp yığınları.

(12) Şu 38 ve 39 no. lu Ata sözlerinde bulunan Köp ismi kağnı arabasının üzerine teker ile öküz arasına karıklarla berkidilen uzun düz tahtanın adıdır.

(13) Yemini yiyeceği demektir.

HESAP VERİYORUZ

—Geçen sayıdan artan—

İhsan Sabuncuoğlu

3 — Çorum tarihi için kıymetli olduğu heyetçe kabul edilen vesikalar, notlar ve vakfiyelerin parasız tedariki mümkin olmazsa bunların mühimlerinin münasip ücretlerle satın alınmasını temin etmek.

4 — Tarihî vesikalardan icabedenlerin fotoğrafları ve istinsahen suretleri alınarak komitemiz evrakı arasında saklanmak ve kitabe, sütun başlığı ve saire gibi büyük olanlarını Maarif dairesi altındaki Müzede saklanmalarını temin etmek Vilâyetimiz Maarif Müdürlüğüne tayinen Çorumumuzu şereflendiren Neşet Köse oğlu nun önemli yardımlarile daha ziyade kuvvetlenen komitemiz namına (Çorumlu) dergisini çıkarmağa başlarken bu programı daha esaslı bir şekilde (tatbikattan aldığımız tecrübelerle teferruatlı olarak genişletildi. Programın son aldığı şeklini de aşağıya aynen yazıyoruz.

1 — Selçukiler zamanına kadar Çorum.

2 — Osmanlılarla, Selçukiler devrinde Çorum.

3 — Muhtelif devirlerde Çorumda mülki teşkilât.

4 — Halk Edebiyatı ve saz şairleri.

5 — Kitabeler.

6 — Tarihî kıymeti haiz vesikalar.

7 — Şive hususiyetleri ve dil derlemeleri.

8 — Yer adları.

9 — Adetler ve ananeler.

10 — Ednoğrafya malzemesi.

11 — Aşiretler.

Halkevleri kılavuzunun gösterdiği direktifler üzerine hazırlanan bu programla şimdiye kadar yaptığımız işleri hülâsatan sayın arkadaşlarımıza arzetmeği bir borç biliriz.

1 — Selçukiler zamanına kadar Çorum :

Bu mevzu üzerinde yapılan araştırmalar mevcut münteşir eserlerde bulunan malûmatın toplanmasına ve Çorum civarında bulunan Hüyük ve Ören yerlerile Kale ve oyulmuş kayalardan bazılarında yapılan araştırmalara inhisar etmiştir. Hüyük ve tarihî kayalarda seramik malzemesi toplanmıştır. Bu malzeme Alaca - Hüyükten getirilen ve Eti, Zirik, Bizans, Roma zamanlarına ait olan kolleksiyonlarla karşılaştırmak ve mütehassısların mütalealarını alınmak suretile tasnif edilmiştir. Bunların teşhiri için tertibat almaktayız. Bu

25 — Çalıyı tepesinden sürü-yor. [6]

26 — Çiftçi yağmur ister yolcu kurak, cümlenin muradını veren hak.

27 — Dirgene dayanmayan harmana gelmez. [7]

28 — Dağa oturdu duman, ekinler çalındı [8] biğüman.

29 — Dolu sonu doyumluktur.

30 — Göğer bağım göğer [9] gelen giden seni öğer.

31 — Göl yerinden su eksik olmaz.

32 — Kavun karpuz yata yata büyür.

33 — Meyveli ağaca taş atan çok olur.

34 — Sap yeyip saman üğüdüyor.

35 — Şah bıdağın bağı var, üzümü yok yaprağı var.

36 — Tarlada darım yok, serçe ile davum [10]

37 — Sel gider lığı [11] kalır, tarlaya bereket gelür.

38 — Öküz olmadan köpe biçme

39 — Öküzün kalpı gölünü köpten çıkarır [12].

40 — Yeğinat yemini artırır[13]

41 — Yele tuzak, yağmura süzek.

42 — Yedi derenin başını bir belen zapteder.

43 — Yiğit tarla çavdar getirmez.

44 — Zemheri ya iti soludur, ya çifti yörüdür.

45 — Kışın yaşa, yazın taşa oturma.

46 — Ekmeğin böyüğü hamurdan çıkar.

47 — Ayran vakti kürtten, harman vakti türkten, kızan vakti kurttan sakınmalıdır.

48 — Sel ağzına yatma sel alur, tepe başına harman dökme yel alur.

49 — Evvelden gerekti timar, eşek öldü kaldı semer.

Deli ineğin mazlım buzalaması olur.

---

[6] Sürüklemek demektir. Tırs ve baştına iş görenler hakkında kullanılır.

[7] Dayanmak, tehammül ve yaslanmak her iki manaya da kullanılır. Harmana giren başı boş hayvanatı dirgenle dürüp kovdukları, hatta yabani hayvanları öldürdükleri için (Dirgene dayanmayan Porsuk harmana gelmez) denildikte tehammül manasında kullanılmıştır. Dirgen ucu iki çatal sapı uzun yaba gibi bir alettir.

[8] Çalınmak; Ekin danelerinin henüz yetişmeden sıcak yel dokunmasile kurumasıdır.

[9] Göyermek : yeşilliğini gaip etmemek.

[10] Dava demektir.

(11) Lığ; Selin diğer yerlerden getirüb bıraktığı toprak, kum, ot, çöp yığınları.

(12) Şu 38 ve 39 no. lu Ata sözlerinde bulunan Köp ismi kağnı arabasının üzerine teker ile öküz arasına karıklarla berkidilen uzun düz tahtanın adıdır.

(13) Yemini yiyeceği demektir.

HESAP VERİYORUZ

—Geçen sayıdan artan—

İhsan Sabuncuoğlu

3 — Çorum tarihi için kıymetli olduğu heyetçe kabul edilen vesikalar, notlar ve vakfiyelerin parasız tedariki mümkin olmazsa bunların mühimlerinin münasip ücretlerle satın alınmasını temin etmek.

4 — Tarihî vesikalardan icab edenlerin fotoğrafları ve istinsahen suretleri alınarak komitemiz evrakı arasında saklanmak ve kitabe, sütun başlığı ve saire gibi büyük olanlarını Maarif dairesi altındaki Müzede saklanmalarını temin etmek Vilâyetimiz Maarif Müdürlüğüne tayinen Çorumumuzu şereflendiren Neşet Köse oğlu nun önemli yardımlarile daha ziyade kuvvetlenen komitemiz namına (Çorumlu) dergisini çıkarmaga başlarken bu program daha esaslı bir şekilde (tatbikattan aldığımız tecrübelerle teferruatlı olarak genişletildi. Programın son aldığı şeklini de aşağıya aynen yazıyoruz.

1 — Selçukiler zamanına kadar Çorum.

2 — Osmanlılarla, Selçukiler devrinde Çorum.

3 — Muhtelif devirlerde Çorumda mülki teşkilât.

4 — Halk Edebiyatı ve saz şairleri.

5 — Kitabeler.

6 — Tarihî kıymeti haiz vesikalar.

7 — Şive hususiyetleri ve dil derlemeleri.

8 — Yer adları.

9 — Adetler ve ananeler.

10 — Etnoğrafya malzemesi.

11 — Aşiretler.

Halkevleri kılavuzunun gösterdiği direktifler üzerine hazırlanan bu programla şimdiye kadar yaptığımız işleri hülâsatan sayın arkadaşlarımıza arzetmeği bir borç biliriz.

1 — Selçukiler zamanına kadar Çorum :

Bu mevzu üzerinde yapılan araştırmalar mevcut münteşir eserlerde bulunan malûmatın toplanmasına ve Çorum civarında bulunan Hüyük ve Ören yerlerile Kale ve oyulmuş kayalardan bazılarında yapılan araştırmalara inhisar etmiştir. Hüyük ve tarihî kayalarda seramik malzemesi toplanmıştır. Bu malzeme Alaca - Hüyükten getirilen ve Eti, Zirik, Bizans, Roma zamanlarına ait olan kolleksiyonlarla karşılaştırmak ve mütehassısların mütalealan alınmak suretile tasnif edilmiştir. Bunların teşhiri için tertibat almaktayız. Bu

lan aletler, bağ malzemesi, dabakhane eşyası ve adetleri deri kullanan zanat sahipleri ve kullandıkları aletler. Bütün bunların nasıl işlediği ve neye yaradığı ne gibi işler meydana getirdiği tespit edilmiştir. Bu çalışmamızı yakında geyim işlerine de teşmil edeceğiz. İskilipte yapılan bu araştırmalar tecrübe mahiyetindedir. Eğer istediğimiz şekilde eleman bulabilirsek Çorum ile Karakteristik vasfı haiz olan köylerde de bu şekilde çalışmağı ve elde edeceğimiz malzemeden mürekkep bir müze tesisi düşünülebilir.

11 — Aşiretler :

Gerçi Çorumda iskân edilmemiş aşiret kalmamıştır. 900 yıldan beri bu havaliye iskân edilen aşiretler vardır ki bunların yerlerini yurdlarını tesbit etmek Çorum tarihini yazmak kadar mühim ve muazzam bir iştir. Danişmendler tarafından Çorum ve havalisi alındığı zaman iskân edilmiş olan aşiretlerden başlayarak bu işe gerekli olan önemi vermek istiyoruz. Bir tecrübe olmak üzere Mamalı ve Cerid aşiretleri hakkındaki tetkikleri (Çorumlu) da neşrettik.

Bu çalışmalarımız Vilâyet ve Parti Başkanlığınca takdirle karşılanmış 14/6/938 tarihiyle takdirnameleri hürmetle alınmış olduğu gibi Umum Halkevleri neşriyatını murakabe eden Ülkü Mecmuası da müteaddit defalar (Çorumlu) muzu sitayişle yadetmiştir ki takdisi nigmet kabilinden bunları nakletmek isterim.

Bay İhsan Sabuncuoğlu Halkevi Dil, Tarih, Edebiyat Şubesi Başkanı

Halkevimiz adına komiteniz tarafından ayda bir çıkarılmaga başlanan (Çorumlu) dergisinin metûtlû bir çalışmanın mahsulü olduğunu gören İlyönkurulu arkadaşlarım sizin ve komiteniz üyesinden Kültür Direktörü Bay Neşet Köseoğlu ile diğer Rüfekayi mesainizin gayret ve himmetlerini şayanı şükran görerek yazı ile İlyönkurul adına beyanı takdirat olmasına 1-6-938 tarihli toplantısında karar vermiş olduğundan (Çorumlu) dergimizin daha mütekâmil bir şekilde intişarına muvaffakiyetinizi dileyerek size ve değerli mesai arkadaşlarınıza teşekkür ve takdirlerimi sunarım.

C. H. P. Başkanı
Vali
S. Yurdakul

—Sonu Var—

MESUL MÜDÜR : *Eczacı Bedri Bilginer.*

YENİ VESİKALAR :

16X18 eb'adında ve Çorum civarında bulunan madeni bir madalyanın Bir Yüzü

1270 tarihlerinde Çorum mahalle muhtarlarının mühürleri

Hüsameddin vakfiyesi suretidir [1]

No : 107

من اعتصم بالله عصمه الله وانا الفقير اليه عن
شانه اسماعيل القاضى بقره حصار دمورلو
اسماعيل بن اسحاق

وجدته موافقاً للشرع الشريف و انا الراجى
عفو ربه القاضى ابوبكر القاضى بمدينة انكر
ابوبكر

ماتضمن هذا الكتاب واشتمل عليه الوقفية
ثبت عندى بشهادة الشاهدين العادلين و
الى امضيته و اجريته و حكمت بصحته وانا
الفقير اليه سبحانه مصطفى القاضى
بقره حصار دمورلو

ثبت لدى بما هو طريق الصواب قبله وانا
مؤلا منى ذلك و انا الفقير اليه سبحانه
تعالى سليمان القاضى بقره حصار دمورلو
مهر
توكلت على خالقى عبده سليمان

جرى هذا الوقف عندى و امضيته امضاء
صحيحاً شرعياً وانا الراجى لرحمة ربه الهادى
ابراهيم القاضى ببلدة قره حصار دمورلو
الفقير ابراهيم

الحمد لله واحد القهار الاحد الفرد الصمد الذى قد اطلع من اعترف بربوبيته السرمد و ... في الدارين من انكرها و جحد شهد ان لا اله الا الله شهادة من احسن به و وحد و ... محمداً عبده المصطفى و رسوله المجتبى صلى الله تعالى عليه وسلم الذى اقصى الامد و يدوم ... والابد اما بعد فقط بان لدى كل ذى عقل سديد واتضح لمن القى السمع و هو شهيد ان الدنيا موطن غرور لا موطن سرور و دار بوار لا دار قرار ثم ان مطلع الخيرات والحسنات و منبع المكرمات والمبرات حسام الدين ... الاقدار و ... العناية والاقدار الشرقية ... معرفة و كحل من بصيرته حتى اهدى اليه الشريعة المصطفويه في رونق الشباب ... الصالح فى ... و حصل عنده من الوجه الحلال والمباح الاملاك ... اراد ...

[1] Bu gün Çorumun Alaca kazasına tabi bir köy olan Karahisar Temirli çok eskiden kaza idi. Bunun kalesi Selçukilerden evvel ve sonra bir çok hadiselere sahne olmuştur. Tarih kitaplarının bir çok yerlerinde Develi Karahisar ve daha başka Karahisarlarla karıştırıldığı için adı geçmemektedir. Mukaddimede buna aid izahat bulunacaktır.

زير وباله و قصده الى بره فى كل اوانه حتى وفقه الله بالطافه ويسر له الخير والبر باضافه و من
بيه صنوف خيراته ماعفاه الله اجر حسناته انه وقف و تصدق شبه الخوص عن الرياء و طوية
بلالوه ورها عن لوث وضياء علماء منه ان الوقف شجرة يتجدد فوائدها على مرور الاعصار
ويتبارك فوائدها بكرور الليل و النهار و عملاً بما ورد عن النبى صلى الله عليه وسلم (اذا مات
ابن آدم انقطع عمله الا من ثلاثة ولد صالح يدعوله و علم ينتفع به بعد موته و صدقة جارية)
و ذلك تمام مالكانه قرية كردك قيا و حدودها النهر الذى يجرى من حشير بوغازى الى آي-
برمسى و بوزق قيا و واق قيا و سازلك و طوطلجه بلك و الطريق الذى مر الى قرية تركش
وطاق ايل و منها سورلك ينتهى الى آرض يافل و تمام مالكانه قرية قيافل و حدودها طوى
جبال قيا و كون كورش دره و طوبياق طاش و ايلك ثيه و منها اوزون بلك ينتهى الى الطريق
و تمام مالكانه قرية قزيلر و حدودها امين الى سمت حوالى بيكارى سازلك بلك و طوطلجه
بلك و درين دره و تمام مالكانه قرية كوك وبران و حدودها كبير قيا و كوجك بوين و
الطريق الذى مر الى قرية كردك قيا و بيوك بلك والحجر السيه و كوجك بلك ينتهى الى مقبرة
جاق و الطريق الذى مر من قرية جاق الى قرية يافل وقره بيكار و تمام مالكانه قرية يافل و
حدودها زنجيرلى و ياكرثيه بين قره بيكار و يافل و بلون صنور والنهر الجارى الى ارض طو-
ملان و آسياب و تمام مالكانه قرية يابدجق و حدودها الطريق الذى مر من كره بوغازى الى
اوق بر بيكار ينتهى الى تحت كور بيكار و منها طوبياق طاش و ايكدملى دره ينتهى الى ارض
كره من حسن اباد و تمام مالكانه قرية تركش و حدودها الحجر الابيض والطريق ينتهى الى
قرمجه قيا و كرسك بلك من قره حصار دمورلو و تمام مالكانه قرية حنير و حدودها ابن قيا
و دكه طاش والطريق الذى مر الى قرية كيجود ينتهى الى بون صنور من اتالو و تمام مالكانه
قرية كدكيكى من مجداوزى و حدودها جوير اتيق و طريق ازار من قرية صارى سليمان
ينتهى الى كذلك بيكارى و تمام الحمام والدكاكين فى بلدة قره حصار دمورلو المستغنى عن التحديد
والوصيف لشهرتهم فى امكنتهم بجملة الحقوق و المرافق و بكل حق داخل فيها و خارج عنها على
تمام الوجوه كلها و الاسباب باسرها وقفاً صحيحاً شرعياً المدرسة الحامية المشهورة بحسام الدين
المبنية فى بلدة قره حصار دمورلو فان خربت البلدة ينقل الى اقرب البلاد والوظيفة المعينة لمتولى خمس
الغلات والحمام والحوانيت و للمدرس اربعون كيلاً من محصولات الوقف و للناظر ثلاثون كيلاً
وللجابى عشرون كيلاً وللتالى اجزاء الشريفة فى يوم الخميس عشرون كيلاً من المحصولات من كل
البلدة المذكورة وما بقى من الغلات لطلبة المدرسة المذكورة وجعلت التولية على اصلح ابنائه العلماء
بطناً بعد بطن و نسلاً بعد نسل فان انقرضوا تجعل على عتقاه اولاده من ذى الرحم الاقرب
فالاقرب يرجحون بقرب الدرجة ثم بعد انقراض العباد بعد تحل بنصب الحاكم بارتة المذكورة
لو عالماً صالحاً لاجل ابنه يصرف على شرط الواقف خالصاً لوجه الله الكريم فكان الوقف صحيحاً جامعاً
لشرائط الصحة والقبول وقفاً صحيحاً شرعياً مرعياً لا يباع ولا يوهب ولا يشترى ولا يستبدل

اكثر من ثلث سنه ولا يقاطع مقاطعة معروفة ولا يوجر ولا يتأخر ولا يتبدل الى صورة اخرى
(فمن بدله بعدما سمعه فانما اثمه على الذين يبدلونه) فمن بدله الى صورة اخرى فعليه لعنة الله والملائكة

. . . .

. . . .

. . . . sene hamse ve sittine ve sittemie.

ŞÜHUDÜLHAL

Şehede biikraril vakıf Mehmed bin Cemaleddin elmüfti, Şehede . . . . Muzaffer bin Hüsnü elmüderris, Şehede . . . . . . İsmail bin Osman Elmüderriş, şehede biikrarilvakif Mehmed bin Salih elhatip, Şehede . . . . Hüseyin bin Yusuf hafız, Şehede. . . . . Ebubekir bin Mehmed hafiz, Şehede . . . . . Halil bin Ahmed, Şehede . . . . Mehmed bin Ahmed, Şehede . . . . Halil bin Ali, Şehede bima fih Abdullah bin İbrahim, Şehede bima fih Ömer bin Mehmed, Şehede bima fih Muzaffer bin İshak, Şehede bima fih Abdullah bin Hasad, Şehede bima fih Osman bin Mehmed, Şehede bima fih Ahmed bin Ali.

Elemrü kema güvah nemikahül fakir ilâ Mevlâh esseyit Hasan elkadı bikazai Hüseyinabad ufiye anhû

(Mühürdür)

No: 108

Sebebi tahriri kitap oldur ki.

Filasıl Hüseyinabad kazasına tabi Gökveran nam mezreayı ziraat edenlerden Ömer bin Mehmed nam kimesne meclisi şeri hatırı lâzımı tevkirde kariyei Keşlik nam kariye sakinlerinden Bekir bin Mustafa nam kimesneyi meclisi şeri şerife ihzar ve mahzarında üzerine dava ve takriri kelâm edûb tarihi tahrirden onbeş sene mukaddem Gökveran nam mezreanın Kepez kaya demekle meşhur olan mavzıın kurbinde vaki ziraat ve haraset ettiğim tarlalar benim mülkümdür. Mezreai mezbure hududunda dahildir deyû dava ettikte mezbur Bekir cevabında zikrolunan tarlaların merkum Ömerin mülkü ve bu hudut ile mahdut olduğu malûmum değildir alâkası ve medhali yoktur deyu inkâr edicek mezbur Ömerin milki olduğunu mübeyyin beyyine talep olundukta minel-udul ahrari ricali müsliminden ve sıkatı müvahhidinden kariyei Ağpınardan ve Kılavuzdan Mehmed bin Osman ve Hüseyin bin Süleyman nam kimesneler liecelişşehade makamı kazaya hazıran olub isril iştihadişşeri her biri cevaplarında fiili vaki mezreayi Gökyeranın bir haddi Sultan köyünden Kılavuz nam karyeye giden yola ve bir haddı Sultan köyü tarafında olan kıranın üstüne ve Çatak nam kariyeye ve bir haddı Çatak nam kariyenin kurbindeki yığma toprak ve bir haddı Kılavuz toprağına müntehidir. Mezreai mezburun hududunda dahildir ve milkidir deyu her biri edayi şehadeti şeriye eyledüklerinde badel tadili vel tezkiye şehadetleri hayyizi kabulde vaki olmağın merkum Bekir mezbur Ömerin bivecih tarla ve hudut nizaından menolunup mahüvel vaki bittalep ketip olundu. vakti hacatta müzekkiri macera ola hurrire fievaili şehri rebiyülahir sene hamsin ve elf. 1050

ŞÜHUDÜLHAL

Murad bin Mehmed, ve Hasan bin Ömer, ve Yusuf bin Abdullah, ve Mahmud bin Mustafa ve Kara Ahmed bin Kara Mustafa ve Ömer kethuda bin Hüseyin ve Ömer bin Ahmed ve gayrihim minelhazırin.

Sahha indi minel ikrarı min gayri ikrahin velâ icbarin ve elfakir ileyh süphanehu ve teâlâ Mustafa Salim el mevlei hilâfe bimedineti (Tokat) gufire lehu

Mühür

Elmütevekkil alel hayyissamed Mustafa binil Hamid

No: 109

Çorum kazasında Kara hisarı demirlüde vaki Hüsamiye medresesi vakfının vazifei muayyene ile ba berat müderrisi olan ve mukaddema evlâdı vakıfta batnı evvelden olmak üzere mütevellisi olan Mahmud efendi bin şeyh Maden bin Mahmud ile vakfı mezburun ba berati âlişan nazırı olan karındaşı Ali nam kimesneler anası Çorum kazası sûknasından olup 42 seneden beri medinei Tokatta sakin elhac Osman bin elhac Hüseyin bin Osman nam kimesneyi meclisi şera ihzar ve mahzarında mezbur elhac Osman benim tarafımdan vakfı mezburun tevliyeti üzerine berat ettirüb tarafından Çorum sükkânından Abdülaziz beşe nam kimesneyi tevkil vakfı mezburun mahsulâtını 1109 senesinden beri üç sene zabt ve vazifelerimiz zimmetlerinde kalmağıla yedlerimizde olan beradatı âlişan muciblerince vazifelerimizi mütevelliyi mezburdan talep eylediğimizde edadan tealllül eder deyu her biri dava ve bir kıta emri âli ibraz etmelerile merkum elhac Osmandan sual olundukta cevabında ben evlâdı vakıftan olmadığımdan gayrı tevliyeti mezkûrede asla ve kata vechan minel vücuh bir dürlü alaka ve medhalim yokdur ve lakin benim haber agahım yok iken erbabı tezvirattan ammin oğlunun oğlu Abdul aziz beşe gendu üzerine beratettirmek sevdasile benim gıyabımda bezli irtişa ve şahidi zor ikametile hilafı vakı ilam alup tevliyeti mezküreye benim üzerime berat ısdar ettirmişler ise bu fakiri hile ve tezviresülük ile mahza muradları ızrardır Hulasai kelam gerek benim ve gerek abdül azizin gerek evlâdiyette ve gerek tevliyette asla ve kat'a vechen minel vücuh bir dürlü alâka ve medhallerimiz olmayub 45 tarihinden 69 senesine gelinceye ba berati âlişan mezbur Mahmud efendi evlâdiyet ve meşrutiyet üzere vakfı mezburun mütevellisi olub bundan mükadem pederi şeyh Maden ve ceddi Mahmud vakıfı mezburun evlâdından olup vakfı mezburun mütevellisi ola geldiklerin dahi bilürüm deyu ikrar ve itiraf eyledikte yine Çorum kazası sükkânından olub Medinei Tokatta

sakin beş nefer mazbutul esami kimesne meclisi şera hazırun olub istişhad olundukta filvaki mumaileyh Mahmud efendi ve pederi şeyh Maden ve ceddi Mahmud vakıfı mezburun evlâdından olub vakfı mezburun tevliyetine mutasarrıf ola geldiklerini bilürüz ve mezbur Abdülaziz beşe ve babası Osman ve ceddi elhac Abdülaziz bu ane gelinceye vazıl yed olmayub canipden olduğun bilürüz bu veçhile dahi şahidleriz ve şehadet dahi ederiz deyu her biri edayi şehadeti şeriye etmelerile badel tadili vettezkiye şehadetleri hayyizi kabulde vaki olucak mezbur Abdülaziz beşe biveçhi şeri müdahale ve muarazadan meni ve keffiyediçün bil-iltimas mezburanın yedlerine işbu hücceti şeriye ita olundu. Hürrüre fievahiri zilhicce sene ihda ve sebin ve mie ve elf. 1171

Mührü mutabıktır

Ebubekir

Mührün kenarındaki yazılar okunamadı.

ŞÜHUDÜLHAL

Ali efendi müftiyi Tokat ve Salih efendi şehir kethüdası ve esseyit Mehmed bin esseyit Hüseyin ve elhac Abdürrahman bin Hacı Mehmed ve Mehmed bin ve Ali bey bin İbrahim ve Mustafa ağa bin Hüseyin ve Süleyman bin Hasan ve esseyid Ömer bin esseyit Mustafa ve Ahmed efendi bin Osman ve gayrihüm minel hazırin.

No : 110

Düsturü mükerrem müşiri müfahham Sivas valisi vezirim paşa ve kudvetil kuzatı velhükkâm Sivas kadısı ve Tokad kazası naibi zide fazlühüma tevkii refii hümayun vasıl olucak malum olaki Hüseyinabad kazası kurbinde Karahisarı demürlü kariyesinde vaki Hüsamiye medresesinin vazifei muayyene ile ba berati âlişan müderrisi olan evlâdı vakıftan ve ulemadan kutvetil ulemail muhakkakın Mahmud zide ilmihi ile medresei mezkûr vakfının berati şerifle nazırı Ali ve cabisi olan diğer Ali ve vakfı mezkûr mahsulünden almak üzere senevi bir müt hınta ile cüzhan Seyid Ahmed zide şerefehu ile mütevellii sabık Mahmud zide kadrihu süddei saadetime arzuhal edüb vakfı mezkûrun müstegallatı kura ve mezari olmağıle Tokad sakinlerinden Hacı Osman nam kimesne evlâdiyet iddiasile tasallut hevasına tabi olub Çorum kadısını bezli irtişa ile itmağ edüb ve Çorum sükkânından zümrei aşkıyadan Abdülaziz peşe demekle maruf kimesneyi tarafından tayin etmekle merkum dahi desti tegallübü ile tevliyeti mezkûr vazifei muayyene ve berat ile mezkûr Mahmudun üzerinde ve edayi hizmet eder iken merkum Abdülaziz vakfı mezburun salâtını maziya temliki mucibince Defteri hakanide mukayyed kura ve mezariinden 1169 senesinden beri hasıl olan bilcümle mahsulâtı bilâ berat ve bilâ sened füzuli ve tegallüben cebren ve kahren ahiz ve kendüleri ekil ve beliğ ve umurine sarfı istihlâk ve canibi vakfa bir habbe verilmediğinden mütevelli mezkûr Mahmudun ve mürtezikanın vazifeleri eda olunmadığından başka merkum Hacı Osman işbu senei mübareke şabanının 9 uncu gününde mezkûr Mahmudun refinden alub gendu üzerine berat ettirmekle bunlar dahi beratları mucibince hizmetleri mukabelesinde müstehak oldukları vazifelerini merkum Hacı Osmandan talep eyledikl erinde biveçhi şeri edadan teaallül ve muhalefet ve uzür sevdasında olduğunu bildirüb beratları mucibince hizmetleri mukabelesinde müstehak oldukları vazifeleri mahsulü vakıftan mütevellii merkumdan tahsil ve alıverilmek babında hükmü hümayunum rica eyledikleri ecilden beratları mucibince müstehak oldukları vazifeleri şer-ile alıverilmek emrim olmuştur buyurdumki emri şerifimle vüsul buldukta bu bapda sadır olan emrim üzre amel ve dahi ihzarı husama kılub mukaddema bir defa

şerile görülüb fasıl olunmayan hususları temam hak ve üzre mukayyed ve beratlarına nazar edüb göresiz ilam olunduğu üzre ise ol bapda muktazayi şeri kavimle amel edüb dahi beratları mucibince hizmetleri mukabelesinde müstehak oldukları vazifelerin mütevellii merkum Hacı Osman zimmetinde şerile sabit olan her ne ise hükmedub mahsulü vakıftan mütevellii merkumdan temamen tahsil ve bunlara alıverip biveçhi şeri teaallül ve nizag ettirmeyüb

No : 111

Erbabı istihkaktan işbu râfii tevkii refii hakani kudvetil saadetil kiram Esseyit Ahmed zide şerefi siyadetihi rikâbi hümayunuma arzuhal edüb Çorum mülhakatından Karahisarı demürlüde vakı Husameddin medresesi vakfından Sivas sancağında İnallu nahiyesinde cisir karyesinde Hüseyinabad nahiyesinde Yağlı karyesi malikânesi vakfından almak üzre vazifei muayyene ile berveçhi meşruta müderrislik ciheti gendü ile evlâdı vakıftan karındaşı esseyid Mehmed ve Danişin üzerlerinde iken karlndaşı mumailey Seyid Mehmed bilâveled fevd olub yeri hali vazifesi mahlul olmağıle mahlulundan gendiye

ihkakakı hak eyleyesin minbait şeri şerife ve beratlarına ve emri hümayunuma mugayir kimesneye iş ettirmeyüb ve kazıyede alâka ve medhali olmayanları davalarına karıştırmayub eslemeyenleri isim ve resimlerile yazıp asitanei saadetime arz ve ilam eyleyüb hususu mezburçin bir dahi emrim varmalı Eylemeyesiz şöyle bilesiz alâmeti şerifime itimad kılasız tahriren fievahiri zilkadei şerife sene sebin ve mie ve elf 1170.

Bimakamı kostantiniye

tevcih olunmak babında istidayi inavet etmeğin ve müderrislik vazifesinin nısfı ahirine mutasarrıf ve ulemadan olup hâlâ mahallinde bilfiil tedris eden müteveffayı mezburun karındaşı mumaileyh Seyid Ahmed vücuhile ehil ve müstehak idüği kazai mezbur ahalisinden Ebubekir bin İsa ve Mehmed bin Veliyyüddin ve Hüseyin bin Ömer nam ehli vukuf haberlerile zahir ve nümayan olmağın nısıf müderrisliği mezkûr müteveffayı merkumun mahlulundan karındaşı merkuma tevcih ve yedine beratı şerifim verilmek ricasile evkaf müfettişi (Kevakibi zade Mehmed Raşid) zide ilmûhu ilâm etmekle mucibince tevcih olunmak üzre bilfiil Şeyhulislâmül müslümin alemel ulemail mütebah-

...ddalül fudalail müteverrilin ... zade esseyid Abdullah eda... hü taalâ fezailehu işaret et... işareti mucibince tevcih ...mak fermanım olmağın hak... mezidi inayeti padişahanem ... getirüb 1228 recebinin ... günü tarihile müvarrah ...rüusü hümayunu mucibince ...beratı hümayunumu verdim ve ...rdumki mezbur esseyid Ah... zide şerefi siyadetihi varup ...daşı müteveffayi merkumun ...lundan nısıf müderrisliği ...züreye mutasarrıf olub edayi ...et eyledikten sonra bundan ... müderris olanlar vazifei mu...nesine ne veçhile mutasarrıf ... gelmişler ise mumaileyh dahi ...veçhile nısıf vazifeyi muayye... evkafı mezkûre mahlulun... ve mütevellisi olan yedinden ... mutasarrıf ola olbapt işbu ... âlişanıma mugayir tarafı ...den hiç ferd mani olmayub ... ve taarruz kılmayalar Şöyle ... alâmeti şerifime itimat ...lar. Tahriren fil yevmil tasi ... şaban sene seman ve işrin ...neteyn ve elf. 1228

...erin mutabıkun lil aslı alâ ... kadı bimedinetil Üsküdar ... ila affi rabbihil gafur
ufiye anha

Mühür okunmuyuor.

No : 112

Düsturu mükerrem müşiri müfahham Sivas valisi vezirim Paşa ve kutvatil kuzatı velhükkâm Hüseyinabat ve . . . Kadıları :

Tevkii refii hümayun vasıl olocak malum olaki müderrisini kiramdan kutvetil ulemail muhakkakın elhac Ali zide ilmûhu südde i saadetime arzuhal edûb Kara hisarı demürlü kazasında vaki mütevelli ve müderrisi olduğu Husamiye medresesi vakfının defterde mukayyed karyelerinden Hüseyinabat kazasına tabi Çoprașık ve Gerdekkaya nam karyeler topraklarında ziraat ve haraset edenlerin ziraatten hasıl eyledikleri terekelerinden şerile müteveccih olan uşürleri ahiz ve kabız murad eyledikte bazıları hilâfı şeri ve kanun teallül ve muhasama ve mahsulü vakfa gadir murad eylediklerin bildirüb vakfı mezbur karyeleri topraklarında ziraat edenlerin ziraatten hasıl eyledikleri terekelerinden şerile müteveccih olan uşürleri ahzi kabzettirip hilâfı kanun ve defter teallül ve muhalefet ettirilmemek babında emri şerifim rica eylediğü ecilden kanun üzre amel olunmak emrim olunmuştur. Buyurdumki iş bu fermanı hümayunum vasıl oldukta bu bapda sadır

olan emrim üzre amel dahi husussu mezbure temamen mukayyed olub göresiz ilâm olunan üzre ise vakfı mezbur karyeleri topraklarında ziraat edenler her kim olursa olsun ziraatten hasıl eyledikleri terekelerinden şerile müteveccih olan uşürleri badessübut hükmedüb temamen alıverip bir veçhile teallül ve inad ve muhalefet ve tereddüt ve mümanaat ettirmeyüb fima bait kanuna ve emrü hümayunuma muhalif kimesneye işettirmeyüb eslemeyüb inad ve mümanaad üzre olanları isim ve resimleriyle vukuu üzre yazıp âsitanei saadetime arz ve ilam eyleyüb hususu mezbur içün bir dahi emrim varmalu eylemiyesiz şöyle bilesiz alâmeti şerifeme itimad kılasız tahriren fievahiri şabanii muazzam sene erbea ve sittin ve mie ve elf. 1164

Bimakamı kostantiniye

No : 113

Sivas valisi Paşa ve Hüseyinabad kadıları.

Tevkii refii hümayun vasıl olucak malum olaki Karahisarı demürlüde vaki Husamiye medresesi vakfının berveçhi meşruta beratı şerifi mütevellisi olan ulemadan kutvetil ulemail muhakkakın Mahmud zide ilmühu süddei saadetime arzuhal edüb vakfı mezbur mülhakatından Hüseyinabat nahiyesine tabi dört zemin ve hasılı divan 1200 akça yazusu olan kökviran kariyesinin malikânesi vakfı medresei Hüsamiye divanı timar deyu defteri hakanide mukayyed ve kadimden beri divan mutasarrıflarıyle tarafı vakfı mezburdan tasarruf ola gelüb ahardan dahlolunmak icabetmez iken Hüseyinabad nahiyesinde Hacı Hasan kavağı nam kariye ve gayriden 14000 akça timare mutasarrıf olan Ahmed nam sipahi timarı aklamından nahiyei mezburda 4000 akça yazusu olan çatak pınarı karyesin müşterekile zapta kanaat etmeyüb marizzikir gökviran kariyesinde dört zemin diye tahrir olunmakla dört zemin bedel size dört kıta tarla zaptettirip maadasın müşterekimle ben zaptederim deyi hilâfı defteri hakani fuzuli müdahale ve iki seneden beru bazı mütegallibeye istinaden tegallüben zabıt ve 200 keyl mahsulü ahiz ve kabız edüb vakfı hakani mümtaz ve muayyen hududu dahilinde olan yerleri divan mutasarrıfları tarafı vakıftan gendüye zabıt ve vaki olan mahsulât ve rüsumatı kanun ve defter mucibince ahiz ve kabzettirilip sipahi mezburu hilâfı defteri hakani ve kanun ve kadime mügayir bir dürlü müdahale ve mümanaat ettirilmemek babında emri şerifim rica ve defter hanei âmiremde mahfuz olan ruznamçei hümayun ve defteri icmal ve mefasıla müracaat olundukta Hüseyinabat nahiyesine tabi kariyei Gerdek kaya etrakiye malikâne temam vakfı medresei Hüsamiye der Kara hisarı demürlü divanı timar dört zemin ve hasıl divanı resim hakkını ve benâk ve hınta yekûn maagayrihi 4000 ve yine nahiyei mezbure tabi kariyei Gökviran malikânei vakfı medresei Hüsamiye der Hisarı demürlü divanı timar dört zemin ve hasılı divan yekûn maa gayriha 1200 akça yazularile defteri mefassılda muharrir kalemile tahrir ve yine nahiyei mezbura tabi kariyei Çatak malikâne divanı timar kırk iki nefer reaya ve bir zemin ve hasılı hınta ve şair ve destibani ve tuyur zemin yekûn maa gayrihı 4000 akça yazu ile defteri mefasılda muharrir kalemile tahrir ve defteri icmalda yine nahiyei mezburda Sancar nam kariye ve maa gayriha biriktirilüb 10600 akça yekûnundan 5000 akçasın ifraz ve ber icmali vel icmal mezbur temamen mezbur Ahmedin timari mülhakatı bakisi müşterekleri kaydine olduğu mastur ve hazinei âmiremde mahfuz olan Anadolu muhasebesi defterlerine nazar olundukta tev-

liyeti mezbure berveçhi meşruta vazifei muayyene ile mumaileyh Mahmud efendi an evlâdı batnı evvelden maliye tarafından beratı şerifimle üzerine olduğu mukayyed bulunmağın defteri hakani mucibince kanun üzere amel olunmak emrim olunmuştur. Emri şerifimle vüsul buldukta bu bapta sadır olan emrim üzere amel dahi Hüseyinabad nahiyesine tabi hasılı divan 1200 akça yazusu olan sabıkıl beyan Gökveran kariyesini bermucibi defteri hakani mümtaz ve muayyen hududu dahilinde olan yerlerile divan mutasarrıflarile tarafı vakıftan mütevelli mumaileyhe zabıt ve malikâne tarafına aid olan mahsulâtı vakfiçün ahzi kabzettirip sipahiyi mezburi kariyei Gök virani mezburede dört zemin tahrir olunmağile dört zemin mukabelesinde sana dört kıta tarla zaptetdirip maadasın ben zaptederim deyu hilâfı defteri hakani ve kanun ve kadime mugayir bir dürlü dahli taarruz ettirmeyesiz ve dahledüb şimdiye kadar canibi vakfa aid olan mahsulünden füzuli bir nesne almış ise badessübut hükmedüb temamen alıverip teallül ettirmiyesiz min bait defteri hakani ve kadime ve emri hümayunuma muhalif kimseye iş ettirmeyüb kaziyyede medhali olmayanları kat'iyen ka-

rıştırmayub hususu mezbur için bir dahi emrim varmalu eylemeyesiz şöyle bilesiz alâmeti şerifeme itimad kılasız tahriren fievasıtı zilkadetişşerife sene tisun ve sittin ve mie ve elf. 1169

Bimakamı kostantıniye

No : 114

Hüseyinabat kazasında Gerdekkaya ve Gökviran ve tevabii nam kariyelerin malikânesi Hüsameddin nam sahibi hayrin vakfı olup Hüsamiye medresesinde vakıfın ruhu için pençüşenbih günlerinde bir cüzü şerif tilavet eder kimesne olmayub hali ve mahlul kalmağile erbabı istihkaktan ve evlâdı vakıftan işbu refii tevkii refiişşanı hakani esseyit Ahmed halife her veçhile lâyık ve mahal ve müstehak olmağın senede bir mut mahsul ile tevcih olunub müceddeden beratı şerifim verilmek babında bilfiil evkafı mezburun mütevellisi Mahmud zide kadrihu arzetmeğin mucibince sadaka edüb bu beratı hümayunumu verdim ve buyurdumki beher yevmi pençüşenbih mezbur seyyid Ahmed halife varup zikrolunan medresede cüzhan olup hizmeti lazıması mer'a ve müedda kıldıktan sonra evkafı mezkûreden almak üzre senede bir mut mahsul vazifesile mutasarrıf olub vakıfın ruhu ve devamı ömrü devletinçün duaya müdavamet göstere şöyle bileler alâmeti şerife itimad kılalar tahriren filyevmil salis aşer min şabanil muazzam sne sebin ve mieteyin ve elf. 1270

Bi makamanı kostantiniye

Abdullah

Bu mühürdür

No : 115

Hüseyinabad kazasına tabi Gerdek kaya ve Gök viran ve tevabii nam kariyeleri tamam malikânesi Hüsameddin nam sahibi hayrin bina eyledigi Hüsamiye medresesine vakıf olub cibayeti kimesne üzerine olmayub cibayet olunmak lâzım ve mühim olmağın işbu rafii tevkii refeiişşanıl hakani Ali halife her veçhile layık ve mahal ve müstehak olmağın evkafı mezkûre mahsulünden almak üzre senede bir mut vazife ile tevcih olunub yedine müceddeden beratı şerifim verilmek babında bilfiil evkafı mezkûrün mütevellisi Mahmud zide kadrihu arzetmeğin mucibince sadaka edüb beratımı verdim ve buyurdumki badel yevmil mezbur Ali halife varup zikir olunan medrese evkafının cabisi hizmeti lâzıması mera ve müedda kıldıktan sonra bir mut mahsul vazifesile mutasarrıf olub vakıfın ruhu ve devamı ömrü devletimçün duaya müdavemet göstere şöyle bilüb alâmeti şerifeme itimad kılalar tahriren fi evaili şaban sene sebin ve mie ve elf.

Bi makamı kostantiniye

No : 116

Hüseyinabad kazasında gerdek kaya ve Gökviran ve tevabii nam kariyelerin temam malikânesi Hüsameddin nam sahibil hayratın vakfı olup Hüsamiye medresesinde vakıfı mezburun ruhiçin pençüşenbih de bir cüzü şerif talisi olan erbabı istihkaktan ve evlâdı vakıftan işbu tevkii refiişşanı hakani esseyit Ahmed halife beratı şerifle mutasarrıf olub bu kerre tahtı âli bahtı Osmani üzre cülusu hümayun meymenet makrunum vaki olmeğın derseadetimden yedine müceddeden beratı şerif verilmesin yedinde olan atik berat mucibince inayet talep etmeğin sadaka edüb bu beratı hümayunumu verdim ve buyurdumki badel yevm merkum varup zikir olunan medresede yevmi pençüşenbih günlerinde kemafissabık cüzhan olub hizmeti lazımasın meri ve müedda kıla ve evkafı mezkûre mahsulünden almak üzre senede bir mut mahsul vazifesile mutasarrıf olub vakıfın ruhu

için ve devamı devletimçün duaya müdavemet göstere ol bapda tarafı aharden bir veçhile dahli taarruz kılmıyalar şöyle bilüb alâmeti şerife itimat kılalar tahriren fi evaili zilkadetişşerife sene selâse ve sebin ve mie ve elf.

Bi makamı kostantiniye

No : 117

Kara nisarı demürlü kariyesinde vaki Hüsamiye medresesi vakfının nazareti evlâda ve evlâdın aslah ve erşedine vakıf ve şart olub bermucibi şart vakıfın evladından rafii tevkii refii hakani Ali halife bilfiil vazifei muayyene ile mutasarrıf olub talibi berat olmağile derseadetimden yedine müceddeden beratı şerifim verilmesi babında bilfiil vakfı mezkûrün mütevellisi Mahmud zide kadrihu arzetmeğin sadaka edüb bu beratı hümayunumu verdim ve buyurdumki badel yevm mezbur Ali halife varub zikrolunan medrese evkafının kemafissabık nâzırı olub hizmeti lâzımasın meri ve müedda kıldıktan sonra vazifei muayyenesile mutasarrıf olub vakıfın ruhu ve devamı ömrü devletimçün hayır duaye müdavemet göstereler şöyle bilüb alâmeti şerifeme itimat kılalar tahriren fi evahiri recebi şerif sene sebi ve hamsin ve mie ve elf.

Bi makamı kostantiniye

No : 118

Düsturü mükerrem müşiri müfahham nizamil âlem müdürü ümurül cümhur bilfikril sakıbi mütmümü mühamül ümur bilreyil saibi mümehhidi bünyanil devleti velikbali müşeyyidi erkânil sadâtı vel iclâl elmahfuli bismulu avatıfı, melikil âlâ Sivas valisi vezirim paşa edamallahü tealâ iclâlehu :

Ve kudvetil kuzatı velhükkâm meadinil fazlı velkelâm Hüseyinabad ve Çorum kadıları zide fazlühüma tevkii refii hümayun vasıl olucak malûm olaki cami ve imaratı olmayan evkaftan Kara hisarı demürlüde medfun Hüsameddin vakfının evlâdiyet ve meşrutiyet üzere bilfiil beratı şerifle mütevellisi olan darendei ferman vacibil izan kudvetil emasili velakran Mahmud zide kadrehu südei saadetime arzuhal edüb vakfı mezburun defterde mukayyed kariyelerinden Hüseyinabat kazasına tabi Gerdek kaya ve Gökviran ve Yağlı ve Karapınar ve Kızıllar ve Bayadcık ve Hışır nam kariyeler toprağında ziraat ve haraset edenlerin ziraatlerile hasıl eyledikleri terekelerinden kanun ve mucibince müteveccih olan uşürleri talep eyledikte yedi sekiz seneden beru vermeyüb vakfa külli gadir eyledikleri bildirüb kurai merkum topraklarında ziraat ve haraset edenlerin ziraatlerile hasıl eyledikleri terekelerinden mütevecih olan uşürleri güzeştesile alıverilip teallül ettirilmemek babında hükmühümayunum rica eylediği ecilden buyurdum ki hükmü şerifimle vardıkta hususu mezbure temam hak üzre mukayyed olub göresiz kurai mezburun toprağında ziraat ve haraset eden gerek mezburlardır gerek gayrileridir her kim olur ise olsun ziraatlerile hasıl eyledikleri terekelerinden mütevecih olan uşürlerin badessübut hükmedüb güzeştesile bikusur alıverip teallül ve muhalefet ettirmeyesiz vakfiyede medhali olmayanları bunun davasına karıştırmayub eslemeyüb inad ve muhalefet üzre olanları isim ve resimlerile vukuu ve sıhhati üzre yazıp asitanei saadetime arzedüb hususu [mezbur için bir dahi emri şerifim varmalu eylimiyesin şöyle bilesin alâmeti şerifeme itimad kılasın. Tahriren fi evasıtı safer sene hamis ve erbain ve mie ve elf.

Bimakamı kostantiniyetil mahrusa

No : 119

Nışanı hümayun yazılaki

Medinei Çorum sükkânından esseyit Ahmed ve esseyid Mehmed ibna esseyid Ahmed nam kimesneler meclisi şera varup Sivas sancağında Hüseyinabat nahiyesinde Gerdek kaya ve Gökviran nam kariyelerin malikânesi Hüsamiye medresesinin vakfı olub vazifei muayyeneleri berveçhi meşruta tevliyeti ve medresenin müderrisliği vakfiyei mamulûn bihasında evlâda meşruta olub batnı evvelde olan evlâddan ceddimiz Mahmud efendi fevt olub tevliyet ve müderrislik oğlu ve bizim babamız esseyid Ahmede tevcih olunup mutasarrıfiken babamız mezbur dahi asitanede fevt oldukta zikrolunan tevliyet ve müderrislik berveçhi meşruta bizlere tevcih olunmak üzere iken ecanipten Osman nam kimesne hilâfı şartı vakıf tevliyeti mezburu gendu üzerine ve müderrisliği bizim üzerlerimize berat ettirip bizlere gadri külli etmeğin vukufu tammı olan kimesnelerden tefahhus olunub tevliyeti mezkûre şartı vakıf üzre merkum Osmanın refinden ecdadımız nan paresi olarak biliştirâk üzerlerimize tevcih buyrulmak ricasile ilâm ediver deyü ilhah etmelerile tefahhüs ve süal olundukta medinei Çorum ehalisinden cemmi gafir ve cemmi kesir kimesneler meclisi şeride nefsel emir mezburan seyyid Ahmed ve seyyid Mehmed ibni seyyid Ahmed Hüsamiye vakfının batnı evvelinden evlâdlarından tevliyet ve müderrislik evlâdiyete meşruta olduğu malumumuzdur deyü ihbar ve şehadet etmelerile gendünün dahi ilmü muhit olmağın niyazlarına müsaadei cihandarı erzani buyrulmak ricasına Çorum kadısı İbrahim efendi arzetmekle Kara hisarı demürlüde merkum Hüsameddin azizin evlâdından Mahmud efendi zikrolunan Hüsamiye medresesi vakfının tevliyeti evlâdı zükûrun batnı evvelinde olana meşruta olub ve tevliyeti mezbureye merkum Mahmud efendi bilâberat mutasarrıf olmağıle evlâdiyet ve meşrutiyet üzere gendüye tevcihini istida ve Anadolu kadıaskeri ilâmile Anadolu muhasebesine kaydile maliyeden 1145 senesinde berat ita olunduktan sonra evlâdı vakıftan olmayan Osman zuhur ve merkum Mehmed ile mahallinde ledeyittarafu merkum Mehmed ecanipten ve gendusi batnı evvelden evlâdı vakıftan olduğunu isbattan sonra Çorum kadısı arzile bailâm 1170 senesinde mezbur Mahmudun refinden elhac Osmana tevcih olunub üzerinde iken fevt olmağıle mahlulundan 1173 senesi oğlu batnı evvelde Abdülazize badettevcih refinden senei mezburede yine merkum Mahmuda tevcih olunduktan sonra merkum Abdülaziz bin Osman meclisi şeridemezbur Mahmud ile Hüseyin terafulerinden mezbur Abdülaziz evlâdı vakıftan batnı

evvelde olub ve mezbur Mahmud ecanipten ve evlâdiyette kata alâkası olmadığın ehli vukuf ihbar eylediklerinde mezbur Mahmudun kelli yedine tarafı şeriden tenbih birle merkum Abdülazizin yedine hücceti şeriye ita olu mağile tevliyeti mezbure eçanipten olan merkum Mahmudun refinden Çorum ve Hüseyinabat naipleri arzlarile ba ilâm 1174 senesinde mezbur Abdülaziz ibka ve badehu fevt olmağile mahlulünden 1209 senesinde ba ilâm kızı evlâdı vakıftan Hatice hatuna badehu kasrı yedinden 1211 senesi akrabasından Osman halife an evlâdı vakıfa ba arzuhal anın dahi kariyesinden 1213 senesinde elhac Ömer veledi Mehmed efendi veledi Habibe hatun hemşirei Hacı Osman an evlâdı vakıfa badettevcih mahlulünden kerimeleri emine ve Hatice ve Fatıma ve Ayışeye ba arzuhal tevcih olunduğu ve Çorum mülhakatından Kara hisarı demürlüde medfun Hüsameddin medresesinde müderrislik ulema ve müstehakkına meşruta olub Sivas sancağında Hüseyinabat nahiyesinde Yağlı kariyesi ve Anbarlar nahiyesinde Hışır nam kariyenin malikâneleri medresei mezbure vakfı olub lakin timürlü kariyesi harap olmağile ba işareti aliye Mahmud efendiye 1157 senesinde mahallinde tedris eylemek şartile müderrislik ciheti vazifei muayyene ile müceddeden tevcih yedine berat verildikten sonra kasrı yedinden 1199 senesinde yine ba işareti aliye oğlu esseyid Ahmede badehu mahlulünden oğulları esseyid Ahmed efendi ve esseyit Mehmed efendiye 1212 senesinde ba işareti aliye tevcih ve hâlâ üzerlerinde olduğu Anadolu muhasebesinde mufassalan derkâr olunmağın işbu arz kuyudatile maan huzuru feyz güncuru cihandariye arz ve takdim olundukta istidaları vakıa mutabıktır şeran ve kanunen kuyudü kadimesine riayetle tanzim oluna deyu hattı hümayunu şevket makrun şerefyaftei sudur olmağile imdi mezburların refilerinden bermucibi hattı hümayun istidası üzere şurutu kadimine tevfikan berat tahrir ve ita olunmak babında 1227 senesi rebiyül evvelinin 21 inci günü sadır olan ruusü hümayun mucibince mezburun Emine ve Hatice ve Fatıma ve Ayişenin refilerinden mezkûran esseyid Ahmed efendi ve esseyid Mehmed efendiye tevliyet beratı yazılmakçün işbu buyrultu verildi.

Esseyid Sadık
1223
Mühürdür.

ISBN 978-625-94919-3-6

ÇORUMLU 1938--1939

KAYNAK ESERLER DİZİNİ:20

ÇORUMLU
1838-1939

Mahmut Selim GÜRSEL